Nicolae Stroescu-Stînișoară

VREMEA ÎNCERCUIRII

roman autobiografic

ALBATROS

Nicolae Stroescu-Stînișoară s-a născut la Târgu Jiu, la 1 noiembrie 1925. A urmat liceul „Colegiul Carol I" din Craiova, până în clasa a VII-a, iar clasa a VIII-a a absolvit-o la Liceul „Alexandru Lahovary" din Râmnicu Vâlcea. În continuare, a făcut studii de drept și filosofie la București.

Între 1952–1964 a trăit în clandestinitate. În septembrie 1969, a emigrat în Germania. A lucrat la postul de radio Europa Liberă, inclusiv ca director al Departamentului Român, până în 1995. În 1983, și-a luat doctoratul în filosofie la Universitatea din München. A colaborat la *Lexiconul biografic pentru istoria Europei de Sud-Est (Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*, München, 1976) și la reviste germane de filosofie. După decembrie 1989, a colaborat la revista *Jurnalul Literar* și la diferite ziare.

„Gilbert Keith Chesterton spunea: «Ce-și dorește cel mai mult omul este o poveste». Sunt convins de adevărul profund și verificabil istoric și etnologic al acestei afirmații.

Pe plan personal, trebuie să mărturisesc că, din cea mai proaspătă tinerețe, mi-am dorit să scriu un roman sau mai multe. Dar romanul real al vieții mele a împiedicat acest lucru. Pe de altă parte, eu văd în roman o posibilitate de sondare și prezentare integrală (cel puțin ca tendință) a realității, așa cum o percepe autorul (în dialog tăcut cu cititorul). Aceasta înseamnă că și autorul însuși se reflectă în roman cu diferitele laturi ale personalității lui, afective, poetice, religioase sau nu, filosofice, intelectuale. Ceea ce nu înseamnă o nouă «înveșmântare», ci, adesea, o fuziune."

Nicolae Stroescu-Stînișoară
în revista *Dorul*, anul XII, nr. 148

ISBN 973-24-0969-X

Coperta: MIRCEA MUNTENESCU
Lector: OLGA-SILVIA TURBATU

© Editura Albatros
Piața Presei Libere nr.1, sector 1
București – 71341

Nicolae Stroescu-Stînişoară

VREMEA ÎNCERCUIRII

Editura ALBATROS
Bucureşti • 2003

Motto:

Lui Inge.

Poporului român
pentru suferințele
și calitățile lui
nerecunoscute.

ISBN 973-24-0969-X

Motto:

Lui Inge.

Poporului român
pentru suferințele
și calitățile lui
nerecunoscute.

Partea întâi

URMĂRIREA

Persoane la a căror părere țin mi-au spus că romanul meu fiind autobiografic ar fi trebuit să folosesc numele reale, începând cu personajul principal. Le-am răspuns că tocmai pentru că întâmplările au fost reale şi sunt implicați şi alții o anumită discreție a avut ultimul cuvânt.

Autorul

Dinu se predă

„Domnule maior, am venit să mă pun la dispoziția autorităților în legătură cu un proces politic din 1952. Încă de atunci m-am găsit sub urmărire, dar până acum m-am sustras arestării."

Zi de toamnă aurie, bucureşteană, septembrie 1964. Dinu pătrunsese în clădirea Procuraturii Generale Militare pentru a se preda după aproape 13 ani de când reuşise cu greu să scape de urmăritori. Dimineața devreme mai trecuse o dată pe la biroul avocatului J.B., cu care începuse să se sfătuiască cu câteva luni de zile în urmă. Penalist ingenios şi cu vervă viguroasă, ale cărui succese profesionale coexistau cu aversiunea față de ideologia regimului comunist, J.B. îi fusese, cu mulți ani în urmă, recomandat de Dana, care nu-i spusese acestui vechi prieten al familiei că Dinu este căutat de Securitate. Atunci, Dinu îi solicitase lui J.B. o consultație şi sprijin pentru altcineva. Jovialul maestru al baroului nici nu visase că tânărul cu care repede se angajase în scurte, dar mustoase discuții politice, avea de-a face nu numai cu înfruntarea ideilor, ci şi cu hărțuiala Securității. De fapt, poate că Dinu, la vremea aceea, era mai liber decât acest avocat de succes. El trăia „liber ca păsările cerului", nu era încadrat în câmpul muncii, nu era trecut în nici o carte de imobil, nu figura în nici o evidență medicală, nu vota, nu lua parte la şedințe, nu era nici sindicalist (e adevărat însă că Irmgard îi plastografiase un carnet de sindicat, un fals pe care nu l-a folosit niciodată). Condiția de fugar îl dezlegase de toate servituțile societății totalitare în afară de efortul de a dejuca în permanență echipele de urmărire.

Când l-a vizitat pe avocatul J.B., după decretele de grațieri nominale (nu lege de amnistie) din 1964, Dinu şi-a cerut scuze pentru comportamentul conspirativ pe care-l avusese la întâlnirea dinainte, ceea ce i s-a acordat cu nedisimulată încântare (dacă ar fi şi numai pentru că „i-a dus de nas" pe securişti timp de 12 ani) şi i-a spus că ar vrea să revină la suprafață, dar nu fără unele îndrumări juridice. A putut constata că acel consens „reacționar" din convorbirile lor de odinioară era mai mult decât verbal. E adevărat că, urmându-i disciplinat sfaturile, a trebuit să mai absolve vreo trei luni de tensiune suplimentară provocată de faptul că îi amâna până „poimâine" predarea în mâinile securiştilor, aşteptând nu ştiu ce moment sau împrejurare mai favorabilă, aşa că Dinu se tot prezentase la el dis-de-dimineață ca „să-i dea pornirea", cu două trăistuțe, una cu un schimb de rufe şi cealaltă cu ceva hrană rece, ca să i se tot spună să vină din nou „peste trei zile". Până la urmă, momentul prielnic încăpățânându-se să nu sosească, avocatul J.B., vizibil emoționat, în ciuda optimismului său structural şi a miilor de decrete de grațieri nominale, i-a dat ultimele intrucțiuni şi l-a trimis la Procuratura Generală Militară („e mai bine ca mai întâi să vă înregistreze ei şi abia pe urmă să ajungeți la securişti, unde şi aşa vă vor trimite").

Sta în fața maiorului din holul Procuraturii Generale Militare; un bărbat la 40 de ani, şaten, bine făcut, cu fizionomie destinsă. „Probabil de origine țărănească, fire comunicativă, slujbaş neîncrâncenat" a fost prima impresie a lui Dinu, şi sentimentul că supriza vizibilă ce i-o provocase nu declanşase adversitate, ci mai degrabă un regret cu un grăunte de respect. Cu o expresie care părea să oglindească speranța că „dracu poate că nu este chiar atât de negru", l-a întrebat liniştit: „ Pe ce vă bazați când spuneți că ați fost căutat?"

„Vă pot chiar da numărul procesului de la Tribunalul Militar şi alte date concrete".

„Totuşi, lucrați undeva. Aveți un domiciliu".

Dinu ştia că atunci când sunt îndeplinite aceste condiții şi dacă infracțiunea e mai uşoară, în unele cazuri, cercetarea ar putea fi începută pe picior de libertate.

„Din păcate, nu am mai lucrat de mulți ani și nu am un domiciliu legal". Se vedea bine că maiorul, fără umoare autoritară, ar fi vrut reducerea la dimensiuni mai puțin grave a situației în care îi spunea că se găsește (sau credea că se găsește) Dinu și ar fi preferat o soluție mai puțin dramatică.

„În cazul acesta, trebuie să vă rog să așteptați", și l-a invitat să ia loc pe o bancă de lemn, nu departe de soldatul înarmat cu pistol mitralieră, postat în interior, iar el a intrat în biroul principal, din parterul Procuraturii Generale Militare, aflat în apropiere de Piața Rosetti.

Dinu se pregătea pentru cele ce vor urma, ronțăind niște biscuiți din traista pusă sub bancă. („Nu e bine să intru în fabrică pe burta goală".) Venise clipa ocolită, afurisită, arsă în efigie timp de 12 ani. Știa că nu va fi ușor, dar, în același timp, urca în el un sentiment de mare ușurare, de izbăvire, cu subtonuri triumfale. După fuga îndelungată, arestarea care urma se proiecta ca un fel de „eliberare".

A trecut un timp, apoi ușa biroului s-a deschis, și un colonel cu mină încruntată s-a apropiat de el și i-a spus scurt: „Dumneata trebuie să aștepți o jumătate de oră". Dinu aștepta învelit în alveola formulelor de exorcizare. „O să mă sechestrați, dar ăsta este costumul de scafandru în care trebuie să intru pentru a părăsi submarinul încremenit pe fund". Dar pereții alveolei începuseră să se desfacă, lăsând gândurile să se rotească, păsări neliniștite înainte de furtună, ceața începuse să miroasă a văzduh. „Nu m-au învins, dar acum le va reveni rolul de învingători, mie, cel de învins. Trebuie să simulez o înfrângere totală pentru a le muia reacția împotriva celor care m-au ajutat tot timpul acesta să le scap printre degete și printre orgoliile lor de vânători galonați. Deviza mea actuală: Să nu le fac rău celor care mi-au făcut bine".

Irmgard scăpase. Plecase în Germania, în 1963, mai înainte ca ei să ajungă la ea. Totul era ca el să susțină până la capăt că, în afară de ea, nimeni dintre cei cu care avusese de-a face (și aceștia trebuiau să rămână numai cei despre care securiștii luaseră deja cunoștință) nu a știut că el era un fugar. De altfel, în ultimii ani, după ce timpul în care se ascunsese

depăşise toate termenele scontate şi toate amnistiile sperate, dar care apăruseră plafonate în aşa fel încât să nu includă pedepsele majore, cele privitoare la acţiuni împotriva Securităţii statului, principala justificare morală a perseverării marşului pe aceste nisipuri mişcătoare fusese, în ochii lui Dinu, necesitatea de a-i cruţa pe cei care fuseseră solidari cu el, de a le evita atragerea într-un proces în care ar fi fost condamnaţi pentru „omisiune de denunţ", cuantumul de pedeapsă putând fi destul de aproape de cel al inculpatului principal. Acum, situaţia internă şi coordonatele internaţionale erau mai bune, iar decretele de graţiere prin care se goleau închisorile politice atenuaseră gravitatea urmărilor posibile pentru cei care îl ajutaseră, până la a le face, poate chiar, cel puţin momentan, irelevante. Dar aceasta era numai faţa luminată a lunii. Cea întunecată consta din dosarele ce li se vor face acelora care l-au ajutat pe acest „duşman al poporului" sau au indus în eroare autorităţile. Şi nimeni nu poate garanta că după destindere nu vine o încordare şi că cei neloviţi acum nu vor plăti mai târziu. Cei care îl tăinuiseră de-a lungul anilor, asumându-şi riscurile, împărtăşiseră griji şi anxietăţi, dar nu cedaseră nici fricii şi nici raţiunii care nu înceta să le şoptească despre zădărnicia acestei tentative de a te sustrage sancţiunii în mijlocul unui sistem poliţienesc atotputernic. În perioadele cele mai sumbre găsise o lumină în gândul că prietenii lui întreţin un zid invizibil de protecţie între el şi urmăritorii lui. „În statul totalitar, fugarul trebuie să posede talentul însingurării, dar secretul reuşitei lui este comuniunea. Orice fisurare a etanşeităţii, nu numai juridice, ci şi politice, pe care depoziţiile mele trebuie să le-o asigure celor care au riscat pentru mine, ar pângări retroactiv această minunată prietenie".

Regăsire

Cu vreo două luni înaintea intrării în groapa leilor, Dinu, care, de la plecarea lui Irmgard şi după ce, rând pe rând, trebuise să-şi întrerupă ultimele contacte şi să intre într-o fază

de solitudine radicală în mijlocul oraşului, pe cât de aglomerat şi agitat, pe atât de orb la existențele individuale, a trăit o neaşteptată spargere a atolului însingurării lui. Trecând în grabă prin dreptul cinematografului Patria, l-a văzut brusc pe Paul. „A ieşit din închisoare. E neschimbat. E bine. Dar regula trebuie respectată. Nu iau legătura cu el înainte de a trece prin anchetă. 13 ani, 13 ani de când nu ne-am văzut. Nu trebuie să comit o greşeală tocmai acum. Nici să-i fac lui greutăți. Mai întâi, purgatoriul. Cei care îl însoțesc nu-mi sunt cunoscuți. Păcat, dar trebuie să grăbesc pasul în altă direcție. El merge mai departe. Deci nu m-a văzut. Şi aşa nu mai e nimic de făcut... Gata..."

Dar Paul nu urmase ca pe o peliculă de film sugestiile tăcute şi autosugestiile învălmăşite ale lui Dinu, ci secundele acelea s-au tradus pentru el altfel. Îl văzuse pe Dinu. Luându-şi rămas bun de la cei doi s-a întors din drum, şi cu paşi mari s-a oprit, cu statura lui de un metru nouăzeci şi cinci, în fața lui Dinu: „Ce faci? De ce nu vii la mine? Eşti supărat pe mine?" „Ce copilărie! Supărare pe Paul?"

Strada a tăcut brusc. Ceilalți nu mai sunt. Şi lumea s-a schimbat. Ochii nu mai văd copacii oglindiți în apă, ci privesc la ei pe mal, drepți, cu coroane învolburate în vibrație tăcută.

„Nici vorbă de aşa ceva, dar nu m-am prezentat încă la Securitate. Cred că nu e bine să afle cineva că ne-am întâlnit mai înainte. Eu voi susține că nimeni nu a ştiut nimic de mine şi nici de planul de a mă preda...".

„Bine că ne-am întâlnit noi. Ce o să facem cu securiştii e altceva. Dar noi trebuie să ne întâlnim. Şi acum, şi pe urmă. Când ne vedem? Mâine? Unde?"

Şi s-au văzut la ştrandul Floreasca, ca pe vremuri, chiar şi înainte de organizația de rezistență, înainte de dispariția lui Paul, înainte ca Dinu să se ascundă şi de procesul şi condamnarea la 15 ani a lui Paul.

Îi fusese coleg de liceu la Craiova, pe urmă, camarad de studenție bucureşteană, pe când începuseră să se veştejească repede libertățile şi marile promisiuni, iar în ei fierbea o revoltă încă necomprimată, dar şi bucuria de a-şi juca împreună

tinerețea, încântarea descoperirilor cotidiene în arhipelagul uman, social, cultural al marelui oraş-capitală, impunător şi labirintic, nepăsător şi vivace, cu patină cosmopolită şi în acelaşi timp, valah până în măduva oaselor, deținând experiențe şi secrete neaccesibile vieții în provincie, de unde veneau, o capitală care dansa pe cumpăna apelor istoriei înşelătoare, dar încă nu se lăsase intimidată, spectacolul unei lumi avide şi totodată nonşalante, în care exuberanțele postbelice ale poftei de viață se întretăiau cu ofensiva cenuşie şi implacabilă a sovietizării, caruselul divertismentelor şi spectacolelor de varietăți în ritm american, cu profețiile apocaliptice, glasul strident al vestitorilor epocii slugărniciei, cu cel adânc ce îndemna la împotrivire.

Oricum, Dinu, Paul şi prietenii lor îşi îndeplineau de zor inițierea în misterele independenței post-liceale, frecventau cursuri, explorau biblioteci, şi, când punga comună o permitea, berăriile Gambrinus şi Dunărea şi câte un local în care supraviețuia Bucureştiul de altădată. Observau orbita urmată sub noua zodie de oamenii de litere sau de ştiință, atitudinea partidelor şi a exponenților acestora, dar interesul lor principal era îndreptat către spusele şi gesturile celor care respingeau fără echivoc compromisul cu partidul impus de sovietici. Totul era interesant pentru ei: şi partea gravă sau auorelată de idei a lumii, şi cea clarobscură, de pildă a cafenelelor unde se practicau, pe lângă biliard, şi jocuri de noroc interzise, zaruri etc., în care adeseori personaje cu alură interlopă aruncau pe masa verde vrafuri de bancnote pierdute sau câştigate la o învârtitură de zar, în timp ce la cantina studențească de vis-à-vis se servea, cu dezinvoltură, carne de cal; mediul chelnerilor mai vârstnici, care îți povesteau cum şi-au clădit case din bacşişurile primite de la jocurile de poker, la care, în timpul lui Carol al II-lea, Gabriel Marinescu îi invita pe mafioții americani, despre care serviciul secret îl informa că sunt în trecere prin Bucureşti.

Dar nopțile petrecute la un pahar de vin erau din ce în ce mai încărcate de electricitate politică. Între mânie şi înflăcărare începuseră să se sature de vorbe şi să caute o ieşire prin fapte din hățişul din ce în ce mai des al descurajărilor şi

capitulărilor pe care nu voiau să le accepte în universul lor intangibil. Zarurile aruncate la Ialta sau la Moscova nu le răsunaseră încă în urechi şi, chiar dacă ar fi ştiut cum au căzut ele, tinerii aceştia nu ar fi acceptat rolul ce le era prevăzut. Pentru ei sunase nu numai ceasul marii contestații politice, ci şi al unei noi relații cu țara şi națiunea. România poate că fusese un înalt simbol, o idee mai mult sau mai puțin interiorizată, practicată sau exploatată, un alibi, o amintire întreținută pedagogic sau o nostalgie fără consecințe. Acum, în timp ce curcubeul libertății arcuit dinspre apus începea să se frângă, simțeau că era în joc ceva mai mult decât legitima aspirație la democrație, că se dezlănțuise un război perfid împotriva valorilor fundamentale şi a acelei demnități istorice condensate în cuvântul „România", care, sub uriaşa presiune a istoriei, iradia sensuri şi îndemnuri noi. Dincolo de toate naivitățile, confuziile, provocările, sutele şi miile de organizații de rezistență născute în anii aceia au fost tot atâtea încercări de a salva aceste sensuri şi o identitate esențială, percepute cu atât mai intens, cu cât amenințarea anihilării lor devenea din ce în ce mai neîndoielnică.

Cu precauțiile de rigoare, s-au întâlnit chiar a doua zi la ştrandul Floreasca. „Ăsta era visul meu în închisoare, să mai ajung să mă tăvălesc în nisipul fierbinte pe malul lacului!" Trupul zvelt al polisportivului foarte dotat şi subtil de dinaintea celor 13 ani de închisoare nu-şi pierduse nimic din calma frumusețe şi elasticitate. Despre Dinu nu mai ştiuse nimic. Cu timpul, începuse să se teamă că a murit, până când, după ani de zile de închisoare, au apărut nişte securişti care i-au pus o serie de întrebări cu privire la el. Şi-a dat seama că este în viață şi că încă e căutat.

Dinu i-a rezumat odiseea celor 13 ani. „Cred că, într-un anumit sens, acest război al nervilor a fost mai greu decât închisoarea mea." „Scopul meu acum este să închei capitolul în mod onorabil, adică fără neplăceri pentru ceilalți. Nici nu ştiam dacă ai ieşit. Am mai lungit-o cu prezentarea la procuratură, pentru că avocatul J.B. ar fi vrut mai întâi să încerce marea cu degetul şi să ia legătura cu unul dintre anchetatorii de la

Malmaison, pe care l-a servit cândva într-o chestiune importantă pentru acesta. Un proces de divorț. Divorțul este o încălcare gravă a moralei proletare, şi s-a introdus o legislație care îl face foarte greu de obținut." „Nu trebuie să se conteze pe obținerea vreunei bunăvoințe în cadrul anchetei. Chiar dacă avocatul l-ar putea influența favorabil pe unul dintre anchetatori, ceea ce este foarte problematic, ancheta este efectuată de un colectiv format din patru-cinci ofițeri. Te vor prelua pe rând, dar seara ei țin o şedință în care îşi confruntă şi evaluează rezultatele şi stabilesc ruta pentru ziua următoare, punctele slabe depistate până acum, cum pot fi ele exploatate, dozarea presiunilor, ramificațiile ce trebuie urmărite etc. etc. Nici unul dintre anchetatori nu poate acționa independent. Chiar dacă tu vii la ei după ce noi, ceilalți, am fost puşi în libertate, din momentul în care te au, în sfârşit, în mâna lor, te vor ancheta după toate regulile. Te poți aştepta ca ancheta să dureze mai mult de o săptămână-două, cât speră avocatul."

„E adevărat că, din punct de vedere pur juridic, totul este posibil, pentru că eu nu pot beneficia de o grațiere ca voi, care ați fost judecați, condamnați şi ați executat o parte mai mare sau mai mică din pedeapsă. Eu apar în dosarul lotului respectiv cu învinuiri similare cu ale tale, dar nu am fost judecat în lipsă. Se pare că preferă deschiderea unui alt proces, eventual cu formarea unui nou lot, abia după ce îl prind pe fugar. De reținut este că totuşi, teoretic, ar putea să-mi deschidă un proces. Ceea ce nu este însă probabil în actuala conjunctură, când vechii condamnați politici sunt puşi în libertate".

„Nu îți vor face proces, dar te vor ancheta serios şi pe mai multe planuri, sperând să scoată cât mai mult de la tine. Trebuie să avem în vedere starea lor psihologică actuală. Sunt destul de furioşi, iritați sau oricum frustrați de această masivă punere în libertate a deținuților politici. Nu numai că mulți sunt răniți în orgoliul lor represiv, dar se tem că fostele victime şi-o vor lua în cap, vor prinde curaj, «se vor obrăznici». Aceasta va influența negativ anchetarea ta."

„Voi ține seama de starea lor de spirit, cu atât mai mult cu cât acesta este un element care pledează în plus pentru strategia

pe care mi-am elaborat-o în lunile acestea de aşteptare, o strategie determinată de obiectivul meu principal. Întrucât eu nu am de apărat decât pe cei care m-au ajutat, partea cea mai grea a anchetei o vor constitui întrebările asupra lor (cunoscuți sau necunoscuți). După cum ți-am spus, voi susține teza, desigur greu de acceptat pentru ei, că nimeni nu a ştiut că eu, de fapt, eram un fugar. Pentru a putea, cât de cât, preveni violența reacției şi a nu înteți agresivitatea întrebărilor lor pe această temă atât de sensibilă pentru mine, va trebui ca, de la început, nu doar să evit orice ar sugera imaginea unui campion al maratonului în arta ascunderii, ci să şi joc rolul celui cu moralul slăbit de îndelungatele încercări la care m-a supus urmărirea lor, un om care crede că va fi trimis în judecată şi condamnat. În felul acesta, poate că voi evita intensificarea investigației, mai ales în partea tabu pentru mine, sau o voi devia întrucâtva, iar răspunsul cu adevărat incredibil că „nimeni nu a ştiut că ajută sau adăposteşte un om aflat în conflict cu legea" va avea efecte mai puțin explozive. Cu cât mai resemnat voi părea, cu atât poate că voi micşora bombardamentul asupra singurului teren pe care îl am de apărat în această anchetă. Deci, răpindu-i acestei istorii orice pozitivitate şi personajului principal orice nimb de victorie secretă sau de nocivitate potențială, nu mai rămâne multă substanță pentru imaginea existenței fundalului de solidaritate complice, pe care ar trebui să o identifice şi să o incrimineze anchetatorii de acum, cel puțin în fişele şi dosarele persoanelor vizate. Succesul moral şi faptic trebuie ocultat, spiritul de confruntare trebuie disimulat. Eu văd această comportare nu ca o capitulare, ci ca o asceză necesară. Ce nu am cedat în anii aceştia trebuie acum îmbracat în straie cenuşii. A fost o poveste luminată de prea multe fapte generoase ca să nu merite la sfârşit sacrificiul acesta."

Paul îi urmărea spusele cu acea atitudine plină de atenție ascuțită despre care Dinu îşi amintea cum, din când în când, pune brusc stăpânire pe expresia lui, altfel flegmatică, parcă scormonind deodată în spatele trăsăturilor calme un jar neaşteptat, o scurtă rafală de vivacitate afectivă, contrastând cu ținuta lui rezervată şi cu umorul sec. În mica schiță de strategie

expusă de Dinu, calculul rece psihologic se întâlnea cu fidelitățile inimii, onoarea impunea deghizarea, dragostea cerea disimulare, pasiunea adevărului trebuia, pentru un timp, reprimată. Reapariția prietenului aflat într-o altă lume în toți aceşti 13 ani metamorfozase îndelungatul monolog în dialog mărturisitor. Proiectul lui Dinu, explicat în ajunul confruntării cu ancheta, purta semnele unei crescute capacități de detaşare, dar în el erau distilate trăiri şi întâmplări care nu mai pot fi şterse nici din creier şi nici din inimă. De aici, curba emoțională a expunerii.

În liniştea de dinaintea bătăliei, gustată în întâlnirea de pe malul lacului Floreasca, vorbele lui Dinu (şi el simțise cum, fără voie, aluneca într-o uşoară exaltare) aduseseră o adiere de melancolie reflexivă. Dinu se întreba dacă nu cumva devenise prea patetic, contrar legilor nescrise ale vechii lor prietenii. Dar în ochii „realistului laconic", Paul, juca o flăcăruie aprobativă.

„Se vede că anii de «vivere pericolosamente» te-au învățat multe. Dar nu ar trebui să fii aşa de îngrijorat de eventualele urmări pentru prieteni. Ei au fost şi sunt solidari cu tine şi nici nu se vor gândi să-ți facă reproşuri. De altfel, pentru noi toți lupta nu s-a terminat." „Da, dar eu am acumulat o mare datorie morală. E adevărat că lupta continuă, dar s-ar putea ca eu, până la urmă, să plec la Irmgard, în Germania, iar ei rămân aici. Nu numai recunoştința, ci şi onoarea mea este în joc". „Iei lucrurile prea în serios. Singura preocupare a ta acum ar trebui să fie care sunt cele mai bune mişcări pentru revenirea la viața normală, trecând cu minimum de pierderi prin furcile caudine, care vor fi ceva mai dificile decât crede avocatul tău. Trebuie să fii pregătit sufleteşte pentru o probă mai lungă şi mai grea."

Dinu primea inițierea în navigația prin strâmtorile întunecate şi perfide ale Anchetei, ştiind că bătrânul lup de mare îl înarmează cu ce are mai sigur în memoria şi reflecția îndelungatei lui experiențe. Îşi formase mai de mult convingerea că experiența bine înțeleasă şi urmată înseamnă vitală economie de timp şi de suferință, dar că ține de înțelepciunea adâncă a firii înclinarea celor aflați în preziua unor acțiuni riscante, nu neapărat de a ignora, ci de a nu prea crede în justețea

avertismentelor mai sumbre. Nu avocatul J.B., ci Paul se bucura în ochii lui de cel mai înalt grad de credibilitate, însă, potrivit umorii lui de om care s-a decis să intre într-un teritoriu amenințător, urechea îi era mai sensibilă la optimismul lui J.B. decât la realismul lui Paul. De partea acestuia din urmă se afla prietenia cu rădăcini întrepătrunse în adolescența comună și autoriatatea unei experiențe pe care avocatul n-a cunoscut-o niciodată. Dar, în ciuda incomparabilelor ei prerogative, experiența stă sub semnul lui „atunci și acolo", iar el înfruntă un „acum și aici", pe care „vechiul ocnaș" nu avusese încă timp să-l adulmece bine. Paul nu trăise nici preludiul și nici curba schimbărilor de dincolo de zidul închisorilor, nu putuse observa și cântări disponibilitățile de flexiune sau mimetism pe care puteai sau nu miza la acea oră a istoriei românești. Cât ar fi fost de sagace știința lui concentraționară, orice specializare conține și riscul deformării profesionale. I-a dat excelente arme și merinde pentru o luptă asupra căreia proiecteză, din trecut, niște umbre poate prea mari. Cât privește pronosticul ceva mai lejer al avocatului J.B., cine știe dacă el nu se întemeiază totuși pe nemuritoarea pravilă a hatârului sau pe o cât de mică doză de coruptibilitate la care, într-o situație ceva mai destinsă decât cea actuală, ar putea fi accesibili chiar și unii securiști? Dinu nu putea subestima ascuțișul anchetei, dar, nevoind să-l contrazică pe Paul, era ceva mai optimist în ceea ce privea durata ei.

„Eu m-am pregătit și tu m-ai pregătit. Încolo, să-i mai dăm și în mă-sa!"

O evadare neizbutită

A doua zi, Dinu l-a dus la ștrandul Băneasa. De-a lungul anilor o rărise cu frecventarea ștrandurilor și, când o făcea, își alegea locuri mai îndepărtate de plaja principală. La lacul Băneasa găsise umbra câtorva pomi dincolo de capătul aleii principale. E adevărat că la sfârșitul aleii se găsea și un fel de mic turn cu terasă, unde din când în când se serveau răcoritoare, dar puțini se deplasau până acolo, și, pe de altă parte, nici

completa singurătate nu era recomandabilă pentru cine nu voia să bată la ochi. Scufundarea în apa lacului, reînnoire jucăuşă a contactului cu elementul primordial, alinătoarea îmbrăţişare a răcorii, alunecarea ca în vis a înotului, alternarea apariţiei şi dispariţiei ţărmului verde, singurătatea luminoasă la mijloc de cer şi adâncuri, alegerea nestingherită a ţelului, rugăciune ritmică, împlinită a trupului de a reveni şi rămâne la suprafaţă...

„Spune, Paule, cum a fost cu Ioanid? Eu nu-l cunosc personal, dar întâmplarea a făcut să locuiesc, în ultima etapă a ascunderii mele, într-o cameră de pe strada Dr. Leonte din Cotroceni, care îi aparţinuse mamei lui, Lenuţa Ioanid. Ea stătuse câţiva ani acolo, într-un mic apartament al prietenei şi finei ei, Gigi Gheorghiu, şi se mutase în altă parte. Gigi, fosta profesoară de gimnastică a regelui Mihai, era mătuşa Danei, o prietenă de toată încrederea, care îmi făcuse mai demult cunoştinţă cu ea şi mi-a aranjat şi acest domiciliu clandestin, atât de aproape de camera de student din Carol Davilla, de care îţi aminteşti şi unde am avut norocul să nu mă găsesc în noaptea când au descins securiştii să mă aresteze. Împreună cu Dana, hotărâsem din vreme că Gigi nu trebuie să ştie că sunt căutat de Securitate. Aceasta pentru ca, în cazul prinderii mele, să nu o transformăm în complice, ci mai târziu, fiindcă, poate dacă ar fi cunoscut realitatea, nu ar fi acceptat.

Gigi o cunoscuse pe Irmgard şi, când aceasta a plecat, în octombrie 1963, în Germania, Dana i-a spus că eu locuisem până atunci la ea, că între timp îmi pierdusem propria cameră, că până una alta sunt dispus să plătesc o mică chirie. Dar i s-a spus că nu vreau să mă anunţ la circumscripţia de miliţie, pentru că mai demult nu am dat urmare unei chemări ca martor al acuzării într-un proces politic, şi că şi aşa nu stau prea bine cu regimul.

Gigi avea încredere în mine şi îmi povestea secretele ei, de la cele de familie până la cele politice. Într-una din vizitele pe care i le-am făcut prin 1953, am găsit-o în uşă. Purta un rucsac voluminos şi avea o figură radioasă, ca şi când ar fi plecat într-o excursie frumoasă. «Dinule, plec să-i duc nişte lucruri lui Ion Ioanid. A evadat din închisoare şi este ascuns în

București». Dacă n-aş fi cunoscut-o bine, aş fi zis că e mitomană. Evadare dintr-o închisoare comunistă? Doamna Ioanid lăsase în apartamentul lui Gigi o ladă cu lucruri de îmbrăcăminte ale soțului ei decedat, domnul Tilică Ioanid. Povestea evadatului Ion Ioanid am urmărit-o de la distanță, prin Dana şi prin Gigi, care, după cum ți-am spus, nu ştia că şi eu sunt un fugar. À propos de ştrandurile noastre, Dana mi-a povestit cum într-o zi un cunoscut al lui Ioanid «s-a ciupit ca să ştie dacă nu visează», când l-a văzut pe Ion la ştrandul Floreasca, fiind totuşi informat foarte bine că el se află la închisoare, cu o condamnare de 12 ani. Treptat, am aflat şi despre căderea, după circa şase luni, a lui Ioanid, şi urmările, inclusiv condamnarea la câțiva ani închisoare a unei prietene a lui. Probabil că tu ştii mai mult de la sursă."

Paul i-a povestit lui Dinu cum a decurs evadarea din lagărul minei de la Cavnic a grupului din care făcea parte şi el. Totul fusese pregătit cu grijă, dar s-a comis o greşeală fatală. Între candidații la evadare, alimentele şi medicamentele au fost împărțite separat. Medicamentele le-au primit Paul şi medicul Miltiade Ionescu (Mache). Proviziă de alimente a primit-o altcineva. În momentul evadării, după ce trecuseră de țarcul lagărului şi trebuiau să urce o coastă priporoasă împădurită, Mache, mai mic de statură, a avut greutăți cu cordul şi nu a izbutit să se cațăre. „Paule", a spus el, „lasă-mă aici şi du-te. Eu trebuie să renunț, dar în nici un caz şi tu." Însă Paul, care o luase înainte, s-a întors, l-a sprijinit şi împins încet, încet. Operațiune anevoioasă, care a reuşit, dar a însemnat ruperea celor doi de ceilalți care, conform imperativului de a mări cât mai mult diametrul cercului de căutare al trupelor de intervenție MAI când se va da alarma, au înaintat în marş forțat, pe căi diferite, către un punct situat sub o culme, unde îşi dăduseră întâlnire peste trei zile. Paul şi Mache au rămas singuri. Nu aveau asupra lor nici un aliment, ci numai medicamente. Au rătăcit vreo trei zile prin păduri, orientându-se după muşchiul copacilor şi încercând să-şi astâmpere foamea cu ciuperci crude şi buruieni. Abia se mai țineau pe picioare, când au văzut, într-o vale, o stână.

„Dacă vom coborî la stână, e pericol să fim semnalați Securității, dar și așa nu mai avem putere să mergem mai departe", a spus Mache. Ajunși la stână, baciul i-a primit și i-a ospătat cum se cuvine. În timp ce mâncau, Paul a văzut cum un ciobănaș de vreo opt-nouă ani, întins lângă foc, nu-și desprindea ochii de la ei. La urmă au mulțumit și au pornit la drum. Abia depășiseră liziera pădurii, și ciobănașul a venit fugind din urmă: „Nene, nene, baciul are legătură cu Securitatea! Stâna e înconjurată!" În vocea lui Paul vibra ecoul întâmplării cu ciobănașul: „Aș fi vrut să-i mulțumesc, să pecetluiesc cumva noblețea faptei acestui copil curajos. Nu aveam asupra mea decât un cuțitaș. I l-am dat lui."

Au mai făcut câțiva pași și dintr-un tufiș s-a desprins un soldat cu pistolul mitralieră îndreptat către ei. Era galben la față și tremura. „Paule, ăstuia îi este așa de frică, încât va trage în noi", a șoptit Mache.

„Nu trage, bă!", s-a auzit o voce din spate și a apărut un plutonier care i-a luat în primire și i-a dus la un locotenent. Acesta a vorbit cu ei pe un ton liniștit, întrebându-i cine sunt. Au răspuns că sunt deținuți politici, de meserie medici, și au evadat acum trei zile din închisoare. De la locotenent au aflat de ce era cât pe ce să-i împuște soldatul. Atât locotenentul, cât și subalternii și soldații lui fuseseră informați că este vorba despre niște deținuți de drept comun, criminali foarte periculoși, care deja omorâseră în drumul lor o femeie și un copil, într-o casă la margine de sat. „Eu am să vă duc să va predau la Cluj."

S-au urcat într-un jeep, locotenentul cu ei doi în spate, și un soldat lângă șofer. După un timp s-a văzut apărând din dreapta, la câteva sute de metri în față, un ofițer înarmat cu pistol mitralieră. „Acum urmează un moment periculos pentru dumneavoastră. Eu îl știu pe căpitanul ăsta. Îmi va cere să vă predau lui. Dacă o fac, vă va împușca sub pretextul că ați vrut să fugiți".

Căpitanul stătea la marginea drumului și a făcut semn cu mâna să oprească. „Pe ăștia mi-i predai mie!" „Tovarășe căpitan, eu am ordin precis să-i arestez și să-i predau personal la comandament la Cluj." „Eu răspund de ei și am ordinele mele pe

care trebuie să le urmezi! Coborâți-i din mașină!" „Tovarășe căpitan, eu nu pot să-mi încalc ordinul primit!" În clipa aceea, căpitanul a pus piciorul pe scărița jeepului. „Dă-i drumul!", i-a spus locotenentul șoferului, și mașina a pornit în viteză, iar căpitanul a alunecat în drum. „Uff, ați scăpat!", a exclamat locotenentul. I-a dus și i-a predat la Cluj.

Procuratura îl pasează Securității pe Dinu

Ușa s-a deschis, și colonelul l-a chemat înăuntru. Se mai găseau acolo doi civili, care nu intraseră prin hol. Ședeau nemișcați, cu fața spre Dinu, pe două scaune alăturate, vis-à-vis de masa colonelului. Au tăcut tot timpul, scormonindu-l cu ochi curioși, parcă puțin mirați. Aproape de birou mai era pus un scaun.

„Stai jos. Ia spune, de unde știi că ești căutat? Cine te-a informat?"

„Am fost avertizat de Ion Manoliu. Trebuie să fac precizarea că, între timp, Ion Manoliu a murit".

„Ei, nu merge chiar așa!, l-a apostrofat colonelul. Vrei să dai vina pe mort?"

„Știu că tot ce voi afirma va fi verificat. El era unchiul proprietăresei camerei închiriate de mine ca student. Nu mă aflam acolo în noaptea când Securitatea m-a căutat să mă aresteze. După o lungă percheziție, l-au luat de o parte și i-au reproșat că nu a fost vigilent, că în preajma lui s-a conspirat împotriva statului. Pe urmă i-au dat misiunea ca, în caz că mă întâlnește, să mă atragă într-un local și să-i anunțe imediat prin telefon. El, în schimb, m-a anunțat pe mine, să mă ascund."

„Și ți-a cerut bani? Cât?"

„Nu mi-a cerut nimic. Mi-a oferit să mă ajute cu bani".

„Lasă poveștile ăstea, care nu fac decât să-ți agraveze situația!"

„Atitudinea lui se explică numai prin simpatia pe care o avea pentru mine. Era un om ceva mai în vârstă, și cred că l-a

impresionat plăcut faptul că i-am sărit de câteva ori în ajutor. La purtatul unor geamantane etc. Îi plăcea să stea de vorbă cu mine. Îi părea rău că nu am serviciu. S-a oferit să-mi găsească el ceva. Atunci mi-a şi mărturisit că vrea să intervină, printre alţii, la un maior de Securitate, căruia îi dă din când în când informaţii. L-am rugat să renunţe la acea intervenţie. Nu vroiam să-l jignesc, dar am recurs la argumentul că e mai bine ca eu să evit acest contact. Ion Manoliu m-a înţeles şi a continuat să fie foarte deschis faţă de mine. Înainte de război lucrase la o societate petrolieră româno-americană şi, mai târziu, a acceptat să fie agent informator, ca să nu-şi piardă locul la Sovrom-Petrol."

Dinu a ţinut pentru el că Ion Manoliu îi spusese că nu a dat informaţii decât despre unii din întreprindere, care mai demult fuseseră oamenii americanilor şi acum deveniseră comunişti sau prieteni ai regimului. Adevărul este că Ion Manoliu fusese un tradiţionalist bonom, a cărui seninătate funciară nu îl împiedica să-i deteste pe sovietici şi acoliţii lor din România. „Agentul informator", care purta melon şi aprecia cămăşile bine călcate, muşchiul în sânge şi şpriţul rece, nu ezitase o clipă să-i dea lui Teofil bani ca să procure penicilină pentru partizanii din munţi.

„Pentru a nu lăsa nici o îndoială asupra pericolului în care mă găseam, Ion Manoliu mi-a arătat numerele de telefon primite de la ofiţerii de Securitate, spunându-mi că le pot încerca la orice oră, ca să văd ce mi se răspunde. «Întreabă de tovarăşii David sau Iancu, fără să spui altceva!» Am format numărul de la un telefon public la unu noaptea, am spus cele două nume, şi mi s-a răspuns prompt: «Cine eşti? Raportează!» Am pus receptorul în furcă. Sunt sigur că fişa de informator a celui care a fost Ion Manoliu poate fi verificată".

Colonelul a tăcut. Iar tăcerea asupra lui Ion Manoliu nu a fost întreruptă pe întreg parcursul anchetei de la Malmaison.

„Unde ai locuit în timpul acesta?"

Era una dintre întrebările cele mai grele pentru Dinu, şi el îi pregătise o soluţie de o simplitate care era în raport direct proporţional cu folosul de a scoate dintr-un foc din cauză zeci

de persoane pe la care îşi schimbase vizuinile în cei aproape 13 ani de clandestinitate: „În anii aceştia, până în octombrie 1963, am locuit în Bucureşti la Irmgard Filip. Trebuie să fac precizarea că ea a plecat în RFG."

„Aştept răspunsuri serioase! Vrei oare să mă duc să o arestez pe femeia asta în Germania?"

„Domnule colonel, şi această afirmaţie a mea va putea fi verificată. Există foşti vecini ai lui Irmgard Filip, care m-au văzut venind şi plecând. Ei au privit aceasta ca pe o relaţie obişnuită între un bărbat şi o femeie."

„Dar ea ştia că eşti căutat?"

„Multă vreme nu, dar până la urmă i-am spus."

Irmgard ştiuse de la început totul, dar Dinu, care voia să susţină în faţa anchetei că el le-a ascuns chiar şi prietenilor celor mai apropiaţi situaţia lui reală, a răspuns şi în cazul lui Irmgard, chiar dacă ei nu puteau să mai ajungă la ea, într-un mod care să facă verosimilă pretinsa regulă de fier a discreţiei lui în această privinţă.

„Şi din ce ai trăit?"

„Un timp am lucrat, cu întreruperi, ca instalator pe şantierele unor cooperative, pe urmă m-a ajutat Irmgard Filip. La plecare, a vândut tot ce avea, precum şi două covoare ale mele, pe care le adusesem în locuinţa ei, şi mi-a lăsat o sumă de bani, din care am rezistat până acum."

„Vei merge cu dânşii. Să răspunzi clar şi sincer la întrebările care îţi vor fi puse, pentru ca ancheta să poată fi în scurt timp încheiată."

Cei doi s-au ridicat o dată cu Dinu şi l-au însoţit în hol. Aici, el şi-a ridicat de sub bancă cele două trăistuţe, sub privirile de atenţie mărită ale însoţitorilor, care l-au condus prin uşa principală la un automobil care îi aştepta. Dinu nu se pricepea la mărci de automobile, dar i-a trecut prin minte că era un Ford de tip vechi, cenuşiu, de dinainte de război. Impresia aceasta de timpuri trecute i-a întărit-o şi şoferul, un om de 50 de ani, îmbrăcat într-un costum de culoare închisă şi purtând o şapcă englezească. Te făcea să te gândeşti la un burghez care îşi plimbă prin Bucureşti maşina, ca pe o fosilă dragă, de dinainte de

potopul comunist. L-au aşezat pe Dinu între ei doi, pe scaunul din spate. Cele două traiste accentuau înghesuiala, cei doi păstrau o mână în buzunar, de parcă ar fi ţinut-o pe un revolver, şi priveau din când în când, evident îngrijoraţi, spre cele două traiste. „Poate că se gândesc că am în ele dinamită, că sunt un fanatic sau cu mintea deranjată de îndelungata existenţă subterană şi că vreau să-mi iau rămas bun de la viaţă, aruncându-mă în aer împreună cu ei."

Lui Dinu nu-i displăcuse formularea colonelului procuror referitoare la obligaţia de a răspunde corect pentru ca ancheta să poată fi încheiată într-un timp scurt. Avusese tot timpul senzaţia că procurorul militar îşi reglase duritatea tonului, potrivit prezenţei securiştilor, dar că în încheiere vroise să semnaleze şi rolul ce-i revine procuraturii în finalizarea reglementară a cazului.

„Ideea lui J.B. a fost bună. Prezentarea la Procuratura Militară, urmărind o luare în evidenţă judiciară, mai înainte de a începe să alunec pe scocul anchetei securiste, a decurs conform planului, dar ea mi-a oferit şi ceva în plus: o sondare a reacţiei de bază a autorităţii penale. Este clar că, în consonanţă cu decretele de graţiere, procuratura merge pe stingerea expeditivă a urmăririlor încă nerezolvate. Securiştii nu dispun nici de temeiuri operative şi nici de acoperire politică pentru o anchetă extinsă sau prea agresivă. O săptămână, cel mult două, a spus J.B. că va dura toată povestea. Nu e mult."

Maşina mergea încet. Apucase să vadă că se îndreaptă spre Cişmigiu, când unul din însoţitori i-a vârât peste cap ochelari opaci prinşi cu bandă. Maşina a cotit de mai multe ori, în acelaşi ritm lent şi pe urmă a stopat. A auzit cum s-a deschis o poartă, prin care au trecut, şi pe urmă maşina s-a oprit. A fost luat de braţ, scos din maşină şi dirijat câţiva metri. I s-au luat ochelarii opaci şi i s-au dat înapoi ochelarii lui de distanţă. Se afla într-o sală de conferinţe în faţa a 20-30 de spectatori, unii în civil, alţii în uniformă, aşezaţi comod pe scaune. O adunare mai degrabă veselă, priviri atente, curioase. Sta în faţa lor, exponat viu, din specia pe cale de dispariţie a fugarilor de cursă lungă, şi ei îl priveau cu priviri strălucitoare, fără să scoată un

cuvânt. Tăcerea multiplă iscoditoare a fost întreruptă de un personaj între două vârste, un colonel în uniformă, care se mişca şi vorbea lent, degajând o brutalitate domoală.

„Ochelarii ăştia fumurii îi purtai ca să derutezi organele de urmărire ale statului!"

„Domnule colonel, ochelarii mi-au fost prescrişi medical cu 25% umbral. Astăzi este o zi neagră pentru mine, cea a arestării, dar este şi o zi luminoasă, pentru că, predându-mă autorităţilor, am pus capăt calvarului. Ştiu că voi fi judecat şi condamnat."

Dinu începuse prin a reacţiona spontan la interpelarea butucănoasă a colonelului (în curând avea să afle că era comandantul Închisorii de Anchetă Malmaison), dar rapid a schimbat viteza, intrând în strategia domolirii prin autodiminuare. Şi proba a reuşit. Colonelul s-a mai îmblânzit: „Stai, mă, că mai există şi reeducarea!"

Dar dacă acest test al „conceptului strategic" funcţionase *a prima vista*, se arătase cu acest prilej şi faţa cealaltă. Planul era bun, dar aplicarea lui era limitată de firea şi de propria dinamică a convingerilor esenţiale ale celui care îl practica. Dinu nu era lipsit de o anumită capacitate de asceză, dar, în ciuda hotărârii de a înfrâna impulsul veracităţii şi al sincerităţii în care ajunsese să vadă o cale regală de acces şi de comunicare a ceea ce este valoros în viaţă şi, de fapt, condiţia oricărei speranţe de transparenţă la divin, se vedea că nu e chiar atât de uşor să-ţi pui în lanţ idealul. E mai uşor să te autoumileşti, decât să-ţi laşi umilite credinţele. Pe tot parcursul anchetei, Dinu va fi soldatul credincios al acelei strategii a autodiminuării, dar, în acelaşi timp, nu va înceta „să-şi dea arama pe faţă" în privinţa credinţei lui fundamentale. Aplicarea planului de camuflare prin mediocrizarea celor întâmplate era îngreunată şi de vechea deprindere a celui anchetat de a se vedea pe sine ca participând solidar la o luptă naţională şi internaţională împotriva conspiraţiei comuniste. Acesta era un dat al istoriei personale care comanda reflexe comportamentale, prefigura moduri de reacţie a căror autoînăbuşire ar fi declanşat, în curând, conflict şi dezgust interior, ar fi putut fi resimţită ca un fel de harakiri moral.

Din sala de conferințe, Dinu a fost dus într-un birou nu prea mare, mobilat cu o cochetărie mic burgheză. Etajere, niște bibelouri, perdele în culori, covor moale, câteva tablouri. La masa acoperită cu cristal sta un bărbat la 50 de ani, cu barbișon. Fizionomie total destinsă, peste care era așternut un zâmbet discret, vorbă și gesturi vioaie.

„Ia loc. Toată povestea a început cu organizația aceea subversivă pe care ați făcut-o. Cred că prin 1949. A trecut mult de atunci."

„Da, noi eram studenți, și ce se întâmpla ne contrazicea vederile și idealurile, educația și mentalitatea."

„Era o situație specială."

„Se adăuga și credința foarte răspândită că în mod inevitabil se va produce o ciocnire, un război, între americani și ruși. Noi vroiam să ne pregătim pentru această eventualitate. Nu ne împăcam cu gândul că rușii ne vor folosi drept carne de tun sau că vom merge ca oile la tăiere."

„Ideea aceea a iminenței unui război nu ținea seama de o realitate capitală. Aceea că după terminarea unui război ca acela, izbucnirea în scurt timp a unui nou război este ceva de domeniul imposibilului. Gândește-te numai la greutatea de a mobiliza din nou și de a transporta trupele. Căile ferate erau în mare măsură distruse. Tehnic și psihologic e nevoie de mai mult timp până să se urnească un nou război. Aceasta era o eroare."

„Noi trăiam într-o anumită atmosferă și nici nu judecam chiar la rece."

„Da, desigur. Acum urmează să lămurești cât mai repede lucrurile pentru a reintra în legalitate."

A făcut un gest de despărțire și a apăsat pe un buton. Plutonierul care așteptase în fața ușii a intrat și l-a condus într-alt birou, rece și golaș, fără covor și bibelouri, și l-a așezat în fața unei măsuțe. Întâlnirea cu omul cu barbișon fusese aproape plăcută. Nu numai că semănase a normalitate, dar Dinu se gândea că probabil acesta este omul de la Malmaison, pe care mizase avocatul J.B. Ori a fost foarte discret, ori l-a contactat în ultima clipă. „A fost evident că omul cu barbișon

a vrut să-mi calmeze anxietățile, să-mi sugereze că lucrurile se vor rezolva fără prea mari greutăți. A vorbit în așa fel încât să-mi dea curaj, mai ales după ce mă auzise spunând că mă aștept la un proces. Va fi cum a spus J.B."

A intrat și a luat loc la biroul acoperit de hârtii și dosare unul dintre cei doi care îl preluaseră de la Procuratura Militară. Era mai departe în civil (ceva mai târziu, Dinu a aflat că era căpitanul B., care a fost anchetatorul principal și coordonator al cercetării). Un om la 35 de ani, de statură potrivită, zvelt, brunet, ochi mari cu priviri iscoditoare, parcă ușor amuzate, fără a fi îngăduitoare. „Ți-am adus hârtie destulă. Ai tocuri. Scrie cum a fost, de la început până la sfârșit. Cum și de ce. Cine te-a adăpostit. Adevărul. Ai timp. Nu omite nimic." Și l-a lăsat singur.

Începutul era mai liniștit decât se așteptase. Și-a adunat puțin gândurile, ca la un examen scris, și pe urmă a început să aștearnă pe hârtie momentele principale, așa cum se pregătise. Singura inovație a fost o introducere, în care spunea că motivul principal al conflictului lui cu regimul a plecat de la faptul că îi repugna neadevărul ridicat la rangul de metodă, că nu a fost de acord cu rolul conferit minciunii în politica statului încă de la început. Continuă să creadă că nimic durabil nu se poate construi, decât pornind de la cunoașterea și recunoașterea adevărului, cât ar fi el de incomod sau neplăcut. Dinu știa cât de absurde sau neghioabe sunau asemenea afirmații în urechile anchetatorilor lui, dar simțise nevoia unei clipe de purificare înaintea ceasurilor și zilelor de relație falsă și nesinceritate tactică impuse și autoimpuse. Și mai era ceva: ideea că, oricât de refractar ar fi mediul și inoportun momentul, cuvântul e sămânță. Cât despre biografia pentru uzul Malmaisonului, ea era făcută în așa fel, încât să înșire multe, fără a spune nimic.

Ore de neverosimilă liniște. Într-un târziu, căpitanul B. a apărut grabit, dar neagresiv și l-a dus în alt birou mai somptuos, cu covor, masă de lemn sculptat, câteva fotolii. L-a așezat pe unul dintre ele și i-a pus o pânză de culoare închisă peste cap, acoperindu-i privirea. „Așteți aici!"

Lumina era aprinsă. Timpul se scurgea fără socoteală. Până la urmă a auzit cum uşa a fost deschisă cu impetuozitate. Cineva i-a ridicat cârpa de pe faţă. Deasupra lui era aplecat un bărbat înalt şi corpolent, în civil. Capul, care se apropiase de el, era mare, cu obraji proaspăt bărbieriţi, frizură îngrijită, ochi de gâscan agresiv. „Ce puneaţi voi la cale în strada Parfumului?! Credeaţi că vă merge!“ Din spatele lui, vocea căpitanului B. a intervenit grăbită: „Nu. El nu e din strada Parfumului. El e fugarul!“

„Tu ce te-ai gândit? «Mă duc la ei şi îi prostesc cum vreau. Le servesc nişte poveşti... N-au ce-mi face». Aşa credeţi voi?!“

„Eu sunt conştient de gravitatea situaţiei în care mă găsesc. M-am prezentat să-mi execut pedeapsa.“ Privirea de gâscan s-a muiat o clipă, de parcă ar fi căzut pe covor nişte boabe de porumb. Strategia lui Dinu funcţionase încă o dată. I-a întors spatele şi a ieşit pe uşă. Căpitanul B. l-a predat pe Dinu plutonierului. Ochelari opaci, mers ezitant, dus de braţ, pe un coridor ce părea foarte lung. Se mai auzeau şi alţi paşi, mişcându-se repede în ambele direcţii. Dar nici o vorbă. De două ori au răsunat un fel de şuiere înfundate. Plutonierul l-a oprit o clipă. Pe urmă l-a trecut printr-o uşă. Scoaterea ochelarilor opaci, dezbrăcare completă, verificare intimă corporală, ridicarea curelei, a şireturilor şi a ochelarilor. „Dacă ai nevoie de ei la anchetă îi vei putea primi de câte ori mergi la interogatoriu.“

„Nu îmi sunt necesari.“ Era un neadevăr, pentru că fără ochelari nu putea distinge prea bine mimica anchetatorului de la distanţa la care văzuse că îl plasaseră faţă de biroul căpitanului B., dar avea convingerea că, mai devreme sau mai târziu, va apărea şi unul din echipa de urmărire şi că, dacă purta ochelarii fumurii, s-ar putea să fie recunoscut, căci numai cu şapte-opt luni în urmă se frecase, pur şi simplu, la un moment dat, de urmăritorii lui pe scara unui autobuz aglomerat, în care se urcaseră şi vărul lui şi Ionică Porumbaru, cu care trebuia să se întâlnească în stil conspirativ, după aplicarea riguroasă a regulilor stabilite pentru a se verifica dacă prietenii nu sunt filaţi.

Dinu inventase de multă vreme o metodă simplă, pe care o practica la întâlnirea cu oricare dintre persoanele pe urmele cărora

Securitatea ar fi putut ajunge la el, inclusiv Irmgard, din momentul în care a încetat să mai locuiască la ea, întrucât începuse să planeze acest pericol. Locul şi data întâlnirii viitoare se stabileau la întâlnirea anterioară. În caz că Dinu aranja întâlnirea prin telefon (acesta nu era niciodată cel de acasă, ci de la serviciu sau de altundeva), folosea un nume care făcea parte cu adevărat din cercul mai larg al cunoştinţelor prietenului respectiv şi, în stil de convorbire de serviciu sau ocazională, arunca o cifră sau o zi a săptămânii („nu am găsit numărul 2 al revistei", „în ultimele două-trei zile nu m-am simţit prea bine", „miercuri a fost un program frumos"). Ziua întâlnirii rezulta din cea indicată, la care se adăuga 2. Ora întâlnirii era întotdeauna aceeaşi. Locul de asemenea. Dinu venea şi stătea deoparte, observând-o, de exemplu, pe Irmgard cum coboară din tramvai sau autobuz şi se îndreaptă într-o direcţie cunoscută. Cu precauţii mai mari decât ale unui securist, începea să o urmărească de la distanţă. Urmărirea aceasta dura până când se putea convinge că Irmgard „nu are nici o codiţă". Abia atunci se apropia de ea. Ea nu va lua niciodată această iniţiativă, ci, dacă el nu o abordează,va părăsi treptat zona, comportându-se cât mai natural şi cu justificările necesare.

Aceste precauţii antifilaj l-au salvat de la o arestare sigură, la 3 ianuarie 1964. Plănuise o întâlnire cu vărul lui şi cu prietenul Ionică. La ora 14 trebuiau să se afle toţi trei, dar fără să ia legătura, în staţia autobuzului 33 de la „Grădiniţa". După ce se urcau în autobuz, trebuiau să rămână separaţi şi să coboare la staţia Popa Tatu, unde cei doi urmau să se îndrepte spre o cofetărie, sub filajul lui Dinu. Dacă terenul se dovedea a fi curat, îi găsea la o masă în cofetărie. Vărul lui Dinu, Gerban, lua masa la mama lui, într-un bloc din apropiere. Faţada blocului era în partea opusă staţiei, şi Dinu nu o putea vedea. Când sosise în staţie, găsise doi bărbaţi care aşteptau autobuzul. Nu trebuia să-l preocupe, pentru că se găseau acolo înaintea apariţiei prietenilor săi.

La un moment dat, Dinu a văzut un bărbat care venea în fugă dinspre colţul cu faţada invizibilă a blocului. Acesta a mers direct către cei doi, pe care îi găsise în staţie, şi le-a spus, cu voce scăzută, ceva care semăna a „Vine!". Şi imediat a

apărut Şerban. Dinu nu a vrut să tragă pe loc concluzia că e vorba de securişti. De altfel, autobuzul întârziind, se adunase multă lume în staţie, iar aşa cum era îmbrăcat, în palton cu guler de blană şi purtând bască şi ochelari („umbrali“ 25%), despre care ştia că nu apăreau în fotografia pe care o arătaseră (unor cunoscuţi) securiştii în ultimii ani, Dinu se considera destul de bine camuflat. Şerban şi Ionică îşi dăduseră mâna, dar pe Dinu îl ignorau, conform regulii. Autobuzul era foarte aglomerat. Şerban şi Ionică au ezitat. Cei trei s-au hotărât să aştepte şi ei un alt autobuz, dar, în momentul în care Şerban şi Ionică s-au răzgândit totuşi, Dinu constată că şi cei trei s-au răzgândit şi s-au căţărat pe scară. Pentru Dinu, concluzia că era vorba de trei securişti pe urmele singurilor prieteni cu care mai ţinea, cât de cât, legătura ar fi fost foarte neplăcută.

Dinu ştia ce feste îţi poate juca, în asemenea situaţii, imaginaţia şi a vrut să-şi facă şi el filajul până la capăt. A sărit în ciorchinele agăţat de scara maşinii 33 şi a pătruns înăuntru, frecându-se, pur şi simplu, de cei trei suspecţi, a căror atenţie era îndreptată înainte, către prietenii săi care pătrunseseră până la mijlocul autobuzului. La staţia Popa Tatu, au coborât Şerban şi Ionică, dar şi cei trei. Dinu a coborât lent, în ultimul moment, a intrat într-un Aprozar vis-à-vis şi i-a văzut pe cei doi urmându-i pe Şerban şi Ionică pe o stradă laterală, care şi ea aparţinea precauţiilor ştiute. Al treilea s-a pitit în unghiul unei faţade, aşteptând. Nu mai rămânea nici o îndoială. Ceea ce s-a verificat peste câteva zile printr-un telefon inofensiv, dar bine cifrat. Şerban şi Ionică îşi dăduseră până la urmă seama că sunt urmăriţi, iar dispariţia lui Dinu o interpretaseră ca pe o arestare a lui. Dinu se temea că, dacă în timpul anchetei va fi confruntat cu cei din echipa de urmărire, purtând ochelari fumurii, aceştia îşi vor aminti de cel care se înghesuise cu ei pe scara autobuzului, unde ei îi urmăriseră fără nici un rezultat pe Şerban şi Ionică. Rezultatul le-ar fi căzut în poală abia acum, şi el nu ar fi fost deloc plăcut pentru Ionică şi Şerban, care susţinuseră că nu l-au mai văzut de ani de zile pe Dinu.

Luarea amprentelor este efectuată de un om tânăr, senin, bine dispus, conştiincios, fără brutalitate. Ar putea fi un cofetar

bun să împletească coca pentru covrigi. Fotografie din trei poziții cu un număr pe piept. Pe urmă, ochelari opaci şi un plutonier îl poartă de braț, ca pe un cal de dârlog, pe coridor şi, ceea ce e puțin mai dificil, pe nişte scări în sus. Alt coridor, a cărui linişte deplină e spartă de zăngănitul puternic în mai mulți timpi al unei broaşte de uşă. E introdus într-o încăpere. „Scoate ochelarii!" E o celulă de câțiva metri, cu ciment pe jos, două paturi de beton – acoperite cu saltele subțiri şi câte o pătură – lipite de câte un perete. În colțul dintre ele, o măsuță fixă. Pe celălalt perete, o țeavă de duş deasupra unui closet turcesc. Cu fața la perete, stă un bărbat de statură potrivită, bine legat. „Întoarce-te!" Omul execută ordinul. Privirile se întâlnesc. „Vă cunoaşteți?" Cei doi răspund: „nu". „Dați mâna şi prezentați-vă!"„Dinu Rogojanu". „Sandu Avram". Dinu a aflat pe urmă că, dacă s-ar fi cunoscut cu cel aflat în celulă, ar fi fost dus în alta.

Debuturile rezistenței

Ceea ce începuse ca o banală trecere în fugă pe la serviciul lui Ion Manoliu, în drum spre gară, pentru a-l saluta şi a-i transmite prin el proprietăresei chiria pentru camera de student, pe unde nu mai fusese de luni de zile, găsindu-se pe şantierul condus de prietenii lui, la Sinaia, şi venind numai la sfârşit de săptămână la Bucureşti, când dormea în mansardă, se terminase cu aflarea unor veşti fatidice.

Din iarna lui 1945 încoace, Dinu intrase pe un făgaş unde nu te puteai aştepta decât la rău din partea noilor autorități. Contribuise la înființarea organizației de tineret a PNȚ-ului în Valcea, pe urmă, în strânsă camaraderie de luptă, în ciuda diferenței de vârstă, cu preşedintele şi secretarul partidului, participase la campania electorală din 1946, trăise radicalizarea măsurilor guvernului comunist în zona rurală şi emersiunea, cu multe fațete, a împotrivirii țărăneşti şi boiereşti, începuse să-şi formuleze cu mult avânt o doctrină proprie a rezistenței antisoviete, văzută ca versiune est-europeană a luptei anticolonialiste,

se împărtăşise din curentul crescând al spiritului de rezistenţă naţională, cu atât mai convingător pentru el, cu cât acesta venea de jos în sus şi din toate direcţiile societăţii româneşti, nefiind impus de nimeni şi nici ca rezultat al unei elaborări ideologice, ci echivalând cu un fel de instinct sau bun-simţ popular. Comunicase în mai multe rânduri cu diferite iniţiative de organizare a rezistenţei, ca, până la urmă, să devină şi el membru, cu nume conspirativ şi misiune asumată, al uneia dintre aceste organizaţii. Incultura şi opacitatea spirituală a conducerii instaurate sub presiunea sovieticilor şi în serviciul acestora erau atât de mari, încât ea însăşi ajuta la promovarea spiritului de rezistenţă şi la îndrumarea în arta luptei subterane printre studenţi şi intelectuali, nu numai prin politica ei abuzivă, anticulturală, ci şi prin inflaţia de filme având ca temă rezistenţa antihitleristă din Franţa, Iugoslavia, Uniunea Sovietică etc. Cenzura era atât de neghioabă, încât favoriza tocmai asemenea filme, al căror miez emoţional şi mesaj moral era rezistenţa eroică la ocupaţie şi subjugare.

Dinu avusese ocazia să participe la un chef gorjenesc la care repertoriul înflăcărării anticomuniste conţinea şi marşul partizanilor ruşi, adus la matca luptei româneşti de rezistenţă. Cântau mai întâi strofa triumfală a imnului rus: „Luăm cetăţi cu asalt prin omătul înalt, c-aşa-i viaţa de partizan“, ca pe urmă să înlocuiască versul „Pân' la urmă or să piară duşmanii poporului“ cu versul „Pân' la urmă o să piară rusul ce ne-a cotropit“. Sau versul „Mâine imnul biruinţei răsuna-va peste ocean“ devenea versul „Mâine imnul biruinţei răsuna-va dinspre ocean“.

Radu îi povestise cum fiul tânăr al unui venerabil profesor de liceu din Craiova, care terminase Colegiul Carol cu doi ani înaintea lor şi devenise pentru scurt timp magistrat, fiind repede dat afară pentru că refuzase să falsifice rezultatul alegerilor în circumscripţia unde fusese numit preşedinte al comisiei electorale, făcea parte dintr-o organizaţie de rezistenţă înfiinţată de nişte profesori de la Facultatea de Drept din Bucureşti şi primise însărcinarea să găsească puncte de sprijin în Oltenia. Cu prilejul vizitei ce tocmai o făcuse la Bucureşti,

primise câteva revolvere pe care le adusese la Craiova. Unchiul lui Dinu, colonel scos din armată de comuniști, îi relatase cum, tot la Craiova, un număr de colonei (în procesul organizației de rezistență a generalului Carlaonț se va vedea că era vorba de zeci de colonei), în serviciu sau în rezervă, au primit, în cadrul acelei organizații secrete, misiunea de a-și alege, dintre foștii lor subalterni, doi plutonieri activi care să pună de o parte un stoc de arme și să rămână în legătură conspirativă cu colonelul, așteptând ordinul decisiv.

Dinu, licean politicește precoce, simpatizase în timpul războiului cu aliații, împotriva Germaniei lui Hitler, ceea ce nu-l împiedicase să afle chiar în preajma lui 23 august 1944, de la o rudă prin alianță, care, cu toate că era legionar, spunea că îi admiră elanul convingerilor lui antihitleriste, că vechii lui camarazi privesc situația României dintr-o altă perspectivă: „Camarazii mei sunt convinși că, o dată cu victoria rusească, intrăm într-una din perioadele cele mai întunecate ale istoriei noastre naționale. Ei au și început să se pregătească pentru retragere și rezistență în munți".

Nu va trece mult și retragerea în munți va deveni ultima soluție pentru unii, reacție disperată pentru alții, numai în parte simptom al Războiului Rece, punct de raliere legendar al celor care refuzau să plece fruntea, imitație rituală, răfuială înverșunată, răspuns la apelul onoarei uitate sau jerftă purificatoare, angajând imaginațiile și viețile, în cercuri concentrice mult mai largi decât cel evocat de acela care, în zorile lui 23 August, îi prevestise lui Dinu negurile unei nopți în care acesta nu putea crede.

O organizație secretă

Organizația din care făcea parte Dinu luase ființă din inițiativa unor studenți medicinești, printre care avea doi colegi de liceu, pe Teofil și pe Paul. Important i se păruse lui Dinu că exista un medicinist dintr-un an de facultate mai mare și din sfera grupului care, cu dulce farmec moldovenesc, se părea că ducea legătura cu o persoană cheie, un conferențiar de la Facultatea de medicină, și „știa mai multe". Conferențiarul, la

rândul lui, era în legătură cu un centru de la Paris al rezistenței naționale din țară, condus de generalul Nicolae Rădescu.

Scopul organizației era subminarea puterii comuniste,procurarea de arme şi mijloace tehnice, pregătirea pentru existență clandestină şi acțiuni de sabotaj în cazul izbucnirii unui război între americani şi ruşi şi, până atunci, strângere de informații militare, în special asupra staționării şi mişcărilor trupelor sovietice. Se părea că, prin contactele stabilite, organizația ar fi fost deja în situația de a asigura ascunderea pe termen lung a unor persoane în pericol de a fi arestate.

Întrucât una dintre preocupările dominante era aceea de a nu fi arestați în masă, deportați sau înrolați cu forța în cazul izbucnirii unui război, se vroia proiectarea temeinică a fugii la timp în munți şi în păduri. Dinu îşi luase misiunea de a pregăti, cât de cât, în zona subcarpatică din nordul Olteniei, locul de retragere, mici depozite de arme şi dinamită, legătura cu rezistența potențială locală şi, dacă se poate, cu partizanii din munți. Cu ajutorul oamenilor de încredere, al finilor şi prietenilor din satul părintesc, Alunu, de pe valea Oltețului, Dinu considera că făcuse câțiva paşi în îndeplinirea misiunii încredințate de prietenii lui, cu o excepție: legătura cu partizanii din munți. În punctul acesta avusese o mare dezamăgire. După luni de tatonări şi căi întortocheate, colonelul, despre care i se comunicase că e conducătorul unui grup de partizani din munții Gorjului, s-a dovedit a fi numai un vechi fugar, ascuns de ani de zile la nişte țărani din Polovragi şi care, mai degrabă, avea el nevoie de ajutor. Dar voința de legătură inițiatică şi imaginea arhetipală a „bărboşilor din munți" nu s-au istovit chiar aşa de uşor nici în sufletul lui Dinu şi nici în organizațiile de rezistență din visul sau din realitatea acelui timp.

În anii aceia, Dinu mai ajunsese de câteva ori în apropierea pericolului de a fi vizat sau ridicat de Securitate. Ştia că se interesaseră de el, dar de fiecare dată lucrurile se liniştiseră treptat, nu în mică măsură şi datorită discreției şi lealității curajoase a celor care fuseseră întrebați. Mai ales după ce intrase în acea organizație de rezistență, Dinu îşi înmulțise precauțiile. Din strategia lui preventivă făcea parte, de pildă,

faptul că nu-i dăduse proprietăresei din Cotroceni nici o indicație asupra prezenței lui la șantierul din Sinaia, ci îi vorbise în mod constant de un șantier din Ploiești. Prevedere probabil salutară în noaptea când au descins, în Cotroceni, securiștii. Din același exercițiu al punerii răului înaintea binelui a făcut parte și sfatul dat amicilor Nicu și Radu, care cunoscuseră o parte din convorbirile preliminare afilierii la organizația de rezistență și față de care nu aveau secrete, de a nu intra în organizație. „Este bine ca voi să vă țineți deoparte, și eu să subliniez față de ei că nu vă voi iniția. Este soluția cea mai înțeleaptă, pentru că, pe de o parte, prin mine voi sunteți ținuți la curent și veți fi oricând în situația de a vă alătura la acțiune, însă, pe de altă parte, în caz că organizația este depistată de Securitate, voi sunteți în afară de pericol". Radu și Nicu au acceptat acest raționament, iar Dinu a menționat de câteva ori față de ceilalți faptul că cei doi trebuiau să rămână strict departe de conspirație. Chiar și rărirea pe cât cu putință a apariției împreună cu Radu și Nicu, atunci când era prezent unul dintre membrii respectivei organizații, îi păruse necesară pentru estomparea în memoria celorlalți a figurilor prietenilor lui cei mai apropiați și pentru a-i scoate din zona fatală în caz de prăbușire a organizației.

Dinu vroise de la început să se asigure de soliditatea organizației. Ceruse să i se dea posibilitatea să stea de vorbă cu acel personaj cheie care asigura racordarea la rețeaua generalului Nicolae Rădescu. Vroise să facă din satisfacerea acestei cereri o condiție a intrării lui în organizație. Vorbise franc, dar răspunsul întârziase, ca, până la urmă, să fie negativ. Lucru de care nu era încântat nici el și nici cel care i-l transmisese. Acesta din urmă, pentru că nu vroia să-l piardă, iar Dinu pentru că, în atmosfera aceea atât de incitantă la proliferarea de organizații clandestine serioase sau mai puțin serioase, vroia să excludă orice posibilitate de diletantism sau chiar mistificare, căreia i-ar fi putut ceda chiar și oameni foarte inteligenți, cum erau cei cu care discuta. Dar dacă ei nu precupețeau eforturile de a-l convinge (argumentul lor că întâlnirea lui cu „șeful" ar fi încălcat regulile elementare ale conspirativității era cu totul plauzibil), Dinu însuși își dorea atât de mult participarea la o formă mai largă,

organizată şi eficientă pe termen lung, a rezistenţei naţionale, încât a trecut peste acea rezervă.

Îi rămăsese totuşi o mică, dar persistentă umbră de nemulţumire. Aceasta se reflecta şi în minuţiozitatea şi tenacitatea unor măsuri preventive, în insistenţa crescândă ca Radu şi Nicu să se ţină deoparte şi chiar în acceptarea unor lungi intervale de pauză în comunicarea cu „recrutorul" lui în organizaţie, cu toate că împreună cu el şi cu Paul, vechiul lui coleg şi prieten, faţă de care nu putea exista nici o prudenţă, se constituiseră într-un comitet tripartit de organizare şi coordonare a acţiunilor. Rărirea, în parte strategică, a intercomunicării a fost favorizată şi de faptul că, pe la începutul lui 1950, seria acelor medicinişti terminase facultatea şi fusese repartizată la stagiul obligatoriu de funcţionare la ţară.

Cu Paul se întâlnise într-una din vizitele acestuia în Bucureşti. El îi spusese că abia se familiarizează cu terenul în localitatea unde fusese trimis, dar că e sigur că atât el, cât şi ceilalţi vor ţine legătura, iar organizaţia îşi va continua şi chiar extinde activitatea. Întreruperea contactelor, chiar pe luni de zile, devenise ceva cu totul normal.

Semne nedesluşite

La un moment dat, a avut loc o mică alarmă provocată de faptul că unul dintre ei nu a mai dat nici un semn de viaţă de la circumscripţia medicală de ţară, unde se afla, şi nu era de găsit nici la domiciliul din Bucureşti. Explicaţia, până la urmă liniştitoare, a fost că, într-un mod aventuros, dar nesurprinzător faţă de stilul lui destul de fantezist, se hotărâse să accepte trimiterea ca medic la trupele comuniste din Coreea de Nord, angajate în războiul cu trupele Naţiunilor Unite, după invadarea Coreii de Sud. Trimiterea aceasta de medici voluntari se efectua de către guvernul român în cel mai strict secret, pe care cel în cauză trebuia sa-l respecte chiar şi faţă de propria familie.

Această versiune, desigur cam hazardată, a câştigat credibilitate (sau i s-a creat, în mod deliberat, credibilitate), şi

temerile inițiale s-au risipit când s-a văzut că lunile treceau fără să se fi produs nimic neliniștitor. Că încălcase, voit sau nu, obligația de a înștiința organizația de rezistență din care făcea parte constituia desigur o problemă, dar probabil că scopul lui era „să treacă la americani".

Paul însuşi căutase fără succes să lămurească această întâmplare destul de bizară şi până la urmă o plasase în categoria mai degrabă a excentricităților ocazionale, pe care nu le gusta, dar ştia să le încaseze fără a-şi pierde calmul lui tradițional şi nu la aceea a alarmelor de gradul I. În ultimul timp, el însuşi nu mai dăduse semn de viață, ceea ce iarăşi nu era ceva îngrijorător, mai ales după ce Dinu însuşi nu mai era de găsit la numărul de telefon din Cotroceni.

Detonația

Acum, adevărul explodase în vorbele grele de consecințe ale lui Ion Manoliu. Descinderea securistă nocturnă din Cotroceni, Dinu căutat pentru a fi arestat, securiştii spunând că „aici s-a conspirat împotriva securității statului". Acesta era sacul greu pe care Dinu l-a deşertat în fața lui Radu şi Nicu, în micul apartament din Sinaia.

„O consolare este că voi doi nu sunteți implicați. A doua: că cei din Cotroceni nu ştiu că eu sunt la voi şi nici că voi sunteți la Sinaia. Singurul care ştie de la mine ceva despre Valea Prahovei, nu exact despre Sinaia, este Teofil, dar discreția lui este sigură. A fost şi părerea lui că nimănui, inclusiv iubitei lui, nu trebuie să i se spună unde mă găsesc eu în realitate. Ion Manoliu mi-a spus că Teofil, care de mult nu mai ocupa camera noastră comună, ci se mutase în cea de alături, nu i-a preocupat în mod special pe securişti, în afară de întrebările puse asupra mea, ceea ce nu era de mirare. Doar el a fost primul care a închiriat camera din Cotroceni, şi poate că ştiau şi că am fost colegi de clasă la liceu. Însă în noaptea respectivă nu s-a văzut nimic special în ceea ce îl priveşte şi nu a avut de atunci încoace nici o neplăcere."

Desigur că povestea era ceva mai complicată, dar asta nu o ştia Ion Manoliu. Teofil intrase inițial şi el în acea organizație de rezistență. Regulile conspirativității (necunoaşterea reciprocă, nume conspirative etc.) fuseseră aplicate cu strictețe abia după prima înjghebare. În mod inevitabil, Dinu, Paul, Teofil şi Traian (ultimii trei: medicinişti) se cunoşteau între ei. Încolo, nici pe verticală şi nici pe orizontală nu îi mai era cunoscut nici un nume. Abia mai târziu, Teofil i-a comunicat lui Dinu că el părăseşte organizația, motivul principal fiind că nu e bine ca ei doi, care locuiau la aceeaşi adresă şi erau văzuți atât de des împreună, să facă parte din aceeaşi rețea. Deci el se va desprinde total, dar va intra într-o altă organizație. Între ei doi exista încredere absolută, şi Dinu a găsit că Teofil procedează bine.

Nu a trecut mult şi Teofil i-a relatat lui Dinu o întâmplare: „Aseară mă pregăteam să descui poarta de intrare în curte, când cineva s-a oprit pe trotuar în spatele meu şi, după ce s-a scuzat pentru această abordare bruscă, mi-a spus că vine din partea unor persoane foarte serioase care ştiu că sunt un bun român. S-ar bucura foarte mult dacă i-aş acorda o întâlnire la care să se poată discuta în linişte despre posibilitatea unei strânse colaborări cu mine în interesul național. Dacă îi indic ora potrivită, el mă poate chema în trei zile la telefon pentru a se stabili când şi unde ne putem vedea. Omul era cam de vârsta noastră, făcea o impresie bună, mai degrabă puțin sfios decât presant. Tu ce părere ai? Eu i-am spus să mă cheme la telefon". „Cel mai simplu şi cel mai cuminte ar fi, dacă într-adevăr îți dă telefon, să-i spui că nu eşti de acord să te vezi cu el. Prima reacție este să te întrebi dacă nu este, pur şi simplu, agent provocator şi probabil că cei mai mulți nu ar depăşi această reacție. Mă gândesc însă că, dincolo de acest şablon, foşneşte pădurea viselor şi încercărilor reale de împotrivire activă. Poate că nu merită un refuz automat. Dar omul a procedat cam rudimentar. Ceea ce însă poate foarte bine să fie un semn că nu e provocare. Poate că ar avea rost o punere la încercare. Ce ar fi dacă ai accepta întâlnirea cu el într-un restaurant şi, din prima clipă, ai lua ofensiva spunându-i că modul lui de a proceda a fost atât de insolit, încât reacția ta vine

cu întârziere? Eşti indignat de cutezanța gestului. Ce ar zice dacă ai şi informat autoritățile? Sau dacă o faci acum pe loc?“ „Ideea nu e rea. Să vedem cum reacționează.“ Întâlnirea a avut loc într-o bodegă din apropiere. Teofil a procedat potrivit stilului său, care îmbina înclinarea spre spiritul reflexiv şi rezerva distantă cu o anumită precipitare intempestivă în relațiile cu oamenii atunci când i se părea că percepe cel mai mic semn de nesinceritate sau duplicitate.

Teofil era un singuratic cu puține iluzii în privința vieții şi a semenilor lui, totuşi oricând susceptibil la farmecul comunicării în cerc restrâns. Tânărul acesta era de timpuriu maturizat (era ostentație în ieşirile nocturne ale elevului de clasa a VI-a de liceu, îmbrăcat ca un tânăr domn, cu pălărie şi baston, ca să poată viziona filme şi spectacole de revistă interzise sau să se abată pe străduța fetelor pierdute, dar era şi armură paseistă a unui spirit refractar la lozincile şi mimetismele sociale ale timpului). Părinții lui Teofil erau oameni fără carte, dacă se poate vorbi aşa despre posesorii unei străvechi şi subtile culturi țărăneşti, care încropiseră o cârciumă cu han la şoseaua pe care se scurgeau carele şi căruțele dinspre Vâlcea spre Craiova. Acolo, în „Bariera Vâlcii“, singurul băiat al hangiului, iute la vorbă şi dibaci în ospeție, şi al unei țărănci de o frumusețe fină, radiind o inteligență discretă şi comportându-se cu un fel de politețe caldă, compasivă, cu mult peste ce te-ai fi aşteptat, păşind în acel du-te-vino gureş şi pestriț al hanului, s-a modelat pe sine cu fermitate, în accelerată parcurgere a etapelor de constituire a unei personalități cultivate, introdusă în literatură şi texte filosofice, învățând limbi străine, confruntându-se alert cu ofertele doctrinare şi ideologice ale unui timp de război ale cărui pericole comune şi mari sacrificii nu putuseră suspenda nici nepăsările şi frivolitățile şi nici dezbinarea spirituală a epocii.

Dinu îşi amintea cum liceanul Teofil avusese, la un moment dat, neplăceri cu poliția legate de un episod al itinerariului său spiritual. Se împrietenise cu un funcționar care locuia în Bariera Vâlcii şi care era un cititor ardent al unor traduceri din Schopenhauer. Pasiunea le devenise comună şi se întâlneau cu regularitate, pentru a analiza şi comenta împreună aforismele

acestui strălucit stilist al metafizicii eliberării de tirania voinței oarbe de a trăi, cu ajutorul contemplării frumosului și al compasiunii. Mobilul acestui program de întâlniri atipice era atât de inedit pentru Bariera Vâlcii, încât probabil că băieții lui „nea Iulică", rotofeiul prim-chestor de poliție al Craiovei, cu pantaloni reiați, papion și havană, informați de vreun zelos, mirosiseră un cuib de ședințe conspirative legionare și intraseră în acțiune. Nu se poate ști cât de verosimilă le-o fi părut polițiștilor povestea cu Arthur Schopenhauer, dar, poate și cu o vorbă bună plus țuică de Vâlcea, cei doi s-au întors repede acasă.

Teofil crescuse în mijlocul prozaismului de la confluența dintre mentalitatea rurală și cea târgoveață și, sub privirile extaziate ale părinților, care aparțineau lumii celei vechi, și-a găsit o formație nouă, și-a plăsmuit o lume a lui, a împletit ideile culese în noul orizont cu fibrele perene ale sensibilității din adâncuri, și-a creat un stil și o ținută independentă, până la a atinge momente de sfidare. Vorbirea ușor sacadată și tonul tăios, care puteau țâșni în unele momente, poate că prelungeau ecouri ale unei lumi mai dure pe care el o cunoștea mai bine decât ar fi putut-o face colegii lui de la Colegiul Carol I.

De această turnură mai aspră a comportării lui Teofil a avut parte la întâlnirea din bodega de cartier cel care se prezentase ca mesager secret al unui grup de rezistență. Teofil l-a confruntat atât de abrupt și fără cel mai mic menajament cu poziția lui atât de stângaci riscantă, încât, în clipa în care a mai și menționat posibilitatea unui telefon la autorități, omul s-a ridicat de la masă și a plecat.

Întrebări obsedante

Nearestarea lui Teofil era ceva ciudat. Nu putea fi în nici un caz vorba de vreo bănuială că el ar fi colaborat cu Securitatea. Dar era greu de înțeles cum a scăpat el însuși de bănuielile Securității că a colaborat cu Dinu și cu ceilalți. Pe de o parte, descinderea nocturnă în forță pentru arestarea lui Dinu și afirmația că în casa aceea s-a conspirat contra securității statului; pe de altă parte, totala lipsă de

interes pentru Teofil. Dacă acolo „s-a conspirat", înseamnă că au fost cel puțin doi. Bineînțeles că securiștii se puteau referi și la cei care veneau și plecau, dar chiar și aceia erau și prieteni sau colegi ai lui Teofil. Chiar dacă cel care l-a spus pe Dinu nu l-a spus și pe Teofil pentru că acesta ieșise din organizație sau, pur și simplu, pentru că a reușit să-l țină sub tăcere, puteau securiștii să fie atât de pasivi? Chiar dacă nu ar fi avut nici un indiciu în privința lui Teofil, ar fi putut ei să-l considere imun la influențele unui cerc subversiv în care acesta se mișcase ani de zile?

Ion Manoliu însuși îi dăduse cândva lui Teofil bani pentru medicamente necesare partizanilor din munți. Și totuși, el însuși, care, iarăși, era pentru Dinu mai presus de orice bănuială, nu părea să fi sesizat anomalia netulburării lui Teofil de către securiști. Îi scăpase lui Ion Manoliu ceva din caracterul real al întâmplării? Era aceasta poate ceva mai puțin gravă decât o văzuse bătrânul sub presiunile acelei nopți? Punându-și aceste întrebări, împreună cu prietenii lui, Dinu semăna cu pacientul căruia doctorul i-a diagnosticat ferm o boală gravă, nevindecabilă, dar, înainte de a accepta verdictul, ar vrea să mai meargă și la alt doctor sau să-și mai facă o radiografie.

În cazul lui Dinu, doctorul celălalt ar fi putut fi cineva care s-a găsit și el de față la cele întâmplate în noaptea aceea. Posibilitatea acestei a doua examinări exista în persoana coanei Anișoara, tovarășa de viață neconjugală a lui Ion Manoliu. Locuia cu el în Cotroceni, dar, periodic, se supăra și pleca pentru un timp. Câteodată o făcea, pur și simplu, ca să-și mai vadă de locuința personală. „Dacă dau de ea, am putea obține o versiune ceva mai detașată a celor întâmplate".

Dinu investighează

Ajuns în București, Dinu a sunat-o pe coana Anișoara acasă la ea. I-a răspuns, și el a pus receptorul pentru că vroia să o ia prin surprindere. Coana Anișoara nu iubea regimul, iar relațiile lui Dinu cu ea erau foarte bune, dar nu se putea exclude o timorare a ei sau chiar o poruncă primită de a-i

anunța pe securiști dacă îl întâlnește. Deci Dinu s-a dus direct în străduța cu case la parter, „stil vagon", câte un pom și câteva tufe de trandafir în curte. A observat mai întâi casa. A văzut-o pe coana Anișoara prin fereastră cosând. Când i-a deschis și l-a invitat în casă, a văzut dintr-o privire că nu este timorată, dar știe.

„M-ați invitat de mai multe ori la dumneavoastră și n-am apucat să dau urmare invitației. Acum, din păcate, nu este o simplă vizită. Vă rog să mă ajutați să-mi dau mai bine seama de ceea ce s-a întâmplat în Cotroceni. Bineînțeles că nu voi vorbi nimănui despre această întâlnire." „Am toată încrederea în dumneavoastră. Eram și eu acolo când au venit bandiții. Au dat buzna și la noi în cameră, ne-au legitimat pe amândoi, au iscodit cu privirile și ne-au spus să nu părăsim camera. După ce au vorbit cu Teofil și cu Liana, au percheziționat chiar și în bucătărie și, pe urmă, s-au închis cu Ion în camera dumneavoastră. Au stat mult de vorbă cu el. Dar știți că Ion o avea alte defecte, dar prietenii nu și-i trădează. Când s-a întors în cameră, era roșu la față. I-a înjurat și pe ei, și pe cine v-a băgat la apă. Zile întregi a fost foarte abătut. Îi era teamă că nu știți că v-au căutat și o să le cădeți în plasă."

Dinu gândea că Ion Manoliu nu îi spusese totul coanei Anișoara. „Dar cu Teofil cum este? Nu s-au luat și de el?" „Impresia mea este că mai mult s-au luat de Ion. Dar ce poți să știi? Teofil e scump la vorbă." „Și zilele care au urmat?" „A fost liniște, dar Ion mi-a spus că filau casa. Teofil se vedea că este apăsat de griji, dar și-a văzut de treburi ca de obicei. Pe urmă, eu am plecat. Pe mine nu m-au întrebat nimic, nici în Cotroceni și nici aici. Și chiar dacă m-ar întreba, eu știu cum să le răspund. Dar sunt îngrijorată de dumneavoastră. Fiți foarte atent! Ăștia sunt diabolici. Să vă ajute Dumnezeu!"

Irmgard

Plecând de la coana Anișoara, Dinu s-a dus la Irmgard. Securiștii nu știau nimic despre ea, pentru că era o cunoștință recentă, venită din afara cercului de prieteni ai

lui Dinu. Nemțoaică originară din Cernăuți, care, la venirea rușilor, emigrase în Germania. Rudele ei erau acolo, dar pe ea 23 August o prinsese în România. O cunoscuse printr-o bună prietenă a lui Nicu. Aceasta îl rugase să caute să afle cum și-ar putea procura Irmgard un înlocuitor al actului de naștere din Cernăuți, fără a scormoni prea mult trecutul apropiat. Căci actele lui Irmgard nu prea erau în regulă, ci fuseseră „refăcute" în așa fel, încât să nu fie trimisă în Rusia. Irmgard cutreierase pe la Râșnov, Timișoara și Sibiu, unde niște oameni de suflet reușiseră să-i aranjeze o angajare ca muncitoare la fabrica Areca. Ironia fiind că Areca, aparținând unui neamț, fusese confiscată de ruși ca „bun inamic", devenind întreprindere sovietică. Mutarea de la Sibiu la București fusese încă un pas spre pierderea urmelor. Dar, dacă scăpase de deportarea ca cetățeană germană în lagărul de la Târgu Jiu și poate și în Rusia, și aceasta numai cu ajutorul unui fals în actele de identitate, acum schimbarea buletinelor de populație o arunca în celălalt pericol, acela de a se descoperi falsul. Dinu nu era în câmpul muncii, avea cunoștințe juridice și se simțea în București mult mai la el acasă decât Irmgard, așa că a putut să umble pe la autorități și să o informeze cum să sară cu bine peste acel hop.

Irmgard era o tânără nemțoaică încercată de timpuriu de urmările înfrângerii Germaniei, iar Dinu, un tânăr român care nu apucase să fie trimis pe front, dar, în schimb, fusese un pasionat simpatizant al Aliaților și dorise cu ardoare acea înfrângere.

Obârșii

Dincolo de sentimentele filofranceze și filoengleze predominante în mediul familial, Dinu își plăsmuise, cu radicalitate juvenilă, potențată de ascultarea unor posturi de radio occidentale, de mirajul "maquisului" francez, de ecourile necontenite ale opoziției unor figuri prestigioase ale vechilor

partide româneşti, un fel de război personal împotriva Germaniei hitleriste. Arsenalul autoconfecționat era variat: antipropaganda, profanarea tabuurilor progermane, atâtea câte mai erau de găsit, evocarea persuasivă a motivelor potrivit cărora înfrângerea Germaniei era inevitabilă, difuzarea ştirilor despre eşecurile militare germane, fronda antiautoritară şi manifestarea ostentativă, personală sau în grup, a preferințelor culturale, estetice, muzicale prooccidentale.

Colegiul Carol din Craiova oferea un teren favorabil. Majoritatea elevilor erau de origine burgheză, un număr însemnat dintre ei erau odrasle ale înaltei funcționărimi, ale proprietarilor de pământ, până la marea moşierime, ale comercianților avuți etc. Profesorii dăduseră un procent foarte mic de partizani sau simpatizanți ai extremei drepte. Concepția liberal-conservatoare era dominantă şi, chiar sub mareşalul Antonescu, directorul a continuat să fie multă vreme un jovial simpatizant al democrației apusene de coloratură național-țărănistă, foarte iubit de elevi. Despre directorul de dinainte de război, Balaban, care modernizase sălile de gimnastică şi laboratoarele Colegiului, se spunea că era francmason.

Colegiul Carol I cultiva un anumit spirit de elită, dar nu de castă, căci aceasta nu s-ar fi potrivit nici cu stilul oltenesc şi nici cu întâlnirea între zidurile lui venerabile a lumii urbane cu cea rurală. Dar, tradițional, se instaurase ca tendință formativă principală dezvoltarea unei independențe personale, combinată cu sentimentul apartenenței la un corp de tineri situat într-un spațiu privilegiat şi care primesc instruirea necesară de-a lungul unui itinerar prestabilit, dar bine marcat nu numai cu îndatoriri, ci şi cu drepturi. Uniforma, de culoare neagră (pantaloni gri), prevedea o haină cu guler închis pentru elevii din cursul inferior, dar deschis şi cu cravată pentru cei din cursul superior. Începând din cursul superior, profesorii liceului se adresau cu „domnule elev". Până în clasa a VII-a, părul trebuia tuns scurt; în clasa a VII-a şi a VIII-a, aveau dreptul să poarte freză. În clasa a VIII-a apărea dreptul ca în ultimele trei luni să nu mai îmbrace uniformă şi să poarte

pălărie. Elevii din clasa ultimă trebuiau să predea din timp celor din clasa a VII-a conducerea revistei liceului.

Dinu îl avusese câțiva ani diriginte de clasă pe profesorul de fizică-chimie Melinescu. Acesta introdusese încă din clasa a IV-a niște metode pe care elevii le gustau din plin. Până la un anumit plafon, absențele nu mai trebuiau motivate cu cerere de la părinți și certificate medicale. Elevul însuși îi explica profesorului diriginte motivul absenței. Dacă se producea o încălcare a disciplinei sau a conduitei școlare, cel în cauză nu putea fi pedepsit înainte de a se fi apărat în fața profesorului diriginte în prezența întregii clase. Dacă elevul respectiv considera că nu este destul de priceput pentru a-și prezenta cazul și a răspunde învinuirilor, avea dreptul să-și aleagă doi apărători dintre colegii lui. Colegiul Carol I și-a continuat acest stil o bună bucată de timp și după instalarea regimului autoritar și intrarea în război.

O criză s-a produs prin 1943, o dată cu numirea unui director cu principii mai autoritare. Și s-a văzut atunci că stilul de la Colegiul Carol I nu fusese o formă fără fond, ci devenise o tradiție vie. Reclamându-se de la această tradiție a drepturilor și demnității elevului, clasa lui Dinu, în care se aflau și Radu, Paul și Teofil, a protestat adresând o petiție colectivă Ministerului Învățământului. Rebeliunea a făcut oarecare vâlvă la vremea aceea.

Oricum, Colegiul Carol fusese mai refractar față de mișcarea de dreapta decât alte școli. Numărul elevilor care aderaseră la Frățiile de Cruce era foarte mic și provenea mai ales din elevi veniți din afară, de exemplu refugiați din partea de nord a Ardealului. Relația dintre membrii Frățiilor de Cruce și restul clasei nu era necolegială sau umbrită de resentimente. Vechea atmosferă de la Colegiul Carol se reflecta și în această toleranță reciprocă ce nu excludea prietenii și solidaritatea generală, dincolo de diferențele de vederi politice, care, în cazul legionarilor, puteau duce la tensiuni și conflicte destul de nuverșunate în sânul societății românești a acelui timp.

O anumită mentalitate elitară și permisivă în același timp se traducea nu numai în nedisponibilitatea la ideologii radicale,

ci şi într-o anumită aversiune faţă de spiritul de disciplină, chiar în formele lui mai moderate, ceea ce, inevitabil, contrazicea virtuţile militare şi apelul la sacrificiu, caracteristic vremurilor de război pe care aceşti elevi le trăiau şi cărora cei mai mari dintre ei se puteau aştepta că vor trebui să le plătească şi ei tributul. Puţinii care aderaseră la Frăţiile de Cruce şi care de multe ori proveneau din straturile sociale mai modeste sau din lumea satelor probabil că resimţeau această mentalitate şi comportare ca cel puţin frivole, găsind în ele încă o confirmare a nevoii de schimbare. Şi mulţi dintre ceilalţi ar fi vrut o schimbare, dar în direcţia unei mai mari libertăţi.

Ostentaţia anticonformistă, celebrarea neseriozităţii, gustul neangajării erau desigur manifestări ale rebeliunii juvenile împotriva autorităţii şi normelor restrictive, împotriva supremaţiei celor mai mari, dar reprezentau şi o modalitate de a imita în fond partea de scepticism şi epicureism curent conţinută în comportarea reală a acestora, în relativismul implicit, în indiferenţa spirituală sau nonşalanţa morală din lumea celor maturi, de la realitate până la anecdotică. Aspiraţiile şi visele de dreptate, nobleţe şi sublim, care adeseori erau prezente, aveau de străbătut desişul acestor vechi deprinderi profane, al prozaismului bonom, al materialismelor joviale sau al idealismelor profitabile, al tentaţiilor risipirii agreabile sau al teribilismului uşuratic. Antrenament pentru aventură telurică şi vis de chef prelungit, la liziera de unde îi pândea tragedia istorică?

Oricum, apucaseră o iniţiere în ale libertăţii. Ceea ce nu era străin de unele din motivările prezenţei de mai târziu a colegilor de la liceul din Craiova în vasta împletitură de rezistenţă spontană sau deliberată care creştea concomitent cu luarea în posesie a ţării de către interpuşii Kremlinului.

Dar acum una dintre multele reţele de rezistenţă fusese nimicită, nu se ştia exact pe ce cale, de un aparat represiv care lucra cu mare conspirativitate, chiar dacă avea puterea deplină. Lovitura primită era destul de puternică încât să aibă, cel puţin deocamdată, şi un efect anestezic. Iar micul cerc de prieteni cărora le comunicase vestea cea rea nu erau nici

fricoşi, nici pesimişti, nici defetişti. Dinu nu simţise un soi de îngrijorare specială a lor. Jubilau că nu au reuşit să-l prindă. O primă rundă fusese câştigată într-un joc în care se simţeau şi ei, fără doar şi poate, angajaţi. Măsurile de precauţie luate de Dinu, cu mult înainte de izbucnirea crizei, uşurau acum primii paşi de intrare a lui în totală ilegalitate. Problema cea mai presantă era rezolvată: în Bucureşti putea dormi la Irmgard, despre care securiştii nu ştiau nimic, iar pentru un timp nedeterminat putea locui în apartamentul închiriat de Nicu şi Radu pentru lucrările pe care le executau la Sinaia, în regia unei cooperative din Bucureşti, echipele de instalatori de sub conducerea lor. Mai mult decât atât, întrucât cooperativa nu avea la ora aceea un serviciu de cadre, cooperatorii fiind angajaţi pentru lucrări temporar, Dinu putea fi trecut din când în când pe nişte state de plată ca instalator. În ceea ce îl privea, Securitatea nu avea nici o pistă în direcţia Sinaia. Chiar dacă urmăritorii ar fi ajuns cumva, mergând pe drumul mai lung şi întortocheat al cunoştinţelor şi prietenilor lui Dinu, să vrea să-i contacteze pe Nicu şi Radu, aceştia nu ar fi putut fi găsiţi imediat. Ei aveau din timpul studenţiei buletine de identitate de Bucureşti pe o veche adresă, care devenise demult fictivă. Nici unul nu anunţase o schimbare de domiciliu. Faptul că din punct de vedere al evidenţei populaţiei ei erau total în neregulă, nefiind anunţaţi nici la miliţia din Sinaia, cădea foarte bine în situaţia creată de căutarea lui Dinu. Poate că, dacă s-ar fi aflat într-o altă ambianţă, mai aşezată, mai puţin boemă, şi dacă prietenii lui ar fi avut înclinaţia de a se adapta sau de a se gospodări în noua societate comunistă, i-ar fi fost mult mai greu să-i împovăreze cu grijile şi riscurile tăinuirii lui, dar Dinu vedea la fiecare pas că lor nici nu le trecea prin cap că ar putea proceda altfel. Îşi trăiau mai departe prietenia, erau conştienţi (nu preocupaţi) de riscuri, dar se bucurau că sunt împreună.

Radu venea dinspre Drept şi Filosofie, Nicu dinspre Politehnică şi, având în comun repulsia nu numai a oricărei înregimentări, ci chiar şi a simplei existenţe funcţionăreşti, îşi găsiseră nu soluţia, ci ceea ce ei considerau a fi un provizorat

acceptabil, în afilierea la o cooperativă de instalații din capitală, care executa lucrări mai mici sau mai extinse şi în provincie. Împreună cu ei şi în acelaşi stil, care aducea a semiinițiativă particulară costumată cooperatist, activa şi inginerul Vlad Ciobanu din Bucureşti, care, de când cu arestarea şi pe urmă condamnarea fratelui său într-un mare proces al organizației de rezistență din Oltenia, nu mai dormea acasă şi prefera să lucreze în deplasare.

Prietenia începută pe băncile Colegiului Carol din Craiova şi învrăstată de peripețiile multicolore ale adolescenței se prelungise în studența postbelică, trăită într-o lume care abia se trezise cu toată puterea pentru a începe imediat să sucombe.

La capătul facultății, acest grup de tineri se găseau legați nu numai printr-o camaraderie înrădăcinată în trăirea aproape simbiotică a bucuriilor şi frustrărilor, plăcerilor şi dezgustului, exaltărilor şi plictiselilor acelor ani fatidici, ci şi prin respingerea radicală a regimului instaurat prin forță. Împotrivirea lor interioară dusese la o estompare a multora dintre funcțiile normale de prevedere şi aranjare socială. Nu erau dispuşi să recunoască ierarhiile şi criteriile noii societăți. Şi, în timp ce aşteptau răsturnarea ei, nu vroiau să facă în nici un fel corp comun cu sistemul. Nu-şi puteau trăi prezentul într-un turn de fildeş, dar îl jucau după alte reguli decât cele ale micii înțelepciuni realiste.

Până una alta, prietenii lui Dinu executau, sub egida cooperativei „Tehnica Generală" din Bucureşti, două lucrări cu termene mai lungi: o refacere a conductei de alimentare cu apă a Regimentului de Vânători de Munte (fost regiment de Vânători Gardă Regală) de la Sinaia şi o serie de lucrări la fabrica de tractoare din Braşov, Metrom. În ciuda faptului că la Sinaia era vorba de o unitate militară (de altfel redusă la insignifianță după izgonirea Regelui) şi de o fabrică în parte producătoare de armament la Braşov, lucrările respective aveau un caracter mai mult exterior şi nu erau supuse unui control special ținând de secretul de stat.

Cooperativa „Tehnica Generală" de la Bucureşti obținea, ca şi alte cooperative, lucrări pentru întreprinderi şi instituții de stat, pe care acestea nu le-ar fi putut efectua cu propriul personal şi nici

cu ajutorul trustului de construcții care îndeplinea lucrări mari, dar nu putea angaja pe termen scurt oameni calificați în cele mai felurite meserii și specialități de care era nevoie la tot pasul. Din ceea ce putuse observa și înțelege Dinu, cooperativa respectivă se născuse din această nevoie de flexibilitate și tehnicitate nebirocratică de care nu se putea dispensa întru totul nici economia etatizată și pe care un grup de avocați, economiști și tehnicieni cu trecut profesional și politic în vechiul regim o folosiseră pentru a-și putea asigura existența la marginea statului și a legii comuniste. Cei inițiați știau că muncitorul „comunist" care devenise președintele cooperativei avea un mic trecut legionar. Personajul central al conducerii financiare a cooperativei fusese jurist la Societatea Petroliferă Româno-Americană.

Dinu apucase să intre în acest mic univers cooperatist încă înainte de a fi căutat de Securitate. Venise la Sinaia, unde îl chemaseră prietenii lui – cu gândul de a fi împreună și de a-i asigura existența materială, dar fără intenția de a-l antrena neapărat în problemele tehnice și financiare pe care le implica funcționarea șantierelor organizate și conduse de ei. El urma să le dea o mână de ajutor, păstrându-și o libertate de neconceput ca salariat de stat. Libertatea aceasta, începând cu scutirea de o „reprofilare" profesională pentru care nu avea înclinații, se împăca de minune cu voința lor comună de a-și continua stilul de viață rebel și colorat de lecturi, contacte umane, dialoguri și căutări proiectate pe un orizont din afara sistemului și servituților istoriei curente.

*

Își amintea, de pildă, cum Dana, o fată pe care o cunoscuseră întâmplător la Sinaia și care urma să joace un rol important în aventura lui periculoasă, i-a invitat pe toți patru în casa în care locuia cu chirie pe calea Codrului, ca să-l întâlnească pe scriitorul Radu Tudoran, care își făcea o mică vacanță la Sinaia împreună cu soția lui, Ussy, fiica lui Vladimir Streinu. Din prima clipă, scriitorul, vădit îndrăgostit, ca și Ussy, foarte atentă și sensibilă, s-au comportat față de ei cu o

remarcabilă căldură comunicativă şi o franchețe a convingerilor lor anticomuniste într-un mod care, dacă timpul nu ar fi fost atât de scurt, ar fi înnădit între ei o adevărată prietenie. Radu Tudoran o întreba pe Dana: când mai vine la ea „haita oltenilor"? Iar băieții, care nu făceau decât să se comporte cum le era firea şi credința, se bucurau de dialogul acela neîndiguit de nici o reținere. Atmosfera nu a fost tulburată nici măcar de o intervenție a lui Nicu, care câteodată reuşea să-i surprindă chiar pe vechii lui prieteni prin stilul abrupt de a pune întrebări radicale şi, în focul discuției, i s-a adresat lui Radu Tudoran, spunându-i: „Cum se poate ca fratele dumneavoastră, domnul Geo Bogza, să aprobe ceea ce noi condamnăm împreună fără ezitare – acest regim tiranic şi perfid, impus de tancurile sovietice? Cum poate nu numai accepta, dar şi lăuda?" Băieții erau ei înşişi luați pe nepregătite de această interpelare, pe care nu mai aveau cum s-o îndulcească. Dar Radu Turodan nu a dat nici cel mai mic semn de dezaprobare sau iritare, ci a răspuns: „Domnule Nicu, dacă ați şti cum l-a pedepsit Dumnezeu!" Scriitorul îl privea în ochi pe Nicu, pronunțând această frază misterioasă, dar care spunea totuşi mai mult decât s-ar fi aşteptat oricare dintre cei de față.

Întâlnirea cu Radu Tudoran şi fermecătoarea lui soție a rămas până la urmă luminată de o bucurie a comunicării între oameni care gustau minunea ceasului şi solidaritatea lor indiscutabilă.

Dinu locuia împreună cu Nicu la Sinaia, în timp ce Radu şi Vlad se ocupau în special de şantierul de la Braşov şi circulau între Valca Prahovei şi Bucureşti, ținând legătura cu centrala cooperativei, asigurând alcătuirea proiectelor, finanțarea, aprovizionarea cu materiale şi piese tehnice, plata salariilor. De la început se instaurase o diviziune a muncii, rezultată din unele deosebiri de stil şi temperament. Radu şi Vlad aveau gust managerial, nu numai că le plăcea competiția, dar nu evitau deloc încordarea şi conflictul, activitatea profesională şi-o desfăşurau în stil de viață de campanie. Mereu în mişcare, dezaprobând comoditatea, disprețuind virtuțile economiei de timp şi de bani, făceau impresia că sunt la ei acasă în trenuri şi în hoteluri, în eternele negocieri, tocmeli, sâcâieli şi peripeții de şantier, de

parcă ar fi îndeplinit o misiune, însufleţiţi de optimismul combativ al constructorului sau al civilizatorului.

Nicu şi Dinu nu se acordau cu această şarjă permanentă fără obiectiv definit sau justificabil. Că ceilalţi doi nu-şi făcuseră un ideal din îndeplinirea proiectelor tehnice la care lucrau în trombă nu era nevoie să fii mare psiholog ca să-ţi poţi da seama. Nu putea fi vorba nici de o identificare reală cu lumea şantierelor în care ei continuau să rămână nişte strălucitori neadaptaţi, eficienţi şi anarhici în acelaşi timp, realişti şi fantezişti. Dinu şi Nicu vroiau un refugiu, în timp ce Vlad şi Radu îşi găsiseră un refugiu în acea descărcare torenţială de energie, al cărui scop principal nu se afla în afară, în realizări sau în acumulări palpabile, ci în voinţa, lucidă sau nu, de a-şi dovedi în sinea lor puterea de a rămâne ei înşişi, împotriva piedicilor destinului propriu şi a mediocrităţii epocii.

Umbra regelui

Lunile care au urmat au decurs ca şi cum nimic nu se întâmplase în acea noapte de noiembrie la Bucureşti. Iarna încetinise lucrările de la Sinaia, care implicau săparea unui şanţ lung de circa 1,4 km, de la bazinul de captare a apei potabile până pe platoul Regimentului de Vânători de Munte. Săpătorii făceau focuri pentru dezgheţarea pământului, dar înaintau cu greu.

Fosta Sinaie regală, devenită jumătate mic orăşel de provincie, jumătate sat cu case mari, aţipise sub zăpezi. Desigur, câteva zeci dintre vilele confiscate deveniseră case de odihnă pentru artişti, scriitori, diferite ministere, Comitetul Central sau reşedinţe de vacanţă ale unor conducători de stat şi de partid, dar celelalte rămăseseră pustii şi străzi întregi erau fără viaţă. Sinăienii de baştină, care cândva avuseseră o viaţă aureolată de deasa prezenţă a Regelui şi beneficiaseră de prosperitatea adusă de cei care îşi construiseră vilele, devenind însemnaţi consumatori de bunuri şi servicii, îi priveau pe noii veniţi cu o răceală uşor disprețuitoare sau cel puţin cu o

discretă ironie şi neîncrederea cuvenită veneticilor. Individualişti fermi şi destul de aprigi la câştig, deveneau solidari între ei atunci când era vorba de noii veniţi. Nicu şi Dinu poate că stăteau ceva mai bine în ochii lor, pentru că nu veniseră ca funcţionari de stat sau reprezentanţi ai vreunei instituţii, şederea lor nu avea un caracter permanent şi chiar puteau oferi unele beneficii pentru cei care lucrau temporar ca meseriaşi sau încasau chirii pentru cei aduşi de la Bucureşti. Dar motivul principal al atitudinii binevoitoare a localnicilor faţă de ei avea şi un substrat politic. Nicu şi Dinu, ca şi Radu şi Vlad, nu numai că nu se adresau niciodată cu cuvântul „tovarăşe", dar nu ascundeau dragostea şi admiraţia pentru Regele exilat.

Nicu, care avusese un serviciu în Bucureşti, bucurându-se de preţuire profesională şi bune prietenii, abandonase totul şi o pornise pe drumurile incerte ale şantierelor de cooperativă, din dorinţa de a se scutura de disciplina funcţionărească şi de a lucra în echipă cu vechii lui colegi de şcoală şi nedespărţiţi prieteni. Dinu contribuise la această decizie a lui Nicu pentru împlinirea aceluiaşi vis, în pofida noii ordini, însă găsise şi un argument „realist". Nicu, cel care de altfel nu avea nimic în comun cu spiritul de antrepriză şi zelul de constructor, poseda un mare talent matematic, oricum demult şi cu toată nonşalanţa lăsat în paragină, cu excepţia, poate, a jocului lui magistral la masa de bridge şi a rarelor ocazii când cei care îl cunoşteau mai bine şi aveau o problemă recurgeau la clarviziunea lui logico-matematică. S-ar putea spune că atât această limpezime ordonatoare a unei logici suverane, cât şi refuzul ordinii şi disciplinei în propria lui viaţă constituiau o polaritate constantă a personalităţii lui Nicu. Dinu insistase că talentul matematic al lui Nicu poate fi de real folos în marea aventură a şantierelor, lansată de Radu şi Vlad. Cu toţii îi recunoşteau acest talent. Cât de mult s-a ţinut seama de el pe teren este altă chestiune.

Prietenia dintre Dinu şi Nicu era cea mai veche, căci începuse încă din şcoala primară. Locuiseră mult timp pe aceeaşi stradă, îl citeau împreună nu numai pe Jules Verne, ci şi aceleaşi romane în fascicule, „Aventurile submarinului Dox",

„Cei trei cercetaşi", povestirile lui Karl May etc. Pe nesimţite, alunecaseră într-un roman plăsmuit de Dinu, care îi povestea lui Nicu aventurile întâmplate în timpul unei călătorii imaginare întreprinse de el împreună cu un unchi explorator în Africa. A fost timpul în care Nicu, fermecat de peripeţiile africane ale colegului lui de şcoală primară, îl îndemna pe Dinu să întrerupă jocul cu ceilalţi copii pe stradă pentru a se retrage în fundul curţii acestuia, unde îşi găsiseră, în spatele unor tufe de trandafiri, un loc; se întindeau în iarbă, iar Dinu relua firul povestirii de unde îl întrerupsese cu o zi mai înainte. Nicu nu era un copil foarte imaginativ sau înclinat să piardă contactul cu realitatea, dar poate că tocmai de aceea se lăsase câştigat de plăsmuirile imaginaţiei lui Dinu, abandonându-şi spiritul critic, de fapt mai dezvoltat la el decât la alţi copii de vârsta lui, şi lăsându-se purtat ca de o plută pe apele necunoscute ale călătoriilor închipuite ale lui Dinu şi ale unchiului său. Începuseră printr-un fel de pact tacit al acceptării născocirilor lui Dinu ca simple născociri. Pentru ei, frumoase, răspunzând nostalgiilor lor de atunci, presărate cu un realism neîntâlnit în romanele citite de ei, pentru că Nicu putea întrerupe oricând naraţiunea, cerând amănunte sau lămuriri, însă totuşi născociri. Dar, pe nesimţite, ele începuseră să prindă o pojghiţă de viaţă, să aibă o răsuflare subtilă, cuvintele începuseră să sune ca ecoul unei memorii mai vii decât realitatea cotidiană, mai adevărate decât jocul la care renunţaseră pentru a se retrage în povestea aventuroasă din spatele redutei de frunze şi flori. Acesta era secretul de demult al celor doi prieteni aduşi de soartă în Sinaia postregală, prima lor taină comună, poate premonitorie.

În toată Sinaia nu puteai auzi un cuvânt împotriva regilor României, cu excepţia câtorva fraze în repertoriul ghidului de la Muzeul Peleş. Încă înainte de începerea lucrărilor, Radu îl angajase pe un dulgher din Sinaia, care avea şi o căruţă cu cai care transporta materiale din gară până sus, la magazia şantierului de pe Furnica. În afară de aceasta, mijlocea braţe de muncă. Era o îmbinare între ţăran de munte şi meşter târgoveţ, care începuse prin a lucra la palatul Peleş, fusese un timp crupier la cazinoul din Sinaia, deprinsese o meserie căutată la

construcția și reparatul vilelor și știa să câștige banul. Către seară, nu-i displăcea să se așeze la un pahar de drojdie, împreună cu doi, trei tovarăși de lucru. De multe ori părăsea cârciuma într-o stare situată între obidă și entuziasm, care la el se manifesta într-un strigăt care răsuna prelung în liniștea nopții de munte: „Trăiască Regele!" Dacă apuca să vadă că se apropie un nedorit, nu se oprea, ci numai devia cumva direcția invocației tunătoare. Apucase să strige „Trăiască...", suspenda numai o clipă vocea și relua din plin: „Dumnezeu", „Trăiască Dumnezeu!" Ambele variante îi încântau pe Dinu și prietenii lui, dincolo de măsurile de precauție impuse de intrarea în ilegalitate a acestuia.

Dinu beneficia și așa în ochii micii lumi, cu care aveau ei de-a face la Sinaia, de o imagine care îl proteja, tocmai pentru că îl taxa ca fiind din capul locului un element destul de heteroclit față de normele politice în vigoare, ceva de genul fiu de fost moșier, care, chiar și dacă ar vrea, nu se poate încadra. Prin aceasta, pe de o parte, el era recunoscut ca fiind un element indezirabil pentru Partidul Comunist, ceea ce era departe de a-i deranja pe meșterii de șantier de afiliere cooperatistă sau pe localnici, iar, pe de altă parte, constituia explicația suficientă a prezenței lui mai insolite acolo, fără a mai ațâța curiozitatea sau a duce la gândul că el este ceva mai mult decât atât. În felul acesta, nu numai că nu-și mai puneau întrebări periculoase și îl acceptau ca pe o rămășiță a unei lumi pe care aveau motive să o regrete, ci îi acordau și respectul încă cuvenit, după criterii pe care comunismul nu le putuse anula, ba chiar o simpatie și solidaritate mai mult sau mai puțin discrete.

Lucrarea de la Sinaia avea ca destinație cazarma Regimentului de Vânători de Munte, dar se desfășura în afara incintei ei. Ea se datora deteriorării, în timp, a sistemului de alimentare cu apă al clădirilor cazărmii, ceea ce impunea dezgroparea întregului traseu al conductei de alimentare, pe lungime de 1400 metri, înlocuirea ei, construirea unui puț de rupere de presiune care să regleze presiunea apei captate din munte, pentru ca ea să poată fi preluată și furnizată de instalațiile și robinetele de pe platoul regimentului.

După plecarea Regelui (se povestea că regimentul de Vânători de Munte îi mai dăduse un ultim onor lui Mihai), s-a operat o strictă epurare a ofițerilor. Colonelul care preluase comanda se pare că era un fost chelner promovat de partid. Din vechiul efectiv mai rămăseseră doi plutonieri, care se ocupau de administrația unității. Unul, plutonierul Popescu, falnic şi chipeş, a cărui asemănare cu Carol al II-lea localnicii spuneau că nu este întâmplătoare, şi celălalt plutonier, Dumitraşcu, mic de statură, cu ochi vioi, de viezure, interlocutor amabil şi mucalit şi excelent contabil. Aceşti doi subofițeri rămaşi din armata regală îi priveau în fond de sus pe noii ofițeri, inclusiv pe colonel, care însă, toți, aveau nevoie de ei, fiind singurii care se pricepeau la gestiune şi stăpâneau maşinăria birocratică a regimentului. Cu ei aveau de-a face şi prietenii lui Dinu, a căror lucrare se desfăşura în afara regimentului, dar implica şi operații contabile, aprovizionări cu echiplament, decontări etc., pe care le efectua sau confirma biroul celor doi plutonieri.

Mai înainte de a fi căutat de Securitate, Dinu îl însoțise de câteva ori pe Nicu în biroul plutonierilor, pe urmă au considerat că e mai bine ca el să nu calce în unitatea militară. În schimb, pe plutonierul Popescu îl întâlnea destul de des în Sinaia şi mai ales când luau masa împreună sau beau un păhărel la un restaurant din zona lor sau la Cabana schiorilor.

Plutonierul Popescu avea o ținută mândră de la care nimic nu-l putea face să se abată, ținea foarte bine la băutură şi nu da doi bani pe gradele superioare promovate de comunişti.

La un moment dat, venise de la Bucureşti, de la serviciul însărcinat cu recepționarea lucrărilor tehnice, un tânăr locotenent căruia prietenii lui Dinu trebuiau să-i prezinte anumite situații tehnico-financiare. Fiind iarnă, l-au invitat pentru discuții în apartamentul băieților. Dinu, care nu vroia să atragă atenția, nu a participat direct la discuții, dar nici nu şi-a ascuns prezența, ci s-a aşezat la o masă de scris din camera alăturată, ținând uşa întredeschisă. Ironia istoriei a constat în aceea că, rămânând o clipă singur cu Nicu, tânărul locotenent l-a întrebat îngrijorat dacă Dinu nu cumva notează conținutul convorbirii lor, în partea

ei netehnică. Seara au luat cu toţii masa, împreună şi cu plutonierul Popescu, la un restaurant.

A doua întâmplare memorabilă a acelei zile s-a produs atunci când, în cursul discuţiilor, plutonierul Popescu a exclamat: „Pe Dumnezeul meu!", iar locotenentul l-a întrebat zâmbitor: „Cum, tovarăşe plutonier, putem trage concluzia că dumneata crezi că există Dumnezeu?" La care plutonierul Popescu a ripostat prompt: „Tovarăşe locotenent, eu nu am cultura necesară pentru a duce o discuţie despre existenţa lui Dumnezeu, dar, în schimb, ceva ştiu foarte bine: anume că există oameni fără nici un Dumnezeu".

În Sinaia au dat şi peste un fost coleg de liceu, Mihai Zeciu, fiul unui colonel dintr-o familie cu frumoasă tradiţie din Oltenia, care îşi găsise un post de profesor de istorie la liceul din Sinaia. Zeciu îi vizita în apartamentul de pe Furnica, unde stăteau la şuetă până la ore înaintate.

Dinu intrase în ritmul dictat de urmărirea Securităţii fără prea mari schimbări la suprafaţă. Continua să penduleze între Sinaia şi Bucureşti, dar o făcea ceva mai rar şi pe un circuit mai strict. Coridorul lui de siguranţă avea două capete: apartamentul de pe Furnica, la Sinaia, şi camera de mansardă a lui Irmgard, la Bucureşti. Încolo, evita să mai ia legătura cu cunoscuţii din capitală. Încet, încet, îşi crea o nouă normalitate, în care un observator din afară nu ar fi bănuit nici un mister şi nici o fereală. El însuşi începea să aibă sentimentul că noaptea cu descinderea Securităţii pentru a-l aresta aparţinea unei alte felii de realitate, în care urmăritorii lui se învârteau în cerc.

Un mesaj şoptit

Într-o seară, Mihai Zeciu a urcat într-un suflet pe Furnica să le aducă veşti din cealaltă felie de realitate. El păstrase legătura cu un fost coleg de la Colegiul Carol din Craiova, care fusese în aceeaşi serie cu Nicu şi cu Vlad, şi acum lucra ca arhitect la o întreprindere sau secţie din Bucureşti, care se îngrijea de construcţiile şi starea tehnică a cabanelor turistice de pe valea Prahovei.

Singur la părinți (Dinu nu îi cunoscuse, dar în firea şi comportarea delicată a fiului credea că vede reflectându-se ceva din cumsecădenia şi boieria lor discretă), Dănuț era un bun camarad, dar rămânând, cu amabilitate, neaclimatizat la expresiile de jargon şi teribilismele golăneşti ale fârtaților de la Colegiul Carol. Dănuț nu ştiuse inițial despre întâmplările lui Dinu şi nici de prezența lui la Sinaia, dar coborâse acum din tren şi îl căutase peste tot pe Zeciu.

Se lăsa seara şi prietenii se pregăteau să plece să mănânce, când Zeciu a dat buzna în cameră, în stitul lui de carbonar dezlănțuit, dar, de data aceasta, cu o mină neobişnuit de serioasă. „Am un mesaj de la Teofil, transmis de Dănuț Constantiniu, care ştia că funcționez la liceul din Sinaia. Mi-a spus că este foarte important ca acest mesaj să ajungă la Dinu. Nu ştia că tu te afli în Sinaia. Ce s-a întâmplat? Acum câteva zile, urcându-se în tramvaiul 14, în stația Carol Davilla, şi înaintând sub presiunea celor care veneau din spate, cineva i-a şoptit: «Nu te întoarce. Nu trebuie să observe că îți vorbesc! Sunt urmărit. Nu te uita înapoi! Sunt Teofil Demetrescu. Tu circuli pe valea Prahovei. Ştiu că Dinu e pe acolo, cu băieții, dar nu ştiu exact unde. Caută-i şi spune-le să-l avertizeze imediat că este căutat intens de Securitate. Au venit noaptea să îl aresteze. Numai eu ştiam aproximativ pe unde se găseşte. Ceilalți din casă nu ştiau nimic. Pe urmă, timp de trei luni de zile, au filat casa ziua şi noaptea. Pe mine continuă să mă urmărească. Spune-i că chestia e foarte serioasă. Să procedeze în consecință»“. „Asta a fost totul?”, a întrebat Dinu. „Asta a fost totul.“ „Care a fost impresia lui?“ „Dănuț nu ştie nimic de poveste. E îngrijorat pentru tine.“ „Timorat?“ „Nu. Repeta că e nevoie să ți se dea cu orice preț de veste. Eu nu i-am spus că ne vedem aproape zilnic.“ „Ți-a cerut să nu-i dai numele?“ „Nu. Deloc. Îți trimite salutări.“ „Despre Teofil ce zicea?“ „Că se simțea că e încordat, dar nu panicat.“

Nicu a fost de părere că ştirea e bună. „Se poate trage concluzia că Teofil nu ştia că Dinu este deja avertizat. Faptul că filajul s-a prelungit cu lunile arată că, deocamdată, securiştii

nu au nici o pistă." „Nici n-or să aibă", a mârâit Radu. Dinu a remarcat că, pentru el, relatarea mai are o semnificație însemnată. Ea arată că Teofil nu numai că e în continuare în libertate, cu toate că o bună parte din timp făcuse și el parte din organizație. „Asta înseamnă că și băieții care au căzut nu au spus totul. Pentru mine este și confirmarea convingerii mele nezdruncinate despre totala lealitate a lui Teofil." „Deci putem bea un pahar de vin. Ne așteaptă plutonierul Popescu." Radu își îmbrăcase jacheta.

Afară te lua în primire mireasma de brad și zăpadă, pătrunzându-te ca o băutură tare. Oamenii se retrăseseră pe la casele lor, care clipeau în tăcere prin geamurile luminate modest, liniștea cobora dens dinspre munte, fiind întretăiată rar numai de glasul de sfadă, avertisment sau singurătate melancolică al câinilor. „Ce-o face Teofil? A rămas singur cu iubirea lui obstinată, încercată de anxietăți și reflecții lucide, dar infrangibilă, cu vidul pe care ea îl făcuse în jurul lui, populat acum de pândașii Securității!"

Dinu avusese privilegiul confesiunilor de o franchețe neașteptată de la acest solitar, receptiv la idei, atent la oameni, dar în gardă nu numai contra stupidității curente și a agresivității potențiale, ci și împotriva efuziunilor și a familiarismelor. Teofil ieșea spontan, dar scurt din carapace, se entuziasma neașteptat de vivace pentru o atitudine, o idee, o personalitate, dar tonusul predominant rămânea cel de așteptare, fără multe iluzii, de vigilență, nu de întâmpinare. Teofil fusese un copil precoce, devenit un bărbat cu alură robustă și chiar capabil de unele durități, structurale sau învățate, e greu de știut, dar foarte vulnerabil la pasiuni amoroase pentru femei mai mature, de ale căror defecte de caracter putea fi mai conștient decât cei din jurul lui, continuând să le iubească cu intensitate, fără să fie însă un voluptos și înclinând spre depresiune până la pericolul de sinucidere.

Relația lui de dragoste cu doamna care le închiriase camera lor de studenți din Cotroceni devenise o pasiune statornică. Grupul de prieteni se conducea încă după lozinca veșnicei

burlăcii, fiind alergic chiar şi la gândul unei femei acaparatoare care ar putea să li-l răpească pe unul sau pe altul. Chiar neştiind despre latențele pasionale ale „flegmaticului" Teofil, ei priviseră cu zâmbet dezaprobator începuturile lui de "romantism casnic". Mimi, la rândul ei, depăşise repede iluzia câştigării prietenilor lui Teofil şi începuse să contraatace abil-copilăreşte. Dinu, fiind cel mai apropiat de el, care continua să vadă în el pe singurul ce îl poate înțelege, pe de o parte, îl apăra pe Teofil, pe de altă parte, acceptând pasiunea acestuia ca atare, nu vedea nici el cu ochi buni influența ei asupra stilului său de viață, mai ales tendința lui de a se izola şi micile „machiaverlâcuri femeieşti" ale lui Mimi. Aşa că, în ciuda solidarității lui neschimbate cu Teofil – ba poate tocmai datorită ei –, Dinu a început să aibă unele tensiuni cu Mimi.

Ceea ce preocupa acum imaginația afectivă a lui Dinu nu era jocul de umbre chinezeşti al acelui război între gelozia prietenilor şi gelozia femeii, ci, în primul rând, greaua situație în care alunecase Teofil. Căci, chiar dacă, deocamdată, scăpase de arestare, el făcuse totuşi parte din organizația de rezistență. Securitatea nu a aflat-o încă, dar nu se poate şti până unde va ajunge ancheta. Dacă această fază critică ar fi intervenit mai înainte ca Teofil să se fi îndrăgostit, aşa cum se îndrăgostise, lucrurile ar fi fost mai simple. Teofil făcea parte, dincolo de fațada lui distantă şi de semnalele lucidității uşor ironice, dintre acei realişti care cred în puterea spiritului. De asemenea, era ancorat într-un românism statornic, înțelept şi fervent în acelaşi timp. Dinu ştia că în el nu se pierduse nici creştinismul luminos al țărăncii din care se născuse. Unii ziceau că, de la o vreme, vârtejul pasiunii amoroase îl trăgea în jos. Dar Dinu nu se îndoia de indisponibilitatea la compromis a acestui idealist noduros, mai ales în materie de prietenie, anticomunism, rezistență națională.

Şi totuşi ceva se schimbase în mod periculos. Prins în lianele dragostei lui atât de absorbante, Teofil nu mai putea atinge o anumită detaşare, de care în alte împrejurări ar fi fost mai capabil decât alții. Mai mult, Dinu simțea de la distanță că Teofil nu poate suporta gândul arestării, căci

aceasta ar echivala cu nimicirea acelei dragoste. Deci, în punctul acesta, linia de apărare era slăbită. Iar lucrul acesta probabil că îl ştiau şi securiştii. Pe de altă parte, ei puteau opera şi direct asupra lui Mimi. Aici, terenul era, prin natura lucrurilor, mai nesigur.

Mimi fusese căsătorită şi avea un copil pe care îl creştea fostul soţ. Ea se trăgea dintr-o familie bună, dar nu dispunea de o independenţă materială. Era anticomunistă, dar capacitatea ei de rezistenţă nu fusese probată niciodată. Pe Dinu, cu care la început se înţelesese cel mai bine, începuse să-l antipatizeze de când acesta o contrazisese de câteva ori cam tăios. Ea ştia cât de puternică este prietenia dintre Dinu şi Teofil, şi interpreta aceasta ca pe un pericol pentru ea, în măsura în care se temea de influenţa lui Dinu asupra prietenului lui. Pericolul acesta totuşi nu exista, căci Teofil îi spusese lui Dinu că ştie despre unele „minciunele" ale lui Mimi, dar că o iubeşte şi vrea să o câştige. Drumul pasiunii lui era, în mod voit şi nevoit, fără întoarcere, indiferent că Teofil putea să înţeleagă unele rezerve ale lui Dinu faţă de Mimi. Pericolul pentru Dinu consta în faptul că Mimi ştia unele lucruri despre el, cum ar fi existenţa relaţiei lui cu Irmgard, fără a-i cunoaşte însă numele de familie şi cu atât mai puţin adresa, dar ştiind că Dinu o poate chema la telefon la o familie care se chema Ardeleanu. Era antipatia lui Mimi, care putea deveni furioasă, o bombă cu explozie întârziată? Dinu considera că existau două supape de siguranţă: repulsia naturală a lui Mimi faţă de turnătorie şi, în caz că s-ar exercita presiuni asupra ei, faptul că era totuşi conştientă că Teofil cu greu i-ar putea ierta orice fel de indiscreţie care ar fi putut contribui la căderea lui Dinu. Mai presus de codul moral, frica lui Mimi de a-l pierde pe Teofil echivala pentru Dinu, cel puţin în clipa aceea, aproape cu o garanţie că aceasta nu le va ceda securiştilor. Prietenii erau mai sceptici, dar cu toţii erau de acord că şi în cazul unei indiscreţii a lui Mimi, securiştii nu puteau ajunge dintr-o dată la Dinu. Dar precauţiile trebuiau întărite.

Adăpost pentru un primejduit

Nu a trecut mult şi la Sinaia s-au luat alte precauţii, care nu aveau de-a face cu Dinu, dar care, în loc să posomorască atmosfera, au înviorat-o. Întorcându-se de la Bucureşti, Radu i-a anunţat că va veni să locuiască un timp împreună cu ei normatorul şef al cooperativei, Alex Popa, pe care îl caută Securitatea. El mai trecuse pe la lucrările din Sinaia, dar nu ştia despre situaţia reală a lui Dinu. Băieţii se înţeleseseră tot timpul excelent cu acest om deschis, foarte citit, dar deloc livresc în conversaţiile şi povestirile lui, care nu aveau nimic de-a face cu normarea tehnică a lucrărilor. Se spunea că mai demult tocmai această generozitate a comunicării directe şi oneste îi făcuse pe legionarii mai tineri decât el să-l impună pentru gradul de comandant legionar. Nimic autoritar sau milităros în acest uriaş cu suflet de adolescent, care mai târziu se va îndrăgosti de o evreică şi încă de pe atunci respingea rasismul şi alte fanatisme. Mai târziu, va critica în faţa băieţilor puţin surprinşi războiul din Vietnam, fiind de părere că important este ca viitoarea civilizaţie dominantă în lume să cultive o umanitate superioară, indiferent dacă această civilizaţie va fi euro-americană sau galbenă. În schimb, îşi amintea cu înduioşare şi admiraţie cum, într-o perioadă de grele încercări şi pericole pentru Legiune, mergând prin păduri, într-un grup în care se găsea şi Marin, cel căzut mai târziu în Spania, acesta, văzându-i amărâţi şi apăsaţi de gânduri, le-a spus în timp ce treceau pe o punte suspendată peste o văgăună: „De ce sunteţi îngrijoraţi? Nu ştiţi că moartea este numai o punte spre o altă viaţă?“

Alex Popa aflase că Securitatea începuse din nou să aresteze foşti legionari. De aceea, se pregătise. Din dormitorul comun cu soţia avea posibilitatea să ajungă repede în pod, pe urmă pe acoperiş şi de acolo să coboare într-o altă stradă. Exersase operaţia de salvare. Securiştii au venit la două noaptea şi, până li s-a deschis poarta de intrare, Alex a dispărut

fără urme. Soția urma să le spună că de mai mult timp el nu mai dormea acasă. Câteva nopți, Alex Popa a dormit după niște tufișuri, pe un loc viran.

Acum fusese instalat într-o cameră mică a apartamentului din Sinaia, pe care dintr-o dată l-a umplut cu verva și căldura optimismului său. Trebuia însă să nu fie văzut de cei doi instalatori veniți de la cooperativă și care îl cunoșteau. „Sunt băieți buni, dar hai să fim și noi conspirativi!" Deci Alex rămânea mult timp în casă și, pentru a-i satisface până una alta nevoile de lectură, băieții au împrumutat de la instalatori un imens vraf de vechi fascicule cu aventurile lui Tarzan („Tarzan în junglă", „Tarzan în Anglia", „Tarzan pe lună"). Alex se bucurase că are cu ce să-și omoare timpul (căci acestui intelectual fin nu-i displăceau romanele de aventuri), dar, treptat, lectura se transformase într-o cavalcadă disperată. La început, se amuzase, pe urmă începuse să se intrige și, încet, încet, să se revolte, dar fără a se mai putea opri. Când Dinu intra pe ușă, îl găsea tot înghițind fascicul după fascicul. „Ce faci, domnu' Alex?" „Dragă, e un blestem. Sunt intrat. Nu mă pot opri, ceva mă împinge mereu mai departe. Vreau să văd până unde ajunge cu tâmpenia!"

Dinu și Alex făceau plimbări prin pădure, pe potecile mai neumblate, continuându-și discuțiile fără restricție de timp și fără sistem, despre cele mai variate teme, dar întotdeauna încercând să intre în inima lucrurilor, să vadă dacă și cum se întrupează ideea. Alex vedea în camaraderie nu un reflex al nostalgiei gregare sau o formă a egoismului de grup, ci calea unei înalte solidarități umane care tinde să se transmute în iubire. Dincolo de experiența social-politică pe care făcea impresia că o parcursese cu ochii îndreptați mai mult spre contactele umane și valorile ideatice, adunase prin nenumărate lecturi o uriașă informație de istorie contemporană, dar avea un viu interes pentru dimensiunea meditativă și edificarea unei spiritualități concrete. Îi unea pe cei doi încântarea în mijlocul naturii. Departe de a uita peisajul, întrerupeau mereu conversația, devenind atenți la frumusețea și sinceritatea tăcută a florilor, la piruetele unei veverițe, la căprioara cu privire

sfioasă, întrebătoare, la movilița cu tâlc a unui furnicar, la zborul tainic al coțofenelor, la fântâna arteziană a glasurilor păsărești, la ființa și chipurile copacilor, simfonia de culori a luminișurilor, foșnetul sau tăcerea adâncă a pădurii. Alex se transforma brusc într-un copil curios, încerca să știe, se minuna. Orașul, Securitatea, epoca însăși erau departe.

Alex nu numai că avea vocația comunicării spontane cu cei tineri, dar băieții îl simțeau câteodată mai tânăr decât ei.

Ar fi putut să-și prelungească mult șederea la Sinaia, dacă nu ar fi intervenit anumite considerente contrarii. În primul rând, faptul că, în calitate de fost normator șef al cooperativei, le era cunoscut la prea mulți dintre cei care aveau într-un fel sau altul de-a face cu lucrările de la Sinaia. Aceasta mărea, în timp, pericolul aflării prezenței lui acolo. În afară de aceasta, Alex trebuia să se pregătească pentru o lungă perioadă de viață ascunsă și aceasta implica găsirea unui loc de muncă undeva în provincie, eventual sub un nume fals. De această schimbare la față se preocupaseră niște prieteni ai lui. Așa că au trebuit să se despartă. Alex urma să se mai întâlnească cândva și cu închisoarea și cu „băieții de la Sinaia."

Procesul

Într-un timp, au început să urce în munte detașamente ale trupelor de intervenție ale Ministerului de Interne. Apăruseră pe la unele cabane „bărboșii" înarmați. Se povestea că îi legitimaseră pe turiști, cântaseră împreună cu membrii și nemembrii de partid „Trăiască Regele", îl pălmuiseră pe unul care li se adresase cu „tovarășe." „Tu nu știi că unde suntem noi nu mai există Republica Populară, ci Regatul României?" Se aprovizionau și dispăreau. În altă parte, ridicaseră niște vite dând în schimb chitanțe purtând o ștampilă: „Vom plăti când vom veni!"

Soldații care urcau spre Piatra Arsă nu păreau prea încântați. Sinăienii mustăceau, povestind că unii dintre ei, țărani de la câmp sau țigani, puneau în fugă întrebări îngrijorate și se

înfiorau la vederea crestelor munților și la gândul ninsorilor și gloanțelor care îi așteaptă. Radu, Vlad, Nicu și Dinu vroiau să folosească ceva din încasările de la lucrări pentru crearea unui fond cu două destinații: 1. achiziționarea unor mijloace tehnice minime pentru propagandă subversivă, șapirograf, mașină de scris etc; 2. ajutorarea, cât de modestă, a unor victime ale opresiunii.

Într-o seară, Radu s-a întors de la București cu o veste tristă: „Teofil a fost arestat." De mult, nici Radu și nici ceilalți nu mai avuseseră nici un contact cu Teofil, dar știrea aflată de la a treia mână putuse fi confirmată. „Au venit și l-au arestat în toată regula atunci când cei din Carol Davilla 68 nu se mai așteptau la așa ceva." „Iată că l-au lăsat un timp liber, probabil ca pe urmele lui să ajungă la tine", a remarcat Vlad. „De altfel, el însuși i-a șoptit lui Constantiniu atunci în tramvai că era tot timpul urmărit. Mai mult ca sigur că arestarea lui fusese numai amânată. Probabil că el a sperat că ieșirea lui la un moment dat din organizație îi ștersese urmele." Dinu sperase și el puțin acest lucru.

„Care sunt consecințele imediate?", s-a întrebat Nicu. „Îl vor adăuga la lotul procesului despre care mi s-a spus că probabil va avea loc în curând", a completat Radu informația adusă de la București. „Cred că Nicu se gândește la ce consecințe imediate rezultă pentru noi, nu pentru tribunalul militar, stimații mei colegi", a ripostat Vlad, cu o picătură din ironia lui tradițională. „Noi am mai discutat chestia asta (poate că ai uitat!), atunci când ne-a venit mesajul lui Teofil și am trecut în revistă toate variantele. Arestat sau nearestat, Teofil nu este un pericol. Dimpotrivă, arestarea bietului Teofil simplifică ecuația. Chiar și în ceea ce o privește pe Mimi, care nu mai are nimic de salvat", se explică prompt Radu. „Cred că Mimi, în urma acestei lovituri, s-ar putea să fie mai aproape de noi. Dar rămâne faptul că știe unele lucruri periculoase pentru mine. Ceva care nu e bun, indiferent de intențiile ei. Vasul meu nu este etanș. Se poate scurge ceva chiar în mod nedeliberat. Totuși, cred că Mimi nu va acționa împotriva mea. Dar e nevoie de mult tact în cazul că unul sau altul dintre noi o

întâlneşte întâmplător. Cât priveşte procesul, putem să ne informăm prin rudele lui Paul. Nu e urgent, dar e important! Teofil rămâne şi în închisoare aliatul nostru."

Încet, încet, Dinu însuşi a putut afla, printr-un frate al lui Paul, despre deschiderea procesului, numărul dosarului, informația care nu avea cum să-i folosească etc. La început, rudele acuzaților au sperat că procesul nu va duce la condamnări maxime. Ancheta stabilise existența unei organizații îndreptate împotriva securității statului, dar nu şi prezența unor arme sau a unor legături cu străinătatea. La prima şedință a procesului au fost plăcut impresionați de faptul că instanța i-a anunțat unuia dintre principalii acuzați că, între timp, soția lui a născut un băiat. Avocații prinseseră puțin curaj. Pe urmă, tonul instanței s-a înăsprit şi, în final, condamnările au fost pe măsura tonului. Doi dintre inculpați au fost condamnați la câte 25 de ani, Paul la 15, Teofil la 10, alții la pedepse în jur de cinci ani.

Dinu nu-şi făcuse iluzii asupra deznodământului procesului. Din puținul pe care îl aflase de la fratele lui Paul, avea sentimentul că, dintre arestați, cei care făcuseră parte din nucleul organizației reuşiseră totuşi să circumscrie dezastrul în două privințe importante. Aceasta se putuse realiza tocmai prin ceea ce era mai deconcertant, la prima vedere, anume recunoaşterea deplină din partea lor a existenței organizației şi a apartenenței la ca a mai multora, inclusiv a lui Dinu, care făcuse parte dintr-un grup organizatoric din sânul ei, format din trei persoane.

Dar această cedare în fața anchetei s-a combinat cu afirmația celor doi care au primit condamnarea de 25 de ani că totul pornise numai din inițiativa lor, pe baza unei idei elaborate şi puse în aplicare de ei, de a racola şi organiza conspirativ o serie de oameni care să acționeze împotriva statului, la ordinele lor. Cei doi şi-au asumat şi la proces întreaga răspundere. În felul acesta, bisturiul Securității nu a pătruns mai adânc, de exemplu, până la țesuturile unde funcționase o legătură superioară care ducea peste graniță, precum şi la anumite inițiative de procurare de arme. Cei doi probabil că îşi pregătiseră din vreme această versiune pentru ca la nevoie să poată reduce ceva din gravitatea pedepsei pentru toți cei

implicați și mai ales să nu lase să se ajungă și la alții mai importanți. Dinu credea în devotamentul și simțul de răspundere al acestor oameni și în seriozitatea convingerilor lor.

Eficiența scontată a versiunii reținute de anchetă (inexistența unor legături cu străinătatea, nedeținere de arme) se baza pe reala sau aparenta ei verosimilitate. Nu e mai puțin adevărat că ea nu se potrivea cu unele lucruri știute totuși de Dinu. Constatase, de pildă, cu mare ușurare, că în lotul și procesul respectiv nu apăruse acel Fătu, despre care el știuse că făcea legătura cu conferențiarul de la Facultatea de Medicină, care la rândul lui era omul rețelei coordonate de la Paris de generalul Nicolae Rădescu. Dinu vorbise de mai multe ori cu Fătu, care, printre altele, îi relatase odată un caz în care se făcuse uz de hipnotizarea unui portar pentru a se pătrunde în timpul nopții într-o instituție de unde trebuiau scoase niște documente. Avantajul era că, posthipnotic, portarul nu-și va mai aduce aminte de nimic. Ideea era că în lupta cu opresiunea comunistă trebuie făcut apel la armele imaginației și ale subtilității. Mai târziu, i-a spus că va trebui să dispară pentru un timp. „Am o ascunzătoare sigură. În casa portarului unui mare ștab." Fătu nu fusese un simplu membru al organizației, cu care de altfel parcă ținea să nu se confunde, ci un om de legătură. De aceasta Dinu era sigur.

Își mai amintea și cum Traian, acum condamnat la 25 de ani închisoare, îi vorbise despre tatonările pentru a obține ajutor tehnic de la englezi. Menționase discuțiile avute cu un agent al serviciului secret englezesc, care îi spusese că pentru a colabora cu ei e nevoie ca mai întâi să se facă dovada eficienței organizației de rezistență respective. „De exemplu", spunea el, „aș putea să-ți procur niște mici pastile incendiare pe care să le introduceți, ca vizitatori, spre seară, în hala noii expoziții chinezești de la București. Spun spre seară, pentru că pastilele devin incandescente abia după un număr de ore, astfel că incendiul se va produce nu când expoziția e vizitată, ci în timpul nopții, când e goală. Traian nu părea dornic de a se supune acestui examen, iar negocierile nu au continuat. Întâmplare sau nu,

peste puțin timp, hala marii expoziții chinezești de pe bulevardul Magheru a luat foc și s-a închis.

Și în privința constatării anchetei că organizația nu a dispus de arme, Dinu avea cel puțin o rezervă: aceea că el însuși primise sarcina să procure cât de cât ceva arme și să le depoziteze în zona de sub munte din nordul Olteniei. Cu unele rezultate modeste, dar reale, pe care le comunicase în comitetul de trei al organizației.

Dinu înclina deci să creadă că, în plină cădere, principalii lui camarazi de organizație reușiseră totuși să mai salveze ceva. Oricum, și această supoziție pleda pentru evitarea din răsputeri a unei reluări a anchetei prin căderea lui.

Întâmplări în evantai

În mod natural, dar cu o consecvență care îi era caracteristică, Dinu întrerupsese legăturile care ar fi putut fi puse sub observație sau penetrate de securiști, începând cu cele familiale, în primul rând cu mama și cu sora și terminând cu unele amiciții expuse.Deosebirea era că unii dintre membrii familiei mai apropiați (și aici intervenea o selecție) erau informați despre urmărirea lui, pe când ceilalți erau lăsați în necunoștință de cauză. De altfel, aceasta era și în interesul lor, căci îi scotea de sub incidența legii care pedepsea sever omisiunea de denunț. Cu ceilalți, contactele erau rare și cu precauții pe care numai Dinu le știa până la capăt.

Dar el nu se gândise nici o clipă să adopte metoda de a se ascunde prin izolare totală, claustrare, tăinuire prin dispariția din viața normală, nici măcar la încercarea de a dobândi o nouă identitate nu se gândise. Avea un „buletin de populație“ încă valabil. El putea deveni periculos numai la un control special, care s-ar fi soldat cu confruntarea cu buletinul de urmăriri permanente al Direcției a 3-a (așa auzise Dinu că se numește serviciul de urmăriri al Securității). Secretomania Securității îi era de folos, căci datorită ei numele lui nu putea ajunge pe listele de infractori comuni, nu era divulgat nivelului polițienesc

obişnuit. Chiar şi valul de arestări şi procese politice, care marcau o accentuare a prigoanei, Dinu îl vedea ca un motiv relativ de distragere a atenției securiştilor de la dosarele mai vechi.

Mai târziu, când, o dată cu trecerea anilor, ceea ce fusese în lumea românească confruntare însoțită de aşteptarea unui deznodământ se transformase în dezamăgire sau resemnare, Dinu va fi întărit în ideea de a persevera de sentimentul că, nepredându-se, continuă să le răpească securiştilor ceva din timpul şi încrederea lor în succes, consumându-le prin aceasta cel puțin o particulă din energia represivă pe care ar fi întrebuințat-o altundeva. Încercare disperată de salvare a sensului? Asemenea întrebări pot fi produse ale unei perioade mai liniştite, dar artificiale.

Cândva, Dinu figurase pe un stat de salariu în calitate de instalator al cooperativei, în cadrul şantierului de la Braşov. Sosind cu treburi la Sinaia, domnul Calapod, unul dintre colaboratorii din grupul de la Braşov, s-a hotărât ca Dinu să-l însoțească la întoarcere, pentru o mică vizită la fața locului la Braşov, ca să vadă puțin despre ce este vorba. Intrați în tren, Dinu a luat-o înainte, să găsească locuri în vagonul-restaurant. Vroia să renunțe când a văzut că două-trei mese erau ocupate de un grup de ofițeri de Securitate; dar de la o masă s-a ridicat unul dintre ei care l-a întâmpinat cu mare bucurie: „Ce faci, Dinule? Sunt vreo 15 ani de când nu ne-am mai văzut!“ Însoțitorii lui s-au ridicat şi ei în picioare. „Ia loc la noi la masă. Ce şansă să ne întâlnim în tren!“ Calapod rămăsese țintuit la capătul celălalt al vagonului. Dinu, înconjurat de ofițeri de Securitate!

Întâmplare mai mult nostimă decât periculoasă, căci era vorba de fostul lui coleg din primele două clase de liceu, făcute la Drăgăşani, Marinescu Victor, elev inteligent şi silitor, vesel şi bun de şotii. Auzise ceva despre înscrierea lui la Şcoala de Ofițeri de Jandarmi, care se completa cu studii la Facultatea de Drept. Probabil că fusese trecut la Ministerul de Interne. Se vedea din comportarea subalternilor că are o funcție importantă. Dinu a înțeles că e maior, dar funcția corespunde gradului de colonel. A urmat o conversație ca între doi foşti colegi, presărată cu amintiri şi ştiri despre alții din seria de atunci, pe care Dinu

o părăsise plecând la Colegiul Carol din Craiova. În împrejurări normale, ceva cu totul plăcut. Victor Marinescu călătorea mai departe, spre Cluj. Când s-au apropiat de gara Braşov, l-a condus personal spre ieşire şi l-a întrebat, fiind de data aceasta numai ei doi: „Spune-mi, Dinule, ai avut neplăceri, greutăţi?" „Nu speciale, dar unele erau inevitabile." „Îmi închipui. Dacă şi eu am avut. Am o tinichea legată de coadă că taică-meu a fost, după cum ştii, croitor particular la Drăgăşani." „Mi-amintesc de dânsul. Ce face?" „A avut şi el bătăi de cap, dar e sănătos. Dinule, îmi pare bine că ne-am văzut!"

După mulţi ani, Dinu mergea odată pe strada Dionisie Lupu, în apropiere de Grădina Icoanei, când un domn masiv şi grăs, cu ochelari de soare, îmbrăcat într-un costum de culoare închisă, s-a oprit brusc în faţa lui şi l-a apucat cu putere de mână: „Încotro, domnule duşman al poporului? Credeai că ai să «scapi»?"

Mecanismele organice de apărare sau chiar fuga se declanşaseră cu viteza fulgerului, dar mintea se ţinea deasupra, mai liniştită şi mai ageră decât oricând: „E un securist cu grad mare. A dat peste mine din întâmplare? M-a recunoscut după fotografie? Mai există salvare? Trebuie să încerc. Strada e goală. Mă smulg, fug, simulând direcţia spre strada Polonă, dar încerc să îl fentez deviind spre Parcul Ioanid. De acolo, Dumbrava Roşie, străzile care dau în bulevardul Dacia. Poate intru în holul lui Nicodim." Dinu nu i-a evitat privirea strecurată prin lentilele întunecate. Deocamdată, zâmbea şi calcula, când, brusc, l-a recunoscut, dincolo de ochelarii obscuri şi pernişele de grăsime care-l capitonaseră pe sprinţarul gimnazist de la Drăgăşani: Marinescu Victor. Zâmbetul arborat tactic de Dinu începea să aibă o justificare.

Şi totuşi: gluma lui Marinescu Victor era numai o jucărie a gustului pentru farse inofensive al colegului de şcoală de la Drăgăşani? Sau Marinescu aflase între timp de povestea lui Dinu, dar nu se comporta ca duşman, ba poate chiar gluma îmbrăca un avertisment? Amândoi erau grăbiţi (mai ales Dinu!). Marinescu a menţionat un *rendez-vous* cu „o păpuşică." Pretext pentru a scurta o convorbire periculoasă

pentru amândoi? Dinu, care va afla mai târziu că Marinescu Victor ajunsese pe cele mai înalte trepte ale contrainformațiilor, nu va şti niciodată. Oricum, atunci, în trenul spre Braşov, lucrurile şi întrebările nu ajunseseră chiar atât de departe, iar domnul Calapod a putut răsufla uşurat!

Veneau ştiri despre existența unor partizani nu numai în munții apropiați, ci şi în Făgăraş, Munții Argeşului, Munții Apuseni, Munții Gorjului... Ochii românilor erau îndreptați spre America, unde generalul Eisenhower fusese ales preşedinte. În campania electorală anunțase că, dacă va deveni preşedinte, va denunța acordurile secrete de la Ialta. Dar, chiar şi fără această declarație, generalul învingător în cel de-al doilea război mondial începea să se proiecteze peste țara abandonată ca figura luminoasă a eliberatorului aşteptat.

La timpul acela, nu numai intelectualii şi burghezii îngrijorați, dar şi țăranii (şi nu doar elita satelor) erau sensibili la unele semnale ale încordării internaționale, se bizuiau pe puterea respectabilă a Occidentului împotriva puterii, resimțită ca profund nelegitimă, a Uniunii Sovietice şi a uzurpatorilor puşi la cârmă de către ea.

Teascul dictaturii se strângea fără şansă de oprire, dar nu putuse încă strivi capacitatea de respingere a organismului național, chiar dacă formele ei de manifestare erau mai strunite şi exprimarea devenise mai circumspectă. Luarea-aminte creştea, dar şi aşteptarea unei ciocniri socotită inevitabilă. Neprietenii compromisului, firile luptătoare, spiritele cavalereşti, anticomuniştii consecvenți idealismului sau realismului lor esențial nu înțelegeau să se oprească la vorbe. Unii sperau chiar să poată contribui la slăbirea fiarei, mai înainte de încercarea finală. Posturile de radio în limba română din Occident nu se sustrăgeau nici ele mareei acestor aşteptări.

Dinu urmărea, la unul dintre acestea, o serie de emisiuni consacrate unei lucrări a unui colonel Bell, despre caracteristicile războiului secret. Erau descrise structurile organizatorice ale acțiunii subterane şi schițat portretul psihologic al persoanelor capabile să facă față solicitărilor extreme ale unei asemenea activități. Textele traduse din colonelul Bell îi plăceau lui Dinu,

datorită stilului laconic-concret şi analizei subtile, dar şi pentru că nu se opreau la latura descriptivă, ci ofereau învăţăminte şi sfaturi practice pentru activitatea subterană informativă sau de luptă de rezistenţă. Observaţii ca, de pildă, aceea că, printre alte calităţi ale agentului secret sau ale membrului de organizaţie clandestină, „capacitatea de asceză" este una adeseori decisivă, i s-au părut profunde şi valoroase.

Tot la acel post de radio a putut auzi Dinu nişte „mesaje personale" cifrate. Ele îi aminteau de cele ascultate în timpul războiului, ca licean, în emisiunile în limba franceză de la Londra ale „Franţei libere" a generalului de Gaulle. La radioul din camera lui de la Sinaia a putut auzi, într-o seară, „mesajul personal" care suna: „Cei patru evanghelişti sunt trei, Luca şi Matei. Pe aceştia să-i ascultaţi."

Mai târziu va afla că la mijloc fusese o acţiune de organizare a rezistenţei, cu sfârşit tragic. Pilotul român care trebuise, cu pistolul la tâmplă, să devieze ruta avionului spre Turcia, se decisese să se întoarcă în România, după ce nu numai cei care îl forţaseră, ci toţi pasagerii rămăseseră în Turcia. Cei care la vremea aceea au fost foarte miraţi de revenirea în ţară a pilotului nu visau că el fusese contactat în timpul anchetei de acolo de fostul as al serviciului secret român, refugiat în Turcia, Tănase, cu care căzuse de acord să înfiinţeze o reţea de rezistenţă în România. Ca semn de confirmare a legăturii lui cu forurile competente occidentale, el le-a putut anunţa celor pe care voia să-i racoleze că postul de radio din Occident va difuza, la un moment dat, această formulă, de altfel lipsită de sens: „Cei patru evanghelişti sunt trei: Luca şi Matei. Pe aceştia să-i ascultaţi." Reţeaua înjghebată astfel a fost după un timp depistată de Securitate, iar căderea ei s-a soldat cu condamnări la moarte şi executarea a patru-cinci persoane. Printre acestea era şi generalul activ de aviaţie Romanescu.Prin 1960, Dinu a aflat, de la Dana, că mătuşa ei, unde urma să-şi găsească ultima lui ascunzătoare, se întâlnea din când în când cu doamna Romanescu, care era convinsă că soţul ei trăieşte încă, că nu a fost cu adevărat executat. De-a lungul anilor, o vizitaseră de câteva ori oameni

eliberaţi din închisoare, relatându-i că s-au întâlnit cu generalul Romanescu, care ar fi supraviețuit. Până la urmă s-a văzut că toate speranțele doamnei Romanescu nu erau decât produsul unei acțiuni de dezinformare întreprinse, nu se ştie prea bine de ce, de Securitate. Generalul fusese demult executat. Sfârşitul lui tragic fiind numai un episod printre altele, dintr-o perioadă când eşecurile şi veştile proaste se încrucişau cu cele despre unele succese de prestigiu ale partizanilor din munți sau din zona colinelor subcarpatice, cu înmulțirea unor acte de sabotaj, chiar cu unele acțiuni spectaculare izbutite ca prin minune.

Desigur că intra în joc şi fabulația populară. Semnificativ rămânea faptul că ea lucra din plin în favoarea duşmanilor regimului. Ceea ce era mai grăitor decât orice consultare electorală. Cei inițiați ştiau să distingă mai bine între realitate şi legendă. Dar nu era legendă, de exemplu, faptul că la un depozit de arme din Gorj se prezentase un general cu un camion şi nişte soldați, cu un ordin scris pentru ridicare urgentă de arme. Ceea ce s-a şi executat sub privirile poruncitoare ale generalului. Pe urmă au plecat liniştiți şi duşi au fost... Numai că generalul nu fusese general, şi soldații, nici ei soldați... Autoritatea absolută a gradului şi caracterul sacrosanct al secretului militar excluseseră o verificare a ordinului.

Tot aşa nu era legendă convalescența de săptămâni a doi partizani în cămăruța semi-mansardă a Danei, din casa de pe strada Calea Codrului din Sinaia. „Dana, ți-ai dat seama ce păreri politice au!“ „Sunt regalişti!.“ La scurt timp după ce generalul Eisenhower a preluat funcția de preşedinte al Statelor Unite, Winston Churchill a zburat peste ocean şi i-a cerut sau l-a sfătuit să nu denunțe înțelegerile de la Ialta. Argumentul principal era că o asemenea revocare publică unilaterală nu ar face decât să oprească o evoluție în curs la Moscova spre destinderea relațiilor cu lumea liberă şi să favorizeze recăderea într-o linie politică dură, adică tocmai ceva care ar înrăutăți situația popoarelor din răsăritul Europei, în folosul cărora noul preşedinte al Statelor Unite dorise să condamne hotărârile de la Ialta. Eisenhower a dat urmare sfatului aliatului anglo-saxon. Iritarea establishmentului represiv din răsărit a fost evitată,

popoarele de acolo au înghițit o pilulă amară, dar, cel puțin în România, speranțele puse în anticomunismul americanilor nu au dat înapoi. „Europenii îi trag de mânecă, dar nu e genul lor să se oprească înainte de a câştiga partida. Pe urmă, sunt interese prea mari în joc.“ Ale cui interese?

Ascunzătoare pentru un alt fugar

„Vreau să ştiu care e părerea voastră. Vlad şi cu mine suntem mulțumiți de modul cum se dezvoltă şantierul de la Braşov. Acolo era o situație mai complexă, nu numai tehnică, ci şi de relații cu clientul. Fabrica Metrom nu avusese până acum de-a face cu o cooperativă, iar noi nu aveam cunoştințe în Braşov. E o lume puțin diferită. Acum putem spune că avem o bună comunicare cu serviciile de resort ale fabricii, „regățenii“ au câştigat încrederea necesară, formalitățile sunt expeditive, recepționarea lucrărilor, pozitivă. În societatea în care ne mişcăm am întâlnit oameni simpatici care gândesc ca şi noi, s-a dezvoltat o comunicare, s-au înfiripat simpatii.

Iată cum au stat lucrurile. Foarte amabilă cu noi a fost tot timpul o funcționară de la Metrom, care are de-a face cu lucrările noastre. E o femeie cu mult farmec şi fire deschisă. Soțul ei lucrează şi el ca inginer la Metrom. Am fost o dată invitați de ziua ei. Ne-am revanşat, invitându-i la ARO. Sunt anticomuniști, ea, repet, e foarte simpatică şi îi place sportul şi muntele....“

„*Mon cher*, opreşte-te. Timpul romantismului a trecut. Sau poate că la tine nu?“, a rânjit Vlad. Radu a scuturat încet din cap, ca un câine ciobănesc când îl sâcâie o muscă: „Îți stau la dispoziție cu un împrumut, să-ți cumperi bancuri ceva mai noi. Dar să scurtăm povestea. Ina m-a luat de o parte şi mi-a spus că se găseşte într-o situație foarte grea, din care deocamdată nu vede nici o ieşire şi încearcă să vadă dacă nu am putea să o ajutăm noi. Are un prieten, fost jurnalist, condamnat în lipsă la cinci ani închisoare şi care până acum a reuşit să se ascundă chiar în Braşov, unde condusese, după 23 August, un ziar desființat între timp de comuniști. A schimbat

câteva gazde conspirative. Acum, ultima lui posibilitate a sărit în aer. Ina mă întreabă dacă nu l-am putea camufla noi printre muncitorii noştri de la Sinaia. El e un om viguros, capabil să îndeplinească o muncă fizică şi să trăiască în condiţii spartane. Ea i-a vorbit despre noi. Ar fi fericit dacă ar putea veni la Sinaia. Eu i-am spus Inei că trebuie să vorbesc cu voi."

„Aş vrea să vedem mai întâi ce spune Dinu. Nu cumva vede în aceasta o creştere a pericolului pentru el însuşi?", a intervenit Vlad. „Nu cunosc gravitatea cazului respectiv şi nici intensitatea cu care e căutat, dar la prima vedere eu cred că am putea încerca." „Din câte am înţeles, el a fost condamnat la cinci ani închisoare într-un proces care a urmat desfiinţării ziarului «Tribuna» din Braşov. Un fel de simulacru de proces de presă cu implicaţii politice, dar nevizând vreo organizaţie subversivă sau «crime împotriva siguranţei statului». Miliţia nici nu visează că el s-a ascuns în Braşov, ci îl crede pitit pe undeva la Bucureşti. Dar voi trebuie să decideţi." Privirea lui Radu era întrebătoare. „Din moment ce Dinu nu are nimic împotrivă, cred că ne-am şi decis. Să vină. O să stăm de vorbă cu el şi găsim noi o formulă. De exemplu, l-am putea instala la magazia de materiale de la «Cerbul Şchiop»."

„Cerbul Şchiop", la care se referea Nicu, era denumirea dată unei căsuţe pe care unul dintre localnicii care făceau transporturi pentru şantier reuşise să şi-o construiască pentru a nu pierde un loc cumpărat de el, aşezat în lungul şoselei unde se executau lucrările şi neînconjurat de alte case. Cooperativa plătea o mică chirie pentru această casă nelocuită, în a cărei pivniţă depozitaseră materiale.

„Omul de la Braşov ar putea fi încartiruit acolo în bune condiţii, cu motivaţia că păzeşte şi materialele. E un loc necirculat şi nebătător la ochi." „S-a făcut. Vi-l aduc."

Gavril Pop a apărut echipat conform noii lui condiţii şi salutându-i adânc cu o pălărie de care nu se va despărţi cât a stat la Sinaia, purtând-o bine trasă pe ochi. La şantierul de la Braşov lucrau ca sezonieri şi nişte căruţaşi care transportau pământul săpat. Ina luase dintr-o geacă agăţată în cuier, la cantina unde mâncau aceştia, un buletin de populaţie care îi conferea lui Pop

o nouă identitate. Acum îl chema Marin Dumitrescu, din Vâlcea. Nea Marin, cum i se vor adresa mai ales față de străini, era un om la 45-50 de ani, cu preocupări literare şi artistice. Studiase câțiva ani şi medicină, avusese o bursă în Italia, era înzestrat muzical. Musculos, sportiv, rezistent la eforturi şi intemperii, fire sinceră şi directă, bun camarad la bine şi la rău, Pop a intrat imediat în rolul de muncitor cu brațele, dar şi în relația bine ascunsă, însă cordială şi presărată cu discuții şi povestiri până târziu în noapte, cu Dinu şi prietenii lui. Apărea pe seară la locuința lor cu o înfățişare parcă puțin timidă, cu gesturi stângace, întreba dacă domnii ingineri sunt acasă, dacă e nevoie să mai taie nişte lemne. Intrat pe uşă, se îndrepta din şale, zâmbea parcă de fiecare dată amuzat de contactul cu aceşti oameni pe care nu-i putea încadra prea bine în categoriile cu care era familiarizat şi taifasul începea imediat, bine stropit cu vin, înmănunchind revolte şi idiosincrazii, nostalgii şi aşteptări sau încrucişând săbiile ideilor şi ale temperamentelor.

Soarta adusese pentru prima oară un ardelean get-beget în cercul lor intim şi secret. Împrejurările creau din capul locului o comuniune de aspirații, s-ar putea spune chiar una de luptă. Dinu, care avea mai des de-a face cu falsul lor lucrător, putuse detecta pe mai multe planuri nuanțele şi diferențierile de stil dintre ei şi Gavril Pop care, de altfel, era mai ataşat de el decât de ceilalți. Aceste deosebiri nu erau, pur şi simplu, expresia tipurilor „ardelean"-„regățean", chiar dacă în parte le urmau contururile stilizate. Pop nu simplifica realitatea, dar nici nu o complica. Ştia la nevoie să se mlădieze, dar diplomația o privea cu admirație bănuitoare. Era sentimental, dar, în acelaşi timp, mai supus față de duritățile realității.

În scurt timp, între Dinu şi Gavril Pop s-a născut o comunicare netulburată, mai degrabă favorizată de deosebirile de structură şi formație. Dinu devenise confidentul lui Gavril. Îi vorbea despre criza intervenită în căsnicia lui, despre cele două fetițe după care tânjea, despre dragostea lui cu Ina. La sfârşitul săptămânii, ea sosea de la Braşov, îmbrăcată cenuşiu, cu broboadă pe cap şi purtând o traistă cu alimente. „Chiar astfel deghizată, nu e bine să o vadă ăilalți. Când e vreme

frumoasă, urcăm pe fundul văii, pe râu în sus, prin stâncării şi grohotiş, până ajungem în desişul jepilor. Acolo ne-am găsit un loc frumos necălcat de om. Sunt înarmat cu o secure. O dată cu întunericul coborâm înapoi la Cerbul Şchiop."

După câtva timp au angajat un meşter zidar pentru rezervoarele şi puțul de tăiere a presiunii apei din lungul conductei. Nea Marin a devenit ajutor de zidar. Meşterul era ceva mai în vârstă, părinte de familie, meseriaş iscusit şi om de nădejde, căruia i-a venit ideea că ar putea să locuiască şi el la Cerbul Şchiop, împreună cu nea Marin. Acesta nu era prea încântat, dar un refuz ar fi sunat ciudat. Aşa că i-a adus lui Dinu câteva cărți care ar fi bătut la ochi şi s-a gospodărit cu meşterul zidar. Pop se descurca bine cu toate treburile şi îşi juca până la cel mai mic amănunt rolul hotărât. Toate acestea, plus firea lui prietenoasă şi săritoare i-au atras simpatia meşterului. După un timp, acesta i-a spus: „Nea Marine, dumneata nu eşti muncitor. Ăilalți nu-şi dau seama, dar eu te-am citit mai demult. Dumneata trebuie să fii un chiabur fugit de acasă, ca să nu te aresteze. Nu e nevoie să-mi spui «da» sau «nu». Eu am văzut multe şi am un simț. Dar să nu-ți fie teamă. Eu te apăr."

Execuția unui coleg de clasă

Într-o zi erau să-şi frângă gâtul. Era duminică, Zeciu urcase la ei, pe Furnica. După masă, au pornit la plimbare împreună, Nicu, Radu, Vlad, Dinu, Zeciu, pe stradă la vale. Gustau după-amiaza însorită, erau bine dispuşi, grijile se evaporaseră. Vorbe jucăuşe, râs netulburat. Deodată, Dinu a văzut în pantă că la 20-30 de metri înaintea lor strada era închisă de un cordon de milițieni care opreau trecătorii şi îi legitimau.

În ultimul timp se înmulțiseră raziile prin gări, în trenuri, dar pe strada de pe Furnica era ceva neaşteptat. Nici unul dintre ei nu avea viză de Sinaia, Nicu şi Radu aveau buletine de populație demult expirate, iar pentru Dinu simpla notare a numelui şi adresei din buletinul lui de populație, darămite o conducere la miliție pentru verificare, ar fi putut însemna o catastrofă.

I-a atras atenția lui Nicu. Între timp, se apropiaseră prea mult de cordon ca să-i întoarcă spatele fără ca milițienii să remarce acest lucru. „Ce facem?“ „Mergem înainte şi nu ne oprim.“ Nicu purta o haină de piele care-i întărea alura impozantă. Şi-au continuat cu însufleţire conversația şi au trecut printre milițieni, ignorându-i, în timp ce alții îşi prezentau cuminți buletinele de populație la control. Câteva minute de încordare interioară, dar totală degajare exterioară. Norocul trebuie să fi fost faptul că în partea dreaptă a străzii pe care coborau ei era o clădire înaltă a Comitetului Central. Din câte ştia Dinu, o casă de odihnă nu a membrilor, ci a personalului superior al Comitetului Central. Milițienii şi-au închipuit că un grup de cinci persoane care nici nu se gândesc să le arate buletinele de populație nu pot fi decât oaspeții casei Comitetului Central. Cum să-i inoportuneze?

Din când în când, Irmgard îl vizita pe Dinu la Sinaia. În afară de prietenii lui Dinu, nimeni nu trebuia să-i cunoască numele de familie şi starea civilă reală. Băieții, de altfel adepți ai vorbei lui Napoleon că *le mariage c'est la fin de la gloire*, o simpatizau fără excepție (deci şi Radu, „mâncătorul de nemți“) pe prietena lui Dinu, o admirau pentru curajul ei discret, se bucurau de dialogul cu cineva care, în calitate de nemțoaică şi de bucovineancă, venea din afara lumii lor obişnuite şi totuşi, prin dragostea cu Dinu, cel mai primejduit dintre ei, îşi împletise deja destinul cu al lor.

În cercul acestor tineri, începând cu Dinu însuşi şi poate într-o oarecare măsură cu excepția lui Vlad, germanii nu fuseseră iubiți. Dar năvala sovietică, deportarea nemților, nonrezistența efectivă a Occidentului la comunizarea țării creaseră un spirit de solidaritate cu toate victimele sovieticilor fără excepție şi o treptată redeşteptare a amintirii rolului jucat cândva de civilizația germană, inclusiv prin opera lui Carol I. Imaginea generală a Germaniei continua să fie adeseori asociată cu trăsături neagreate în lumea românească, precum spiritul prusac, expansionismul, necomunicativitatea şi separatismul cu iz de superioritate, dar în comparație cu barbaria, rapacitatea şi impulsivitatea ocupanților sovietici,

Germania începea să radieze un nimb de curățenie, corectitudine şi rezistență la bolşevizare.

Iubirea cu Irmgard era o oază secretă în jurul căreia Dinu şi prietenii lui ridicaseră un zid construit din discreție şi pasaje înşelătoare. Nimeni nu trebuia să cunoască adevăratul nume de familie, biografia reală, starea civilă, adresa din Bucureşti a lui Irmgard. Băieții, dar numai ei, ştiau că ea, născută la Cernăuți, apucase să se mărite foarte tânără cu un neamț, funcționar la consulatul german şi pe urmă mobilizat în armata germană. După ce trăise ca minoră doi ani împreună cu părinții în timpul războiului în Germania, ea revenise în România, unde o surprinsese 23 August şi născuse un copil în momentul când intrau ruşii în Braşov. Soțul căzuse prizonier la americani şi rămăsese dincolo de Cortina de Fier, iar ea trebuise să-şi falsifice numele ca să nu fie deportată cu copilul în Uniunea Sovietică. Până la urmă ajunsese la Bucureşti unde locuia, cu copilul, într-o mansardă din strada Ştefan Mihăileanu, găsită cu ajutorul familiei Ardeleanu, prieteni ai părinților ei de pe timpul când trăiau cu toții în Bucovina. În acea mansardă se găsise Dinu în noaptea când Securitatea îl căutase ca să-l aresteze în strada Carol Davilla.

Pentru neinițiați, Dinu o prezenta pe Irmgard ca fiind fata unui inginer neamț care locuia pe strada Polonă, dezaproba relația fiicei lui cu un valah, opunându-se ferm la o căsătorie cu acesta. Nici un cuvânt despre existența unui copil şi cu atât mai puțin a tatălui din Germania al acestui copil, tată pe care Irmgard nu-l declarase niciodată autorităților. Aceste precauții simple, dar respectate cu strictețe, se vor dovedi salvatoare în mai multe rânduri.

Într-una dintre scurtele lui călătorii la Bucureşti, Dinu a aflat de sfârşitul tragic al colegului lui de la Colegiul Carol I din Craiova, Vlad. Apăruse abia prin clasa a V-a la Colegiul Carol, ca elev refugiat din nordul Ardealului. Mai târziu făcuse parte dintre puținii care intraseră în organizația legionară de tineret, Frățiile de Cruce, dar fără a activa în cadrul clasei. Avea o voce uşor alterată nazal, era foarte politicos, bine pregătit şi dornic de lecturi şi activități culturale. Nu încerca să facă

prozelitism pentru Frățiile de Cruce, era un foarte bun coleg, care recunoscuse tendința marcat nelegionară sau antilegionară a majorității clasei.

Acum Dinu a aflat cum Vlad a fost rănit şi arestat după ce rezistase cu arma în mână într-o casă unde fuseseră adăpostiți nişte paraşutişti, legionari români veniți din Occident, lansați de un avion american peste România. Nu a putut afla amănunte asupra cauzelor căderii acestui grup, ci numai că la proces Vlad s-a comportat demn şi curajos: „Nu am nimic de retractat. Ştiți prea bine că atunci când am fost arestat am înghițit otravă vrând să mor, dar ați făcut totul pentru a mă reanima. Acum nu vreau să încerc să-mi cumpăr viața trădându-mi credința." Vlad a fost condamnat la moarte şi executat.

Plutonierul Dumitraşcu „somează"

Între timp, viața îşi urma cursul la Sinaia, fără ştiri alarmante despre securiştii care îl căutau pe Dinu. Radu şi Nicu obținuseră o nouă lucrare pentru cooperativă: recondiționarea cazanelor de încălzire a Sanatoriului Militar din Sinaia.

Lucrarea se desfăşura cu o echipă condusă de un maestru caloriferist care avusese în trecut propriul lui atelier particular. Domnul Grigoraş era un bărbat la 60 de ani, politicos, interlocutor vioi şi anticomunist infocat. „Ruşii nenorocesc atâtea popoare din Uniunea Sovietică şi încă vreo sută de milioane de oameni din răsăritul Europei şi, până la urmă, or să-i nenorocească şi pe ei. De ce nu le aruncă americanii o singură bombă atomică la Moscova? S-ar vedea cum se dărâmă dintr-o dată toată şandramaua." „Se sfiesc în fața opiniei internaționale. Nu vedeți cum nu mai contenesc protestele pentru bombele pe care le-au aruncat la Hiroşima şi Nagasaki?" „Să mi-o dea mie. Am făcut armata la aviație. O lansez eu deasupra Moscovei. Sau chiar dacă mă doboară ei, cu bombă cu tot, ştiu şi eu că am salvat lumea de ciuma asta."

Dinu începuse să se introducă puțin în problemele micii echipe care repara cazanele de încălzire din subsolul spitalului

militar. Îi mai scutea pe prietenii lui de câte un drum de pe Furnica până jos, în Sinaia, şi era bine şi pentru ochii celorlalţi. Într-o zi, a coborât la spitalul militar împreună cu Radu, care venise de la Braşov ca să vadă cum merge lucrarea şi să încheie nişte situaţii şi rapoarte de producţie pe care trebuia să le ducă la Bucureşti. Spitalul militar se afla într-un parc (în parte) înconjurat de un zid. Au intrat pe poarta parcului fără greutăţi, în calitate de şefi ai lucrărilor din centrala de încălzire, pe urmă, prin uşa clădirii, în vestibulul unde era un ghişeu de recepţie. Urmau nişte uşi batante care dădeau într-un spaţiu amenajat cu câteva mese şi nişte dulapuri de bibliotecă. În acest spaţiu de trecere spre holul cel mare al spitalului s-au aşezat la o masă pe care şi-au pus hârtiile. Între timp, vor vorbi şi cu instalatorii domnului Grigoraş. Lucru de rutină, dar şi de contact şi conducere de oameni care i se potrivea bine acestui uriaş blond, îmbinare de visător şi „căpitan de industrie", cerebral cu încifrare poetică şi la care introspecţia sta în cumpănă cu acţiunea. „E greu de ştiut ce căi ar fi defrişat destinul social şi intelectual al lui Radu într-o societate deschisă, dar e sigur că acesta ar fi fost unul de excepţie", gândea Dinu, privind distrat la hârtiile din faţa lui.

Radu îşi punea în ordine indigoul şi creioanele, când prin lemnul uşilor liniştea somnolentă a fost întreruptă de zgomotul uşii principale şi de nişte voci care veneau de la ghişeul din vestibul. Ele s-au prelungit câteva minute. Pe urmă s-a auzit un pas apăsat, uşile batante s-au deschis şi a apărut plutonierul Dumitraşcu, rostind cu voce tare:„Domnul Radu Corbea este chemat să se prezinte." Vocea suna foarte oficial, ca a unui aprod la tribunal, aşa cum plutonierul Dumitraşcu nu vorbise niciodată. Lucrul cel mai ciudat era că spunea aceasta cu spatele la vestibul şi cu faţa la ei, dar fără să li se adreseze. A repetat chemarea cu aceeaşi voce solemnă şi privindu-i în ochi, iar după aceea, în loc să vină către ei, a făcut stânga împrejur trântind uşile batante în urma lui.

Dinu şi-a dat seama imediat că în spatele plutonierului Dumitraşcu, la ghişeu, se găsea cineva şi că Dumitraşcu nu a vrut ca acel sau acei cineva să-şi dea seama că ei erau acolo, în acel antreu, sub ochii lui. Într-o secundă a sesizat că acel „este

ıemat să se prezinte" din partea unui om care îi respecta şi îi mpatiza, şi care nu ar fi folosit termeni militari în relația cu ı, era o formulă care vroia să-i facă atenți asupra caracterului ɔecial şi autoritar al acestei somații ce nu venea de la el. Într-un uvânt, el a înțeles că în spatele lui Dumitraşcu sunt nişte ecurişti sau milițieni care îl caută pe Radu.

Nu a ezitat nici o clipă. „Trebuie să plecăm imediat în lirecția opusă, să traversăm holul, să coborâm la cazane în ubsol, unde este o ieşire în parcul spitalului. În nici un caz nu rebuie să fiu găsit împreună cu Radu, chiar dacă ei l-ar căuta ıumai pe el." Radu sesizase şi el gravitatea situației, dar ezita. ‚Radule, nu avem timp de pierdut. Trebuie să dispărem." Or, ocmai această idee de a dispărea îi făcea greutăți lui Radu. Se vedea că era conştient de primejdie, dar probabil că nu se putea hotărî să lase totul baltă, să se rupă de tot ce făcuse şi aştepta să facă, să fugă în gol. Se juca mecanic cu un creion, avea o privire surprinsă şi îndărătnică în acelaşi timp, nu se clintea de pe scaun. „Radule, e o nebunie. Dacă nu mergi imediat, trebuie să te părăsesc."

Poate că deja era prea târziu. Alarmat, iritat, ştiind că pentru el nu există alternativă decât să încerce să fugă, fie ce o fi, Dinu a traversat cu pas întins holul spitalului (nu în pas alergător, căci nimeni nu trebuia să-şi dea seama că se întâmplă ceva neobişnuit), a început să alerge abia când a ajuns să coboare scara în spirală care ducea la centrala de încălzire a sanatoriului. Scară cu trepte multe şi înguste. Deodată a auzit în urma lui tropăit grăbit de bocanci. „E Radu? S-a hotărât, în sfârşit? Sau sunt securiştii care sunt pe urmele mele? Probabil că e Radu. Poartă bocanci de munte cu ținte. Dar dacă sunt totuşi securiştii? Nu pot risca. Trebuie să verific."

Scara ducea într-un subsol întins pe o suprafață mai mare, susținut de stâlpi de beton. Era întuneric, mirosea a moloz. Dinu nu a luat-o spre uşa care dădea în centrala termică, ci s-a strecurat, printre nişte piese vechi de instalație aruncate pe jos, până în spatele scării. Bocancii au duruit pe ultimele trepte. Era o singură persoană, dar Dinu nu o putea vedea. A auzit însă că a deschis uşa şi a intrat în centrala de încălzire. „Foarte

probabil e Radu. Dar mai stau câteva minute să văd ce se întâmplă." Nu se putea auzi nimic şi, după o scurtă aşteptare, Dinu a deschis încet uşa. Înăuntru nu era decât domnul Grigoraş şi doi lucrători. „Tocmai a trecut în fugă domnul Radu. Voia să ştie dacă aţi fost şi dumneavoastră. Mi-a spus că, dacă întreabă cineva, să zic că nu v-am văzut. Se pare că domnul Radu va lipsi un timp." L-a privit o clipă în ochi pe Dinu. „Dar grija mare e cu dumneavoastră. Cine ştie când ne-om mai vedea?" „Domnule Grigoraş, îmi pare bine că ne-am cunoscut şi am lucrat împreună. Ar fi multe de spus, dar ştiţi că sunt în mare grabă." „Staţi să mă uit eu mai întâi prin uşa dinspre parc... E linişte. Nu e nimeni. Să nu ne uitaţi. Ştiu că nu vă lăsaţi. Să vă ajute Dumnezeu!"

Parcul era gol. Dinu s-a îndreptat spre zidul care împrejmuia parcul în partea din spate, spre linia ferată. Era necesar să-i anunţe imediat pe Vlad şi pe Nicu, care se găsea şi el la Braşov. Să nu fie luaţi prin surprindere. Trenul trecea la 11,20 prin Sinaia. Într-un loc, zidul era mai dărăpănat, deci mai uşor de escaladat. Nu-l vedea decât o femeie care scutura nişte cearşafuri la fereastra unei case aşezate în direcţie oblică, mai departe. S-a căţărat şi a sărit în partea cealaltă, rănindu-se la mână. „Încotro o fi luat-o Radu?" Dinu a pornit-o pe o potecă paralelă cu linia ferată. Până la gară nu putea fi mai mult de un kilometru. Acolo trebuia însă să fie atent. Cei apăruţi să-i caute la Sanatoriul Militar, derutaţi cu succes după cum se vedea, sunt veniţi din altă parte, dar eşecul poate că i-a determinat să recurgă la serviciile Miliţiei, aflată în apropiere de sanatoriu, eventual să pună sub observaţie gara din Sinaia etc.

Apropiindu-se de aceasta dinspre vechiul peron regal, Dinu s-a oprit. Mai era puţin până la sosirea trenului, peronul era aproape gol, dar, întâmplare sau nu, se plimba liniştit în sus şi în jos comandantul sau adjunctul (Dinu nu avusese niciodată de-a face cu ei) Miliţiei din Sinaia. Un bărbat tânăr, voinic, strălucind în uniforma albastră impecabilă şi nepărând prea interesat de ce se întâmplă în jurul lui. „Nu-mi iau bilet. Aştept aici şi nu intru pe peron decât în ultimul moment. Până atunci poate că îmi dau seama dacă ofiţerul de Miliţie reprezintă un

›ericol. Lucrurile au mers atât de repede, încât poate că ei nu ıu recurs încă la Miliția din Sinaia. Cine ştie, poate că mai ›âjbâie pe la sanatoriul militar." Au mai apărut câteva persoane ›e peron. Ofițerul de Miliție se plimba netulburat şi mândru. ,Poate că aşteaptă pe cineva care vine cu trenul de 11,20."

Trenul a sosit. Ofițerul nu era atent la cei care se urcau.)inu a evitat raza lui vizuală, a intrat pe peron abia când trenul :e pusese în mişcare, a urcat din mers, ajutat de un conductor. ,Nu am mai avut timp să-mi iau bilet. Dați-mi unul până la 3raşov." Era ultima precauție, căci Dinu a coborât, de fapt, la ›redeal. A telefonat imediat la şantierul de la Braşov şi a avut ıoroc să-l găsească pe Vlad.

„Vlade, au venit «băieții veseli». Eu sunt în regulă. De ısemenea şi Radu, dar nu ştiu exact încotro a luat-o." ,Bineînțeles că nu te întorci la Sinaia." „În primul rând, am /rut să ştiți. Eu cred că trebuie să o iau spre Bucureşti." „Stai ışor!... Mai întâi vii la Braşov să ne sfătuim. Ai la tine bani de ren? Să mănânci ceva până la trenul de după-amiază." „Sigur, ;igur. Dar n-o să vă fie greu să aranjați?" „Nu ne e deloc greu. Vino încoace. Ai procedat excelent că ne-ai chemat imediat la elefon.O să vorbim în linişte. Calapod te aşteaptă în gară." Calapod era un braşovean care apucase să intre în aviație, dar :omuniştii îl scoseseră din cadrele armatei. Pe urmă, devenise ıdministratorul ziarului lui Gavril Pop. Era un ardelean laco-ıic, cu umor sec şi rezistență la băutură şi la pericole. Om de ncredere deplină, ştia de ascunzătoarea lui Gavril Pop la Sinaia, pe care îl vizita şi de care se îngrijea cu exactitate, ›erseverență şi respectuoasă afecțiune, de parcă funcția de ıdministrator oficial ar fi supraviețuit ziarului şi tuturor celor ntâmplate. L-a salutat pe Dinu în gara Braşov, parcă uşor so-emn, cu o figură imobilă şi foarte serioasă, peste care repede ı adiat o pâlpâială de amuzament: „Respectele mele. I-ați fentat." ,Noroc cu plutonierul Dumitraşcu! Unde mergem?" „Cum se :uvine, la ARO." „Domnu' Calapod, nu-i nevoie să-ți spun că ıu mă pot anunța la hotel." „Domnii ingineri au două camere. Acum le vine un prieten în trecere. S-a vorbit. Două-trei zile se ;tă fără înregistrare. Mai bine iau ei banii decât statul. Domnii

ingineri sunt băieți generoşi. Viața-i scurtă şi nevoia e mare. Dar să vorbim serios, credeți că v-aş duce eu acolo dacă ar fi pericol? Câteva zile, pe urmă om vedea. Însă vroiam să vă întreb ce părere aveți: domnu' Pop mai poate rămâne la Sinaia?" „El e bine acoperit şi nu are de-a face cu căutarea mea. Dar situația poate deveni din ce în ce mai riscantă." „O să-i fie greu acum. El ține mult la dumneavoastră." „Şi eu țin la el şi vom rămâne în legătură." „Probabil că veți schimba amândoi «Muntele» cu «Jungla». Jungla e Bucureştiul." „Cam aşa ceva. "Fiecare timp îşi are sensibilitatea lui. Când îşi amintea de cele două zile petrecute la Braşov, după cotitura periculoasă de la Sanatoriul Militar din Sinaia, Dinu nu putea să se sustragă gândului că la ora aceea un eveniment amenințător ca cel pe care el a trebuit să li-l reproducă prietenilor nu avea, până la urmă, o rezonanță defavorabilă; ecoul afectiv, în loc să aibă tonalități cât de cât depresive, se propaga în registrul spiritului combativ. Ştirea proastă nu era rumegată sceptic, ci recepționată ca provocare la răspuns.

Cu trecerea anilor, Dinu putuse constata metamorfoze ale sensibilității timpului. A venit un timp când o ştire proastă de pe câmpul îndelungatei urmăriri nu mai era întâmpinată ca o minge care trebuie parată sau pasată abil, ci ca un proiectil a cărui traiectorie e ireversibilă. Asimilarea informației negative trecea prin filtrul dezamăgirilor acumulate, astfel că reacția nu mai semăna cu jocul (cât ar fi fost el de dur), ci cu tratamentul unei boli nevindecabile. La Braşov, Dinu s-a găsit dintru început într-o atmosferă neînnourată de griji. În ciuda celor întâmplate, întâlnirea aceasta, precipitată de evenimente, se desfăşura nu numai de ochii lumii, ci şi în realitate, ca o vizită plăcută. Se discuta despre strategie, dar fără urmă de dezamăgire şi fără ca aceasta să fie singura temă.

Veşti despre Radu au primit printr-un telefon dat de Dana, de la Sinaia. Sărise şi el zidul de la Sanatoriul Militar, dar o apucase în direcție opusă față de Dinu. Urcase spre Calea Codrului, nu pe stradă, ci prin pădure. Ajuns la casa în care locuia Dana, i-a dat un semnal, dar nu a intrat, ci a aşteptat-o într-un lăstăriş unde a rămas câteva ore. Ea i-a dus ceva de

nâncare şi a dat telefon la Braşov, neştiind ce s-a întâmplat cu Dinu. Radu urma să plece deocamdată la Bucureşti. Este exact e va face şi Dinu.

S-a discutat căutarea unei ascunzători acolo, căci nu putea ă locuiască în permanență în mansarda lui Irmgard. Blocul vea un portar periculos, iar colocatarilor le-or fi bătut la ochi. Calapod a promis că va pleca la Bucureşti să încerce să găsească o cameră la o cunoştință a lui, stabilită într-un cartier năgrinaş. Într-un fel sau altul, soluția trebuia găsită de acum nainte la Bucureşti.

Irmgard l-a primit pe Dinu la Bucureşti cu naturalețea cu care e întâmpinat cineva care se întoarce dintr-o călătorie nofensivă. Dinu ar fi vrut să o scutească de noi îngrijorări, dar nvățase că ea e mai liniştită dacă simte că el nu-i ascunde sau ninimalizează faptele îngrijorătoare, ci le discută până la capăt, căutând împreună contramăsurile sau precauțiile necesare, stabilind o conduită potrivită. După aceea mergeau mai leparte, cu sentimentul că îşi îndeplinesc datoria față de reaitățile neprielnice, dar nu se lăsau obsedați sau demoralizați de ele. Nu scormoneau în motivele de îngrijorare, ci, cu forțe unite, căutau să perfecționeze metodele preventive.

Dinu observase şi o deosebire care avea să joace un rol mportant pe drumul peripețiilor lor. În timp ce la el imaginația avea o puternică latură anticipativă, imaginația lui Irmgard se concentra pe prezent, urmărindu-i toate nervurile, dar nevrând să se avânte în viitor. Dinu îşi amintea de un citat din Keyserling: „Imaginația e mama fricii." Neaplecarea spre viitor a funcției imaginative reducea acest pericol la Irmgard.

Din fericire pentru fugarul Dinu, chiar dacă imaginația lui sărea uşor peste gardul prezentului, el învățase demult să o strunească şi nutrea față de reacțiile ei în lanț aceeaşi salutară rezervă ca şi față de lanțul deducțiilor abstracte. Dar acest echilibru în furtună, rezultat din totala încredere pe care o aveau unul în celălalt şi din felul în care se întregeau reciproc pe frontul bătăliei secrete, nu putea exclude adierile de nelinişte şi mai ales o îngrijorare specială legată de copilul lui Irmgard şi de ce i s-ar întâmpla în caz că Securitatea ar ajunge

la ei. Iar Dinu – a cărui cunoştinţă cu Irmgard începuse în nişte zile în care el nu era încă urmărit, în schimb ea trebuia să fie ajutată pentru a trece nevătămată prin nişte formalităţi din care ar fi putut ieşi la iveală că, pentru a nu fi deportată şi despărţită de copilul ei, trebuia să-şi construiască o identitate falsă – nu uita nici încercările şi teroarea prelungită la care fusese supusă Irmgard. Oricum, de câte ori venea pe neaşteptate şi o trezea brusc din somn, vedea cum mai întâi o năpădeşte o frică de nepătruns, de sub care ochii se măreau ca un strigăt mut de alarmă ori întrebare. În clipa forţării trecerii de la somn la realitate, sufletul acestei femei curajoase era asaltat de fantomele spaimelor adunate în peşterile memoriei.

A trebuit să treacă un timp până să se topească acest fior nocturn născut din primejdii trăite înainte ca Irmgard să-l fi întâlnit pe Dinu. Din clipa când au început să le poarte împreună şi până la urmă – îşi amintea Dinu, acum, la Malmaison –, Irmgard nu se lăsase niciodată obsedată şi nici nu cedase unei panici declanşate de faptele ameninţătoare sau de ecoul iscat de ele la alţii. Momentele de descurajare, greu de evitat pe termen lung, ori le-a pus în surdină, ori le-a ascuns, ori le-a transformat în discuţie realistă, probabil singura terapie potrivită în condiţiile date, pentru că nu făcea concesii nici autoiluzionării şi nici „realismului pesimist."

Fără vizuină

A început o perioadă de căutare, febrilă în intenţii, dar mai mult decât lentă în rezultate, a unei ascunzători în Bucureşti. Calapod a venit de la Braşov şi i-a dus pe Dinu şi pe Nicu (care şi el era pe muchie de cuţit) într-o mahala a Bucureştiului, unde cunoştea o doamnă mai în vârstă, originară din Braşov. Era văduvă şi locuia singură într-o căsuţă cu geamlâc împodobit cu muşcate, pe o stradă liniştită. Îi spusese că e vorba de doi ingineri din Braşov, care conduc un mic şantier în Bucureşti şi nu şi-au putut găsi locuinţă pentru timpul limitat cât va dura acea lucrare. Deci era vorba de o găzduire temporară care nu necesita forma-

itați și anunțuri la miliție și, în schimb, va fi onorată cu o chirie bună. Dinu și-a dat seama imediat că tocmai liniștea și stilul încă patriarhal de viață al acelei margini de București, pe care le lăuda viitoarea lor proprietăreasă, constituiau impedimentul principal. Căci prezența lor acolo ar fi fost remarcată imediat, iar curiozitatea întregii străduțe, mobilizată. Calapod a trebuit să fie și el de acord că „jungla Bucureștiului", în care urmează să-și piardă ei urmele, e de căutat ceva mai în centru.

Motive asemănătoare au zădărnicit și o ofertă generoasă făcută de Sâiu Ciotor, rudă prin alianță, dar, mai ales, un prețuit prieten mai în vârstă al lui Dinu. Fost președinte al tribunalului Gorj, fusese scos din magistratură și, într-un timp, clădise o căsuță modestă cu două camere și bucătărie în comuna Poenari. Mobilierul principal era biblioteca. Sâiu Ciotor era unul dintre cei inițiați pe deplin asupra situației lui Dinu. Venit pentru niște treburi la București, se întâlnea aproape zilnic cu Dinu și, aflând de impas, i-a spus că ar putea să vină să locuiască la el, la Poenari.

Dinu fusese de câteva ori la Poenari și știa unele lucruri remarcabile despre comună și despre familia Ciotor. Tatăl, învățătorul satului, fusese, după primul război mondial, deputat în parlament, din partea partidului mareșalului Averescu, și acum, demult ieșit la pensie, rămăsese agricultor energic și călăreț țanțoș, punându-și vigoarea neveștejită pe seama vieții active și a faptului că nu bea niciodată apă, ci numai vin din struguri tescuiți dintr-o vie unde se păstrase în mod ilegal și miraculos o viță nealtoită, care ar fi trebuit, sub sancțiune, să fie arsă împreună cu toate celelalte pentru că fuseseră atacate de filoxeră. Fratele lui plecase de copil la oraș, studiase și trăia demult la Londra, cunoscut în publicistică sub numele de N. D. Ciottori.

Directorul școlii primare din Poenari avusese trei băieți care deveniseră toți magistrați. Cel mai mic dintre ei, Nicu, murise absurd în gara Niculina din Moldova, într-un tren militar românesc aruncat în aer de un sabotor comunist, tocmai când tânărul magistrat, care îmbrăcase uniforma de ofițer, abia ajunsese pe pământul țării după ce își condusese escadronul de-a curmezișul Rusiei, dând lupte cu partizanii sovietici. Mormântul

era la Poenari şi Dinu nu ştia să mai existe o comună în România condusă de comunişti în care de Ziua Eroilor să se ţină slujbă şi parastas la biserică în care erau pomeniţi cei căzuţi în Rusia, iar bătrânul învăţător al satului ţinea o cuvântare ce preamărea jertfa lor, după care se cânta:

„Presărați pe-a lor morminte ale laurilor flori, spre a fi mai dulce somnul fericiților eroi..." Totuşi, în ciuda atitudinii mai cuviincioase a autorităţilor locale, bătrânul Ciotor fusese condamnat la şase luni închisoare pentru „neîndeplinirea planului de semănături." Atunci, fiul lui, fostul magistrat, a declarat că, de fapt, el primise în stăpânire acea bucată de pământ de la tatăl său (ceea ce nu era adevărat), luând asupra lui condamnarea de care a scăpat cu greu, prin demersuri complicate, la Bucureşti.

„Nene Sâiule, dumneata ştii mai bine decât mine legea omisiunii de denunţ şi ce urmări ar avea în ceea ce priveşte descoperirea mea la Poenari." „Riscurile se cunosc, dar se asumă", a răspuns el cu o uşoară ridicare a capului care îi era caracteristică şi, privindu-l liniştit în ochi pe Dinu, cu o seriozitate în care ţăranul se întâlnea cu judecătorul. „E un semn de mare prietenie şi..." „Trebuie să ne apărăm împreună." „Poenarii nu sunt chiar atât de departe de Alunu. Cineva, în trecere spre Târgu Jiu, ar putea să mă recunoască. E adevărat că la Poenari nu s-a înfiinţat Gospodăria Colectivă, oamenii sunt mai tradiţionalişti şi probabil mai solidari decât în alte părţi, dar mai ales aici, aproape de munte, există şi o atenţie mărită a Securităţii. Şi este aproape imposibil ca o figură nouă să nu atragă mai devreme sau mai târziu atenţia." „Oamenii s-au obişnuit ca eu să fiu vizitat de prietenii mei de la oraş." „Aceştia vin şi pleacă. Altceva este când un bărbat tânăr îşi prelungeşte şederea." „Putem întrerupe din când în când. Vii acum cu mine şi vedem cum merge. Vom pipăi împreună riscurile." „Nene Sâiu, ce mi-ai spus constituie deja un ajutor. Ştii că doctrina mea a fost de la început că oraşul este cel mai bun ascunziş. Cu condiţia să ai un culcuş. Lasă-mă să mai încerc puţin. Dacă nu reuşesc, îţi dau de veste." „Eu îţi las o adresă aici în Bucureşti. E un avocat cu care sunt foarte bun

prieten. Îi las vorbă. Dacă e cazul, te duci la el şi îi comunici că ai găsit la anticari de ocazie cărţile pe care le caut. Eu ştiu că asta înseamnă că trebuie să vin la Bucureşti. El mă cheamă la telefon printr-un fin al meu de la primărie, pe care l-a cunoscut când a fost în concediu la Poenari. Mai mult nu trebuie să ştie, cu toate că e om de toată încrederea."

Încercările, puţine cât erau cu putinţă, cădeau una după alta. La sfârşitul săptămânii, Dinu se baricada în minuscula mansardă a lui Irmgard. În timpul săptămânii „împuşca" un dormit pe unde putea. De pildă, îi vizita seara pe prietenii din tinereţe ai părinţilor lui, „nenea John" şi „tanti Muşa" şi, pe cât se putea, lungea conversaţia până târziu, aşa că se putea „lăsa convins" să doarmă de data aceasta la ei. Cei doi nu ştiau ce mare serviciu îi făceau. Oricum, asta nu se putea repeta prea des.

Altădată, se întâlnea cu prietenul lui, arhitectul Constantin, care ştia despre ce e vorba, mâncau împreună şi, pe urmă, îl lua cu el şi dormea în camera pe care acesta o avea cu chirie pe Calea Moşilor. Doamna Rosenfeld, o bătrână distinsă şi afabilă, care îi închiriase lui Constantin camera, nu se formaliza, ci chiar se bucura de puţină conversaţie cu acest prieten „atât de cumsecade şi de politicos" al chiriaşului. Dar nici aici nu se putea înnopta prea des. Mai avea o posibilitate. Când Radu se găsea în Bucureşti, putea să meargă să doarmă cu el într-o cameră pe care acesta şi-o închiriase neoficial pe strada Londra. Aici, pericolul îl constituiau colocatarii care nu trebuiau să ştie de chiriaşul neanunţat la Miliţie, care şi aşa venea numai să doarmă, şi cu atât mai puţin de însoţitorul lui. Motiv pentru care metoda era ca cei doi să se întâlnească târziu sau, oricum, să o lungească într-o cârciumă până spre miezul nopţii, ca pe urmă să se poată strecura neobservaţi în casa din strada Londra.

Mai era de trecut şi dimineaţa un examen în care nu trebuia să bată la ochi. Noaptea era o problemă, dar nici ziua nu era lipsită de dificultăţi. Ele cereau o strategie de durată. Un număr de ore, care nu trebuia să fie prea mare, putea fi petrecut la bibliotecă. Dinu avea în buletinul de identitate, încă valabil, o ştampilă a întreprinderii Cooperativa Tehnica Generală, obţinută în timpuri mai liniştite. Aceasta însemna că poate avea

acces la bibliotecă, nu însă şi certitudinea că vizitarea ei nu ascundea unele pericole. Multă vreme Dinu nu s-a putut îndura să renunţe. Rămânea însă timp „de acoperit." În sezonul cald, ştrandurile Floreasca sau Băneasa puteau fi folosite, desigur, şi ele cu măsură. Prin rotaţie se putea recurge şi la anumite parcuri sau grădini publice pentru una-două ore de lectură pe o bancă mai stingheră. Când ploua, te puteai plimba cu tramvaie cu linie lungă de la un capăt la altul. În ce priveşte sălile de spectacol, exista o distincţie strictă. Teatrul era exclus, căci în antracte se aprindeau luminile şi erai expus la nenumărate priviri, de la parter sau din loji. Nu puteai şti cine te vede şi un telefon era de ajuns... În schimb, la cinematograf se putea merge cu condiţia să intri când se stingeau luminile şi să ieşi înainte de a se aprinde. Acestea erau câteva reţete generale pe care pacientul le putea întregi sau perfecţiona prin practică. De exemplu, într-o iarnă, Dinu descoperise la Ministerul Comunicaţiilor un birou de audienţe cu publicul din toată ţara, cu o sală mare de aşteptare, dotată cu un lung şir de scaune cu arcuri. Oamenii aşteptau cu orele audienţa sau rezultatul unei cereri trimise mai demult. Dinu aştepta şi el, „omorându-şi timpul" cu o carte.

Câteodată nu ştia cum se va descurca noaptea care urma. Gara de Nord nu-i era de ajutor, căci acolo nu putea fi exclusă o razie nocturnă. Când toate încercările eşuau, ultima speranţă era la Irmgard, în Ştefan Mihăileanu. Numai că apărarea amândurora cerea ca locul acela să nu fie folosit prea des, iar tocmai recurgerea la el în ultimă instanţă conţinea riscuri suplimentare. Căci de la o oră în sus se încuia uşa principală a blocului şi nu ar fi fost deloc bine ca portarul, care avea o cameră la parter, să constate că Dinu este în posesia unei chei. O aşteptare a lui Radu, ca ultimă posibilitate, în preajma casei din strada Londra, până la ore târzii, nu era nici ea recomandabilă, căci se putea ca un miliţian să te legitimeze şi să te întrebe ce cauţi acolo.

Prietenii din cercul intim erau alarmaţi, întreprindeau diferite tentative. Unul dintre iniţiaţi era un tânăr cercetător la Institutul de Pedagogie. Un om studios, nefamilist, care îşi tratase îndelung o tuberculoză pulmonară. Se întâlnea din când în când cu Dinu. În

afară de discuția politică, holteiul acesta, de altfel ordonat în gânduri şi comportament, avea prilejul să-şi descarce destul de vijelios sufletul. Era ca şi cum Dinu ar fi citit o foaie de observație zilnică despre o boală, individuală şi colectivă în acelaşi timp, care se dezvolta într-un imens sanatoriu pe care el nu-l putea vedea decât din afara zidurilor. Căci Ionescu îi descuia automatismele, conformismele, laşitățile, dar şi agresivitățile, umilințele, dar şi orgoliile explozive ale unor slujbaşi ai statului, turnați într-un cofraj pe care îl detestau, dar care devenise locul ciocnirii pătimaşe sau înăcrite a ambițiilor, intereselor şi intrigilor de tot felul, în ciuda urii principale şi secrete care îi lega. Ionescu nu se sfia să-i spună lui Dinu că, în comparație cu acea lume din care este exclus, el se găseşte într-o stare de fericită şi poate rodnică necunoaştere. „Poate că ăsta este şi motivul pentru care tu posezi o seninătate şi, aş zice, o bucurie a explorării intelectuale de care eu m-am îndepărtat atât de mult. Eu am o situație bună, dar sunt frustrat, tu însă nu. Eşti vânat de Securitate şi certat nu numai la figurat cu societatea actuală, dar rămâi singurul om normal cu care am de-a face. Excesivă mi se pare câteodată numai această detaşare a ta. Dar tu eşti oricum în afară de angrenaj. Întrebarea este în ce măsură poți să-ți reprezinți funestul lui determinism asupra sufletelor. Îți este oare perceptibil rezultatul, acest banal, zâmbitor infern în care mă prezint în fiecare dimineață?"

Ionescu a încercat să-i găsească o locuință temporară. Au luat-o pe departe. Mai întâi îi va face cunoştință cu acel coleg al lui care locuia singur şi avea o cameră în plus. Pe urmă, vor face al doilea pas. Întâlnirea a avut loc, discuția s-a desfăşurat cu nesfârşitele şerpuiri ale unei ape care curge fără putere pe o câmpie plată, fiind însoțită la Dinu de gustul amar al scopului ascuns care, de altfel, a şi dispărut pe parcurs, căci „singuraticul" din agenda lui Ionescu îşi găsise demult o iubită. Întrucât deocamdată nu se întrevedeau decât soluții întâmplătoare, Ionescu l-a chemat să mai doarmă câte o noapte, două şi la el. „Din păcate, nu am intrare separată, dar poate că reuşim să ne strecurăm o bucată de vreme fără să atragem atenția sau lăsând o impresie cu totul inofensivă." Încercarea s-a făcut, dar nu s-a putut transforma nici măcar într-o soluție temporară. În afară de

dorința indiscutabilă a lui Iovănescu, toți ceilalți factori erau nefavorabili, începând cu ochiul pătrunzător al vecinului și terminând cu propriul dosar de Securitate al lui Iovănescu, inclusiv relațiile speciale cu un fruntaș țărănist militant. Și mai era ceva: Ionescu reușise abia cu greu să-și echilibreze cât de cât sănătatea după boala lui pulmonară. O arestare ca urmare a adăpostirii lui Dinu ar fi putut însemna distrugerea. Era un argument negativ decisiv, chiar dacă Dinu nu l-a pronunțat niciodată.

Brusc, într-o zi, s-a prăbușit și metoda refugiului de o noapte la nenea John. Dinu, văzând că greu ar mai putea găsi ceva în ziua aceea, după ce a încercat zadarnic să dea de Radu sau de Constantin, în disperare de cauză, s-a îndreptat spre casa în care locuia nea John, în Intrarea Grammont. În ultimul timp primise o cheie de la intrarea din față. Se lăsase deja seara când a ajuns acolo. A deschis ușa cu cheia și a început să urce scările. Sus ar fi trebuit să fie lumină vizibilă prin ușa care da direct într-un dormitor. L-a surprins întunericul deplin, cu toate că ușa respectivă era deschisă. S-a apropiat fără zgomot. Se auzea respirația regulată a cuiva care dormea. Dar nu era nenea John, ci altcineva, cu o barbă stufoasă. Un necunoscut. Dinu s-a retras pe tăcute, a coborât, a închis încet ușa de jos și a intrat în curtea de acces spre a doua intrare, tot pe niște scări, dar în spatele apartamentului. Acolo a găsit-o pe tanti Mușa care i-a ieșit repede înainte și i-a spus: „Dinule, ți-aduci aminte chestia cu MacArthur?"

Cu câteva săptămâni mai înainte, Dinu tocmai intrase pe ușă, când l-au rugat să fugă la tutungerie să cumpere toate exemplarele ziarului de după-amiază. Conținea o fotografie cu titlul „De pe timpul când Statele Unite căutau carne de tun pe la noi." Era un instantaneu al unei vizite cu depunere de coroană la mormântul Eroului Necunoscut, vizită făcută de generalul american MacArthur, prin 1935. Generalul era însoțit de un tânăr ofițer român, nimeni altul decât nea John. Ziarul nu îi dădea numele. John Petrescu, ieșit din cadrele active ale armatei încă din 1939, nu vroia ca cei din cartier, mai ales sectoristul, niscaiva activiști de partid etc., să-l recunoască pe cel din fotografie. Dinu cumpărase toate exemplarele care se mai aflau la tutungerie. Fotografia îi era cunoscută, căci o avuseseră acasă, în format mare, dăruită la vremea aceea chiar de nea

ohn. Întâmplarea cu ziarul nu avusese urmări. Nimeni nu-l ecunoscuse şi nici semne că cineva ar vrea să dezgroape norţii nu fuseseră. „Între timp, s-au agravat lucrurile. Au fost restaţi nişte foşti camarazi ai lui John. Şi-a lăsat barbă ca să nu fie recunoscut. Nu doarme acasă." Dinu, care şi-a dat seama acum cine era bărbosul pe care îl întrezărise, deşi nu apucase să-i spună Muşei că mai întâi încercase să intre pe scara cealaltă şi că putuse să-l vadă pe nea John, a înţeles că la îngrijorarea principală a familiei John Petrescu nu se putea adauga şi o teamă legată de el şi că, de fapt, mesajul era să-şi întrerupă vizitele. Poate că aceasta ţinea de o anumită hipersensibilizare a lui, dar în Dinu a explodat ca o bombă fumigenă gândul că ei îşi pregătiseră din timp o justificare. Ani de zile îşi doriseră să vină cât mai des, iar acum trebuiseră să-i dea un semnal de sens contrar. Că nu putuseră să i-o spună clar şi direct era de înţeles, dar asta tulbura ceva din armonia care domnise până atunci şi putea ştirbi în acea seară imaginea prieteniei de două generaţii – şi aşa înceţoşată de nesiguranţa găsirii unui culcuş de o noapte. Pe urmă, dincolo de tristeţile inimii, întâmplarea aceasta neaşteptată înscria o nouă înfrângere în lunga lui luptă tăcută cu urmărirea. A plecat neştiind încă prea bine încotro. O adiere rece trecuse peste o veche relaţie care până atunci nu radiase decât căldură şi acord reciproc. În situaţia lui Dinu se puteau ivi asemenea momente când ţâşnea sau se insinua întrebarea: „Cât de mult vor putea rezista afecţiunea, lumina simpatiei, pur şi simplu dragostea, la răceala glacială cu care le poate asalta oricând teroarea?"

O oază pe strada Visarion

„Dinule, cred că am găsit soluţia." Stau faţă în faţă el şi Constantin la o masă din Grădina Bordei, trasă cu aprobarea chelnerului mai departe de terasă, către malul ierbos şi însăilat cu sălcii al lacului. Soarele se pregătea să se scufunde în Bărăgan, dinspre Şosea mareea miresmei aleilor de trandafir

spărsese demult toate digurile, nepăsătoare la săgețile usturoate ale mititeilor și la adierile înspumate ale țapilor de bere.

„Am vorbit cu Sanda. Poți să dormi, să stai la ea. Știi că lui taică-său, doctorul Trifu, din toată casa îi mai rămăsese la etajul întâi un apartament minuscul: două camere de locuit, o cămăruță utilizabilă și ca bucătărie și o toaletă. Într-o cameră locuia el, în a doua Sanda, în cămăruță, Mamachi, bunica dinspre mamă a Sandei. La un timp după ce doctorul Trifu a intrat în închisoare, camera lui a fost distribuită unei fete care lucrează la o secție de Miliție, cu gradul de plutonier. De la început, fata s-a comportat foarte politicos cu Sanda. Între timp, îi mai cerea câte un sfat, i s-a destăinuit chiar despre o dragoste secretă cu fiul unui bogătaș din târgul ei natal, tânăr care căuta să-și piardă urma și să-și creeze o nouă existență în capitală. În restul casei mai locuiesc, în afară de doi foști chiriași, oameni de calitate, fratele Sandei cu soția și sora doctorului Trifu. Fratele Sandei este doctor și tocmai își face stagiul în provincie. Bătrânul Trifu are domiciliu obligatoriu și nu poate veni la București. Sanda este gata să-ți pună camera ei la dispoziție. Ea și așa obișnuiește să doarmă la prietenele ei, surorile Garoflid."

„Măi Constantine, ce-mi povestești tu e o minune și de aia aș vrea să mă conving că e adevărată. Spune-mi, Sanda își dă seama de riscuri?" (Dinu o cunoștea pe Sanda, care era iubita lui Constantin, dar nu o întâlnise de multe ori.) „Îi place de tine. Îți spune «yoghinul». Nu știu despre ce ați apucat să vorbiți, dar te citează. Desigur că, față de ce i-am cerut, și-a dat seama că ai niște probleme. Deci va proceda cu discreția necesară. Mai mult nu trebuie să știe. Aceasta nu din neîncredere față de ea, căci e mai presus de orice îndoială, ci ca să o cruțăm în caz de accident." „Constantine, îți dai seama că într-un asemenea caz ei nu vor putea niciodată să-mi smulgă declarația că ea a știut despre ce este vorba." „Nostimada este că, nu știu cum, dar și ea pare că-și dă seama." „Cum procedăm?" „Noi discutăm cu frunțile încordate, dar ea, sportiva, parcă a descoperit un joc frumos! Mi-a spus: «Aranjează-mi de urgență o întâlnire cu yoghinul. Eu știu ce am de făcut,

lar în faza asta vreau să am sugestiile lui. Pe urmă, nu-l mai ›isez cu chestiuni organizatorice. E stăpân pe cameră».“

În locuința din strada Visarion nr. 7, Dinu a intrat ca într-o ›ază neindicată de nici una din hărțile deşertului în care ·ătăcise până atunci. Sanda l-a introdus cu o naturalețe şi cu un .on de normalitate care parcă îl plasa la mii de kilometri de Ministerul de Interne şi de echipele de urmărire. În plin centru, ıa doi paşi de Piața Romană, pe o stradă perpendiculară pe Bulevardul Magheru – Ana Ipătescu, dar cu o intrare printr-un gang necontrolat de nici un portar şi neexpus nici unei priviri curioase, ajungeai la micul apartament de la etajul întâi printr-o scară de lemn, ca să pătrunzi într-o felie de trecut rămas pe loc ca o pendulă veche cu arcul neîntors. Pentru Mamachi, transplantată în acest iglu bucureştean din conacul şi curțile verzi mistuite în cețurile unui trecut, pe când bunica gârbovită îşi desfăcea încă senină şi iubită bobocii unei frumuseți scufundate acum în adâncul ochilor şi în adierea feciorelnică a zâmbetului, orice prieten adevărat al Sandei – şi ea îl adulmeca neobservată, dar fără greş – era prietenul şi copilul ei. Restul îl înțelegea, dar nu o interesa sau, în orice caz, nu dădea nici un semn că ar interesa-o. Doamna aceasta mititică şi încovoiată, la care nu puteai surprinde niciodată indispoziție sau suferință, putea fi comunicativă ca un copil mirat de minunile cotidiene, dar era, în acelaşi timp, tăcută ca un sfinx. Discreție ar fi fost un cuvânt prea şters şi oricum exterior acelei îmbinări între îndelungată asceză şi fidelitate. Mamachi (despre care Dinu va afla, treptat, că se trăgea dintr-o familie grecească Theodorou, al cărei înaintaş domnise ca „negus“ al Abisiniei între 1855-1868, sub numele de Theodoros al II-lea, şi terminase prin a se sinucide în urma unei expediții de pedeapsă a englezilor), va dormi de acum încolo în pătuțul instalat în cămăruță. Spațiul de mişcare i se micşorase, dar, în schimb, se spărsese singurătatea. Dinu şi prietenii lui îi vor oferi o societate care părea că o amuză prin dinamismul şi imprevizibilitatea ei. Încet, încet, bătrânica aceasta vioaie, dar retrasă şi obişnuită să fie uitată, era cooptată cu respectuoasă cordialitate şi simpatie unanimă în acel năstruşnic clan băiețesc.

La etajul doi locuia sora doctorului Trifu. O doamnă singură, distinsă, uşor severă, dar amabilă, fidelă căţeluşei şi orelor de serviciu, care a acceptat prezenţa lui Dinu ca pe un lucru ce nu se discută, ba chiar îşi are rostul lui. Care va fi fost acest rost părea că nu găseşte de cuviinţă să întrebe. Faţă de Dinu, o discretă, dar ireproşabilă bunăvoinţă. El ştia că în mod normal pot apărea, chiar trebuie să apară, unele întrebări, care pot pune pe tapet chiar temuta chestiune a „cărţii de imobil", dar simţea, şi a avut dreptate, că de la sora doctorului Trifu nu vor veni. Fratele Sandei locuia deocamdată departe de Bucureşti, iar soţia lui nu vedea în apariţia lui Dinu decât mici variaţiuni pe tema iubirii sau prieteniei inimoasei ei cumnate.

Inaugurarea noii existenţe, căci aceasta a însemnat pentru Dinu nesuspecta ascunzătoare din Visarion 7, a fost colorată de un amănunt pitoresc. Plutoniera de Miliţie, care deţinea prima cameră pe dreapta, cum intrai în vestibulul micului apartament, a plecat în concediu şi i-a lăsat cheia Sandei. S-a nimerit ca tocmai atunci prietenii să considere că, având în vedere întorsătura periculoasă pe linie securistă pe care o luase o anchetă de pe şantierul cooperativei, Nicu e mai bine să dispară şi el cel puţin pentru un timp. Aşa că Sanda, care nu întreba nimic, dar reacţiona prompt, le-a pus în mână cheia miliţiencei. O adevărată casă de odihnă pentru Dinu şi Nicu, căci unde ar fi putut dormi mai liniştiţi decât în spatele unei uşi pe care era fixată cartea de vizită a unui plutonier de Miliţie, care mai era şi plecat în concediu? De altfel, nu numai numele de pe uşă, ci prezenţa abia văzută a acelei foarte politicoase şi serviabile miliţience a fost tot timpul un fel de spirit protector al apartamentului din strada Visarion.

În camera doctorului Trifu se găsea o bibliotecă spaţioasă, formată în primul rând din cărţi aduse din Franţa, îmbrăţişând un evantai de teme şi autori foarte larg, de la medicină la religie şi de la literatură la politică. Aici s-a întâlnit Dinu din plin cu tradiţionalismul şi monarhismul ateist al lui Charles Maurras, dar şi cu examenul de conştiinţă necruţător şi grandiosul protest creştin al lui Georges Bernanos, cu „umanismul integral" al lui Jacques Maritain, desenând o epură a

ınui umanism creştin, dar şi cu neîmpăcatul polemist ndrăgostit de supranatural care a fost Léon Bloy, sau cu ›rofetismul conservator, creştinismul antiburghez şi fireasca :olindare prin mister a lui Barbey d'Aurevilly.

O răspântie de diversiuni şi demascări: Festivalul Mondial al Tineretului

În 1953, ciclica explozie de seve, muguri, flori şi miresme care este minunea tăcută a primăverii bucureştene a fost precedată de o detonaţie de alt gen, cea din vasele cerebrale ale nemernicului titan slăvit de comuniştii de pe întreaga planetă. Aşa că „foamea" sau „postul festivalului", cum s-a numit dispariţia simultană a alimentelor din prăvălii şi restaurante cu câteva luni înainte de deschiderea la Bucureşti a Festivalului Mondial al Tineretului, a fost cinstită şi cu titlul de „postul lui Stalin."

„Sigur că cei mai mulţi din zecile de mii de delegaţi veniţi din întreaga lume sunt ori comunişti sau criptocomunişti, ori aderenţi la mişcările de pace în mare parte dirijate de ei, ori oameni de stânga care n-au habar de imperialismul sovietic, ai cărui acoliţi i-au invitat la această uriaşă şi cinică înscenare propagandistică. Dar noi înşine, şi nu vorbesc numai de grupul nostru, am fi încă o dată nişte figuri lamentabile dacă nici măcar n-am încerca să le stricăm puţin spectacolul." Vorbele lui Vlad erau încărcate de o uşoară agresivitate adresată nu neapărat celor de faţă, ci mai degrabă unei lipse de iniţiativă şi de consecvenţă pe care o anticipa în cercuri largi.

„Noi nu putem străpunge Cortina de Fier, dar ei, indiferent de apartenenţă politică, vin de dincolo de Cortină şi se vor întoarce acolo. Orice antipropagandă, şi prin aceasta înţeleg nu retorică, ci informaţie asupra situaţiei totalitare în care am fost vârâţi, oricare participant la festival căruia îi oferim prilejul să-şi reexamineze părerile sau să vadă ceva din cealaltă faţă a realităţii înseamnă o fisură în Cortina de Fier. Nu ştiu când ni se va mai oferi o şansă ca aceasta", a spus Dinu.

Radu era vizibil de acord, dar rămânea alergic la unisonuri afective sau „ideologice": „Festivalul e un fenomen de mase, greu permeabil la reflecția individuală, la dialog înnoitor. Îmi repugnă ipostaza de predicator profan, dar vă sprijin." „În cazul de față, conflictul la care participăm e unul fundamental, așa că miza a încetat să fie numai profană. Poate că asta ne va și ajuta să găsim o rezonanță de un alt grad, adică dintr-o zonă pe care tu o știi că este decisivă", a comentat Dinu, fără false aere conciliante. „Repet, nu resping ideea, aș vrea numai să previn investiri în iluzii. Încolo, împăciuitorist nu sunt de felul meu." „Eu, începând de mâine și până se termină Festivalul, mă mobilizez pentru muncă de lămurire zi și noapte", a declarat Nicu, parcă pregătindu-se ca pentru un chef prelungit. „Cum să facem? Cred că e bine ca, în general, să acționăm individual sau în doi, folosindu-ne fiecare la maximum posibilitățile proprii", a continuat Vlad. „Eu am conceput un mic manifest. Numai două-trei fraze scurte, scrise pe mici bucăți de carton sau hârtie. Irmgard l-a tradus în nemțește. Îl batem la mașină și în versiune franceză, engleză și spaniolă. Vlad a scos din pivniță mașina de scris. Nu este înregistrată nicăieri și nici altfel identificabilă." „Pot să o aduc la Sanda? Neavând șapirograf, o să-mi ia mult timp, căci trebuie să bat și copii cel puțin 7-8 ore pe zi." „Numai Dinu poate să-ți răspundă la întrebarea asta. În general, să nu uităm că el e pus sub urmărire." „Vlad poate lucra nestingherit. Mamachi nici nu știe despre ce este vorba. În ceea ce mă privește, nu pot rămâne în nici un caz inactiv când avem, în sfârșit, posibilitatea de a atrage cât de cât atenția lumii din afară asupra regimului de teroare. În condițiile acestea, disciplina conspirativă nu poate fi alibi pentru pasivitate."

La mai mult de un deceniu distanță, Dinu recunoștea cu o adiere de mirare cât de departe mersese cu desconsiderarea riscurilor lui speciale, în acele zile în care erau cuprinși de un fel de beție a demascării minciunii. Era nu numai dorul de revanșă față de insulta colectivă la care fusese supusă ani de zile societatea românească, pe care o ideologie străină începuse să o trateze ca pe o crescătorie de cobai – fie ei (conform

planului) euforizați, imbecilizați sau destinați exterminării gradate. Era şi o nevoie de purificare, de regăsire a sincerității. Dar totul era învăluit în neliniştea, în sentimentul urgenței, al ireversibilității acestei clipe, despre care gândeau că depinde de ei pentru a putea deveni revelatoare.

Radu avusese dreptate când avertiza împotriva investițiilor de iluzii excesive. Dar în filmul înscris definitiv în memoria lui Dinu nici Radu nu putea să se sustragă unei vibrații a inimilor, mai puțin vijelioasă şi mai greu de detectat sau interpretat decât celelalte, sentimentului că în zilele acelea ceva, ca o grație divină, diafană, dar poruncitoare, poposise la Bucureşti, mai puternică decât orice mascaradă. Visul unei ciocniri între americani şi ruşi sau cel puțin al unui gen de ultimatum prin care americanii i-ar fi cerut Uniunii Sovietice să se retragă în frontierele de dinainte de război se spulberase, arestările politice deveniseră funcțiune şi doctrină de stat, posibilitățile de împotrivire, chiar conspirativă,din ce în ce mai limitate. Festivalul Mondial al Tineretului deschidea brusc un nesperat câmp de operații împotriva unei puteri consolidate, posedând chiar şi o recunoaştere externă, dar nu şi legitimitatea în ochii celor conduşi. Cei reduşi ani de zile la tăcere puteau spera dintr-o dată la o mulțime de adresanți şi interlocutori potențiali. Printre aceştia se puteau afla oameni receptivi la o mărturie nelipsită de riscuri şi care să devină ei înşişi, după ce se vor fi întors în „lumea liberă", martori ai marii imposturi.

Cuvântul critic, cel pe care românii îl schimbau zilnic între ei, din ciudă, din mânie, din demnitate sau obidă, din furie sau haz de necaz, dar şi ca semnal al apartenenței la aceeaşi comunitate care a supraviețuit opresiunii, dobândea o virtute nouă, aceea de a putea străpunge zidul. Pe acest fundal, Dinu şi prietenii lui, desigur şi mulți alții, se pregăteau pentru un asalt nu numai împotriva satelor lui Potemkin, ci şi împotriva imaginii unei Românii îngenuncheate în supunere tăcută.

Minimanifestul le ura tinerilor festivalişti bun venit în România şi îi îndemna „ca în întrunirile şi întâlnirile lor cu autoritățile din țară să ridice curajos problema celor două sute cincizeci de mii de deținuți politici aflați în închisorile

comuniste". Vlad le bătea încontinuu la maşină cu copii de indigo. Le tăiau în mici dreptunghiuri pe care le împărţeau direct sau le puneau pe băncile din parcurile Bucureştilor.

La grupul lor se alăturase un coleg de serviciu al lui Irmgard, Constantin Gramatic, jurist de origine rusă, un holtei tomnatec cu care nu ar fi făcut niciodată cunoştinţă dacă nu ar fi venit Festivalul Mondial al Tineretului. De statură mijlocie, îndesat, mişcându-se cu pas rigid, puţin şovăitor, de om singuratic şi sedentar, cu ochi care te urmăreau uşor amuzaţi şi miraţi din spatele lentilelor rotunde, mari, ale ochelarilor de argint, Gramatic era un rus ultraantisovietic, cam greoi în gesturi, dar foarte iute în critică şi inventivitate propagandistă anticomunistă. Era greu de ştiut dacă mai era mişcat de altă pasiune, dar pe aceasta o avea din plin. Irmgard nu îi spusese nimic despre existenţa clandestină a lui Dinu, dar el simţise că la mijloc e ceva neobişnuit receptat ca o calitate sau un rol de intensitate aparte al lui Dinu, în acea rezistenţă anticomunistă faţă de care Gramatic avea o devoţiune cvasireligioasă. Motiv pentru care îi urmărea cu atenţie specială vorbele, parcă şi mimica. Se vedea că anticomunismul acestui rus are rădăcini vechi, hrănite din experienţe foarte probabil deosebite de ale lui Dinu şi ale colegilor lui. Fervenţa lui se îngemăna cu un realism invulnerabil: „Cu cât e mai rău, cu atât e mai bine", spunea Gramatic, care credea ferm în fatalitatea autodistrugerii comunismului prin marea eroare şi neputinţa intrinsecă. Dar seriozitatea aceasta amară, asociată cu ingeniozitatea împotrivirii secrete a lui Gramatic, se bucura de întâlnirea cu o formă mai explozivă, mai jucăuşă, mai haiducească de rebeliune şi proiecta asupra ei un nimb idealizant.

O problemă o constituia aversiunea care le era comună prietenilor lui Dinu, de a-i aborda direct pe străini, de a-i „acosta." Cu atât mai mult cu cât nu lipseau tot felul de asemenea intrări în vorbă cu festivaliştii, din diferite interese, de la cel erotic până la cel pecuniar, în măsura în care se putea vinde sau cumpăra. Mai era şi imboldul curiozităţii, al simpatiei şi chiar admiraţiei pentru străini sau al plăcerii de a-ţi încerca cunoştinţele lingvistice sau, pur şi simplu, de a flecări.

Bucureştiul invadat paşnic de străini, autoritățile care vroiau ca aceştia să nu cunoască decât buna dispoziție, răsturnarea regulilor cenuşiului cotidian – toate acestea îi făceau pe bucureşteni să înceapă să se simtă ca nişte elevi scăpați de lecții, puşi pe trasul la fit prin parcuri şi grădini, gata-gata să-i dea dracului pe profesorii şi pedagogii tiranici. Dinu, care trăia atât de departe de „câmpul muncii", gândea că, de când cu comunismul, niciodată nu se chiulise atât de mult în Bucureşti ca în zilele însorite ale Festivalului. „În aceste condiții social-pedagogice şi cu ființa macerată de postul Festivalului sunt de aşteptat stări de euforie colectivă", mârâia Radu.

„Lăsați-vă de croncănit şi puneți mâna pe manifeste", riposta Vlad, care nu mai pridideа cu bătutul la maşină, dar lucra şi pe teren, mai mult pe cont propriu. Într-o zi, Dinu l-a văzut stând jos rezemat de o uşă a Universității, împreună cu doi festivalişti mai vârstnici, bătând spre 35-40 de ani. Aveau figuri atente, serioase, binevoitoare. Mai târziu, Vlad i-a povestit că erau membri ai Partidului Comunist Italian, trimişi de partid. Fiind mai maturi, nu se lăsau purtați de valul amuzamentului colectiv, ba chiar păreau să fi sesizat pe cont propriu unele discrepanțe între afirmațiile hiperbolice ale autorităților gazde şi realitatea înconjurătoare. În orice caz, Vlad fusese surprins de liniştea cu care au acceptat să li se facă un tablou foarte critic al situației din România şi al comportării Partidului Comunist Român, inclusiv politica represivă, munca forțată, falsificarea realității, mizeria. Parcă presimțiseră ceva, dar ceea ce aflau era mult mai grav. În calitate de comunişti, te-ai fi putut aştepta ca ei să reacționeze negativ la criticile acestea atât de nefardate aduse regimului comunist din România, dar ei luau în serios expunerea acelui dezastru moral şi material al „forței conducătoare" din România. Aceşti vechi posesori de carnete ale P.C.I. (Partidul Comunist Italian) s-au dovedit a fi interlocutori foarte realişti şi deschişi față de adevărurile acelea atât de neplăcute. Nici o clipă nu au suspectat buna credință a lui Vlad, nu l-au tratat ca duşman de clasă sau subiectivist, ci ca pe un martor al unei evoluții nefaste, declanşate de un partid comunist ca şi al lor, dar angajat într-un

angrenaj care le era demascat ca generator de tiranie şi nedreptate radicală. Treptat, seriozitatea făcea loc tristeţii. Nu au fost neîncrezători, dar, după ce aflaseră destule orori, au pus la un moment dat o întrebare care se referea la româncele pe care apucaseră să le vadă smălţuind primăvăratec Bucureştiul marelui festival: *Ma perche ridonno le donne?*

Constantin avea un văr care se pasionase şi el pentru acea muncă de lămurire subversivă printre festivalişti. Băiat de viaţă şi şuetar dezinvolt, care vorbea bine franţuzeşte, a pescuit într-o seară un peşte gras. Pe undeva, pe strada Polonă, i s-a adresat un domn în scurtă de piele, care l-a întrebat pe franţuzeşte cum ar putea ajunge la Athénée Palace. Era Yves Montand, care se număra şi el printre invitaţii de onoare ai festivalului. Vărul lui Constantin l-a însoţit ca să-i arate drumul şi au rămas împreună până la două noaptea. Yves Montand era cunoscut în România nu numai ca actor de cinema, ci şi ca simpatizant al partidului comunist. I-a fost dat să audă în noaptea aceea lucruri extrem de neplăcute despre comunismul trăit. Vărul lui Constantin, care, potrivit firii, îşi dăduse drumul la gură prea mult, a fost el însuşi surprins de calmul cordial, spiritul deschis, receptivitatea cu care Yves Montand a întâmpinat până la capăt acea avalanşă de dezvăluiri, în parte grave, asupra adevăratei feţe a democraţiei populare de observanţă sovietică din România.

Într-o seară, Dinu şi Nicu tocmai treceau prin faţa cinematografului Patria, când au văzut un tânăr festivalist, înalt, bine legat, blond, înconjurat de vreo zece români, încercând care mai de care, fără prea mult succes, să se înţeleagă cu el. Forfota aceasta gălăgioasă din jurul namilei blonde nu le era prea agreabilă şi şi-ar fi continuat drumul dacă cineva din grup nu le-ar fi cerut să încerce ei să vadă ce vrea festivalistul. Acesta a fost foarte bucuros să afle că ştiu franţuzeşte, le-a spus că e danez, s-a răzleţit de grupul lui şi nu mai ştie în ce direcţie se află casa în care e găzduit. Nu le-a fost greu să-l lămurească. Vorbind cu ei s-a desprins de cei care îl înconjuraseră şi, pentru că direcţia era aceeaşi, i-a însoţit puţin spre cinematograful Scala. Le-a spus că e secretar al tineretului comunist danez. „Pentru noi, comunismul a însemnat sfârşitul

libertății", a remarcat prompt Nicu, ceea ce a adus un plus de roșeață în obrajii uriașului blond. „Replica lui Nicu fusese abruptă până la nepoliticoasă", retrăia Dinu scena din 1953, dar situația cerea o sinceritate necondiționată, iar timpul le era prea prețios pentru a-l consuma cu ocolișuri. „Puteți să-mi spuneți, concret, ce înțelegeți prin ceea ce numiți «sfârșitul libertății» ca urmare a instaurării actualului regim politic?" „Preluarea puterii de către un partid unic, sub presiunea puterii sovietice, un partid care în numele dictaturii proletariatului exercită dictatura împotriva întregului popor, inclusiv asupra proletariatului, terorizarea populației prin arestări și procese politice, suprimarea libertății presei", a început să enumere cu calm aparent Dinu. „Ați putea să dovediți afirmația despre arestări din motive politice?", l-a întrebat danezul, scormonindu-l cu privirea. Dinu nu a pregetat: „Dacă vreți, ne întâlnim mâine și vă aduc opt până la zece persoane care deja au trecut prin închisori politice." Timpul propus era scurt, operațiunea foarte riscantă, implicând acordul unor oameni pe care însăși prezența alături de Dinu i-ar fi expus la pedeapsă, darămite participarea, în grup, la o acțiune de „defăimare" a statului și guvernului. Promisiunea lui Dinu era fondată în realitate, dar temerară. De fapt, ea izbucnise ca explozie a revoltei față de o întrebare care însemna ignorarea de-a dreptul obscenă a lichidării sistematice, politice și fizice, a unor oameni care adeseori aparțineau elitei românești. Danezul parcă a simțit acea indignare, ba chiar poate că a înregistrat-o ca pe un fel de dovadă. Oricum, momentan nu a dorit să facă uz de oferta lui Dinu. Mai mult decât atât, ajuns aici, a simțit nevoia să le facă și el unele destăinuiri: „E adevărat că la bătrânii de la conducerea Partidului Comunist Danez au ajuns unele informații despre unele pretinse greșeli comise de Partidul Comunist Român ajuns la guvernare. Am fost însărcinat să caut să verific în ce măsură există asemenea greșeli sau neajunsuri în România. La întoarcere, va trebui să întocmesc un raport." „Din păcate, conducerea partidului comunist de la noi din țară, educată și îndrumată de consilierii sovietici, nu numai că nu admite examenul critic, ci și-a dezvoltat un fel de morală a

disimulării, potrivit căreia dezvăluirea adevărurilor supărătoare devine o crimă împotriva orânduirii sociale şi de stat, iar minciuna slujeşte la construirea socialismului. Cu toate că nu se găseşte în ilegalitate sau sub prigoană, ci deține deplina putere, partidul comunist român practică o strictă conspirativitate. Într-o asemenea constelație, sinceritatea politică e percepută ca o infamie. Practic, ea poate echivala cu o sinucidere. Oamenii regimului au motive, chiar şi de ordin principial să nu vă spună adevărul. Pe ceilalți îi amuțeşte, pur şi simplu, teroarea. Ceea ce nu înseamnă că şi guvernanții nu trăiesc sub o anumită teroare."

Dinu vorbea din mers, cufundat în straturi de realitate care parcă nu aveau ce căuta în seara aceea caldă bucureşteană, cu trotuarele foşnind de o lume tinerească, bucurându-se de întâlnirea cu fețele unei lumi multicolore, locvace, promițătoare.

„Dar cum s-a putut realiza o asemenea constrângere? Cum de s-a ajuns atât de departe?" Nicu i-a răspuns fără a menaja şi a se automenaja: „Foarte simplu. Un partid, care la sfârşitul războiului nu avusese mai mult de şapte-opt sute de membri, a fost impus partidelor democratice tradiționale ca partener necesar pentru a satisface dorința imperioasă a lui Stalin. Pe urmă, sovieticii l-au catapultat la putere, sub amenințarea tancurilor. Când, în sfârşit, marile puteri au căzut de acord să se țină alegeri libere în România, partidul comunist, de acum stăpân pe toate pârghiile puterii, le-a falsificat în ochii întregii lumi. Pe urmă, a dizolvat partidele democratice şi a instaurat dictatura. Cine s-a opus a fost arestat, torturat, condamnat, la nevoie, exterminat, conform unor vechi rețete sovietice. Ar fi fost greu de rezistat, mai ales ca vecin al Uniunii Sovietice. În viziunea marxist-leninistă sovietică (şi acesta este modelul suprem), ce s-a petrecut nu reprezintă decât mersul înainte, ireversibil, al istoriei. Cine se opune va fi zdrobit de roata istoriei."

Danezul îşi încruntase fruntea: „Nu vă gândiți nici o clipă că aş putea recurge la un polițist care să vă legitimeze pentru a vedea cine sunteți şi dacă vorbiți în numele dumneavoastră sau al nu ştiu cui?" „Asemenea eventualitate ne e foarte familiară

în universul în care trăim", i-a răspuns Dinu. „Oamenii şi-au pierdut libertatea pentru o simplă discuţie spontană. Câteodată au şi fost provocaţi la asemenea discuţii fatale. E ceva care repugnă total firii şi obiceiurilor acestui popor. Noi am resimţit-o ca pe un produs al unei mentalităţi străine nouă, purtând o pecete din alte timpuri şi alte lumi, probabil mai aproape de despoţiile asiatice. Poate că idealizăm Occidentul, dar plecăm de la ideea că asemenea acţiune de iscodire şi până la urmă de prindere şi omorâre a ideilor, cum fac hingherii cu câinii – cuvântul din limba română «hingher» vine de la cuvântul german «Henker» («călău»), varianta săsească «Hönger» –, nu corespunde nici firii, nici structurii de gândire occidentale, daneze etc. Discutând cu dumneavoastră, uitasem de acest pericol care a început să bântuie la noi."

Danezul s-a oprit. Timpul avansase. Bulevardul se mai golise. Pe mijlocul străzii trecea, din când în când, câte un miliţian, îndreptându-se în pas vioi spre Piaţa Romană. Danezul a avut o ezitare. Pe urmă s-a înroşit tare la faţă şi a privit în jos. Le-a strâns, fără zâmbet, mâna şi s-a despărţit brusc. Dinu îşi amintea cum, nu mult timp după Festival, a citit în Scânteia scurte ştiri despre nişte conflicte ideologice şi schimbări în conducerea partidului comunist danez.

Într-o seară, s-au deplasat în grup la Herăstrău. Nu erau înarmaţi numai cu micile lor manifeste, ci şi cu un vorbitor de limba germană, Irmgard. Se anunţase un spectacol artistic în cinstea festivaliştilor care veneau în număr mare din toate direcţiile. Unul dintre ei i-a întrebat în limba germană unde se ţine spectacolul. Irmgard i-a răspuns. S-a născut, în mod natural, o convorbire cu întorsături însă neaşteptate pentru interlocutorul care făcea parte din organizaţia tineretului social-democrat din Germania occidentală. Băieţii o lăsaseră pe Irmgard să meargă singură cu neamţul, urmărindu-i însă tot timpul ca nişte „filatori." Irmgard i-a vorbit tânărului social-democrat despre dictatura politică sub care trăia, dar şi despre lipsurile economice la care era supusă populaţia. Tânărul festivalist nu ştia nimic despre foametea care precedase marea întrunire de la Bucureşti. Cele spuse de Irmgard

demolau imaginea pozitivă pe care o avusese până atunci, dar nici o clipă nu a devenit bănuitor şi nu a pus la îndoială tabloul zugrăvit de ea. Era un tânăr sensibil, şi buna lui dispoziţie iniţială s-a mistuit brusc. „Cu ce v-aş putea ajuta? Uite, de exemplu, am acest pardesiu nou, v-aş putea da şi nişte bani pe care îi am la mine." Irmgard i-a răspuns că sunt alţii cărora le merge mai rău decât ei şi că e vorba de o mizerie generală, care nu poate fi remediată prin gesturi de generozitate individuală. „Fiţi sigură că voi spune ce se întâmplă aici când mă întorc în Germania. Şi, totuşi, aş vrea să fac ceva pentru dumneavoastră." „Părinţii mei trăiesc la München. Se vor bucura dacă le transmiteţi un salut din partea mea. Dar vă rog să nu le măriţi îngrijorările asupra situaţiei mele." Irmgard i-a dat adresa. Nu a trecut mult şi o scrisoare a mamei ei îi dădea să înţeleagă că tânărul social-democrat se ţinuse de cuvânt.

Într-o dimineaţă, Dinu a dat pe o stradă mai lăturalnică de un bărbat de 60 de ani, cu înfăţişare burgheză, care îşi sumesese un crac al pantalonului şi-i arăta unui festivalist o plagă deschisă, căutând să-l facă să înţeleagă rugămintea lui de a i se trimite un medicament care să-l ajute. Omul i-a explicat lui Dinu cazul lui, rugându-l ca el să îi traducă în englezeşte festivalistului. Acesta era vădit impresionat, a ascultat cu atenţie, a cerut unele lămuriri şi şi-a notat adresa. Dinu i-a menţionat grava penurie de medicamente. Festivalistul era un bărbat la 25-28 de ani, zvelt, sprinten, cu o privire deschisă. Se deosebea de ceilalţi prin neaşteptata naturaleţe şi siguranţă cu care se mişca în mediul acesta, de parcă nu i-ar fi fost prin nimic străin. Spontaneitatea cu care se acordase la situaţia neaşteptată şi dramatică, ivită în cale prin gestul acelui român care îşi dezvelise leziunea şocantă, modul în care a răspuns la apelul lui, ca şi cum s-ar fi aşteptat să fie solicitat în felul acesta, ca şi cum întâmplarea nu ar fi avut nimic neobişnuit, ca şi cum de aceea a venit pe străduţa aceea lăturalnică, parcă semnalau ceva. Dinu era încercat şi de o anumită jenă faţă de intensitatea expresiei de implorare tragică şi, în acelaşi timp, aşteptare aproape euforică a solicitatorului. Dar festivalistul le surâdea amândurora ca la doi vechi camarazi şi îşi nota simptomele cu exactitatea unui

doctor aflat în timpul vizitei de dimineață. Pe urmă l-a întrebat pe Dinu, parcă zâmbindu-i cu tâlc, dacă poate să-l acompanieze câțiva pași. Față de stilul atât de firesc, de autohton parcă, de a se comporta al acestui festivalist, lui Dinu începea să-i vină greu să treacă la îndeplinirea programului de lămurire politică. Dar, dintr-un foc, festivalistul l-a scos din orice încurcătură: „Cunosc bine situația de aici și cred că suntem amândoi de aceeași părere. E o luptă grea!" „Îmi pare bine că nu este nevoie să v-o spun eu." „Nu, nu, fiți sigur. Dar mă bucur că ne-am întâlnit pe această stradă nepopulată pentru că vreau să vă arăt o adresă pe care o am notată și unde trebuie neapărat să ajung. Un conațional al dumneavoastră, din Occident, m-a rugat să vizitez pe cineva. Mi-a cerut să procedez cu prudență. Dar adresa e cam complicată. Tocmai mă convinsesem că nu sunt supravegheat de nimeni, când mi s-a adresat omul cu leziunea de la picior." Dinu a citit adresa scrisă cu litere minuscule și i-a explicat cum poate ajunge acolo. Nu era departe. „Dacă nu vă deranjează și aveți timp, poate mergem chiar acum într-acolo. O să-mi arătați strada. Când ajungem în apropiere, ne despărțim. Eu va trebui să mă duc singur, cu precauțiile de rigoare." „Nici nu vă puteți închipui cât de mult timp am la dispoziție." În mers, conversația mergea iute și limpede, de parcă s-ar fi cunoscut de totdeauna. La despărțire, festivalistul i-a spus: „Românul din Occident se va bucura când îi voi povesti de întâlnirea cu dumneavoastră."

Vlad, care în intervalele când nu dactilografia manifeste nu se știa prea bine pe unde bântuie, le-a comunicat că a pus la cale o întâlnire, în grup, cu un ziarist american. Nu le-a spus – și nici nu era nevoie să le spună – cum și prin cine i-a reușit acest contact, cu atât mai important, cu cât acel tânăr ziarist american (Dinu își amintea că îl chema Aslop sau un nume asemănător) iritase deja serios autoritățile de la București și fusese atacat în Scânteia pentru corespondențele lui despre festival apărute în Statele Unite. Vlad a beneficiat de ajutorul curajos al unei mătuși care și-a pus apartamentul la dispoziție. Ea a plecat de acasă și avea chiar un alibi, dar mai întâi a rămas

pe aproape să supravegheze strada şi intrarea în bloc, ca să vadă dacă ziaristul american reuşise să scape de orice filaj.

Cu o jumătate de oră înainte de timpul fixat cu Aslop, prietenii au venit, individual, la mici intervale. După sosirea americanului şi după ce Vlad îi făcuse cunoştinţă cu cei de faţă, a sunat telefonul. Mătuşa lui Vlad îl anunţa că totul este în regulă.

Retrospectiv, Dinu constata, încă o dată, comiterea unei serioase imprudenţe, căci ce s-ar fi putut face, mai ales în ceea ce-l privea pe el, dacă mătuşa lui Vlad ar fi telefonat că americanul a fost totuşi filat? „Poate cel mult dacă Vlad se gândise ca în cazul acesta să ne retragem cu toţii prin nu ştiu ce ieşire de serviciu şi, în măsura posibilului, să dispărem neobservaţi. Dar, cu toate că lui Vlad îi cam plăcea să fie puţin enigmatic, era, în acelaşi timp, foarte conştient de pericolul la care ne expuneam nu numai noi, ci şi mătuşa lui, şi deci ar fi trebuit să ne spună ceva despre această supapă de siguranţă dacă ea exista. Dar era vremea Festivalului!“ Ziaristul american, un om tânăr, vioi, prietenos, nu avea nevoie să i se explice că România trăia sub dictatură şi teroare. Dar vroia fapte, căi de verificare, străpungeri ale disimulării. Îşi notase o serie de întrebări. Se discuta între oameni angajaţi în apărarea unor valori comune. La el se adăugau, desigur, şi ambiţia şi curiozitatea profesională. Ei, în schimb, începeau să regrete că nu îşi pregătiseră mai multe informaţii, date, cazuri concrete. De exemplu, a venit vorba de industria de armament. Se pornise de la o declaraţie neaşteptată a lui Aslop: „Vrcau să vă asigur că afirmaţiile despre caracterul agresiv al Pactului Nord-Atlantic şi despre faptul că existenţa lui este o cauză a tensiunii internaţionale nu corespund adevărului. Pactul acesta s-a născut din cauza expansionismului sovietic şi are un scop defensiv.“ „Pentru români, lucrurile acestea sunt foarte clare. Departe de a nutri suspiciuni asupra acestei alianţe occidentale, românii o doresc cât mai puternică şi, dacă ar fi după ei, i s-ar alătura fără nici o întârziere“, i-a răspuns Dinu. „Întreaga campanie pacifistă şi anti-NATO este comandată de la Moscova. Oamenii sunt constrânşi să participe la ea ca la un ritual de mase controlat de partid, în care nu crede nici măcar

partidul", a adăugat Radu. „Vorbesc tot timpul de pace, dar se pregătesc de război. Chiar şi în România sunt fabrici, desigur ordonate de sovietici, care produc armament", a continuat Nicu. „Mi-ați putea da exemple?" „Chiar unde avem noi un şantier la Braşov, la fabrica Metrom se fabrică armament. Bineînțeles că, dincolo de zidurile fabricii, acesta este un secret de stat." „Ați putea să-mi spuneți ce fel de armament?" „Printre altele, obuze." „Ce calibru?" Nu i-au putut da un răspuns. Aici se oprea ştiința lor. Totuşi, discuția a fost animată, de ambele părți, iar combativul ziarist american era mulțumit.

La urmă, s-a hotărât ca Dinu să redacteze în cursul nopții un memoriu pe care Aslop să îl ducă în Occident. Pentru că timpul era scurt, Aslop a spus că poate fi redactat şi în româneşte. Îl va da el la tradus când ajunge în America. Dinu a scris acel memoriu, Vlad l-a dat persoanei care îi făcuse legătura cu Aslop. Dinu nu ştia dacă a ajuns vreodată undeva. Acum l-ar fi scris altfel. Mai puțin filosofic, mai precis, poate mai rece. Dar ideea de bază ar fi aceeaşi. Cât priveşte Festivalul Mondial al Tineretului, nu regreta nimic din ceea ce făcuseră el şi prietenii lui, dar se schimbase ceva în viziunea asupra evenimentului. Timpul scurs nu schimbase convingerile şi încărcătura lor afectivă, dar decantase atitudinile şi corectase unele percepții. El şi alții făcuseră la ora aceea greşeala de a proiecta asupra festivaliştilor o parte din imaginea pe care o aveau despre Occident şi „lumea liberă", imagine care şi ea era, în parte, rezultatul unor proiecții. Ştiau prea bine că mulți dintre festivalişti aveau o poziție critică față de unele aspecte ale societății de unde veneau. Şi totuşi îi vedeau ca pe nişte oameni care, primind de la început un fel de botez al libertății, păstrează ceva din har, chiar dacă s-au înşelat asupra drumurilor ei. Această consacrare inițială le-ar fi insuflat o anumită imunitate la subjugare şi o receptivitate spontană la orice revendicare a libertății. Erau priviți de mulți români, inclusiv din cercul lui Dinu, ca fiind, cu voie sau fără voie, împregnați de substanța esențial-democratică a Occidentului. De aici, premisa că la ei se poate conta pe o solidaritate implicită. Se făcea confuzie între valoarea sistemului politic din care

veneau – şi acesta era, fără nuanţe şi diferenţieri, puternic idealizat – şi valoarea lor individuală. Indiferent de gradul lor de cultură, li se presupunea o calitate umană aparte, conferită de geografia politică. De aici şi aşteptările disproporţionate asupra rezultatului pe care îl poate declanşa în ei şi prin ei informarea despre situaţia reală din România. Însă, pe de altă parte, Dinu gândea că şi astăzi, pus într-o situaţie analogă, ar acţiona ca atunci, dar mai ferit de o anumită „mitologizare" a adresantului.

Un zefir de destindere

Oricum, Festivalul Mondial al Tineretului de la Bucureşti se asocia în memoria lui Dinu cu intrarea într-o perioadă mai senină. Noile figuri de la vârful piramidei moscovite, schimbările de limbaj pe plan extern şi chiar şi intern nu puteau rămâne fără nici un ecou, atât în mintea împuterniciţilor de la Bucureşti, cât şi în conştiinţa la pândă de diferite grade a românilor. Deşi conducerea de partid încerca sau chiar reuşea să pară netulburată, ea nu avusese timp să descopere îndoiala în privinţa ascultării necondiţionate faţă de Moscova, iar acolo faza de incubaţie a sindromului dezvinovăţirii prin „abaterile" lui Stalin fusese depăşită şi începeau spasmele dezagreabile. Ele trebuiau prevenite din răsputeri la Bucureşti, dar din marele sistem, cât te-ar deranja noile lui convulsiuni, nu puteai ieşi, şi mai erau şi ordine de executat. Aşa că te făceai că Stalin nu a existat la noi decât ca statuie, dar, până una alta, trebuiau să se mai înfrâneze sau să fie traşi de zgardă copiii statuii, cu sau fără speranţa la revenirea normalităţii „revoluţionare."

Însă unele alinieri nu erau de evitat. De pildă cea rezultată din faptul că în Uniunea Sovietică şefii nu numai că îl trăgeau în ţeapă pe marele Beria, cu ajutorul generalului Jukov, dar armata rusă începuse să fie, dacă nu mai impunătoare pentru inamicul extern, ceva mai sigură pe sine si mai puternică faţă de colosul represiv moştenit de la Stalin. Din emisiunile posturilor de radio străine Dinu recepta ceea ce se părea că au relatat unii care călătoriseră recent prin Rusia, că răsturnarea lui Beria fusese

însoțită de nelinişti şi confruntări de putere tranşate de urmaşii lui Stalin cu ajutorul armatei. Se spunea, de pildă, că Moscova şi în special cartierul securiştilor fuseseră încercuite cu coloane de tancuri şi că divizia specială de intervenție a Ministerului de Interne, staționată în capitală, fusese amenințată că va fi trecută, împreună cu ştabii poliției politice, prin foc şi sabie dacă nu depune imediat armele. În lungul şi în latul Rusiei, trenuri fuseseră oprite între gări şi controlate de militari purtând o banderolă specială. Posturi de radio emiseseră apeluri către populație să nu se lase înşelată de „bandele lui Beria."

Dinu percepea valul acesta de informații, istorisiri, imagini fragmentare, zvonuri, nu ca simple plăsmuiri ale imaginației şi autoamăgiri individuale sau populare, chiar dacă ştia că iedera interpretărilor acoperea instantaneu faptele brute dintr-o Rusie descumpănită de dispariția Stăpânului neîndurător, dar începuse deja să învețe să-şi strunească speranțele. Şi totuşi, în ciuda izolării şi imposibilităților de verificare, a fost confruntat în micul lui univers precar cu o întâmplare care putea echivala cu o confirmare a schimbării relației de forțe dintre armată şi Securitate şi în România, schimbare simetrică față de bănuita deplasare de autoritate din Rusia.

De când Dinu părăsise, în mare pripă, Sinaia, încercând să se mistuie în anonimatul Bucureştiului, desigur că nu mai apăruse pe nici unul din acele şantiere ale Cooperativei Tehnica Generală, condusă de amicii şi tăinuitorii lui. Dar Securitatea, care probabil că examinase nişte state de salarii din trecut şi îi găsise numele înscris ca instalator împreună cu alți instalatori reali, dintre care unii continuau să participe la lucrări în curs, ar fi vrut să cunoască mai îndeaproape care au fost relațiile acestora sau ale altora cu Dinu, în speranța pescuirii unor informații utile.

Între timp, Radu şi Vlad obținuseră, cu ajutorul aceleiaşi cooperative, nişte lucrări de construcții şi instalații pentru un imobil al armatei în Bucureşti. Lucrări de oarecare specialitate, dar fără prevederi de secret de stat şi pe care Direcția Tehnică a Armatei şi le dorea finalizate cât mai repede şi cât mai bine cu ajutorul unor meşteri de înaltă calificare.

Relațiile cu „clientul" militar erau pozitive. Ofițerii de la Serviciul tehnic se detaşau de acel amestec de delăsare, improvizare şi coruptibilitate cu care te întâlneai la tot pasul. Era nu numai un limbaj, ci şi o atitudine mai tranşantă şi o atmosferă psihologică mai puțin flexibilă, dar mai curată.

Cu unul dintre ofițerii respectivi, un maior, Radu şi Vlad ajunseseră chiar la o relație deschisă, punctată de dialoguri sincere, chiar şi politice. Maiorul era un om al ideilor şi gesturilor neezitante, uşor neconvenționale şi îmbibate de o dârzenie voalată de umor, probabil unul dintre motivele simpatiei lui, nu neapărat exuberante, dar durabile, pentru cei doi tineri ingineri, care nu semănau deloc cu cei cu care avea de-a face zilnic în slujba lui bine ordonată şi care îşi permiteau surprinzătoare digresiuni intelectuale şi slalomuri ideologice.

La început, nu i-au adus la cunoştință „vizitele" securiştilor la şantierul cu pricina. La un moment dat, s-au gândit totuşi că, având în vedere bunele relații care domneau între ei, sunt datori să-l țină la curent cu apariția securiştilor. Din fericire, aceştia fuseseră, ca întotdeauna, foarte secretoşi şi căutaseră să se informeze neoficial şi pe de lături. Radu şi Vlad nu au lăsat să se înțeleagă că ar cunoaşte cauzele iscodirilor securiste. Maiorul nu ştia, desigur, de povestea cu Dinu. L-au informat pe maior pe un ton destul de neutral. Reacția a fost însă neaşteptată: „De ce nu mi-ați spus imediat? Am să mă adresez superiorilor acestor indivizi şi am să le cer să înceteze imediat asemenea amestecuri nepermise în treburile noastre. Ei nu au voie să pătrundă pe un şantier al armatei. Cu atât mai puțin să ne tulbure lucrările. Să-şi facă meseria unde trebuie şi conform legii şi regulamentelor. Începând de astăzi, nu vor mai pune piciorul pe şantierul nostru!" Ceea ce s-a şi întâmplat.

În trecut, prietenii lui Dinu putuseră constata că militarii nu făceau excepție de la atitudinea temătoare a întregii societăți față de Securitate şi de la recunoaşterea generală a prerogativelor ei indiscutabile. Reacția de acum, atât a maiorului, cât şi a securiştilor care şi-au încetat apariția la micul şantier în care Cooperativa executa lucrări de construcție şi instalație pentru armată, reprezenta o schimbare care nu putea fi întâmplătoare.

Explicația cea mai plauzibilă probabil că se găsea în noua conjunctură politico-militară de la Moscova, transmisă în statele satelite prin vasele comunicante ale puterii centrale sovietice. Noua conducere colectivă de la Kremlin își înfiripa controlul poststalinist cu ajutorul armatei și tatona, în același timp, căile spre o diminuare a izolării pe plan internațional. O bună bucată de vreme a funcționat, cel puțin în privința relației armată-Securitate și a comportamentului de circumstanță al Securității, un anumit mimetism față de oscilațiile din Uniunea Sovietică.

Situația lui Dinu îl făcea să fie un radar ultrasensibil la modificările raportului acestor forțe mai îndepărtate sau mai apropiate. Dar, treptat, ele începuseră să i se reveleze și omului de pe stradă. Milițienii nu numai că deveniseră mai legaliști și mai prevenitori, dar păreau atinși de o ușoară abulie. Mai ales seara târziu puteai vedea pe la câte o ieșire din cârciumă, chiar și în centrul Bucureștiului, încăierări în toată regula, la care milițienii asistau impasibili, amestecați printre spectatorii mirați și mai mult sau mai puțin amuzați. Cei invitați la Securitate erau tratați cu o politețe bizară. Dinspre închisori se scurgeau știri despre o anumită îndulcire a regimului deținuților.

Urmărirea lui Dinu și a altora parcă intrase într-o acalmie pe care unii o considerau vestitoare de vremuri mai bune. Încercuirea internă slăbise. De dincolo de granițe parcă se simțea o adiere a „spiritului de la Geneva", unde reprezentanții marilor puteri occidentale se întâlniseră cu noua conducere a Rusiei pentru a stabili regulile de joc ale unei coexistențe pașnice, la care și așa considerau că nu aveau alternativă. Mai înainte, circulaseră chiar și zvonuri despre o intenție a succesorilor lui Stalin de a renunța la dominația asupra statelor satelite din răsăritul Europei. Dinu însuși auzise o emisiune a „Europei Libere" în care Gafencu, personalitate de mare prestigiu și credibilitate în țară, afirma că de curând președintele Eisenhower luase o decizie într-o zi memorabilă pentru istoria românilor. Anume, președintele american respinsese o propunere secretă a sovieticilor de a reda independența României cu condiția renunțării solemne și definitive la Basarabia. Gafencu era fericit că cel aflat în fruntea Statelor Unite respinsese acest târg. Nici mai înainte și nici mai

târziu, Dinu nu a putut auzi la posturile de radio occidentale de limbă română o declarație de o asemenea franchețe, de curaj al „indiscreției politice“ și potențial de rezonanță afectivă la scară națională ca aceasta făcută de Gafencu.

Când, după ce o ascultase într-o cameră alăturată, a revenit în cea în care se desfășura o partidă de bridge reunind oameni din generațiile mai mature care nu cunoșteau situația reală a lui Dinu, dar îl țineau de ascultător de radio demn de încredere, știrea a produs senzație.

„Înseamnă că se pune, în sfârșit, problema retragerii Rusiei în frontierele de dinainte de 1938.“ „Ușor, ușor! Nu avem decât această neobișnuită dezvăluire a lui Gafencu. Îi face cinste. Dar se știe că el e în conflict cu politica concesivă a occidentalilor în dauna popoarelor din Europa răsăriteană. Este un luptător valoros, dar e în rebeliune față de diplomația oficială. Nu face parte din establishment.“

„E adevărat. Dar să nu uităm că despre deruta «conducerii colective» de la Moscova și anxietatea lor inițială față de o încercuire a Rusiei, pe care Stalin le-a inoculat-o mental fără a-i inița în jocul și situația reală, s-a auzit deja câte ceva. S-ar putea ca, deocamdată, ăștia să fi luat pericolul unui război declanșat de Occident mai în serios decât e cazul și să vrea să-l prevină cu orice preț, cu atât mai mult cu cât autoritatea lor pe plan intern nu e încă asigurată. Se auzise că însuși Beria învârtise roata (se pare că șefii serviciilor secrete au început demult să gândească mai realist decât șefii lor de la Kremlin), deci Beria însuși elaborase și prezentase Occidentului propuneri spectaculare de reconciliere.“

„Bine, bine. Să admitem că omul nostru, Gafencu, ne-a dezvăluit un fapt real. Rămâne întrebarea dacă are dreptate să se entuziasmeze pentru respingerea unei propuneri care ar fi putut totuși duce la eliberarea României, cu excepția Basarabiei. Și nemții au țara împărțită în două, dar Germania Federală și-a înscris în Constituție scopul reunificării. E oare bine că Eisenhower ar respinge – indiferent de motivele lui reale, legate de factori care depășesc România – o propunere sovietică în

baza căreia România, chiar ciopârțită, și-ar relua locul între țările independente și și-ar putea regăsi un destin autentic?"

„Și mie mi se pare că tema, evocată de Gafencu fără menajamente și plin de obidă românească, depășește totuși spațiul și viitorul politic al României. E vorba de o parte dintr-un pachet de condiții și tratative care trebuie să îmbrățișeze întreaga Europă. Dar te-aș ruga să ții seama că nici Eisenhower și nici noi, cei de dincoace de Prut, nu avem dreptul de a recunoaște anexarea Basarabiei."

„Din păcate, eu cred că, din clipa în care Gafencu face asemenea dezvăluiri, trebuie să considerăm că tratativele de fapt au și eșuat. Beria nu a avut succes în calitate de negociator al Kremlinului, cu toate că oferise – după cum rezultă chiar din cele spuse de Gafencu (om de o seriozitate indiscutabilă!) – concesii de mari proporții. Dacă ar fi reușit, Beria ar fi rămas în centrul puterii. În clipa în care a dat chix, echipa de la Kremlin nu numai că s-a spălat pe mâini de marile oferte făcute Occidentului și care în fond le dezgoleau slăbiciunea, ci l-au și căsăpit pe puternicul emisar. Beria își merita sfârșitul, dar el i-a fost grăbit de respingerea americană. Că Occidentul a procedat bine sau rău neacceptând oferta urmașilor lui Stalin, nu putem, deocamdată, ști!"

În munte, spre izvoare

Viața în clandestinitate nu își schimbase esența, dar pentru Dinu și cei inițiați asupra condiției lui de fugar intern regulile conspirative se mai îmblânziseră, căci atenția dușmanului parcă ar fi fost ușor distrasă, urmărirea mai puțin înverșunată; stăpânirea se arăta, în general, mai ezitantă.

Și așa, Dinu și prietenii lui, din capul locului, nu optaseră pentru „ascunderea în gaură de șarpe", ci adoptaseră o strategie mai elastică. Dinu nu își schimbase identitatea, ci numai domiciliile. Nu se izolase total, ci numai rupsese, cu toată promptitudinea, punțile care ar fi putut să-i ducă pe securiști până la ascunzișul lui, care însă pe dinafară avea toate caracteristicile celei mai normale banalități. Marele lui noroc fusese nu numai

fidelitatea unui nucleu indestructibil de prieteni, ci şi faptul că, fără excepţie, aceştia erau ei înşişi nu doar nelegaţi de obligaţii familiale şi deprinderi casnice, ci firi prin excelenţă nesupuse şi dispuse să-şi asume riscurile şi preţul greu al independenţei.

Totul plecase de la o adolescenţă în care îi adunase împreună o anumită fascinaţie a necunoscutului şi disponibilitatea la aventură pe care aceasta o invocă. Pe atunci, ea putuse lua forma evadărilor imaginare, a frondelor şi escapadelor unor liceeni care se jucau de-a hoţii şi vardiştii cu pedagogia consacrată şi cu regulile tradiţionale. „Parcă ar fi fost nişte pui de lup zbenguindu-se şi hârjonindu-se cu o lume ale cărei primejdii le explorau în plină necunoaştere a marii lupte pentru care în fond, fără să ştie, se pregăteau. Iar secretul reuşitei contra îndelungii urmăriri probabil că a constat în faptul că aceşti prieteni ai mei de fapt nu erau nici ei la ei acasă în epoca aceea, normalitatea lor civilă era numai aparentă, urmăritorii credeau că cel puţin ei ar putea fi la îndemână, palpabili şi abordabili la modul real, dar, de fapt, ei trăiau într-o lume paralelă, care le-a rămas până la urmă securiştilor inaccesibilă."

După-amiază târzie bucureşteană, cu lumină de culoarea mierii şi mirosul străzii filtrate de bolta înfrunzită.

„Dinu şi-a găsit o ascunzătoare bună şi de durată. În timpul care a trecut de la descinderea nocturnă din strada Carol Davilla până acum toate pistele urmate de securişti s-au înfundat. Mai mult decât atât, se poate spune că ei nu numai că şi-au epuizat atuurile, atâtea câte le aveau până atunci, dar, de la o vreme încoace, situaţia politică generală are efecte încetinitoare asupra acţiunilor lor."

„Radule, ai descris corect situaţia de pe tabla de şah. Sunt cu totul de acord, dar datoria mea (am mai mult timp decât voi să mă preocup de aceasta) este să mă gândesc la variantele posibile pentru trei-patru mişcări anticipate."

„Simplul fapt că îţi poţi permite mai în tihnă cât mai multe anticipări imaginare în partida deschisă între tine şi ei e un semn bun."

Stau sub un mic umbrar de cârciumă de cartier. La alte mese, oameni necunoscuţi, destine diferite, dar neopace la

schimbul reciproc, spontan, de semnale ale uşurării şi bucuriei scate din mângâierea amurgului şi din închinarea paharelor.

„Dinule, întrerupe şahul ăsta şi hai cu noi trei-patru zile în Retezat!“ „Aş porni pe loc, dar nu ştiu cum vom face cu dormitul.“ „Păi până în Hunedoara dormim în tren. Mergem în trei. Coborâm la gara Pui. În câteva ore suntem la cabana Pietrele. Sunt bine cunoscut acolo. Pe timpul studenției, am şi făcut marcajul unor drumuri împreună cu Vlad. Prima noapte dau numai buletinul meu şi pe cel al lui Nicu. Dacă dimineața vedem că nu le e de ajuns, ne întoarcem. Poate pe altă rută. Dacă merge, dormim o noapte, două. În timpul zilei şi aşa nu stăm la cabană. Bântuim munții. E păcat să nu cunoşti Retezatul.“

Dinu şi-a dat seama că acesta era un proiect pus la cale pe tăcute de Nicu şi Constantin. Vroiseră să-i facă o surpriză plăcută. Ideea era, într-adevăr, foarte atrăgătoare şi cu o periculozitate, pe cât posibil, redusă, căci arhitectul Constantin – cu care Dinu nu fusese chiar în aceeaşi clasă la Colegiul Carol din Craiova, îl cunoscuse direct abia mai târziu la Bucureşti – era sigur că nu figura pe lista de prieteni după care se orienta Securitatea. Nicu, la rândul lui, părăsise şi el de luni de zile Sinaia şi Braşovul, fără destinație oficial cunoscută, şi, de fapt, dormea pentru un timp chiar în Visarion 7, în locuința conspirativă a lui Dinu.

În condițiile acestea şi întrucât în ultimul timp nu mai apăruseră ştiri alarmante – de ce nu? Băieții îl priveau întrebător. Nicu, arătând spre Constantin, ținu să adauge: „A fost dorința «montagnardului». Dar, dacă nu mergi şi tu, îl las să facă excursia singur.“ „Nu-l lăsăm singur. Mergem toți trei.“ „Poate că îl luăm şi pe Ionică Porumbaru. Ştiu că e amator.“ „De acord.“

Întreaga călătorie a fost o scurtă evadare luminoasă în interiorul celeilalte evadări, de 12 ani, a lui Dinu. Dintr-o dată, deprinderile fixe ale celui ascuns în Visarion 7 săreau în aer şi claustratul pleca în voiaj. Pe firul amintirii, neverosimila metamorfoză debuta cu sosirea, dincolo de consemnele de până atunci, a lui Irmgard în strada Visarion, aducându-i un rucsac şi echipamentul necesar. Se trecea, astfel, cu inedită eulanță peste regula de fier a conspirării relației cu Irmgard, pe

care etern binevoitoarea şi discreta bunică a Sandei a văzut-o în treacăt, fără prezentări. Pe urmă, a sosit taxiul cu Nicu şi Constantin şi Irmgard le-a urat drum bun. Cu trenul au călătorit în cea mai mare parte noaptea.

Nu va uita nici amuzamentul lor, cu un grăunte de cuvenită autoflatare oltenească, atunci când, târziu după miezul nopții, au înregistrat într-o gară, prin fereastra deschisă, o schimbare în concertul până atunci monoton al vocilor de pe peronul gărilor, o bruscă intensificare a tonusului verbal, a ritmului, o vioiciune a chemărilor, o iuțeală a răspunsurilor, o notă mai acută, mai săltăreață şi cumva mai repezit jucăuşă a limbajului, care spărseseră tăcerea huruită a trenului de noapte; şi şi-au dat seama că era prima oprire pe teritoriul provinciei mame: se aflau de acum acolo şi luau contact auditiv cu Filiaşii Olteniei.

La capătul călătoriei cu trenul, au coborât în gara Pui, unde Constantin şi-a găsit repede omul care i-a însoțit pe drumul spre cabana Pietrele cu un cal care le purta rucsacii grei. Trebuiseră să-i încarce bine cu de-ale gurii, căci la cabană nu se oferea nimic de mâncare, iar rutele plănuite pentru zilele următoare necesitau şi ele ceva provizii.

Mergeau pe râul Pietrele în sus, către cabană, printre copacii bine ancorați în solul pietros care, pe măsură ce urcau, se stivuia în lespezi de piatră din ce în ce mai masive, pe care ştiai că se mai poate însori şi câte o viperă. Țăranul îşi însoțea calul în veche tovărăşie de drumuri priporoase, la care tăcerea nu avea nevoie să fie întreruptă decât de rare îndemnuri blajine.

„Băieții" trăiau fiecare în felul lui acordarea la primenirea şi inovarea senzațiilor vizuale, olfactive, auditive, la plinul sau prea-plinul cu care te poate învălui sau pătrunde peisajul montan, până la clipele secrete ale unei bucurii care-ți este înăuntru, fără merit şi contribuție. Cu cât urcau, răsuflarea brazilor devenea din ce în ce mai ademenitoare şi mai stăpână.

Contactul cu pădurea şi muntele îl atrăsese în mod deosebit şi îl încântase din copilărie pe Dinu, dar, de când cu comunismul şi urmărirea, simțământul respectiv se accentuase şi dobândise valențe speciale. Nu era vorba numai de sentimentul că pătrunde într-un tărâm de refugiu, de ocrotire,

de retragere posibilă din fața primejdiei sau de o reminiscență a visului de haiducie, ci de ceva mai mult. Mai cu seamă contactul cu muntele trezea în el imaginea-idee vie a unei Românii indestructibile, la care se întorcea lăsând din ce în ce mai în urma lui starea de subjugare a țării, dezagregarea instituțiilor tradiționale, răsturnarea valorilor. Înaintând în munte, parcă trăia ecourile unui arhetip al întoarcerii la surse şi care, încet, încet sau dintr-o dată, destrăma coşmarul treaz al marii primejduiri a temeliilor.

„Această înseninare interioară, învecinată cu o anumită exaltare, nu era reductibilă nici la sentimentul unei creşteri a distanțelor şi piedicilor naturale puse între mine şi echipa de urmărire de la Bucureşti şi nici la liniştea pe care ți-ar aduce o «retragere din istorie». E adevărat că însăşi schimbarea peisajului sau pur şi simplu a locului era, cel puțin psihologic, un câştig în lunga cursă cu securiştii, dar eu ştiam că aceasta poate fi pierdută oricând, indiferent de depărtări. Pe timpul când organizația nu fusese încă depistată şi nu mă găseam pus în urmărire, prin 1948, în timp ce eram împreună cu Radu şi prietenul nostru, proprietar de stână, Petre Cotoşman, în munții Gorjului, putusem constata ambele fețe ale noii relații Munte – Puterea comunistă.

Pe de o parte, când pleca din vale echipa însoțită de miliție pentru controlul restrictiv al numărului de oi, omul lui Cotoşman de la primărie trimitea în grabă un călăreț să dea sus de veste, ca să putem buluci prin văgăuni ascunse prisosul ilegal de oi. Pe de altă parte, în ciuda perfectei reuşite a acestei operații defensive oiereşti, am aflat cum, mai târziu, cei doi ciobani tineri aduşi de Cotoşman din Ardeal, cu priviri semețe, mustăți blonde şi baionete mari la chimir, au dat Securității informații despre popasul meu şi al lui Radu la stână.

Dar şi de data aceasta povestea nu a fost chiar simplă. Cei doi ciobani care, în treacăt fie spus, erau în harță cu Cotoşman, nu i-au informat nici măcar pe jumătate corect pe securişti. Le-au vorbit despre excursioniştii Radu şi Dinu şi nimic mai mult. Era exact imaginea pe care ne-o vroisem. Nimic despre convorbirile noastre anticomuniste şi, desigur, nimic despre relația

secretă a lui Cotoşman de la primăria din vale. De altfel, ei înşişi îmi vorbiseră cu dispreț despre cei, puțini, care se «vopsiseră» în satele lor din Ardeal. «Cine să se dea cu ei? Toboşarul de la primărie sau vreun venetic!»

Deci nu numai din hlamida protectoare numai până la un punct a văilor şi stâncăriilor muntelui rezulta acea desigilare a grijii şi nici din acea încredere neumbrită şi nescindată într-o victorie finală istorică. E un adevăr în rolul adânc, poate chiar fondator, jucat în destinul neamului nostru de o îndelungată retragere din istorie, iar aceasta probabil nu se poate şterge din memoria ancestrală. Dar, dacă e să dau seama de acea exaltare misterioasă cu care se asocia revenirea în munți, ea nu era până la urmă nici satisfacția îndepărtării de valul istoriei. Nu repudierea faptei sau a lanțului de acțiuni şi suferințe în care, după o lungă absență, s-a încorporat această istorie incertă şi atât de anevoioasă, ci mai degrabă sentimentul întâlnirii cu o prezență inefabilă a însuşi duhului nealterat al istoriei şi a capacității de rezistență şi supraviețuire şi mântuire a acestui popor în istorie şi dincolo de servituțile şi întunecimile ei.

Parcă înaintam spre un centru imaterial protector al poporului căzut în robie. Nu era nici halucinația romantică şi nici simpla euforie a fricii biruite, ci o bucurie simplă şi senină, izvorâtă dintr-un instinct pe care, fără vorbe, cred că o împărtăşeau şi tovarăşii mei de urcuş."

Copil al oraşului, Nicu pătrundea în universul alpestru cu mirări şi curiozități de neofit. Dinu, rămas în chiloți de baie şi desculț, sărea din piatră în piatră în albia râului, scufundându-se din când în când în bulboanele aurii. Nicu a încercat şi el, dar s-a tras repede pe mal, cu picioarele înghețate de apa jucăuşă, când lină, când înspumată, izvorâtă din creştet de munte. Ionică Porumbaru încerca variante acrobatice. Constantin o luase înainte, retras în sine şi probabil în contemplare tăcută a peisajului care se aşeza ca un nou strat peste trecutele lui itinerarii de vară şi de iarnă pe aceste meleaguri.

Ajunşi la cabană, au trecut cu bine prima probă de scamatorie cu buletinul de identitate al lui Dinu. Vestita cabanieră Maria Magdalena lipsea. Probabil şi din cauza aceasta nu au

găsit nici un grup poposit la acel punct de acces spre vârful Retezatului, cabana fiind într-un un fel de vacanță. De ea se îngrijeau două fete, care au acceptat fără nici o ezitare înscrierea numai a trei buletine de populație în loc de patru. Singura.problemă s-ar fi putut naşte din surpriza plăcută că cea mai tânără dintre fete, angajată sezonieră, era de pe undeva de la Polovragi, iar Dinu şi-a dat seama că ea cunoştea ramura gorjenească a familiei mamei lui. Sesizând la timp, a deviat convorbirea în aşa fel, încât memoria harnicei gorjence să nu fie marcată de ceva durabil în legătură cu persoana lui.

Prima zi i-a rămas însă lui Dinu în memorie prin întâlnirea neaşteptată cu un pericol cu totul diferit. Ionică a coborât înapoi, aşa cum îşi stabilise programul lui aparte. Vremea era senină şi Constantin a vrut să înceapă introducerea amicilor în masiv, cu parcurgerea Barierei lacului Galeş. Aveau nişte bascheți care făceau foarte bine priză cu stânca, mai ales pe o vreme atât de uscată. Curând au pătruns în Bariera Galeşului. Poteca se desfăşura în lungul unui perete alungit, sub care, la sute de metri, scânteia lacul azuriu. Constantin, care cândva urcase aceste drumuri, mergea înainte, urmat de Dinu şi de Nicu. Era o ordine care ținea seama şi de faptul că, din cauza unui bloc de infecție apendiculară nedepistată la timp, în copilărie, Nicu avea o atrofie musculară la un picior, la care însă îşi adaptase mersul până la a o face aproape neobservabilă. Poteca era de la început foarte îngustă, în aşa fel încât te asigurai față de prăpastia din stânga sprijinindu-te de peretele cu un petec de iarbă scurtă din dreapta. Dar poteca, şi aşa îngustă şi destul de înclinată, dispărea la un moment dat, rămânând numai coasta foarte înclinată, bine marcată, dar cerând o atenție şi un pas sigur şi din ce în ce mai încordat. Dinu şi-a dat deodată seama că ghidul lor, Constantin, nu pusese la socoteală atrofia musculară a piciorului lui Nicu. Acesta, care începuse fără nici o grijă traversarea îngustei bariere de deasupra prăpastiei, cucerit de măreția priveliştii, înainta în acelaşi ritm, în spatele lui Dinu, până când probabil că a început să simtă că ceva nu e în regulă. Devenea din ce în ce mai greu să-şi asigure pasul pe planul înclinat al Barierei Galeşului. Nicu era un om curajos, dar un muşchi atrofiat şi un

drum care nu mai era potecă şi cerea agăţarea de brâul golaş al muntelui la marginea peretelui vertical declanşaseră o îndoială: „Dinule, îmi este din ce în ce mai greu. Nu ar fi bine ca eu să mă întorc?“ Dinu nu putea să se răsucească, dar a simţit că Nicu începe să fie în pericol. Însă orice încercare de a se întoarce ar fi mărit şansele unei prăbuşiri.

Îl năpădise o mare îngrijorare care nu trebuia însă în nici un caz să se trădeze. Era de ales între alunecarea în panică (şi poate în prăpastie) şi mersul înainte, care totuşi reuşise până acum şi părea că se apropia de jumătate şi probabil că în ultima fază va putea fi cu ceva mai puţin dificil. Deci, simulând calmul deplin, i-a răspuns: „Lasă-te de poveşti. Ce a fost greu a trecut. Constantin se apropie deja de culmea sigură. Nu te grăbi şi nu-i nevoie să te tot zgâieşti în jos. Acuş, acuş!...“„În regulă. Mă ţin după tine.“

Au trecut pentru Dinu minute multe şi lungi de alarmă camuflată până când au ajuns, în sfârşit, din urmă pe Constantin la punctul unde bariera se lăţea încât puteai încăleca sau urca pe ea, privind de acum liniştiţi la lacul care toropea majestuos dedesubtul uriaşei custuri de piatră, la ceasul amiezii.

A doua zi, Nicu a rămas la cabană să-şi vindece explicabila febră musculară, cu regretul de a nu-i putea însoţi pe Dinu şi Constantin într-o tură care urma să dureze opt-nouă ore. Au pornit spre vârful Retezat, înainte de-a se lumina de ziuă. Zorile i-au găsit pe malul lacului Galeş pe care acum nu-l mai vedeau de sus, ci, după ce s-au bărbierit (Constantin îşi însuşise de la unul dintre iniţiatorii lui mai bătrâni în ale drumeţiei regula că în munte trebuie să păşeşti cu un respect care include ţinuta, bărbieritul etc.), au intrat goi, în pas alergător, şi s-au bălăcit în apa cristalină şi rece peste care încă pluteau ceţurile albe ale dimineţii.

Dinu îşi amintea de acea zi ca de un vis nesfârşit, în care mersul lor avântat de atunci se reflecta în oglinda timpului ca un zbor peste culmi la poalele cărora strălucea în gamă de culori salba de lacuri: Tăul Negru, Tăul Bârlei, Tăul Ştirbului, şi apoi Bucura, Lia, Viorica, Florica, Ana... Apoi coborârea în spirală, printr-un horn de piatră, spre întoarcerea cufundată în

tăcerile plinului, după ce poposiseră, beți de lumină, pe vârful Retezat, învăluiți de liniştea neprihănită în clipa aceea.

Excursia clandestină în Retezat, din inițiativa celor doi prieteni neorientați după ceasornicul supunerii, a însemnat pentru Dinu nu un simplu episod al lungii lui pribegii înăuntrul țării, ci şi o reînviorare a rădăcinilor rebeliunii lui. Pe harta urmăririi nu a lăsat nici o urmă.

Studentul revenit din iad

Găsindu-se, în jocul lui inegal cu Securitatea, în acea serie bună care a marcat la început perioada după moartea lui Stalin, Dinu a putut avea parte chiar şi de un revelion după toate regulile, petrecut, e adevărat, numai în patru. El, Irmgard şi Felicia (prietena ei din copilăria bucovineană), împreună cu un tânăr coleg al acesteia, angajat de curând ca desenator tehnic la acelaşi institut de proiectare. Familia lui Irmgard şi familia Feliciei întreţinuseră înainte de război relații de prietenie, ca şi alte familii germane şi române din Bucovina. Acum, familia lui Irmgard era departe, în Germania occidentală, iar părinții Feliciei locuiau în Bucureşti, în blocul în care Irmgard, cu ajutorul lor, îşi găsise, după peregrinările ei, cu identitate schimbată, prin Braşov, Timişoara şi Sibiu, un refugiu, împreună cu copilul ei.

Felicia nu ştia mai mult decât că Dinu are unele greutăți cu autoritățile. Ea era gazda în acea noapte de Anul Nou, care, în ciuda atmosferei sărbătoreşti pregătite cu caldă măiestrie de Felicia şi Irmgard, rămăsese în amintirea lui Dinu ca locul unde luase pentru prima oară cunoştință de grozăviile petrecute la închisoarea de reeducare de la Piteşti.

Prietenul Feliciei era un tânăr student, cu o figură deschisă, prietenoasă, dar palidă, luminată de ochi mari, frumoşi, în care parcă se oglindeau nişte sfieli uşor întrebătoare. Dar repede s-a dovedit că sfiala lui nu avea de-a face cu neîncrederea sau cu o reflectare a unei firi necomunicative. Stilul neconvențional de comportare al celor

trei comeseni ai lui, mai maturi şi cu o experienţă mai bogată, camaraderia spontană sub care a debutat această întâlnire, ce nu părea să fie obişnuită pentru el şi în care poate că adulmeca şi o undă de secretă solidaritate, a spart dintr-o dată o gheaţă mult mai adâncă şi mai ucigătoare decât te-ai fi aşteptat.

Fără obişnuitele apeluri la discreţie, tânărul student, a cărui paloare se trăgea dintr-o tuberculoză încă nevindecată, le-a povestit (poate că Felicia nu era cu totul neiniţiată) că nu sunt decât şase-şapte luni de când s-a întors dintr-o închisoare în care se practica împotriva unor tineri un sistem de torturi fizice şi psihice destinate totalei lor prăbuşiri interioare, suprimării personalităţii, transformării în roboţi sau animale dresate ideologic.

Se începea prin înjosire şi înfricoşare, care nu cunoşteau pauză sau limită. Cu o inventivitate satanică a metodelor de schingiuire, li se anihila tinerilor însuşi centrul de decizie şi judecată, erau aduşi la starea de supunere necondiţionată, la un fel de redundanţă a slugărniciei. Una dintre dovezile şi exerciţiile acestui servilism adus la paroxism consta în denunţarea detailată, în scris, a rudelor şi prietenilor, participarea directă la torturarea celor pe care îi iubiseră sau îi stimaseră mai mult dintre camarazii lor de detenţie, profanarea în cele mai scabroase forme a credinţei şi simbolurilor creştine etc.

Pentru a-i aduce în această stare, se recurgea la bătaie aplicată deţinuţilor tot de către deţinuţi, de la formele grosolane până la cele mai rafinate. Scufundarea cu capul în hârdăul cu urină şi fecale, interzicerea somnului prin aşezarea în genunchi în timp ce alţii te supravegheau şi te loveau cu un ciomag în cap în clipa când aţipeai; slujbe blasfemice la care erau constrânşi studenţi în teologie şi în care crucea sărutată era un phalus confecţionat din pâine şi alte materii.

Dar tocmai aceia pe care acest tânăr blând şi spontan îi numea „misticii“ sau „religioşii“ au rezistat cel mai îndelung. Câteodată au rezistat până la capăt, prinzând un moment când s-au sinucis, aruncându-se pe fereastră. El însuşi, care, din cauza tuberculozei, a fost transferat la închisoarea Gherla, unde suferinţele lui au crescut, ajunsese ca în cadrul „spovedaniei“ complete smulse prin chinuri să-l denunţe şi pe

tatăl lui, un fost plutonier, că are un revolver ascuns în pod, fapt pentru care acesta a făcut închisoare. Din cauza aceasta, când i-au dat drumul, nu mai avusese curaj să se întoarcă acasă.

Dinu şi-a dat imediat seama că se găseşte în faţa unei mărturii care (cât de incredibilă ar fi putut să-i pară altcuiva) era întru totul autentică. „Cred că atunci când v-au dat drumul v-au pus în vedere să nu suflaţi un cuvânt despre această «reeducare» luciferică." „Şi încă cum! Dar cum aş putea ţine seama, fără excepţie, de un asemenea ordin?" „Sunteţi un exemplu al insuccesului lor." „Acum câteva zile, m-am întâlnit, cu totul neaşteptat, pe stradă, cu unul dintre schingiuitori, aflat acum şi el în libertate. M-a întrebat dacă îl urăsc. I-am răspuns că nu, pentru că am rămas creştin şi după «Piteşti»."

Două întâlniri şi o sinucidere

Cu timpul, după ce se retrăseseră de la Braşov şi Sinaia, prietenii lui Dinu obţinuseră – în sistemul lor de lucru semiparticular, sub egidă cooperatistă sau în colaborare cu nişte colective particulare înscrise legal, care supraviţuiseră, rămăşiţe antediluviene minuscule, discrete, dar de o trăinicie incredibilă – o serie de contracte de execuţie la Bucureşti şi Constanţa. Cele de la Constanţa priveau unele detalii de finisaj interior la un imobil construit de armată cu destinaţia de casă de oaspeţi pentru ofiţeri din Pactul de la Varşovia. Şi de data aceasta, cei de la Serviciul Tehnic al Armatei de la Bucureşti se găseau sub mare presiune de timp şi se comportau cu o neobişnuită lipsă de birocratism. La care, în cazul lui Radu şi Vlad, poate contribuise încrederea şi simpatia maiorului amintit. Oricum, naturaleţea mergând până la un nonconformism surâzător al celor doi tineri ingineri civili, în loc să le strice, continua să le deschidă cu uşurinţă uşile. Băieţii spărseseră cenuşiul inevitabil al rutinei profesionale desfăşurate sub ritualul cotidian al disciplinei şi gradelor militare, dar o făcuseră într-un stil care nu părea a fi resimţit ca o intruziune care ar putea leza spiritul de corp şi rosturile interioare ale armatei, ci

ca aducând o pală înviorătoare de franchețe bărbătească, cu un perceptibil subton de umor antiideologic.

La un moment dat, întregul serviciu se afla sub şocul constatării că acea prestigioasă casă de oaspeți pentru ofițeri superiori străini nu îndeplinea o elementară condiție de discreție şi securitate: nu fuseseră prevăzute jaluzele. Iar când le-au căutat pe piață, s-a constatat că cele de calitate corespunzătoare nu se mai fabricau de mult în România. Prima înaltă vizită bătea la uşă. Termenele proiectului fuseseră şi aşa depăşite. Chestiunea cu jaluzelele risca să se transforme într-o catastrofă tehnică şi protocolară. Maiorul a apelat la Vlad, spunându-i că însuşi şeful Serviciului Tehnic, generalul, vrea să-i ceară părerea. Întrevederea a fost scurtă şi eficientă:

„Tovarăşe inginer, ştiți că ne aflăm într-un impas. S-au epuizat toate încercările de a procura jaluzelele necesare. Ele nu există în comerțul nostru de stat. Dar mai suntem strânşi cu uşa de data întâlnirii care va avea loc. Credeți că ar exista o posibilitate să le confecționăm cu meseriaşi de specialitate? Pot fi găsiți tehnicienii necesari? Şi, în caz că „da", ar avea ei materialele trebuincioase?"

„Domnule general, totul este chestiune de bani. Dacă ne-ați pune la dispoziție sumele necesare, am putea să vă confecționăm şi o bombă atomică. Există oameni care au lucrat cândva în atelierele firmei care furniza jaluzele de prima calitate în Bucureştiul de dinainte de război. Am un meşter care a avut propriul lui atelier de specialitate. Dar de mult s-a reprofilat. Am cercetat şi sunt convins că putem rezolva problema cu ajutorul lui. Dacă doriți, în 24 de ore avem devizul estimativ. Iar dacă îl aprobați, oaspeții dumneavoastră vor dispune de jaluzele funcționabile, sigure şi elegante."

„Cu bomba atomică o mai amânăm!... Dar cu jaluzelele vă rog să-i dați drumul de urgență. Tovarăşul maior vă va înlesni aprobările şi formele necesare."

De când cu fuga precipitată de la Sinaia, Dinu dispăruse nu numai din zonă, dar şi din orice stat de salarii al Cooperativei Tehnica Generală. Trecuse destul timp pentru a se putea trage concluzia că firul de apă pe care îl urmaseră

securiştii atunci se îngropase în nisip. Situaţie confirmată şi de bâjbâielile lor ulterioare, de altfel inutile, la un punct de mici lucrări contractate de Radu şi Vlad cu MFA-ul la Bucureşti, tentative informative întrerupte după ce maiorul MFA, probabil ajutat de conjunctura specială creată şi la noi de moartea lui Stalin, interzisese categoric orice acces neautorizat în spaţiul de lucrări destinate armatei.

Radu şi Vlad îşi putuseră permite să-l facă atent pe maiorul MFA pentru că, pe de o parte, Dinu dispăruse şi aşa cu adevărat de pe firmamentul cooperativei, iar, pe de altă parte, procedând astfel, jucau cartea unei candori cu atât mai rodnice cu cât de fapt ei îşi continuau neabătuţi relaţiile lor strânse, chiar dacă în parte secrete, şi nu încetau să colaboreze şi să-l ajute pe Dinu. După şocul şi virajele periculoase iniţiale şi sub influenţa „destinderii" mijite în 1954, întreg grupul nu abandonase tacticile conspirative, dar le utiliza cu ceva mai multă culanţă faţă de sine. La care se adăuga totuşi şi tentaţia naturală de a sfida cumva pericolul, de a nu ceda în faţa necesităţii represive, totul izvorând de fapt din refuzul fundamental de a accepta „schimbarea la faţă sovieto-comunistă a României." Această „schimbare la faţă" părea să fie acum ea însăşi constrânsă la o metamorfoză, dictată de criza de putere din Rusia şi de meteorologia diplomaţiei internaţionale. Anticomunismul, care la vremea aceea era nu o doctrină sau o atitudine deliberată, ci o stare de spirit spontană şi multiformă în manifestările ei, cu care te puteai întâlni în toate clasele sociale, începea să pară a fi confirmat de însuşi mersul cel mai recent al istoriei, adică tocmai de-a-ndoaselea de ce profeţise materialismul istoric, de la înalta teorie până la învăţământul de partid. Pentru un timp, viitorul părea că începe să le scape printre degete, iar „reacţionarii" simţeau cum vântul le umflă pânzele.

Dinu nu-şi putea permite mari abateri de la strategia vieţii în clandestinitate, dar nici el nu era imun la efluviile noilor speranţe. Ceea ce cu câteva luni mai înainte ar fi fost tabu, reapariţia lui, chiar numai pur nominală, pe un stat de plată al unor lucrări executate de echipele temporare folosite de Radu, Vlad sau Nicu pe unul din şantierele lor, în amintitul regim

particular, începea să redevină o posibilitate. Însăşi reînviorarea acelor colective particulare oficiale de lucrări de construcţii, zidărie etc. cu ajutorul cărora îşi găsiseră în unele cazuri o formulă legală de funcţionare Radu, Vlad şi Nicu, chiar şi cu participarea temporară şi parţială a prietenului Constantin, care în acelaşi timp era arhitect salariat de stat, era unul dintre semnele optimismului prudent, dar crescând.

Dintre cele două colective particulare prietene, unul fusese în mod surprinzător salvat, de-a lungul timpurilor grele pentru comunitatea germană, de un german care îl conducea abil şi autoritar, remarcându-se de la prima vedere prin sobra eleganţă vestimentară şi virtuţile seriozităţii uşor rigide, ale disciplinei şi corectitudinii. Celălalt colectiv particular constituia nu numai o rămăşiţă a economiei precomuniste, ci şi un remarcabil model de supravieţuire a României de altădată. Era condus de doi fraţi, dintre care cel mai tânăr îi recunoştea din plin întâietatea celuilalt, nu numai plusul lui de experienţă, ci şi de înţelepciune şi autoritate morală. Amândoi erau profund religioşi, comportându-se şi manifestându-se ca fii ai Bisericii, fără nici un rabat politic. Colectivul acesta particular era în fond o mică întreprindere tradiţională de familie creştină funcţionând în mijlocul unei lumi dirijate de „dictatura proletariatului."

Prietenii găsiseră deci formule şi formaţiuni de lucru prelungind vechiul lor stil de neîncadrare în reţeaua administrativă şi politică de stat şi, luându-şi puţin avânt, au fost cu toţii de acord că îşi pot permite, cel puţin pentru o perioadă de timp, să-l treacă pe Dinu pe un stat de plată, ca lucrător de specialitate „stucator", la şantierul de la Constanţa. Acolo, Radu şi Nicu instalaseră şefi de echipă bine cunoscuţi şi de încredere, care trebuiau să execute lucrări de prima calitate, necesitând înaltă calificare, iar plata era neobişnuit de generoasă. Dar, ca totul să meargă bine, tehnic şi administrativ, Radu şi Nicu se găseau mereu în luptă cu timpul, cu sistemele rigide de normare, cu ciocnirile de orgolii şi interese, neuitându-se nici intermediarii, cu presiunile beneficiarilor legali, care erau şi ei, la rândul lor, presaţi de şefii lor. Aşa că salariul neneglijabil al „stucatorului" Dinu, care, de fapt, nu cunoştea decât numele

acestei meserii, avea de împlinit anumite goluri inevitabile într-o operație în care de multe ori pe omul de specialitate nu îl puteai plăti decât dacă îi adăugai ceva substanțial peste ceea ce îți permitea legea să îi dai pe statul legal de salarii.

Deci, un timp, fantoma lui Dinu a lucrat la Constanța, el nedepășind de fapt fiziceşte perimetrul Bucureştiului. Dar numele şi producția lui figurau ferm în situațiile şi statele de salarii de la Constanța, semnătura de primire neconstituind nici o problemă. Totuşi a venit şi ziua când, cel puțin o dată, a fost nevoie să apară şi el în carne şi oase la biroul de plată al lucrărilor de la Constanța. Câteva minute de zăbovire la un ghişeu, o semnătură în fața unui casier necunoscut, care nu va avea nici un motiv să viseze urât la noapte, pe urmă o stânga-mprejur, cât mai nepăsător şi rece, şi în sfârşit întoarcerea de urgență la Bucureşti, căci, dacă o noapte sau chiar două ai putut să dormi la hotel neînscris, trecând de cerberul de la poartă, amestecat în grupul foarte bine dispus al titularilor camerelor veniți în trombă, Nicu, Radu, Constantin, amicul Mielu, la oră foarte înaintată şi într-o stare bahică atât de triumfătoare, încât chiar şi un portar mai puțin amical ar fi putut greşi numărătoarea, de acum străvechiul port la mare şi pe deasupra şi zonă supravegheată de frontieră nu mai avea cum să te găzduiască.

Dar atât de scurta şedere la Constanța i-a prilejuit surghiunitului din strada Visarion 7 întâlniri cu ecou prelungit. În primul rând, însăşi descoperirea acestei lumi necunoscute, de port maritim, jumătate marinărească, jumătate interlopă, cu bănuite firide securiste, dar populată de tipi ai căror muşchi exersați şi ochi inexpresivi adeseori parcă sfidau convențiile şi supunerea celor legați de legea pământului. Pe urmă, patina unui trecut cosmopolit, care îi preexistase şi îi supraviețuia comunizării, de altfel mai fățişe şi deci mai grosolane aici, dar, cel puțin în imaginația lui Dinu, iremediabil subminată de viziunea nesfârşită a mării şi de duhurile antice.

Pe acest fundal, în care comunismul se putea rosti şi exercita mai răspicat şi mai brutal, dar condamnat să se înfrunte zadarnic, de data aceasta cu un element cosmic şi cu o istorie elementară, Dinu a mai trăit şi două întâlniri cu persoane

aparte, una dorită, cealaltă întâmplătoare. Avea adresa şi numărul de telefon al acelei rude prin alianță, născut la poalele munților Gorjului, trecut printr-o studenție legionară şi care, în preajma lui 23 august 1944, îi vorbise deschis proaspătului student de atunci, Dinu, simpatizant al Aliaților, nu despre victoria libertății pe care o spera el, ci despre o lungă perioadă de întunecime istorică, pentru care camarazii lui Cornea se pregăteau, unii făcând deja planuri de retragere şi rezistență armată în munți.

Dumitru Cornea era medic veterinar şi se stabilise între timp la Constanța, unde era căsătorit cu o doctoriță pe care o cunoscuse pe timpul când ea îşi făcea stagiul în Oltenia. Relațiile lui Dinu cu cei doi datau din perioada olteană şi păstrau ceva din simpatia reciprocă şi gustul lungilor dialoguri juvenile de atunci. Dar, telefonându-i din Constanța, Dinu şi-a dat seama că Dumitru Cornea ar prefera să-l vadă între patru ochi. L-a aşteptat acasă la o oră când soția era încă la serviciu şi, pe urmă, au rătăcit pe nişte străzi din vechiul oraş. Dumitru Cornea i-a arătat cabinetul lui veterinar, au poposit la o cârciumă. Cât de puțină experiență poseda Dinu la vremea aceea în acest domeniu, şi-a dat totuşi repede seama că Dumitru trecea printr-o depresiune:

„Dinule, eu îmi iubesc meseria, animalele pe care le tratez, mă înțeleg bine cu cei cu care am de-a face, în special cu oamenii simpli şi cu țăranii din regiune. Mă simpatizează şi au încredere în mine. Dar întreaga atmosferă, aglomerarea asta anonimă, miile de complicații, artificialități, fuga de linişte, gesturile inutile, agitația fără sens mă apasă. E o viață falsă şi fără bucurie. A fost un drum lung de la târguşorul de munte de unde am plecat, până aici. Regret că l-am făcut. Dacă aş fi rămas acolo, nu mi-aş fi putut pierde împăcarea elementară cu lumea şi, probabil, nici o anumită muzică interioară, care a amuțit. Vise neagitate şi frumoase am din ce în ce mai rar, dar când totuşi mă vizitează, mă văd acasă ieşind pe prispă în răcoarea dimineții, nu în pijama, ci într-o cămaşă de noapte, pe care o dezbrac încet, încet, ca într-un ritual, pe urmă mă spăl la cişmea, din cap până în picioare, şi, deodată, scena se schimbă

şi mă găsesc pe o coastă lină, cosind cu gesturi largi şi cu nările mângâiate de mirosul florilor şi al fânului proaspăt. ·Cred că numai dacă aş putea schimba visul acesta în realitate, aş mai putea fi fericit – şi anume până la capăt. Dar nu există nici un drum de întoarcere... Sunt lucruri greu de înțeles şi pe care nu le spun nimănui. Am şi eu un prilej să mă descarc la tine. Ca şi cum nu ți-ar ajunge ale tale."

„Cred că te pot înțelege bine. Dar poate că visul acela nu e chiar atât de irealizabil, numai că într-un alt fel. A început să se mişte ceva în lume."

„Şi despre asta vroiam neapărat să vorbesc cu tine. Adică despre un alt fel de vis, cel al eliberării. Şi, în privința aceasta, am mari greutăți, anume cu camarazii mei de pe aici, cu care desigur am rămas în contact. Încerc să-i conving că trebuie să recunoaştem realitatea. Cel puțin pentru un timp previzibil nu există nici o şansă de eliberare a noastră de comunism. Occidentul nu va risca nici un gest concret, ofensiv, iar ruşii, bazați şi pe înțelegerile anterioare şi pe pericolul comun nuclear, nu vor ceda nimic din ce au obținut la sfârşitul războiului. A venit timpul lucidității, cât ar fi ea de dureroasă. Şi ea ne impune reconsiderarea tuturor strategiilor de până acum. O înghețare a acțiunilor şi a eforturilor de organizare. Nu supunere interioară, ci abținere de la fapte şi proiecte care nu pot da alte rezultate decât distrugerea noastră."

„Cred că în ultimii ani, parcurgând mai repede decât unii camarazi ai tăi acest proces de trezire la un realism necesar, tu eşti înclinat să-i tragi ultimele consecințe logice, tocmai într-un timp când imobilismul postbelic începe să se clatine, mai ales în urma morții lui Stalin, garantul suprem al statu-quo-ului. Prudență da, dar abandon nu. Mai ales când duşmanul începe să aibă greutăți la el acasă."

„Greutățile la care te referi nu sunt de natură a schimba sistemul şi nici imperialismul respectiv. Eu mă găsesc în situația absurdă că securiştii, care îmi cunosc trecutul politic, mi-au tot dat ocolul şi pe urmă au început să mă hărțuiască, întrebându-mă despre camarazii mei din zonă, despre moralul, ideile, voința lor reacționară, iar eu îi mint pe securişti că ei nu

mai au nici un gând de acțiune, adică tocmai ceea ce eu încerc să-i conving pe camarazi, dar fără succes. Dinule, ăştia vor să ne distrugă, cu şi fără motiv. Dar cel puțin noi să nu le oferim motivul sau pretextul, mai ales când inutilitatea actului nostru e evidentă. Te rog, ține seama de acest tragic impas. Tu şi prietenii tăi. Renunțați la ceea ce, în fond, echivalează cu o sinucidere îngropată într-o istorie împietrită."

„Îți promit că voi fi prudent. Mai ales că împărtăşesc scepticismul tău cu privire la o acțiune curajoasă de eliberare din partea Occidentului. În schimb, cred din ce în ce mai mult că eliberarea noastră nu va veni din Apus, ci, până la urmă, dinspre Răsărit, prin căderea sistemului sovietic, printr-o modificare istorică izvorâtă din criza, din zguduirea Marii Închisori a Popoarelor. Înfrângerea nu va veni din țeava puştii occidentale, ci din caracterul antireligios şi antiuman al comunismului. Occidentul ne-ar putea ajuta, dar nu elibera... Lupta nu poate înceta."

Nu a trecut mult şi Cornea a murit subit. S-a vorbit de un stop cardiac, la capătul unei gripe făcute pe picioare. Din convorbirea de atunci şi din ce a mai aflat Dinu mai târziu de la o mătuşă a lui Cornea, din Bucureşti, pe care a vizitat-o pentru a discuta posibilitatea de a sta câtva timp ascuns la ea, Dinu era înclinat să creadă că, de fapt, Cornea se sinucisese ca urmare a acelei deprimări constatate atunci, în convorbirea lor de la Constanța, şi sub presiunile continue ale Securității, care ar fi vrut să-l folosească împotriva camarazilor lui. Acest uriaş, făcut parcă numai din oase şi muşchi, cu ochi mari, calzi şi melancolici şi care îngrijea şi opera animalele cu o forță învăluită în tandrețe, era pătruns de o lealitate înnăscută şi necondiționată.

„Destinul a făcut ca Securitatea – probabil tocmai pentru că în mod instinctiv adulmecase infinita lui onestitate – să încerce, cu perseverență animalică, imposibila lui convertire la trădare (cât de mici ar fi fost primii paşi solicitați de la el în această direcție). Or, pentru Cornea, cea mai infimă nelealitate ar fi echivalat cu suprimarea sensului. A preferat să se suprime pe sine. Îmi vorbise în treacăt de stricnina pe care o avea în permanență în dulăpiorul cabinetului său veterinar."

Seara, prietenii lui Dinu l-au luat cu ei să mănânce la vechiul restaurant de pe malul mării, Cazinoul, mare şi elegant, dar aproape cu desăvârşire gol. Noaptea marină senină de afară, liniştea ireală din restaurantul luxos prin care câţiva chelneri se mişcau ca nişte fantome tăcute, vinul bun care urca prin vine ca o putere suavă şi atemporală... Aprinşi, dar calmi, gustau clipa suspendată între ameninţările uitate ale prezentului şi o victorie care parcă începuse să le zâmbească prin vălul enigmatic al istoriei pe care o urau şi o iubeau în acelaşi timp. În noaptea aceea, comunismul rămăsese pe afară, ca un strigoi periculos, dar căruia cineva e pe cale să-i vâre un ţăruş în inimă. Încercau în dinţi aurul ideilor, îşi aminteau isprăvile adolescenţei comune, se hârjoneau ca nişte căţelandri care se muşcă în glumă, dar care ar fi devenit periculoşi dacă altul s-ar fi băgat între ei să le tulbure lupta purtată alene.

Şi totuşi cineva a intervenit într-un fel care l-a introdus instantaneu în acel joc. De vreo jumătate de oră, singurătatea însufleţită a mesei lor, în localul care altfel parcă ar fi trebuit să se pregătească de culcare, a fost nu întreruptă, dar flancată de un grup de şapte-opt marinari străini care au luat loc la o masă, intrând şi ei în ritualul cvasimecanic al acelui restaurant care semăna cu un decor într-un teatru aflat în vacanţă.

Prietenii lui Dinu îşi gustau propria lor piesă de teatru, ignorând de mult decorul, când, de la masa pierdută în vastitatea tăcută, s-a ridicat un ofiţer de marină care s-a îndreptat spre ei, li s-a prezentat simplu şi cu o jovialitate discretă: „Sunt căpitan de vas comercial italian. I-am însoţit pe tinerii mei marinari şi m-aş simţi onorat dacă m-aţi accepta o clipa la masa dumneavoastră. Dacă nu vă deranjează, am putea bea un scurt pahar şi schimba câteva cuvinte."

Băieţilor le-a fost din prima clipă plăcut micul, vioiul ofiţer de marină, ferm în mişcări şi graţios în vorbirea lui italiană, iar clipa elegant solicitată de el s-a prelungit până la închiderea localului. Le-a spus că în timpul războiului fusese comandant de submarin. De la început, nu a fost nici o reţinere de ambele părţi. Când i-au spus că ei nu sunt comunişti, ci

regalişti, maiorul, căci acesta era gradul din armată al actualului căpitan de vas comercial, le-a spus că şi el este monarhist şi le-a arătat coroana regală italiană pe care o avea gravată în piatra inelului pe care îl purta. I-au vorbit pe îndelete despre teroarea comunistă. „Dacă Italia ar fi câştigat războiul, dumneavoastră nu v-ați găsi în situația aceasta."

Discuția nu s-a mărginit la politica mondială, ci a îmbrățişat multe aspecte ale istoriei postbelice. Aveau în fața lor un fost comandant participant la războiul submarin din Mediterană, de partea Axei, dar fără să fi fost fascist, care supraviețuise bătăliei, era de acord cu democrația, dar nu cu comunismul. S-au aliat peste sticlele golite cu exuberanță latină şi, dacă dincolo de masa lor nu ar fi domnit comunismul şi împărțirea lumii, poate că în noaptea aceea s-ar fi putut întemeia o prietenie. Ofițerul de marină italian era încă bun conviv de chef, dar minte lucidă şi fire luptătoare. Le-a mulțumit pentru încrederea acordată. Erau bucuroşi de acest bun prilej de a informa un occidental inimos despre dictatura ce se încerca a fi ocultată. Domnea nu numai entuziasmul libațiunii, ci şi o solidaritate spirituală între marinarul din țara vest-europeană cu cel mai puternic partid comunist şi tinerii anticomunişti români cu care i se încrucişaseră drumurile. Şi el şi ei, pe drept, nici nu vroiseră să ştie de eternele poveşti cu agenți şi contraagenți, în acea noapte constănțeană cu lună plină.

Alexandru Dumitrescu-Colteşti şi Radu Livezeanu

„Spiritul de la Geneva" adia până pe malurile Dâmboviței. Chiar şi pesimiştii, scepticii şi înfricoşații cronici începuseră să ia în gură formula magică consfințită „la vârf", la un pahar de whisky sau de votcă, de marii inițiați, de calibru mic-burghez, ai treburilor lumii. „Vine destinderea mare", te asigurau şi se asigurau pe ei înşişi unchi joviali, bărbați politici şi apolitici, oameni cumsecade şi lichele veşnic istețe, începând să se

scuture uşurel de teroare, ca de o îndelungată astenie postgripală. Până una alta, mai ieşea unul sau altul din închisoare. Era vorba de deținuți cu pedepse politice mai mici sau de eliberări mai timpurii din motive medicale.

Dinu îl întâlnise la un restaurant dietetic din Bucureşti pe fostul preşedinte al Partidului Național Țărănesc din Vâlcea, Alexandru Dumitrescu-Colteşti. O bucurie neaşteptată, urmată de câteva convorbiri mai lungi cu acest avocat de origine țărănească şi de remarcabilă cultură şi rafinament intelectual. Un epicurean cu sensibilitate literară, un realist capabil să se transforme în tribun înflăcărat, un abil, omenos şi plin de umor. Mânuitorul ingenios până la sofisticare al articolelor de lege scrisese în tinerețe, înainte de război, un roman de anticipație, intitulat „Noul Adam", în care zugrăvea o metropolă gigantică şi tentaculară a viitorului, o supercivilizație din ce în ce mai strict reglementată şi mai depersonalizată, din care un mic revoltat, Noul Adam, trebuie să evadeze. Fostul şef al PNȚ-ului vâlcean era un temperamental care însă îl studiase pe Macchiavelli, un tactician care îşi avea clipele lui de sentimentalism.

Dinu luptase în strânsă legătură cu el şi cu Radu Livezeanu, secretarul general al PNȚ, în campania electorală din 1946, organizația din Vâlcea adoptând atunci, în ciuda constrângerilor comuniste, o strategie net ofensivă. Cei doi şefi de organizație colaboraseră foarte strâns cu tinerii. De altfel, comuna Colteşti, de unde se trăgea şeful PNȚ-ului din Vâlcea, era vecină cu comuna Alunu, de unde bunicul lui Dinu îl ajutase cândva pe Alexandru Dumitrescu-Colteşti să-şi facă studiile la Bucureşti. Dar nu trecutul familial, ci mai ales marea ciocnire a libertății cu dictatura îi unise pe cei doi. La care se adăuga o comunicare intelectuală pe care o apreciau reciproc. Alexandru Dumitrescu-Colteşti avea încredere deplină în Dinu.

De la el a aflat acesta pentru prima oară despre emisari trimişi şi încercările care se făcuseră în închisoare de a-l determina pe Iuliu Maniu să intre într-un dialog de (aparentă) reconciliere cu guvernul comunist şi despre refuzul şi moartea

ascetică a acestuia. Şi pe Alexandru Dumitrescu-Colteşti căutaseră să-l domesticească, transportându-l din închisoare să vadă ceva din „realizările regimului."

Plăcerea scurtei reîntâlniri cu acest bun român, om complex, rămas întru totul fidel lui Iuliu Maniu şi Ion Mihalache, în ciuda oricăror meandre forţate, era umbrită la Dinu de faptul că el nu putea să-i spună tot adevărul în ceea ce privea condiţia lui de „fugar" căutat de Securitate. Nu că ar fi existat cel mai mic pericol de denunţ, dar tocmai „omisiunea de denunţ" ar fi devenit imediat infracţiunea gravă sub incidenţia căreia ar fi intrat Alexandru Dumitrescu-Colteşti. De aici şi greutăţile suplimentare ale neacceptării reluării unei legături „normale" sau ale evitării angajării în proiecte de creaţie culturală care, indiferent că şi aşa s-au dovedit utopice, erau excluse principial şi *de facto* din perspectiva lui Dinu. A fost o scurtă şi însorită întâlnire. Pe urmă, Dinu a dispărut din raza vizuală a lui Alexandru Dumitrescu-Colteşti, iar acesta din urmă nu a trecut mult şi s-a reîntors în închisoare. Aceeaşi soartă a avut-o şi Radu Livezeanu, a cărui inteligenţă şi curaj erau ascuţite ca o sabie.

Amintiri despre generalul Rădescu şi o întâlnire cu Zaharia Stancu

Securiştii îi pierduseră urma. Tentativele de ieşire în lume ale urmaşilor lui Stalin descumpăniseră întrucâtva şi încetiniseră maşinăria represiunii chiar şi în România. Ascunzătoarea lui Dinu funcţionase bine. Aşa că a continuat să-şi permită unele ieşiri din cochilie. Le făcea cu acea neconvenţionalitate iconoclastă faţă de statul poliţienesc de care se poate bucura un om care şi-a ars toate punţile de întoarcere şi care ştia pe propria piele că principialul „contact social" al lui Jean-Jacques Rousseau nu are nici un loc în capul conducătorilor zilei.

Aflase întâmplător că într-o carte de amintiri, scriitorul Zaharia Stancu povestea despre o întâlnire cu un colonel în trenul în care călătorea spre lagărul de la Târgu Jiu, în timpul războiului, sub paza unui agent al Siguranței Generale. Despre acea întâlnire, Dinu ştia din relatarea pe care i-o făcuse la vremea sa colonelul respectiv. Zaharia Stancu se găsea într-un compartiment de clasa I şi, atunci când agentul ieşise până afară, colonelul acela, care simțise ceva, l-a întrebat pe scriitor; Zaharia Stancu spunându-i adevărul, colonelul de jandarmi i-a precizat că şi el călătoreşte tot spre Târgu Jiu, tocmai pentru a participa la prima întrunire a unei comisii înființate pentru a lua în considerare plângerile din ce în ce mai numeroase ale unor internați acolo, care descriau drept neîntemeiată deținerea lor. Colonelul i-a spus că îi va cere agentului de Siguranță să nu-i mai stea în coastă lui Zaharia Stancu, ci să se mute într-un alt compartiment, ceea ce s-a şi întâmplat. Au mai schimbat câteva cuvinte şi, după câtva timp, a intrat în compartiment un general cu care colonelul părea că se cunoaşte mai de mult. Cei doi nu s-au sfiit de prezența lui Zaharia Stancu şi au discutat critic despre aumite greşeli făcute de guvern, inclusiv despre angajarea prea adâncă în războiul dus de Germania în Uniunea Sovietică. După ce generalul a coborât la una dintre gări, Zaharia Stancu relata în cartea lui că i-a spus colonelului: „Domnule colonel, eu sunt trimis în lagăr pe motive destul de obscure. Cred că dacă mi-aş fi permis să vorbesc, cum ați făcut-o cu partenerul dumneavoastră de discuție, m-ar fi trimis în fața Curții Marțiale.“ „Probabil“, i-a răspuns colonelul, „dar cu noi nu se poate proceda chiar aşa. În orice caz, vă sfătuiesc să redactați un memoriu până la următoarea şedință a comisiei şi vă promit că el va fi analizat cum se cuvine, pentru a se obține punerea în libertate.“

Zaharia Stancu îşi încheia acel pasaj de amintiri scriind că la scurt timp a aflat că acel colonel a murit subit din cauza unui atac de cord, survenit în trenul în care tocmai se urcase pentru a veni să participe la comisia de examinare a reclamațiilor internaților din lagărul de la Târgu Jiu (unde se găseau comunişti, legionari, precum şi opozanți din alte formațiuni politice etc.).

De pildă, tatăl său îi povestea lui Dinu că îl găsise internat în lagăr pe generalul Nicolae Rădescu, care era mai în vârstă decât el şi căruia îi fusese, ca sublocotenent, subaltern în primul război mondial. Abia întors de la Târgu Jiu, i-a redat lui Dinu ceva din discuţia avută cu generalul Nicolae Rădescu într-un mod care a înflăcărat imaginaţia liceanului antigerman de atunci: „Domnule general, nu mi-aş fi închipuit să vă găsesc aici. Cum de s-a putut aşa ceva?“ „Dragul meu, nu ştiu dacă ai aflat sau nu că ambasadorul german Manfred von Killinger a ţinut un discurs în care a făcut observaţii critice ireverenţioase despre vechea clasă politică şi despre familia regală, care au împins România împotriva Germaniei în primul război mondial. I-am scris imediat, spunându-i că, întrucât a insultat-o pe răposata Regina Maria, căreia eu i-am fost aghiotant în acel război, să se considere pălmuit de mine şi, dacă este un om de onoare, să mă provoace la duel. Nu m-a provocat la duel, în schimb, probabil că s-a plâns la guvern, căci, la scurt timp, m-am pomenit acasă cu doi agenţi care m-au rugat politicos să-mi fac bagajele şi să-i însoţesc spre lagărul de la Târgu Jiu, unde vom merge cu trenul. Ei au ordin să mă predea mâine acolo. «Măi băieţi, cum vă închipuiţi că eu mă las dus cu pază? Mă prezint singur acolo.» «Domnule general, noi avem ordin şi o foaie de drum în care sunteţi trecut şi dumneavoastră.» «Uite ce e. Daţi-o-ncolo de foaie de drum! Vă plătesc eu două bilete separate. Uite banii aici şi ne întâlnim mâine la ora stabilită, la poarta lagărului, unde vom intra împreună. Eu mă pregătesc în linişte şi vin singur!» Au înţeles că altfel nu merge, iar eu m-am prezentat punctual la întâlnire la Târgu Jiu.“

La întrebarea tatălui lui Dinu, ce ar putea face pentru el sau dacă are vreo plângere, Nicolae Rădescu i-a răspuns: „Sunt tratat ca şi ceilalţi aflaţi în lagăr. Mâncarea este suficientă, dar eu sunt obişnuit să mănânc mai mult peşte şi asta nu se găteşte în lagăr. Dacă s-ar putea să-mi aducă la prânz peşte de la un restaurant, bineînţeles pe banii mei, m-aş bucura.“ Tatăl lui Dinu a obţinut ca generalului Nicolae Rădescu să i se aducă zilnic mâncare de peşte de la unul dintre restaurantele din Târgu Jiu.

Întâmplarea a făcut ca, la câtva timp după moartea tatălui său, Dinu, care abia terminase liceul, să facă o scurtă călătorie la Târgu Jiu. Aşezându-se să ia masa la un restaurant din oraş, chelnerul l-a rugat să-l scuze câteva minute, pentru că tocmai a venit cineva de la lagăr să ia prânzul pentru un internat politic: „E o persoană importantă şi zilnic, la ora asta, vin să ridice sufertaşul pentru el. Întotdeauna peşte."

Dinu avusese o întâlnire la nişte prieteni la Bucureşti cu mama lui, care locuia la Râmnicu Vâlcea şi, cu acel prilej, încercase să o pregătească, pe cât cu putinţă şi fără a o înfricoşa prea mult, pentru o lungă despărţire. Nu îi spusese că este căutat de Securitate şi nici că nu exista alternativă decât întreruperea relaţiilor. „Eu m-am gândit că ar fi mai bine ca pentru un timp să mă dau la fund. Îmi pot permite să nu am un serviciu. Am prieteni care mă pot ajuta. La nevoie, mai lucrez la nişte traduceri, dar nu sub numele meu. Am deci privilegiul de a-mi permite să ies din sfera de observaţie a Securităţii şi de a nu putea fi găsit în cazul în care aş ajunge pe vreo listă de arestări, de exemplu pentru activitatea naţional-ţărănistă din trecut. Nu vreau ca, la o adică, să mă ia ca din oală. Iar tu, dacă ai fi cumva întrebată, să poţi spune liniştită că nu ştii pe unde mă găsesc. E un fel de medicină preventivă. Nu va dura mult şi tu vei şti că eu însumi am adoptat această strategie pentru a evita orice riscuri. E poate un exces de prudenţă şi e păcat că va trebui probabil să nu ne vedem până când voi considera că situaţia s-a îmbunătăţit, dar vei avea veşti de la mine şi poţi fi convinsă că în felul acesta am redus la minimum riscurile mele."

Mama lui Dinu era o fiinţă foarte sensibilă şi temătoare. Pentru a o cruţa, Dinu încerca pe de o parte să nu o lase complet nepregătită, pe de altă parte, fără a-i spune tot adevărul, să îi prezinte dispariţia lui nu ca efect al unui pericol deja declanşat, ci ca pe o măsură menită să anuleze primejdiile potenţiale de care ea era şi aşa prea conştientă. Îi citea în ochi greaua întrebare umbrită de grijă şi tristeţe şi, ştiind cât de prompt îi lucra inteligenţa şi imaginaţia, căuta să-i furnizeze motive cât mai plauzibile şi argumente cât mai liniştitoare pentru o despărţire; era ultimul lucru pe care inima ei l-ar fi

acceptat dacă nu reuşea să i-o prezinte ca pe o ingenioasă metodă inventată de el însuşi pentru a se pune la adăpost, pentru mai multă siguranță, pentru ajungerea fără prea multe riscuri la limanul dorit de amândoi, al încetării stării de teroare fățișă sau implicită. Nu putea conta pe o reuşită completă şi, cu atât mai puțin, de durată în liniştirea ei, dar, dincolo de ghimpii tuturor fricilor şi îndoielilor, ea avea încredere nu neapărat în înțelepciunea, ci într-o anumită „inteligență" a lui şi totul suna ca o rețetă abilă contra maşinațiilor malefice ale opresiunii comuniste care îi provocau în egală măsură oroare, teamă şi dispreț. Fiul ei poate că îşi confecționase un scut protector şi deocamdată grija de a-l şti ferit părea să țină în frâu durerea despărțirii pe un timp greu de prevăzut. Ea trăia dintr-o pensie de pe urma soțului mort în timpul şi din cauza serviciului înainte de instaurarea comunismului.

La scurt timp după ce Dinu o pregătise în oarecare măsură şi cu multe menajamente pentru cele ce vor urma din cauza căutării lui de către Securitate, ea a mai primit o lovitură. S-a luat măsura de a nu i se mai plăti nici o pensie pe motivul că soțul fusese ofițer de jandarmi, deci făcuse parte din aparatul de opresiune a clasei muncitoare. Dinu s-a hotărât să încerce să o ajute de la distanță. A vorbit cu un avocat care fusese un admirator al tatălui lui şi căruia îi putea destăinui noua grijă pentru că făcea parte dintre puținii inițiați asupra situației lui reale. Avocatul s-a oferit imediat să alcătuiască un memoriu în numele mamei lui Dinu, la care să anexeze diferite mărturii despre trecutul ireproşabil şi atitudinea neobişnuit de democratică a fostului colonel de jandarmi, inclusiv față de el însuşi, care făcuse politică de stânga sub vechiul regim. I s-a părut de asemenea bună ideea lui Dinu de a se cita şi pasajul din cartea lui Zaharia Stancu, cu alăturarea dovezii că acel colonel binevoitor față de arestatul politic de pe timpul lui Antonescu era soțul celei căreia i se tăiase pensia.

„În afară de această confirmare dovedită cu date, eu mai vreau ceva. Fără să iau legătura cu mama, eu mă voi duce personal să vorbesc cu Zaharia Stancu la Direcția Teatrelor şi să-l rog ca, fără să se amestece în vreun fel în demersul pe care

îl veți face dumneavoastră sau în chestiunea în sine, să confirme numai că ceea ce a scris în cartea lui de amintiri este o întâmplare reală, nu o ficțiune literară." „Prin aceasta, el nu ar face decât să confirme autenticitatea memoriilor, fără a se angaja în litigiul nostru de azi, iar pentru noi această logică şi banală afirmație, că memoriile sunt memorii şi nu romane, ar reprezenta o prețioasă întărire a întregii demonstrații întemeiate pe fapte în memoriul pe care îl vom înainta", a spus avocatul care era mai furios şi, bineînțeles, mai întreprinzător decât Dinu.

Aşa că, într-o dimineață, Dinu a bătut la uşa Direcției Teatrelor şi i-a solicitat secretarei lui Zaharia Stancu o audiență de cinci minute la şeful ei. I-a spus acesteia, fără ocolişuri, despre ce este vorba şi că deci nu are de solicitat nici un avantaj personal sau de făcut vreo reclamație etc. Secretara a reacționat din capul locului pozitiv, dar a remarcat că Zaharia Stancu nu este în toane bune: „E foarte nervos. Mi-e teamă că nu vă va primi. Mai bine veniți mâine. Voi încerca să vă obțin scurta audiență. Aş vrea să reuşiți şi de aceea zic că e mai bine să nu încercăm chiar în clipa asta, ci mâine. Veniți pe la ora 11." Era foarte evident că secretara lui Zaharia Stancu pusese la inimă cauza văduvei căreia i se retezase brusc sursa de existență.

A doua zi, Dinu i-a dus câteva flori. „Mi-am dat seama că s-ar putea să vă atrageți nemulțumirea şefului dumneavoastră. Nu aş vrea să aveți neplăceri din cauza mea. Vă rog să fiți cât se poate de prudentă. Să nu cumva să insistați. Orice s-ar întâmpla, vina este a mea, iar generozitatea spontană cu care ați reacționat rămâne neştirbită." „Aş vrea mult să reuşiți. Trebuie să încercați. Dar, din păcate, e supernervos. Să încercăm marea cu degetul!"

Secretara şi-a luat inima în dinți, a bătut la uşa şefului şi a intrat. După două-trei minute, uşa s-a deschis şi Zaharia Stancu a făcut câțiva paşi către Dinu, care aştepta. Deci nu îl primise în audiență, dar acceptase să vorbească din uşă cu el. În mod normal, Dinu nu ar fi acceptat acest tratament, dar şi aşa acțiunea lui nu se încadra în limitele normalității (lucru pe care Zaharia Stancu din fericire îl ignora, căci cum ai fi putut să-l abordezi spunându-i că eşti un individ căutat de Securitate?).

Izvorâse dintr-o disperare care nu vroia să rămână pasivă, dar care, încercând totuşi o salvare de ultimă clipă a propriei mame de la încă o lovitură a luptei de clasă care se abătuse asupra lumii româneşti cu puterea unei forţe a naturii pe care nimeni nu o poate opri, se situa între provocare şi autoînşelare.

Sub o asemenea constelaţie şi, întrucât nu avea de cerut nimic pentru sine, putea accepta ceea ce altfel ar fi respins prompt ca pe o insolenţă sau umilinţă. „Care este dorinţa dumneavostră?" „Nu-mi doresc nimic pentru mine însumi, ci pentru mama mea. Ei i-ar folosi dacă aş putea obţine de la dumneavostră o singură frază în care să afirmaţi că un scurt pasaj din memoriile publicate de dumneavoastră este, aşa cum o şi spuneţi în carte, o întâmplare trăită, şi nu un adaos literar sau o ficţiune. E vorba de un colonel pe care l-aţi întâlnit în trenul spre lagărul de la Târgu Jiu. În carte relataţi convorbirea cu el, comportarea lui şi adăugaţi că la scurt timp după aceea aţi aflat că a murit subit din cauza unui atac de cord. Dumneavoastră nu îi menţionaţi numele, iar eu nu vă cer sub nici o formă o confirmare a identităţii lui reale. Aceasta este treaba mea şi a mamei mele şi o vom rezolva în modul cel mai simplu pe baza actelor oficiale care există şi confirmă neîndoielnic. Deci nu vă cerem nici un cuvânt în plus în afară de confirmarea că ceea ce aţi relatat în carte a fost o realitate, şi nu o invenţie artistică. De asemenea, nu vă cerem să spuneţi ceva în favoarea acelui colonel. Nu solicităm o referinţă, ci numai o frază în care să confirmaţi veracitatea acelui mic fragment al cărţii pe care aţi publicat-o."

Zaharia Stancu, care la început nu-şi ascunsese nici nerăbdarea, nici indisponibilitatea la o discuţie propriu-zisă şi stătea în uşă parcă pregătindu-se în fiecare clipă să se întoarcă în dosul ei, un bărbat frumos, cu faţa uşor palidă şi privirea inteligentă, dar învăluită de un amestec de melancolie şi iritare, şi-a ieşit din umoarea plictisită, obrajii i s-au colorat pentru o clipă şi a declarat cu voce exasperată: „Nu dau nici o declaraţie. Am mai dat o dată o referinţă despre un colonel şi am fost anchetat trei luni de zile de Comitetul Central." „Dar eu nu am

cerut sub nici o formă o referință, ci confirmarea unui text al dumneavoastră, ca atare." „Nu, nu, nu pot să dau."

Dinu l-a privit liniştit şi i-a spus: „Domnule Zaharia Stancu, ca să fiu sincer, mă aşteptasem la acest răspuns." Scriitorul s-a uitat la el dintr-o dată cu o curiozitate inedită, jumătate surprins, jumătate cu o întrebare mută parcă, amestecată cu o străfulgerare de respect. „Vă salut", i-a spus Dinu, părăsind brusc interlocutorul din uşă şi secretara din anticameră, căreia i-a zâmbit discret, înclinându-se.

Memoriul înaintat de avocat pentru revenirea asupra suprimării pensiei mamei lui Dinu a fost, prompt, respins.

Ştefania insistă să ajute

Dinu avea o soră mai mare din prima căsătorie a tatălui, Ştefania. Mama ei murise tânără în urma unei tuberculoze pulmonare. Ştefania urmase Facultatea de Medicină din Bucureşti, îşi făcuse stagiul obligatoriu la țară, dar acum era dentistă la Reşița. Vremurile, la care se adăuga şi moartea tatălui, făcuseră ca ei să se împrăştie, dar Dinu şi Ştefania țineau mult unul la altul. Privind înapoi, Dinu îşi spunea încă o dată că, în timp ce amândoi moşteniseră de la tatăl lor o anumită spontaneitate a sentimentelor şi a reacțiilor, împletită printre altele cu un simț al tainei şi frumuseții naturii, la ea, prin inepuizabila alchimie a dublei eredități, spontaneitatea înclinase spre impulsivitate, în timp ce el se învățase deja să o țină în cumpănă, pe de altă parte Ştefania combina iuțeala micilor ei mânii şi ieşiri temperamentale cu posibila alunecare în anxietate. Arabescurile emoționalității ei nu se întâlneau însă în nici un punct cu o linie a concesiilor morale sau politice, indiferent de presiunile epocii.

Dinu constatase cum sora lui, departe de familie, în timpul facultății şi după aceea, se ataşase de valorile creştine şi tradiția națională, pe care le încorporase în gândirea şi activitatea ei cotidiană mai ferm decât era obişnuit să o constate el în mediul din care porniseră la drum amândoi. De fiecare dată când o

vedea, era impresionat de această tărie şi consecvenţă a convingerilor crescute totuşi pe fondul fragil al acestei tinere femei ducând o existenţă destul de singuratică şi expusă brutalităţilor mediului şi timpului. Cu toate că se vedeau atât de rar, se regăseau întotdeauna nu numai în desăvârşită armonie frăţească, ci şi în deplin acord al respingerii unui regim pe care îl resimţeau ca antiuman şi antinaţional. Dar Dinu nu uita nici partea de vulnerabilitate a Ştefaniei, hipersensibilitatea ei potenţială în cazul ciocnirii cu pericolul sau terorismul psihologic la care ar putea-o supune, la o adică, urmăritorii lui şi ar fi vrut să o pregătească mai bine nu numai sufleteşte, ci şi în privinţa celei mai bune tactici de adoptat dacă şi când securiştii ar aborda-o sau ar încerca să exercite presiuni asupra ei în legătură cu fratele „dispărut." Nu era nici o clipă vorba de precauţii în ceea ce privea propria lui siguranţă, căci ea şi aşa trăia departe de vizuina secretă a lui Dinu, dar el, pe lângă dorinţa de-a o vedea, chiar şi în trecere, vroia să se asigure că ea are o imagine clară a situaţiei reale în care se găsea el şi, în acelaşi timp, să o pregătească pentru orice eventuale apariţii şi întrebări ale Securităţii. O strategie comună care să o poată scuti de orice neplăceri era după părerea lui Dinu realizabilă şi trebuia discutată cât mai precis cu putinţă. Momentul acestei călătorii era potrivit (în ciuda riscurilor inevitabile, pe cât putea el aprecia, în ultimul timp, curba urmăririi nu era ascendentă), iar, pe de altă parte, Dinu ar mai fi avut de rezolvat o problemă în regiunea în care locuia sora lui. Era ceva în legătură cu Irmgard, lucru ce nu putea fi dus la îndeplinire decât de el. Pentru a se sustrage deportării nemţilor în Uniunea Sovietică, Irmgard folosise un act fals de căsătorie cu un cetăţean român. Pentru document fusese folosit un formular sustras dintr-o primărie comunală. Omul generos care o ajutase atunci trecuse după aceea el însuşi printr-o deportare în Rusia, de unde între timp revenise. Irmgard vroia ca el să fie prevenit în mod confidenţial şi asigurat categoric că, dacă s-ar descoperi acel fals, el va fi în orice caz la adăpost de orice urmări, căci ea va declara că şi-a procurat singură acel formular şi a compus certificatul de căsătorie care îi dăduse un nume fals, dar salvator la vremea

aceea. Irmgard sperase că la atâția ani după război va apărea o amnistie pentru asemenea infracțiuni trecute şi neîndreptate „împotriva siguranței statului" şi continua să spere. Dar şi în cazul apariției unei amnistii, pentru a reveni cât de cât la normal, ar fi fost necesar să se autodenunțe, iar autoritățile comuniste ar fi cercetat fără îndoială împrejurările în care se produsese falsul. Irmgard trebuia neapărat să-l prevină pe respectivul că ea îl va scoate complet din cauză şi că, şi în cazul în care ar fi întrebat, el trebuie să nege fără nici o grijă şi ezitare.

Ştefania locuia cu chirie la o familie de nemți. Indiferent de sentimentele pe care le-ar fi avut față de români, aceştia o priveau cu respect, poate chiar cu oarecare simpatie, mai ales că nu-şi ascundeau reciproc comuna aversiune față de comunişti. Dinu a şi schimbat câteva cuvinte cu neamțul, dar îndeajuns ca să-şi semnaleze specia politică. Ştefania trăia singură. Frații erau foarte deschişi unul față de celălalt, dar nu au atins niciodată secretul acestei singurătăți. Era de ajuns că Dinu simțise că la mijloc era o dragoste pe cât de trainică, pe atât de grea sau nefericită, mai mult ca sigur pentru cineva care la un moment dat a fost arestat şi condamnat. Aşa că Ştefania, în ciuda tinereții şi comunicativității prietenoase, parcă începuse deja să-şi însuşească ceva din stilul tranşant şi umorul sec şi, în ciuda vioiciunii reacțiilor, o discretă umbră de resemnare, pe care le poți întâlni adesea la fetele bătrâne. Dar aceasta era poate mai mult o proiecție a imaginației îngrijorate a fratelui care o vedea atât de rar şi ştia atât de puțin în afară de deplinul şi caldul lor acord.

Ştefania se formase în mediul familial şi liceal oltenesc, cu accente puternice ale spiritului răspicat individualist-independent gorjenesc (făcuse ultimele clase liceale la Târgu Jiu, locuind la rudele de acolo), dar Dinu gândea că, dincolo de modul acela direct şi clar de a răspunde lumii şi vieții care, fără vorbe multe, ştii că vin de la Dumnezeu, religiozitatea care împregna atât de adânc şi în acelaşi timp cu o simplitate atât de copilărească gândirea şi năzuințele acestei fete ce studiase şi practica medicina şi care se izbise mai devreme decât el de materialismul endemic şi duritățile existenței cotidiene poate

că îşi trăgea o parte din sevă dinspre mama ei de mult decedată, Alexandrina, pe care tatăl o cunoscuse ca soră voluntară de caritate într-un spital de campanie din Moldova în primul război mondial şi care avea sânge rusesc.

Tatăl lui Dinu îi povestise ceva despre acel timp de moarte şi de dragoste, ca şi despre prietenia lui cu un călugăr basarabean de neştearsă memorie prin elanul credinţei şi moartea lui urmată de întâmplări cu aureolă mistică. „Dinule", îi spunea sora lui, „comunismul este o rebeliune scelerată împotriva lui Hristos. De asta îmi este atât de insuportabil, până la disperare." „Ai dreptate, dar gândeşte-te că tocmai această disperare a ta ascunde în ea marea speranţă. Pentru că desigur că trebuie să-ţi dai seama că, dacă e cineva pe care nu-L vor putea niciodată învinge, Acesta este Hristos."

Timpul vizitei lui Dinu era bine să fie scurt. Ştefania ar fi vrut să-l aibă mai mult în apartamentul ei liniştit, dar era ca o mamă care îşi dă seama „că băiatul ştie mai bine." „Indiferent ce comunicări sau contacte vor mai fi posibile în viitor, vizita aceasta trebuie să susţinem că a fost ultimul contact dintre noi. Proprietarii tăi m-au văzut şi ei pot confirma că am apărut pe neaşteptate. Dacă Securitatea vine la tine şi te întreabă, tu le spui că, după ce nu mai avuseseşi de mult ştiri de la mine, te-ai pomenit că am descins între două trenuri. Ţi-am spus că lucrez pe nişte şantiere în provincie. Nici o vorbă că aş avea probleme cu Securitatea. Te rog din suflet să nu te laşi indusă în eroare dacă ei îţi vor spune că eu am declarat că ţi-am spus că sunt căutat de Securitate. Poţi fi sigură că ei nu vor putea niciodată să-mi smulgă o asemenea declaraţie. Teoria trebuie să fie că noi suntem nişte fraţi vitregi, care ne înţelegem bine, dar avem contacte sporadice, iar tu te-ai obişnuit cu obiceiul meu de a nu-ţi scrie decât din an în Paşte." „Bine, dar eu pot şi aş vrea să te ajut cât de cât. Eşti necăjit, eşti slab. Trebuie să te hrăneşti mai substanţial, mai ales că duci o existenţă atât de dificilă şi periculoasă." „Nu e chiar atât de periculoasă cum îţi închipui tu. Şi nici atât de lipsită de mijloace. Am prieteni de mare nădejde. Ne-am pus imaginaţia la contribuţie şi ştim să dejucăm urmărirea." „Totuşi, eu nu sunt liniştită dacă nu te

sprijin şi eu cumva în această confruntare, căci orice ai spune, e o confruntare. Te rog să fii de acord ca eu să fac cumva să-ți parvină, regulat, nişte bani. Nu mulți, de exemplu patru-cinci sute de lei pe lună. Dă-mi o adresă nepericuloasă unde să pot să trimit banii prin poştă."

Până la urmă, Dinu i-a dat adresa din Bucureşti a lui Constantin, la care Securitatea nu ajunsese încă în nici un fel, dar nu pe numele lui, ci pe cel al mamei soției lui, care era franțuzoaică de origine şi cu totul în afară de meciul cu Securitatea. „Constantin îi va spune soacrei lui că banii sunt pentru mine, dar eu, lucrând pe şantiere în provincie, nu am o adresă fixă în Bucureşti, iar el, care mă întâlneşte o dată la câteva luni, îmi va da banii. Bătrâna franțuzoaică mă simpatizează şi se va bucura să-mi facă un serviciu, neştiind nimic despre situația reală. Dar tu trebuie să ții ascunsă această înțelegere, să nu recunoşti niciodată că m-ai ajutat, pentru că eu voi nega oricum orice fel de asemenea ajutor."

Ştefania locuia în apropiere de Reşița şi Dinu putea ajunge pe jos în mai puțin de o oră la o gară apropiată. Trenul trecea în zori, aşa că atunci când s-au despărțit era încă noapte. Fuseseră două zile fericite, necedate grijii sau vreunui gând negru, ci petrecute în povestiri întinse ca un pod peste timpul despărțirilor lor sau în scurte tăceri în care se contemplau luminați de regăsirea şi prelungirea copilăriei care nu ştie de timp. Ființa lor adâncă vrusese şi reuşise fără vreun efort sau artificiu ca ei să trăiască acele două zile ca pe o insulă pe care valurile de mult ştiute o asaltaseră fără a o tulbura din liniştea edenică.

Acum, Dinu înainta pe o potecă paralelă cu linia ferată în noaptea senină, scăldată în răcoarea care nu ştie încă de soare şi în răsuflarea fânețelor şi a florilor adormite care iscau în el o intensificare uşor euforică a percepției, o estompare a reflexelor defensive, o şoaptă de promisiune a posibilității unei izbânzi cu fața încă ascunsă de cețurile viitorului. Dar, în contrapunct, se ridica în el gândul amar al sorei pe care o lăsase în urma lui, micuță, dezarmată în ciuda avânturilor ei bătăioase, din ce în ce mai singură pe marginea unei iubiri ferecate, care ar fi vrut să-l vadă, şi el se ascundea; care ar fi trebuit apărată, încurajată, iar

el, în loc să o ajute, trebuia să o părăsească, iar ea era aceea care vroia şi urma să încerce să-l ajute de la distanţă.

Dinu a luat trenul care se oprea îndelung prin mici gări, în câmpul care se desfăşura sub soarele amiezii, lume necunoscută şi interzisă pentru Dinu, până când, în sfârşit, roţile şi frânele au scrâşnit în faţa unui peron, dincolo de care se înşirau bine îngrădite casele sătuleţului în stil nemţesc. Dinu nu s-a bucurat să fie singurul care cobora din tren pe un peron pe care se găsea numai un spectator, plutonierul de Miliţie, care l-a privit în treacăt, fără expresie şi probabil fără interes. A reuşit să-l găsească prin telefon pe cel căruia trebuia să-i transmită mesajul. S-au întâlnit în preajma primăriei şi s-au întreţinut mergând înapoi către gară şi aşteptând pe o bancă singuratică următorul tren. Procedase bine neîncercând să meargă să-l caute acasă, căci interlocutorul lui, care fusese deportat în Rusia, în ciuda faptului că în calitate de cetăţean român de origine germană nu se gândise nici o clipă să se înroleze în armata germană, ci luptase şi fusese rănit şi decorat pe front ca ofiţer român, la întoarcere se căsătorise, iar familia lui avea destule griji ca să mai fie împovărată şi cu gândul urmărilor posibile ale unei fapte frumoase de la sfârşitul războiului care, în ochii autorităţilor comuniste, rămânea o infracţiune grav pedepsibilă.

Lui Dinu i-a plăcut firea deschisă a acestui om, care nu şi-a pierdut nici o clipă cu precauţiile şi prea obişnuitele îndoieli bănuitoare faţă de un mesager deplin necunoscut, care îi vorbea de o chestiune periculoasă pentru el şi pe care cu siguranţă ar fi vrut, dacă s-ar fi putut, să o ştie pentru totdeauna îngropată. Şi-a dat imediat seama de autenticitatea şi bunele intenţii ale celor comunicate, a crezut în cele promise, a acceptat ideea că Irmgard nu va putea evita la infinit o ciocnire cu rigorile legii, dar că ea va face totul petru a-l cruţa până la capăt. Nu a pus nici o întrebare suplimentară, nu a existat nici o lamentaţie şi nici un apel inutil la prudenţă. Aşa că misiunea propriu-zisă a lui Dinu s-a terminat repede şi în deplină linişte, iar în timpul rămas au vorbit despre alte lucruri, din lumea cea mică şi cea mare. Irmgard fusese prezenţa nevăzută sub care s-au întâlnit

pentru prima şi ultima oară neamțul întors din lagărele ruseşti şi românul despre care cel care i-a strâns mâna la plecare nu ştia că e un fugar în propria lui țară.

Zarul ascunzătorilor

Întors la Bucureşti după o călătorie terminată cu bine, Dinu nu a găsit veşti bune. Sigurul adăpost din strada Visarion 7 începuse să se clatine. Fratele Sandei, tânărul doctor, revenise definitiv în Bucureşti şi, ceea ce acceptase în timpul lipsei lui prelungite, prezența unui cunoscut al sorei în camera pusă de ea la dispoziție îi părea un lucru care trebuie să înceteze. Dinu, care devenise pentru toți ceilalți, inclusiv soția tânărului doctor rămasă în Bucureşti, mătuşa Sandei, plutoniera de Miliție din apartament etc., un locatar binevenit, a fost informat de Sanda, care nu era de acord cu fratele ei şi şi-a dat seama că motivul principal nu ținea de nici o antipatie personală, ci de prudență şi dorința de intrare în legalitate. În fond, tânărul doctor nici nu visa că Dinu este un om căutat de Securitate, dar ştia că nu este anunțat la Miliție, trecut în cartea de imobil etc. Deci nu din cine ştie ce fidelitate față de un regim pe care nici el nu îl iubea şi care îi trimisese tatăl în închisoare şi pe urmă în domiciliu obligatoriu, ci, pur şi simplu, din voința de a fi în regulă, de a nu avea vreo neplăcere, de a pune capăt „fanteziilor riscante" ale Sandei, îi ceruse acesteia să-şi înceteze ospitalitatea ne-reglementară acordată lui Dinu şi o convinsese şi pe mătuşa ei în acest sens. Sanda era furioasă şi nu ar fi vrut să cedeze: „El nu ştie nimic. E numai un exces de prudență, o superstiție sau o ipohondrie, pe care să şi-o aplice lui însuşi şi nu camerei mele! De fapt nu are nimic împotriva ta, dar ne face în mod stupid greutăți." „Sanda, el nu ştie, dar noi ştim. Eu ți-am promis că voi face totul ca tu să nu ai neplăceri. Dacă noi nu ținem seama de aprehensiunile lui, riscăm o catastrofă." „Doar nu e un turnător!" „Nici vorbă de aşa ceva, dar el nu e ca tine. E supus față de o situație generală creată de o forță cu care nu vrea să intre în nici un fel în conflict. Dacă îl irităm sau dăm

noi înşine semne de îngrijorare suspectă, nu putem şti cum va reacționa. «Legalismul» lui inocent ne poate arunca în aer. Trebuie să ne comportăm cât mai «normal» cu putință. Îi spui că mi-ai vorbit şi că eu desigur că sunt de acord să-mi caut altă locuință. Că am şi început să mă conformez. De fapt asta voi şi face, dar nu în condițiile pe care şi le închipuie el. Oricum, ar fi bine să-l liniştești imediat şi, dacă se poate, să câştigăm puțin timp." „E cert că nu-i putem spune adevărul. Şi că poate intra în panică. A ştiut că nu voi fi de acord cu el şi m-a luat prin surprindere, vorbind mai întâi cu mătuşă-mea. Acum e categoric. Dar eu nu vreau ca tu să rămâi în voia soartei. Îmi vine să turbez!" „M-ai ajutat într-o perioadă grea. Am devenit pentru totdeauna prieteni. Nu voi uita niciodată timpul petrecut în Visarion 7. Şi nici pe Mamachi. Acum presiunea e mai mică decât atunci când ți-a vorbit Constantin. Nu e cazul să iei lucrurile în tragic. Nu te certa cu frate-tu. Spune-i numai că îmi trebuie un minimum de timp până mă mut."

Prietenii lui Dinu, care pe timpul absenței fratelui Sandei deveniseră obişnuiți ai casei din Visarion 7, au regretat acest sfârşit destul de abrupt, dar fără să-şi piardă cumpătul: „E bine că nu s-a produs vreun denunț la sectorist. Că semnalul l-a dat un conflict în familie. Iar buna noastră prietenă, Sanda, ne-a transmis alarma la timp", a spus Vlad. „E trist şi e păcat, dar problema se rezolvă între oameni cumsecade." „Aceasta e prima parte a rezolvării, dar ce facem cu a doua, cea decisivă? Unde te retragi acum?" „Câteva zile sau o săptămână cred că mai am la dispoziție. Pe urmă, o să dorm câteva nopți la Irmgard, unde, din păcate, nu se poate înjgheba o soluție de durată." „Până una alta, când sunt în Bucureşti, mai poți dormi şi la mine, în strada Londra", a spus Radu. Se adunaseră într-un mic restaurant.

Nicu a intervenit cu o propunere mai substanțială. După ce trecuse printr-o perioadă de nesiguranță, când nu se putea şti prea bine în ce măsură o anumită anchetă a Miliției la Cooperativă nu avea şi o conotație securistă îndreptată spre depistarea lui Dinu şi atunci Nicu, care şi aşa nu mai avea o locuință cu forme legale în Bucureşti, ocolise pentru un timp Cooperativa şi, culmea ironiei, împărtăşise adăpostul clandestin

al lui Dinu din Visarion 7, revenise la suprafață, mica furtună de la Cooperativă trecuse fără urmări, iar el își găsise o locuință pe placul inimii lui de tânăr holtei convins, la un partener de bridge mai în vârstă pe care îl apăsa singurătatea după ce îl părăsise soția, pe care continua să o iubească, balansându-se între melancolie și speranțe nestinse.

Hristodoru fusese bucuros că Nicu e gata să locuiască împreună cu el în imensa cameră din Calea Moșilor 147, mobilată cu un birou impunător, o masă pe care se desfășurau cu strictă regularitate partidele de bridge și un pat dublu, fost conjugal și împărțit acum cu Nicu.

„Vreau să te prezint de urgență lui Hristodoru. Cred că te va găsi și mai potrivit decât mine pentru înfrângerea plictisului care îl persecută. În fond, ar fi loc destul și pentru tine. E o casă veche, la parter, iar vecinii de apartament sunt oameni prietenoși, dar discreți și de-ai noștri: un general pensionar și soția lui și un arhitect cu soția ocupă câte o cameră spațioasă care dă pe același hol. Partida de bridge la Hristodoru e tradiție recunoscută, eu am fost acceptat fără carte de imobil și fără întrebări, de ce nu te-ai instala și tu în această casă de modă veche, ocupată de oameni care nu își vâră nasul unul în treburile altuia și care trăiesc într-o neobișnuită armonie și cert consens anticomunist?“

„Dacă prietenul tău va admite să-și combată de-acum înainte spleenul în trio și dacă acordul lui poate fi obținut în două-trei săptămâni, atunci sunt salvat.“ „O luăm cu ușurelul, dar mâine te și prezint. Sunt sigur că apariția ta îl va bucura.“

Hristodoru era un fost moșier moldovean ajuns achizitor de materiale în cadrul CFR-ului. Mic de statură, grăsuț, vioi, puțin înăsprit de viață și foarte exersat în treburile gospodărești, dar fără a-și fi pierdut o nuanță de mondenitate glumeață, curiozitatea greu de strunit a copilului cândva răsfățat și o nonșalanță punctată de porniri de generozitate. Curiozitatea putea ușor încălca regulile discreției, dar la un mod destul de inocent și care putea fi pus la punct fără nici o supărare din partea celui care poate că își pierduse ceva din stilul, dar nu și

memoria educației de altădată. Om necomplicat și totuși istoric frustrat, neprofund, dar, în mod evident, inimos.

De Dinu i-a plăcut din primul moment și repede și-a făcut din el – ceea ce nu reușise decât foarte limitat cu Nicu – un confident al dezolărilor și deliciilor unei dragoste care supraviețuia divorțului și tuturor convențiilor. În ciuda deosebirilor de fire și de preocupări și fără ca Dinu să-i poată destăinui situația lui reală, se năștea o prietenie. Dinu nu putea merge cu sinceritatea până la a-l informa pe Ion Hristodoru despre existența lui clandestină. Nu exista alternativă la această tăcere din două motive simple și insurmontabile: unul privea siguranța lui Dinu sau, oricum, șansa lui de a se salva de urmărire; al doilea privea siguranța lui Ion Hristodoru însuși în cazul unui succes al Securității. În cazul unui asemenea accident, care nu putea fi exclus, el trebuia să poată spune cu mâna pe inimă și cu toată veridicitatea că nu a știut că musafirul lui prelungit era căutat de Securitate. Prin aceasta, nu putea fi încadrat la periculoasa categorie penală a „omisiunii de denunț."

Dinu nu trăia sub un alt nume, avea un buletin de populație a cărui valabilitate nu expirase încă, ceea ce îl putea ajuta în cazul unei verificări întâmplătoare, o razie de rutină a Miliției sau orice control superficial. Dar din momentul în care reușea să-și găsească adăpost de oarecare durată la o persoană și într-un mediu care nu știa să el e căutat de Securitate, Dinu trebuia să recurgă, cel puțin în parte, la ceea ce serviciile secrete numesc o „legendă." De data aceasta, legenda parțială era că Dinu nu a putut să-și găsească de lucru decât ca angajat temporar pe un șantier de la Ploiești, unde un prieten care făcea parte din conducerea șantierului i-a putut asigura o jumătate de normă. Cu o asemenea încadrare și datorită protecției amicului respectiv, care îl putea trimite destul de des la București pentru procurarea de materiale și alte formalități birocratice, Dinu putea pendula între Ploiești și București. Hristodoru a fost de acord ca Dinu să locuiască la el „cât putea rămâne la București" și aceasta era mai mult de jumătate din timp, plus concedii, chiulelile de rigoare etc.

Pentru acreditarea acestei „legende", care acoperea ascunderea lui Dinu în Calea Moşilor 147 atât faţă de Hristodoru, cât şi faţă de vecinii de apartament, Dinu părăsea cu regularitate cu o valijoară în mână noua lui locuinţă, chipurile pentru a pleca la Ploieşti. În realitate, destinaţia se găsea la mai puţin de zece minute distanţă, în strada Ştefan Mihăileanu, unde Dinu urma să petreacă două-trei zile baricadat în mansarda în care locuia Irmgard.

Şi acolo trebuia să funcţioneze o legendă de acelaşi gen, în condiţii schimbate. Pe de o parte, mansarda era ceva mai puţin expusă contactului cu o ambianţă căreia trebuia să i se dea explicaţii. Pe de altă parte, ea se afla la etajul şase al unui bloc care avea un portar foarte curios şi cu siguranţă total în serviciul Miliţiei sau al Securităţii. Trebuia ca intrarea în bloc să se facă pe cât se putea la ore târzii, după ce portarul se retrăsese în camera lui, paralelă cu intrarea principală a blocului, sau când el nu era pe aproape. Dar totul nu trebuia în nici un caz să arate a intrare pe furiş, a încercare de a se feri cumva de vigilenţa portarului Pavel, un om neprietenos, necioplit, cu vorbire şi înfăţişare primitivă. Partea de legendă repartizată sau mai bine zis sugerată pentru el era că Dinu e un fel de inginer sau tehnician care, devenind iubitul lui Irmgard, o vizitează şi el când poate. Mansarda era şi aşa foarte îngustă, şi nici măcar un bădăran uşor alcoolizat, precum Pavel, nu putea să-şi închipuie transformarea ei într-o locuinţă pentru amorezul vizitator care, de altfel, când dădea de el, îi vorbea amabil, plus bacşiş. Dar cu cât mai rară întâlnirea cu cerberul abrutizat, cu atât mai mic pericolul pentru Irmgard şi Dinu...

O lume într-o cameră

În patul dublu, Dinu dormea la mijloc între Nicu şi Hristodoru. La trezire, cel mai matinal era „proprietarul", căci Hristodoru lucra la stat. Nicu adora zăbovirile „în cârpe", dar până la urmă trebuia să o ia din loc către obligaţiile lui profesionale. Dinu îşi permitea rămânerea mai îndelungată în camera spaţioasă care avea două ferestre mari către stradă şi

una către curte şi intrarea principală în casă, toate trei prevăzute cu obloane de lemn care în timpul zilei erau date la o parte. Dimineața, casa era destul de goală, iar Dinu putea încuia uşa, dând impresia că nu se află nimeni în cameră. Putea citi în linişte şi între timp a lucrat şi la sistematizarea unor fişe privind în special toponimia din ulucul subcarpatic. Era un mic ajutor tehnic acordat istoricului Ion Donat, cu care Vlad îi făcuse cunoştință şi care ştia că este căutat de Securitate şi ar fi vrut să-i procure cât de cât şi pe ascuns o colaborare la lucrările pe care le efectua în cadrul institutului unde lucra. Dacă cineva suna în față, Dinu tăcea chitic. Din când în când îi bătea la uşă „doamna general", care din camera de vis-à-vis îi aducea „ultimele ştiri politice" sau vroia să ştie cum le interpretează. Ceva mai târziu şi pe cât se putea când nu era cineva prin curte, Dinu îşi lua şi el zborul către bibliotecă, puținele întâlniri, programele lui speciale sau vagabondajul cu aerul că are treabă. Servieta pe care o purta în permanență nu era utilă numai prin conținutul ei, de obicei o carte, două, ci mai ales pentru a-i da înfățişare de om al muncii în acțiune. Amicii începuseră să-l tachineze drept „omul cu servieta."

Către ora 17, o dată sau chiar de mai multe ori pe săptămână, avea loc în Moşilor 147 partida de bridge. Hristodoru îşi avea echipa lui mai veche, iar Nicu, un partener mai nou, dar talentat, nu numai că intrase în ritm, dar, spre bucuria lui Hristodoru, îl intensificase. Numai Dinu nu intrase în joc, refuzând constant toate încercările de inițiere pe motiv că, pentru a atinge un nivel satisfăcător, ar fi fost nevoie de un studiu şi o ucenicie care i-ar fi devastat programul de lecturi. Partenerii de bridge ai lui Hristodoru erau oameni ceva mai în vârstă pe care îi bucurase apariția mânzului înzestrat, care era Nicu, dar şi a nejucătorului Dinu, cu care „mortul" din rotația bridgeului şi chiar toți, în pauzele destinate unor mici gustări, se întrețineau cu plăcere şi egală neinhibiție ideologică, Dinu îndeplinind şi misiunea de a da fuga în camera domnului general ca să rețină ce mai e nou pe undele posturilor de radio străine.

Figura cea mai impunătoare era inginerul Nestor. Când intra pe uşă, parcă ar fi apărut un elefant păşind triumfal, plin

de o imemorială înțelepciune, dar şi de disponibilitatea la întorsături neaşteptate şi jucăuşe de trompă. Ţintele umorului lapidar al lui Nestor erau neaşteptate, iar loviturile în plin salutate cu râsul irezistibil, ţâşnit ca soarele printr-o spărtură de nori, inclusiv din partea celui vizat.

Gil Gaboveanu făcea parte din armata de olteni de „origine nesănătoasă" sau cu „dosar prost" care invadaseră pe făcute capitala. Din stilul moşieresc transplantat în „micul Paris al Orientului" îi mai rămăsese un valet care, când Gil nu mai avusese cu ce să-l plătească, l-a rugat să nu se despartă de el. Gil i-a spus: „Va trebui să-ţi asigur întreţinerea şi banii de buzunar închiriindu-te din când în când pentru recepţii sau mese simandicoase." Şi au rămas împreună şi sub noua domnie a dictaturii proletariatului. Gil însuşi îşi găsise o nouă stare ca desenator tehnic într-un institut de proiectări. Bărbat frumos, în floarea vârstei bine întreţinute de sport şi exerciţii yoga, as şi profesor de bridge, aducea în Calea Moşilor măiestria jocului, distincţia şi stăpânirea de sine a celui care a învăţat că vârtejul nu îl biruie pe cel care, mai întâi, se lasă fără teamă şi ezitare în voia lui.

Virgil Naumescu apărase cândva inculpaţii la bară. Acum, exclus din barou pe motive politice, îşi absolvea zilnic obligaţiile de jurisconsult la o întreprindere cenuşie, iar în timpul liber apăra ideile. Locul codurilor juridice îl luaseră tomurile filosofice. Virgil ştia, nu numai teoretic, ci şi cu toată făptura lui, că cea mai bună apărare este atacul. Interlocutor temperamental, dar iniţiat prin texte şi reflecţii profunde, el aducea în Calea Moşilor 147 vijelia polemică şi ascuţişul scăpărător al poantelor antiprogresiste. Comentariile, în discuţiile cu Dinu, aşezaţi pe marginea patului în pauzele de joc, ale unor pasaje din „Evoluţia creatoare; Cele două surse ale moralei şi religiei; Materie şi memorie" ale lui Henri Bergson sau ale „Meditaţiilor sud-americane" sau „Lumea care se naşte", tot în ediţie franceză, ale lui Hermann von Keyserling, schimbul de cărţi, spiritualitatea combativă mişcându-se în raza unei religiozităţi profunde, neostentative, a acestui bărbat mai în vârstă decât el şi ducând o viaţă de

familie tandră şi devotată, idilă reală prelungită în îndelungatul refugiu intelectual al acestui spadasin al spiritului cu mâinile legate de comunism, făcuseră ca acea neaşteptată comunicare să încolţească într-o prietenie filosofică pe cât de rară şi preţioasă, pe atât de precară în viaţa unui om despre care Virgil nu ştia că mâine sau poimâine va trebui să dispară fără un cuvânt (poate numai o şoaptă ulterioară explicativă a lui Nicu, dacă va fi să fie).

Cu Virgil a schimbat Dinu şi primele remarci entuziaste când a apărut, la vremea aceea ca o explozie de autenticitate şi frondă anti-realist-socialistă, romanul „Groapa", al lui Eugen Barbu. Pe fundalul internaţional al dispariţiei lui Stalin şi al ecourilor euforice ale noilor negocieri est-vest, erau, pentru o clipă, gata să interpreteze această operă literară tot ca pe un semn al unui început de dezrobire interioară şi exterioară.

Dinu nu-şi mai aducea exact aminte când a avut loc şi un alt eveniment care le-a reînviorat şi el acea speranţă. Mai întâi Dinu a fost trezit din somn, în toiul nopţii, de un fel de bubuit aerian, ca un tunet sau zgomot ameninţător, parcă produs de un avion în cădere. Să fi fost pe la două sau trei noaptea, ceea ce a făcut ca Nicu şi Hristodoru să ia mai puţin cunoştinţă de acest trăznet din cerul senin al nopţii de vară. Au readormit, dar dimineaţa nici nu se treziseră bine şi Doamna General le-a şi bătut la uşă: „Ai noştri au aruncat manifeste din avion." Avea deja un exemplar: o bucată de hârtie tipărită cu litere groase şi încadrată de o cruce albastră a lui Mihai. Manifestul se adresa ca de la român la român, înfierând împilarea, afirmând continuarea luptei şi, ceea ce i-a plăcut cel mai mult lui Dinu, încheind cu vorbele: „Vom fi cu voi şi printre voi până la Eliberare." Cam aşa suna sfârşitul manifestului, şi Dinu a şi văzut în această formulare nu numai degetul luminos întins spre viitor, ci şi afirmarea prezenţei şi acţiunii neîntrerupte a oamenilor mişcării de rezistenţă naţională pe teritoriul ţării.

Ieşind în oraş, cu toate că încă nu se vindecase complet de o gripă, a avut confirmări ale căderii pe o rază destul de întinsă a manifestelor aruncate din avion şi care mergeau la inimă şi pentru că, prin însuşi conţinutul şi grafica lor, se vădeau a fi

opera unor români ataşaţi de istoria şi de tradiţia monarhică a ţării. Dana a primit câteva zeci, adunate prin zona Otopeni şi ascunse într-o oală uscată de lăptăreasa care o vizita zilnic în micul apartament dinspre Şosea. Un ţăran îi adusese unui fost colonel câteva manifeste ascunse în cizmele de cauciuc.

Securitatea şi Miliţia le adunau de zor. Dinu a reuşit să adune vreo douăzeci. Nu-şi mai aducea bine aminte care a fost sărbătorirea oficială (un 1 Mai sau un 23 August) imediat următoare, la care şi-a dat şi el contribuţia, căutând să semene în „puncte nevralgice" puţinele manifeste ajunse la el. Unul l-a introdus în cutia de scrisori a unei mici locuinţe de lângă biserica Sf. Gheorghe, altele le-a strecurat la intrările unor blocuri mai mari de pe bulevardul Magheru, în timp ce pe acesta se scurgeau coloanele de manifestanţi. Dinu mai avusese în mână nişte manifeste aruncate de Royal Air Force deasupra României către sfârşitul războiului. Se găsea la ţară în Oltenia, şi manifestele căzuseră într-o comună vecină. Lansate de avioanele din escadrilele venite să bombardeze obiective din România, conţinutul lor era foarte concis, reproducând o declaraţie a lui Viaceslav Molotov cum că Armata Sovietică, pătrunzând pe teritoriul românesc în urmărirea trupelor germane, nu se va amesteca în nici un fel în politica viitoare a ţării. Manifestul românesc aruncat din avionul occidental acum a fost primul şi ultimul de acest gen.

Viaţa lui Dinu în Calea Moşilor 147 începea să se constituie într-o aparentă normalitate. Oricum, atât vecinii de apartament, cât şi prietenii de bridge ai lui Hristodoru s-ar fi mirat dacă ar fi lipsit mai mult de trei-patru zile. Cu echipa de bridge se ajunsese la naturaleţea relaţiilor şi la o camaraderie bărbătească în baza cărora Dinu putea, dacă partida se prelungea până târziu în noapte, să-şi îmbrace pijamaua şi să se bage sub plapumă. Aluneca în somn cu sentimentul, nejustificat, dar eficient, că somnul lui e protejat de cei adunaţi în jurul mesei de bridge. În mansarda lui Irmgard, mecanismul era invers. Sentimentul de protecţie intervenea abia după ce Irmgard şi copilul ei plecau la serviciu şi la şcoală, încuind uşa după ei. Din clipa aceea, camera era considerată de toţi ca fiind

goală. Deci nimeni nu mai avea cum să-l viziteze, şi orice bătaie la uşă devenea inutilă şi oricum inofensivă, căci liniştea păstrată cu strictețe de Dinu era dovada evidentă că nimeni nu este acasă. Atunci se mai putea dormi o oră-două adânc.

Dinu şi prietenii lui continuau să respecte cu strictețe conspirativitatea relației dintre Dinu şi Irmgard. Radu, Nicu, Vlad, Constantin nu numai că se vedeau, ci se şi împrieteniseră cu ea, iar perioada de destindere, prin care treceau de la o vreme încoace, făcuse ca ea să poată deveni un al cincelea membru al acestui grup insular. Dar, în raport cu ceilalți, exista consemnul unei discreții care să-i reducă lui Irmgard la minimum riscurile de-a lungul urmăririi lui Dinu şi, bineînțeles, şi dacă acesta ar cădea. Relația cu Hristodoru devenise prea strânsă ca Dinu să-i mai poată ascunde acestuia cu desăvârşire existența lui Irmgard, dar, pentru protecția ei, Dinu a trebuit să mai creeze şi o „legendă."

I-a spus lui Hristodoru, căruia a trebuit să i-o prezinte pe Irmgard, că ea este fata unui inginer neamț care locuia pe strada Polonă. Deci nimic despre faptul că fusese căsătorită şi avea un copil. Discreția în care Hristodoru vedea că e totuşi învăluită relația dintre Dinu şi Irmgard era pusă tocmai pe seama calității ei de fiică necăsătorită a unui neamț sever care nu agrea o relație nelegitimă, cu atât mai mult cu cât era vorba de un român fără profesie şi situație, indiferent din ce motive. Aşa că Hristodoru a avut înțelegerea pentru faptul că i se dădea numai numele cel mic al lui Irmgard, nu şi cel de familie. Ceea ce nu a împiedicat ca Irmgard să-i producă o impresie foarte bună. Aşa că, după un timp, s-a ajuns până acolo, încât Hristodoru să-i spună locatarului şi prietenului lui: „Dinule, tu ştii cât de mult țin eu la tine şi la părerea ta. De când suntem împreună, te-ai comportat întotdeauna şi față de toți ireproşabil. Într-o singură privință sunt surprins de atitudinea ta. Tocmai pentru că ştiu că eşti un om onest îmi permit să-ți spun, ca prieten, că nu sunt de acord cu felul în care procedezi cu Irmgard. E o fată minunată, ține la tine. Sunt convins că şi tu ții la ea. Atunci de ce prelungeşti această

situație incertă și nepotrivită pentru o fată de valoarea ei? De ce nu faci pasul decisiv? De ce nu te căsătorești cu ea?"

Hristodoru îl privea în ochi, serios, puțin jenat, contrariat și parcă totuși mulțumit că și-a luat inima în dinți și i-a spus în sfârșit ce îl tulbura. Dinu era încă o dată nevoit să-și reprime spontaneitatea, căci, în ciuda sau tocmai din cauza sensibilității de care Hristodoru dădea chiar în clipa aceea dovadă cu toată lealitatea lui indiscutabilă, Dinu ajunsese de mult la concluzia că, luat prin surprindere și pus sub presiune, Hristodoru și-ar putea pierde controlul și i s-ar putea smulge o indiscreție periculoasă. Deci el trebuia, în continuare, să nu cunoască adevărata identitate a lui Irmgard. Aceasta era necesar în ceea ce o privea pe ea și era de preferat și pentru Hristodoru însuși. Deci Dinu trebuia să brodeze mai departe legenda: „Nene Ionică" (așa îi spuneau ei lui Hristodoru) ai totală dreptate. Eu însumi îmi fac reproșuri și abia aștept să repar această situație, într-adevăr inadmisibilă. Dar, tocmai pentru că tatăl lui Irmgard e un om de modă veche și principii tari, eu nu pot face pasul decisiv, decât după ce mi-oi îndrepta cât de cât situația. Deocamdată, după cum știi, mi-am pierdut locuința din București, locul meu la șantier e slab plătit și nesigur. Irmgard cunoaște realitatea și ne-am înțeles să căutăm mai întâi să ne reparăm puțin baza materială. De căsătorit, ne vom căsători în orice caz." „Mi-ai luat o piatră de pe inimă. Știam că ești un om serios și de onoare. Iartă-mă că am intervenit atât de direct. Dar prin răspunsul dat mi-ai făcut o bucurie!"

Cărțile se răzbună

Comunismul sărăcise ideile, sensibilitatea și izvoarele inspirației în câmpul culturii oficiale. Una dintre reacțiile principale a fost intensificarea dorinței de cunoaștere esențiale la nivelul indivizilor și al unor cercuri neorganizate, dar tocmai de aceea necontrolabile. Bibliotecile personale – sau ce mai rămăsese din ele – se dovedeau de o bogăție la care mulți nu ar fi ajuns pe timpul când cărțile se puteau procura ușor, dar erau

mai mult apanajul „intelectualilor de profesie“ sau al rarilor pasionați. Acum, cărțile adunate de-a lungul deceniilor în biblioteci prăfuite deveniseră posibilități de spargere a Cortinei de Fier, leacuri de supraviețuire spirituală, chei ale unor universuri zăvorâte, emițătoare de limbaje emancipatoare, memorie vie a valorior proscrise și a confruntărilor de viziuni, cu atât mai impunătoare, cu cât erau interzise. Era simptomatică, de pildă, crearea în marile biblioteci publice a așa-numitelor „fonduri documentare“ (de fapt secrete), negăsibile în fișierele generale și de care se puteau apropia, limitat, numai cei care primeau o autorizație specială, rezervată specialiștilor și eventual politrucilor ideologiei. „Ce elogiu mai convingător ar fi putut fi adus puterii nemuritoare a ideilor și a credințelor fundamentale decât această ascundere ermetică a unor cărți?“ Dinu frecventase, pe baza unei vize de lucru neautentice puse pe buletinul de populație, printre altele, Biblioteca Comitetului pentru Relațiile cu Străinătatea, din bulevardul Dacia, unde, printr-o eroare a sistemului restrictiv, primise o carte pe care figura o ștampilă constând din formula „DOC“ pusă într-un triunghi roșu. Deci ajunsese, printr-o greșeală fericită, la fondul secret, lucru care la început a cam speriat-o pe bibliotecara de serviciu, care, totuși, văzând bucuria lui Dinu, a trecut peste consemn și frică și l-a invitat pe Dinu să citească volumul interzis într-o săliță care semăna cu un salonaș mai elegant, rezervat privilegiaților fructului oprit. Acolo se afla și un fișier aparte. Fata de la bibliotecă probabil că făcuse confuzia între prezența prelungită a lui Dinu la bibliotecă în orele în care oamenii muncii sunt la serviciu și cine știe ce ocupație profesională în domeniul traducerilor, învățământului etc. și, de aici încolo, a continuat să-i aducă o serie de cărți dispărute de mult din traficul curent. Dinu își amintea, printre altele, de niște cărți ale filosofului francez Gabriel Marcel, care practica o modalitate de „socratism creștin“, de altele de Nicolae Berdeaev, de două mari biografii scrise de Romain Rolland, despre remarcabilele întrupări ale religiozității indiene, care au fost Ramakrișna și Vivekananda etc. etc., toate aflate la fondul secret. Dar dincolo de bibliotecile oficiale, cu strictele lor

îngrădiri, funcționau din plin, în vioi contrasens cu ideologia impusă, schimburile de cărți mai vechi, dar atât de actuale și câteodată chiar explozive, din biblioteci particulare, trezite la viață nouă. Exista undeva pe bulevardul Ana Ipătescu chiar o adresă, transmisă cu multă discreție între inițiați, unde un domn rotofei, bonom și deloc timorat, instalat într-o cameră cu mobilă stil și pereții acoperiți de cărți, îți oferea, cu o chirie modestă, cărți din toate domeniile, de la romane polițiste până la Oswald Spengler și de la Josef Conrad până la Jean-Paul Sartre.

De la un timp, a început să apară la partidele de bridge din Calea Moșilor 147 o figură nouă. Un bărbat ceva mai în vârstă, îmbinând ținuta fermă cu o anumită grație a mișcărilor și a zâmbetului. Un fost general de stat major, întors nu de mult din închisoare. El i-a împrumutat lui Dinu o carte care i-a luminat o față ascunsă până atunci pentru el a istoriei contemporane a Germaniei, a acelei Germanii pe care încă de pe băncile liceului el o condamnase și o combătuse cu toată ardoarea juvenilă în lumea lui, ca pe o forță dezlănțuită împotriva democrației și libertății popoarelor. Cartea scrisă de un autor francez, Jacques Benoist-Méchin, era întitulată „Istoria armatei germane între cele două războaie mondiale." Prin ea, Dinu lua pentru prima oară cunoștință de rolul jucat de ofițerii din armata tradițională, Reichswehr, după înfrângerea Germaniei în primul război mondial și în haosul social și economic care i-a urmat, la stăvilirea avalanșei mișcărilor revoluționare de extremă stângă. Agitația revoluționară, de multe ori de inspirație bolșevică directă, pătrunsese repede în rândurile muncitorilor și soldaților, culminând în constituirea unor formațiuni înarmate care, după ce marea organizație tutelară Liga Spartacus aderase la programul revoluției bolșevice din Rusia și proclamase necesitatea instituirii conducerii prin soviete ale muncitorilor și soldaților, trecuse la cucerirea puterii în Germania înfrântă. Revolta marinarilor în Kiel, extinsă imediat în acțiuni de răsturnare prin forță a autorităților în Hamburg, Bremen și în alte mari orașe, fusese urmată de proclamarea, în noiembrie 1918, la München, a unei „Republici democratice și sociale a Bavariei" care, după modelul bolșevic, a debutat prin arestări și

execuții. (Béla Kun înființa puțin mai târziu o republică de tip comunist în Ungaria.) În 1919, o încercare similară se producea la Berlin, unde social-democratul anticomunist Gustav Noske nu a reușit să înfrângă „revolta înarmată a Spartakiștilor" decât cu ajutorul trupelor guvernamentale, dar și al așa-numitelor „Freikorps", trupe voluntare constituite de ofițeri germani care nu mai aparțineau armatei regulate și adeseori nu erau recunoscute și nici sprijinite de guvernul de atunci, dar luptau la frontieră și în interior împotriva tulburărilor anarho-stângiste și a comuniștilor, ciocnindu-se cu numeroasele detașamente înarmate ale acestora, iar în zona Țărilor Baltice, la un moment dat, direct cu Armata Roșie, care încerca să extindă puterea guvernului bolșevic din Rusia.

În afară de această parte de istorie necunoscută, pe Dinu îl interesase modul cum descria acel autor negerman contribuția din proprie inițiativă a acestor ofițeri germani, nesprijiniți oficial și nici de Puterile Aliate învingătoare, la oprirea ofensivei impetuoase a comunismului, dirijată din Rusia, dar favorizată de nuclee active stângiste, de depresiune economică și psihologică din Germania învinsă, dar și de puterea de fascinație a ideilor revoluționare, în atmosfera generală de dezorientare, la care contribuia și amalgamul de extravaganțe, confuzii și utopii ale modei intelectuale a timpului.

Cartea era o descriere vie și ancorată în concret a modului cum, în mijlocul declinului și al dezamăgirii sociale și morale, ofițeri germani găsiseră, venind din direcții diferite și fără tradiționalul eșafodaj statal, nu prin puterea ordinului unor superiori și a garanțiilor ierarhice și instituționale, o convergență fondată pe interese și valori permanente, refăcând, precar, dar perseverent, o anumită solidaritate și o continuitate a scopurilor unei națiuni zdrobite și abandonate pericolului de a-și pierde sensul istoric și european. Viziunii lui cam schematice de până atunci asupra Germaniei și a germanilor i se opuneau acum nu numai informații noi, ci și crâmpeie ale unei drame autentice și portrete ale unor oameni care, chiar împotriva curentului, o apucaseră pe un drum decis de ei înșiși, individual și împreună, de rezistență afirmativă, de continuare a

slujirii statului legitim, chiar şi când acesta nu mai vroia sau nu mai era în situaţia de a le recunoaşte propria lor legitimitate. Nu mai avea de-a face numai cu ofiţerul german ca întrupare a „spiritului prusac", ci ca om care, fără acoperirea unei autorităţi supreme şi adeseori fără perspectivă de reuşită, într-o situaţie istorică în care orice continuitate părea a fi fost suspendată, se decidea pentru dăinuirea unor valori şi a unei naţiuni care nu avea de luptat împotriva unei alte naţiuni, ci numai pentru propria supravieţuire, istorică şi morală.

Imaginea proiectată de cartea scrisă de un francez, în special despre acele fapte şi caractere ale unor germani în luptă cu un greu destin istoric, şi împrumutată lui Dinu de un general român revenit din închisoare era de natură nu numai de a contribui la niciodată încheiata rotunjire a cunoaşterii, cu umbrele şi luminile ei, ci şi de a intra în rezonanţă cu unele experienţe acute din propria istorie, naţională şi personală.

În timpul scurs de la intrarea în ilegalitate a lui Dinu şi în aventura comună a prietenilor lui, secretul nedescumpănirii lor interioare şi al succesului exterior al acestei operaţii neverosimile pentru bunul-simţ al omului societăţii totalitare consta nu numai în păstrarea aparenţelor de normalitate, ci chiar într-un fel de convertire a nefirescului în firesc. De pildă, într-o perioadă când nu numai Dinu îşi urma existenţa lui clandestină, ci şi Nicu trebuise să se ascundă pentru un timp, în loc ca această cotitură aparentă să-i împingă pe panta sumbră a anxietăţilor şi a demoralizării. Nicu a găsit că demult se simţea nevoia să-şi ia un concediu prelungit şi că, în sfârşit, el şi Dinu vor putea să-şi facă un program comun. Şi au început cu frecventarea unei biblioteci a municipiului Bucureşti, descoperită întâmplător de Dinu prin împrejurimile ascunzătorii, care acum devenea comună, din Visarion 7. Îşi petreceau acolo ore în şir în aşteptarea momentului când urma să se întâlnească la un pahar de vin cu prietenii. Desigur că aceasta se petrecea după ce trecuse primul val al primejdiei capturării lui Dinu. Stalin tocmai îşi dăduse duhul – sau cum s-o numi acea forţă malefică ascunsă în fiinţa mediocrului titan, iar Vlad şi Radu aveau grijă ca întreţinerea să poată fi asigurată din casa comună. Dar cine

şi-ar fi închipuit că cei doi bărbaţi, în jur de 30 de ani, care parcurgeau vrafuri de cărţi într-o bibliotecă oficială din centrul capitalei şi, pe urmă, porneau în pas de plimbare pe străzile însufleţite de seara bucureşteană, erau sub urmărire? Normalitatea aceasta nu era numai mimată, ci, într-un mod care ţine de nonşalanţa tinereţii, dar şi de sănătatea sufletului, era în oarecare măsură interiorizată. Rezultatele acestui refuz al descurajării puteau depăşi cu mult interesele autoconservării. De pildă, tocmai în acel interval de „inactivitate" forţată, Nicu a început prin a reciti „Crimă şi pedeapsă" a lui Dostoievski, într-o veche traducere, deloc strălucită, în româneşte, ca, pe urmă, să se dezlănţuie ca lector a tot ce a găsit scris de Dostoievski în acea bibliotecă cam prăfuită. Atunci i s-a revelat lui Nicu, care nu avea ceea ce se numeşte cultură literară, acel univers al abisurilor şi piscurilor de străfulgerări luminoase, lumea şi nelumea în care se mişcau umilite, posedate sau inspirate, personajele acelea care, ştiind-neştiind, se mişcau între satanic şi divin. Personajele lui Dostoievski îi deveniseră lui Nicu motiv de meditaţie tainică sau rostită cu anevoioasă exaltare, dar şi însoţitori tăcuţi de viaţă, aventură şi compasiune. Condiţia lui umană şi nu numai gustul şi reflecţia lui literară făcuseră aici un salt ireversibil reuşit în zilele acelea de existenţă risipită şi fugărită.

Aventura buletinului

Trecea tocmai din bulevardul Dacia înspre Piaţa Romană, când s-a auzit un strigăt: „Dinule!" Întorcându-se brusc, s-a găsit în faţa unei ipostaze cu totul neaşteptate. În faţa sa se afla nimeni altul decât bunul său prieten de joacă şi coleg în primele două clase ale gimnaziului din Drăgăşani. Michel Kleinberg locuise pe aceeaşi stradă şi îi devenise partener nedespărţit de vagabondaj, improvizaţii sportive, lecturi de romane în fascicule. Mergeau împreună la şcoală, stăteau în aceeaşi bancă, se căţărau în nucul bătrân din curtea lui Dinu, pentru sfaturi tainice... Când au început unele manifestări

antisemite îndreptate împotriva lui Michel, Dinu s-a bătut pentru el, cu toate că Michel nici nu se ținea de evreu, spre furia altui tovarăș de hoinăreli, Marcel Lazarovici, de pumnii căruia Michel nu se putea salva fără ajutorul lui Dinu.

Dinu și Michel simțiseră nevoia de a lupta și ei pentru ceva și împotriva cuiva și, pentru că în anii aceia revizionismul maghiar era într-adevăr în ascensiune, ei s-au hotărât să înființeze în doi o filială a „Ligii împotriva revizionismului maghiar." Acțiunea lor consta în desenarea de embleme și lozinci antirevizioniste, cu creta pe garduri, mai ales pe unde știau sau bănuiau prezența unor „tineri de tendințe revizioniste." S-au despărțit cu părere de rău când Dinu s-a mutat cu familia la Craiova. L-a reîntâlnit spre sfârșitul războiului, în primăvara lui 1944, la Râmnicu Vâlcea, când Michel i-a mărturisit că începuse să frecventeze, discret, un cerc cu idei de stânga.

Acum îl îmbrățișa în mijlocul piațetei însorite un ofițer zvelt, chipeș, surâzător, îmbrăcat într-o uniformă de gală. Michel era maior de aviație. Un tânăr bărbat frumos, care a lăsat în urmă trecutul și pășește sigur către viitor, dar fără a-și fi pierdut rapidele unduiri de sensibilitate din mimică și din priviri, gustul umorului și neuitatele cascade ale unui râs în care se oglindea o îmbinare de amuzată mirare și bonomie. Și de data aceasta disciplina regulii conspirative trebuia să învingă impulsurile sincerității, și Dinu a răspuns întrebărilor spontane și bine intenționate ale lui Michel cu stereotipicele: „Merge", „Am avut unele greutăți, dar mă descurc" etc.

Michel părea să facă parte din aparatul politic al Aviației Militare, ceea ce îi împrumuta un aer de apartenență la clasa privilegiată, dar era la fel de comunicativ și mai avea încă o urmă de nonșalanță. Ar fi vrut să-l ajute cu ceva pe Dinu și, oricum, să se mai întâlnească. Dinu nu a spus „nu" nici uneia dintre aceste intenții, care însă nu îl puteau privi pe el, ci o existență iluzorie a lui, văzută de un vechi coleg și amic, în prelungirea unor timpuri revolute dar care ignora faptul că trăiau în două lumi diferite. Întâlnire caldă, chiar dacă presărată cu oarecari uimiri în fața strălucitoarei uniforme a fostului coleg din târgul Drăgășanilor, și căreia, oricum, realitatea îi impunea să se spulbere ca o imagine fugară de margine de vis.

Într-o dimineață, doamna general i-a bătut la ușă și l-a găsit punând în ordine fișele istoricului Donat. O bună împrejurare pentru acreditarea legendei că Dinu nu făcea excepție de la câștigarea existenței din sudoarea frunții. „Dinule, e bine că ești singur, pentru că vroiam să-ți spun că am găsit o legătură utilă. Omul meu poate rezolva problemele la Miliție și la Spațiul Locativ, contra unui onorariu rezonabil. E foarte eficient și discret. Dacă printre cunoscuții tăi e cineva care are nevoie, îmi predai problema și eu îți predau rezultatul. El își păstrează anonimatul. Eu garantez seriozitatea. Nu e comunist." „Nu e rău deloc ce îmi spuneți. Cred că am deja un interesat. Omul și-ar dori o viză de domiciliu în București, pe un buletin de populație, care altfel e în regulă, dar e de provincie. Știți că nu se mai dă aproape deloc autorizare de intrare în capitală. Prietenul meu nu are nici o șansă. Dacă i se acordă o asemenea viză, el are unde să locuiască, la un văr, și în felul acesta rămâne liniștit în București, unde până la urmă își găsește de lucru. E fiul unui moșier expropriat din Oltenia. Poate plăti onorariul respectiv, pentru că îl ajută un frate doctor care nu cere amănunte. Trebuie să iau legătura cu el. În două-trei zile vă comunic."

Dinu s-a grăbit să-i ducă acelui oltean de viță nobilă, pripășit fără forme legale prin București – unde nu avea altceva decât o dragoste romantică și dorința de a nu se mai întoarce în nici un caz la „domiciliul obligatoriu" al părinților din Craiova –, vestea că visul e realizabil cu un preț de cel mult câteva mii de lei. Îl cunoscuse cu câțiva ani în urmă în capitala „comunizată" a Olteniei, unde tânărul tăcut, fumând pipă, jucând bridge, dar păstrând încă și clipe de singurătate, practicant întârziat, stângaci, dar neabătut, al gestului cavaleresc, degustând hrisoavele și visând la gloria străbună, dar admirator până la a deveni adept al lui Herbert George Wells, mai ales în acea parte a operei în care acesta visa la instaurarea unei noi aristocrații morale, inspirate de scientism, cu reverberații cvasi-mistice, și de un umanism eroic, Radu Poroineanu, avea idiosincrazie față de oamenii prea abili și poseda o inteligență remarcabilă cu care în „domeniul practic" putea proiecta cu multă ingeniozitate și

recolta cu regularitate eşecuri spectaculare. Pe Dinu îl irita un fel de bravadă raţionalist-jucăuşă şi îl încânta capacitatea de entuziasm a acestui sfios, lealitatea şi omenia profundă a sfidătorului regulilor mic burgheze. El ştia că Dinu e căutat de Securitate.

Radu Poroineanu a fost foarte încântat de această încercare de soluţie neoficială, dar singura de sperat în situaţia lui, iar omul doamnei general s-a dovedit foarte prompt, căci, în mai puţin de o săptămână, doamna general i-a adus lui Dinu buletinul de populaţie al lui Poroineanu, purtând viza de mutaţie în Bucureşti. Nici măcar nu îi cerea să o folosească numai limitat sau cu prudenţe speciale. Manopera fusese frauduloasă, dar produsul era ca şi „în regulă." Nici preţul nu era exorbitant (în orice caz mai mic decât cel la care se aşteptaseră): trei mii de lei.

„Dinule, omul meu îl cunoaşte foarte bine pe Poroineanu. Au fost colegi de pension la Craiova." Deci, intermediarul, nu ofiţerul de Miliţie, care comisese falsul, făcea parte din aceeaşi generaţie craioveană, fiind numai cu doi-trei ani mai mare decât Dinu. Aceasta era singura pată pe bucuria lui Dinu. Dar doamna general, o femeie mai în vârstă şi cu experienţă, mergea la sigur în ceea ce privea discreţia cunoscutului ei şi încrederea ce i se putea acorda. Nu-şi făcea nici o grijă, dar nici nu ştia nimic despre tentaţiile care se născuseră pentru el.

De luni de zile, Dinu era şi el confruntat cu o problemă, la prima vedere insolubilă, în ceea ce privea propriul buletin de populaţie. Valabilitatea acestuia încetase la începutul anului 1955. În ciuda ieşirii lui Dinu din cadrele legalităţii, posesia unui buletin de populaţie încă valabil putea fi de însemnătate vitală. De pildă, orice control de rutină sau o razie obişnuită pe stradă sau în tren nu erau în general periculoase pentru Dinu, atât timp cât putea prezenta un buletin de populaţie neexpirat. În caz contrar, ar fi putut fi reţinut şi verificat, ceea ce ar fi dus la constatarea că se află pe buletinul de urmăriri permanente. Ar fi însemnat sfârşitul spectacolului! Bineînţeles că neaşteptata ofertă comunicată de doamna general a fost percepută din capul locului de Dinu ca fiind de o importanţă mai stringentă pentru el decât pentru prietenul Poroineanu. Dar

în cazul lui exista un impediment capital. A-i cere doamnei general, vecina lui de apartament, o falsă prelungire a propriului buletin de populație ar fi însemnat implicit divulgarea stării de clandestinitate în care se afla. Era ultimul lucru de dorit tocmai în spațiul în care cu greu își găsise adăpostul ilegal.

Căutase din timp o legătură capabilă să-l ajute la o cosmetică fără de care buletinul lui de populație se transforma din camuflaj în potențială autodemascare. Fără nici un succes. A recurge acum la doamna general însemna și aceasta o autodemascare într-un alt fel, dar totuși încărcată și ea de consecințe nedezirabile pentru el și pentru Nicu în Calea Moșilor 147. Iar, indiferent de lealitatea doamnei general, lanțul mai lung al consecințelor rămânea imprevizibil. În disperare de cauză, Dinu s-a gândit la o ultimă posibilitate, pe care nu o luase în considerare până atunci tocmai din cauză că însăși sondarea ei însemna păşirea pe un teren cu un înalt grad de periculozitate. Element agravant fiind că explorarea aceasta nu o putea face el, ci Dana.

Rolul posibil al Danei avea un trecut neobișnuit. Prin 1951, Dana începuse să o viziteze cu regularitate pe o vară a ei stabilită la Târgu Jiu, unde își petrecea câte două luni pe an. Acolo îl cunoscuse Dana pe inginerul Matei, specialist în petrol, și se împrietenise cu el. Dana, care la 16 ani contractase o tuberculoză, vindecată, dar nelipsită de unele urmări, era o îmbinare de fragilitate și curaj, feminitate și combativitate, sentimentalism și dârzenie, iar, dincolo de toate poveștile ei de inimă, avea o remarcabilă statornicie a angajamentului patriotic și anticomunist, oricând disponibil la riscuri și sacrificii. Probabil că îi făcuse o impresie atât de puternică inginerului Matei, încât acesta o inițiase, cel puțin până la un punct, în acțiunea de rezistență națională pe care o îndeplinea în Târgu Jiu, oraș care devenise o bază petroliferă de interes sovietic. Matei era, în Sovromul de la Târgu Jiu, specialistul român cu care lucra directorul sovietic, a cărui încredere reușise să o câștige. De fapt, Matei făcea parte dintr-o rețea de rezistență cu mai multe ramificații, iar la Târgu Jiu el avea sarcina de a

sabota transportul de petrol către Uniunea Sovietică. Aceasta se făcea plasându-se explozibil plastic la unele vagoane cisternă ale acelor trenuri care plecau spre răsărit, dar era vorba de bombe cu explozie întârziată calculată să se producă la mare distanță de stația de pornire în așa fel încât sursa sabotajului să fie foarte greu de identificat.

Matei reușise să ia tiparul în ceară al cheii sertarului în care directorul sovietic ținea programul secret al trenurilor petroliere pentru Rusia. Cheia confecționată îi dădea acces la această informație esențială. Un moment de cumpănă s-a produs atunci când Matei a primit o invitație la Securitatea din Târgu Jiu. Ea venise într-o vineri și trebuia să se prezinte luni. Matei a întors pe toate fețele întrebarea dacă să se ducă sau să încerce să fugă. Are invitația ceva de-a face cu săritul în aer, undeva departe, a trenurilor de petrol pentru Rusia? Au securiștii o cât de mică bănuială în ceea ce îl privește? Comunicându-i directorului rus că a primit respectiva invitație, acesta a reacționat ca față de o simplă bagatelă. Și totuși?

Poate că atunci a fost nevoit Matei, căci nu putea fi sigur că se va mai întoarce de la Securitate, să o informeze și să-i încredințeze ceva Danei. Pe urmă, s-a hotărât să se prezinte. Și a fost, într-adevăr, o bagatelă. Jucase just în favoarea continuării neabătute a acțiunii de sabotaj antisovietic. Mai târziu, Matei a fost mutat în regiunea Ploiești și atunci a recurs la Dana, cerându-i să adăpostească timp de câteva săptămâni, în locuința ei de la Sinaia, câțiva partizani răniți, cărora li se oferea o convalescență.

Matei și Dinu nu se întâlniseră niciodată, dar știau unul despre altul prin Dana. „Dana, crezi că l-ai putea consulta pe Matei în chestiunea buletinului meu de populație, care, după cum știi, fără o viză de prelungire, nu mai e valabil?“ „Tocmai vroiam să-ți propun lucrul acesta. Poate că el știe vreo cale.“ „Țelul e simplu: o viză de prelungire a valabilității buletinului pentru încă cinci ani. Întrebarea este cum?“ „Plec mâine dimineața la Ploiești. Dă-mi buletinul. În două, trei zile sunt înapoi cu răspunsul.“

După trei zile, Dinu a căutat-o la telefon și s-au întâlnit. „Matei îți trimite salutări. Ar fi o soluție, dar depinde dacă tu ești de acord. Să-ți povestesc. Când am ajuns, se întorsese de la

serviciu. La el se găsea un bărbat care mi-a făcut impresia că trăieşte în Occident şi care vine şi pleacă la anumite intervale, cumva pe ascuns sau sub o identitate falsă. Matei nu se ferea de el. A discutat problema buletinului tău în prezența lui. În treacăt fie spus, stând de vorbă cu acest vizitator misterios, a ținut să-mi spună că nu ar trebui să credem că românii din Apus sunt chiar atât de fericiți sau că lumea occidentală este chiar atât de înțelegătoare şi prietenoasă. Dar să revenim la subiect. Matei mi-a spus că are un plutonier de Miliție pe care îl va chema dimineața la prima oră şi-i va cere să rezolve problema. Într-adevăr, la ora nouă dimineața, plutonierul a venit. S-a discutat în trei, fără nici o reticență. Plutonierul era bine crescut, inteligent şi se comporta cu Matei ca față de un comandant. A spus că rezolvă problema în cel mai scurt timp, dar că prelungirea trebuie să o dea în numele Miliției din Ploieşti. El nu are ştampile de Bucureşti şi, de aceea, trebuie mai întâi să-ți pună pe buletin o mutație de Ploieşti, ca, pe urmă, să-i aplice prelungirea valabilității pe cinci ani. Deci îți poate aranja buletinul, inclusiv înscrierea unui domiciliu fals, dar acesta va înceta să fie un buletin de Bucureşti, devenind unul de Ploieşti. Eu le-am răspuns că trebuie mai întâi să te întreb pe tine." „Dana îți mulțumesc. Oamenii s-au comportat admirabil. Şi rămâne de văzut dacă până la urmă nu vom fi constrânşi să ne mulțumim şi cu un buletin de populație de Ploieşti. Dar eu trăiesc în Bucureşti şi este important ca la o razie diurnă sau nocturnă să pot arăta un buletin de Bucureşti. Altfel, se pot isca întrebări sau chiar verificări pe care nu mi le pot permite. Trebuie să-mi iau inima-n dinți şi să mai fac o ultimă încercare în Bucureşti."

Încercarea a decurs în felul următor: Dinu i-a cerut doamnei general o convorbire între patru ochi. „Doamnă general, am o a doua solicitare pentru intermediarul miraculos descoperit de dumneavoastră şi anume tot într-o problemă de buletin de populație. Numai că de data aceasta sunt două circumstanțe care îngreunează problema. Titularul buletinului respectiv are buletin de Bucureşti. Deci el nu cere, cum a fost data trecută, intrarea în Bucureşti, ci numai o prelungire pe buletinul existent. În schimb, spre deosebire de cazul anterior,

omul de acum are o situație delicată. Nu a dat urmare unei citații ca martor al acuzării într-un proces politic, ei au vrut însă ca l aducă cu orice preț la proces şi el s-a sustras urmăririi. Deci, într-un fel, e în neregulă nu numai cu Miliția, ci, într-o oarecare măsură, şi cu Securitatea. Viza de prelungire dorită trebuie să fie numai formală, dar nu ştiu dacă, în condițiile expuse, sunteți dispusă să interveniți şi omul dumneavoastră e dispus să se bage."

„Ai spus că sunt două circumstanțe. Aceasta a fost prima. Care-i a doua?" „A doua constă în faptul că cel în cauză se află în fața dumneavoastră. De data aceasta, eu însumi sunt solicitantul, cu greutățile suplimentare menționate." „Dinule, aceasta nu e o circumstanță agravantă, ci un motiv să încercăm. Sunt convinsă că şi omul meu va fi de acord. Însă fără bani, în afară de ceea ce îi va cere căpitanul de Miliție respectiv."

„Problema este delicată şi atât de importantă pentru mine, încât eu aş propune să fim foarte culanți cu banii!" „Da, dar e vorba de tine." „E în interesul meu să atenuăm ezitările, oferind mai mult." „Nu e la mijloc o simplă afacere. Dinule, mi-ai încredințat un secret. E un semn de încredere. Nu-ți face griji. Nu te vom dezamăgi. O să reuşim!" „Doamnă general, acesta este buletinul expirat. Orice viză de prelungire, cât de fictivă ar fi ea, îmi este de ajuns. Vă mulțumesc pentru felul cum ați răspuns la povestea mea şi vă asigur că, dacă se rezolvă problema, niciodată nu se va afla cine m-a ajutat în această chestiune!"

Nici de data aceasta nu a trecut mult şi doamna general i-a comunicat lui Dinu că „s-a aranjat" şi a doua zi, cu ochi strălucitori, i-a înmânat vechiul lui buletin de populație prelungit. Acum conținea două ştampile noi. Una de mutație din strada Carol Davilla 68 în strada Witting 6, deci în raza unei alte circumscripții de Miliție, şi alta prin care respectiva circumscripție îi prelungea valabilitatea buletinului pe termen de cinci ani. Ambele purtau semnătura cu nume lizibil a unui căpitan de Miliție. Nici de data aceasta, intermediarul nu transmitea vreo remarcă sau vreun îndemn la prudență. Nici doamna general nu-şi arăta decât satisfacția. Nici după aceea atitudinea ei față de

Dinu nu a oglindit nici o îngrijorare, darămite timorare, ci chiar un plus de încredere. Din partea aceasta, temerile locatarului clandestin din strada Moşilor 147 nu s-au adeverit cu nimic. În schimb, Dinu îşi făcea probleme cu privire la ofiţerul de Miliţie care îi servise în mod ilegal atât pe Radu Poroineanu, cât mai ales pe el. Semnase el cu numele lui adevărat? Folosise pentru semnătura confirmând ştampilele de mutaţie şi prelungire un nume fals? Dar şi în cazul acesta se ridica întrebarea asupra apartenenţei ofiţerului respectiv, indiferent că îşi dăduse sau nu numele real în semnătura de sub ştampile, la circumscripţia respectivă de Miliţie, clar indicată. Poate că el nici nu visa în ce afacere periculoasă se băgase, prelungindu-i, chiar ilegal, buletinul lui Dinu. Mai mult ca sigur că el nu ştia că cel în cauză era un fugar căutat de Securitate. Deci, dacă doamna general, care nici ea nu ştia decât o parte de adevăr, era senină, arătându-se şi mai prietenoasă decât în trecut, Dinu nu era mai puţin conştient că o arestare, asupra lui având buletinul cu prelungirea frauduloasă, însemna în mod natural declanşarea unei anchete asupra falsului din buletin şi căutarea asiduă a ofiţerului de Miliţie vinovat. De-a lungul anilor şi până s-a predat şi a fost dus în Închisoarea de Anchetă de la Malmaison, l-a obsedat gândul că dacă cumva acest buletin de populaţie ajunge în mâna Securităţii ar putea echivala cu demascarea ofiţerului de Miliţie care îl prelungise ilegal şi, prin el, a intermediarului care, la rândul lui, în afară de propria nenorocire, ar putea să o tragă în lanţul fatal şi pe doamna general. Aceasta, indiferent de hotărârea lui Dinu de a nega până la capăt şi de a încerca să furnizeze explicaţii care sfidau absurdul.

Dar, fără să cadă în mâinile securiştilor, buletinul acesta de populaţie, cu adresă fictivă, a provocat peste ani o poveste aparte. După ce norii urmăririi lui Dinu s-au învolburat, la ani după ce el trebuise să părăsească adăpostul din Calea Moşilor 147, tot cu ajutorul prietenilor, a lucrat ca zilier „achizitor de materiale“ la un şantier de pe Ştirbei Vodă, unde a trebuit să dea numărul de buletin şi adresa. Operaţie relativ nepericuloasă, întrucât nu era vorba de o angajare permanentă care ar fi avut de-a face cu serviciul de cadre, ci datele respective,

numele şi adresa, se aflau pe o lungă listă de lucrători sezonieri. A mai fost cel puţin încă o împrejurare similară când i s-a notat adresa care nici el nu ştia de ce ofiţerul de Miliţie, câştigat de intermediar, o alesese ca fiind strada Witting 6. Până la urmă, securiştii, tot scotocind potecile deja abandonate de Dinu, au dat de această adresă. Într-un timp, când trebuise să se despartă de prieteni, legătura făcându-se în continuare prin arhitectul Constantin, încă nevizat în această chestiune, acesta i-a spus:

„Dinule, hai să-ţi mai spun şi o întâmplare amuzantă. Georgică Ionescu (un craiovean din aceeaşi generaţie, care pe timpul de dinainte de intrarea lui Dinu în ilegalitate avusese relaţii cu el – ba, în calitatea lui de şef de personal, îi făcuse pentru un timp rost şi de un serviciu inedit în contabilitatea restaurantului Compescaria) s-a pomenit cu nişte securişti care, la început, i-au spus că ar avea ceva urgent de vorbit cu tine şi nu te găsesc. Georgică al nostru, care cunoştea povestea reală, le-a răspuns senin că nu te-a mai văzut de când ai părăsit din proprie iniţiativă serviciul de la Compescaria, fără nici o formalitate de transfer. Şi, cu bonomia cunoscută, le-a arătat datele tale de personal, unde era trecută adresa din Carol Davila 68. «Nu», i-au răspuns ei, «el nu mai locuieşte acolo. S-a mutat în Witting 6, dar nici acolo nu am mai putut da de el. Trebuie să ne ajutaţi în această chestiune importantă». «Nu văd ce aş mai putea face», le-a spus Georgică, «de vreme ce el nu mi-a mai dat nici un sem de viaţă». «Ba puteţi face. E la mijloc un interes major. Vă rugăm să-l căutaţi personal în Witting 6.» «Dar dumneavoastră aţi spus că nu l-aţi găsit acolo!» «Da, da, dar noi, apărând ca autoritate, locatarii ne-au dat răspunsuri nesatisfăcătoare. I-au luat pe 'nu' în braţe, de parcă nu l-ar fi văzut niciodată. Dar noi ştim că el a fost acolo. Din teamă sau rea-voinţă, cei din Witting 6 au negat în faţa noastră. Dumneavoastră însă apăreţi altfel. O luaţi cu uşurelul, le spuneţi că sunteţi un vechi prieten îngrijorat şi care vrea să-l ajute. Jucaţi puţin teatru. În interesul statului». Georgică le-a zis că el nu e de meserie, ba chiar îi e teamă de reacţiile locatarilor şi, în general, de a se

băga în această poveste care-l depăşeşte. Cu atât mai mult cu cât cel căutat de ei nu i-a fost prieten, ci numai o cunoştinţă întâmplătoare printre mulţii studenţi veniţi de la Craiova."

„De fapt, periculoasă pentru cel care ne-a ajutat ar deveni această chestiune abia atunci când securiştii ar vedea buletinul cu mutaţiile respective. Până acum, ei, după cum se vede, cred că eu am locuit, într-adevăr, clandestin în Witting 6. Nu au ajuns nici pe departe la ipoteza unei falsificări a buletinului de populaţie în sensul acesta. Altfel nu ar scotoci „domiciliul" din Witting 6. À propos, am trecut şi eu prin faţa casei respective. Mi-ar fi plăcut să locuiesc acolo!"

În final, înainte de a se preda la Procuratura Generală, Dinu i-a încredinţat lui Ionică buletinul de populaţie. „Ascunde-l bine, eventual îngroapă-l şi, la nevoie, arde-l. Eu voi spune că portofelul în care purtam buletinul de populaţie mi s-a furat, probabil, în tramvai, demult, şi bineînţeles că, trăind fără buletin, când cineva îmi cerea adresa, mi-am ales şi eu una fictivă. De ce Witting 6? Pentru că tocmai aveam o persoană bolnavă pe care o vizitam la Spitalul Witting."

O acuzaţie infamantă şi o dezminţire din spatele zăbrelelor

Într-o zi, Radu i-a dat lui Dinu nişte bonuri de masă la un fel de cantină a scriitorilor, instalată într-o vilă stil florentin, undeva pe un colţ între străzile Romană şi Polonă. Era vară şi masa se servea afară, sub nişte umbrele de soare. Cooperativa în cadrul căreia activa Radu tocmai executa nişte lucrări la o casă a scriitorilor şi avusese posibilitatea de a obţine acele bonuri. Dinu nu avea altceva de făcut decât să se aşeze la o masă şi să-i dea chelnerului bonul pentru a fi servit. Bineînţeles că Dinu nu putea face uz de această şansă decât pe timp limitat şi cu mici intermitenţe, ca să nu atragă atenţia tocmai prin faptul că era un necunoscut. Găsise o masă la colţul din fund al

grădinii, sub un mic umbrar, unde prefera să stea, fiind mai sustras privirilor acelei societăți volubile și mișcată de fluxul și refluxul prânzului, în care toți se cunoșteau unul pe altul.

Întâmplarea a făcut ca la acea masă să se așeze cu regularitate și Păstorel Teodoreanu. Pentru scriitor, Dinu era un necunoscut, dar el își aducea aminte de o noapte de vară când, cu ani în urmă, în grădina de la Dobrică, un mic, dar vestit restaurant, situat tot paralel cu strada Polonă, el și prietenii lui au dat cu ochii de Păstorel, care le-o luase bine înainte pe potecile lui Bacchus și cu care au schimbat în treacăt câteva remarci belicoase la adresa comuniștilor care începuseră să confiște puterea. Acum îl privea cu coada ochiului, client rezervat, tăcut și țanțoș, al cantinei oficiale, purtând asupra lui o cheie cu care își destupa singur sticla de bere, și rămas pe aceleași baricade. Unii dintre scriitori aveau bonuri speciale pentru regim dietetic. Când celor patru-cinci persoane aflate la aceeași masă chelnerul le-a pus întrebarea tip „Cine are regim?", Păstorel a răspuns fără urmă de zâmbet: „Eu nu sunt cu regimul." Poate că singurul care nu a înțeles a fost chelnerul.

Dinu căuta să salveze în Moșilor 147 aparența activității lui pe un șantier din provincie, dormind sau petrecând câteva zile pe săptămână în camera de mansardă a lui Irmgard din strada Ștefan Mihăileanu, în ciuda vigilenței grosolan-insistente a portarului de acolo, pe care reușise să-l câștige prin motivarea banală a vizitelor și prin bacșișul bunicel. Totuși, portarul nu înceta să constituie un pericol. Dinu trebuia să aibă în vedere nu numai evitarea unui denunț brusc, ci, pe termen mai lung, și eventualitatea ca securiștii, indiferent că l-ar fi prins sau nu, să ajungă și în Ștefan Mihăileanu. În cazul acesta, se punea problema protejării cât de cât a lui Irmgard, împotriva represaliilor legale sau ilegale. Pe scurt, ea trebuia să fie în situația de a minimaliza relația avută cu Dinu, frecvența vizitelor lui și, oricum, de a afirma că nu a știut că el e căutat de Securitate. Or, tocmai în privința acestei strategii, îmblânzirea vigilenței curente a portarului Pavel și-a arătat reversul periculos al medaliei în clipa în care acesta, bine intenționat, i s-a adresat deodată lui Dinu cu un apelativ care putea fi o expresie idiomatică înrădăcinată a acestui rural nebucureștenizat,

dar şi constatarea, pur şi simplu, a unei situaţii care contrazicea strategia lui Dinu, anume că Pavel începe să perceapă o prezenţă a lui Dinu cvasipermanentă în imobilul pe care îl supraveghea el. Anume, i s-a adresat cu cuvântul „vecine!" Cu părere de rău, cei doi s-au hotărât ca de acum încolo Dinu să vină cât mai rar în Ştefan Mihăileanu şi numai când e sigur că Pavel nu îl poate vedea. Trebuia ca acestuia să i se şteargă imaginea unei relaţii strânse între Dinu şi Irmgard, şi chiar să creadă că aceasta a încetat. Partea nostimă a istoriei consta în faptul că cele două imobile, cel din Moşilor 147 şi cel din Ştefan Mihăileanu, găsindu-se la o distanţă de opt-zece minute unul de altul, Dinu, în mod inevitabil, îl zărea din când în când de departe pe Pavel, în drum cu vreo treabă sau după cumpărături şi, de cele mai multe ori, făcea în aşa fel încât să nu fie reperat de el. I s-a întâmplat însă şi să se întâlnească faţă în faţă şi anume la câtva timp de la adoptarea extremei disimulări de acum, a rarelor lui incursiuni nocturne în imobilul din Ştefan Mihăileanu. Şi a avut astfel ocazia de a se convinge că manevra reuşise chiar peste aşteptări, căci Pavel era foarte nedumerit de ce Dinu nu mai dă prin mansarda din Ştefan Mihăileanu: „Uite ce e, domnu' Pavel, dumneata ştii că se pot ivi neînţelegeri şi despărţiri." „Dar ea e o femeie foarte serioasă! E greu să-mi scape mie ceva. În tot timpul ăsta a fost singură. Nu a venit nimeni la ea. E cinstită. Mai veniţi pe acolo!" „Domnu' Pavel, ai dreptate. E femeie cinstită. Dar m-a supărat cu ceva. Îmi pare rău, mai ales că, într-adevăr, e o femeie cumsecade. Dar ce să-i faci?" „Eu zic să vă împăcaţi." „De, ştiu eu? Nu-i chiar aşa de uşor. La revedere, domnu' Pavel!"

De acum încolo, conspirarea totală a scurtelor reveniri în mansarda lui Irmgard dobândise o importanţă vitală. Căci, dacă periculosul portar l-ar fi ochit pe Dinu, s-ar fi declanşat imediat în mintea lui greoaie, dar bănuitoare, ideea că cei doi vor să-l inducă în eroare. Ceea ce ar fi putut genera nu numai furie primitivă, ci şi denunţ. Între timp, amestecul de secret şi cotidian familiar, care devenise viaţa lui Dinu, îşi urma cursul, nedepistat de Securitate. O serie de factori, începând cu propria lui structură interioară,

făcuseră ca drastica cezură intervenită de când a aflat că nu mai există altă cale în afară de ascundere şi renunţare la existenţa pe faţă să nu îl arunce în labirintul disperării sau al defetismelor de tot felul. Nici o clipă nu fusese invadat de simţământul zădărniciei aventurii lui defensive. Chiar în mediul lui apropiat, dar neştiutor al condiţiei lui reale, era adesea martorul ideii generalizate că Securitatea este omnipotentă, că totul este să nu ajungi să o iriţi, căci, din momentul în care i-ai atras atenţia sau i-ai contrazis scopurile, care, de fapt, coincid cu cele ale statului absolut, nu mai există scăpare, iar sancţiunea finală, chiar dacă ea se va pronunţa printr-un tribunal, tot Securitatea o decide şi o dozează. Un motiv pentru câte o rudă mai îndepărtată sau un cunoscut al lui Dinu de a nu-i veni să creadă că el e urmărit cu adevărat, căci, dacă ar fi fost aşa, Securitatea l-ar fi arestat demult. Pe făgaşul acesta de credinţă în atotputernicia Securităţii se putea naşte raţionamentul cu ricoşeuri neaşteptate şi lovind în plin sensibilitatea unui Dinu aflat abia la începutul cursei cu obstacolele care erau cu atât mai periculoase cu cât erau ridicate din substanţă afectivă.

Într-o zi – era pe timpul procesului colegilor lui de organizaţie –, a aflat prin canalele discrete, care chiar şi în perioadele cele mai neprielnice nu au amuţit cu desăvârşire, că Nony Arbore vrea neapărat să-l vadă. Nony nu făcuse parte din micul cerc de prieteni nedespărţiţi încă de pe băncile liceale craiovene şi mai apoi în anii studenţiei bucureştene; originar de la Craiova, mutat mai de mult cu familia în capitală, amic cu Constantin, se întâlnea din când în când şi cu „cercul.“ Era un băiat arătos, înclinat spre dandism, monden, dar temperamental în vorbe şi fapte, anticomunist, dar care reuşise totuşi să găsească şi să-şi păstreze un post de referent juridic la prezidiul Marii Adunări Naţionale, cu tact, dar fără compromisuri dezagreabile. Nony era amator de literatură şi convorbiri intelectuale, avea o viaţă mult mai aşezată, unic copil adorat de părinţii în casa cărora trăia şi îşi primea prietenii. Avea câteodată iubiri furtunoase, despre care era capabil să povestească, cel puţin retrospectiv, cu autoumor, un tânăr plin de viaţă, dar şi

de o nervozitate care-i putea tulbura nu numai armoniile organice, ci şi stilul comportamental. Camarad bun, dar nicidecum comod, interlocutor cultivat şi inteligent, dar cam pripit în concluzii, Nony era un produs înzestrat şi expansiv al epocii precomuniste,dar care rămăsese fidel, cu oarecare prudenţe, speranţei neabandonate în minunea istorică a unei lumi postcomuniste.

Dinu a intrat prin portiţa micii case aflate pe o străduţă liniştită, nu departe de actuala lui ascunzătoare. A sunat, fără nici o ezitare (Nony era un om singur), i-a deschis chiar prietenul, cu care a urcat scara, a trecut printr-o mică sufragerie şi a intrat în camera lui Nony, cu biblioteca înzestrată cu multe cărţi de însemnată valoare literară şi filosofică în limba franceză. Cu toate că nu se cunoşteau de mult, Nony, care putea fi uşor şi omul relaţiilor pur formale sau sumare, îl simpatiza pe Dinu şi vroia să-i fie prieten. Dar de data aceasta se vedea că plăcerea şi zâmbetul revederii erau înnourate. Dinu l-a adulmecat, uşor surprins, pregătindu-se (cum s-ar fi putut altfel?) pentru cine ştie ce veşti rele pentru el, iar convorbirea n-a demarat cu candoarea şi ştrengăriile verbale de rigoare. După câteva cuvinte care, judecând după evidenta încordare a lui Nony, începeau să fie de prisos, acesta a trecut la subiect: „Acum câteva seri am fost într-o societate în care s-a discutat despre procesul prietenilor tăi. Erau acolo sora şi soţia a doi dintre principalii implicaţi. Nu e nevoie să-ţi vorbesc de un proces despre care ele totuşi puteau povesti pentru că au fost în sală. După cum te cunosc, probabil că tu ştii mai multe decât mine şi chiar decât ele. Ce m-a deranjat foarte mult a fost afirmaţia lor că în dosarul procesului apari şi tu, fără să fii însă arestat. Nu numai că nu faci parte dintre acuzaţi, dar în timp ce ceilalţi sunt închişi şi judecaţi, tu ai fost văzut «plimbându-te pc Calea Victoriei.» Deci nu poate exista îndoială că tu eşti turnătorul întregului grup. Eu am încercat să le scot asta din cap, dar fără nici un succes. Deci, pentru ele nu există nici o îndoială. E o nebunie, dar ele o ţin una şi bună."

Pentru Dinu aceasta era cu adevărat o noutate. Şi un şoc. Dar Nony nu s-a oprit aici. „Bine, măi, Dinule, cum de ai putut să te bagi în chestia asta? Eu ştiu că tu şi amicii tăi sunteţi cam

fantezişti în anticomunismul vostru. Şi eu sunt contra comunismului. Dar la voi mai e ceva. Un fel de nevoie de a te lansa în acțiuni spectaculare, de a umbla după năluci, de a te amesteca în acest ciorbalâc al acțiunilor cu orice preț, care nu numai că nu duce nicăieri, dar abdicarea de la realism înseamnă şi periclitarea inutilă a voastră şi a altora. Până la urmă, ar fi o poveste tragică, dacă nu un fel de operetă juvenilă, care nu foloseşte nimănui şi le dăunează tuturor. Lasă să facă alții care nu pot să-şi învingă altfel diversele complexe. Pot să spun că, într-un fel, tu însuți eşti vinovat de tot ce ți se întâmplă acum. Şi că nu iese nimic pozitiv din această acțiune mai mult teatrală decât cu sens."

„Nony, sunt totuşi suprins că te-ai autoproclamat judecător. Eu nu te consider în nici un caz competent sau îndreptățit să joci acest rol, nici față de mine, nici față de atâția. E de ajuns. La revedere."

Nony îl privea puțin încurcat şi surprins. Dinu s-a ridicat şi a închis uşa în urma lui. În hol, mama lui Nony l-a privit deconcertată, de parcă ar fi ştiut despre ce era vorba, şi cu evident regret: „Tocmai vroiam să vă aduc ceaiul. Am un tort bun." „Din păcate va trebui să renunț. Vă mulțumesc, dar nu mai pot rămâne."

Pe Nony l-a mai întâlnit, peste ani, întâmplător, pe stradă, cu câteva luni înainte de a se preda la Procuratura Militară. A venit la el, i-a strâns cu căldura mâna. „Ce faci, Dinule? Eşti tot aşa?" (Începuseră să fie eliberați deținuții politici.) „Nu ai putut încă rezolva problema?" „Măi, Nony, eu sunt ca un satelit ieşit de pe orbită şi care continuă să rătăcească în cosmos. O să mă întorc eu cumva pe orbită." „Mă bucur enorm că te-am întâlnit şi că eşti sănătos. Sunt sigur că vei reieşi la suprafață. Succes, succes!..." Parcă ar fi vrut să mai stea de vorbă, dar Dinu, pentru care se apropia momentul predării, era pătruns de datoria de a reduce la minimum numărul persoanelor care ar fi putut figura pe lista cunoştințelor cu care a avut de-a face pe timpul urmăririi. Nici o imprudență de ultim moment nu trebuia să mărească această listă. Nony trebuia să rămână ca unul care nu a ştiut şi nu l-a întâlnit. Dar cele spuse de el, atunci când îi relatase despre

convingerea acelor femei că el este turnătorul grupului, a iscat în el pe loc un fel de vârtej al disperării. Era ceva la care nu se aşteptase, în nici un caz. Lovitura venea şi aşa într-o perioadă în care precauţiile îi impuseseră o singurătate crescândă. De data aceasta, exerciţiile lui de detaşare s-au prăbuşit. Învinuirea de infamie venea tocmai din mijlocul oamenilor celor mai apropiaţi, prietenii şi colegii lui de organizaţie. Şi fusese exprimată, după spusele credibile ale lui Nony, cu fermă convingere şi îndârjire pasională. „Tocmai din preajma celor de care mă leagă acţiunile comune din trecut şi viaţa mea ciuntită şi periculoasă de acum îmi vine această învinuire!" Bineînţeles că băieţii din închisoare nu puteau face nimic împotriva dezlănţuirii sentimental-agresive a soţiilor sau surorilor împotriva fugarului Dinu, de ale cărui greutăţi şi peripeţii ele nu aveu nici cea mai vagă idee. „Iata-mă şi turnător, pentru că sunt ultimul care (şi ca urmare a respectării atente a regulilor noastre conspirative), cu toate că datorită altora am fost desconspirat, am reuşit să rămân liber şi continuu să mă trudesc împotriva sistemului represiv, să încerc să-l derutez, să-l dejoc şi tocmai de aceea voi fi ştampilat de unii drept colaborator al Securităţii."

Dinu a luat-o spre Şosea. A bătut ore întregi străzile, împins de o tulburare interioară mai chinuitoare decât toate frământările prin care trecuse de când devenise vânatul Securităţii. Încet, încet, mişcarea în aer liber, care pentru prima oară semăna şi ea cu o fugă, vederea copacilor care supravieţuiesc istoriei, adâncurile care nu pot fi nici minţite, nici înşelate au trimis încet, încet spre suprafaţa zbuciumată o liniştire a valurilor. Cât priveşte bulboanele iscate atunci de bietele femei în disperarea lor neştiutoare, ele ar fi avut ecouri pierdute pentru totdeauna, dar şi un epilog nepierdut pentru Dinu.

În perioada acelei scurte destinderi inaugurate de „Spiritul de la Geneva", rudele prietenilor lui Dinu închişi au avut pentru prima şi ultima oară dreptul la „un vorbitor." Mama lui Tudose, care trăia la Râmnicu Vâlcea, a beneficiat şi ea de această unică ocazie de a-şi vedea fiul condamnat la 25 de ani de închisoare. După ce s-a întors, i-a povestit mamei lui Dinu, care se găsea şi el la Râmnicu Vâlcea, că fiul ei, întrebat despre

versiunea aceea comunicată lui Dinu de Nony, a izbucnit: „Te rog să le spui celor care vor mai îndrăzni să afirme despre Dinu că ne-a trădat că le cer să înceteze imediat această infamie! Şi că atunci când mă voi întoarce, cu mâna mea îl voi împuşca pe cel care a continuat să-l insulte în felul acesta pe Dinu! El nu numai că este mai presus de orice îndoială, dar noi, cei din închisoare, suntem foarte îngrijorați de soarta lui."

Răscoala întregii țări nu este de ajuns

Această impetuoasă dezmințire a poveştii care-i făcuse cândva inimă rea a aflat-o Dinu din gura mamei lui, atunci când, înconjurat de cel puțin aparenta împotmolire a urmăririi lui, s-a hotărât să facă totuşi o vizită secretă la Râmnicu Vâlcea, bine pregătită din timp, în aşa fel încât să locuiască la un unchi care nu fusese niciodată întrebat de Securitate. Acolo a stat două-trei zile, neieşind deloc din casă, unde mama lui l-a putut, în sfârşit, întâlni, după ce luaseră însă toate precauțiile posibile. Era tocmai în zilele în care a izbucnit revoluția maghiară din octombrie 1956. În cercul foarte restrâns cu care a putut lua contact Dinu la Râmnicu Vâlcea, evenimentele din Ungaria, văzute în prelungirea crizei poststaliniste de la Moscova, a efervescențelor civile şi intelectuale de mai multă vreme în creştere, mai ales în Polonia şi Ungaria, şi chiar a atitudinii mai şovăitoare a puterii de la Bucureşti, creaseră o atmosferă de expectativă mergând până la speranța că acesta ar putea însemna începutul mult aşteptatului sfârşit. Iar la primele succese ale răscoalei, atitudinea la început cam ezitantă a noii conduceri de la Kremlin şi apoi retragerea unităților militare sovietice întăreau această speranță. Unchiul lui Dinu prevedea „o mare destindere" care va însemna poate şi încetarea urmăririi lui. Dinu însuşi era mai prudent cu optimismele. Fiind mai direct implicat (s-ar putea spune în dubla sa calitate: ca activist şi ca victimă), dobândise un oarecare grad de imunitate față de orice autoiluzionare, ca de altfel şi față de autosugestia negativă izvorâtă din supraestimarea cvasi-superstițioasă a

unor pericole. Şi el vibra la acea primară victorie populară împotriva regimurilor impuse de ruşi în Europa răsăriteană, cu atât mai mult cu cât se ajunsese, de fapt, ca însuşi conducătorul partidului comunist, Imre Nagy, să se alăture mişcării de răsturnare a comunismului în Ungaria. Dinu nu vroia şi nu putea să se sustragă celui mai puternic val de speranţe de diminuare a dominaţiei comuniste, pe care îl trăise până acum, dar, izolat în casa unchiului din Râmnicu Vâlcea, se concentra asupra singurei surse credibile de informaţii care îi sta la dispoziţie: emisiunile posturilor de radio străine.

Repede a constatat unele deosebiri de nuanţă între emisiunile în limba română şi cele în limba engleză. De mult antrenat să distingă între informaţia esenţială şi detaşată, pe de o parte, şi comentarea ei chiar în emisiunile posturilor de radio în româneşte, fără a mai vorbi de deformările subiective la care erai expus dacă te informai de la a doua mână, Dinu a constatat imediat o diferenţă nu numai de abordare, ci şi de apreciere a dimensiunii istorice între analiza şi pronosticurile, de pildă, ale radiodifuziunii britanice în limba engleză şi emisiunile „Europei Libere." Prima reacţie a acesteia din urmă o putuse evalua în editorialul directorului postului, Noel Bernard, unul dintre cele mai bune editoriale ale lui, culminând cu îndemnul ca românii să-şi apere integritatea teritorială (probabil şi legat de transporturile de trupe sovietice prin România către Ungaria). Dar tonul acesta dramatic al editorialului directorului departamentului român al postului de radio de la München, ton de altfel dispărut din editorialul următor, nu-şi găsea similitudini în modul de tratare a evenimentelor din Ungaria de către comentatorii englezi. În timp ce emisiunile în româneşte, accentuând pe drept cuvânt gravitatea evenimentelor şi reacţia critică a Occidentului, lăsau cel puţin să se întrevadă şi posibilitatea unor contramăsuri viguroase ale acestuia, mai ales după ce ruşii s-au întors cu tancurile, luările de poziţie şi principalele comentarii în englezeşte excludeau din capul locului o reacţie energică, ultimativă sau o intervenţie militară în sprijinul guvernului legal al Ungariei, care totuşi apelase cu toată insistenţa la comunitatea internaţională.

Aşa că, în scurtul timp petrecut la Râmnicu Vâlcea, Dinu, care trăia la unison cu ceilalţi ivirea la orizont a unei atât de promiţătoare zguduiri a sistemului de captivitate impus tuturor ţărilor din răsăritul Europei după cel de al doilea război mondial, s-a găsit şi în situaţia ingrată de a trebui să prevină unele aşteptări excesive, de a atrage atenţia asupra tenacităţii unor inerţii istorice, de a tempera speranţele într-o intervenţie în forţă a Occidentului. Ceea ce nu însemna că în straturile lui mai adânci abandonase credinţa într-o întorsătură izbăvitoare, că nu miza şi el pe forţele emancipatoare dezlănţuite, că putea să conceapă o abdicare totală a Occidentului faţă de o autoeliberare care corespundea într-o asemenea măsură tuturor principiilor invocate şi chiar încurajate până atunci chiar de forurile occidentale.

Ajuns, sub protecţia nopţii, în mansarda pândită de portarul Pavel la Bucureşti, Dinu a urmărit împreună cu Irmgard, la radio, îngroparea revoluţiei maghiare sub ochii, îndreptaţi spre alte interese, ai Occidentului. Prin cutia micului radio ajungeau până în precara lui ascunzătoare ultimele zvârcoliri ale unei revolte naţionale care corespunsese aspiraţiilor nu numai ale ungurilor, dar care se izbise de socotelile şi aranjamentele, rareori declarate pe faţă, ale celor mari. În lunga peregrinare în umbră a lui Dinu, zilele acelea au însemnat o cutremurare. Îl auzise prin radio pe Imre Nagy declarând ieşirea din Pactul de la Varşovia din momentul în care, călcându-şi angajamentele cu de acum banalul şi larg împărtăşitul cinism, marea putere sovietică ignora ultimele promisiuni şi asmuţea tancurile asupra Ungariei. Pe urmă, îl auzise pe Imre Nagy strigând cu o voce strangulată de emoţie către Occidentul nepatetic: „Help, help, help!“

Pentru Dinu, după ce căzuseră unul după altul toate scenariile ipotetice ale unei eliberări, mai subzistase totuşi până atunci speranţa unei tentative de eliberare pornite cândva (cine ştie cum?) chiar din răsărit, din spaţiul „naţiunilor captive“ şi care să ajungă atât de departe, încât să justifice sprijinul concret al „Lumii libere.“ Aceasta ar fi însemnat – ceea ce începea să aparţină mai mult miracolului decât realităţii

„pragmatice" – că opoziția multiformă anticomunistă ar fi reuşit într-o țară din răsăritul Europei să înregistreze succese atât de spectaculare împotriva guvernului dictatorial, încât acesta să înceapă să piardă controlul şi, atunci, americanii, occidentalii, să dea o ultimă mână de ajutor pentru sfârşitul unei tiranii inumane şi de mult condamnate. Dar în Ungaria se întâmplase mult mai mult. Însuşi guvernul comunist se emancipase de dominația sovietică. Guvernul, reprezentat la ONU, al Ungariei abjurase dictatura, vroise să se desprindă de noua formă de colonialism, cea sovietică, denunțase apartenența la un pact militar care îşi ataca propriul „aliat" şi îi vâna populația, acest guvern, nu doar un grup de revoltați, îi cerea lumii civilizate numai să recunoască voința neîndoielnică a actualei conduceri maghiare sprijinite de popor. Şi totuşi Occidentul acceptase reînrobirea Ungariei, răsturnarea în câteva zile de către Armata Roşie a Ungariei autoeliberate. Ultima iluzie a eliberării era spulberată, căci de acum înainte nici măcar un guvern comunist nu putea conta pe ajutorul Occidentului dacă ar fi încercat să se elibereze sau, mai grav, dacă s-ar şi autoelibera (ca în Ungaria). Pentru Dinu, înăbuşirea revoluției maghiare, cu complicitatea pasivității tacite sau camuflate în declarații ambivalente ipocrite a Occidentului, însemna intrarea într-un nou deşert, după o traumă cu rezonanțe până în ultima fibră a ființei psihice şi fizice.

Gheorghiu-Dej şi întreaga ierarhie subalternă de partid şi de stat urmăriseră cu îngrijorare vizibilă „evenimentele din Ungaria" şi ecoul lor în populația românească şi înregistraseră cu iritare timorată unele încercări de solidarizare, mai ales în cercurile studențeşti sau printre intelectualii neconformişti. Simțeai imediat că tot ce se întâmplase în Ungaria nu era privit de echipa comunistă de la Bucureşti decât din perspectiva pericolului reprezentat pentru propria putere monolitică de către acest exemplu de revoltă radicală mai întâi împotriva ierarhiei şi structurilor staliniste şi, până la urmă, împotriva sistemului comunist ca atare. Şi nu era greu să-ți dai seama că de la vârful piramidei a pornit imediat către aparatul de supraveghere şi represiune semnalul strângerii şurubului.

Ion Donat şi discipolul lui

Nu va trece mult şi Dinu va fi confruntat cu consecinţele care au rezultat pentru propriul lui caz din atitudinea Securităţii după evenimentele din Ungaria. Dar încă mai înainte de această cotitură intervenită în comportarea şi în metodele de investigaţie şi presiune ale organelor de urmărire, Dinu se zbătuse să-şi mai găsească un cuib de schimb pentru domiciliul din Calea Moşilor, care, pentru a rămâne practicabil, avea nevoie să se evite o permanenţă care contrazicea „legenda" lansată iniţial în interior, plus pericolul de a bate, mai devreme sau mai târziu, la ochi cuiva din afară. Au fost mai multe încercări neizbutite. Mai întâi a fost o ofertă generoasă din partea istoricului Ion Donat, pe care îl cunoscuse prin Vlad.

Ion Donat era un bărbat înalt şi slab (trecuse prin închisoare, unde contractase o tuberculoză), care, în ciuda unui dar al comunicării, se mişca prin viaţă tăcut, parcă puţin căzut pe gânduri, precis în afirmaţii şi întrebări, dar învăluindu-şi propria personalitate în discreţie grijulie. Un om cu convingeri ferme, dar neafişate cu uşurinţă, un perseverent, la care tenacitatea nu-şi trăgea forţa din vitalitate, ci din fidelitatea faţă de idee, fire sfioasă, dar neînfrântă, un curajos tăcut, un sentimental cu nuanţe ascetice. Ştia că Dinu e căutat de Securitate, dar niciodată, nici măcar ca tendinţă, nu a manifestat vreo precauţie. Relaţia între el şi Dinu s-a ţesut din prima clipă şi până la urmă dintr-o spontană solidaritate umană şi naţională, din dialogul izvorât din afinităţi, căutări nedelimitate şi mărturisire senină. Împreună cu Donat, Dinu putea intui mai limpede decât oricând caracterul trecător al fazei istorice în care trăiau, percepeau la unison continuitatea care fundamentează destinul ireductibil al României, peste tragicul intermezzo comunist, iar trecutul putea arunca nu numai umbre, ci şi lumini către viitor.

Într-un timp, începuseră să se întâlnească în camera lui Donat în trei, Dinu, Vlad şi el, pentru a reflecta mai sistematic

şi confrunta modele ale unei Românii viitoare. Văzându-l pe Dinu din nou la strâmtoare, Donat a spus că ar putea contribui şi el cu o soluție, cel puțin temporară, oferindu-i lui Dinu să doarmă un număr de zile pe săptămână, dacă nu chiar toată săptămâna, în locuința lui, formată dintr-o cameră cu pat dublu. Şi de data aceasta, Donat reacționase cu suava lui promptitutinde la o situație grea, Dinu nici nu se gândise la această posibilitate.

Locuința lui Donat era o cameră într-o casă de parter, cu grădină mică în care florile creşteau frumoase, deşi erau lăsate mai mult în grija lui Dumnezeu. Vecinii păreau oameni cumsecade. Şi totuşi venirile şi plecările lui Dinu, faptul că el dormea acolo, erau prea vizibile. Lipseau justificările necesare, Dinu era o figură prea nouă. Acestea şi alte motive uşor reperabile pentru ochiul, de acum specializat, al lui Dinu au făcut ca nopțile în care a dormit la Donat să nu se poată transforma într-o formulă de durată, căci nu erau îndeplinite condițiile conspirativității necesare.

Şi totuşi, găsirea unor ascunzători alternative devenise presantă şi datorită unei întâmplări cu cauze şi intenții nu tocmai clare, dar potențial periculoasă. Într-o după-amiază, Dinu se găsea singur în camera din Moşilor 147, Ion Hristodoru fiind plecat în concediu, când a sunat cineva la intrarea din față. În mod reflex şi contra precauțiilor obişnuite, s-a ridicat, a trecut prin hol şi a deschis. În fața uşii aşteptau doi bărbați, îmbrăcați ca pentru o vizită, unul tânăr şi înalt, celălalt mai matur şi mic de statură. Au spus că ar vrea să stea de vorbă cu Ion Hristodoru. Dinu a simțit că un pericol plutea în aer, dar s-a comportat foarte natural şi liniştit: „Ion Hristodoru se află în concediu pentru încă două săptămâni. M-a rugat să trec din când în când să-i ud nişte flori şi să văd dacă totul este în ordine.“ Cei doi aveau o mină amabilă, poate puțin prea zâmbitoare. Dinu se aştepta la orice, dar nu detectase în ochii lor o curiozitate sau o atenție aparte îndreptată spre propria lui persoană. Dar şi aceasta putea fi numai tactică sau truc fizionomic profesional. Nu şi-au declinat nici o calitate, dar nici pe el nu l-au întrebat nimic

despre numele, profesia lui, însă l-au rugat să-i primească pentru câteva minute. Au luat loc şi, continuând să ignore propriul rol, au dirijat acea discuţie, vagă şi în acelaşi timp încărcată de o curiozitate cu iz profesional, exclusiv asupra lui Ion Hristodoru. Cum îi merge în general, cum o duce la serviciu, dacă are vreo problemă? „Are o problemă sufletească. Nu se poate consola de faptul că l-a părăsit soţia la care ţinea foarte mult. Se poate spune că n-a ieşit încă din depresiunea sufletească determinată de acea despărţire. Este pentru mine un motiv de a-l vizita mai des, de a căuta să-l remontez puţin." „Deci alte probleme nu are?" „Cred că nu, pentru că e o fire foarte deschisă şi ar fi vorbit despre ele." „Am fi vrut să vorbim cu dânsul personal, dar nu e urgent şi e bine că am găsit pe cineva care îl cunoaşte bine." S-au ridicat şi i-au mulţumit lui Dinu, strângându-i călduros mâna şi au plecat aşa cum veniseră. Dinu regreta că răspunsese la sonerie şi că îi introdusese în casă. Mai mult ca sigur era vorba de doi securişti, dar Dinu avea sentimentul că vizita lor îl privea, într-adevăr, pe Hristodoru, pentru o chestiune ce nu era de importanţă majoră. Totul se terminase în coadă de peşte, dar, la urmă, ei îi făcuseră impresia că se achită de o obligaţie profesională de rutină şi că sunt chiar mulţumiţi că au putut vorbi cu cineva care îi cunoştea starea actuală a fostului moşier devenit asiduu achiziţioner de materiale al CFR-ului. Ei trecuseră fără nici o dificultate peste faptul că Dinu se găsea în camera celui plecat în concediu. Dar această întâlnire mai bine nu ar fi avut loc. Şi nu se putea şti dacă ei nu vor reveni. Dinu nu mai mirosea vreun pericol imediat, dar nici nu putea ignora această apariţie a unor securişti în Calea Moşilor 147 şi nici faptul că ei au dat ochii cu el, chiar dacă nu cu el vroiseră să vorbească. Din clipa aceea se pierduse ceva din sentimentul de ocrotire pe care i-l putuseră da până atunci pereţii, obloanele, interiorul, chiar mobilierul vechi al camerei în care îl primise cu bunăvoinţă şi prietenie Ion Hristodoru.

Ion Donat persevera în ideea de a-i găsi un loc de dormit lui Dinu. A vorbit în sensul acesta cu un student care locuia la un cămin de studenţi. Elementul favorizant îl constituia

vacanța care golise căminul, dar el rămăsese în București. Dinu ar fi putut dormi un timp în al doilea pat aflat în camera lui. Cu acest prilej, el și-a dat seama că Ion Donat avea în acel tânăr student un discipol în sensul profund al cuvântului. El nu numai că era inițiat în valoarea și necesitatea istorică a rezistenței pe termen lung împotriva teoriei și practicii comuniste, dar era și dispus la riscuri și sacrificii. Convorbirea cu studentul l-a pus pe Dinu în fața unui reprezentant al mentalității noii generații de studenți. Cu toate că nu trecuseră decât opt ani de când el însuși terminase facultatea, Dinu, care prin forța lucrurilor nu se mai putuse întreține cu noii studenți, a resimțit o falie între modul de a gândi și de a reacționa al celor de atunci și al celor de acum. Tinerii aceștia nu mai puteau nutri nici așteptările și nici resimți atât de intens frustrările pe care le trăiseră Dinu și colegii lui într-un timp când România își pierduse una după alta nu numai bătăliile interne pentru păstrarea unui anumit grad de independență, ci și principalele speranțe într-o replică autentică a Occidentului la politica sovietică de aservire a țărilor din răsăritul Europei. Studenții de acum nu erau nicidecum câștigați pentru comunism, dar nu mai aveau motive de a crede în reversibilitatea lui într-un alt sistem previzibil. Cel cu care vorbea Dinu făcea parte dintre studenții care cultivau în mintea și în inima lor o utopie nealterabilă privind prăbușirea cândva a comunismului, dar nici aceștia nu puteau face abstracție de felul cum evoluase între timp situația internațională, de consolidarea puterii comuniste interne, de un fel de normalitate a acceptării inevitabilului.

„Știu de la alții că după 1947 s-au format organizații clandestine anticomuniste. Că mulți tineri au încercat atunci diferite forme de rezistență națională. Că au fost nenumărate căderi și condamnări. Dar cunoștințele mele nu sunt precise, întâmplările tulburi; obiectivele îmi apar clare, dar sunt legate de un timp pe care nu ne este chiar atât de ușor să-l reconstituim."

Dinu vedea în ochii studentului o solidaritate peste timp, dar și o depărtare admirativă, însă nerecuperabilă. Ceea ce era încă atât de prezent pentru el parcă începuse să-și piardă contururile

realității pentru celălalt, care totuşi aproba, dar nu găsea drumul înapoi, vroia continuarea împotrivirii, dar nu întrevedea drumul înainte. Dinu simțea că o parte din istoria lui şi a prietenilor săi deja risca să devină un text în hieroglife pentru tinerii care nu trăiseră şocul istoric de atunci. Diferența de vârstă dintre el şi interlocutorul lui era mult mai mică decât cea dintre experiențele lor trăite. Începea să-i fie teamă că tot ce a fost ar putea să se transforme într-un fel de film patetic, de epocă.

Simțea nevoia de a nu lăsa să se mistuie coordonatele şi motivările real-istorice ale acțiunilor de împotrivire de atunci; dorea să-i transmită studentului ceva mai mult decât recapitularea eşecurilor inevitabile ale unor naivități romantice, cât de respectabile ar fi fost ele la vremea lor.

„Noi nu credeam că putem schimba istoria lumii. Era o încercare de a salva ceva din moştenirea noastră istorică şi de a spune «nu» unui viitor țesut din minciună şi teroare. Vroiam să luptăm, în primul rând, pentru că iubeam România, nu pentru că îi uram pe trădătorii ei. Comunismul care începea să se instaureze în România, în umbra tancurilor sovietice, nu ne apărea ca un rău local cu care te răfuieşti de azi pe mâine, ci ca un rău, aş zice, supraistoric, metafizic. Nu era nevoie să formulezi totul chiar aşa, dar domnea un simțământ general de acest gen. În aceasta ne socoteam solidari nu numai cu cei mulți şi simpli şi cu cei mai luminați din propriul nostru popor, ci cu o luptă de mari proporții care începuse să încingă întreaga planetă şi în care comunismul era în ofensivă. Cei mai cinstiți refuzau să-i mintă pe alții sau să se mintă pe ei înşişi. Microbul fatal se vedea cu ochiul liber în minciuna publicată zilnic cu litere de o şchioapă în comunicatele şi presa de stat şi de partid. O fi fost treaba vreunui comunist „idealist“ (dacă mai putea fi vorba de aşa ceva după procesele şi epurările dezlănțuite de Stalin încă înainte de război în Rusia) să se adapteze la politica minciunii permanente, dar noi nu ne puteam împăca în nici un caz cu ea. În timp, tentația resemnării, ca urmare a oboselii, alimentată şi de egoismul comun al Marilor Puteri, de indiferența maselor din Occident şi de alienarea elitelor de acolo, faptul brut al acceptării generale, cu gir occidental, a inacceptabilului puteau să arunce o

umbră de îndoială sau chiar de incomprehensiune asupra înfruntării noastre de atunci. Eu înțeleg, trebuie să înțeleg această schimbare de percepție, poate chiar de sensibilitate, dar cine ar putea dori ca istoria să devină pentru noi o Mare Moartă?"

„O capitulare definitivă ar fi ceva împotriva ființei noastre. Și, în sensul acesta, nici nu se poate vorbi de o înfrângere a dumneavoastră, de vreme ce, sub forme care în parte îmi scapă, lupta contra ideologiei și aservirii acesteia va continua. Numai că noi suntem mai puțin încrezători, mai lipsiți de modele, mai izolați și, în același timp, mai controlați."

„Cred că și în cazul în care unii dintre dumneavoastră vor considera că ce am făptuit noi a fost până la urmă un foc de paie există mai departe, sub cenușa adaptării, forțe care mocnesc și își așteaptă vremea. Dumnezeu are răbdare." „Mai puțină are Securitatea. I-am spus domnului Donat că puteți dormi la mine." „Există o altă intrare practicabilă în afară de cea supravegheată de portar?" „Nu." „El se află la locul lui și acum, pe timpul vacanței, cu aceeași regularitate?" „Da. Dar poate că e mai puțin vigilent. Sau găsim câte un pretext. Eu nu am avut nici un conflict cu el." „Totuși, tocmai pentru că ești aproape singur în tot căminul, nu se poate ca el să nu își dea seama. Este prea periculos. Iar în cazul că ne denunță, dumneata, care niciodată nu ai avut vreo legătură cu mine, cu familia, nu ai avea nici o acoperire sau explicație, ai fi imediat inculpat pentru omisiune de denunț. Riscul este prea mare." „Totuși, camera mea este o posibilitate și eu vreau să încercăm!"

Dinu i-a promis că va ține seama de oferta lui, dar mai întâi va mai căuta. Însă în sinea lui hotărârea era luată, cu regretul că ea implica întreruperea dialogului în lungul căruia pentru o clipă se simțise brusc însingurat și îmbătrânit peste măsură, ca, pe urmă, să regăsească drumul reîntoarcerii către firul neîntrerupt al luptei, învălmășite de dușmanul văzut și nevăzut, dar comună, a amândurora, a lui, cel din umbră, și a liniștitului, nebătător la ochi, dar curajos, învățăcel al istoricului Ion Donat.

Căutări dincolo de „junglă“

Greutatea de a găsi o nouă ascunzătoare se dovedea atât de mare, încât Dinu a trebuit să se abată, cel puțin temporar, de la doctrina lui bazată pe ideea că Bucureştiul este patria fugarului, pentru că e hățişul care oferă cele mai mari şanse de a te pierde în mulțime şi a dejuca urmărirea.

Şerban Săndulescu, vărul lui Dinu, păstrase în anii aceia o strânsă legătură cu el. Lucrul acesta fusese posibil în ciuda rudeniei, pentru că unchiul lui Dinu (tatăl lui Şerban) se despărțise de mult de mama acestuia şi se recăsătorise, iar Şerban, rămânând la mama lui, recăsătorită şi ea, stabilindu-se în Bucureşti, făcuse tot posibilul ca, pe hârtie, să apară total despărțit de tatăl lui şi crescut numai de mamă, în noua ei familie. Aceasta, pentru a nu avea greutăți la studii din pricina originii şi trecutului politic burghezo-moşieresc al tatălui lui. Aşa se ajunsese ca el să facă excepție de la regula de fier a lui Dinu, căutat de Securitate, de a pune distanță între el şi rudele lui, prin care l-ar fi pândit pericolul de a fi depistat de urmăritori.

Şerban era cu şase ani mai mic decât el, fuseseră legați încă din copilărie, iar Bucureştii erau locul unde, la bine şi la rău, relația lor, care de la o vreme o includea şi pe Irmgard, se adâncise, făcând din rudenie o prietenie, bazată şi pe o strânsă comuniune de idei. Văzându-l pe Dinu la strâmtoare, Şerban şi-a bătut capul şi a ajuns la ideea de a încerca o găzduire a lui, chiar temporară, la o mătuşă a sa care locuia la Curtea de Argeş, îl cunoştea bine pe Dinu, era curajoasă şi anticomunistă. Era judecătoare, dar avusese cândva curajul ca, împotriva voinței partidului şi a inspectorilor judecătoreşti, să-i dea câştig de cauză doamnei Niculina Mihalache, soția lui Ion Mihalache, într-un proces judecat în 1948 la tribunalul de la Câmpulung Muscel. După ce autoritățile comuniste îi confiscaseră, la Topoloveni, pământul lui Ion Mihalache, vroiseră să îi ia şi cele o sută de pogoane ale Niculinei Mihalache, care

a fost fiică de preot. Spre stupefacția mai-marilor din regiune, doamna Stanca, mătușa lui Șerban, respinsese măsura administrativă ilegală și dăduse o sentință judecătorească în favoarea soției fostului vicepreședinte al Partidului Național Țărănesc. Cei de față relataseră că grefierul tribunalului, pur și simplu, tremura de teamă când s-a citit această sentință îndrăzneață. E adevărat că judecătoarea, doamna Stanca, supranumită de comuniști „cucoana", se înrudea cu Brâncovenii, dar nimeni nu se aşteptase, la vremea aceea, la o hotărâre în favoarea doamnei Mihalache, şi urmarea a fost mutarea mătuşii lui Şerban de la tribunalul Câmpulung la judecătoria Brezoi. Cum se spunea în culisele tribunalului din Câmpulung, „ca să scape de ea." Inspectorii judecătoreşti raportau că „e neadaptabilă."

Acum era judecătoare la Curtea de Argeş, fiind căsătorită cu un inginer silvic, pe care Dinu îl cunoscuse drept un om curajos şi de convingeri asemănătoare. De altfel, Şerban, conform regulii, nu intenționa să le spună totul despre Dinu, dar să caute să se convingă împreună dacă ar fi loc şi suficientă siguranță pentru o şedere discretă, de o lună, două, a lui la Curtea de Argeş. Aflaseră şi ei că e vorba de o regiune unde atenția Securității este sporită din cauza prezenței în munți a partizanilor conduşi de colonelul Arsenescu, dar Dinu nu putuse să-şi găsească alt bârlog, şi Şerban vroia ca ei să joace această carte, mai ales cunoscându-şi bine mătuşa de la Curtea de Argeş.

Dinu era mai puțin optimist. Se mai adăuga şi faptul că era slăbit şi bolnav de stomac.

Au fost primiți excelent de doamna Stanca şi soțul ei. În fond, Dinu se găsea la o asemenea ananghie în materie de ascunzătoare, încât şi câteva zile însemnau o mare păsuire. Stăteau de vorbă până noaptea târziu, ascultau Radio Europa Liberă, îşi împărtăşeau ideile şi îşi însăilau speranțele. Soțul mătuşii lui Şerban i-a dus şi puțin în munte, la Cumpăna, de unde au coborât cu o drezină. Pe drumul spre Cumpăna şi înapoi, Dinu nu numai că se reîntâlnea cu muntele, care pentru el întruchipa un fel de sigiliu geografic al permanențelor

indestructibile, dar afla şi multe despre lucrările lacului de acumulare şi mai ales despre strămutările forţate întreprinse de Securitate printre ţăranii de la poalele muntelui pentru a tăia legăturile şi baza de aprovizionare a partizanilor. Se procedase cu brutalitate şi totală ignorare a tradiţiilor, drepturilor şi legăturilor cu glia, atât de adânc înrădăcinate în sufletul ţărănesc. Şi totuşi, chiar în Curtea de Argeş nu s-a putut niciodată înfăptui cealaltă siluire a voinţei ţărăneşti: colectivizarea.

Dar pe o zonă foarte întinsă, tocmai pentru că identitatea şi neatârnarea ţărănească erau mai împlântate în istoria încă vie (iar partizanii din munţi nu erau decât una dintre confirmările cele mai tragice ale acestei continuităţi), Securitatea îi tratase pe nenumăraţi ţărani ca pe nişte simple obiecte deplasabile şi modificabile după bunul plac al represiunii duse până la capăt. Dinu îşi amintea de un pasaj din Giovanni Papini: „Comunismul este războiul oraşului împotriva satului, al primitivului tehnicizat împotriva intelectualului corupt, al Asiei împotriva Europei."

Într-o dimineaţă, Dinu a vizitat, împreună cu Şerban, mânăstirea Curtea de Argeş. Auzise că într-o noapte starețul fusese trezit din somn de un călugăr din pricina a două maşini cu securişti care veniseră să deschidă mormintele regale aflate acolo şi să le smulgă osemintele. Starețul sosit în grabă s-a năpustit asupra securiştilor lovindu-i cu bastonul, iar aceştia – minune! – au dat bir cu fugiţii. Ajuns la locul acela, într-o clipă în care biserica era goală, şi găsindu-se în faţa lespezilor sub care se odihneau rămăşiţele pământeşti ale regilor României, Dinu s-a simţit inundat de un sentiment de adâncă recunoştinţă. Încet, încet, apăsarea din ultimele zile i se ridica de pe inimă, şi a făcut ceva care nu fusese prevăzut în programul acelei călătorii: a jurat că nu va depune slabele lui arme până când România nu va fi descătuşată.

În ciuda bunăvoinţei şi a sentimentelor frăţeşti ale gazdelor, Dinu, care a mai poposit două zile, a trebuit totuşi să ţină seama de faptul că regiunea era împănată cu securişti şi că nu tocmai aici putea el să-şi facă o nouă vizuină.

L-a ajutat în clipa aceea prietenia cu fratele fostului său coleg de la Colegiul Carol I din Craiova, Radu Porumbaru,

care, între timp, trecuse Dunărea înot şi, după multe peripeţii, se afla în Canada.

Ionică Porumbaru, care îi însoţise în excursia din munţii Retezat, era inginer constructor. Un tânăr neînsurat, înclinat spre o viaţă activă şi întreprinzătoare, nu numai prin firea lui nesedentară, ci şi prin gustul de a străbate peisajele şi a contempla destinele cele mai diferite, care, de altfel, i se destăinuiau cu atât mai mult cu cât el însuşi nu făcea deloc caz de propriul său destin. Aceste peregrinări înscrise nu numai în fişa lui profesională, ci şi în fiinţa lui mai adâncă îl duseseră în ultimul timp la un şantier înjghebat din temelie de el şi tovarăşul lui de lucru şi acţiune, inginerul Luca Pânzaru, în regiunea Oradea, la Suplacul de Barcău. Acolo, aveau misiunea de a construi o crescătorie pentru zece mii de porci.

„De la început, am stabilit între noi doi ca cei pe care îi angajăm pentru echipa permanentă a şantierului să nu fie membri de partid.“ Unul dintre rezultatele acestei strategii a fost angajarea fostului plutonier de jandarmi Popescu, respins pretutindeni. „E un om inteligent şi corect, care ne este recunoscător pentru că i-am dat o şansă. Important este că, politiceşte, el gândeşte la fel ca noi şi, pe deasupra, şi-a păstrat unele relaţii amicale cu unii dintre foştii jandarmi care au fost vărsaţi la Securitate, trupele de intervenţie ale MAI etc. M-am convins de seriozitatea şi lealitatea lui faţă de noi. Mă ţine la curent cu unele lucruri pe care le mai află de la foştii lui camarazi deveniţi securişti. Fiind omul meu de încredere, eu am vorbit cu el despre venirea ta la Oradea, bineînţeles, fără a-i descrie situaţia ta reală, dar spunându-i totuşi că ai anumite probleme şi că noi trebuie să găsim o formulă nebătătoare la ochi de ocrotire sau camuflare a ta pe lângă şantierul nostru. El a propus să dormi, cel puţin un timp, într-o cameră unde şi-a instalat un fel de birou pe care îl foloseşte singur. Este şi un pat acolo. El are cheia, şi seara nu intră nimeni în acea încăpere, care are totuşi o destinaţie şi o justificare foarte normală. Dar tu vei dormi mai întâi câteva zile la hotel cu mine, vei inspecta camera-birou şi împrejurimile şi vom decide împreună cum putem organiza prezenţa ta discretă la Oradea.“

„Ionică, cu siguranță că nu va fi prea ușor de aranjat acest lucru, dar momentan nu am altă posibilitate, și chiar un timp scurt petrecut la Oradea este prețios."

De altfel, în legătură cu șantierul de la Suplacul de Barcău mai trecuse pe acolo și Radu Corbea, cu care Dinu trebuise să-și rărească într-un timp contactele, întrucât și acesta era dosit în urma unei căutări la sediul cooperativei în care ițele Miliției și cele ale Securității se încâlceau periculos. Acum își încerca șansa și Dinu, care a dormit câteva nopți, neanunțat, în camera de hotel de la Oradea a lui Ionică și, pe urmă, a probat și „dormitorul" improvizat în biroul lui Popescu. Oradea i s-a păstrat în amintire ca o permanentă înserare încețoșată în care pendula între cele două locuri de dormit clandestine. Biroul avea o fereastră către stradă, în fața căreia trăgea niște perdele cenușii, din spatele cărora se auzeau pașii pe trotuar ai puținilor trecători nocturni. Și ei, ca și atmosfera zilnică a orașului, stilul sau stilurile lui, i-au rămas străini. Se pregătea, cu inima îndoită, pentru un răstimp de convieţuire cu el, drămuită până la a deveni himerică, dar curând nici această existență semireală nu s-a putut înfiripa. Nu numai că omul de încredere al lui Ionică Porumbaru, care beneficia de unii ochi, de urechi și șoapte care nu ar fi ajuns niciodată până la ei, l-a anunțat pe Porumbaru că apariția „domnului Dinu a atras atenția și e observat" (nu era vorba încă de identificarea lui ca fiind urmărit de Securitate, dar aceasta ar fi fost numai chestiune de timp), dar i-a relatat prietenului lui Dinu niște informații în care granița dintre faptele brute și prelucrarea lor prin imaginația înfierbântată chiar a securiștilor, poate de grad mai mic, care i le suflaseră lui Popescu, fostul lor camarad din Jandarmerie, era greu de discernut.

Totul începuse cu capturarea unor partizani la Baia Mare sau Satu Mare. Comandantul Securității din Oradea a vrut să se deplaseze imediat la fața locului. În sensul acesta, a ordonat adjunctului să pregătească un avion cu care să plece pentru a cerceta și aduna toate datele necesare raportului pe care vroia să-l înainteze Ministerului de Interne. Preparativele erau în

curs de desfăşurare, când s-a primit un telefon anunţând vizita ministrului însuşi la Oradea. Atunci comandantul l-a însărcinat pe adjunct să contramandeze zborul ordonat. Adjunctul – şi aici începea partea cea mai aventuroasă a informaţiilor colectate de Popescu –, s-a deplasat, într-adevăr, la aeroport, dar, în loc să revoce ordinul de zbor, s-a îmbarcat el pe avion şi, în aer, i-a pus pilotului pistolul la tâmplă, obligându-l să se îndrepte spre Iugoslavia, unde a aterizat, ducând cu el şi o parte din documentaţia pe care vroise să o ia cu el comandantul.

Niciodată Dinu şi Ionică nu vor putea şti exact ce se întâmplase, dar a intervenit un element de natură a confirma alarma care coincisese în timp cu tentativa de ascundere a lui Dinu la Oradea, căci Ionică a primit un telefon de la Lascu, fostul lui coleg de la Colegiul Carol I din Craiova, între timp devenit colonel de Securitate cu funcţie importantă în Ministerul de Interne de la Bucureşti.

Lascu venise la Colegiul Carol I, ca elev refugiat, după cedarea părţii de nord a Ardealului, ocupată de Ungaria. Ionică Porumbaru îl invitase să petreacă seara de Crăciun în mijlocul familiei lui, îl luase şi în vacanţa de vară la moşia pe care o aveau în Mehedinţi şi întreţinuse relaţii prieteneşti cu el. Acum, Lascu îl anunţa prin telefon că vine în misiune la Oradea şi vrea să ia masa cu el în oraş. Când Popescu a auzit de acest telefon şi că Ionică îl va întâlni pe colonelul Lascu, aproape că a intrat în panică: „Domnule inginer, Lascu vine din partea serviciului de cadre MAI să facă o anchetă la Securitatea din Oradea. E un om foarte periculos. Toată Securitatea de aici tremură de el. Mai ales după cele ce s-au întâmplat. Pentru numele lui Dumnezeu! Feriţi-vă de el!“ Dar lui Ionică nu-i era frică de Lascu. Ştia prea bine de schimbarea lui la faţă securistă, dar considera că Lascu îşi suspenda lupta de clasă faţă de el, purtându-i nu numai recunoştinţă pentru felul cum îl primise şi îl ajutase să nu se simtă singur în refugiul lui craiovean, dar şi o reală simpatie. „Domnule Popescu, nu-ţi face griji. Faţă de mine, Lascu nu e un şarpe periculos. Veninul de care se tem şi cei de la Securitate nu şi-l descarcă împotriva mea.“

În aceste condiții, Ion Porumbaru a luat masa cu colonelul Lascu la un restaurant din centru. La început, s-a discutat ca între foşti colegi de liceu, în special despre trecutul craiovean, cu năzdrăvăniile lor şcolăreşti, la care treptat ardeleanul, mai aşezat, începuse să participe şi el, despre ce mai fac băieții din seria lor etc. ca, deodată, colonelul Lascu să-l interpeleze, cu o mină serioasă, pe Ionică Porumbaru: „Măi Ionică, tu ar trebui să te fereşti de Dinu Rogojeanu şi de Radu Corbea." „Lascule, îi ştii şi tu. Erau cu doi ani mai mici ca noi la Colegiu. Sunt doi băieți valoroşi şi au fost colegi şi prieteni cu frate-meu." „Dar de ce umbli, bă, cu ei? Dă-i dracului, bă! Ăştia sunt periculoşi. Nu ți-e de ajuns că tatăl tău a stat la Aiud? Eu n-aş avea cum să te scap. Dă-i dracului şi basta!" Se vedea că Lascu nici nu visa de prezența, prin preajmă, a lui Dinu, dar avea cunoştință de urmărirea lui. „Măi, Lascule, nu ştiu ce aveți voi să le reproşați, dar prieteniile nu se schimbă de azi pe mâine!" „Ionică, eu nu aş vrea ca tu să ajungi în puşcărie. Ascultă-mă pe mine!"

Ionică nu i-a cântat în strună şi a schimbat subiectul. Lascu a revenit la calmul şi jovialitatea colegială. Mai mult decât atât, din tonul şi atmosfera convorbirii emana în mod neîndoielnic impresia că el personal, indiferent de metamorfoza lui şi puterea pe care i-o da funcția, nu ar întreprinde nimic care să-i dăuneze în vreun fel sau altul lui Ionică.

După această întâlnire neaşteptată, mai degrabă benignă, dar semnificativă, Ionică şi Dinu nu au tras concluzia unui pericol iminent, ci numai că urmărirea lui Dinu ajunsese până la Lascu. Dar au hotărât totuşi că, având în vedere şi prevenirea venită din partea lui Popescu, trebuie să se renunțe la proiectul de adăpostire a lui Dinu în zona Oradea. „Ştii ce? Încercăm altă formulă. Plecăm amândoi la Prejmer, lângă Braşov, unde tot grupul nostru construieşte o păstrăvărie. Eu am acolo o cameră pe lângă şantier şi vedem dacă nu poți petrece cel puțin un timp la Prejmer. Poate ne aranjăm chiar pe termen lung... Mâine dimineață o luăm din loc!"

Pentru Dinu, convorbirea dintre Ionică Porumbaru şi Lascu nu rămăsese fără urme. Faptul că acesta îl menționase în avertismentul lui nu numai pe el, ci şi pe Radu Corbea, pe care

Dinu reuşise iniţial să îl scoată din raza periculoasă a organizaţiei şi deci nu fusese nici implicat şi nici căutat atunci când aceasta a căzut, putea prefigura nu numai o extindere a cercetării Securităţii, ceea ce era de aşteptat, dar şi posibilitatea ca securiştii, la un moment dat, să mărească miza incriminării, încadrându-i cumva pe prietenii lui Dinu sub acuzaţia colectivă de ajutor organizat în favoarea unui urmărit pentru activităţi antistatale. În discuţia lui Ionică Porumbaru cu Lascu chiar apăruse şi expresia "duşmani ai poporului." Ionică minimaliza oarecum proporţiile neliniştitoare ale semnalului dat de Lascu. Aşa era firea lui Ionică şi, pe urmă, Lascu i-o fi speriat pe securiştii de la Oradea, dar pe el, fostul coleg de la Craiova, nu-l putea intimida. Şi mai era ceva: Ionică vroia să-l ajute mai departe pe Dinu.

Despicarea firului în patru era şi aşa străină de el. Drumul lui era cel al unei înţelepciuni spontane şi al încântării în faţa nesfârşitei diversităţi a oamenilor, dublată la Ionică de statornicia lui faţă de o neclintită scară de valori. Aşa că nici nu vroia să discute dacă după cele revelate de venirea colonelului Lascu la Oradea nu ar fi cazul ca Dinu şi el să facă o mică pauză în relaţiile lor. Dimpotrivă, şi fără ezitări şi gânduri mohorâte, l-a luat pe Dinu şi au pornit-o nu înapoi la Bucureşti, ci spre o altă radă salvatoare, spre Prejmer.

Primele două-trei zile păreau promiţătoare. Ionică Porumbaru organizase acolo un şantier cu o echipă de zece, doisprezece muncitori care îşi făceau treaba cu pricepere şi conştiinciozitate şi se înţelegeau foarte bine cu inginerul. Ei credeau că şi Dinu este un inginer care poate că va rămâne mai mult timp pe şantier. Îl şi acceptaseră ca atare în acea atmosferă de echipă autonomă, departe de centrală şi având interese comune şi ierarhia ei proprie. Se aflau nu departe de marginea pădurii, iar Ionică îl familiariza pe Dinu cu locurile şi treburile în desfăşurare. Făceau plimbări, îşi povesteau experienţele şi întâmplările acumulate în ultimul timp. Era o lume închisă, dar tot timpul în mişcare, cu psihologii neartificiale şi parcă impermeabilă la comunism.

Tocmai atunci această minisocietate se mărise prin sosirea a doi dulgheri trimişi de centrala de la Bucureşti, tatăl şi fiul. Această mişcare banală de personal de şantier a avut urmări neaşteptate.

Nu trecuseră mai mult de două, trei zile, când doi muncitori aduşi de Ionică încă de la început pe şantier au venit la el şi i-au povestit: „Domnu' inginer, cu ăştia nou veniţi se întâmplă ceva ciudat. Tatăl e cu adevărat muncitor dulgher. Dar fiul se dă dulgher, dar e altceva. Tatăl ştie meserie, se mişcă la lucru cum trebuie, are mâini de muncitor ca noi. Dar fiu-său nu cunoaşte treaba şi are mâini albe, nebătătorite, de om care stă la birou. Noi ne cunoaştem bine unii pe alţii. Am simţit că nu e lucru curat. Am deschis mai bine ochii şi a ieşit ceva la iveală. Noaptea, după ce toţi au adormit – sau credea că toţi dorm –, băiatul s-a ridicat din pat, şi-a luat ţoalele şi a ieşit tiptil afară. Pe urmă, îmbrăcat, a luat-o către şoseaua din dreptul pădurii. Acolo, a aşteptat puţin, până s-a oprit o maşină din care au coborât doi, cu care a stat apoi de vorbă preţ de un sfert de oră sau ceva mai mult, după care ăia au plecat cu maşina, iar el s-a întors la baracă şi s-a strecurat tiptil în pat. Treaba asta se întâmplă cam o dată la două nopţi. Nouă nici el, nici tată-său nu ne-au suflat un cuvânt. Totul e pe ascuns. Noi ne-am gândit că e securist, ca şi ăia din maşină. Nu ne-a plăcut povestea şi am vrut s-o ştiţi şi dumneavoastră..."

Ionică Porumbaru auzise mai de mult că Securitatea intrase în alarmă din cauza unor partizani care ar fi apărut în regiune. „Probabil că Securitatea vrea să dea de urma unor oameni de legătură ai partizanilor sau de cei care îi aprovizionează, iar tânărul fals dulgher are misiunea de a iscodi aici", conchidea Ionică, după ce i-a comunicat lui Dinu cele spuse de muncitori. „Este o coincidenţă care iarăşi ne încurcă socotelile. Căci, în felul acesta, terenul este minat şi pentru mine. E de ajuns ca ăsta să-şi noteze numele meu şi să-l dea mai departe şi am sărit în aer, chit că el umblă după alt vânat!" „Din păcate, ai dreptate. Înseamnă că nici aici nu e bine pentru tine. Ne întoarcem la Bucureşti. Eu nu exclud

posibilitatea de a găsi mai târziu vreun şantier unde să te putem camufla, dar deocamdată nu merge."

Ionică Porumbaru nu era omul promisiunilor deşarte şi tot l-a ajutat pe Dinu până la urmă, dar în alt fel, nu aciuindu-l pe un şantier de-al lui, unde, cum îşi amintea Dinu, acum adăpostit într-o celulă la închisoarea Malmaison, întâmplările uluitoare şi în acelaşi timp riscante s-au ţinut lanţ.

Nonconformismul politic al lui Ionică, dublat de mărinimia practicată în angajările pe şantier, l-au adus în prezenţa unor oameni cu biografii şi dosare insolite sau explozive. De pildă, Pop Machedon, preot greco-catolic, care a divorţat de nevastă atunci când aceasta s-a hotărât să intre în gospodăria colectivă cu întreaga familie. Trebuind să meargă într-o audienţă la prefectură, a trebuit să-şi depună buletinul de populaţie la portar. Când s-a întors din audienţă a aflat că între timp doi indivizi dăduseră buzna peste portar şi furaseră toate buletinele de populaţie depuse în ziua aceea. Cu greu şi-a dobândit un alt buletin de populaţie. După doi ani, omul angajat de Ionică se pomeneşte urmărit şi, până la urmă, arestat de Securitate. Ce se întâmplase? Securitatea depistase nişte partizani undeva în Maramureş şi le-au înconjurat adăpostul. Somaţi să se predea, ei au acceptat şi au ieşit din bordei cu mâinile în sus, dar al treilea a dus într-o clipă mâna la pistolul ascuns în sân şi l-a împuşcat pe căpitanul de Securitate, iar ceilalţi au aruncat grenade şi, în deruta provocată, au fugit cu toţii. Pătrunzând în bordeiul părăsit, securiştii au găsit buletinele de populaţie răpite, printre care şi pe cel al lui Pop Machedon, motiv de urmărire şi anchetare.

Sau cazul lui Laurenţiu Oană. Într-o zi, Ionică a dat telefon la Bucureşti pentru a solicita nişte materiale necesare pe şantier. Şeful lui Ionică i-a spus că îi va trimite un om. Ionică îi răspunde că nu ar mai avea nevoie de oameni pe şantier, dar şeful i-a zis „că trebuie să mănânce şi omul acesta o pâine." Răspunsul lui Ionică: „În regulă. Fac un referat că am nevoie de un om." La sosirea lui Laurenţiu Oană, Ionică îl întreabă: „Domnu' Oană, ce ştiţi dumneavoastră să faceţi?" Răspuns: „Sunt doctor în drept la Viena. Am fost preşedinte al

Camerei Deputaților, ca deputat liberal de Bistrița-Năsăud. Sunt proprietarul unei exploatări forestiere cu funicular de şapte kilometri la Sângiorz Băi. Am avut o vilă tot acolo, două blocuri în Bucureşti, pe bulevardul Dacia 110 şi, în partea de sud a Bucureştilor, o fazanerie la care a fost şi ambasadorul Germaniei, Manfred von Killinger." „Domnule Oană, vă rog nu spuneți mai departe toate acestea. V-am găsit o locuință, aveți hrană bună. Treaba o facem noi!"

După două luni, Laurențiu Oană îi spune toate acestea şefului organizației de bază, Bercea, care înființase prima gospodărie colectivă din județul Botoşani. „Domnule Bercea, îți spun chestia asta pentru că eşti un băiat isteț. Ştiu că eşti comunist. Dar dumneavoastră vă duceți de râpă în doi, trei ani. Atunci să vii la mine la moşie, că am eu grijă să nu pățeşti nimic." Urmează vizita maşinii de la județeana de partid. Ionică intră de data aceasta în panică. I se cere să-l aducă pe Laurențiu Oană şi să-i lase singuri. Dar totul s-a terminat altfel decât se aşteptase Ionică. Din cauza următoarei întâmplări: Laurențiu Oană, fiind prefect de Bistrița-Năsăud în 1924, este doborât în alegeri de partidul lui Averescu, care purcede la arestarea câtorva comunişti. Laurențiu Oană, „ca să le-o facă averescanilor", îl apără în proces şi obține punerea în libertate a unuia dintre ei, care acum devenise ministru comunist şi vroia să-l treacă pe Oană pe lista celor care i-au ajutat pe comunişti în ilegalitate. Triumf final: pensie şi drept de a primi locuință în fostul lui bloc din bulevardul Dacia.

Asemenea aventuri de şantier nu erau prielnice ascunderii lui Dinu, dar Ionică l-a ajutat pe altă cale.

*

Întors la Bucureşti, Dinu a trebuit să rişte din nou incursiuni, târziu în noapte, în mansarda lui Irmgard, cu grijă ca portarul Pavel în nici un caz să nu-l observe, după ce îl convinseseră că s-au despărțit, sau în camera dintr-un bloc, pe Calea Moşilor, a lui Constantin, unde, iarăşi, nu era bine să fie văzut

decât că a înnoptat din întâmplare. Câteodată, petrecea câteva zile la rând baricadat la Irmgard, dar nici acolo nu trebuia trezită curiozitatea vecinilor, de altfel oameni modeşti şi cumsecade.

Dinu rămăsese în legătură cu Ionică Porumbaru, care se afla însă mai mult în deplasare, pe şantierele lui. Dinu se mai întâlnea cu Nicu, cu Constantin şi chiar cu Radu Corbea, cel despre care mârâise colonelul Lascu, dar în pivnița unei locuințe clandestine parcă intrase într-o pasă neagră. Până când tot Ionică i-a găsit o soluție. Un alt fost coleg al lui Ionică, tot de la Colegiul Carol I, Popilian, avea o locuință în Bucureşti, dar lucra în provincie. „Ți-aminteşti de Costel Popilian. Era coleg cu mine la Colegiul Carol."

Costel Popilian nu făcea parte dintre cei care se pierd în zona cenuşie a amintirilor de liceu. Un băiat înalt, zvelt, detaşându-se net de cei mai „cuminți" sau disciplinați, mişcându-se cu o alură nonşalantă şi zâmbet şăgalnic, bătând spre un fel de frondă amuzată, precoce, participant galant la ceaiurile dansante, dar şi la debuşeul aventurilor mai îndrăznețe. Dinu, care îl privea cu ochii uşor admirativi ai elevului mai mic cu doi ani, a fost surprins când l-a văzut pe Costel Popilian îmbrățişând, cu aceeaşi firească degajare şi un fel de eleganță nedespărțită de o picătură de umor, cariera militară. În 1942, Popilian a făcut parte dintre acei tineri români care şi-au dat bacalaureatul mai devreme, în luna aprilie, pentru a putea pleca să urmeze şcoala de ofițeri în Germania.

„A făcut pe urmă campania din Rusia, până la Orel", continuă Ionică. „Frontul ucrainean contra armatei lui Malinovski." „Da, dar după 23 August a făcut, ca ofițer român în Regimentul 2 Care de Luptă, toată campania din Ungaria şi Cehoslovacia. A participat la luptele de acolo, a primit decorații româneşti, dar şi decorația cehoslovacă «Leul alb» şi a ajuns până la patruzeci de kilometri de Viena. Acolo a reuşit să salveze o fată din România care studia filologia la Viena şi era cât pe ce să cadă în mâna ruşilor. A adus-o în țară şi s-a căsătorit cu ea. După un timp, fusese scos din armată, s-a pomenit cu Securitatea care i-a arestat soția. Descoperiseră că, în ultimul timp al şederii la Viena, ea fusese pentru câteva luni

colaboratoare la postul de radio anticomunist „Dunărea“, unde citise la microfon scrisori ale unor soldați de pe front. A urmat o condamnare de doi ani şi jumătate, prelungită după executarea pedepsei se pare cu încă pe atât. Popilian lucrează în deplasare. A fost angajat la un grup care face prospecțiuni petrolifere prin detonarea unor încărcături la o anumită adâncime şi pe urmă prin măsurarea rezonanțelor subterane care pot indica zăcăminte de petrol. E un băiat bun şi eu pot vorbi cu el să-ți dea cheile apartamentului, unde nu vine decât o dată la câteva săptămâni. Te cunoaşte, îi voi spune o poveste şi el nu e omul care să pună întrebări inutile.“

Într-adevăr, Popilian a fost imediat de acord. Explicațiile inofensive, de rutină, oferite de Dinu se pare că le-a primit fără discuție şi cu acelaşi zâmbet amabil şi uşor mucalit, în care de data aceasta parcă se oglindea ceva mai mult decât eterna lui degajare nelipsită de o anumită grație. Cu timpul, Dinu şi-a putut da seama că perfecta discreție şi amabilitate cu care l-a tratat Popilian de câte ori s-au văzut era departe de a reflecta necunoaşterea pericolului real, ci însemna, de fapt, calmă acceptare şi culantă supunere la regulile periculoase ale aventurii conspirative.

Locuința se găsea pe strada Plantelor, o casă de stil vechi, cu etaj şi cu o grădină largă în față. La ora aceea, la parter se găsea numai tatăl vitreg al Liviei, soția lui Papilian. Un fost colonel, despre care Ionică îi povestise lui Dinu că, după ce căzuse prizonier la nemți în primul război mondial, se întorsese ca adventist şi conducea comunitatea adventistă din Bucureşti sau poate pe cea din toată țara. Relațiile lui cu Popilian nu păreau să fie strălucite, ceea ce a făcut ca o prezentare să nu aibă loc. Colonelul adventist era un bărbat încă robust, impunător, cu părul alb şi obraji roz, zâmbet binevoitor şi ochi vioi. Probabil că în urma celor spuse de Popilian îl privea pe Dinu ca pe un fel de amic şi chiriaş temporar de circumstanță al acestuia.

Dinu avea interesul să nu se nască impresia unei continuități care ar fi implicat niscaiva formalități sau chiar ar fi putut isca întrebări implicite sau explicite. Aşa că încerca să coboare scara şi să părăsească locuința mai înainte ca fostul colonel să se instaleze în jilțul lui din grădină, în care caz că îl saluta cu o

politețe tăcută. Seara se mulțumea cu o lămpiță de noptieră, bine camuflată, și umbla în ciorapi ca să nu se audă la parter. Încolo, dispunea acum, pentru prima oară în existența lui clandestină, de un apartament numai pentru el. Era ca și cum ar fi schimbat viața de convieţuire în societate cu o pustnicie ermetică. Indiferent de taina ascunsă a vieții lui de până acum, existența se desfășurase în spații delimitate, însuflețite de prieteni sau indiferenți, inițiați sau neiniţiaţi, periculoşi sau nepericuloşi.

Acum, pentru prima dată, era învăluit în singurătate în apartamentul acesta, care părea imens fiind gol și părăsit și printr-o combinație între ordine și dezordine care îi înmulțea la infinit colțurile de umbră și necunoscutul în spatele căruia se puteau numai bănui viețile indescifrabile ale celor care îl lăsaseră gol, dându-i lui Dinu posibilitatea să-și facă un cuib în acea imensitatea de tăceri și timp suspendat. Dinu intrase nu numai într-un nou adăpost, ci și pe altă lungime de undă, în tunelul când înnegurat ca presimțirea rea, când verde ca pădurea primăvăratică prin care trebuia să înainteze de când ştia că îl caută Securitatea, această fantomă neîncetat scrutătoare.

*

În timpul acesta, Irmgard se îmbarcase într-o acțiune, la prima vedere surprinzătoare până la a părea utopică în situația în care se găseau ea și Dinu, dar care, încă o dată, manifesta capacitatea ei de a nu se lăsa obsedată de gândurile primejdiilor prezente și viitoare, de a civiliza o bucată din mediul potrivnic, chiar de a-și face un cuib în haos. Cu ajutorul unor economii strânse din niște pachete trimise de mama ei din Germania, începuse lupta pentru obținerea unei alte locuințe. Ceea ce, cu alte cuvinte, însemna nu numai plata unei filodorme exorbitante, dar mai întâi hărțuielile și stratagemele costisitoare de nervi și de bani cu misiți ilegali și lăcomia suverană a celor care își spuneau ultimul cuvânt la Spațiul Locativ.

Irmgard descoperise chiar un misit uns cu toate alifiile, originar din Bucovina. Încă o dată, Dinu a trebuit să apară pe

scena îngustă a firavei normalități, să participe la negocieri, să se arate când culant, când de neclintit, să viziteze şi să examineze împreună cu Irmgard oferte de locuințe, ca doi logodnici jubilanți, când, în fond, ochii lor erau îndreptați numai spre cât de expusă observării este intrarea în apartamentul respectiv, dacă e separat sau nu, dacă are capacitatea de a-l transforma într-o posibilă locuință conspirativă pentru Dinu. Bineînțeles că discuția se purta oficial asupra aspectelor, desigur importante, de confort, spațiu suficient etc., dar Irmgard nu vroia numai o locuință ceva mai mare şi mai bună, ci una în care să-l poată adăposti şi pe Dinu, şi anume nu ca pe un tovarăş de viață normală, ci ca pe un om care trebuie să nu atragă atenția şi să dejoace pe termen – nu se ştie cât de lung – urmărirea Securității.

Misitul le-a făcut cunoştință cu un om care era departe de a fi al timpurilor noi. Un bărbat păşind cu farmec spre granița bătrâneții, cu un trecut despre care nu se vorbea, dar care îl purtase aventuros prin lumea cea mare, fără servituți sau ataşamente față de statul comunist, angajat într-o dragoste tomnatică pentru o femeie cu talent la pictură aplicat în crearea unui mic magazin particular de abajururi artistice şi căreia vroia să-i ajute cu filodorma pe care ar fi primit-o pentru garsoniera în care locuise pe strada Izvor. Partea tristă era că domnul Sogorescu, care urma să se mute la prietena lui, ştia că nu mai are mult de trăit, suferind de ciroză în stadiu avansat. Bărbatul experimentat, încă frumos, stăpânit şi curajos, dar uşor marcat de melancolia sfârşitului, le-a arătat o anumită simpatie lui Irmgard şi Dinu, parcă un fel de solidaritate secretă, instinctivă. Până la urmă, cu un gest de nerăbdare aristocratică față de manevrele şi tocmelile nesfârşite ale misitului şi traficantului de influență, s-a decis cu un zâmbet care i-a luminat o clipă fața palidă, pentru Irmgard şi Dinu, care să poată intra cât mai repede şi sigur în garsoniera ce urma s-o elibereze în strada Izvor: o cameră mai spațioasă şi luminoasă, situată la mezanin, plus o cămăruță care urma să fie dormitorul fiului lui Irmgard şi un mic grup sanitar. Punerea la dispoziție şi unele modificări tehnice necesare, precum şi încheierea formalităților gras plătite omului de la biroul Spațiului Locativ

vor lua ceva timp, dar Dinu îşi avea deocamdată culcuşul lui în apartamentul gol, dar pe termen limitat, din strada Plantelor. Oricum, mutarea lui Irmgard în strada Izvor fusese o victorie la care Dinu, departe de Irmgard, se gândea acum cu un amestec de gratitudine şi duioşie.

Era o casă cu etaj în formă de L răsturnat, îmbrăţişând o grădină mică. La colţul L-ului din fundul grădinii se găsea scara de acces înspre un apartament în stânga şi garsoniera din dreapta, ca şi spre apartamentul situat la etaj. La demisol locuia familia unui miliţian foarte cuviincios, fost câţiva ani seminarist, dar căsătorit cu o femeie pusă pe lupta de clasă în interes propriu. Ceilalţi locatari din apartamentul din faţă, ca şi vecinii alăturaţi garsonierei, la parter şi la etaj, erau la antipodul luptei de clasă, şi Irmgard s-a înţeles bine cu ei. Pericolul nu putea veni decât de la demisol şi acolo Irmgard a trebuit să-şi concentreze atenţia şi să facă dovadă de multă răbdare şi diplomaţie.

Când a venit Dinu, instalându-se, de fapt, în mod definitiv (dacă un asemenea cuvânt putea fi folosit în situaţia lui), prima regulă a fost aceea a înlăturării impresiei continuităţii şederii lui acolo. Erau o mulţime de procedee consacrate acestui scop. De multe ori, Dinu părăsea seara locuinţa luându-şi rămas bun perceptibil vizual şi auditiv de cei de la subsol şi de deasupra şi rătăcea undeva până după ora 23-24, când se întorcea şi reintra fără zgomot în garsonieră. Dimineaţa, după ce Irmgard pleca la serviciu şi fiul ei la şcoală, rămânea încuiat în garsoniera care trebuie să pară goală. Nu era prea uşor, mai ales faţă de subsol, datorită proastei izolări sonice, dar Dinu poseda o vastă experienţă, de la păşitul uşor, desculţ, până la folosirea drămuită cu artă a chiuvetei şi alte trucuri ale ocultării prezenţei până la revenirea eliberatoare a lui Irmgard. Totul era ca Dinu să-şi joace rolul de iubit cu serviciul în provincie, cu prezenţe intermitente şi cu masca celei mai depline normalităţi.

Şi totuşi, dincolo de intervalele de dozare homeopatică a mişcării lui Dinu în garsonieră, ei trăiau toţi trei o nesperată normalitate nesimulată, deveniseră pentru o clipă o familie, îşi puteau permite chiar să primească musafiri, unii cu totul

neiniţiaţi, număraţi pe degete, dar cu care se putea vorbi, râde, povesti. Prin voinţa şi perseverenţa delicată, neinsistentă, dar clarvăzătoare a lui Irmgard îşi făuriseră o insulă adăpostită de furtuni. Încet, încet, începeau să spere în zile mai luminoase, să guste bucuriile simple ale vieţii de totdeauna, să se creadă la ei acasă, în această ţară care era şi a lor şi pe care nici Irmgard nu ar fi vrut să o părăsească. A fost perioada în care şi-au permis prin mijlocirea Danei chiar şi două mici „concedii" la Sinaia.

Întâlnirea cu generalul Mihail

Dana le-a găsit o cameră la doamna general Mihail, care, bineînţeles, nu ştia nimic despre situaţia adevărată a lui Dinu. Avea o casă aşezată într-un loc liniştit, nefrecventat. Prima dată când şi-au închiriat o cameră acolo, doamna general era singură, pentru că soţul se afla în închisoare. Generalul Mihail condusese operaţiunile militare în zilele care au urmat actului de la 23 August 1944 şi, ca „răsplată", comuniştii îl ridicaseră mai târziu, fabricându-i o acuzaţie pe baza unui caiet de însemnări în care generalul îşi notase exact întâmplările şi acţiunile de atunci (desigur neconforme cu versiunea falsificată a comuniştilor) şi îl condamnaseră la 15 ani de închisoare. Doamna general era de origine franceză şi, cu autentic temperament galic, nu-şi ascundea revolta faţă de modul infam în care comuniştii îl răsplătiseră pe generalul în umbra căruia îşi jucaseră şi ei minora partitură în evenimentele de la 23 August.

La a doua şedere în Sinaia, Dinu a avut fericitul prilej să-l cunoască personal pe acel om modest şi dintr-o bucată, cum i-a apărut generalul de curând întors din închisoare. Ce se întâmplase? Guvernul Petru Groza hotărâse să sărbătorească în stil mare victoriile din 1917 de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz şi i-a invitat şi pe câţiva generali francezi supraviţuitori ai Misiunii Aliate, care veniseră pentru întărirea şi înzestrarea trupelor noastre în acea fază decisivă a primului război mondial. Generalul Mihail avea un fiu stabilit în Franţa care i-a putut informa de soarta tatălui lui, cândva tânăr ofiţer erou la Mărăşeşti,

menționat de altfel şi în raportul statului major german la capătul bătăliei pierdute. Aşa că, sosit la Bucureşti, unul dintre generalii francezi l-a întrebat pe Petru Groza cum de nu participă la festivități şi generalul Mihail. Petru Groza i-a răspuns că generalul e suferind şi nu s-a putut deplasa la Bucureşti. „Bine, dacă nu a putut veni el, vreau eu să mă duc să-l văd", i-a răspuns francezul. „Are o locuință situată prea departe, la munte, şi v-ar fi greu să ajungeți acolo." „Nu face nimic, dacă o parte din drum e accidentată, sunt hotărât să merg şi pe jos ca să-l întâlnesc pe acest erou şi camarad de arme, înainte de a mă întoarce acasă. N-aş putea face altfel." Petru Groza a fost astfel silit să-i spună adevărul generalului francez. „Nu aş fi crezut ca poporul român să-şi trateze în felul acesta propriii eroi", a replicat sever generalul francez.

Groza n-a mai avut încotro şi a obținut punerea în libertate a generalului Mihail înainte de executarea deplină a pedepsei. Aşa a ajuns fugarul secret să-l întâlnească pe generalul Mihail, întors în casa lui de la Sinaia şi cu care a avut convorbiri de-a lungul plimbărilor împreună cu Irmgard pe Calea Codrului sau până târziu în noapte în casa înconjurată de tăcerea pădurii şi în care era luminată numai o fereastră.

Generalul Mihail fusese şeful Casei Militare a Palatului Regal până la abdicarea şi plecarea forțată a regelui Carol al II-lea, în 1940. Ion Antonescu l-a trecut pe generalul Mihail în retragere, fixându-i domiciliu forțat în casa acestuia de la Sinaia.

Când, într-o dimineață, patru agenți civili au sunat în față, la domiciliul generalului Mihail din Bucureşti, vajnica franțuzoaică le-a deschis şi, aşezându-se de-a curmezişul, le-a spus: „Nu vă las să-l arestați pe soțul meu. Va trebui să treceți peste cadavrul meu." Unul dintre agenți, foarte încurcat şi extrem de respectuos, i-a răspuns: „Doamnă general, nici nu poate fi vorba de arestare. Cum de ne-am permite aşa ceva. Noi am venit numai să vă comunicăm o dispoziție superioară ca domnul general să se stabilească la Sinaia şi vom avea camion la dispoziție pentru mutarea mobilei sau a lucrurilor pe care veți dori să le luați cu dumneavoastră."

Într-adevăr, generalul Mihail s-a mutat în linişte la Sinaia, unde i se achita cu regularitate pensia de general în retragere şi n-a fost tulburat cu nimic. Numai că: „Într-o seară de noiembrie 1943, a venit la mine un valet de la palatul Peleş, care m-a invitat din partea regelui Mihai, pentru seara următoare, când a revenit şi m-a condus pe nişte poteci. Regele mi-a spus: «M-am hotărât să desfacem alianța cu nemții, cum a făcut regele Italiei. Bineînțeles că este nevoie de o pregătire politică şi militară secretă. Aş vrea ca dumneata să preiei conducerea operațiunilor militare. Dar mai întâi vom avea nişte consfătuiri confidențiale la Palat, la Bucureşti. Vei fi anunțat din timp. Va veni o maşină să te ia seara de la Poiana Țapului şi până-n ziuă te va aduce înapoi în aşa fel, încât să nu se observe nimic».“

Generalul Mihail, pe care regele îl cunoştea din copilărie, nu a ezitat nici o clipă. „Prima chestiune pe care am discutat-o, întruniți în taină la Palat, în Bucureşti, a fost cea a Ardealului. A fost limpede pentru noi că o victorie a ruşilor va însemna reocuparea de către sovietici a Basarabiei, dar şi că o continuare a războiului alături de Germania, care nu mai avea cum să evite înfrângerea, putea atrage şi pierderea Ardealului, pe care conducerea comunistă de la Kremlin s-ar putea să vrea şi să-i convingă pe Aliați să-l încorporeze la Ungaria, care şi aşa primise prin Dictatul de la Viena partea de nord a Transilvaniei cu peste două milioane cinci sute de mii de locuitori. Toți am fost de acord că, indiferent de orice alte pierderi tragice din pământul țării, Ardealul este vatră istorică şi zonă centrală a României, fără de care nu putem supraviețui şi pentru menținerea căruia trebuie să facem orice sacrificii.“ Când s-a ajuns la întrebarea ce vor face cu mareşalul Antonescu, dacă el se va împotrivi, regele a spus: „În cazul acesta îi revine generalului Mihail rolul de a-l pune sub stare de arest.“ La care generalul i-a răspuns: „Eu nu pot îndeplini această acțiune, pentru că armata nu operează arestări, nu execută operații polițieneşti. În afară de aceasta, mareşalul Antonescu s-a purtat cavalereşte față de mine atunci când a preluat puterea şi eu nu pot să procedez altfel.“

Generalul povestea că atunci un ofițer din garda palatului a spus că îşi vor lua ei asupra lor această sarcină.

Generalul Mihail i-a povestit lui Dinu că lovitura fusese programată pentru câteva zile mai târziu, dar că în 23 August 1944 el se găsea deja în Bucureşti şi, trecând în civil prin fața Palatului Regal, a ieşit în fugă de la palat un ofițer care i-a spus: „Domnule general, veniți, vă rog, imediat la palat, pentru că Majestatea Sa a devansat data operațiunii. Atonescu se află deja arestat în palat. La Athénée Palace sunt încartiruiți două sute de militari de elită germani. Noi nu avem la palat forța necesară." Generalul Mihail a intrat la Palat. A insistat ca regele să plece imediat spre munții Gorjului, la Dobrița, pentru a nu fi cumva capturat de nemți.

„După ce s-a transmis la radio discursul regelui, în care anunța şi însărcinarea mea militară, am ridicat receptorul, am chemat la telefon Ministerul de Război. Mi s-a răspuns: «Să trăiți, domnule general! Suntem la ordinele dumneavoastră. Să trimitem maşina să vă aducă la minister?» Prima mea măsură a fost să schimb raportul de forțe din zona Bucureştiului unde trupele germane aveau preponderență. Ca să câştigăm timp, am tăiat liniile de comunicație telefonică ale nemților. Simultan, am ordonat trupelor concentrate pe Argeş şi în alte zone să pornească spre capitală. În 48 de ore, raportul de forțe din raza Bucureştiului fusese inversat."

Generalul Mihail nu era amator de teorii. Pe de altă parte, trăise mult la Palat, unde fusese timp de douăzeci de ani şeful Casei Militare Regale, dar nu avea nimic de curtean. Părea, mai degrabă, un răzeş întârziat, care se baza mai mult pe bunul-simț şi o morală tradițională intactă decât pe subtilitățile strategiei militare (pe care o cunoştea la înalt nivel) sau de castă. Închisoarea nu-l înăcrise deloc, privea trecutul şi prezentul cu seninătate şi umor, nu avea resentimente, iar soldatul din el se vedea în regularitatea împărțirii timpului, de la munca fizică nepregetată din gospodărie până la lectură şi mişcare în aer liber, rămânând însă disponibil la comunicare deschisă, convingătoare, prin firescul şi franchețea spuselor. Generalul trecuse prin sclipirile

şi miasmele înaltei societăţi fără a-şi înmuia caracterul şi judecata sănătoasă. Ceea ce favoriza în gândirea lui o cumpănă a dreptăţii. De pildă, ştia îndeaproape de slăbiciunile omeneşti ale regelui Ferdinand, dar şi despre gingăşia lui sufletească, despre seriozitatea pasiunii lui de botanist şi de faptul că, citindu-l pe Turgheniev în traducere, i-a plăcut atât de mult arta scriitoricească a acestuia, încât a învăţat ruseşte ca să-l poată gusta în original.

Despre nemţi, eroul de la Mărăşeşti, care îşi încrucişase armele cu ei în două războaie, avea o părere bună. Le aprecia capacitatea, curajul militar şi fidelitatea. În timpul plimbărilor prin pădure, se amuza cântându-le pe de rost vechile marşuri germane şi povestea, cu un zâmbet melancolic: „Le-am spus-o direct că nouă nu ne-a displăcut disciplina, ştiinţa lor militară, corectitudinea lor, dar ce să-i facem dacă ei i-au susţinut mereu pe unguri în pretenţiile lor asupra Ardealului! Cum am fi putut să nu ne ciocnim unii cu alţii?"

Generalul, îmbrăcat în mic-burghez, eliberat din închisoarea comunistă, avea o gândire neocolită, o concepţie istorică neprăpăstioasă, în ciuda „revoluţiilor" prin care trecuse, şi un mod de a înfrăţi trecutul cu viitorul în stilul înţelepciunii ţărăneşti.

Ca toate întâlnirile memorabile ale lui Dinu din acea perioadă de clandestinitate, şi aceasta s-a întrerupt abrupt, fără forme sau explicaţii convenţionale sau neconvenţionale.

Cernica

Irmgard şi Dinu aveau pasiunea comună a drumeţiei, nu prea uşor de realizat într-o existenţă îngrădită, ca a lor. Până la urmă, le rămăsese „excursia" duminicală la Mânăstirea Cernica. Luau tramvaiul până la capătul unde se puteau urca într-un autobuz supraaglomerat, din care coborau la staţia din dreptul fabricii Acumulatorul, ca, pe urmă, să o taie pe o potecă pe câmpul înverzit şi prin porumbişti până la poarta mânăstirii. Mai apucau ceva din slujbă, şi Dinu îşi amintea

cum l-a impresionat, în timpurile acelea staliniste, când atâția călugări fuseseră izgoniți din mânăstire, o slujbă de Paşte la care, pentru prima oară, odăjdiile monahilor purtau o eşarfă cu tricolorul românesc.

Aflase că la mânăstire se găsea surghiunit fostul mitropolit Tit al Basarabiei, la care de-a lungul anilor vizitatorii sfielnici, dar cu fețe luminoase, au început să se înmulțească. Dinu ştia că păşea pe un tărâm al credinței, dar şi al supravegherii, acoperite sau neacoperite, securiste. Aflase că în mod regulat se fac percheziții nocturne brutale în chiliile călugărilor. Nu se ştia de unde şi prin cine te pândeşte ochiul Securității şi, de aceea, Dinu şi Irmgard trebuiau să procedeze în aşa fel, încât să nu devină obiectul unei atenții speciale, care le-ar fi putut deveni fatală. Vorbeau din când în când cu câte un călugăr, dar nu puteau lega convorbiri mai lungi sau relații propriu-zise. Şi totuşi se împărtăşeau din duhul unei evlavii pe care o simțeau indestructibilă, se amestecau în valul religiozității populare, prânzeau pe iarbă, printre credincioşii veniți din toate direcțiile, sub coroana stejarului secular din apropierea bisericii vechi, închise, fiind grav avariată de cutremurul din 1940, cu acoperişul despicat, astfel că prin ferestrele înalte puteai vedea rândunicile săgetând în zbor prin fața sfinților pictați pe pereții interiori în culori luminate de soarele pătruns prin crăpături.

Într-o zi de sărbătoare, lângă cei care luau masa sub stejar, nu departe de care se găsea şi o casă în care călugării îi adăposteau pe cei veniți mai de departe, au apărut nişte băieți care au început să bată o minge de fotbal, în spațiul din imediata apropiere a vechii biserici. Jocul lor devenea din ce în ce mai impetuos. Nu se putea şti dacă era la mijloc chiar manifestarea unui spirit de dispreț sau o intenție profanatoare, spontană sau dirijată, dar se înmulțeau mingile puternic izbite de peretele bisericii şubrezite de marele cutremur, iar unele nimereau în cei care prânzeau în linişte şi bucurie pioasă pe iarbă după ce luaseră parte la liturghie în biserica cea mare a mânăstirii. Dinu şi Irmgard erau tot atât de indignați ca şi ceilalți de această jignire şi profanare a duhului locului şi a sentimentelor

celor care îl căutaseră pentru că îl venerau într-o comuniune spontană, neştirbită de timpuri şi de poruncile ateismului de stat. Dar Dinu trebuia să nu încalce disciplina rămânerii în anonimat. Totuşi, nu s-au putut abține să se solidarizeze cu cei care, până la urmă, au oprit mingea – îl lovise din nou pe un credincios – şi care le-au cerut răspicat „fotbaliştilor de mânăstire" să înceteze sălbăticia necinstirii lăcaşului.

Se produsese o mică revoltă victorioasă împotriva neghioabei profanări. Pacea locului de la acea margine dinspre lac a Mânăstirii Cernica fusese restabilită prin voința unor credincioşi din popor. Că autoritatea de stat avea ochii şi urechile ei, s-a putut constata destul de repede. A apărut un falnic plutonier de miliție, care, fără să spună un cuvânt, a parcurs, în pas lent şi plin de demnitatea uniformei, drumul de-a curmezişul pajiştei cu pricina, până la marginea dinspre pădure a mânăstirii şi înapoi. Între el şi credincioşii împrăştiați pe pajişte, s-a instalat tăcerea.

Tot în locul acela, Dinu şi Irmgard au fost de față la o mărturisire de credință neobişnuită. Nu se ştie de unde apăruse un grup de vizitatori organizat, pe care îl însoțea un călugăr mai tânăr, în calitate de ghid. Era vorba de călugărul Nicodim. Înalt, subțire, aproape străveziu, cu rasa strânsă de o centură lată, cu cataramă de tip militar, Nicodim era un monah cu figură inteligentă, peste care era aşternută o seriozitate evlavioasă, răsfrângând o sensibilitate şi o vibrație stăpânită, dar neascunsă. Vizitatorii nu erau motivați religios, dar îl tratau pe Nicodim cu atenția decentă cuvenită unui ghid. Ajungând în dreptul vechii biserici grav afectate de cutremurul din 1940, Nicodim a expus pe scurt istoricul şi le-a explicat vizitatorilor că nu le poate arăta interiorul, întrucât biserica este închisă din cauza pericolului unor prăbuşiri. Atunci, unul dintre vizitatori, cu statură şi parcă şi funcție mai robustă, şi-a exprimat, cu uşor accent pedagogic, mirarea lui laică: „Dar cum se poate să lăsați ca oamenii care vin aici şi se apropie de clădirea şubrezită de cutremur să se găsească în permanență în pericol ca un zid să se dărâme peste ei? De vreme ce şi aşa nu o mai folosiți, de ce nu o demolați? Acesta ar fi singurul mod rațional de a proceda!"

Dinu şi Irmgard se găseau prin preajmă, printre alţi câţiva credincioşi, şi puteau urmări discuţia. Călugărul Nicodim a ascultat liniştit până la capăt, pe urmă şi-a făcut cruce şi a răspuns: „Aveţi şi dumneavoastră dreptate, dar să mă ferească Dumnezeu! Eu şi fraţii monahi ştim că biserica aceasta a fost clădită de Sf. Calinic, că între cărămizile ei se găsesc şi unele puse de mâna lui. Cum am putea noi acum pune mâna ca să dărâmăm?! Dacă priveşti de departe, lucrurile le vezi altfel. Dar nouă, aici la sfânta mânăstire, ne e dat să aflăm şi de cele nevăzute. Dacă vieţuieşti aici, ştii nu numai că Sf. Calinic nu s-a mistuit în nefiinţă, că el se află în lumea de dincolo, ci şi că el revine în unele clipe aici, unde a păstorit şi a zidit din iubire. Unora dintre noi, el chiar li s-a arătat. Aceasta se întâmplă tocmai când greutăţile te-au doborât la pământ, când nu mai vezi o rază de speranţă, când eşti mai slab şi ameninţat. Noi nu putem uita că zidurile acestea, pe care nu ne-am învrednicit să le refacem, sunt durate din inima lui."

Grupul de vizitatori nebisericoşi, cuprinşi de buna dispoziţie a zilei libere petrecute în excursie colectivă, şi chiar criticul cu judecată sănătoasă şi înfăţişare opulentă au tăcut încurcaţi sau poate puţin compătimitori.

Mai târziu, apucându-i odată o ploaie cu găleata în timp ce aşteptau autobuzul cu care se întorceau la Bucureşti, Irmgard şi Dinu au încercat să se adăpostească cât de cât sub un copac lângă uluca unei mici gospodării ţărăneşti. Tânăra ţărancă i-a zărit din prispă şi i-a chemat sub acoperiş, căci răpăiala se înteţise. I-au spus că veneau de la mânăstire şi, în timpul scurt până când au văzut venind autobuzul, s-au întreţinut despre mânăstire, despre care ţăranca, ca de altfel toţi cei din partea locului, era foarte bine informată: „Noi avem o prietenie binecuvântată cu un călugăr de la mânăstire, cu părintele Nicodim. Din când în când, pe neaşteptate, ne pomenim cu el. Vine, stă de vorbă cu noi, ne dă sfaturi de suflet, râde cu noi sau ne vorbeşte de primejdii, ne îmbărbătează şi pleacă. Nu poţi şti când se iveşte în grădină, ziua sau seara. Câinii ăştia răi, de care v-am ferit, că nu lasă pe nimeni să ne intre în curte, pe el nu l-au lătrat niciodată. Nici de prima oară. Să dea Dumnezeu

să fie păzit şi de ceilalţi câini din lumea noastră, că el nu spune decât adevărul!"

În toţi anii aceia apăsaţi de griji şi nelinişti, Irmgard şi Dinu nu au ajuns niciodată să stea de vorbă cu monahul Nicodim, dar prezenţa lui la Cernica era una consolatoare. Altădată au făcut cunoştinţă cu un alt călugăr, în vârstă şi cu o altă structură. Aceasta s-a întâmplat pentru că el a venit la ei. Intraseră în biserică, unde era mare aglomeraţie, şi îl lăsaseră pe Peter, băiatul lui Irmgard, să-i aştepte câteva clipe cu rucsacul cu merinde aproape de pridvor. Când au revenit, l-au găsit vorbind în limba germană cu un călugăr, ceva neobişnuit şi, în situaţia lor, nelipsit de pericole. Ce se întâmplase? Peter tocmai se uita la o carte pe care o scosese din rucsac, un volum din romanul lui Tolstoi, *Război şi pace,* în versiune germană. Călugărul văzuse cartea şi i s-a adresat lui Peter în limba germană. La ivirea lui Irmgard, au schimbat de asemenea câteva cuvinte în limba germană, ceea ce însă s-a transformat repede într-o conversaţie mai lungă în momentul în care călugărul s-a dovedit a fi de la Cernăuţi, locul naşterii şi copilăriei lui Irmgard. Se numea, pe numele de mirean, Daşchievici şi fusese, până la venirea ruşilor, chestorul poliţiei din Cernăuţi. În refugiu, trecuse printr-o serie de peripeţii şi greutăţi de care voise să se salveze găsindu-şi un adăpost şi uitarea publică într-o mânăstire cu ajutorul Patriarhului Iustinian Marina, care l-a îndemnat să facă şi facultatea de teologie.

Daşchievici locuia într-o căsuţă de la marginea mânăstirii, unde se simţea rupt de lumea şi de societatea în care strălucise altădată. Un anumit sentiment de frustrare se putuse acumula cu atât mai mult cu cât fostul înalt funcţionar şi om de lume nu avea vocaţie mistică sau religioasă tradiţională. Se putea vorbi la el mai mult de o formă de panteism, de un pronunţat sentiment de compasiune pentru făpturile necuvântătoare, de o anumită sensibilitate poetică şi o vie cultură literară, toate bine îmbinate pentru a face din el un interlocutor cu idei ferme, dacă nu chiar cam intransigente, dar comunicativ şi nelipsit de o elegantă generozitate. Minusul de mistică se compensa la acest devenit călugăr din vitregia vremurilor printr-un simţ ascuţit al

misterului morții, prelungit într-un cult al strămoşilor, care probabil că îi păreau mai apropiați decât cei din jurul lui. Acest fost mânuitor al puterii executive şi cândva obişnuit al saloanelor selecte, retras în tărâmul frust şi nesigur al monahiei de la Cernica, păstra în permanență pe o măsuță de la capul patului o mică raclă de sticlă conținând craniul şi câteva oseminte ale tatălui său. Orice s-ar spune, Daşchievici nu numai că nu se găsea în lumea lui, dar şi suferea din cauza aceasta, iar, ca de atâtea ori, o parte din suferință se transforma în accentuarea spiritului critic proiectat asupra micului univers unde îi era dat să-şi trăiască anii de bătrânețe. Nu se putea armoniza cu mentalitatea puternic țărănească şi refractară la rafinamente şi melancolii filosofice a celor de acolo. Noii lui frați de la Cernica i se păreau prea simpli, prea lipsiți de o cultură a frumosului, prea rămaşi într-un orizont arhaic, în care freamătă nu numai percepția mitologică, ci şi asprimile unui realism nediluat. Îl revolta, de pildă, „buna dispoziție cu care unii dintre ei îşi povestesc că au mai ucis nişte şerpi, ca şi cum şerpii nu ar fi făpturi care au şi ele dreptul la viață în stufărişurile lacului şi în pădure!"

Dinu împărtăşea dragostea de animale a călugărului Daşchievici şi chiar aprecia recunoaşterea unui psihism acolo unde adesea suntem înclinați să nu vedem decât reflexe şi organisme inconştiente, un fel de maşinării fiziologice fără sensibilitate sau capacitatea de suferință, darămite afectivitate, cât de obscură ar fi ea, chiar la mamiferele superioare. Dinu citise, ca pe un grandios ajutor oferit cunoaşterii dătătoare de speranță, fragmentul din capitolul 8, versetele 20, 21 şi 22 din *Epistola apostolului Pavel către romani:*

„Căci făptura a fost supusă deşertăciunii – nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o – cu nădejdea însă că şi ea, făptura însăşi, se va elibera din robia stricăciunii spre libertatea fiilor lui Dumnezeu. Căci ştim că pân' acum toată făptura suspină laolaltă şi suferă'n durerile naşterii."

Daşchievici avea o relație specială cu câinii de la mânăstire. Când îl vedeau, începeau să dea din coadă, veneau la el, îl însoțeau pretutindeni. Aşa se făcea că, de câte ori îl

vizitau Irmgard şi Dinu, şi la plecare îi întovărăşea până la poarta mânăstirii, trei, patru câini se ţineau după ei, bucurându-se de companie, hârjonindu-se, privindu-l din când în când în ochi, cu acea expresie care e o îmbinare de adoraţie şi aşteptare... Când zbenguiala dintre câini degenera în mârâieli şi mici încăierări, Daşchievici îi apostrofa: „Măi, vedeţi-vă de treabă! Nu deveniţi oameni. Rămâneţi câini!"

Dar dacă Dinu, ca şi Irmgard, împărtăşea dragostea de animale de tot felul a lui Daşchievici, întâlnindu-se cu el în uimirea, încântarea şi îndurerarea în faţa soartei acestor vecini ai noştri din universul presărat cu bucurii şi cruzimi, dar veşnic încărcat de mistere, al vieţii, nu se acorda însă cu acele iritări sau chiar idiosincrasii ale lui Daşchievici faţă de ceea ce sensibilitatea şi concepţia lui despre lume, purtând amprenta unui fel de raţionalism romantic şi al distilărilor psihologice ale unei lumi urbane, cu multiplele faţete născute din experienţe bogate într-un sens şi foarte sărace în altul (de pildă, cel al armonizării cu ritmurile cosmice şi cel al îndelungii atenţii la ceea ce se naşte şi creşte într-un orizont văzut şi nevăzut), considerat ca fiind modul simplist sau rudimentar de a percepe şi de a acţiona al ţăranului, conceput ca o fiinţă înţelenită într-o lume de deprinderi şi obiceiuri stereotipe, cu sufletul învârtoşat de muncile şi servituţile îndurate într-o istorie trăită nu ca subiecte, ci ca obiecte ale acesteia. În monahii de la Cernica, intelectualul modelat la o cultură, în cazul lui, deschisă la meditaţie, dar cu rădăcini în iluminismul şi în degustarea subtilelor întorsături de suprafaţă, delicate sau ironice, din care se hrăniseră inteligenţa gratuită şi nobleţea egocentrică a saloanelor, vedea prea mult numai pe ţăranii imaginaţi ca refractari la acea cultură care îi înstrăina pe el şi lumea lui de milenara şi, în esenţă, universala cultură ţărănească. Daşchievici vedea numai scoarţa cea aspră, fiind prin întreaga lui formaţie morală şi intelectuală înclinat să uite aici sevele care încă urcă dinspre rădăcini sub coaja dură şi chiar şi apelul fragil, dar veşnic reînnoit al florilor născute din acele seve.

Dinu îşi amintea de un pasaj din scrierile prinţului Petru Kropotkin, scriitorul revoluţionar şi anarhist rus, care însă s-a

opus loviturii de stat bolşevice. Prinţul spunea că, dintre toate categoriile sociale, ţăranul este singurul cu care poţi discuta orice problemă de viaţă, de istorie etc. şi el se va dovedi receptiv şi capabil să te înţeleagă.

Incompatibilităţile sentimentale sau intelectuale (imaginare sau reale) dintre prietenul lui Dinu şi Irmgard şi unii dintre membrii acelei comunităţi monahale, anevoios prelungite sub totalitarismul materialist, nu erau singurele pricini de dizarmonic şi tensiuni la mânăstirea Cernica. Cât de departe se ţinuse Dinu de iconomia internă a mânăstirii, străbăteau totuşi până la suprafaţă unele semne de divergenţe sau dezacord. În primul rând, între „tradiţionalişti" şi „înnoitori", în afară de deosebirile inerente de trăire a adevărurilor de credinţă, ascuţite de ameninţarea şi presiunile din afară, sub care se aflau cu toţii, neputându-se şti dacă acestea nu au produs undeva o fisură. Toate acestea se oglindeau şi în limbajul sau chiar în gesturile tăcute ale diferiţilor călugări. Starețul, cu înfăţişare energică, vitală şi cu o privire ţintind puternic către lumea din afară, vorbea altfel decât ceilalţi călugări. Nu puteai şti cât de mult gândea şi altfel, dar din când în când le atrăgea atenţia oamenilor că trebuie „să lucrăm cu râvnă, ţinând seama de posibilităţile timpului nostru, să preţuim ştiinţa acestuia, să nu ne lăsăm influenţaţi de rătăciri şi superstiţii." Era evident că aici răsuna şi un ecou al antimisticismului dictat de lealitatea faţă de statul ateu. Chiar dacă şi el parcă simţea că vorbele lui sună în gol în faţa credincioşilor, care aşteptau (şi şi primeau de la alţi slujitori ai mânăstirii) cu totul altceva, indiferent că erau sau nu înclinaţi spre mistică sau, pur şi simplu, vroiau să rămână până la capăt creştini, într-o societate care-i împingea în altă direcţie. Şi totuşi, parcă şi starețul avea o întrebare în privire, indiferent de fermitatea acelor scurte peroraţii. Oricum, nici la mânăstire, în adâncuri, nu domnea pacea deplină. De altfel, nu era chiar atât de mult de când Sf. Calinic, devenit stareţ cu intenţii de înnoire duhovnicească la Cernica, se spunea că fusese confruntat cu aprigă împotrivire, mergând până la tentativa de otrăvire.

Într-o duminică, un călugăr mai tânăr, cu care Dinu schimbase din când în când câteva cuvinte, l-a întrebat dacă nu ar vrea să-l ducă la un frate pe care bătrânețea îl împiedica să vină în biserică, dar care în tinerețe mersese pe jos până la Ierusalim și înapoi. Dinu și Irmgard au fost introduși într-o chilie luminoasă, cu covor oltenesc. Așezat pe marginea patului, îmbrăcat într-o rasă foarte bine îngrijită, îi aștepta un bătrân, mic de stat, cu părul și barba albă și ochii foarte senini și vioi. Le-a spus că se bucură că au venit la el, s-a întreținut părinteşte cu ei și pe urmă le-a spus: „Să nu credeți că creştinismul e greu. E frumos și ușor. Ce ai de făcut? Când îl vezi pe unul însetat, să-i dai un pahar cu apă. Când simți că cineva e înfometat, să-i dai o bucată bună de pâine. Și să te rogi și să-L iubeşti pe Dumnezeu."

Au venit și zilele când Irmgard și Dinu nu aveau banii necesari pentru autobuzul spre Cernica și altele, când, nemaiputând locui împreună, nu au mai mers într-acolo decât aplicând precauții stricte împotriva eventualității ca Irmgard să fi fost deja reperată și filată pentru a se ajunge la Dinu. Astfel că mergeau separați unul de altul în tramvai și în autobuz, ca doi necunoscuți, iar lui Dinu îi revenea misiunea de-a o „fila" pe Irmgard și, abia după ce străbătuse, departe, în urma ei, câmpul spre Cernica și se asigurase că totul este în regulă, se întâlneau unul cu altul, pentru a intra în mânăstirea care în tot timpul acela a fost pentru ei nu numai o evadare către locuri sacre, ci și un balsam al sufletelor.

Stolul negru

Dinu nu avea ceea ce s-ar numi chiar sănătatea cea mai robustă, dar nici nu era bolnăvicios sau cu o suferință organică definitivă. Abia de la o vreme încolo începuse să aibă un stomac mai sensibil sau ceea ce el, în lipsă de examene medicale, imposibile în situația lui, gândea că este un fel de colită. Și aceasta se mai îndreptase, mai ales de când stătea mai mult pe la Irmgard, în strada Izvor, ceea ce însemna și o alimentație

mai dietetică. De câteva ori, la nevoie, recursese la serviciile unui medic homeopat, care, bineînțeles, nu trebuia să ştie că el e urmărit de Securitate, cu atât mai mult cu cât la vremea aceea homeopatia avea încă ceva ezoteric şi era în oarecare măsură chiar suspectă din punct de vedere ideologic, deci şi securist. Dinu îşi amintea cum, la un moment dat, întrebându-l pe doctorul Bratu, care practica acupunctura combinată cu medicație homeopatică, despre fundamentarea teoretică a acupuncturii, acesta i-a răspuns, iritat şi suspicios în acelaşi timp: „De ce îl interesează asta?" Şi-a dat pe loc seama că doctorul, pentru care el era un necunoscut, s-a temut că e un securist care vrea să-l tragă de limbă pentru a obține cine ştie ce explicații cu iz antimaterialist sau mistic, pentru a-l pune la index. „Interesul meu este pur teoretic, filosófic. E o curiozitate în fața unui domeniu necunoscut, care depăşeşte calculele de succes sau insucces ale pacientului." Probabil că mimica şi tonul lui Dinu l-au liniştit pe doctorul Bratu, care i-a răspuns că, în fond, e vorba de o reflexo-terapie cu ajutorul punerii acelor exact în punctele de unde se poate transmite impulsul dorit şi că metoda, în forma ei tradițională, a fost adusă, încă pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea sau începutul secolului al XIX-lea, din China, de către un francez. Doctorul Bratu se liniştise, dar nici nu vroia să intre în amănunte. În continuare, l-a tratat pe Dinu cu bunăvoință şi fără nici o reticență.

Dar la el nu avea cum să recurgă Dinu când l-a izbit o foarte virulentă „gripă asiatică" în noul lui adăpost din Izvor 102. Faptul că i s-a întâmplat acolo a fost un mare avantaj, dar, din păcate, era vorba de o gripă grea, cu simptome alarmante. Era tocmai ceea ce nu-i trebuia în condiția lui de om care trăia ascuns. Irmgard i-a înştiințat pe prieteni, care au adus un doctor care nu-l cunoştea pe Dinu şi nici situația lui. Doctorul era foarte bun, dar gripa perseverentă şi perfidă, cu accese nocturne de febră, transpirație, care nu se mai oprea, şi scăderi abrupte de tensiune. Se produsese şi o dereglare a centrului termic, aşa că de la febră ridicată se ajungea la temperaturi sub 36 de grade. Nicu a venit şi a dormit pe jos în camera în care Irmgard locuia împreună cu Dinu. Întrucât simptomele cele mai neliniştitoare

se produceau noaptea, Nicu, fără a-şi pierde din natura lui nonşalantă şi neipohondrică, vroia să fie la îndemână dacă ar fi fost nevoie de o intervenţie medicală urgentă, ceea ce în cazul lui Dinu putea însemna cu uşurinţă deconspirare şi arestare. Nici ei nu ştiau cum ar fi putut proceda în cazul unei asemenea nevoi, dar Nicu vroia să fie într-un fel sau altul de ajutor, pentru salvare şi, pe cât cu putinţă, nedeconspirare în acelaşi timp, ceea ce părea oricum aproape imposibil. Tocmai această perspectivă îi crea cele mai mari greutăţi lui Dinu, slăbindu-i probabil şi puterea de rezistenţă a organismului, sub obsesia că, de exemplu, dacă ar muri subit în locuinţa lui Irmgard şi a fiului ei, care era elev, identificarea lui ar fi însemnat demascarea ei, iar, dacă s-ar fi recurs la serviciul Salvării, indiferent de eficienţa acestuia, Irmgard tot pe mâna Securităţii ar fi ajuns mai devreme sau mai târziu. Se născuse un cerc vicios între boala prelungită şi astenia subsecventă, pe de o parte, şi obsesia lui Dinu, pe de altă parte, că după atâţia ani de dragoste şi desăvârşit devotament, ceea ce păruse să fie portul lor salvator, locuirea în secret împreună în strada Izvor 2 se putea transforma dintr-o dată, din cauza lui, în nenorocirea femeii iubite şi a fiului ei. Nu ar fi fost numai o tragică despărţire, ci şi alunecarea lui Irmgard în prăpastia interogatoriilor şi a pedepsei pentru omisiune de denunţ, de care auzise că în unele cazuri nu fuseseră scutiţi nici măcar minorii.

Pe de o parte, Irmgard, care îşi păstrase netulburata dăruire, îl ajuta noapte de noapte şi zi de zi să revină la normalitatea care nu era numai a lui, ci a lor, iar, pe de altă parte, reproşurile pe care Dinu şi le făcea în tăcere, dar din ce în ce mai intens, că el ar putea provoca o catastrofă în viaţa ei şi a fiului ei. Aceasta şi pentru că el primise destule semnale că urmărirea se înteţise, că cele întâmplate în timpul revoluţiei maghiare alarmaseră şi iritaseră conducerea din România. Ca urmare, se emisese un ordin draconic, ca toţi cei care scăpaseră prin sitele Securităţii şi supravieţuiseră ilegal de-a lungul timpului, inclusiv în perioada destinderii de dinaintea revoluţiei maghiare, să fie găsiţi şi aduşi de urgenţă în ţarc. Dinu, slăbit de boală, primind semnele de abnegaţie ale lui Irmgard,

era simultan săgetat de gândul că el, în schimb, se prinde din ce în ce mai mult în plasa de păianjen a unui egocentrism inadmisibil acceptând ca ea să rişte într-o situaţie care, prin ceţurile depresivităţii, începea să-i pară disperată. Auzise de un caz întâmplat cu puţin înainte de a se îmbolnăvi. Pe o bancă din grădina Icoanei fusese într-o dimineaţă găsit un mort. Era un bărbat mai în vârstă, îmbrăcat într-un costum de culoare închisă, cu lenjerie imaculată. Întins cu grijă pe bancă, cu braţele încrucişate pe piept şi sub care fusese pusă o cruciuliţă. Deci nu era vorba de o moarte subită, acolo pe banca din grădină, ci singura explicaţie plauzibilă era că omul acela trăise undeva ascuns şi, murind în acea perioadă a valului de gripă sau din altă cauză, cei care îl tăinuiseră nu au putut să-i declare decesul, ci felul cum l-au pus pe acea bancă dintr-o grădină publică fusese ultimul gest de devotament şi pietate creştină faţă de cel pe care îl ascunseseră în anii aceia de teroare.

Dinu, care din motive religioase nu era de acord cu sinuciderea, începuse să fie vizitat de o idee. Poate că ar fi bine să-şi ia asupra lui această abatere de la credinţă pentru a o salva pe ea. Să plece de acasă şi să moară undeva departe de cuibul lor din strada Izvor, încheind astfel îndelungatul şir de pericole la care şi aşa o expusese. Ştia cu absolută certitudine că ea nu ar fi acceptat nici măcar imaginarea unui astfel de act din partea lui, dar, încercat de gândurile negre care-i dădeau târcoale în timp ce bolea în ascunzătoarea găsită şi organizată de Irmgard, a fost un moment în viaţa lui când gândul acesta i-a fost mai aproape decât oricând. Nici acesta fără zbatere şi remuşcări faţă de cea pe care ar fi vrut să o scape de noua primejdie.

Drumul reîntremării trupeşti şi sufleteşti a fost lung, dar aceasta fusese o cotitură cu atât mai periculoasă, cu cât îi fusese pusă la încercare însăşi rezistenţa interioară. Şi chiar după aceea, dincolo de toate deprimările, care vin şi pleacă, gândul răspunderii faţă de cei care îl ajutau, începând cu Irmgard, va rămâne până la urmă o povară şi o întrebare chinuitoare. În fiecare seară, Dinu se ruga la Dumnezeu să-l ajute ca, în caz că va fi prins undeva, să reziste, cu preţul oricăror suferinţe şi al

vieții, şi să nu-i divulge pe cei care l-au ajutat. Dar de data aceea boala îl adusese în situația de a putea fi prins chiar în casa lui Irmgard. Şi aşa ar fi avut posibilitatea fermă de a rămâne fidel promisiunii şi rugăciunii, prin aceea că desigur ar fi negat până la capăt că ea a ştiut că el era căutat de Securitate, dar cum ar fi putut el controla nu numai consecințele imediate, ci şi nocivitatea cercurilor concentrice, din ce în ce mai largi, iscate de căderea lui?

Racolări ratate

Pentru Dinu, neprevăzutul putea lucra şi în bine, şi în rău, dar şi prin ce li se putea întâmpla, indiferent de el, celor care îi erau cei mai apropiați. Într-o zi, venind acasă, l-au găsit pe Peter stând în pat, într-o poziție în care nu îl văzuseră până atunci, asemănătoare cu cea a yoghinilor, dar cu bărbia sprijinită în mâini, cu o figură mohorâtă, într-o tăcere din care nu a ieşit decât trecând direct la un ton de nelinişte, obidă, îngrijorare şi revoltă neputincioasă. Ce se întâmplase? Venind spre casă de la şcoala de limba germană de la Biserica Luterană, o maşină se oprise brusc lângă el, şi cei de dinăuntru îi ceruseră să meargă împreună cu ei. L-au dus într-un birou şi, pe scurt, i-au spus că sunt de la Ministerul de Interne, au aflat că este un elev valoros şi vor ca el să colaboreze cu ei. Vor să-l ajute să facă şi o facultate pe care şi-o doreşte el şi, pe urmă, să fie un angajat al Ministerului de Interne, cu viitor interesant şi şanse bune de avansare. Peter, luat cu totul prin surprindere, le-a spus că va trebui să vorbească şi cu mama lui. Era un mod în care băiatul de 13 ani, care nu-i iubea deloc pe securişti, indiferent de înfățişare şi promisiuni, vroise instinctiv să câştige timp, să scape cel puțin deocamdată de ceva pe care îl resimțea ca o hăituială de care nu ştia cum s-ar putea scutura. Mai târziu, Irmgard a aflat că ploconul probabil le venise din partea unei secretare de la şcoala de limba germană, care, întrebată periodic de cei de la MAI cine sunt elevii cei mai buni, îl dăduse pe Peter pe lista buclucaşă. Din nefericire, în formularele de la şcoala lui

Peter, Irmgard figura ca muncitoare, ceea ce întărea dorința securiștilor de a-l racola, pe termen lung, pe Peter.

Dinu și Irmgard au discutat cu Peter problema, fără ocolișuri și lașitați de oameni mari. Încet-încet, băiatul s-a liniștit, nu fără o umbră de îngrijorare persistentă. Acordul era deplin între ei. Peter, prin toate mijloacele, nu va accepta. Bineînțeles că Dinu trebuia să rămână ca și inexistent. S-au hotărât să înceapă prin a micșora zelul securiștilor, oferindu-le, ca din întâmplare, niște informații de natură a le „submina" entuziasmul. Dinu nu a dormit vreo două-trei zile în Izvor 2, timp în care Peter le-a aranjat securiștilor o întâlnire cu mama lui. Și, pentru că o prietenă de la Timișoara a lui Irmgard tot venise prin București, întorcându-se de pe litoral, s-a făcut în așa fel, încât Irmgard să întârzie puțin la serviciu, ca securistul venit pentru ducerea la bun sfârșit a operațiunii de racolare a băiatului să o găsească mai întâi „din întâmplare" în casă pe prietenă, care s-a prezentat ca fiind vară primară, și tot „din întâmplare" a vorbit de mătușa ei din Germania, ceea ce însemna că mama lui Irmgard trăiește în Germania Apuseană (în dosarul ei de la cadre, Irmgard declarase mai de mult că ambii ei părinți au murit). Pe urmă a venit și Irmgard, de la care, retrăgându-se de o parte, securistul a aflat o nouă informație, tot atât de dezarmăgitoare pentru el. Era un al doilea neadevăr util. Irmgard i-a spus că tatăl lui Peter a fost deportat și a murit în Rusia. Deci excelentul elev de la școala germană, ales pentru racolare, avea două defecte ireparabile: o bunică în RFG și un tată mort, la muncă forțată, în Rusia. Securistul s-a retras tăcut și, după cum s-a putut constata, definitiv.

Așa au fost și unele încercări de a-l găsi pe Dinu, nu cu ajutorul unor rude sau prin prieteni apropiați, ci cu alții, care li s-au părut securiștilor mai sinceri față de ei și mai puțin bătători la ochi. De exemplu, soției proprietarului micii vile în care locuiseră împreună Dinu, Nicu și Radu la Sinaia, înainte și după începerea urmăririi, i-au oferit cinci mii de lei dacă putea afla discret pe unde se află Dinu. Unei rude a vărului lui primar, care făcea parte dintr-o altă familie și care abia îl cunoștea pe Dinu,

şi pe care nimeni nu l-ar fi putut bănui de intenţii investigative, i-au cerut să meargă la Râmnicu Vâlcea să caute să afle despre Dinu prin unchii sau chiar mama lui. În ambele cazuri, respectivii au fost leali faţă de Dinu, chit că nu îl mai văzuseră de vreme îndelungată – şi nu faţă de securiştii care-i îmboldeau. Au chestionat chiar şi pe nişte colegi de la Craiova, pe care Dinu nu îi mai întâlnise de pe vremea liceului. Tot fără succes. Şi acestea erau numai câteva din cazurile care i se comunicaseră la timp lui Dinu. Mai erau şi altele, al căror ecou ajunsese cu greu până la el, dar şi acestea aparţinând tot categoriei „eşecuri." Numai una sau două căi, de care Dinu se temea pentru că, într-adevăr, ar fi reprezentat un mare pericol, nu le-au venit în minte; sau, când le-a venit una, au folosit-o prost. A mai fost şi o categorie mai mult sau mai puţin restrânsă care nu i-a avertizat pe Dinu şi pe prietenii lui. Unii au făcut-o numai din frică, fără nici o tragere de inimă şi fără nici un folos pentru urmăritori.

Oricum, toate aceste tentative ale echipei de urmărire au putut crea câteodată o atmosferă apăsătoare, dar, de fapt, i-au folosit mai mult lui Dinu şi alor lui decât securiştilor, aducându-le aminte celor înclinaţi spre subestimarea pericolului şi mobilizând vigilenţa, disciplina şi asceza necesare lui Dinu.

Jocul de-a normalitatea

Valul de urmăriri declanşat de „evenimentele din Ungaria" crescuse vijelios şi se spărsese fără a scufunda corabia. Prietenii lui Dinu nu scăpaseră chiar nescuturaţi de furtună, dar deocamdată avariile erau minime, şi vroiau să încerce din nou să iasă mai în larg. Nicu şi Constantin, arhitectul grupului, făcuseră rost de o lucrare pentru Institutul de Metrologie din Bucureşti şi pentru Fabrica de Bere Bragadiru, în timp ce Radu şi Vlad, în strânsă legătură cu ceilalţi, îşi reluaseră, cu noi energii, nişte lucrări civile pentru armată, chiar dacă atmosfera devenise şi acolo mai puţin senină. Nicu şi Constantin au găsit de cuviinţă că lui Dinu, restabilit după

urmările gripei, nu i-ar strica să colaboreze cu ei, în linia a doua, ca simplu şi discret funcţionar de şantier, la o lucrare limitată în timp şi aparte ca execuţie, înlocuirea vechiului sistem de încălzire al laboratoarelor Institutului de Metrologie cu unul termostatic, care, prin menţinerea controlată a temperaturii constante a mediului în care se făceau măsurătorile de precizie, asigura un mai mare grad de stabilitate şi exactitate.

Dinu venea acum dimineaţa pe jos din strada Izvor în Ştirbei Vodă şi îndeplinea diferite sarcini scriptice şi de supraveghere. Cu conducerea Metrologiei vorbeau şi tratau Nicu şi Constantin. A fost un timp în care Dinu însuşi se mira că mai este posibil aşa ceva, dar tânjea totuşi după un fel de normalitate care, cât de scurtă şi precară ar fi fost ea, îşi avea locul şi rostul ei în lupta cu provocările la care îl supuseseră vremurile. Cine ar mai fi crezut că el va mai putea să-şi petreacă o bună parte din zi împreună cu prieteni, în baraca-birou improvizată în curtea Institutului de Metrologie din Ştirbei Vodă? Când Constantin şi Nicu plecau după alte treburi, el trebuia să-i reprezinte faţă de client, Direcţia Metrologiei, sau să supravegheze nişte lucrări, despre care, în afară de principiul de funcţionare, ştia foarte puţin, dar aparenţele trebuiau salvate, căci oamenii i se adresau cu „domnule inginer." Sau să ţină legătura cu căruţaşii din Bolintin, care aveau de cărat mari cantităţi de pământ, căci se clădea o nouă centrală termică. Prilej de a cunoaşte limbajul şi mentalitatea acestor ţărani întreprinzători din Bărăgan, comparându-le cu cele ale ţăranilor din Alunul, sat din nordul Olteniei. Când n-avea nimic de făcut, dădea fuga în tribunalul de peste drum, unde asista la procese, care adeseori erau adevărate piese de teatru, mai ales când erau prezidate de un anumit judecător, plin de umor, atât în formularea întrebărilor, cât şi în modul de a încuraja darea pe faţă a părţii simplu-umane cu efecte rizibile, având în vedere formalismul şi solemnul instanţei, a mobilurilor ascunse, al pasiunilor, ticurilor psihologice, avariţiilor sau candidelor voinţe de dominaţie ale împricinaţilor. Cei de la Metrologie era evident că îl categorisiseră pe Dinu drept o pasăre rară, dar una dintre acelea

netainice şi care nu face nimănui rău, ba chiar ți-ar putea fi de folos când nu te aştepți.

Unul dintre cei care îi căutau conversația era tocmai secretarul organizației de bază, evreu, care se plângea de o afecțiune renală, contractată, după părerea lui, de pe urma zdruncinăturilor încasate la volan de-a lungul unei lungi cariere pe camioane şi maşini de tot felul. El îşi descărca față de Dinu dezamăgirile, frustrările lui profesionale şi de viață. Ceea ce nu ar fi pronunțat niciodată față de salariații întreprinderii unde era secretar de partid, în privința nemulțumirii lui cu şefii, cu unii ingineri sau funcționari, chiar cu lumea şi cu societatea, începuse să-i mărturisească lui Dinu, care era surprins de această încredere. Omul poate că îşi clocise îndelung unele complexe de inferioritate, în ciuda puterii pe care i-o conferea cât de cât partidul, foarte probabil că nu era invulnerabil la invidie, dar parcă îşi căuta în micul funcționar de şantier, Dinu, un om căruia să-i împărtăşească ceva mai mult, o revoltă îndelung rumegată, cu discreție disciplinată, împotriva lezării unei dreptăți esențiale, aşa cum o înțelegea acest neliniştit şi contradictoriu şef de organizație de bază, înăcrit, binevoitor față de Dinu, în care îşi închipuia un confrate în ale frustrării, dar destul de încrâncenat față de alții.

Într-o zi, Dinu a avut prilejul de a urmări cum se scurgea, pe strada Ştirbei Vodă către Cotroceni, cortegiul mortuar al lui Petru Groza. Spectacolul, jumătate solemn, jumătate politic, avea ceva cu totul inedit. Coşciugul era urmat de un rând de preoți în odăjdii, care se întindea în tot latul străzii. Dinu, ca şi alții din jurul lui, priveau mirați la acest cortegiu unde erau prezente cele mai înalte fețe ale Bisericii, în urma sicriului celui care la 6 martie 1945 pecetluise conducerea guvernamentală comunistă a României, participase personal la izgonirea regelui şi, din 1952, fusese numit preşedinte al prezidiului Marii Adunări Naționale, un simulacru de preşedinție a statului comunist ateist. Mai târziu, prietenii lui Dinu au aflat de la Nony, expertul juridic de la prezidiul Marii Adunări Naționale, că numai cu o săptămână înainte de a muri, după ce lipsise din motive de boală, Petru Groza spusese unui grup de tineri,

printre care se afla şi el: „Eu nu am să mai vin câtva timp la serviciu. Dar vreau să vă spun de pe acum şi vă rog să ţineţi minte: să nu vă uitaţi niciodată neamul şi tradiţia.“ Această informaţie a fost completată cu aceea că Petru Groza ceruse pe patul de moarte să fie înmormântat creştineşte. Nae Tănăsescu, avocatul care făcea parte dintre puţinii cu care Dinu, la dorinţa insistentă a acestuia, ţinea legătura, cu toate că ştia că Dinu e căutat de Securitate, avea propria lui informare şi interpretare: Gheorghiu-Dej, în ciuda ideologiei lui, i-a acordat lui Petru Groza această înmormântare cu pompă religioasă, pentru că atunci când Hruşciov l-a invitat doar pe Groza singur la o întâlnire, omiţându-l pe Gheorghiu-Dej, de care vroia să se dezbare, Groza i-a răspuns că el nu poate veni decât împreună cu primul secretar al Comitetului Central. Ceea ce a fost acceptat, şi cu acea ocazie situaţia lui Gheorghiu-Dej a fost salvată.

Privind înapoi, Dinu constata că şi la lucrarea de la Institutul de Metrologie s-a verificat succesul unei comportări care, potrivit purei logici a fricii şi a adaptării la tabuurile regimului comunist, ar fi trebuit să ducă la eşec, dacă nu, mai ales având în vedere şi prezenţa lui, la dezastru. Întreg grupul se comporta ca fiind atins de un fel de afazie în ceea ce priveşte ideologia comunistă, ritualul politic obligatoriu, limbajul de partid. Se adresau numai cu „domnule“, nu luau contact cu organizaţia de partid, discutau profesional cu personalul întreprinderii pentru care executau lucrări, dar de câte ori convorbirea depăşea sfera tehnică şi începea să atingă alte aspecte, nu le era teamă să spună ce gândesc, surprinzând prin totala ignorare a conformismelor politice, ba chiar deschizând mereu breşe critice şi raportându-se tocmai la adevărurile de bun-simţ cele mai explozibile. Remarcabil este că această comportare riscantă, această anormalitate pe faţă, deci uşor de denunţat, nu numai că le-a fost acceptată, dar parcă le-ar fi creat un înveliş protector. Dinu începuse să creadă că tocmai în această „neînţeleaptă“ frondă a lor întreţinută în diferite dozări, dar niciodată întreruptă sau renegată şi în faptul că toţi au fost de acord că cea mai bună ascunzătoare pentru Dinu nu se poate găsi într-o pivniţă, ci într-o dinamică disimulare la

suprafață, rezidă o bună parte din secretul reuşitei lui (şi a lor) față de Securitate.

Un exemplu al efectelor salutare ale acestei săbii cu două tăişuri l-a constituit, în timpul lucrării de la Metrologie, relația lor cu inginerul Ivanov. Acesta era un vechi angajat al Metrologiei, de origine rusă, membru de partid şi, pe deasupra, convins. Avea însă o candoare de care îți puteai da seama imediat şi care a constituit probabil principalul motiv de atracție reciprocă. Al doilea era plăcerea de a sta la şuetă la un pahar de vin sau de votcă. Ivanov era comunist de-adevăratelea, dar nu numai că admitea orice critică a regimului, ci enunța şi el criticile lui. Era contra „reacționarismului", dar îi plăceau prietenii reacționari ai lui Dinu. Parcă se întrista câteodată când critica lor devenea devastatoare, dar nu se supăra niciodată. Nici măcar atunci, de pildă, când, exprimând ideea că poate o soluție de ieşire din marasm şi mizerie ar fi ca România „să intre în Uniunea Sovietică", iar Dinu, brusc iritat, i-a răspuns: „Păi am mai intrat noi o dată. Dar cu tancurile!." Ivanov a tăcut, căzând parcă pe gânduri, dar nu numai că nu a ripostat, ci nu i-a păstrat nici o ranchiună lui Dinu. Ba parcă un fel de considerație în plus. Când au avut unele greutăți cu Direcția, inginerul Ivanov, care de altfel era destul de absent şi dezinteresat, i-a susținut pe prietenii lui anticomunişti.

Răgazul oferit de lucrarea de la Metrologie, care urma să se încheie cu instalarea unor calorifere termostatice importate din Elveția, i-a dat lui Dinu prilejul să-l reîntâlnească şi pe Alex Popa, cel care se legase sufleteşte de băieți după ce stătuse ascuns un timp în locuința lor de la Sinaia, ca pe urmă să-şi găsească ceea ce crezuse că va fi un bârlog mai sigur, undeva pe un şantier în provincie, să fie prins, să stea în închisoare şi să iasă în cadrul unei amnistii de prin 1955. În lunile petrecute la Sinaia, Dinu avusese cel mai mult de-a face cu Alex, care îi povestise din trecutul lui de luptător fidel, dar care nu cunoştea resentimentul şi cu care dialogul pătrunsese în orizontul întrebărilor spirituale. Avocatul îndelung plimbat prin lumea cărților, nu numai a închisorii, dar neschimbat, cu sufletul tânăr, îşi reluase lucrul de normator

la Cooperativă. Trecea des şi pe la şantierul din Ştirbei Vodă, care nu ţinea de Cooperativă, dar venea să le dea băieţilor o mână de ajutor la normare.

După un timp, Dinu a descoperit o umbră de tăcere care se lăsase peste franchețea lui, veşnic jovială. La scurt timp, Alex l-a luat deoparte şi i-a spus: „S-a întâmplat ceva care s-ar putea să aibă consecințe grave. A venit din Occident o carte care discută critic istoria de după 1938 a Mişcării Legionare şi cere o reformă consecventă a Mişcării. Printre altele, se propune reconsiderarea ideii de libertate individuală şi renunțarea la principiul unei autorități absolute. Se preconizează ca în viitor să se abandoneze structura de partid, şi Mişcarea să nu se angajeze în politică în scopul participării într-o formă sau alta la guvernare, ci să se transforme într-o organizație sau ligă total independentă, care să promoveze interesele naționale. E o carte mai substanțială, care conține şi anumite critici la adresa acțiunii lui Horia Sima în comparație cu mesajul şi voința lui Corneliu Codreanu. După ce cartea a ajuns la Bucureşti, mi s-a adus imediat la cunoştință şi ne-am adunat şapte persoane, cu precauțiile de rigoare, într-un fel de pod al unei case, care părea sigur. Dar, între timp, Securitatea a aflat de existența cărții şi, nu se ştie cum, şi despre faptul consfătuirii avute. Cred că lucrurile se vor precipita. Dragă domnule Dinu, este pentru prima oară că mi-e foarte frică de arestare. Poate că am obosit cumva.“ Nu a trecut mult şi Alex a fost, într-adevăr, arestat.

Dar nici „normalitatea“ lui Dinu la şantierul de la Metrologie nu s-a putut prelungi. Printre altele, şi pentru că, prin întrebările puse ici şi colo de securişti în legătură cu Dinu, căzuse şi numele lui Nicu. Deci pasărea trebuia să zboare la timp. Dar se mai năştea un pericol, la care întreg grupul era deosebit de sensibil. Nu Nicu era problema, ci faptul că, dacă se concentrau pe el, securiştii puteau ajunge la Hristodoru, unde Nicu continua să locuiască şi să-şi desfăşoare partidele de bridge. Dar Hristodoru o cunoscuse pe Irmgard şi, chiar dacă Dinu îi prezentase o biografie şi o adresă falsă, cel puțin numele de Irmgard îi era cunoscut, ca şi relația dintre ea şi Dinu. Cu scopul de a preveni orice greşeală, Dinu s-a întâlnit cu Hristodoru:

„Nea Ionică, eu am nişte greutăţi cu Securitatea, şi s-ar putea ca ei să ajungă şi la dumneata. Vei putea să le spui fără grijă că nu ai ştiut nimic despre aceste supărări ale mele pe timpul când am locuit, împreună cu Nicu, la dumneata. Am însă o mare rugăminte. Despre mine le poţi spune ce vei găsi de cuviinţă că e mai bine pentru dumneata, dar să nu sufli nici un cuvânt despre Irmgard. Ei nu ştiu de existenţa ei şi nici nu trebuie să ştie.“ Hristodoru a pus mâna pe inimă şi a spus: „Tu ştii cât ţin eu la tine şi cât o apreciez pe ea. Nu avea nici o grijă. Nu voi divulga acest nume în nici un caz. Este ca şi cum nu l-aş fi aflat niciodată. Dar îmi fac griji cu privire la tine“.. „Trece şi asta.“

Echipa de urmărire atacă

Prietenii lui Dinu au fost de părere că totuşi ar fi bine ca el, întrerupând desigur relaţiile cu Nicu, să-şi estompeze, aparent, şi prezenţa din strada Izvor 102, pentru ca în cazul extrem că securiştii, care-şi intensificaseră urmărirea, ar ajunge acolo, ea să poată spune că nu ştie pe unde se află Dinu, şi în ipoteza cea mai gravă, a prinderii, să se poată susţine că Dinu nu a locuit permanent acolo.

Aşa că, de vreme ce Radu intrase într-o fază de oarecare linişte, Dinu a început să se mai întâlnească noaptea târziu cu el, eventual aşteptându-l într-un mic restaurant de cartier, ca pe urmă să meargă să doarmă la el, în strada Londra. După primul şoc, văzând că nu se întâmplase nimic cu Nicu, Radu, care iarăşi îşi schimbase nu numai obiectivele de lucru, ci şi cooperativa (cea nouă se numea „Renovarea“), s-a gândit că Dinu ar putea să încerce o nouă existenţă discretă pe un şantier mai insignifiant al cooperativei Renovarea. Dinu şi Irmgard au pregetat un timp, dar mai apoi Dinu s-a gândit că cel puţin o vizită la micul birou din apropiere de Piaţa Romană cu scopul de explorare a posibilităţilor ar avea rost. Aşa că, într-o după-amiază de toamnă, prin 1958, conform întâlnirii fixate, Dinu s-a dus într-acolo. Biroul se găsea într-o cameră de la parter, cu un fel de vitrină spre stradă. Mai avea câţiva paşi până să ajungă la uşă, când, probabil că

văzându-l, prin vitrină, venind, i-a ieşit înainte Gică Pătraşcu şi i-a spus: „Nu intrați, că ăştia au venit la noi!" Nu era nevoie să-i spună cine erau „ăştia." A făcut stânga împrejur, cu atât mai îngrijorat cu cât îl văzuse pe Radu că era acolo şi cu câteva nopți mai înainte dormise la el. Ce se întâmplase a aflat, după o noapte destul de neliniştită, prin Constantin. Fusese vorba de o verificare a lui Radu, întreprinsă de Securitate la cooperativa Renovarea. Gică Pătraşcu avea un cumnat colonel de Securitate. A vorbit ulterior cu el, şi s-a putut constata că fusese o verificare „mai mult de rutină." Numele lui Dinu nu fusese pronunțat. S-a renunțat desigur la planurile unei apariții cât de modeste a lui Dinu pe un şantier al Renovării. Ba, după câteva săptămâni, de mai multe ori, cu precauții ceva mai mari, Dinu chiar a mai şi dormit în camera lui Radu din strada Londra, cu toate că el însuşi se cam îndoia că e bine ce face. Dar şi în strada Izvor trebuiau salvate nişte aparențe. Au trecut trei luni fără evenimente palpitante şi, într-o zi, Radu a fost arestat de pe stradă. Au aflat imediat, pentru că în momentul acela era însoțit de un coleg de şantier, fost ofițer de gardă regală. Tocmai coborâseră din tramvai în Piața Romană, când cineva l-a luat pe Radu de umăr şi i-a spus: „Trebuie să mergi cu noi, să dai o declarație." Radu a mai apucat să-i dea servieta pe care o avea în mână colegului său, după care a dispărut timp de cinci zile. Ulterior, i-a transmis lui Dinu, tot prin Constantin, ce se întâmplase. L-au dus la închisoarea Securității din strada Rahovei şi l-au băgat singur într-o celulă. Imediat după arestare, i-au spus: „Ai intrat aici şi nu mai ieşi decât dacă spui adevărul." Acesta era cel care l-a interogat, şi ofițerul Cătălin l-a avertizat pe Radu că e vorba de un om dur, care s-ar putea să recurgă la represalii dacă vede că nu-i spune adevărul. La început i-a zis: „Ne scrii totul despre Dinu Rogojeanu. Chiar cincizeci de pagini dacă e nevoie." Au urmat interogatorii ziua şi noaptea. Nu era uşor, dar Radu povestea că, după primele hăituieli, l-a cuprins o mare linişte întrucât ştia ce avea de făcut. Era bine pregătit pentru a nu le spune nimic care să-i ajute. A cincea zi l-au adus în Rahovei pe colonelul-procuror militar de la Tribunalul Militar Suprem, unde se judeca, în ultimă instanță, un proces economic în legătură cu nişte lucrări executate pentru armată, în care era şi Radu implicat. A fost dus

într-un birou în care îl aştepta, singur, colonelul procuror de la Tribunalul Suprem, care a exercitat un şantaj puternic asupra lui, zicându-i: „Dacă le spui tovarăşilor din biroul de dincolo ce este nevoie, ne aranjăm noi în ceea ce priveşte procesul de la Tribunalul Suprem." Radu nu a cedat. Până la urmă, i-au dat drumul, după ce şi-a luat obligaţia de a-l da pe Dinu în mâna lor. Au urmat, în sensul acesta, întâlniri o dată sau chiar de două ori pe săptămână, în diferite locuri, cu ofiţerul Cătălin. Nu intrau într-un local, ci vorbeau mergând prin Parcul Circului sau pe diferite străzi. Încă de la primele întâlniri, a ţinut să i-l prezinte pe colonelul care comanda echipa de căutare a lui Dinu. Aceste întâlniri au durat circa opt luni. Fără nici un rezultat, în afară de faptul că Dinu a trebuit să întrerupă orice contact direct cu Radu. Ceea ce era încă o lovitură dureroasă. În schimb, au continuat să comunice cu ajutorul lui Constantin, prin care Radu îi trimitea şi ceva bani lui Dinu.

În ultimul timp, începuseră să se întâlnească pe câte o alee mai neumblată din cimitirul Bellu. Constantin nu fusese în aceeaşi clasă cu Dinu, ci într-una paralelă, la Colegiul Carol I şi se împrieteniseră mai târziu. Se putea spera că nu se afla pe lista securiştilor, şi el împlinea acum golul greu resimţit, impus de incursiunile urmăritorilor, dintre Dinu şi eternii lui prieteni. Se bucurau amândoi de aceste întâlniri tainice, dar presărate de Constantin cu povestiri adeseori hazlii despre prietenii comuni, discutau sau chiar schimbau unele cărţi citite. Câteodată Dinu îi citea el însuşi ceva dintr-un caiet de însemnări. Constantin era o apariţie elegantă, la care adăuga acum tact şi sensibilitate, voit tonice, dintr-o lume mai obişnuită şi mai luminoasă, pe care Dinu fusese obligat de curând să o părăsească, coborând într-o galerie mai adâncă, adică acunzându-se din nou.

Trecutul nu se răzbună

Dinu şi Irmgard încercau să nu se lase oprimaţi de această nouă îngustare a „spaţiului lor vital." Duminicile căutau să iasă dincolo de marginile oraşului, să se piardă puţin în Bărăgan,

descinzând într-o mică gară abia populată, ajungând la mânăstirea Căldăruşani, orientându-se cu ajutorul oamenilor întâlniți în câmp sau la liziera pădurii şi pe urmă urcându-se într-o luntre, în spatele căreia Dinu îşi amintea cum înota suveran un şarpe cu capul ținut deasupra apei... Peter îi aducea cărți de literatură germană de la biblioteca Şcolii Lutherane, cel mai adesea romane istorice, cu care Dinu pătrundea în cunoaşterea mai bună a limbii, dar şi a culturii germane, pe care o frecventase prea puțin. În fond, vroia să pătrundă textele originale ale marilor filosofi germani.

La sfârşitul anului, nu se puteau vindeca de speranța deşartă într-o amnistie politică. Îi mai vizita o familie de prieteni români mai vechi ai lui Irmgard, cu care se înțelegeau foarte bine, dar care nici nu visau că Dinu era urmărit. Amnistia dorită nu a venit, doar una mai limitată, care îi putea folosi lui Irmgard. Era o bucurie însoțită de o serie de griji şi dificultăți. Se amnistiau falsurile în acte publice, la care pedeapsa se putea ridica până la şapte ani. Dar, pentru a beneficia de amnistie, trebuia mai întâi să te autodenunți. Lucru nu chiar aşa uşor de făcut, având în vedere că Dinu locuia acum tot timpul la Irmgard, şi însuşi autodenunțul ei nu putea spune totul fără a-l periclita pe binevoitorul pe care Dinu îl vizitase cândva tocmai pentru a-l asigura că, şi în cazul unei dări pe față a falsului comis cândva din prietenie, el nu va fi menționat pentru nimic în lume, iar Irmgard va recompune povestea în aşa fel, încât totul să cadă numai asupra ei.

Primul pas a fost să se ducă la avocatul J. B., unde Dana îl introdusese nu de mult pe Dinu. Nu puteau să-i împărtăşească teama principală: o cercetare mai atentă a lui Irmgard, în apartamentul căreia se ascundea Dinu, dar i-au oferit diferite explicații reale şi ireale ale sfielii lor față de o anchetă subsecventă autodenunțării. Avocatul a spus că ar putea câştiga bunăvoința unui plutonier de Miliție care să cerceteze cazul personal şi cu menajamente. Adevărul întreg nu-l cunoşteau decât Irmgard şi Dinu. Ea fusese căsătorită cu un german care făcuse parte din consulatul german şi care până la urmă a căzut prizonier la americani. Dar în august 1944,

Irmgard se găsea, ca cetățeană germană, refugiată de bombardamente într-un sat lângă Braşov şi a mers să-l nască pe Peter într-o maternitate din Braşov, în septembrie. L-a declarat ca fiu al soțului ei, dar în aceeaşi zi ruşii, intrați în Braşov, au rechiziționat spitalul, care a fost imediat evacuat. Irmgard s-a întors cu copilul în satul respectiv, unde era înregistrată ca cetățeană străină şi, prin urmare, trebuia deportată în lagărul de la Târgu Jiu. I-a venit în ajutor un prieten bănățean, ofițer român, cu toate că de origine etnică germană, care i-a dat ei şi copilului o nouă identitate, românească, utilizând două certificte, unul de naştere a copilului şi unul de căsătorie, amândouă neautentice, dar salvatoare la ora aceea. Mai târziu, binefăcătorul a fost deportat, ca neamț, în Rusia, la muncă forțată, în ciuda lealității lui față de statul român şi a calității de ofițer român care luptase pe front, iar Irmgard a ajuns la nişte rude la Sibiu şi a fost foarte fericită (dacă mai putea fi vorba de aşa ceva) să se camufleze acolo ca muncitoare la o fabrică de textile. Dar, din păcate, camuflajul nu era perfect. A dovedit-o următoarea întâmplare.

Într-o zi, a vizitat-o acasă un ofițer de Securitate, cu puternic accent maghiar, care foarte politicos i-a pus în față o hârtie şi a întrebat-o dacă îi este cunoscut numele înscris acolo. Era întrucâtva deformat numele soțului din Germania, indicat ca atare, şi faptul că el este un agent în slujba americanilor. Irmgard a fost îngrozită, dar nu a arătat lucrul acesta, ci a spus că numele nu-i este cunoscut şi că, bineînțeles, afirmația că ar fi soțul ei este falsă. Ofițerului de Securitate părea să-i fie lui însuşi milă de tânăra femeie pe care o atacase cu acea întrebare şi i-a spus: „Deocamdată nu aveți voie să părăsiți Sibiul.“ „Dar ce rost ar avea să plec de aici, unde am un loc de muncă şi îmi pot creşte copilul?“ Tânărul ofițer de Securitate părea şi el puțin încurcat şi a plecat lăsând-o pe Irmgard pradă unor mari îngrijorări şi de fapt hotărâtă să-şi caute de lucru în altă parte, pentru a scăpa de locul unde se produsese un denunț împotriva ei. Aproape imediat şi-a dat seama şi cine era autorul.

În vecini locuia o familie de saşi a cărei fată se căsătorise cu un român, din păcate cam dubios. La un moment dat, întreaga familie a fost disperată de o dispariţie a tânărului căsătorit, pe care au crezut-o ca fiind o arestare. Dar Irmgard a aflat repede că el apăruse în diferite locuri şi şi-a dat seama că, scurtă arestare sau nu, omul devenise informator al Securităţii. Poate că în felul acesta el îşi câştigase impunitatea pentru anumite nereguli comise, poate că acesta fusese preţul libertăţii lui. Dar, oricum, el aflase din familia saşilor ceva despre adevărata căsătorie a lui Irmgard şi, peste ani, după ce ea părăsise în grabă Sibiul, şi anume lucra la Bucureşti, s-au întâlnit întâmplător pe stradă, şi schimbul de priviri, tăcut, care a avut atunci loc între ei fusese mai mult decât o mărturisire a acestuia. Probabil că tânărul ofiţer de Securitate de la Sibiu avusese alte lucruri mai urgente pe cap, şi denunţul de atunci s-a pierdut printre hârţoage, dar acum totul trebuia mânuit cu cea mai mare grijă pentru a nu se răscoli nici rana cea veche, prezenţa nedeclarată de Irmgard a celui din Germania, şi nici cea nouă, prezenţa fugarului Dinu, în locuinţa ei din Bucureşti, strada Izvor nr. 102. Plutonierul de Miliţie „câştigat" de avocatul J.B. a fost rugat să facă ancheta în aşa fel, încât să nu-i lezeze bunul renume şi poziţia faţă de vecini a lui Irmgard. Căci cărei femei îi convine să se ştie că fiul ei este nelegitim şi că ea a falsificat un alt act de căsătorie, numai ca să scape de gura lumii?

„Cred că veţi fi mulţumiţi", a spus avocatul J.B. „Plutonierul vă va vizita personal şi discret, vă va pune nişte întrebări şi va încheia procesul verbal necesar beneficierii de amnistie." Într-adevăr, plutonierul a venit şi a fost cam deranjat că Irmgard nu l-a poftit în cameră, ci a discutat cu el în antreu, „din motive de jenă şi discreţie." Cum ar fi putut proceda altfel, când se întâmplase că Dinu tocmai se găsea înăuntru? Plutonierul nu a dezamăgit aşteptările. A acceptat şi şi-a notat povestea prefabricată. Interesantă i s-a părut lui Irmgard întrebarea lui insistentă dacă ea a mai spus, în timp, cuiva despre falsul comis. Ceea ce a fost negat categoric. În felul acesta, Dinu a trecut cu bine şi prin această primejdie născută totuşi dintr-o întâmplare fericită pentru ei, căci cel puţin Irmgard încetase să mai fie pasibilă de pedeapa pentru fals în acte publice. Iar plutonierul fusese „un băiat fin."

Securitatea reînnoieşte atacul

Vara lui 1959 a strâns încercuirea lui Dinu printr-o acţiune oarecum neaşteptată a urmăritorilor. La scurt timp, Constantin i-a relatat-o destul de amănunţit. Într-o noapte, securiştii au descins în Calea Moşilor şi i-au ridicat pe Nicu şi Hristodoru. I-au transportat la Ministerul de Interne, unde i-au interogat separat. Nicu a trebuit să dea o declaraţie scrisă. A formulat-o cu obişnuita lui franchețe, mai mult sau mai puţin belicoasă, şi în acord cu singura strategie pe care o avea în vedere: cea a tărăgănării cercetării, în convingerea că timpul lucrează întru salvarea lui Dinu:

„Dinu Rogojeanu este cel mai bun prieten al meu. Este adevărat că nu l-am mai văzut de mult, lucru care m-a intrigat în mod serios. Acum, mi se comunică din partea autorităţilor că el este pus sub urmărire datorită unor fapte comise împotriva securităţii statului. Mi se cere să ajut la prinderea lui. Prietenia pe care i-o port exclude din partea mea orice gest care i-ar putea dăuna. Pe de altă parte, ştiu că am datoria, ca orice cetăţean, să aduc la cunoştinţa autorităţilor faptele care ar primejdui siguranţa statului. Dar, cunoscându-l pe Dinu Rogojeanu mai bine decât o pot face autorităţile, sunt convins că învinuirile care i se aduc nu corespund realităţii şi că o convorbire a acestora cu el le-ar spulbera. Considerând deci că s-a ajuns la o situaţie în care Dinu Rogojeanu este urmărit pe nedrept şi că o prelungire a privaţiunilor şi neajunsurilor materiale şi morale pe care le implică un asemenea mod de existenţă i-ar putea pune în primejdie sănătatea, şi aşa foarte fragilă, sunt de acord să fac ce îmi stă în putinţă pentru realizarea unui contact între Dinu Rogojeanu şi Securitatea statului, pentru discutarea şi înlăturarea erorii care a dus la punerea sub urmărire şi dispariţia lui."

Între timp, cel care îl ancheta în altă cameră pe Hristodoru a venit şi i-a spus lui Nicu: „Amicul dumitale a fost mai

deschis față de noi. De fapt, ne-a spus tot ce ştia. Problema este rezolvată, pentru că ne-a spus numele prietenei lui Dinu: Irmgard. E de ajuns ca dumneata, care o cunoşti, să ne spui şi numele de familie. După care puteți fi puşi în libertate." „Repet că Dinu Rogojeanu este cel mai bun prieten al meu. Dar el îmbină totala sinceritate prietenească, de la care nu s-a abătut niciodată, cu o mare discreție în ceea ce priveşte viața lui sentimentală. Aşa că nu vă pot spune dacă a avut în ultimul timp o legătură stabilă. Parcă am auzit de numele Irmgard, dar mai mult nu ştiu şi nici dacă Hristodoru nu se înşală. În această chestiune, nu am cum să vă ajut. Dinu Rogojeanu nu făcea confidențe sentimentale. Este una dintre calitățile lui."

Bineînțeles că Nicu era foarte îngrijorat că, nu ştia cum, lui Hristodoru îi scăpase numele lui Irmgard. O greşeală care nu izvorâse în nici un caz din nelealitate, ci poate din sperietura pe moment. Dar Nicu ştia foarte bine că, în afară de numele cel mic, Hristodoru nu mai ştia nimic. „Legenda" pe care i-o oferise cu ani în urmă Dinu nu deschidea, ci închidea drumul securiştilor către Irmgard. Toate insistențele lor, în noaptea petrecută de cei doi la Ministerul de Interne, asupra numelui Irmgard nu le-a adus nici un câştig. În schimb, au crezut că pot inaugura o nouă pistă cu ajutorul lui Nicu. Din deformare profesională, dintr-o anumită disperare de cauză, din trufia puterii de care dispuneau, din dorința de a putea raporta un început de succes, în primul rând din necunoaşterea omului, s-au putut îmbarca, pe termen lung, în această navigație himerică. E adevărat că Nicu, care în viața normală considera că dacă ar minți s-ar dezonora (Dinu vedea aici o țesătură de mândrie virilă şi cavalerism romantic, urzită cândva, în timpul adolescenței, şi care va rămâne pentru totdeauna o caracteristică a personalității lui Nicu, creând câteodată situații de-a dreptul insolite sau explozive), i-a pus pe securişti în fața unei atitudini deconcertante. Căci era pentru oricine evident că omul acesta nu e dispus să plătească tributul general al minciunii timpului, că nici o clipă nu lăsa să se înțeleagă că e de acord cu politica şi

mentalitatea pe care o profesau ei sau că ar putea cumva deveni „unul de-al lor." Aici, sinceritatea lui Nicu, care nu iubea vorbele multe, putea friza brutalitatea. Dar, tocmai din cauza aceasta, el li se putea părea un partener mai credibil de discuție decât alții. Şi, pe urmă, în afară de alura şi frumusețea bărbătească excepțională, omul avea un farmec născut din franchețe, nonşalanță, plăcerea de a risca duelul cu împrejurările de tot felul, chiar cu tabuurile ideologice. Ceea ce probabil că le scăpa era puterea invincibilă a prieteniei şi alchimia dintre sinceritatea funciară a lui Nicu şi neadevărul pe care el îl impregnase în strategia lui, practicând acest contrariu al firii lui fără a clipi din ochi, pentru că aceasta era jertfa de la sine înțeleasă pe care o aducea pentru a-şi păzi prietenul. Ambivalența aceasta derutantă probabil că a lovit ținta chiar la începutul „colaborării" lor. Punându-l în libertate, după ce le-a promis sprijinul, văzut ca ajutor adus lui Dinu însuşi, Nicu le-a spus: „Tot ce am stabilit rămâne valabil numai cu o condiție. Să nu începeți să puneți filatori pe urma mea. Ori vă ajut cu respectul nepunerii unor «codițe», care mă deranjează în viața mea privată, ori înțelegerea noastră a căzut." Securiştii au fost de acord cu această condiție, dar nu au trecut decât câteva zile şi Nicu a constatat, uitându-se prin crăpăturile obloanelor, că doi inşi supraveghează casa. Când a plecat în oraş, l-au urmat de la distanță. La prima întâlnire programată cu ofițerul de Securitate, într-o cofetărie, Nicu a început prin a-i spune: „Colaborarea mea cu dumneavoastră nu va mai avea loc." „Cum? De ce?" „Pentru că nu v-ați ținut de cuvânt şi ați pus oameni pe urmele mele." Ofițerul s-a înroşit la față, nu de ruşine, ci de furie, şi i-a replicat amenințător: „Cum puteți face o asemenea afirmație? Cine v-a spus această minciună instigatoare?" „Nu mi-a spus-o nimeni. Am văzut-o şi am verificat-o personal. Deci eu refuz să mă mai văd cu cei care nu respectă condițiile pe care le-au acceptat." Ofițerul şi-a domolit furia, poate că în parte simulată ca o armă curentă, s-a destins şi a răspuns: „Bine. Se va da ordin să se înceteze acea supraveghere."

Şi, într-adevăr, cel puţin pe cât şi-a putut da seama Nicu, nu au mai pus agenţi pe urmele lui. În schimb, întâlnirile cu Nicu, în oraş, s-au desfăşurat cu regularitate, o dată pe săptămână, cel mult la interval de două săptămâni. La început cu un ofiţer, pe urmă cu doi. Programul acesta a durat timp de peste doi ani. Prietenii şi Nicu însuşi considerau că din partea lor este o diversiune care poate că îl ajută pe Dinu. Din când în când i se făceau lui Nicu propuneri pe care le respingea fără doar şi poate. De pildă, i-au cerut să plece la Râmnicu Vâlcea, chipurile pentru a-i face o vizită mamei lui Dinu, de la care să afle unde se află acesta. „Nu ştiu dacă ea însăşi îi cunoaşte adresa, dar un lucru îl ştiu. Nu mă voi duce la Râmnicu Vâlcea, nici la mama lui Dinu. Am fost în casa lor de când eram copii, i-am cunoscut pe părinţii lui, şi ei m-au tratat ca pe cel mai bun prieten al fiului lor. A încerca acum să speculez aceste sentimente frumoase ar fi o infamie din partea mea."

Nimeni nu va şti vreodată câte vrute şi nevrute s-au depănat în filmul cenuşiu al nenumăratelor convorbiri impuse şi autoimpuse ale lui Nicu cu acei ofiţeri de Securitate. Câteodată, le mai scăpa câte o indiscreţie. Astfel, Nicu a aflat că dosarul de urmărire al lui Dinu se afla „în lucru" la o echipă formată din şase persoane, conduse de un colonel. Cu puţin înainte, dosarul trecuse de la o echipă asemănătoare la cea actuală, mergându-se pe ideea că ceilalţi şi-au epuizat schema de acţiune, că băteau pasul pe loc şi că cei noi, luând-o de la început şi atacând din alte direcţii, ar putea defrişa alte căi de acces la Dinu. Cel puţin în ceea ce priveşte iniţiativa descinderii în timpul nopţii în Calea Moşilor şi arestarea celor doi, noua abordare nu se dovedea mai rodnică. Speranţele puse în Nicu nu s-au adeverit, cu toate că ei deveneau din ce în ce mai insistenţi. La una dintre întâlniri, ofiţerul de Securitate şi-a vărsat năduful. „Domnule, trebuie să-l găsim pe Rogojeanu. Ce, vrei să ne pierdem slujba? Să ajungem să lucrăm la Aprozar?" Erau frânturi mai semnificative din convorbirile lui Nicu cu securiştii, pe care acesta (de altfel Dinu îşi dădea seama de

la distanță că era plictisit peste măsură,) i le transmitea din când în când prin Constantin, ca să-i dea pulsul.

În sistemul de apărare al lui Dinu intervenise un factor de incertitudine. Nu se putea şti cât de mari erau posibilitățile securiştilor ca, plecând de la numele Irmgard, fără cunoaşterea numelui de familie şi, pe deasupra, derutați de datele incerte aspupra persoanei şi stării ei civile, pe care Nicu i le dăduse lui Hristodoru şi care poate lui îi scăpaseră sub spaima interogatoriului nocturn, ei să ajungă până la urmă la Irmgard. Oricum, deocamdată nu ajunseseră şi, după o estimare de bun-simț (deci relativă), nu le era uşor să ajungă în scurt timp. Totuşi, posibilitatea nu putea fi exclusă, şi aceasta însemna o primă importantă fisură în zidul nevăzut pe care şi-l clădiseră ținând seama de pericolele actuale şi potențiale. Era deci cazul ca Dinu să rărească sau chiar să-şi întrerupă prezențele în strada Izvor 102. A început metoda soluțiilor de azi pe mâine, într-o situație în care multe punți fuseseră tăiate.

Hanul lui Manuc

O posibilitate, precară şi limitată, dar singura în clipa aceea, era să meargă la o fostă vecină a lor din Izvor 102, fiica unui moşier expropriat din județul Vâlcea, care, având în vedere antecedențele, numai cu mare greutate îşi găsise un loc de muncă în calitate de casieră la un magazin de stat. Cu prețul disciplinei totale față de metodele, în parte frauduloase, ale responsabilului magazinului, care s-au terminat cu condamnarea la mulți ani de închisoare a acestuia, dar şi cu doi ani de închisoare pentru Zina, „pentru complicitate".

Zina era o tânără cu o sănătate plăpândă, dar foarte conştiincioasă, şi care suferise un prim traumatism sufletesc prin smulgerea cu forța din cuibul părintesc. Şi acum, după toate servituțile suportate în comerțul de stat, se găsea într-o colonie penitenciară, fără nimeni care să vină la „vorbitor" sau să-i aducă o haină sau un pachet. Scurtul timp cât fuseseră vecine dusese la o bună înțelegere între Zina şi Irmgard, în care

olteanca ruptă din avutul şi armonia ei familială tradiţională urmărea, cu atenţie admirativă, gesturile zilnice ale voinţei de înjghebare şi continuare, cu mijloace precare, a vieţii civilizate, în mijlocul nesiguranţei şi al haosului social. Irmgard a folosit toate mijloacele existente pentru a-i veni Zinei – care se şi îmbolnăvise – în ajutor pe timpul detenţiei ei, făcând petiţii, stând la cozi interminabile pentru a-i duce pachetele reglementate sever, dacă nu discreţionar. Un singur lucru nu l-a putut rezolva în nici un fel pentru Zina. Autorităţile i-au luat camera în aşa fel încât la întoarcerea din închisoare nu mai avea unde locui. S-a mai adăpostit pe la Irmgard şi a reluat lupta pentru un petec de spaţiu locativ şi un loc de muncă, oricare ar fi fost el. Până la urmă, a primit o cameră în fostul Han al lui Manuc din Piaţa Naţiunii. Dinu îşi amintea de o noapte de iarnă geroasă din 1944 când, întârziind cu prietenii peste ora 23, impusă de starea excepţională aplicată de ocupanţii sovietici, au fost opriţi de o „gardă patriotică" înarmată, care i-a legitimat, urmând să-i ducă la cine ştie ce comandament al lor. Erau trei indivizi înarmaţi şi purtând nişte banderole roşii, trăsătură comună cu ocupantul şi parcă tot atât de aroganţi ca şi acesta. Norocul a fost că, punându-le lanternele în faţă, unul dintre gardiştii roşii l-au recunoscut pe Dinu. Era chiar şeful „gărzii patriotice", Marcel Lazarovici, fostul coleg şi tovarăş de joacă din clasa a doua la Drăgăşani, care a găsit cât ai bate din palme un compromis salvator în ochii vajnicilor voluntari ai Siguranţei roşii. „Dinu şi prietenii lui rătăceau pe străzi şi nici nu vroiseră să încalce ora interzisă, ci numai întârziaseră puţin, căutând intrarea la hotelul din Hanul lui Manuc, unde garda patriotică i-a condus. Lazarovici i-a aruncat un zâmbet pe sub mustaţă lui Dinu, iar acesta şi prietenii lui au intrat, de voie, de nevoie, în curtea Hanului lui Manuc, despre care au aflat cu acea ocazie că oferea nu numai camere, ci şi trei-patru profesioniste în ale amorului, care încă nu visau de vremurile grele ce le aşteptau în zodia socialismului biruitor.

Bineînţeles că atunci când Zina a „dat lovitura" primind o cameră la Hanul lui Manuc, această clădire destul de dărăpănată încetase de mult ultima ei metamorfoză hotelieră

şi fusese împărţită, cu sau fără şpagă, unor modeşti căutători de spaţiu locativ. Noua locuinţă a Zinei era cam la mijlocul vechiului lung pridvor central. Urcai treptele galeriei exterioare şi intrai direct într-o singură cameră, în care Zina îşi făcuse noul culcuş şi îşi îngrămădise lucrurile trambalate şi împuţinate de peripeţiile ei social-juridice. Nu exista instalaţie de apă, duş, baie. Closetul turcesc, comun, dacă s-ar fi găsit pe câmp ar fi fost mai bine. Când vroiai să te speli sau să speli ceva, aduceai apă în căldare de la fântâna din mijlocul curţii. Condiţiile acestea de viaţă te duceau cu o sută de ani în urmă, minus mişcarea multicoloră şi nervul comercial al hanului din vremurile de mult apuse. Dar, dacă nu chiar paragina, în schimb neînsufleţirea de acum, marea curte mai tot timpul pustie îi erau favorabile lui Dinu, care căuta să se strecoare cât mai puţin observat în şi din camera pe care o împărţea cu Zina, căreia Irmgard îi spusese care era situaţia lui reală. Era greu de crezut că această nouă ascunzătoare va rezista pe termen lung, dar, cu precauţiile de acum intrate în sânge, ea nu le-a oferit surprize neplăcute, aşa că au practicat-o atât pentru adăpostul nocturn al lui Dinu, cât şi pentru întâlniri cu Irmgard. Erau ca trei naufragiaţi care abia găsiseră o limbă de pământ, şi cele două femei deja începuseră să gospodărească un campament pe cât de tainic, pe atât de dătător al sentimentului de a fi (nu se ştie pentru cât timp) la adăpost.

Seara, Irmgard revenea în Izvor 102. Dimineaţa, Dinu aştepta îndelung după plecarea Zinei la serviciu, până se linişteau pridvorul şi curtea şi, pe urmă, părăsea năluca hanului de de mult şi se pierdea în anonimatul viu al străzilor secolului ciuntit de „dictatura proletariatului."

Un „dublu agent" de asigurări

Între timp, Irmgard, care funcţionase în diferite servicii, se hotărâse, după ce trecuse şi ea printr-o gripă şi o astenie îndelungată, să-şi găsească o muncă mai uşoară şi mai ales cu

un orar mai flexibil şi cu mai multă mişcare în aer liber. Pe de o parte, de la o vreme, se putea descurca şi cu o retribuţie mai mică, fiind ajutată de pachetele pe care începuse să i le trimită mama ei din RFG, pe de altă parte, ceva care să aducă, oricât de modest, a profesiune liberă însemna să aibă mai mult timp la dispoziţie pentru a se ocupa de gospodărie, de Peter şi Dinu. După ce au luat împreună această hotărâre, Dinu îl căutase pe Nicodim, despre care ştia că are o rudă, o doamnă care pe timpul burgheziei lucrase pentru revista mondenă „Mirroir de Bucharest" şi care îşi găsise sub comunism formula de supravieţuire la asigurările de stat ADAS, unde îndeplinea o muncă de teren în calitate de agentă de asigurare, plătită în raport cu numărul de asigurări încheiate. Ea deja avea vechime şi experienţă şi i-a avertizat asupra greutăţilor şi modestiei câştigului, cu excepţia unor vechi aşi, care dominau „piaţa" după ce îşi făcuseră legături cu conducerea la diferite întreprinderi unde puteau încheia dintr-un foc polițe de asigurare individuală cu sute de salariaţi. Dinu şi Irmgard ascultau cu răbdare toate avertismentele şi calculele ce li se etalau ca unor oameni normali în căutare de soluţii bine chibzuite şi chivernisite, dar ei aveau alte socoteli care ţineau de viaţa lor neobişnuită şi programul lor secret. S-ar putea spune că hotărârea lor era luată dinainte, aşa că Irmgard a devenit angajată a ADAS-ului. Primele două-trei luni au mers mai uşor, prin încheierea unor contracte de asigurare individuale făcute de cunoscuţi, mai mult din complezenţă, dar, indiferent de modestia pretenţiilor lui Irmgard, o anumită normă trebuia atinsă şi aceasta însemna lucru individual sau în doi, peregrinând de la întreprindere la întreprindere sau pe la asiguraţii individuali răzleţiţi de întreprinderi sau bolnavi, pentru încasarea contribuţiilor de asigurare care trebuiau în aceeaşi zi depuse la ghişeul unui CEC. Nimeni de la ADAS nu visa că în asemenea, de multe ori lungi, cutreierări până la marginile Bucureştilor Dinu începuse să fie un tainic mesager al lui Irmgard sau mai bine zis „dublul" ei secret. Modalităţile acestei activităţi fantomatice, dar birocratic foarte concretă şi corectă financiar, erau felurite şi aveau scopul de a-i mai

economisi timpul lui Irmgard. Cea mai simplă operațiune era aceea ca Dinu să se ducă şi să încaseze lunar mica contribuție, de exemplu a unui asigurat mai vechi, care, din motive de boală, nu mai era de găsit la întreprinderea unde se încheiase asigurarea inițială, ci prin cine ştie ce cartier sau mahala a Bucureştilor. Dinu apărea, înarmat cu chitanțierul respectiv, din care elibera o chitanță cu copie de indigo, semnând-o cu numele de Ludwar (numele de familie al lui Irmgard). Deci Dinu era în ochii acestor asigurați un angajat al ADAS-ului, puțin mai aparte, care, când le intra pe uşă, după Paşti, îi saluta „Hristos a înviat!" şi politicește le cam spunea lucrurilor pe nume. Chitanțierul şi banii încasați îi aducea în aceeaşi zi lui Irmgard, care trebuia să depună încasările la CEC-ul din Piața Rosetti.

Pentru asiguraţii vizitați, Dinu devenise domnul de la ADAS, iar el nu avea nici un interes să-i contrazică! Ceva mai delicată devenea câteodată povestea când câte un asigurat întreba la centrala ADAS-ului unde este domnul Ludwar. Noroc de atenția destul de împrăştiată a funcționarilor din centrală şi de confuzia care putea fi pusă pe seama distracției sau zăpăcelii asiguratului însuşi, căci exista totuşi un agent de asigurare Ludwar real, numai că acesta era doamna Irmgard Ludwar, o „ea", nu un „el." De ajutor, în asemenea situații, le mai era şi mai vechiul angajat al ADAS-ului – şi el agent de asigurări – Volvoreanu, care o îndrumase şi colabora cu Irmgard, deşi ştia că are un prieten care o mai scuteşte de unele drumuri, dar bineînțeles nu avea nici cea mai vagă idee despre viața de clandestinitate a acestuia. El muşamaliza repede nelămurirea de la centrală când, de exemplu, i se spunea respectivului că el a fost asigurat de „doamna" şi nu de „domnul" Ludwar. Iar când acesta insista că nu este aşa, ci că e vorba de „un domn cu ochelari şi servietă", intervenea Volvoreanu tranşant: „E fiul meu." Dar şi ajutorul acesta năştea câte o obligație care putea duce la o situație mai năstruşnică. Ca de pildă atunci când Volvoreanu a sfătuit-o pe Irmgard să-l folosească pe amicul ei, despre care îşi formase impresia că „are papagal, ceea ce dumitale îți lipseşte cu desăvârşire", cerându-i să participe la o şedință cu muncitorii unei mici întreprinderi, ținându-le o

scurtă cuvântare despre foloasele încă nu îndeajuns apreciate ale asigurărilor. Era o mică fabrică de mobilă cu treizeci-patruzeci de salariați, situată pe la marginea Bucureştilor. Aşa că Dinu şi Irmgard s-au putut întâlni, cu respectarea lungii lor verificări, numai după ce se asigurau că nici un securist nu-i pe urmele lui Irmgard, ca pe urmă să păşească în incinta întreprinderii ca doi delegați autentici ai ADAS-ului, veniți să pătrundă organizat în rândurile salariaților fabricii, sub privirea binevoitoare a conducerii acesteia. Dinu, înviind pentru o clipă pe tărâmul discursului public, le-a ținut celor de față o cuvântare care culminase în următoarea retorică: „Din totdeauna, oamenii au încercat să-şi arunce măcar o privire peste gardul viitorului. Unii au recurs chiar la cei despre care se spunea că pot străpunge cețurile timpului, că au darul de a profeți sau a ghici viitorul. Nu e rostul meu să hotărăsc în ce măsură există darul acesta. Dar, dacă ne putem întreba sau nu asupra artei de a prezice viitorul, în schimb nu încape nici o îndoială că orice acțiune care ar tinde să ne asigure cât de cât viitorul, pentru noi sau cei la care ținem, este înțeleaptă şi recomandabilă. Noi vă oferim să stăm de vorbă despre posibilități ca, în schimbul unei modeste contribuții lunare, să preveniți cât de cât viitorul, prin asigurări contra accidentelor, asigurări în favoarea urmaşilor etc. Nu putem şti cum va veni peste noi viitorul, dar un mic dig ne stă în putere să construim. Cui vrea să pună prima cărămidă, colega mea îi stă acum la dispoziție.“ „Dinule“, i-a spus Irmgard la ieşirea pe poarta întreprinderii, „la început eram destul de îngrijorată, dar m-am liniştit când am văzut că oamenii şi-au ieşit repede din obişnuita rezervă şi ascultau în linişte, ca în biserică.“

Pentru Dinu, perioada aceasta, a cutreierărilor pentru asigurații rupți de întreprinderile inițiale şi câteodată împrăştiați până în cele mai îndepărtate unghere ale unui Bucureşti până atunci necunoscut pentru el, a fost, în afară de vremurile mai senine ale zăbovirii concentrate sau fermecate în bibliotecile încă accesibile, cea mai bogată în întâlniri cu sufletul oamenilor şi al locurilor. Îşi amintea de asiguratul care locuia aproape de malul unei bălți tivite cu stufăriş sărac, la capătul unei ulițe care

cobora de undeva de prin spatele palatului Ghica-Tei. La capătul străduței în pantă, începea un mic câmp, jumătate pajiște firavă, jumătate maidan prăfuit, cu balta în mijloc și câteva case înfiripate din chirpici. Unele erau românești, câteva țigănești. Dinu ajungea de obicei către seară. Își amintea cum mai întotdeauna vedea coborând la ora aceea o tânără țigancă ducând pe spate o legătură încărcată de lucruri multicolore. Povara era voluminoasă, dar ea cobora dreaptă, cu fusta învolburată și corpul în balans perfect, de parcă aluneca pe un fir nevăzut, de care nu putea fi desprinsă și care venea de undeva, de foarte departe. Țiganii și românii aciuiți în jurul bălții de la poalele fostului palat boieresc păreau să trăiască în pace, dar arhitectura micilor așezări se diferenția printr-o caracteristică esențială. Cele românești erau îngrădite cu garduri strâns încheiate, fără nici o crăpătură și neobișnuit de înalte, în așa fel încât nu puteai vedea peste ele. Cele câteva țigănești nu aveau nici un gard, ci prispa se deschidea în maidanul sau câmpia care nu mărginea, ci continua așezarea. Dinu bătea îndelung la poarta bine ferecată până venea să-i deschidă soția asiguratului, domnul Matei, un om la 40-50 de ani, rotofei și chel, cu față veselă, fost muncitor aflat în lung concediu medical. Soția răspundea la salutul lui Dinu, cu un zâmbet care-i învăluia fața ușor brăzdată, luminându-i frumusețea trecută, ca o lună scăpată pentru o clipă printr-o spărtură de nori. Domnul Matei îl invita pe Dinu la un păhărel de țuică, pe un scăunel din bătătura casei cu ulucă înaltă. Îi vorbea despre trecutul lui, îl antrena pe Dinu în dialog fără nici o întrebare indiscretă, ci cătând la ale vieții și ale lumii. De la o vreme, îl ducea și îi arăta porcul pe care îl crescuse într-o cocină mare și curată, făcută cu mâna lui. Porcul se bucura întotdeaua de vizită, grohăind vesel și întrebător, privindu-i cu ochi vioi și parcă înțelegători.

Într-o zi, domnul Matei, care i-a deschis el poarta, soția nefiind acasă, i-a spus lui Dinu: „Domnule Ludwar, am dat de greu. Îl vezi ce mare și ce frumos a crescut. Dar se apropie Crăciunul, și să nu râdeți de mine, dar eu nu am să pot să-l tai. Stau toată ziua acasă. Că îi dau să mănânce, e o treabă, dar el s-a împrietenit cu mine, e ca și cum am sta amândoi de vorbă. Domnule Ludwar, orice ar spune unul sau altul, eu sunt sigur

că şi el are un suflet. Stau de unul singur şi mă gândesc: el se bucură că eu vorbesc cu el – şi eu să-l omor? Nu o să pot!... Până acum nu i-am spus nevesti-mi şi nu ştiu ce o să-mi răspundă. Nu-i uşor! Dar eu nu pot face asta!..."

Un alt asigurat, pe care Dinu l-a găsit după ce trecuse peste câmpuri pustii şi după ce umblase din casă în casă, într-un peisaj al unui Bucureşti nemaivăzut care-i părea, în înserare, căzut din altă lume, l-a impresionat prin sobra eleganță a ținutei şi a îmbrăcămintii şi prin frumusețea (ca într-un portret vechi românesc) a capului, cu trăsături armonioase şi obraji de o culoare sănătoasă proaspătă, ca de om întors de la o plimbare prin zăpadă. Aflase că tocmai îl căutase şi l-a ajuns din urmă pe străduța străjuită de copaci şi luminată de un felinar. „Mi-au spus că ați întrebat de mine, şi mi-am închipuit de ce este vorba." „Îmi pare bine că nu am făcut drumul degeaba, şi mai ales că sunteți în formă. Arătați excelent." „Ştiți cum sunt eu? Ca mărul frumos şi roşu pe dinafară, dar viermănos pe dinăuntru." „Totuşi se vede că sunteți pe un drum bun şi că vă recâştigați vigoarea!" Dinu nu punea întrebări şi nu intra în amănunte, căci nu se putea şti dacă boala sau incapacitatea de muncă nu avea şi alte dedesubturi. Oricum, omul, care, după ce şi-a achitat contribuția de asigurare, s-a oferit să-l însoțească o bucată de drum, ca să-l scoată din încâlceala străzilor, devenită şi mai derutantă o dată cu căderea întunericului, spre locul de unde se putea ajunge la un tramvai, avea o vorbire îngrijită şi o jovialitate politicoasă. Era ceva înțelept, dar spontan şi curajos în modul lui de a descrie şi interpreta situațiile (inclusiv cea politică). Încă o dată, Dinu înregistra cu recunoştință şi admirație acel mod de înțelegere instantanee cu care îl întâmpinaseră şi îl tratau aceşti oameni formați între glie şi mahala, faptul că intrau atât de uşor pe aceeaşi lungime de undă, că treceau cu atâta naturalețe peste numele împrumutat de el, Ludwar, nu îl întrebau nimic, de unde vine... Nici o clipă nu lăsau să se întrevadă că s-ar întreba dacă numele străin nu îl face să fie cumva şi străin față de grijile, necazurile, micile lor speranțe. „Cine or crede ei că sunt eu? Numele e nemțesc, dar eu le vorbesc ca de la român la român, cu o franchețe care ar putea să-i sperie, dar văd că nu numai că aceasta nu îi pune pe gânduri, ci parcă deodată îi aduce acasă. Poate se gândesc că în

pătura superioară a poporului nostru sunt şi unii cu nume care nu sună pe tipicul lor, dar sunt tot de-ai lor, numai că deosebirea de rang, avantajele, privilegiile lor de altădată s-au transformat acum în motiv de persecuţie. Dar cei cu care stau eu de vorbă, cu toate că atunci au fost, poate, subprivilegiaţi, nu vor să ştie de lupta de clasă de acum sau, mai bine zis, ştiu fără vorbe multe că lupta este alta. Şi că domnul ăsta, cu nume străin, dar neintrat în tagma nouă, e, cu toate deosebirile pe care le văd, din aceeaşi tabără cu ei. Ce dacă îl cheamă aşa? El e mai pe faţă netovarăş cu stăpânirea, care numai se face că e dreaptă, dar vrea să-i controleze şi să-i schimbe, să-i mute din nişte temelii de care ei încă se ţin cât s-o mai putea, pentru că sunt slabi cu adevărat, dar şi ceilalţi sunt tari, dar găunoşi, ameninţători, ca nişte copaci care tot cresc înalţi şi scorburoşi, dar fără rădăcini."

Răsărise luna, şi însoţitorul lui Dinu îi povestea de un trecut nu prea îndepărtat când avusese o funcţie la primărie înainte de comunism. Dinu gândea că omul avea tot ce îi trebuia pentru a fi fost un bun administrator, un membru mândru şi convingător al unei ierarhii săteşti, poate chiar al unuia dintre partidele „istorice", glorie locală de atunci, plătită cu cine ştie e interdicţii şi hărţuieli de acum. Se cunoşteau de o jumătate de oră, dar vorbeau despre lucruri cu miez, nevopsite cu minciunile timpului şi neumbrite de neîncredere. Iar despărţirea nu a fost una dintre oameni întâlniţi întâmplător, ci dintre doi iniţiaţi şi aliaţi. În noaptea răcoroasă şi spălată de lună, la marginea oraşului. Bineînţeles că pentru agenţii de asigurare cu vechime şi succes din cadrul ADAS-ului asemenea asigurări individuale de viaţă în favoarea urmaşilor, care nu mai puteau fi încasate automat prin întreprindere, pentru că omul îşi pierduse serviciul, se mutase la o întreprindere necunoscută sau se îmbolnăvise etc., nu prezentau un interes, şi se lăsa în seama asiguratului să-şi reia plăţile contribuţiei la asigurare dacă vroia şi putea, dar Irmgard şi aşa abia atingea plafonul de asiguraţi necesar şi, avându-l ca „dublu agent" pe Dinu, ajuta la recuperarea unor asiguraţi, dar, în fond, se bucurau amândoi de faptul că vagabondajul forţat al lui Dinu îşi găsise un sens. Şi aşa trebuia să rătăcească zi de zi prin oraş; acum, rătăcirile începuseră să aibă ţeluri precise. Unele dintre ele

semănau cu o temă dată, până la urmă încheiată cu succes. Şi, în starea de însingurare şi continuă incertitudine pe care o parcurgea Dinu, nu era puţin lucru că la capătul drumului se aflau oameni care în multe cazuri îşi găsiseră prin el o spărtură în cenuşiul şi izolarea de alt gen de care sufereau ei înşişi. O dată pe lună, îl aşteptau în ziua şi la ora ştiute, pregătindu-şi camera şi pe ei înşişi ca pentru o vizită plăcută. Vroiau să-i ofere o gustare, o prăjitură, o cafea, un ceai sau un pahar de vin, să stea puţin la taifas cu el, să-l ţină la curent cu grijile lor, să-i ceară un sfat, să reînnoiască vederea cu acest om, apărut pe neaşteptate în viaţa lor ţintuită de deprinderi, suferinţe, treburi repetate monoton. Asigurarea parcă devenise un pretext pentru menţinerea relaţiei. O încheiaseră cândva mai mult ca să nu facă opinie separată, o rătăciseră pe parcurs, dar acum erau dispuşi chiar să-i accentueze însemnătatea faţă de „domnul Ludwar" numai ca să se asigure că el va reveni cu regularitate. Unii dintre ei se bucurau de vizita lui, nu ca prilej de încurajare, sfat, împărtăşire a gândurilor mai apăsătoare sau mai luminoase, ci pentru că îşi găsiseră în el un ascultător al îndrăznelilor şi aventurilor pe care altfel nu ar fi avut cui sau nu s-ar fi încumetat să le povestească. Era, de pildă, un tânăr inspector de bilete de tramvaie, de o inteligenţă deosebită şi cu pasiunea automărturisirii, care abia îl aştepta pe Dinu ca să-i povestească despre toate aventurile umane şi erotice pe care şi le poate procura un inspector de bilete care şi-a transformat programul de serviciu la tramvaie mai mult într-o plimbare prin oraş, coborând din tramvai ori de câte ori putea însoţi o fiinţă încântătoare, contravenientă sau nu la legea cumpărării biletului de călătorie. Pentru acest tânăr galant, statul comunist parcă nici nu ar fi existat, iar programul de lucru era o ficţiune sau un punct de plecare pentru eternul joc dintre „el" şi „ea."

La antipodul acestui microcosmos al oraşului se afla un alt asigurat, risipit, dar regrupat pe lista lui Dinu, şi care, după ce fusese un funcţionar exemplar, era atins foarte timpuriu de un fel de regresiune psihică şi fiziologică. Omul era înduioşător de liniştit şi paşnic, îngrijit cu dragoste neabătută de soţia lui, dar pierdut pentru societatea obişnuită. Aici, interlocutorul era în special soţia, care întreţinea o ordine şi o curăţenie ireproşabile

şi ţinea întotdeauna ca, în afară de discuţia cu ea, Dinu să schimbe câteva cuvinte şi cu soţul pierdut în spatele unui zâmbet şi al unei seninătăţi permanente.

Un alt client al lui Dinu era un om „tare", pe care îl pusese la pământ comunismul şi, pe deasupra, îl mai necăjeau şi nişte suferinţe ale unei boli de ficat. Un bărbat de peste cincizeci de ani, îmbătrânit înainte de vreme, dar cu fizionomie fermă şi ceva poruncitor în privire. Avusese o cârciumă sau o prăvălie, fusese proprietarul unei case, stăpân pe el, poate şi pe alţii, acum stătea şi se îngrijea într-o cameră cam ponosită, din casa care-i aparţinuse altădată. Nu cerea, dar nici nu acorda milă, mai ales viitorului comuniştilor. Vecinii, care-i cunoşteau trecutul nu prea blând, nici nu uitaseră, dar nici nu-i purtau resentimente. Fuseseră mai săraci şi mai slabi decât el, dar nu păreau să vadă vreo dreptate în sărăcia şi vicisitudinile pe care comunismul i le adusese acestui om suferind, dar nedomesticit.

Această nouă existenţă ambulantă a lui Dinu către adrese şi destine atât de diferite îi rămăsese în amintire ca un fel de ajutor nesperat, într-o vreme întunecată de nori ameninţători care, în felul acesta, puteau fi uitaţi, ca o terapie, însă şi ca o drumeţie eliberatoare. Căci, în timp ce bătea toate aceste drumuri în şi până dincolo de marginile Bucureştilor, se simţea în afara cartografiei oricărei urmăriri. Căci de unde să ştie securiştii de aceste drumuri inedite şi întortocheate alę lui? Îi lăsa atât de departe în urma lui!... Erau cartiere şi străzi care parcă nici nu puteau avea a face cu aceasta, rămăseseră pe din afara puterii lor represiv-organizatorice. Erau străzi din Bucureştii cu adevărat de altădată, erau câmpuri cu flori, străzi care se transformau în drumuri din secolul trecut, ca de pildă cea care ducea la o adresă din strada „Eliade între vii", erau acele adevărate excursii solitare care picurau armonie în suflet.

Impasul

Într-o duminică se înţeleseseră să sărbătorească în trei ziua Zinei în camera din Hanul lui Manuc. Irmgard şi Zina pregătiseră cum putuseră nişte bunătăţi. Nimeni nu-i ştia şi

nu-i deranja în camera în care se simțeau ca într-un refugiu liniştit, cald şi curat, cuprins între o piață destul de cenuşie, dar stridentă, şi curtea părăginită a fostului han. Zina le devenise ca o rudă a familiei lor secrete şi făcea onorurile gazdei cu o căldură şi tot felul de gesturi prevenitoare care conjurau vremurile frumoase de altădată. Ascunzându-se de o bună bucată de vreme la Zina, Dinu devenise şi el un fel de gazdă necalificată, iar Zina era în toate la unison cu Irmgard, pentru care avea o nesfârşită încredere şi admirație. Era însufleţire şi voie bună în ziua aceea, în care uita de cele rele. Numai Irmgard a părut o clipă puțin obosită, ceea ce a şi determinat-o pe Zina să-şi reproşeze că a lăsat-o să care singură prea multe lucruri pentru „sediul" lor din Hanul lui Manuc. Dinu a întrebat-o dacă nu cumva e puțin răcită, dar Irmgard i-a răspuns că e deplin sănătoasă, iar mica oboseală i-a şi trecut. Aşa că şi-au continuat senina lor petrecere până spre seară, când a venit timpul ca Irmgard să se întoarcă singură în Izvor 102. Dar, înainte de a pleca, i-a spus lui Dinu:

„Uite, nu am vrut să te indispun, ci să ne bucurăm împreună în linişte de această zi pe care de mult ne-am dorit-o, dar, din păcate, am nişte veşti proaste. Ieri m-am pomenit cu Constantin la mine. Nu l-am văzut niciodată atât de îngrijorat ca acum. Mi-a spus că s-a întâmplat ceva care înseamnă că sistemul nostru de apărare a fost străpuns şi securiştii vor ajunge la mine. Ofițerul cu care este obligat să se întâlnească în mod regulat Nicu i-a spus: «Dacă ați făcut-o până acum, nu mai este cazul să încercați să-l acoperiți pe Dinu Rogojeanu, pentru că noi am găsit drumul la el. E o chestiune de zile, dacă nu de ore. Ar fi în interesul dumneavoastră să ne scutiți de o pierdere de timp şi, dacă nu o faceți, va fi rău pentru dumneavoastră, nu pentru noi. Ştim acum că Irmgard, despre care nu ați vrut să ne spuneți nimic, lucrează la fabrica Adesgo. Ne ducem la ea, şi ea ne duce la Rogojeanu. Punct». Nicu, care ştia prea bine că, într-adevăr, eu am lucrat la Adesgo, şi-a dat seama că ei or să ajungă la mine, dar i-a răspuns că nu mă ştie nici pe mie, nici situația mea în câmpul muncii, aşa că nu are nimic de adăugat la declarațiile lui anterioare. «Bine,

rezolvăm noi, singuri şi fără întârziere, totul», i-a răspuns, cu un ton schimbat, ofiţerul de Securitate. Constantin consideră că eu trebuie să-i aştept dintr-un moment în altul, căci vor merge la Adesgo, vor afla de transferul meu la altă întreprindere, indiferent că a trecut un timp, şi de asemeni vor afla adresa mea de atunci şi de acum. Ceea ce agravează situaţia este faptul că i-au spus lui Nicu «Ştim şi de Ardeleanu». Băieţii gândesc că bomba cu explozie întârziată, de care te-ai temut tu, a fost declanşată. Mimi ştia încă din 1950 de numele de Irmgard şi că eu pe atunci lucram la Adesgo."

„Sigur, acesta era călcâiul lui Ahile: faptul că telefonul din Carol Davilla era în holul comun, şi la vremea aceea eu încă nu aveam nici un motiv să nu te caut la telefon, prin familia Ardeleanu. Am spus ceva şi de Adesgo, dar, dintr-un fel de presentiment al discreţiei, până acum salvatoare, nu i-am spus numele tău de familie. Acum însă îl pot găsi la Adesgo, şi restul e simplu pentru ei. Vor ajunge la tine. Tot e bine că atât în Ştefan Mihăileanu 28 mai demult, cât şi în Izvor 102 mai recent, am lansat versiunea că ne-am despărţit. Vorbeşti încă o dată şi cu Peter în acelaşi sens, nu negi în nici un fel relaţia pe care ai avut-o cu mine, dar le spui că ea s-a terminat şi că nu ai ştiut niciodată că eu aş fi fost căutat de Securitate. Din păcate, ei pot în câtva timp da şi de Zina, dacă cercetează mai atent relaţiile pe care le-ai avut cu ea în Izvor 102. Şi cu Ardeleanu e un pericol, dar, din fericire, tu ai plecat de mult din Ştefan Mihăileanu 28, şi Ardelenii nu vor vorbi prea mult. Noi însă trebuie să suspendăm orice fel de întâlnire, iar eu trebuie, de urgenţă, să încetez de a mai dormi la Zina."

Irmgard era tristă. „Viitorul se întunecase dintr-o dată. Primise o ştire atât de gravă şi nu s-a trădat o zi întreagă, numai ca să nu-mi strice cele câteva ore aparent senine. Ajunsesem pe marginea prăpastiei, şi ea a continuat să mă menajeze până în ultima clipă. Se pregătea să facă faţă inevitabilului şi nu vroise ca eu să mă tulbur un minut mai devreme", evoca Dinu în celula de la Malmaison ziua aceea prea frumoasă, încheiată cu o veste crâncenă, venită prin alţii şi transmisă lui cu atâta grijă şi menajamente, nu pentru ea, ci pentru el, de fiinţa de care

acum îl despărțeau nu numai zidurile închisorii, ci şi miile de kilometri de dincolo de ceea ce continua să fie o cortină de fier.

Şi totuşi Irmgard nu se abandonase atunci disperării care-i încerca, ci acționase, dincolo de dezastrul actual, pentru viitorul neştiut. „Nu am avut cum să mă consult cu tine, dar i-am dat din oraş telefon Danei şi am rugat-o să te primească să dormi câteva zile la ei. A înțeles imediat că e o situație gravă. A vorbit cu bărbatul ei, şi eşti bine venit. Te aşteaptă. Ai chiar şi o pijama acolo. Pe urmă, om vedea."

„Ai avut o idee minunată. Noaptea asta mai pot dormi la Zina pentru ultima oară. De mâine mă duc la Dana. Prin ea vom comunica de acum încolo, imediat ce vezi că o poți face fără pericol. Dar nu sub numele tău. De acum încolo, ai alt nume, să zicem Alexandra. De Dana, ei nu ştiu nimic, şi nici băieții nu vor şti deocamdată. Tu şi aşa întrerupi orice relații şi cu ei. Care desigur că vor practica acelaşi embargou. O să trebuiască să o terminăm şi cu ADAS-ul. Va fi greu, dar noi doi rămânem, până la capăt, cum am fost."

Un gând deschide poarta

Noaptea nu a fost uşoară pentru Dinu. Dimineața s-a strecurat mai devreme din camera Zinei, care era şi ea amărâtă, şi a pornit-o pe străzi. Rătăcea prin zone mai liniştite. Se mişca la întâmplare, rumegând dezastrul. Ajunsese la o răscruce foarte periculoasă. Îl chinuia gândul încercărilor prin care va trece Irmgard şi care erau iminente. Iar el nu o putea ajuta cu nimic. Tot aşa şi prietenii lui, care țineau atât de mult la ea, dar care acum nu puteau să-i facă alt bine decât să pună o distanță cât mai mare între ei şi ea. Nu încăpea nici o îndoială că Mimi făcuse ó concesie de ale cărei urmări poate că nici nu era îndeajuns de conştientă. Dar, în fond, se crease o situație fără ieşire. Securiştii se duc la Adesgo, acolo sunt colegi cu care a lucrat Irmgard, este un serviciu de cadre, totul este o chestiune de minute. Pe măsură ce se înfunda în străzi în parte necunoscute, creştea în el preaplinul îngrijorării, dar şi un fel de revoltă a

unei parcă neacceptabile neputințe. În tot timpul anilor de urmărire, nu acceptase niciodată ideea că mașinăria lor ar fi fost perfectă. Îl ținuse în picioare instinctul sau intuiția că eșecul nu este inevitabil atâta timp cât îți pui toate forțele imaginației la contribuție și ai grijă nu numai de respectarea celor mai subtile nuanțe ale situațiilor care mereu se schimbau și se complicau, ci și de păstrarea unui mod de detașare, care se întregește cu asceza; știi să nu cedezi slăbiciunilor și autoliniștirilor și să nu comiți acele mici erori care pot deveni începutul sfârșitului.

Se izbea oare acum de o barieră care anula sau făcea inutil tot acel potențial de rezistență și răspuns la provocare? Trebuia să abjure acea încredere, periclitată oricând, dar parcă ținând de demnitatea lui elementară, care nu putea accepta că sub noua stăpânire bătălia era pierdută încă înainte de a fi început? Exista oare un primat al puterii tiranice asupra libertății interioare mobilizate creator sau chiar inspirate, așa cum cred cei slabi de înger că există un primat al materiei asupra spiritului? Gândurile se învolburau, se tulburau sau se limpezeau cu cruzimea unei concluzii inevitabile, până când, într-o clipă, a explodat lumina înțelegerii salvatoare:

„Securiștii l-au mințit pe Nicu! Ei nu se poate să fi făcut altfel, nu numai fiindcă minciuna și neîncrederea incurabilă le este intrată poate nu numai profesional în sânge, în deprindere, în vorbire, ci și pentru că ei nu se pot baza pe nimeni și cu atât mai puțin pe Nicu. Și acesta nu este decât argumentul în sfârșit ajuns la lumină, dar de ordin general, încă prea abstract. Mai este unul concret, care echivalează cu o certitudine vie. Niciodată un securist nu încredințează unui dușman potențial (și toți sunt dușmanii lor potențiali, nu numai admirabilul Nicu) o informație, o pistă, o armă operativă, pe care nu au încercat-o ei înșiși mai întâi și până la capăt! Niciodată ei nu ar fi făcut ceva care ar fi echivalat cât de puțin cu un avertisment implicit pentru cei pe care vor să-i prindă, să-i aibă în gheare! Ei i-au spus lui Nicu despre Adesgo numai pentru că, după ce le-a fost trădată această informație extrem de prețioasă, au fost deja acolo, la fața locului, și au eșuat! Nu au putut da la Adesgo

de urma lui Irmgard. De aceea i-au cerut lui Nicu să le-o dea el. Pentru că nu o găsiseră. Suntem salvați! Și există și explicația – simplă, dar înscrisă în însăși structura, firea și metoda securiștilor. În legile lor comportamentale, ajutate însă și de un fapt care funcționase acum în favoarea lui Irmgard, cu toate că data din 1940. În anul acela, ea, ca fată tânără, fusese surprinsă de intrarea rușilor în Cernăuți. Părinții plecaseră deja la Vatra Dornei, și ea s-a pomenit peste noapte depășită de valul Armatei Roșii. În zilele de derută și disperare care au urmat la Cernăuți, nemții putând totuși până la urmă beneficia de o repatriere, conform înțelegerii Ribbentrop-Molotov, Irmgard a trebuit să-și procure un „Certificat de naștere și botez" de la parohia catolică din Cernăuți. În acest certificat, în afară de numele Irmgard, era adăugat și numele de miruire Johanna. Acesta a fost singurul document autentic pe care l-a păstrat la revenirea și surprinderea ei în România, la 23 August 1944. În toate peripețiile care au început atunci, pentru ea a existat imperioasa necesitate de a-și estompa germanitatea. În sensul acesta, s-a recurs și la falsul certificat de căsătorie cu un cetățean român, dar totul a fost ușurat de faptul că ea a trecut pe planul doi în fața autorităților numele Irmgard, scoțându-l în față pe cel de Johanna. De altfel, în falsul certificat de căsătorie, ea figura, simplu, cu numele Johanna Filip. Treptat, în declarațiile și formularele ei, indiferent de faptul că exista acel certificat inițial „de naștere și botez", Irmgard-Johanna a început să-l treacă numai pe cel de Johanna, lucru cu totul pe placul preopinenților cărora li se încurca limba-n gură și tocul în mână la nemțescul Irmgard și chiar la Johanna, preferând să o treacă, „pe românește", Ioana. Așa că, până la urmă, de la permisul de întreprindere până la lista de personal de la cadre, ea figura cu numele Ioana Filip și, după modificarea survenită la mare distanță în timp, Ioana Ludwar. În momentul în care securiștii au ajuns „în sfârșit" în posesia informației că cea pe care ei o cunoșteau numai cu numele cel mic, Irmgard, a lucrat cândva la Adesgo, ei au procedat, conform metodei lor stereotipe și garantate, nu numai în privința succesului implacabil, ci și a secretului absolut. S-au dus la șeful sau șefa

serviciului de cadre şi au întrebat de salariata cu prenumele Irmgard, numele de familie nefiindu-le cunoscut. Nimic mai simplu de găsit la un serviciu care are lista tuturor persoanelor care au lucrat sau lucrează în întreprinderea respectivă. Numai că în această listă persoana reală, Irmgard, se găsea şi ea, însă nu sub prenumele acesta, ci, o dată pentru totdeauna, sub cel de Ioana. Că trecuseră mulți ani de când ea şi aşa se mutase prin mai multe întreprinderi, iar acum era la ADAS – nu mai conta. Desigur că, dacă securiştii nu ar fi fost atât de „secretoşi" şi s-ar fi dus, pe față, în birourile de la Adesgo şi ar fi întrebat dacă o cunoaşte cineva pe o colegă, de acum sau din trecut, cu prenumele Irmgard, ar fi existat posibilitatea foarte reală ca cineva să le răspundă „da." Şi atunci, pentru Irmgard nu ar mai fi existat nici o scăpare. Dar ei s-au oprit la investigația lor supraconfidențială de la cadre, probabil că au insistat pe toate fețele, dar, în mod inevitabil, în gol. Pe urmă, în disperare de cauză, au mai făcut o încercare la Nicu, dar nu le-a mers.

Zbuciumul lui Dinu se terminase într-o străfulgerare a adevărului ascuns sub banchiza de gheață cu care se luptase singur o noapte şi o jumătate de zi. Acum vroia să ştie şi ceilalți acel adevăr simplu şi neîndoielnic, care dintr-o dată schimba întreg scenariul sub obsesia căruia trăiseră de când securiştii pronunțaseră în fața lui Nicu cuvântul Adesgo, sinonim cu scufundarea plutei lor de salvare. Constantin se exprimase față de Irmgard la limita extremă a îngrijorării, pe care bărbatul bine educat şi prietenul foarte bun care a fost până la capăt o poate arăta unei femei aflate în pericol. Şi el era purtătorul de cuvânt nu numai al lui Nicu, ci şi al celorlalți prieteni din cercul intim al inițiaților. Niciodată, ei nu s-ar fi manifestat în felul acesta dacă nu ar fi fost convinşi că securiştii au repurtat un succes redutabil şi cu urmări fatale. Era pentru prima oară când prietenii vedeau înfrângerea, al cărei gând îl refuzaseră până acum, proiectându-se, la orizont. Or, Dinu avea acum să le comunice concluzia la care ajunsese în orele acelea de maximă îngrijorare şi concentrare a reflecției, concluzie de o evidență imbatabilă. Dinu ardea de nerăbdare ca să le-o împărtăşească şi lor, să-şi dea seama că nimic nu este pierdut.

Singura posibilitate de a le transmite mesajul liniştitor putea să funcţioneze cel mai rapid tocmai prin cea pe care ei o consideraseră ca fiind prima care ar fi căzut victimă: Irmgard.

Contrar celor stabilite de comun acord numai cu o zi înainte, Dinu trebuia să se întâlnească – şi anume cât mai curând cu putinţă – cu ea. Prima şansă trebuia încercată pândind-o spre ora prânzului, când de obicei, dar nu întotdeauna, ea venea la CEC-ul din Piaţa Rosetti ca să depună încasările pentru ADAS. Dinu s-a rotit îndelung, ca un uliu înfometat, în jurul CEC-ului, şi a avut noroc. Irmgard a apărut şi a fost destul de mirată că Dinu, în loc să o evite, se îndreaptă spre ea. „Nu-ţi fie teamă. Putem vorbi. Nicu şi Constantin s-au înşelat. Securitatea nu te-a depistat, ci dimpotrivă." Şi, mergând împreună pe nişte străzi vechi şi frumoase din spatele Pieţei Rosetti spre strada Armenească, Dinu a refăcut pentru Irmgard raţionamentele elementare ale demontării stratagemei securiste, care simulase o victorie ireală ca să afle de la Nicu ceea ce continuau să ignoreze total şi după vizita lor, în mod cert neîncununată de succes la fabrica Adesgo. „Deci ceea ce părea a fi semnalul prăbuşirii tale şi a noastre este, în fond, dovada că ei au ratat ţinta. Rămâne problema care s-a născut din faptul că ei au aflat, probabil tot de la Mimi, de numele Ardeleanu. Dar nici acest nume ei nu i l-ar fi divulgat lui Nicu dacă ar fi dat de cei în cauză şi dacă ar vedea vreo şansă în privinţa aceasta. Nu putem şti cum şi de ce au putut smulge numele lui Ardeleanu de la Mimi, dar şi ea a fost foarte zgârcită cu ei, necedându-le decât acest nume de familie. M-am uitat în cartea de telefon: sunt patruzeci şi una de familii Ardeleanu. Probabil că şi-au dat seama că ar fi o muncă şi o zarvă prea mare şi, pe deasupra, cu rezultate incerte şi, de aceea, i-au spus lui Nicu numele, simulând atotştiinţa şi crezând că el le va cădea în cursă. Totuşi, trebuie să spun că, dacă ei au pierdut categoric la fabrica Adesgo, chestiunea cunoaşterii numelui familiei Ardeleanu rămâne rană deschisă pentru noi. De pildă, eu, dacă aş fi în locul lor, aş chema pe rând la telefon pe cei înscrişi în cartea de telefon sub numele de Ardeleanu şi aş începe, simplu, convorbirea: «Vă rog, pot vorbi cu Irmgard?».

Din fericire pentru noi, nu le-a venit această idee care i-ar duce foarte uşor la tine, dar noi nu avem dreptul să excludem faptul că le-ar putea trăzni prin minte şi aceasta sau altă metodă care să le dea acces la Vasile Ardeleanu, soția lui sau prietena ta, Felicia Ardeleanu, care nu ar avea cum să nege că te cunosc, lăsând la o parte faptul că tu ai locuit în acelaşi bloc cu ei, în strada Ştefan Mihăileanu nr. 28, i-ai frecventat, v-ați vizitat şi ulterior etc. Deci, deocamdată încetarea alarmei! E un ceas fericit pentru noi, numai la o zi distanță de ceea ce părea să fie începutul dezastrului."

Şi totuşi, Dinu era muncit de gândul că urmăritorii, chiar dacă nu au găsit încă drumul către Ardeleanu, ar putea insista.

„Securiştii nu s-au gândit încă la metoda simplă pe care aş practica-o eu în locul lor. Dar nu putem exclude o reluare a temei Ardeleanu, poate deocamdată neglijată, pentru că li se pare complicată, şi nici o idee mai ingenioasă prin care securiştii să ajungă totuşi la familia Ardeleanu, ceea ce ne-ar pune în mare pericol. Deci deocamdată am scăpat, dar nu putem considera noua alarmă ca încheiată. Vom dubla precauțiile în ceea ce te priveşte. Vom reflecta dacă nu ar fi bine ca tu să-i previi pe Ardeleni, cu toate că, dacă securiştii ajung la ei, ar fi orişicum o nenorocire. Eu voi încerca să folosesc, cât de îndelung cu putință, generoasa ofertă a Danei şi a soțului ei. Tu trebuie să o chemi imediat la telefon, la serviciu, pe soția lui Constantin şi s-o lămureşti că dezastrul profețit de securişti nu stă în picioare."

Dincolo de prietenia generoasă a Danei, noua soluție găsită pentru Dinu nu a fost posibilă decât datorită atitudinii cavalereşti şi nedeclamativ curajoase a soțului ei, căci ei nu aveau decât o cameră într-un apartament dintr-o străduță perpendiculară pe bulevardul Dacia, în care chiriaşul principal era un avocat cu familia lui. Dana şi soțul ei trebuiau să evite orice impresie care s-ar fi putut ivi în mintea avocatului şi a soției lui că Dinu împarte camera cu tinerii căsătoriți, care, în dormitorul lor, în fiecare noapte, îi instalau o saltea pe parchet. Avocatul, care sperase că tânărul holtei, Mihai Nanca, fost ofițer, care între timp făcuse o facultate de inginerie şi lucra

într-un institut de proiectare, îşi va găsi o altă locuinţă şi-i va ceda camera pentru ca el, soţia şi copilul să rămână singuri stăpâni pe întregul apartament, avusese o surpriză neplăcută în clipa în care acesta, căsătorindu-se, nu numai că rămânea pe loc, dar îşi permanentiza prezenţa ca familist în apartamentul care avea bucătărie şi baie comună. Nu se ajunsese la un conflict deschis, avocatul era tot atât de necomunist ca şi Dana şi soţul ei, dar tensiunea plutea în aer şi apariţia unui nou locatar, pe deasupra şi „neînscris în cartea de imobil", ar fi putut duce la o reclamaţie „avocăţească" în scopul unui „câştig de spaţiu locativ", dar în totală inconştienţă de consecinţa că Dinu şi alţii ar fi urmat să obţină un „spaţiu" în beciurile Securităţii. Dana îl prezentase pe Dinu drept vărul ei. „Vizitele" lui în apartamentul situat la etajul doi puteau să pară naturale, chiar dacă neobişnuit de frecvente, numai atât timp cât nu se observa că el şi doarme acolo. Or, tocmai constatarea rămânerii lui în timpul nopţii era foarte greu de evitat. În primul rând pentru că Dana nu avea serviciu, ci numai soţul ei, ceea ce impunea ca el să părăsească camera în fiecare zi la ora 7,30 dimineaţa, lăsându-i pe cei doi singuri în încăperea încuiată pe dinafară, ceea ce contrazicea orice logică şi „morală." Dacă întâmplător cineva din afară sau chiar soţia avocatului bătea la uşa încuiată, Dana nu putea să le deschidă şi cu atât mai puţin să-i poftească înăuntru, pentru că ei ar fi dat de Dinu în pijama. Ea putea cel mult, în caz de mare nevoie, să îmbrace un halat şi să iasă în hol, pentru a vorbi cu respectivii, oricât de ciudată ar fi părut această atitudine. De aici, tot felul de complicaţii şi întâmplări care ar fi fost numai caraghioase dacă nu ar fi planat pericolul care trebuia, cu orice preţ, mascat.

Aceasta era odiseea surprizelor de dis-de-dimineaţă, dar mai era una şi mai neîndurătoare, a serilor târzii, când Dinu trebuia „să-şi facă duşul", dar în nici un caz în baia care era uşă în uşă cu dormitorul avocatului, ci la chiuvetele de spălat vasele din bucătărie. Operaţiunea se desfăşura în felul următor: la o oră destul de înaintată, Dana se convingea că vecina nu mai are nici o treabă în bucătărie şi o încuia, lăsând însă deschisă fereastra care dădea într-un balcon. Dinu, a cărui apariţie

la ora aceea ar fi compromis totul, trebuia să escaladeze de pe fereastra camerei aflată la etajul doi peste balustrada unui balcon pentru a intra pe fereastră în bucătărie. Acrobația trebuia repetată la întoarcere. După aceea, Dana refăcea ordinea normală în bucătărie. Probabil că doamna avocat a fost totuşi surprinsă o dată de dărâmarea unei chiuvete, dar a pus-o pe seama mişcărilor prea energice ale Danei.

Faptul că Dinu se găsea adeseori, în timpul zilei, la Dana putea fi pus pe seama chiulului ocazional de la un presupus şantier sau chiar a lipsei temporare de lucru. Aceasta nu îi dăuna în ochii unui liber profesionist, cum era avocatul vecin de apartament, care părea să nu aibă nimic împotriva lui Dinu, cu care chiar se întreţinuse de câteva ori în deplină armonie şi parcă începuse chiar să-i arate o anumită simpatie. Rămânea pericolul latent al conflictelor şi intereselor de apartament şi nevoia imperioasă a conspirativităţii. Cu atât mai mult cu cât a survenit curând o perioadă când Miliţia a început să facă descinderi nocturne în unele apartamente, cerând buletinele de populaţie pentru control. Tot atât de neplăcut pentru Dinu era faptul că asemenea controale se efectuaseră şi la coborârea din tramvaie sau autobuze sau în interiorul acestora, în plină zi. Aşa că, pe de o parte, ar fi fost mai bine să nu circule prea mult prin oraş, pe de altă parte, nici în casă şi nici măcar în timpul nopţii nu putea fi scutit de un asemenea risc major. De aceea, nici o măsură de prudenţă nu trebuia considerată ca excesivă, ceea ce l-a determinat odată pe Dinu să intre într-un garderob ca Dana să nu fie obligată de a nu o primi în cameră dimineaţa, devreme, pe doamna avocat pentru o chestiune urgentă. S-a gândit cum s-ar fi amuzat amicul Vlad de această scenă burlescă, indiferent de fundalul grav, dar se putea consola ştiind, prin antenele nevăzute ale lumii celor ascunşi, că un tânăr craiovean, cu o clasă mai mic decât el la Colegiul Carol I din Craiova, trăia de ani de zile ca fugar în Bucureşti, având ca pat şi refugiu „sigur“ un dulap din cele zidite în perete. Se întâlneau din când în când pe stradă şi se salutau de departe „cu respectul cuvenit“, cu toate că pe vremea liceului nu se cunoscuseră personal, dar acum ştiau reciproc despre starea de

clandestinitate în care, după câte şi-a dat seama Dinu, şi celălalt a rezistat îndelung, probabil că până la urmă.

Proaspătul soţ al Danei nu îl cunoscuse pe Dinu decât din povestirile ei, dar a acceptat, aproape fără nici o pregătire şi spunându-i-se întregul adevăr, să-l ascundă pe amicul soţiei lui. Sub impresia pericolului iminent care păruse că plana nemilos asupra ei şi a lui Dinu, Irmgard, căreia altfel îi repugna orice solicitare care ar fi putut fi resimţită ca inoportună, orice forţare cât de indirectă a bunăvoinţei cuiva, cu atât mai mult cu cât, în cazul lor, ajutorul cerut era legat de mari pericole, îşi înfrânsese în ea această sfială structurală numai sub impresia că, altfel, Dinu nu se mai poate salva şi îi ceruse Danei, cel puţin pentru o noapte-două, adăpost pentru el. Că Dana a răspuns imediat la apel fusese un semn de eternă generozitate, dar faptul că soţul nu numai că a spus primul „da", ci mai mult, a fost de acord cu prelungirea adăpostirii clandestine şi a riscurilor continui pe care le implica acest lucru, depăşise toate aşteptările. Căci Mihai Nanca nu era prietenul lui Dinu şi nici nu a devenit până la urmă ceea ce s-ar fi putut numi un prieten al lui. Nu era membru al unei mişcări politice comune, avea o altă formaţie intelectuală, se deosebea şi temperamental de Dinu, fiind mai închis, mai puţin spontan, mai neîncrezător, mai disciplinat, mai chibzuit, mai realist. Ceea ce nu însemna că nu se putea aprinde în cursul unei discuţii sau că nu era sensibil la anumite situaţii şi întâmplări care atingeau sau lezau scara lui de valori tradiţionale, chiar dacă de obicei căuta să-şi înăbuşe orice exteriorizare. Dar militarul şi fiul de militar din el, cu tenta de duritate convenţională, era un pasionat în respingerea oricărei idei comuniste şi prosovietice, iar discuţiile pe marginea situaţiei politice şi a luptei planetare dintre cele două sisteme îl scoteau din impasibilitate sau laconism. Sărind dintr-o dată într-o situaţie în care lupta anticomunistă nu mai era numai afectiv-intelectuală sau social-resentimentară, ci se împletise cu o prezenţă periculoasă în propria casă, Mihai Nanca reintrase într-un fel în războiul real, aproape uitat, şi cu o exuberanţă care compensa atât armura comportamentală, cât şi monotonia existenţei diurne, intra în comunicare cu partenerul politic şi mesagerul a tot felul

de ştiri şi de idei din războiul ideologic şi subversiv, care devenise pentru el Dinu. Şi, privind retrospectiv, Dinu îşi dădea seama că toată această agitaţie exterioară şi interioară nu putea fi numai un fel de antidot la cenuşiul inevitabil al vieţii lui Mihai Nanca sau chiar la o anumită închistare interioară, ci pornea de la convingerile profunde ale lui Mihai, de la normele lui de patriot şi de gentleman, de la un sentiment de datorie naţională, atunci când totul se coalizase pentru a intimida până la trista descurajare asemenea năzuinţe.

Irmgard le transmisese prietenilor mesajul şi argumentarea eşecului real al acţiunii care fusese cât pe ce să reuşească a securiştilor. Dar Dinu şi Irmgard fuseseră la un pas de cădere, iar securiştilor le rămăsese în mână un atu: numele Ardeleanu, nejucat bine până acum, însă totuşi periculos. Aşa că cei doi şi-au mai împrospătat tactica. În primul rând, centrul lor de raliere se schimbase. Nu mai era nici în Cotroceni, nici la Hanul lui Manuc, ci în zona bulevardului Dacia. În al doilea rând, chiar la Dana, Irmgard trebuia să apară cu prudenţe mărite şi, oricum, să nu se facă prea des văzută de vecini. Pentru plimbări mai lungi împreună, au ales mai întâi cimitirul Bellu, dar, pe urmă, s-au răzgândit şi s-au hotărât pentru cimitirul evreiesc. Era din aceeaşi zonă, dar mai puţin populat în comparaţie cu Bellu, unde s-ar fi putut întâlni chiar şi cu unii dintre colocatarii de altădată ai lui Irmgard din Ştefan Mihăileanu nr. 28 sau din Izvor 102, unde ei răspândiseră ideea că s-au despărţit.

Un alt loc de întâlnire era cimitirul evanghelic, cu copacii lui bătrâni şi vizitatori din ce în ce mai rari. Când trecea, scurt, pe la locuinţa din bulevardul Dacia sau se întâlneau pe aleile cimitirelor, Irmgard obişnuia să-i aducă şi ceva „dietetic" de mâncare lui Dinu, care suferea de ceea ce el credea că e un fel de colită. Pe Dana o amuzau borcanele cu mâncare uşoară aduse de Irmgard pentru Dinu, inclusiv nelipsitul borcan cu compot de mere. Îi dăduse lui Dinu numele de „Compoţel." Dana avea marea calitate, bine şlefuită şi de încercările prin care trecuse, de a lua partea uşoară şi mai veselă a vieţii şi, în orice caz, de a şti să facă haz de necaz.

Un capitol aparte îl constituiau vizitele de dinainte de prânz pe care i le făceau Danei prietenele ei. Fiind o singură cameră, Dinu asista destul de des la aceste vizite. Fusese acceptat de toate prietenele Danei ca vărul ei şi confident cel puţin tot atât de bun ca ea al grijilor de tot felul şi în special al celor sentimentale. Dinu gândea că în nici o perioadă a vieţii lui nu a învăţat într-un timp atât de scurt atât de mult despre psihologia feminină. Totul într-o atmosferă de reală încredere şi franchețe, Dinu devenindu-le un fel de arbitru, sfătuitor sau în orice caz un ascultător serios şi bine intenţionat în ochii tuturor acestor femei tinere, pentru care comunismul era o prostie, cu care, n-ai încotro, trebuie să o scoţi la capăt, un decor impus de nişte nebuni cu mutre foarte serioase sau o sâcâială inevitabilă, dar care aveau probleme cu veşnica întrebare de a fi sau nu iubită, de a mai spera sau nu pe drumurile adesori destul de întortocheate ale acestei întrebări. Iar, dacă Dinu ieşea împreună cu Dana şi o prietenă a ei, cu atât mai bine pentru acoperirea aparenţelor, pentru exteriorul inofensiv al unei existenţe periculoase.

Un sfat prietenesc exploziv

Consecinţa ultimului asalt al echipei de urmăritori, care nu numai că reprezenta un considerabil pericol potenţial, dar îi şi apăsa moral, era faptul că se văzuse că ei cunoşteau un anumit nume: „Ardeleanu." Era numele de familie al celei mai bune prietene a lui Irmgard, Felicia, româncă originară şi ea din Bucovina. Ea contribuise la începutul dragostei dintre Dinu şi Irmgard, căci în casa ei se cunoscuseră. Pe vremea aceea, Felicia era iubita lui Nicu şi îl rugase pe prietenul acestuia, Dinu, să caute o soluţie juridico-administrativă pentru ca Irmgard, în ciuda cetăţeniei ei germane secrete şi a originii cernăuţene (ruşii pretindeau că cei născuţi în Bucovina de Nord erau cetăţeni sovietici), să poată obţine o nouă versiune a actului de naştere, care echivala cu o confirmare a statutului ei de cetăţean român. Dinu a început să sondeze şi să se informeze

şi, spre surprinderea lui, a constatat , iar Irmgard a răsuflat uşurată, că autorităţile de atunci au dat o dispoziţie care le permitea acestor refugiaţi din Bucovina de Nord şi Basarabia o reconstituire a actelor, care le dădea posibilitatea, în sfârşit, să-şi legalizeze situaţia lor ca români.

Irmgard nu putea să nu-i comunice Feliciei apariţia numelui „Ardeleanu" în convorbirea securiştilor cu Nicu. Cu atât mai mult cu cât, dacă deocamdată aceştia se împotmoliseră, nu se putea exclude o ajungere cândva a lor la familia Vasile Ardeleanu, tatăl Feliciei, în strada Ştefan Mihăileanu 28, unde locuise ani de zile în acelaşi imobil, la mansardă, şi Irmgard. Dinu şi Irmgard ezitaseră un timp, pentru că ştiau, din experienţă, că trebuie evitat tot ce ar putea produce panică, dar, pe de altă parte, însăşi lealitatea prieteniei impunea sinceritatea faţă de Felicia. Ea nu putea fi expusă unei luări prin surprindere de către securişti. E adevărat că Felicia era anticomunistă şi ţinea la Dinu şi că ei de mult căutaseră să o ţină departe de peripeţiile lor periculoase, dar făcuseră aceasta şi pentru că îi cunoşteau firea hipersensibilă şi pronunţat imaginativă, pe care nu ar fi vrut să o vadă supusă şocului interogatoriilor securiste. Acum, Irmgard s-a dus la Felicia şi a informat-o de norocul pe care îl avusese cu căutarea ratată de securişti la Adesgo, dar şi de pronunţarea de către ei a numelui „Ardeleanu." Cineva le spusese acest nume în legătură cu Irmgard, dar fără orice altă informaţie cu adevărat ajutătoare pentru ei. Nu se putea şti câtă importanţă vor acorda securiştii în viitor acestui nume, cu care deocamdată nu făcuseră nici un pas înainte (faptul că i-l spuseseră lui Nicu era o dovadă), dar Dinu şi prietenii lui aveau cel puţin avantajul de a fi fost preveniţi.

Această informare a Feliciei a declanşat una dintre situaţiile cele mai anevoioase cu care au fost confruntaţi Dinu şi Irmgard în lunga lor luptă de supravieţuire dincoace de zidurile închisorii. De data aceasta, războiul nervilor nu pornea din laboratorul forţelor represive, ci din comunicarea cu buni prieteni şi felul cum au receptat-o şi interpretat-o ei. Cu cele mai bune intenţii, aceşti prieteni de nădejde au reacţionat într-un mod care vedea salvarea numai într-o devansare a „inevitabilului"

printr-un autodenunț al lui Irmgard. Felicia îl consultase şi pe un vechi prieten, un jurist care îmbina inteligența profesională cu cea mai clară respingere a comunismului şi care, tocmai pentru că ținea la Irmgard şi îi voia binele, a sfătuit-o să se ducă imediat la Securitate şi să recunoască că a avut o relație cu Dinu, pentru a ieşi în felul acesta de sub incidența penală a omisiunii de denunț.

Aceste convorbiri istovitoare şi demoralizatoare fără voie cu Irmgard erau agravate de grija comună pentru ce se va întâmpla cu Peter în caz că Irmgard va fi arestată. Şi era vorba nu numai de soarta unui copil fără tată şi cu mama arestată (Irmgard o rugase pe Felicia ca, în cazul acesta, să aibă grijă de Peter, şi pe ajutorul ei se putea conta într-adevăr), ci se punea şi problema că Peter însuşi, în ciuda faptului că era minor, ar putea fi implicat şi condamnat pentru omisiunea de denunț. Încercările lui Irmgard de a le arăta că ea şi Dinu nu numai că nu erau în pragul arestării, ci că îşi construiseră cu perseverență, ingeniozitate şi cu ajutorul unor oameni de ispravă o adevărată rețea de măsuri defensive, diversiuni, ascunzişuri, precum şi un program de comportare şi depoziție în cazul arestării, inclusiv unul foarte bine pus la punct pentru scoaterea lui Peter din cauză, nu le păreau amicilor lui Irmgard decât produse ale autoiluzionării sau proiecte aventuroase care nu țin seama de logica invincibilă a succesului inevitabil şi iminent al sistemului de urmărire şi anchetare al Securității. Pentru Dinu era foarte greu să urmărească de la distanță această presiune bine intenționată care se exercita asupra lui Irmgard. Cu atât mai mult cu cât tema aceasta a consecințelor şi represaliilor pe care arestarea lui le-ar aduce asupra lui Irmgard şi Peter era acel călcâi al lui Ahile care nu de mult îl adusese pe Dinu până la gândul sinuciderii.

Se adăuga şi faptul că el însuşi aflase de un caz în care un minor fusese condamnat pentru omisiune de denunț. Iată cum se petrecuseră lucrurile: o familie care se pare că locuia pe strada Popa Soare îl adăpostise doi-trei ani pe un om căutat de Securitate. Familia era formată din mamă, tată şi un fiu minor. Cel căutat locuia în permanență în apartamentul respectiv,

unde lua masa, dormea, se comporta ca un al patrulea membru al familiei, unde îşi găsise ascunzătoare, zi de zi. În momentul descoperirii, fiul minor nu a putut nega cunoaşterea situaţiei acesteia indubitabile şi prelungite şi a primit şi el o condamnare, împreună cu ceilalţi.

Dinu adoptase din capul locului o metodă de ascundere mai conspirativă şi mai mobilă în acelaşi timp. Nu numai că ani de zile locuise în altă parte, dar şi şederile la Irmgard fuseseră presărate cu întreruperi tactice. Între timp, Peter se maturizase îndeajuns pentru a putea susţine, convingător şi consecvent, aşa cum se stabilise foarte exact cu el, că nu a ştiut niciodată că Dinu, care îi vizita, ar avea ceva de ascuns. Privise totul ca pe o prietenie normală între Dinu şi Irmgard. Chiar Irmgard urma să declare că Dinu nu i-a destăinuit niciodată că ar fi căutat de autorităţi. Toate aceste preparative defensive li se păreau prietenilor lui Irmgard simple castele de cărţi care se vor prăbuşi de la primele atingeri ale Securităţii. Nici o clipă ei nu vroiau răul lui Dinu, dar insistau pe lângă Irmgard, cu toată puterea de convingere a vechilor prietenii, să se pună la adăpost împotriva unui deznodământ care nu va fi altul decât cel dorit de o Securitate, care nu se poate să nu-şi atingă ţinta.

Între Irmgard şi Felicia era o veche prietenie, dar şi mari deosebiri. Într-o situaţie grea pentru Felicia, Irmgard şi-ar fi spus şi ea părerea şi sfatul sincer, dar Felicia nu se oprea la a spune, ci insista obsesiv, zugrăvea dramatic consecinţele neurmării sfatului ei, pleda şi apela într-un mod care radicaliza neliniştea şi nu mai lăsa loc pentru nici o alternativă. În afară de aceast mod pasional care-i era propriu Feliciei, Irmgard era confruntată şi la ea şi la prietenul ei jurist, de altfel un om curajos şi cu simţul umorului, cu un fenomen de mai largă răspândire. Era vorba de atitudinea pe care o adoptă cei cărora li se împărtăşeşte un om profund angajat într-o situaţie conflictuală, dramatică, de urgenţă existenţială. Respectivul riscă foarte adesea ca cel căruia i se adresează să reacţioneze printr-un fel de reflex al prezervării normalităţii, printr-o îngustare automată a percepţiei unei situaţii foarte neliniştitore.

Ca la un semnal nevăzut, el pune între sine şi avalanşa de informaţii alarmante sau deconcertante un ecran protector, prin care cele comunicate nu mai străbat decât reduse la dimensiunile care nu tulbură siguranţa de sine originară sau un fel de înţelepciune calmant-utilitaristă.

În cazul lui Irmgard, cei doi îşi calibraseră atenţia la pericolul imediat (aşa cum li-l transmitea nu realitatea ca atare, ci propria lor imaginaţie) şi la modul în care Irmgard s-ar fi putut feri de riscurile fie reale, fie deduse de ei. Cu cât era mai categorică, mai intensă, cu atât reacţia lor trebuia să ignore multitudinea de planuri a microcosmosului secret în care se mişcau Dinu şi Irmgard, faptul că ei tot timpul conlucraseră cu nişte oameni care îi iubeau şi îşi riscaseră şi îşi riscau libertatea, că exista un lung lanţ de lealităţi, că nici Irmgard, nici Dinu nu ar fi acţionat niciodată ignorându-i pe cei de care îi legase prietenia şi destinul, că un autodenunţ al lui Irmgard nu numai că atingea coardele cele mai sensibile ale unirii dintre ea şi Dinu, ci încetase de mult a fi o hotărâre care le aparţinea numai lor doi.

Aici mai intervenea şi optica, poate reducţionistă şi oricum banalizantă, nu a Feliciei, ci a prietenului ei jurist, asupra rolului relaţiei dintre Dinu şi Irmgard, văzută ca ceva care şi aşa stă sub semnul provizoriului şi al înflăcărărilor periodice, Dinu putându-i apărea acestuia chiar ca un (conştient sau inconştient) egocentric care o trage pe Irmgard la fund. Irmgard nu putea străpunge pavăza acelei viziuni prieteneşti, dar simplificatoare până la deformare, însă, aflându-se în centrul ciclonului, a găsit răspunsul simplu, venit din inimă şi din strunirea imaginaţiilor galopante: „Gravitatea situaţiei şi a consecinţelor care pot decurge nu e de negat, şi grija voastră cu totul de înţeles. Dar un autodenunţ al meu nu ar face decât să pună în mişcare un scenariu fatal şi incontrolabil. De ce să-l declanşez chiar eu, în loc să-l amân pe cât cu putinţă? De ce să precipit evenimentele? De ce să abandonez o partidă, desigur nefavorabilă, dar care e încă în curs de desfăşurare? De ce să mă duc eu la securişti, atât timp cât ei nu au ajuns la mine şi nici la Dinu?“

Să plece Irmgard?

În toți anii aceia şi mai ales după ce pentru nemții din România începuse să se deschidă, cu greutățile respective, posibilitatea emigrării, Irmgard se pronunțase față de Dinu într-un fel pe care el îl recepționase fără comentarii, aproape în tăcere, dar cu o vibrație de profundă gratitudine. Cu acea spontaneitate liniştită care părea că se pronunță şi chiar se şi pronunța la voia întâmplării, dar care Dinu ştia de acum că e ecoul întârziat al unor reflecții tăcute, duse cândva de ea până la capăt, Irmgard îi spusese că ea nu aderă la tentația aceasta din ce în ce mai răspândită a emigrării. Că, indiferent de neajunsurile comunismului, dacă ei ar putea intra cât de cât în normalitate, de pildă printr-o amnistie de care Dinu va beneficia până la urmă, ea nu vede pentru ce ar trebui să părăsească această țară, care este în primul rând a lui, dar în care s-a născut şi a învățat din ce în ce mai mult să o cunoască şi să o iubească şi ea, în care au prieteni buni şi multe frumuseți pe care nici pe departe nu au apucat să le vadă împreună. Desigur, ea avea părinți şi un frate în Germania, şi problemele lor materiale probabil că s-ar rezolvat mai bine acolo, dar ei se puteau mulțumi şi cu mai puțin şi, în schimb, nu se mai angajau într-o nouă bătălie de adaptare la un mediu care, în special, nu era cel al tradiției lui Dinu şi oricum implica nu numai satisfacții, ci şi dezamăgiri, pe care ea, nemțoaica, le anticipa mult mai conştient decât mulți români.

Aşa că Dinu şi Irmgard, în ciuda aventurii lor româneşti, dar şi a unor posibilități pe care le-ar fi avut totuşi în RFG, nu se entuziasmau deloc la gândul plecării în Occident, ci cultivau speranța unei vieți ceva mai indulgente cu ei, dar dusă împreună şi fără regrete pe pământul României. Că toate neamurile lui Irmgard erau în Germania, iar ea se hotăra să rămână în România, Dinu era conştient că nu era o renunțare uşoară pentru ea, pe care el o simțea ca pe o jertfă adusă de Irmgard întâlnirii unice dintre ei.

Această hotărâre pe care vroiau să o ia înaintea destinului lor comun a primit o întărire neaşteptată după ce mama lui Irmgard, alăturându-se primului grup de turişti din Austria, a putut să-l vadă, scurt, pe Dinu, folosindu-se întreg tacâmul de măsuri preventive antisecuriste. Şi, conducându-se după ştiinţa inimii ei generoase, i-a spus lui Irmgard că, oricât i-ar fi de grea despărţirea îndelungată de fiica ei, consideră că locul lui Irmgard este alături de Dinu, în ţara lui. Între mama lui Irmgard şi Dinu se născuse din prima clipă una dintre acele afecţiuni care ţin o viaţă întreagă. Sigur că valul de entuziasm al emigrării mult visate creştea năvalnic în jurul lor, de la colegii lui Peter de la şcoala lutherană până la multele familii româneşti, fermecate de mirajul Occidentului, dar Irmgard şi Dinu îşi aveau universul lor rezistent la asemenea influenţe.

Şi totuşi, razia neizbutită a securiştilor la întreprinderea Adesgo fusese o detunătură cu ecouri prelungite. Pentru prima oară ei fuseseră pe cale să străpungă zidul conspirativ ridicat în jurul lui Irmgard. Chiar şi sub formă de insucces, această escapadă poliţienească rămânea un avertisment adresat punctului cel mai sensibil. Şi, pe urmă, mai rămăsese şi drumul încă nedibuit, dar conţinut în formula de magie neagră „Ardeleanu." Iar acest drum, odată descoperit, ar fi dus direct şi fără întârziere tot la Irmgard. Aşa că, după ce a trecut primul şoc al ameninţătorului simulacru de succes al securiştilor, demascat de Dinu, dar nesecat pentru totdeauna, şi al doilea şoc, al îndemnului la autodenunţ, cu care a trebuit să se bată Irmgard faţă de cea mai bună prietenă a ei, şi după ce Dinu şi-a găsit un nou refugiu provizoriu pe salteaua instalată pe parchetul dormitorului familiei Nanca, el a intrat într-una dintre cele mai grele dezbateri cu sine însuşi, la capătul căreia nu a putut scăpa de concluzia că funia a cam început să se apropie de par, şi, prima ameninţată fiind Irmgard, vor trebui să renunţe la vechiul vis de-a nu părăsi România şi să încerce cel puţin o punere la adăpost a ei prin plecarea în Germania. Orice asemenea demers, în general, nu se putea rezolva repede, dar la ei timpul acesta cu care urmau să intre în luptă era prelungit şi de date aparţinând situaţiei lor speciale. În primul rând, trebuiau să-i comunice cu

cuvinte bine alese mamei lui Irmgard o schimbare fundamentală de intenții, care venea în contradicție cu ceea ce ea însăşi găsise că este frumos şi înțelept până atunci. Căci ei căzuseră toți trei de acord, iar mama lui Irmgard (bineînțeles, necunoscând gravitatea poveştii) căutase să-i convingă pe ai ei din Germania că Irmgard e normal să rămână cu Dinu în țara lui, iar acum ei îi comunicau direct şi indirect că Irmgard trebuie să părăsească România. Şi aceasta nu pentru că ar fi vrut să se despartă pentru totdeauna de Dinu. În al doilea rând, indiferent ce avea mama lui Irmgard să întreprindă în Occident în sensul dorinței lor schimbate, Irmgard trebuia mai devreme sau mai târziu (preferabil mai devreme) să depună la autoritățile din România o cerere de plecare. Or, aceasta venea după ce abia scăpaseră cu bine din aventura de la Adesgo şi, oricum, se puteau teme că, indiferent de mulțimea demersurilor familiei, cererea oficială a lui Irmgard să declanşeze şi vreo examinare sau chiar observație mai specială asupra ei, care continua să se întâlnească, luând precauțiile de rigoare, cu Dinu. Se putea spune că noul lor proiect, dureros, dar necesar, trebuia precedat de o nouă muncă de lămurire în Germania – după ce îl surprinsese pe tatăl ei spunându-i că rămâne în România, trebuia să-i ceară acum ajutorul pentru o operațiune contrară, cea a venirii în Germania – dar şi de o explorare pe cât cu putință a riscurilor care s-ar fi putut naşte pentru duo-ul Dinu-Irmgard în țară prin însăşi punerea în mişcare a procedurii legale de emigrare a ei.

Preocupat de tot felul de gânduri în legătură cu acest proiect, pe care el însuşi îl lansase şi la care trebuia să contribuie chiar şi cu inima îndoită, Dinu şi-a adus aminte de o cunoştință prețioasă. Cu ani de zile mai înainte, un inginer constructor, cu mari succese profesionale, dar şi cu ataşamente neuitate la lupta național-anticomunistă şi pe care Dinu îl cunoscuse în afara cercului său de prieteni, îi recomandase un tânăr ofițer de Miliție originar din Bucovina, momentan beneficiind de un lung concediu medical, dar care putea pătrunde în multe locuri şi beneficia de informații şi influențe utile datorită faptului că avea un unchi cu gradul de general şi rol important.

Pupăzan era un tânăr înalt, zvelt, cu o figură deschisă şi o seriozitate politicoasă, presărată cu un umor adeseori amar, dar niciodată defetist. Dinu fusese de-a dreptul surprins de intensitatea criticilor lui antibirocratice şi anticomuniste. Dacă recomandarea lui nu ar fi venit din partea unui om nu numai sigur, dar şi cu multă experienţă în hărţuiala cu comunismul, ai fi avut chiar motive să te pui în gardă. Dar Pupăzan avea ceva convingător în însăşi firea lui amabilă, dar severă şi care nu suporta minciuna şi falsitatea. Îi mărturisea lui Dinu (şi acesta întrevedea o umbră de tristeţe durabilă dincolo de sprinteneala glumei virile) că toată nenorocirea lui se trăgea din faptul că unchiul, generalul, îl convinsese să intre în Miliţie. Şi, după ce devenise ofiţer şi îşi dăduse seama că nu se poate adapta, îl rugase ca cel puţin să nu-şi dea demisia, un gest prea dur după ce toţi ştiau că e nepotul lui. Aşa că îşi găsise o cale de desprindere treptată şi nespectaculoasă printr-un concediu medical de durată. La un moment dat, i-a povestit lui Dinu cum, încercând să mai obţină o prelungire a respectivului concediu peste toate normele şi prescripţiile obişnuite, se internase câteva zile într-o clinică pulmonară, unde o laborantă, bună prietenă, îi falsificase analiza, înlocuindu-i sputa cu aceea a unui bolnav real de tuberculoză. Totul pentru a se salva deoarece se afla între ciocanul (situaţiei foarte prestigioase a unchiului general) şi nicovala scârbei lui de servituţile comuniste, de care chiar şi unchiul ştia fără să-şi dea probabil seama de gradul ei de virulenţă.

Dinu îi făcuse, la rândul lui, cunoştinţă lui Pupăzan cu Radu, pentru caz de nevoie. Căci, în spaţiul pentru ei exotic al Miliţiei, Pupăzan era primit pretutindeni cu simpatie şi deferenţă. Atât numele unchiului general, cât şi stilul lui realist şi tranşant, dar prietenos, îi deschideau tot felul de uşi nu numai la convorbiri, ci şi la intervenţii de multe ori salvatoare. Minte iute, chiar puţin nerăbdătoare, era greu de crezut că el nu-şi dăduse seama că situaţia legal-politică a lui Dinu nu era chiar în regulă, dar una dintre calităţile lui Pupăzan era absoluta discreţie. Oricum, toate cele câteva întâlniri pe care le-a avut Dinu cu Pupăzan începeau cu un tur de orizont politic care din partea tânărului ofiţer de Miliţie în concediu prelungit semăna mai mult cu un rechizitoriu,

în care conducerea comunistă nu-şi găsea nici o cruţare. Încă o dată spus, dacă nu i-ai fi fost recomandat de un om sigur şi dacă din prima clipă nu s-ar fi dovedit atât de operativ şi eficient, fără urmă de fanfaronadă, te-ai fi putut speria ca de un agent provocator. Dar mai era şi o bună-cuviinţă şi înţelepciune tradiţională, parcă venite de pe meleaguri îndepărtate, bucovinene, care muiau asperităţile acestui tânăr dezamăgit, care renunţase destul de înveninat la uniformă. Şi, în fond, Dinu a avut de la început până la sfârşit încredere în Pupăzan. Îi păstrase numărul de telefon, l-a găsit şi s-au întâlnit imediat:

„Domnule Pupăzan, nu ştiu dacă ai pe cineva la circa de Miliţie din zona Izvor?" „Am acces la un om serios de acolo." „Problema ar fi de data aceasta următoarea: vrem să aflăm dacă Irmgard Johanna Ludwar are vreo menţiune specială la fişa ei de populaţie de acolo. Noi am vrea ca ea să înainteze o cerere de plecare la părinţi, în RFG, dar, pe de o parte, ea nu le-a spus niciodată până acum că are un tată şi o mamă în Germania şi, pe de altă parte, dacă am şti că e în dosarele Miliţiei ceva care e mai bine să nu-l răscolim, am amâna depunerea cererii." „Nici o grijă. Omul meu de acolo nu pălăvrăgeşte şi are interesul să fie amabil cu mine. În trei zile aveţi rezultatul."

S-au reîntâlnit, cu punctualitatea ireproşabilă a lui Pupăzan: „Domnule Rogojeanu, nu cred că doamna are motive să-şi amâne cererea. Amicul cu care am vorbit a verificat temeinic şi a răspuns clar. Nu este nici o menţiune periculoasă la fişa doamnei. A fost o schimbare de nume însoţită de un aviz de la Direcţia de Evidenţă a Populaţiei, în urma unei cercetări făcute de ei, dar aceasta e o chestiune benignă. Nu există nici cazier, nici reclamaţii şi nici vreo punere sub observaţie. Rezultatul analizei e bun şi calea e liberă!"

O ascunzătoare cu fund dublu

Pentru ca soluţia găsită în momente disperate la familia Nanca, în bulevardul Dacia, să nu se prăbuşească, ar fi fost bine ca şi de data aceasta Dinu să mai întrerupă din când în când

dormitul acolo, pentru a nu face să se nască întrebări periculoase. Erau departe vremurile frumoase când Dinu mai putea jongla cu alternative, când la Irmgard, când la Radu... Şi totuşi, coarda nu trebuia întinsă prea mult în bulevardul Dacia. Aşa că Dinu şi Irmgard, chiar forţând puţin lucrurile, au folosit prima şansă care a apărut, cât de inedită şi de scurtă durată ar fi fost ea. De data aceasta era vorba de o cunoştinţă mai aparte a lui Irmgard. O întâlnise mai de mult într-un cerc de cunoscuţi ai Feliciei.

Lilian Vişan era o fiinţă inteligentă care putea fi foarte mucalită şi simpatică, dar şi dificilă, până la a fi insuportabilă. Poate că oscilaţiile ei între farmec monden şi iritabilitate vindicativă, între comunicativitate generoasă şi agresivitate împinsă până la obtuzitate s-ar fi putut explica şi prin biografia ei secretă, din care Dinu aflase câteva crâmpeie în timp. Cea cunoscută colegilor de la un birou al Ministerului Comerţului Exterior, ca austriacă uşor excentrică, competentă, dar neconformistă, cu iz antiregim şi abilitatea întorsăturii glumeţe, era, în fond, o evreică refugiată din Austria după anexarea acesteia de către Germania lui Hitler. Tânăra vieneză, cu o îngrijită cultură germană şi destul de desprinsă de tradiţia evreiască, se găsise brusc în faţa primejdiei de a fi deportată împreună cu fratele ei. Prin relaţiile de care dispunea, a reuşit să obţină pentru ea şi frate o emigrare urgentă în Turcia. În acest punct de pornire al fugii ei din faţa naziştilor intervenise însă o întâmplare tragică, despre care nu vroia să vorbească, dar pentru care resimţea o vinovăţie, se produsese sau comisese o indiscreţie, o greşeală, nu se ştia ce, în urma cărora fratele a fost prins şi până la urmă şi-a pierdut viaţa, aşa că numai ea a putut ajunge în Turcia. Dar odiseea lui Lilian a continuat. Ea povestea că turcii s-au purtat foarte grosolan şi inuman cu acei evrei refugiaţi, între care se găsea şi ea. Situaţia devenindu-i insuportabilă, şi-a încordat încă o dată toate forţele şi a pus la bătaie cunoştinţele pe care le avea, găsind acea soluţie care a adus-o în România. Anume, a găsit prin cineva de la ambasada română posibilitatea încheierii unei căsătorii fictive cu un român, în baza căreia a devenit cetăţean român şi s-a stabilit definitiv în România, nemaiavând nimic de suferit şi în curând

făcându-şi legături printre oamenii din societatea bună din Bucureşti. Dar firea sau destinul nu au scutit-o, în timp, de dificultăţi de alt gen. Pe de o parte, le era simpatică prietenilor şi colegilor, pe de altă parte, putea deveni uşor capricioasă, nerăbdătoare, supărăcioasă. Aşa că, din vieneza care încânta prin poantele bine puse şi glasate cu mici greşeli de limbă, care le făceau şi mai nostime, a început să devină din când în când cam arţăgoasă, şi-a stricat unele prietenii, resimţea o anumită izolare la care nu îşi dădea seama că ea însăşi avea o considerabilă contribuţie. Încet-încet, aparenta nonşalanţă a început să se înveneneze, umorul s-a pomenit întunecat de o anumită melancolie. În Irmgard şi în Dinu, despre a cărui situaţie nu ştia nimic, dar pe care îl simpatiza fără complicatele ei reticenţe, Lilian îşi căuta un fel de ultim reazem, un refugiu armonios, o căldură în răceala însingurării ei crescânde, iar cei doi căutau, pe cât puteau, să-i arate că nu o abandonează. De pildă, pe timpul când Dinu se găsea încă în Izvor 102, nu o lăsau singură de Crăciun, invitând-o la pomişorul lor, şi aşa sărbătorit numai între ei...

Dar evoluţia lui Lilian devenea din ce în ce mai îngrijorătoare. Apogeul crizei l-a declanşat un eveniment din afară şi reacţia lui Lilian la el. În Israel se judeca procesul lui Adolf Eichmann pentru organizarea deportării evreilor între 1941-1945. Ziarele româneşti relatau despre proces şi, la un moment dat, au menţionat numele unui avocat din RFG, Servatius, care a apărut ca apărător legal al lui Eichmann la proces. Lilian nu le spusese lui Irmgard şi Dinu că îi scrisese personal o scrisoare, în Germania, lui Servatius, reproşându-i amar faptul că el, ca german, a admis să figureze ca apărător al unui ucigaş de talia lui Eichmann. Dar Lilian a ţinut pentru ea nu numai iniţiativa acelei scrisori vehemente trimise în RFG, ci şi faptul că Securitatea a luat legătura cu ea, cerându-i să le spună de unde îl cunoştea ea pe Servatius. Îi reproşau într-un fel şi că a luat o asemenea iniţiativă, fără a se consulta cu ei în prealabil.Toate acestea au împins încordarea nervoasă a lui Lilian la maximum, – care şi aşa se afla în conflict acut cu conducerea de la serviciu pe tot felul de motive – ceea ce a dus la o încercare de sinucidere. Din fericire, a fost salvată la timp, dar

caruselul absurdităților nu s-a oprit aici, pentru că (lucru pe care Dinu îl afla pentru prima oară) în România comunistă exista o lege care condamna tentativa de sinucidere. De aici noi discuții penibile şi aberante cu autoritățile. Rezultatul a fost că Lilian s-a îmbolnăvit de o depresie care a impus (mai ales având în vedere încercarea de sinucidere) internarea ei într-o secție a spitalului de boli nervoase, Irmgard fiind singura pe care a anunțat-o. Dinu şi Irmgard au vizitat-o la spital. Internarea avea ca scop şi o pauză în relațiile ei cu conducerea întreprinderii unde lucra şi cu care îşi continua tensiunea şi controversele. Se simțea totuşi mai bine, citea şi căuta să se întărească pentru revenirea la viața normală. Cei doi au vizitat-o din nou şi, pentru că le-a vorbit de garsoniera ei din Piața Rosetti, frumos mobilată, căreia îi ducea lipsa şi grija, Irmgard a întrebat-o dacă nu ar vrea să le dea lor cheile: „Dinu este şi aşa înghesuit de vizita unor rude şi, dacă ai fi de acord, ar putea dormi şapte-opt zile în garsoniera ta. E vorba numai de nopți, căci în timpul zilei e şi aşa foarte prins. Ar veni numai seara şi ar pleca dimineața şi, cu ocazia aceasta, ar mai vedea şi dacă totul e în regulă cu garsoniera şi florile tale." Lilian a fost de acord imediat, şi Dinu a primit cheile. Ea nici nu visa cât de bine cădeau aceste înnoptări alternative pentru Dinu. El nu o vizitase niciodată în trecut pe Lilian, dar, cu explicațiile date de ea şi observarea terenului efectuată de el, s-a organizat de minune.

În condițiile vieții de fugar, asemenea locuințe, despre care se ştia că proprietarul era plecat temporar, puteau fi ideale şi în orice caz îi ofereau o senzație de securitate neobişnuită pentru el prin aceea că se putea încuia pe dinăuntru, existând justificarea de a nu se răspunde la nici o sonerie sau la apel. În cazul garsonierei de la etajul acelui bloc din Piața Rosetti, cea mai bună metodă pentru Dinu era să pătrundă liniştit, ca un vizitator oarecare, pe la orele şapte-opt şi să rămână până dimineața după ora nouă, când oamenii şi în special vecinii de palier plecaseră la serviciu. Încolo, atenție ca jaluzelele să fie bine trase şi lumina din vestibul stinsă, apa să nu facă zgomot în baie, iar radioul dat cât mai încet. Pentru Dinu a fost un

adevărat dezmăț individualist, încât îşi putea lua chiar şi o masă frugală, gătită de el însuşi la un reşou al lui Lilian. Dimineața observa prin vizetă dacă nu era mişcare pe hol şi ieşea, coboara, cu pas de om ocupat, treptele blocului. Iar fiecare zi de absență completă în bulevardul Dacia îi era de ajutor pentru acoperirea aranjamentului pe termen lung în camera Danei. Bineînțeles că garsoniera din Piața Rosetti rezolva numai nopțile, dar aceasta se încadra în programul pentru care Dinu se antrenase de ani de zile.

Din păcate, gospodăria nocturnă a lui Dinu n-a avut viață lungă, pentru că Lilian s-a întors acasă. Dar poate că ar fi mai bine spus „din fericire" față de ce au aflat la scurt timp după aceea. Lilian i-a povestit lui Irmgard ceva pe care ezitase sau nu considerase că era de menționat înainte de predarea cheilor în mâinile lui Dinu, şi anume că mai era un rând de chei pe care le predase unor securişti, pentru ca, o dată pe săptămână, miercurea, între orele 14 şi 19, ei să poată folosi garsoniera pentru treburile lor. Nu era pentru prima dată când Dinu afla de asemenea accese, de obicei pentru o dată pe săptămână, obținute prin constrângere de securişti pentru a-şi putea primi colaboratorii şi informatorii nu în birourile lor, ci în locuințe private. În felul acesta, informatorul era scutit de riscul de a fi văzut întrând în clădirile Ministerului de Interne şi – gândea Dinu – poate se urmărea şi stabilirea unei atmosfere mai familiale între securist şi rețeaua lui de informatori. Nae Tănăsescu, avocatul de origine oltenească din Bucureşti, care a ținut tot timpul legătura cu el, ştiind că era urmărit, îi relatase lui Dinu cum securiştii încercau să obțină de la propriii lui clienți, în întâlniri ținute în asemenea locuințe particulare, declarații denunțătoare, inclusiv împotriva avocatului lor, iar inginerul Pânzaru se sfătuia cu prietenii intimi cum ar putea revoca cedarea pe care i-o storseseră securiştii de a dispune o după-amiază sau două de locuința lui aflată într-un bloc. Dar, dacă ar fi ştiut că şi garsoniera lui Lilian era grevată de o asemenea obligație, nici nu i-ar fi trecut prin minte să doarmă o singură noapte acolo. Lilian i-a explicat lui Irmgard că, în încâlceala de mustrări ale Securității după dispute, divergențe şi conflicte cu cei

de la întreprindere, la un moment dat, securiştii i-au promis că o vor apăra de o eventuală concediere şi, în schimb, au insistat să le conceadă garsoniera o dată pe săptămână, după-amiaza. Acum şi-a dat şi Irmgard seama de ce, de voie, de nevoie, Lilian îi făcea vizite prelungite miercurea după-amiaza, iar Dinu a trebuit să constate că, pentru scurt timp, se ascunsese într-o garsonieră pentru care avea chei nu numai el, ci şi Securitatea.

Două întâlniri

Trecând prin dreptul Cişmigiului, Dinu s-a pomenit faţă în faţă cu fostul lui coleg şi prieten din clasa I-a şi a II-a de liceu de la Drăgăşani, Michel Kleinberg. Nu mai era în strălucitoarea uniformă de maior de aviaţie, aşa cum se întâlniseră cu câţiva ani în urmă în Piaţa Romană. Şi atunci şi acum prietenia curată din anii copilăriei şi despărţirea atât de îndelungată aureolau revederea de ambele părţi, dar Dinu, găsindu-se brusc în faţa figurii lui Michel, în care efluviile spontane ale unei sensibilităţi vioaie alternau cu un râs din toată inima, pentru care umorul lui înnăscut găsea tot felul de motive, nu putea fi sincer până la capăt, ci lăsa închis ermetic secretul căutării lui de către Securitate. Nu se putea altfel, şi lucrul acesta îi răpea ceva din autenticitatea întâlnirii, la care se adăuga şi un element de promisiune fără nici o acoperire în realitate atunci când, şi în cazul lui Michel, ca de atâtea ori, trebuia să răspundă la întrebarea „Când ne mai vedem?“ cu cererea unui număr de telefon pe care dinainte ştia că nu îl va folosi niciodată.

Michel nu mai era în aviaţie, ci revenise în civilie, lucrând la organizaţia de partid a capitalei sau judeţeană. Probabil o retrogradare, pe care însă, chiar dacă la vremea ei nu o fi dorit-o, nu părea să o mai regrete. Oricum, politica nu a fost tema scurtei convorbiri dintre foştii colegi, ci cel mult efectele ei umoristice. S-a plecat de la marea veste pe care i-a dat-o Michel că, între timp, se căsătorise. Şi aici se intra în amuzamentul care părea să fie sub cele mai felurite întruchipări

un înger nevăzut al vieții lui Michel. Căci soția lui, fiica unui locotenent-colonel de jandarmi de la Drăgășani, pe care Dinu și-o amintea ca elevă de liceu, drăguță, voluntară și poznașă, era o anticomunistă teribilă. Cei doi păreau să se iubească, dar: „Închipuie-ți, Dinule, prin ce trec când, pentru a respecta convențiile, îl invit la masă pe câte unul dintre cei de la organizația de partid. Masa e excelentă și buna dispoziție în urcare, și atunci ea începe să critice guvernul. Dacă îi fac semne pe sub masă, nu reușesc decât să o înverșunez. Ascute atacul, începând să-l îndrepte direct și împotriva greșelilor partidului. Mă trec toate apele. Ultima speranță e că respectivul nu pricepe toată gravitatea diatribelor sau că se lasă anesteziat de farmecul ei buclucaș combinat cu deliciile culinare. După ce pleacă musafirul, eu încerc să stopez aceste fapte necugetate, să-i scot în evidență neajunsurile pe care mi le poate provoca la serviciu, dar parcă aș pune paie pe foc. Pe urmă, încep să sper într-o domolire a spiritului războinic și iar mai invit pe câte unul. Și totul se repetă ca într-un scenariu comandat. N-ai ce-i face..., mai ales că-i o fată admirabilă." Dinu vedea prin fereastra acestei povestiri spontane și ceva din destrămarea peisajului ideologic al lui Michel, o mișcare de tranziție în două direcții: spre vechiul Michel din copilărie și spre viitorul Michel, destul de înaintat pe vechiul și totodată noul lui drum. „Dinule, vino odată la noi la masă. Față de tine, nevastă-mea nu va desfășura, vorba cântecului, «decât flori și armonie», iar pentru mine ar fi un prânz fără griji politice!..." Despre grijile lui de tip special, nu venise încă timpul ca Dinu să i le mărturisească lui Michel...

A doua întâlnire, tot atât de întâmplătoare, s-a petrecut pe una din străduțele din spatele cinematografului ARO. L-a ajuns din urmă și l-a luat de mână Radu Miulescu. Era cu doi-trei ani mai mare decât el și îl cunoscuse la Râmnicu Vâlcea. Nu erau prieteni, dar îi lega amintirea micii lumi atât de colorate a orășelului din primii ani de după război, unde într-o atmosferă atât de intimă și de patriarhală pătrunseseră deja adierile neliniștitoare și păsările răpitoare ale timpurilor noi. Orașul avea o cafenea studențească unde erau suspendate nu numai orice deosebiri de clasă, ci și cele dintre băieții studioși și cei care

după terminarea liceului preferaseră luminilor disciplinate ale Universității de la Bucureşti dezordinea măruntelor aventuri provinciale şi a expedientelor autoindulgente, despre care cei rămaşi acasă nu făceau mari secrete față de foştii colegi de la liceul Lahovary veniți în vacanță de la facultățile din Bucureşti. Chiar şi cei mai serioşi şi silitori dintre ei mai treceau pe la cafeneaua amintirilor adolescentine, a mărturisirilor necenzurate şi a jocurilor de noroc interzise, la care numai câțiva participau, dar pe care le cunoşteau, dar nimeni nu le denunța.

Radu Miulescu nu respingea nici el această ocazională revedere şi lejeră comunicare între speciile răzlețite după ce îşi luaseră zborul din acelaşi tradițional porumbar care rămânea liceul Alexandru Lahovary din Râmnicu Vâlcea, dar, fără a renega solidaritatea de generație, o făcea cu o tentă de maturizare interioară discretă, cu un zâmbet în care înțelegerea se înrudea cu depăşirea. Dinu ştia că Miulescu, în ciuda tinereții lui, făcuse câțiva ani de închisoare, în care se pare că se îmbolnăvise de plămâni, lucru pe care nu l-ai fi bănuit privindu-i apariția robustă. Doar figura deschisă şi sensibilă păstra o anumită paloare. Se întâlniseră scurt şi rar în anii aceia când comunismul pătrundea pe căi văzute şi nevăzute şi în Râmnicu Vâlcea, dar de ajuns ca să ştie că făceau parte din aceeaşi tabără condamnată la o defensivă multiformă, dar fără termen.

„Domnule Dinu, ne-am mai întâlnit de câteva ori pe stradă, dar de data aceasta nu vreau să ne mulțumim cu un salut în treacăt. Eu locuiesc în apropiere, am un mic concediu şi te invit la mine, să stăm puțin de vorbă. Cine ştie când ne mai întâlnim din nou!“

Printr-o mătuşă a lui Dinu de la Râmnicu Vâlcea, care îi fusese acestuia cândva profesoară de latină şi dirigintă şi pe care o aprecia foarte mult, probabil că Miulescu ştia că Dinu nu stătea prea bine cu autoritățile, dar era greu de crezut că Valerica îi spusese mai mult. Dinu retrăia în clipa aceea veşnica ambivalență dintre plăcerea de a intra în comunicare cu un om valoros şi certitudinea impusă de împrejurări că ea nu va putea fi continuată. Dar invitația lui Miulescu era una dintre acele care nu pot fi respinse. Ştia că el este căsătorit cu o

doctoriță care, ca şi el, era o persoană de profundă credință creştin-ortodoxă, practicată fără nici un ocoliş. „Nevastă-mea nu este acasă. Pe de o parte, îmi pare rău, pe de alta, îmi va fi mai uşor să-mi spun păsul."

Au intrat într-o încăpere cu covoare olteneşti şi străjuită de icoane vechi. „Trebuie să-ți mărturisesc că îmi este ruşine de dumneata, care, fără a intra în amănunte, îmi dau seama că nu ai serviciu şi te găseşti într-o situație mai proastă decât a mea, şi totuşi eu sunt cel deprimat, trec prin nişte descurajări prelungite. Or, tocmai eu sunt ultimul care are dreptul la asemenea depresiuni după ce am trăit atâtea manifestări ale puterii lui Dumnezeu, mi-a fost dat să cunosc dovezi concrete ale voinței Lui iubitoare. Nu există o mai nescuzabilă ingratitudine. Şi totuşi iată-mă!"

„Descurajările acestea nu ating ființa dumitale adâncă, identitatea dumitale umană şi religioasă. Chiar din felul cum le descrii şi le califici înseamnă că la mijloc este o slăbiciune a cărnii (în cazul acesta e vorba de fiziologie, hormoni, o slăbire a vitalității, un fenomen psihic, nu un act spiritual). Nu vreau să minimalizez nici neliniştea şi nici suferința dumitale, dar vorbeşti despre ele în termeni care arată că poți fi şi eşti mai presus de ele în sensul religios, adică cel decisiv al existenței noastre reale."

„Îmi pare bine că îmi răspunzi intrând în inima lucrurilor. Rămâne totuşi, ca un ghimpe, nemulțumirea devoratoare că, ştiind ceea ce ştiu, nu îmi mai găsesc de câtva timp linia de plutire, cumva cedez în fața absurdului, pe care îl întâlnim la fiecare pas. E o iritare şi o înfrângere repetată."

„Sentimentul acesta al absurdului, care după ce a îmbibat imaginația literară începe să se scurgă în psihologia cotidiană, este un produs al epocii (poate cauză şi efect în acelaşi timp), dar şi o dovadă în fond a netrăiniciei epocii, a sterilității ei, în măsura în care este, vrea să fie o epocă a necredinței. Căci absurdul, sentimentul de frustrare pe care îl are omul izbit de ideea că viața este sau poate fi pradă a absurdului e o manifestare a ororii în fața lipsei de sens. Or, cum s-ar fi putut ivi, la o ființă supusă continuu schimbării, ciocnirii cu adversități

şi forţe anihilatoare, ideea a ceva care nu e rodul întâmplării? Cum ar fi putut temporalul haotic (şi omul îi aparţine şi el în parte) naşte ceva care este mai presus de ubicuitatea hazardului – Sensul? Nu apelând la o logică formală, ci scrutându-ţi adâncurile propriei experienţe, vine o clipă când nu mai conchizi, ci ştii că Sensul există, că el lucrează în şi prin lumea cea „întâmplătoare." Proclamarea absurdului, când nu este simplu joc intelectual sau artistic, este un semn de suferinţă a propriei dezacordări sau a închipuitei dezacordări a lumii, un strigăt de alarmă, un *horror vacui,* o căutare după acea credinţă fundamentală în izvorul tuturor sensurilor, Dumnezeu."

Discuţia era dominată de depresiunea cu care Miulescu se confrunta, condamnând-o în numele credinţei lui vii, dar nereuşind întru totul să o uite, însă cu acest prilej Dinu era plăcut surprins de bogăţia de lecturi din literatura filosofică şi religioasă franceză mai nouă, pe care Miulescu nu numai că şi le însuşise, ci le fertiliza cu ajutorul solidelor lui cunoştinţe de teologie ortodoxă şi mai ales al credinţei trăite.

Au vorbit despre Biserică, Miulescu fiind în situaţia de a o frecventa pe ea şi pe oamenii ei într-un mod care de mult îi devenise imposibil lui Dinu. I-a povestit o întâmplare despre patriarhul Iustinian Marina, pe care o deţinea, direct sau indirect, de la un călugăr de la mânăstirea Cozia:

„Patriarhul a vizitat mânăstirea, unde, stând seara de vorbă cu starețul şi cu călugării, au ieşit la iveală unele nemulţumiri mai adânci ale unor călugări. Poate că acestea depăşeau prin profunzimea lor planul local. Pe urmă, călugării l-au condus în camera de culcare, rezervată numai voievodului sau ierarhului. Dimineaţa, când s-a reîntâlnit cu călugării, patriarhul era schimbat la faţă şi le-a spus: «Ce mi-aţi făcut, fraţilor?»" Părerea celui de la care aflase Miulescu era că exista o tradiţie că în acea cameră în care dormise patriarhul putea apărea duhul ctitorului sau al unui sfânt, care i-a spus ceva decisiv patriarhului Iustinian. Povestirea lui Miulescu oglindea nu numai partea de acută îngrijorare şi protest din rândurile monahilor aflaţi sub împilarea şi asaltul puterii atee, ci şi speranţele

puse în hotărârea patriarhului de a rezista şi de a găsi drumul salvator pentru Biserică.

Dinu i-a împărtăşit şi el o amintire mai veche, de prin 1945, despre patriarhul Iustinian. „Îl cunoscusem, la Râmnicu Vâlcea, pe el şi pe fiul lui. Într-o zi, rămăsesem în drum datorită unei defecţiuni la o maşină spre Olăneşti, când s-a oprit brusc un automobil negru, din care m-am auzit strigat. Era Iustinian Marina, între timp devenit mitropolit vicar al Iaşilor. Văzând că sunt la nevoie, mi-a oferit imediat să mă ia cu maşina care avea acelaşi ţel, Olăneştii. Tânărul care eram atunci a fost impresionat de modul prietenos şi deschis în care a vorbit cu mine până la destinaţie. Eram numai noi doi şi şoferul şi, printre altele, îmi amintesc că mi-a spus: «Nu avem o situaţie uşoară la Iaşi, căci acolo totul este condus de străini şi de comunişti, care ar vrea să domine şi Biserica».“

Intensificarea căutării lui Dinu de către securişti se încadra într-o mai largă recrudescenţă a activităţii aparatului represiv, care, după adormirea „spiritului de la Geneva“, începuse să-şi recâştige priorităţile, ca apoi să se mobilizeze de la cel mai înalt nivel (lucrul acesta se vedea din febrilitatea şi un fel de panică a subalternilor faţă de conducerea lor superioară), mai ales după seismul revoluţiei maghiare. Dinu înţelesese mai de mult că, în afară de arestările determinate de evenimente, se ordonase şi o revizie a tuturor cazurilor încă nerezolvate până atunci, dintre care făcea parte şi al lui, cu instrucţiuni de soluţionare în cel mai scurt timp. Toate acestea le afla Dinu nu numai din mediul general, faţă de care nu a devenit niciodată impermeabil, în ciuda existenţei lui conspirative, dar mai ales, foarte concret, din relatările pe care le primea din când în când asupra atitudinii, spuselor, somaţiilor şi presiunilor exercitate de securişti asupra propriilor lui prieteni şi cunoscuţi la care ajunseseră. De altfel, dacă curba aceasta ascensională a scotocelilor prin vechiul dosar şi al abordărilor din nou ale unor oameni pe care îi mai „storseseră“ de informaţii despre Dinu cu mulţi ani în urmă nu s-ar fi adăugat la „racolarea“ recentă a lui Radu şi Nicu (în fond total iluzorie, dar nu mai puţin apăsătoare), nici Dinu nu ar fi

ajuns la concluzia dureroasă că Irmgard trebuia să-l părăsească şi să plece în Germania.

Însă, paralel cu această furtună internă, se petreceau pe plan internaţional evenimente care şocau nu numai stilul, ci şi substanţa relaţiilor din „marele lagăr socialist." Istoria începea să producă şi aici surprize. Căci cine s-ar fi aşteptat ca între „patria socialismului" şi China (comunizată tot cu ajutorul ei) să se ajungă la un conflict deschis? Acest început de erezie epocală era aproape de neînţeles pentru comunistul de rând, dar şi pentru necomunistul obosit de o istorie amputată de imaginaţie. Şi, pentru ca omul de pe stradă să fie şi mai depăşit de evenimente, mai intervenea şi faptul – ţesut la etaje unde în veci el nu va avea acces – că Bucureştii nu se aliniau Moscovei, ci se apropiau de comuniştii chinezi.

Dinu, care mai de mult ajunsese la concluzia că înfrângerea comunismului în România va veni abia după destrămarea lui în Rusia, era înclinat să vadă în acest început de conflict între cele două mari metropole comuniste, Moscova şi Pekin, un prim semnal al degenerării unui sistem care vroia să fie mondial, un simptom al contradicţiilor insolubile şi chiar speranţa unei crize până la urmă eliberatoare pentru România. În imaginaţia lui căutătoare de filoane salvatoare, ofensiva politică a Chinei contra Rusiei începea să se deseneze ca o paralelă la invazia mongolă care a trebuit să inunde Rusia şi să zguduie forţele feudale din estul şi vestul teritoriului locuit de români pentru ca primele voievodate româneşti să se ridice la viaţă statornică. Neavând nici cunoştinţele istorice şi nici liniştea analizei detaşate şi asociind deziluzionarea cu aşteptarea, cât de îndelungată ar fi fost ea, a noi puncte de sprijin, într-o luptă care ştia prea bine că nu trebuie confundată cu micul lui destin, dar şi că ea are de-a face cu destinul lumii, Dinu dădea, de data aceasta, drumul imaginaţiei, considerând că proporţiile evenimentului o permit.

Dar chiar în imediata lui apropiere s-a lovit de o chemare la „realism." De pildă, soţul Danei considera că nu era posibil un conflict între cele două mari puteri ale aceluiaşi comunism, Uniunea Sovietică şi China. „Nu este vorba de un simplu

război al vorbelor", răspundea Dinu. „Dacă nu ar fi existat un conflict real, niciodată asemenea vorbe nu ar fi apărut la nivelul acesta, tocmai pentru că şi unii şi alţii sunt comunişti", căuta el să spargă zidul pus în faţa acestei noutăţi istorice. „Poate fi chiar o tactică premeditată a Moscovei şi a Pekinului, de a simula neînţelegeri pentru a adormi vigilenţa vestului în vederea câştigării de timp pentru lovitura finală", replica soţul Danei. „Aceasta este o posibilitate pur logică, printre multe altele. Dar, indiferent de greşelile Occidentului, nimeni nu poate conta pe reuşita unei farse de asemenea proporţii. Pe urmă, dacă urmăreşti, pe plan mai larg, prin emisiunile posturilor de radio străine, această dispută ruso-chineză şi reacţiile la ea, vei distinge tot felul de nuanţe ale iritării celor doi şi ale observării atente a celorlalţi, care lasă în urma lor speculaţiile şi infirmă ideea unei simple simulări. Există, dincolo de toate teoriile şi deducţiile, un element de empirism politic fără de care nu poţi hazarda concluzii. E vorba de experienţa politică (nu de teoria politică!) urmărită de «oameni cu experienţă», de la diplomaţi până la marii corespondenţi de presă şi de la serviciile secrete până la cancelariile occidentale. O asemenea escaladare a acestei imense experienţe nu le este posibilă la ora aceasta nici măcar urmaşilor lui Lenin, acest geniu patologic al artei conspirative."

Discuţia se învârtea însă în loc, pentru că interlocutorul lui Dinu nu era dispus să accepte acest neprevăzut istoric a cărui afirmare nu numai că era în contradicţie cu experienţe îndelung acumulate, dar avea darul de a-l irita. Căci nu numai zguduirea unor certitudini pozitive, ci, adeseori, chiar şi cea a uneia negative poate tulbura până la indignare. Dialogul dintre cei doi, care aveau acelaşi duşman şi împărtăşeau acelaşi ţel politic, se transformase, cel puţin din partea soţului Danei, în aprigă discuţie în contradictoriu, în ciuda solidarităţii dovedite care îi lega. Aici se arăta încă o dată imprevizibilul potenţial pasional al ideii politice în sine, dar şi deosebirile de structură şi reacţie afectivă ale celor doi. Totul nu se putea explica numai prin timpul şi sursele de informaţii mai extinse de care dispunea Dinu. Oricum, acesta a văzut în acele momente de irascibilitate

nestrunită a soțului Danei și o prevenire asupra a ce s-ar putea întâmpla în cazul confruntării cu securiștii ajunși, mai devreme sau mai târziu, în bulevardul Dacia.

Și atunci a luat o hotărâre cu motivare multiplă. În primul rând, viitoarea plecare a lui Irmgard ar putea precipita nevoia ca el însuși să trebuiască să se predea autorităților. Până acum, soluția – gândită la început ca provizorie și pe urmă prelungită – a ascunderii în bulevardul Dacia putuse fi privită numai ca o etapă pe un drum lung și cu sfârșit încă imprevizibil, dar de aici înainte trebuia calculat mai strâns. Plecarea posibilă a lui Irmgard nu micșora cu nimic pericolul care îl pândea pe Dinu, dar însăși încercarea (cât de problematică ar fi fost ea) lui Irmgard, odată ajunsă în Germania, de a-l răscumpăra pe Dinu năștea de pe acum posibilitatea unei planificări oarecare a mișcărilor lui Dinu în România. Iar, în oricare din ipoteze (prindere sau predare din proprie inițiativă), un lucru era cert: aceasta nu trebuia să se întâmple într-un mod care ar fi putut să-i implice pe Dana și pe soțul ei. Dana trebuia exclusă de la pericolul anchetării în primul rând, pentru că avea o sănătate șubredă, iar soțul ei pentru că, pe de o parte, lucrul acesta nu ar fi fost leal față de el, pe de altă parte pentru că sensibilitatea lui se vedea a fi fost mai fragilă decât păruse.

Acum, interveniseră de-a lungul unor discuții, care erau totuși până la urmă de natură teoretică, unele nestăpâniri în ton și o formulare din partea soțului Danei, care, dincolo de reacția pe loc a lui Dinu, au ușurat o despărțire care, în fond, era destinată și scoaterii din cauză a celor doi în perspectiva confruntării finale a lui Dinu cu autoritățile. De altfel, nici căsnicia lor nu mai funcționa prea bine. Dinu s-a hotărât să acționeze prompt după ce s-a sfătuit și cu Dana, care îi oferea o altă posibilitate de adăpostire clandestină, la tatăl ei, fost comandor de aviație, care locuia singur în București. Nici acest domiciliu conspirativ nu era conceput ca fiind ultimul dinaintea ajungerii pe mâna anchetatorilor, căci și tatăl Danei trebuia cruțat de o ciocnire cu Securitatea, dar, dacă Irmgard reușea să plece în Germania, Dinu va putea susține că aproape tot timpul se ascunsese la ea, iar, dacă se va putea, atât el, cât și Dana vor căuta să găsească

o altă ascunzătoare decât cea de la bătrânul comandor, care şi el avea nevoie să fie apărat.

Aşa că Dinu, trăgând concluziile necesare, s-a despărţit de soţul Danei. Mica răceală intervenită la urmă nu umbrea nimic din cavalerismul, spiritul de solidaritate naţională şi curajul spontan cu care acest om, nu întotdeauna exuberant sau încrezător, îl primise pe Dinu, acceptând pericolul. Faptul că la câtva timp căsătoria cu Dana s-a destrămat a suspendat o relaţie care nici nu ar fi corespuns regulilor conspirative, dar nu şi recunoştinţa lui Dinu faţă de acest neostentativ bun român.

Comandorul

Comandorul era o fire deschisă şi onestă, dar cu unele toane care puteau deveni colerice şi, la o adică, încăpăţânat ca un catâr. De înălţime mijlocie, bine proporţionat, cu trăsături cizelate fin şi armonios, mai păstra încă în el înclinaţia de a gusta neproblematic bucuriile şi plăcerile nedenaturate ale vieţii, dar personalitatea lui, şlefuită în strâmtorile dintre epicureism măsurat şi puritanism, dintre disciplină militară şi cochetărie uşor disimulată, fusese răscolită de două flageluri: comunismul şi crizele etern recurente ale unei dureri copleşitoare provocată de o inflamare cronică a muşchiului trapez. Prima lovitură a destinului îi venise din afară, din istoria postbelică şi din exproprierea micii moşii a soţiei lui. A doua îi venise şi din afară şi dinăuntru, pentru că se pare că era datorată obiceiului acestui aviator pasionat de a zbura cu o ferestruică deschisă. Dar amândouă nenorocirile îi răsturnaseră în mod egal nu numai ritmul fundamental al vieţii, ci şi viziunea politică. Etapele biografiei mature prefaţau şi îndeplineau această inversare.

Tânărul ofiţer de aviaţie, căsătorit cu o moşieriţă, dar punând în activitatea zilnică accentul pe muncă şi nutrind idei de echitate socială, participase prin 1938 la una dintre ultimele colaborări militare ale României cu Anglia, pilotând până în ţară unul din stocul final de avioane livrate României din

Marea Britanie. Se pare că atunci avusese şi onoarea unei strângeri de mână din partea lui Churchill. Comandorul, care la scurt timp după aceea părăsise armata, rămăsese un adept înfocat al alianţei noastre tradiţionale cu Anglia şi cu Franţa şi un admirator al societăţii democratice. Intrarea noastră în sfera de influenţă a Germaniei lui Hitler şi, până la urmă, în război contra Aliaţilor îl umpluse de obidă. Şi, potrivit temperamentului lui exploziv, nu se oprise la diatribele verbale antigermane, ci trecuse, în modul lui impulsiv şi adesea utopist, la o acţiune *sui generis*.

Locuia pe atunci la Sinaia şi mai avea o „maşinuţă" şi o armă „de bun randament." Comandorul, intrat definitiv într-o civilie iritată, reuşise să-şi încropească un itinerariu al trenurilor petrolifere care veneau dinspre Ploieşti, îndreptându-se către Germania. Pleca din timp cu maşina, o trăgea la o margine de drum, din apropierea liniei ferate, şi pe urmă aştepta duduitul şirului de vagoane cisternă. Bine plasat după un copac, dar fără prudenţe excesive, deschidea focul asupra rezervoarelor de petrol, mergând pe ideea că gloanţele lui pot produce găuri prin care urma să se scurgă lichidul atât de preţios pentru maşina de război germană. Dinu nu-şi putea da seama dacă acele tiruri antigermane ale comandorului au găurit cu adevărat vreun rezervor de petrol, dar acţiunea oglindea desăvârşit o trăsătură importantă a psihologiei comandorului. Dacă indignarea sau îndârjirea lui depăşeau un anumit prag, ele trebuiau să se descarce într-o acţiune impulsivă, indiferent de logica eficacităţii.

Nu numai asemenea întreprinderi temperamentale, ci întregul ataşament al comandorului la cauza Aliaţilor a continuat fără fisură nu numai tot timpul războiului, ci şi bună vreme după 23 august 1944. A fost nevoie ca citadela convingerilor lui să fie îndelung subminată de dezamăgirile inacţiunii Aliaţilor şi până la urmă convingerea abandonării României în mâinile comunismului şi ale ruşilor, pentru ca ea să se prăbuşească definitiv. Dar, dacă la alţii lucrurile s-ar fi oprit la resemnare sau închinare în faţa cinismului marilor puteri, indiferent de culoare, la comandor s-a produs o ireversibilă inversare.

Fostul inamic al lui Hitler a început să considere că dreptatea istorică stătuse de partea acestuia. Că el fusese singurul care sesizase din timp pericolul comunismului şi încercase în mod consecvent să-l distrugă. Nenorocirea României se trăgea din înfrângerea germanilor, iar aceştia au dus un război justificat de pericolul bolşevic, pe când ceilalți nu au avut o viziune istorică, ci una conjuncturală, în care se amestecau egocentrismul şi calcule false, asociate cu lipsa de scrupule în raport cu scopurile afirmate. Aşa că, față de fostul anglofil, trebuia să fii prudent când venea vorba de Hitler, căci în noua optică a comandorului, rolul istorico-militar al acestuia coincisese, chiar dacă eşuase, cu imperativul esențial contemporan: distrugerea comunismului; iar Aliații ignoraseră sau chiar sabotaseră acest imperativ şi continuau să nu fie la înălțimea lui.

Întorsătura de 180 de grade din concepția comandorului nu avea ascuțişuri ideologice. Comandorul nu devenise un adept al nazismului, al pangermanismului, al genocidului pus în slujba acestuia, ci continua să țină cu cei slabi şi dezavantajați, era milos, nu avea înclinații xenofobe, ci pur şi simplu ajunsese să regrete înfrângerea Germaniei şi să devină dintr-un adversar un fel de aliat retrospectiv al acesteia în războiul pierdut împotriva Uniunii Sovietice.

Comandorul fusese un om sociabil şi puteai detecta în el un fel de poporanism, probabil o combinație între reminiscențele relației lui cu soldații pe timpul carierei militare şi un filon propriu de înțelepciune adânc țărănească, dar comunizarea României avusese asupra lui efecte atât de traumatizante, încât în acest domeniu se concentrase toată agresivitatea lui refulată, toate virtualitățile lui autoritare, o anumită îndărătnicie structurală, atingând un paroxism (favorizat şi de incurabilele dureri cronice) care îl transformaseră treptat într-un singuratic cu care nu mai puteai înnoda cât de cât un dialog, decât dacă evitai anumite teme sau le atingeai numai respectând anumite tabuuri şi erai întotdeauna pregătit pentru reacții imprevizibile, afirmații împotriva evidenței sau argumente care invocau impetuos logica, de fapt sfidând-o cu o seninătate la care nu mai exista nici un răspuns.

Pentru Dinu, comandorul avea o slăbiciune, care nu uşura însă acele alunecuşuri în subiectivitate rănită şi în iraţional a dialogului, dar a favorizat o anumită camaraderie între tânărul fugar şi bătrânul frustrat şi ulcerat sufleteşte până la graniţele absurdului. Comandorul a fost informat exact de situaţia lui Dinu şi de gradul de periculozitate al ei şi a acceptat să-l ascundă, într-un gest patriotic şi prietenesc în acelaşi timp. Şederea lui Dinu la comandor, cât de precară şi îngreunată de precauţii a fost ea, era destinată şi unei spargeri a singurătăţii apăsătoare a acestuia. Tot în sensul biruirii solitudinii nefaste a comandorului lucra şi sentimentul acestuia că, prin adăpostirea urmăritului de Securitate, el acţiona şi participa cumva la rezistenţa naţională anticomunistă într-un mod concret şi util. Pe de altă parte, chiar dacă el era nu numai dezamăgit, ci de-a dreptul pornit împotriva puterilor occidentale, care nu dădeau înapoi comunismul, şi chiar dacă vedea acum cu alţi ochi ultima conflagraţie dintre Aliaţi şi Germania, comandorul nu era mai puţin interesat de orice informaţie sau ştire care ar fi indicat un cât de mic reviriment anticomunist în lumea occidentală sau un cât de mic semn de solidarizare cu ţările subjugate de Uniunea Sovietică, orice declaraţie a unei personalităţi politice sau militare din Apus, care, chiar în poziţie de minoritate, avertizează asupra pericolului comunist sau îndeamnă cât de cât la o reacţie. El ştia că Dinu era un ascultător răbdător, inclusiv al emisiunilor occidentale bruiate de comunişti, şi îşi dorea o informare prin el şi chiar (şi aici începeau greutăţile aproape insurmontabile deja amintite) discuţii cu Dinu pe aceste teme. Era partea cea mai dificilă a convieţuirii, de altfel prieteneşti şi adânc solidare dintre cei doi, dar presărată cu unele tăceri şi vorbe care nu ajungeau la destinaţie, ci mureau, pierzându-se în spaţiu.

Apartamentul din strada Sandu Aldea, în care comandorul locuia singur, prezenta câteva dificultăţi speciale pentru siguranţa şi ritmul zilnic al lui Dinu. Situată între Parcul Domeniilor şi Şosea, strada şi zona nu erau potrivite pentru „plimbări“ la ore târzii ale cuiva care nu ar fi vrut să fie

remarcat sau chiar legitimat de un miliţian care îşi făcea „rondul." Această deosebire faţă de străzile din centrul capitalei, în mod natural populate până la ore mai târzii, îşi arătase repede dezavantajele în legătură cu faptul că Dinu nu putea pătrunde în curtea casei unde locuia comandorul decât la ore târzii. Aceasta se datora dorinţei comandorului ca familia care ocupa restul casei să nu îşi dea seama că el adăposteşte în timpul nopţii pe cineva neanunţat la Miliţie şi la Spaţiul Locativ. Cu mici nuanţe, se repeta aici povestea din bulevardul Dacia.

Comandorul obţinuse locuinţa într-o casă până atunci ocupată de o singură familie. Şi de data aceasta, nu deosebirile ideologice puteau naşte pericole, ci interesele de ordin locativ, faptul că dispoziţia de instalare a comandorului în acea casă însemnase o pierdere de spaţiu şi o îngrădire pentru ceilalţi, exista o controversă nerezolvată asupra accesului la un hol şi alte motive generatoare de tensiuni cu nişte oameni de altfel cumsecade şi tot atât de supăraţi pe regimul comunist ca şi comandorul. Poate că umoarea determinată de adânci dezamăgiri şi dureri cronice a comandorului îl făcea să reacţioneze disproporţionat la un conflict mai mult virtual decât manifest, dar astfel percepea el lucrurile, şi Dinu nu avea încotro, trebuia să ţină seama de dorinţa lui, de altfel bine intenţionată, ca el să nu intre în casă decâ după ce familia vecinului se retrăsese din holul de unde ar fi putut sesiza urcarea lui pe scara de serviciu. În sensul acesta, se stabilise un semnal. Comandorul agăţa un prosop alb la fereastra deschisă a camerei lui de baie, care se afla la colţul din spate al casei, atunci când considera că drumul e liber. Dinu trecea pe trotuar şi putea vedea dacă prosopul e pus sau nu înainte de a intra în curte pentru a ajunge la intrarea din spate. Din păcate, câteodată prosopul-semnal nu apărea decât către 12 noaptea. Dinu începea să sondeze terenul către ora 11 noaptea. De multe ori era obligat să bântuie străzile din jur o oră sau mai mult, până să poată pătrunde, în vârful picioarelor, în casă. Comandorul îl aştepta dornic de conversaţie prelungită în noaptea care de multe ori îi era însoţită de durerile rebele din regiunea spatelui şi a cefei şi de insomnii.

Apariția lui Dinu și dialogul cu el îl făceau să mai uite sau cel puțin să suporte mai bine durerile. În ciuda suferinței, era o gazdă prietenoasă și prevenitoare, ceea ce nu ușura convorbirea atunci când ea se apropia de punctele sensibile ale frustrărilor și idiosincraziilor lui politice, care duseseră la unele închistări mentale și puteau produce opacități invincibile sau chiar refugierea în absurd.

Dinu trebuia câteodată să-i servească unele adevăruri deconcertante pentru el numai în doze homeopatice sau bine costumate diplomatic. Atunci când era vorba nu de evenimente deja consumate, ci de unele în pregătire, dar ușor de prevăzut ca necorespunzând până la urmă convingerilor de nezdruncinat ale comandorului, Dinu, pe care îl mișca inocența obstinărilor politico-ideologice ale acestui om în fond mistuit de dorul după o lume dreaptă și corespunzătoare principiilor care îi luminaseră tinerețea retezată de vitregia vremurilor, căuta să îl pregătească treptat pentru o nouă ciocnire cu realitatea dezagreabilă. De pildă, în timp ce, după lungile zvârcoliri politice și militare ale crizei algeriene, generalul de Gaulle, el însuși adus la putere de această provocare a istoriei, se decisese pentru acceptarea autonomiei și pe urmă a independenței Algeriei, ce urma să fie consfințită printr-un referendum, Dinu a căutat să-l pregătească pe comandor pentru rezultatul, de neconceput pentru el, al consimțirii majorității francezilor la proclamarea independenței Algeriei. Așa o prevesteau nu numai sondajele de opinie publică, ci și toate analizele serioase ale situației politice și ale mesajului convingător, pentru cei mai mulți francezi, al generalului de Gaulle. Comandorul credea în indisolubilitatea legăturii dintre metropolă și teritoriul francez-algerian și, în pofida oricăror preveniri sau argumente, rămăsese ancorat în convingerea ireversibilă că Franța, poporul francez nu vor accepta niciodată separarea Algeriei. Toate încercările de pregătire sufletească pentru deznodământul contrar întreprinse de Dinu nu avuseseră nici un fel de eficacitate. Mai mult decât atât, comandorul le răspundea prompt printr-o

înlănțuire de argumente de o logică pe cât de implacabilă, pe atât de străină de realitatea zilei.

În sfârşit, a venit şi ziua referendumului francez. Comandorul se pregătea pentru bucuria specială de a-i urmări rezultatele, desigur conforme convingerii lui nezdruncinate, în timpul nopții, împreună cu bunul lui prieten şi camarad de luptă anticomunistă, Dinu, la un mic şi cam ponosit aparat de radio, care putea prinde totuşi postul de limbă franceză Monte Carlo. Până în ultima clipă, Dinu a încercat să-i amortizeze comandorului lovitura care urma. În zadar. Pe urmă, au început să curgă rezultatele parțiale venite din diferite regiuni ale Franței. Lipit cu tâmpla de aparat, Dinu a trebuit să-i comunice comandorului, una după alta, cifrele votului masiv în favoarea independenței Algeriei. „Sunt numărători din circumscripții mici, neimportante pentru rezultatul final", remarca fără umbră de îndoială comandorul. Numerele pozitive pentru independența Algeriei au continuat să se țină lanț, până pe la ora 2,30 dimineața, precizându-se că rezultatul final nu va putea fi cunoscut până la 6 dimineața.

Comandorul rămăsese încrezător şi se duse, în sfârşit, la culcare. Dinu i-a promis că se va trezi la timp pentru a asculta buletinul de ştiri de la ora 6 dimineața. Ceea ce a şi făcut. Audiția era mai bună decât în timpul nopții, şi comunicatul oficial asupra rezultatului definitiv pe toată Franța al referendumului a fost repetat cu toată claritatea. Francezii se pronunțaseră cu o majoritate masivă pentru recunoaşterea independenței Algeriei. Comandorul a venit şi el şi l-a întrebat pe Dinu. Când acesta i-a comunicat simplu acel rezultat, care contrazicea tot ce crezuse şi prevăzuse fără nici o îndoială comandorul, Dinu, care nu mai avea cum să-l încurajeze el însuşi față de această formidabilă dezamăgire, încurcat şi îngrijorat, încercase să-şi imagineze ceva din reacțiile posibile ale comandorului în culmea contrarierii. Dar nici una nu semăna nici pe departe cu răspunsul pe care i l-a dat, cu o figură senină şi o privire în acelaşi timp sibilinică şi îndărătnică, şi care a fost: „Nu ți-am spus eu?" După care nu a urmat nici un comentariu, nici din partea lui, nici din partea lui Dinu. Ceva

în adâncurile spontane ale comandorului l-a făcut să sară peste obstacolul propriei înfrângeri, de parcă aceasta nu ar fi existat sau s-ar fi uitat total, pe moment. Ceea ce părea enigmatic a fost, de fapt, lucrul cel mai bun pentru armonia dintre cei doi, gazda generoasă şi oaspetele secret din strada Sandu Aldea.

Programul lui Dinu şi chiar strictețea prosopului-semnal au suferit o mică modificare în momentul în care în viața comandorului a intervenit o schimbare favorabilă. I s-a oferit să fie paznic de noapte la un complex sportiv din apropiere. Întrucât schimbul lui începea la 11 noaptea, Dinu trebuia să fie introdus în casă înainte de această oră, deci să pătrundă mai devreme în apartament, mărind precauțiile. Pentru comandor, nopțile petrecute la acel complex sportiv reprezentau o binevenită terapie împotriva durerilor obsesive, căci nu numai că avea o ocupație, dar adeseori se şi întreținea cu milițianul de serviciu de noapte despre diferite subiecte, principalul fiind dat de o temă favorită a comandorului: demonstrația, în baza pregătirii lui aeronautice şi matematice, a superiorității rachetelor spațiale americane asupra celor sovietice. Pe de altă parte, însăşi recurgerea la el, ca paznic de noapte, era un semn că la Miliție nu există motive speciale de suspiciune împotriva lui, un factor tonic pentru psihologia celui care tăinuia un om căutat de Securitate. De altfel, niciodată comandorul nu l-a făcut pe Dinu să simtă că i-ar fi frică sau ar fi îngrijorat, cu toate că Dinu îi spusese tot adevărul. Dimpotrivă, căuta să-i ofere lui Dinu o ospitalitate cât mai plăcută. Se bucura când îşi puteau petrece duminica împreună, Dinu rămânând în casă de sâmbătă seara până luni şi comandorul gătind o mâncare care, în concepția lui, era „dietetică." De Anul Nou, comandorul şi Dinu au petrecut revelionul în bulevardul Dacia, la fiica lui, Dana. Pentru câteva ore, Dinu a putut vedea un comandor bine dispus şi mucalit, chiar deschis la tachinărie, şarmant şi galant. S-au întors târziu după miezul nopții, comandorul zâmbitor sub o cuşmă de astrahan din alte timpuri şi Dinu nepreocupat de primejdiile obişnuite ale circulării în timpul nopții. Zăpada scrâşnea sub picioare, oamenii pe care îi întâlneau erau voioşi şi parcă puşi pe o fraternizare generală, iar Dinu îşi putea permite

iluzia unei „trève de Dieu“ cu Securitatea, care îşi băuse şi ea sticla de şampanie.

De fapt, comandorul, în loc să se lase dominat de teamă, se bucura de tovărăşia lui secretă cu Dinu, faţă de care el, tată sever cu Dana şi uşor critic cu surorile lui, iar de atâtea ori irascibil până la agresiv cu mulţi alţii, dezvoltase o simpatie conştientă, întemeind cu el un fel de gospodărie familială secretă. Din partea lui Dinu accepta chiar şi să fie contrazis, lucru de care acesta însă învăţase să se ferească. Totuşi, a venit, mai târziu, şi un moment în care contrazicerea era oarecum inevitabilă. El s-a produs, într-o ultimă fază, atunci când, în urma noii politici a Bucureştiului de căutare a unor puncte de sprijin în Occident, în încercarea lui Gheorghiu-Dej de a nu fi chiar la cheremul schimbărilor de tactică şi de persoane iniţiate de o nouă conducere nu prea prietenoasă de la Moscova, s-a decis încetarea bruiajului „Vocii Americii“ şi chiar al postului de radio „Europa Liberă.“ Dinu, oricât ar fi fost el de conştient de reacţiile rebarbative ale comandorului în domeniul acesta, atât de sensibil, a trebuit să-l informeze de suspendarea bruierii. Reacţia comandorului a fost neezitantă şi radicală: „Lucrul acesta nu poate fi adevărat.“ „Domnule comandor, eu nu m-am grăbit în această chestiune, ci mai întâi am verificat îndelung.“ Viaţa de izolare pe care o ducea comadorul probabil că făcuse ca el încă să nu fi aflat despre această măsură a regimului din România, cu toate că făcea parte din prima linie a celor interesaţi: „Dragă Dinule, tu eşti întotdeauna un om atât de logic. Cum de nu îţi dai seama că o logică elementară face imposibilă ridicarea bruiajului? Căci, dacă acest lucru s-ar întâmpla, ar însemna că toate popoarele tiranizate de comunism ar afla întreg adevărul, şi atunci revolta lor şi căderea comunismului ar fi inevitabile.“ „E adevărat că măsura aceasta nu se potriveşte cu dictatura sub care trăim de atâta timp şi implică riscuri pentru comunişti. Totuşi, din motive care le aparţin, conducătorii de la noi au ridicat bruiajul.“ „Dinule, aceasta este sau o eroare, sau o diversiune care se va dezumfla imediat. Cum de poţi să-i cazi pradă tocmai tu?!“

Dinu căuta să împăneze marea noutate cu tot felul de formule care să o poată face digerabilă, dar comandorul era sigur pe criteriile şi pe refuzul lui de a o crede. Ar fi existat posibilitatea probei prin exemplificare, dar slabul aparat de radio al comandorului nu putea prinde „Europa Liberă." Ridicarea bruiajului era mai presus de orice îndoială. Ea fusese confirmată de însăşi „Europa Liberă" şi presa occidentală, iar Dinu putea asculta, nebruiat, emisiunile respective, printre altele chiar şi la aparatul de radio al fiicei comandorului. Comandorul, întemeiat pe argumentul lui „decisiv", a refuzat să creadă că nu mai funcţionează bruiajul. De altfel, comandorul nu era singur în refuzul lui de a crede. Erau şi alţii care nu îşi puteau închipui că suspendarea bruiajului este o măsură reală. Şi până târziu unii găseau argumente în faptul că, din când în când, nu neapărat bruiajul emis de pe teritoriul României, ci cel produs de Moscova, care şi în trecut funcţionase, cu un ton mai profund, se apropia de unele lungimi de undă ale emisiunilor „Europei Libere", câteodată chiar acoperindu-le. Dar faptul esenţial al suspendării bruiajului produs de România, indiferent de toate aceste împrejurări şi rezerve uşor de înţeles, nu a putut fi acceptat de comandor, iar Dinu a încetat să încerce cumva el însuşi să-i bruieze convingerea atât de fermă şi neprihănită a comandorului.

Plecarea

În ciuda multiplelor acţiuni diplomatice şi de intensificare a relaţiilor economice cu Occidentul, precum şi de apropiere de comuniştii chinezi, prin care Gheorghiu-Dej şi aparatul lui de conducere îşi creau căi de emancipare prudentă, dar perseverentă de sub controlul cândva absolut al Moscovei (şi Dinu făcea parte dintre acei adversari ai regimului care nu negau realitatea acestei laturi a politicii Bucureştilor), situaţia lui, de om căutat de Securitate, nu se îmbunătăţise, ci, în multe privinţe, devenise mai precară. Nu numai că urmăritorii reuşiseră, parcurgând diferite piste pe drumul întortocheat către el,

presărat cu atâtea nisipuri mişcătoare şi tăceri fidele, să se apropie în mod foarte periculos de Irmgard şi să obţină câteva informaţii, deocamdată slab valorificate, dar cu conţinut exploziv, însă nici o clipă nu se simţea o micşorare a înverşunării hăituielii. Spaţiul de mişcare şi numărul relaţiilor practicabile pentru Dinu se îngustaseră din această cauză, dar el continua să primească, în special prin prietenul şi omul lui de legătură, Constantin, suficiente informaţii despre zelul echipei de urmărire şi despre insistenţele şi presiunile exercitate de aceasta. Aşa că Dinu trăia cu intensitatea dată de situaţia şi percepţia lui, ascuţite de zece ani de clandestinitate, contrastul între ceea ce el însuşi constata a fi o metamorfoză politică înceată spre mai multă autonomie faţă de metropola întemeietoare a comunismului (şi aceasta nu putea izbuti cât de cât fără o anumită adeziune a poporului, ceea ce mergea mână în mână cu unele reabilitări ale valorilor naţionale româneşti) şi, pe de altă parte, funcţionarea netulburată a sistemului de urmărire politică, în cazul lui fiind vorba de consecinţele unei arestări ratate cu un deceniu în urmă, în legătură cu o organizaţie şi cu nişte tineri care, printre altele, se ridicaseră şi împotriva controlului sistematic exercitat de Moscova asupra tuturor sectoarelor vieţii româneşti. Că acest control se exercitase chiar prin partidul care acum s-ar fi vrut mai independent, aceasta rămânea o istorie care poate că şi explica acel perpetuum mobile al Securităţii, care făcea ca Dinu, trăind amintitul paradox, să se afle acum – în calitate de fugar în propria ţară – într-o situaţie mai grea decât oricând. Aproape toate drumurile pe care se mişcase cu oarecare uşurinţă, chiar periculoasă, în trecut, erau minate. Cu prietenii şi sprijinitorii lui cei mai statornici nu se mai putea nici măcar întâlni. Izolarea devenea din ce în ce mai imperioasă, iar Irmgard însăşi va trebui să plătească tributul izolării lui, plecând în Germania.

Dar nici această plecare – nevoită şi devenită necesară din cauză că nu numai în toţi anii aceia nu apăruse amnistia salvatoare, dar urmăritorii, parcă mai asidui decât oricând, se apropiau de ţelul lor – nu se putea realiza cu repeziciunea corespunzătoare acelui pericol. Irmgard reuşise să comunice

părinților ei de la München, luați prin surprindere de această întorsătură, să o cumpere pe ea şi pe fiul ei de la autoritățile române. Exista acest sistem practicat cu ajutorul unor avocați din Occident, care realizau în mod discret asemenea tranzacții cu autoritățile române. A cerut ceva timp găsirea de către tatăl lui Irmgard a unuia dintre aceşti intermediari, avocatul Jacober, care locuia la Londra. Procedeul a constat în depunerea într-un cont în Elveția a sumei de cinci mii de dolari pe termen de trei luni. Banii aceştia nu puteau fi ridicați de Jacober decât în momentul ajungerii lui Irmgard în Germania. Dar operațiunile confidențiale ale lui Jacober şi ale unui coleg al lui din Franța cu autoritățile române nu se desfăşurau cu promptitudinea dorită. Din această cauză, acreditivul tranzacționat în Elveția a trebuit să fie reînnoit şi prelungit de câteva ori. Toate aceste împrejurări au fost comunicate cu greu şi incomplet, pe căi ocolite, lui Irmgard, pentru care timpul scurs însemna creşterea primejdiei de a fi identificată de securiştii a căror primă încercare la Adesgo eşuase.

Când lui Irmgard i-a venit din Germania semnalul că lucrurile încep să se mişte, Dinu a găsit că a venit timpul să plece de la comandor, pentru ca, în ipoteza, chiar hazardată, că iarăşi, după o trecere de timp, Irmgard, ajunsă la München, ar reuşi să-l cumpere cumva şi pe el, eventuala ieşire a lui la suprafață, cu inevitabilele cercetări inchizitoriale, să nu se facă pornind de la domiciliul clandestin din strada Sandu Aldea. Comandorul trebuia să fie total trecut sub tăcere, pentru a fi ferit de orice anchetă. Dana i-a făcut posibilă găzduirea la doamna Gigi Gheorghiu, sora comandorului, care în cariera ei de profesoară de gimnastică şi entuziastă amatoare de sport îi fusese profesoară şi voievodului de Alba Iulia, viitorul rege Mihai. Regulile conspirativității au fost respectate în mai multe privințe. Tot aşa cum, până atunci, Gigi nu ştiuse despre adăpostirea lui Dinu la comandor, nu i s-a spus nici acestuia nimic despre faptul că el va locui chiar la sora lui. Lui Gigi, care îi cunoscuse mai de mult pe Dinu şi pe Irmgard ca prieteni ai Danei, nebănuind nimic despre romanul lor polițist, i s-au oferit numai mici porții de adevăr, împachetate într-o legendă de camuflaj.

„Dinu“, i-a spus Dana în primul moment, „a locuit tot timpul la Irmgard, ceea ce a dus la pierderea camerei pe care o avusese şi acum, când Irmgard va pleca în Germania, pur şi simplu nu va mai avea unde să stea.“ Aceasta a fost prima versiune, de urgenţă, urmând ca mai târziu în mod necesar să i se mai ofere câteva doze homeopatice dintr-o realitate a cărei cunoaştere totală ar fi expus-o acuzaţiei de omisiune de denunţ.

Deci Gigi l-a primit pe Dinu ca pe un chiriaş provizoriu, dar probabil pe termen lung, având în vedere lipsa lui de relaţii la Spaţiul Locativ şi cu stăpânirea în general. Va plăti o chirie de trei sute de lei pe lună, ca o contribuţie amicală la bugetul mereu deficitar al iremediabilei mâini sparte care era doamna Gigi Gheorghiu, pensionara plină de elan şi relaţii amicale. Ea trăia singură, tot în Cotroceni, şi, simpatizându-i pe cei doi prieteni ai Danei, Irmgard şi Dinu, a fost chiar încântată de un asemenea „chiriaş“ care în curând îi va deveni confident şi sfătuitor. Deocamdată, condiţia „siguranţă“ era îndeplinită în mod satisfăcător de obişnuita fereală faţă de vecini, care nu era bine să ştie că ai un chiriaş – fără a mai pune la socoteală şi netrecerea în „cartea de imobil.“

Gigi circula foarte mult, cu pas sportiv şi preocupări inepuizabile. Dinu îşi avea propria lui cameră în micul apartament de la etajul doi, aplica aceleaşi reguli pentru a fi cât mai puţin observat de către vecini şi suporta cu vitejie miile de povestiri şi întrebări născute din căile întortocheate ale unei viziuni feminine asupra vieţii confruntate cu întâmplările şi perplexităţile personale şi extrapersonale, într-un orizont săgetat de tristeţile părăsirii de către bărbatul pe care nu încetase să-l iubească. Dar aceeaşi Gigi putea destrăma orice melancolie prin zâmbetul care te întâmpina hâtru şi învăluit într-un amestec de provocare amuzată şi stângăcie parcă uşor simulată de sub o pălărie cu borurile împodobite de flori luxuriante sau când „discuta“ cu uriaşa ei căţea dobermann, Modra, la nevoie tot atât de sportivă şi buclucaşă ca şi stăpâna. Dar nenumăratele obligaţii sociale şi „concedii“ la munte sau la mare ale mătuşii Danei îi lăsau lui Dinu şi lungi intervale de lectură şi meditaţie, sub dublul clopot de aşteptare şi tristeţe al demersurilor de plecare a lui Irmgard.

Şi, până la urmă, a venit şi ziua aceea, după ce părinţii îi cumpăraseră pe ea şi pe fiul ei, şi Irmgard alergase până la epuizare pentru nenumăratele formalităţi, taxe şi sâcâieli la care cel care pleca era expus – fie că era cumpărat sau nu.

Ultima noapte, după ce fostul lor cuib din Izvor 102 devenise o încăpere rece, proaspăt văruită şi predată la cheie statului comunist, mai pedant decât cel mai zgârcit dintre burghezi, Dinu şi Irmgard şi-au petrecut ultima noapte în camera din apartamentul lui Gigi. Treabuia să doarmă şi ea undeva înainte de-a pleca dis-de-dimineaţă cu avionul, iar Dinu nu putea s-o însoţească. Să găsească o fărâmă de somn în pragul plecării la capătul unei poveşti de dragoste şi de primejdie, al cărei viitor numai Dumnezeu îl putea şti. Au petrecut noaptea cu ochii deschişi spre întunericul din fereastră, care se împuţina repede, apropiind cu fiecare clipă despărţirea. I-au învins oare atotputernicii care nu-i putuseră captura? Ultimul cuvânt al lui Irmgard către Dinu spunea că „nu." „Dinule, tot ce am făcut în ultimele luni şi ce voi face ajungând acolo, tot ce mi-a dat energia necesară are un singur motor: voinţa ca noi să ne regăsim şi să fim împreună."

Irmgard şi Dinu stabiliseră cum vor acţiona în viitorul care punea mii de kilometri între ei. Dinu îi va trimite cărţi poştale ilustrate, desigur cu alt nume, pe adresa unei verişoare a lui Irmgard, care cândva locuise în România şi care mai avea câteva familii cu care comunica. Cartea poştală ilustrată nu avea loc pentru indicarea expeditorului, iar conţinutul era o înşirare de banalităţi, în parte cifrate. De pildă, urmărirea lui Dinu era boala de ficat, despre care corespondenta din Bucureşti o informa din când în când pe prietena ei de la München. Câteodată, starea ficatului era mai bună, altă dată putea surveni câte o criză. Irmgard, la rândul ei, îi va scrie şi trimite pachete sub numele verişoarei ei pe adresa Zinei, care şi ea putea să-i comunice dacă i s-ar fi întâmplat ceva lui Dinu. S-au înţeles şi asupra unei acţiuni pe care Dinu a îndeplinit-o a doua zi după plecarea lui Irmgard. Scopul era ca, în cazul arestării şi anchetării lui Dinu, el să poată susţine că a locuit la Irmgard până în ultimul moment. În felul acesta, îi păstra sub

tăcere pe toţi ceilalţi care îl adăpostiseră. Numai că el de mult nu numai că nu mai locuise în Izvor 102, dar Irmgard acreditase, mai ales faţă de persoana care deţinea cartea de imobil şi prezenta riscuri reale, versiunea că între ea şi Dinu intervenise o neînţelegere şi despărţirea. Dinu a revenit în Izvor 102 şi s-a dus direct la doamna cu pricina, căreia i-a spus: „Doamna Bădescu, Irmgard mi-a lăsat în ultimul moment un pachet cu nişte lucruri de îmbrăcăminte pentru dumneavoastră şi copii. Eu trebuie să-mi cer scuze pentru faptul că am fost obligaţi să vă inducem în eroare. Irmgard v-a spus că noi ne-am certat şi că ne-am despărţit, dar, de fapt, eu am locuit în permanenţă, ascuns, la ea. Am anumite dificultăţi cu autorităţile şi a trebuit să procedez aşa. Îmi pare rău că de aceea ne-am ascuns, dar nu exista altă soluţie. Irmgard vă trimite salutări, iar eu îmi cer încă o dată scuze.“ Doamna Bădescu, care reprezentase un pericol real pentru ei, l-a privit surprinsă pe Dinu şi a mulţumit pentru lucruri, fără alte comentarii. Dinu a salutat-o amabil şi a părăsit-o în uşă, cu satisfacţia că rezolvase unul dintre punctele prevăzute pentru comportarea lui când va trebui să le răspundă anchetatorilor.

Treptele singurătăţii

Izolarea crescândă a lui Dinu nu putuse deveni până atunci singurătate, deoarece nu numai că în oraşul acela mare în care îşi tot schimba vizuinile exista tot timpul o fiinţă care devenise o parte din el, dar cu ea chiar şi în perioadele cele mai ameninţătoare nu încetase să se întâlnească, să se înţeleagă şi să se regăsească dintr-o singură privire. Acum, izolarea nu mai putea beneficia de graţia siguranţei că mâine sau poimâine se va vedea cu Irmgard. Chiar şi sentimentul de uşurare că cel puţin ea a devenit intangibilă pentru urmăritori era un mod de a-şi reaminti că nici el nu mai poate ajunge până la ea.

Singurătatea în care intrase în zorii zilei în care ea pornise, neînsoţită de el, spre un viitor care începea prin a-i separa şi gândul că, orice ar fi, ea a scăpat îi insuflaseră deocamdată lui

Dinu un fel de detaşare faţă de ce se întâmplă în jurul lui şi parcă un curaj în plus. Aşa că a început prin a face un demers cam riscant, de la care s-ar fi abţinut dacă Irmgard s-ar mai fi găsit prin preajmă. A vrut să facă o verificare, în felul ei inutilă, dar totuşi interesantă pentru specialistul în clandestinitate care aproape că devenise. L-a căutat pe ofiţerul de Miliţie aflat în concediu medical şi în revoltă contra puterii tiranice, Pupăzan, care se bucura în mod neîndoielnic de orice întâlnire cu el, şi i-a spus:

„Domnule Pupăzan, prin plecarea prietenei mele Irmgard am intrat într-o altă fază a peripeţiilor mele. Aşa că îmi permit să suspend tăcerea asupra unei situaţii pe care am simţit că aţi cam bănuit-o, dar aţi tratat-o tot timpul cu discreţia care vă este caracteristică. Vă cer o informaţie, un sfat şi un serviciu: aveţi un om la circumscripţia de Miliţie de care ţine strada Carol Davilla, căruia să-i cereţi, fără riscuri personale, o lămurire foarte confidenţială? Aş vrea să ştiu ce se află în hârtiile lor despre mine. Aş sugera, ca precauţie, să nu-i spuneţi că mă cunoaşteţi personal, ci că aveţi o vară care şi-a pus problema unei căsătorii cu mine şi că aţi vrea de la el un fel de referinţă. Repet, până acum v-am cerut câte ceva în legătură cu Miliţia. Acum drumul duce până la Securitate. Aşa că, dacă omul nu e cât de cât sigur, sunt primul care vă recomand mai bine să nu atingeţi problema. Dar, dacă apreciaţi altfel, m-ar interesa răspunsul de la circumscripţia de Miliţie unde am avut ultimul domiciliu legal."

Faţa lui Pupăzan, de cele mai multe ori emanând o seriozitate cu nuanţe de îndârjire, s-a luminat într-un zâmbet neaşteptat de cald:

„Domnule Dinu, nu vă faceţi griji în privinţa mea. Am un băiat de încredere la secţia respectivă de Miliţie. Nu are grad mare, dar e inteligent şi nu se ocupă cu sarcini minore. Ne înţelegem bine. Îl invit la un coniac şi văd ce ne poate spune. În două-trei zile, vă dau rezultatul." „Nu e grabă şi repet: chestiunea e delicată. Dacă vedeţi că terenul devine alunecos, opriţi incursiunea." „Ne avem bine şi nu mă pot aştepta la vreun rău din partea lui."

După câteva zile s-au întâlnit din nou. „Domnule Dinu, omul şi-a luat timp, a cercetat cu prudenţă. Sunteţi, într-adevăr, bine marcat cu indicaţia ca, în caz că apăreţi sau dau de dumneavoastră, să vă reţină şi să telefoneze imediat Direcţiei a III-a Urmărire. Mi-a spus: «Cazul e grav. Ţine-te cât mai departe de el».“

Astfel că Dinu a avut două confirmări: a clopoţelului legat de numele lui la secţia de Miliţie şi a deplinei încrederi pe care o putea avea în Pupăzan, care nu a dat nici un semn de timorare, ci i-a spus: „După câte vă cunosc eu, dumneavoastră nu aveţi nevoie de sfaturi, ci ştiţi prea bine cum să procedaţi, ca deştepţii ăştia să nimerească în gol. Şi, până la urmă, bandiţii care au nenorocit ţara îşi vor primi pedeapsa. Când vă mai pot fi de folos cu ceva, dumneavoastră sau prietenilor dumneavoastră, aveţi cele două numere de telefon.“

De la Irmgard i-au venit treptat, în limbaj cifrat, ştiri despre diferitele eforturi de informare întreprinse de ea şi de tatăl ei, la început confruntată ea însăşi cu un fel de sentiment de irealitate, agravat de incertitudinile care planau asupra lui Dinu, rămas într-o lume acum zăvorâtă pentru ea, informaţiile ducând la concluzia certă că Dinu nu putea fi cumpărat atâta vreme cât se afla în ilegalitate. Jacober şi confraţii lui nu puteau iniţia acel comerţ decât dacă el ar fi avut o adresă normală. Drumul spre negocierea cazului Dinu nu putea deci ocoli închisoarea, care îi înghiţise pe prietenii lui, cu pedespe de 10, 15 şi 25 de ani. Totuşi, Dinu simţea acum că cea care îi fusese tovarăşa tainică de viaţă, ajunsă departe de pământul românesc, îşi îndrepta lumina gândului şi fapta, anevoioasă şi nescutită de dezamăgiri, dar stăruitoare, către el, în timp ce păşea pe străzile care fuseseră cândva şi ale lor sau se însingura în camera cu perdele trase.

*

Una dintre persoanele cele mai fidele faţă de „fugarul Dinu“ în cei 12 ani fusese Nae Tănăsescu, un avocat originar din Oltenia, admirator al tatălui decedat şi al unui unchi al lui

Dinu, acel jurist strălucit, dublat de o înțelepciune pe care tânărul pasionat şi dornic de luptă care era Dinu nu o admira, dar o recunoştea în partea ei de judecată lucidă şi onestitate necondiționată. E adevărat că Nae Tănăsescu era la antipodul acelui model de prudență şi măsură în ale gândirii şi ale vieții.

Nae Tănăsescu se născuse ca fiu al unui țăran moşnean şi începuse prin a adopta cariera de învățător, prea liniştită şi liniară pentru acest omuleț vulcanic, amator de reale dispute verbale şi politice, setos de a cunoaşte oameni şi idei noi. Nae Tănăsescu se înscrisese la facultățile de drept şi filosofie şi le absolvise cu succes, paralel cu participarea la campaniile electorale ale anilor '30 şi la înfiriparea unei confrerii de stânga sub aripa lui Ion Mihalache, dar şi dincolo de el. Destinul acesta politic se desfăşurase pe fundalul unui conflict latent şi adeseori acut între avocații şi învățătorii din Partidul Național-Țărănesc, cu posibile alianțe, dar şi antagonisme frecvente. Nae Tănăsescu apucase să aparțină cercurilor militante învățătoreşti, ajunsese chiar în vecinătatea unui curent stângist, dar acest argint viu îmbrățişa mai multe orizonturi, căuta, scruta şi îndrăgea şi alte repere, ferme rămânând totuşi un anumit angajament pentru țărănime, chiar radicalizată, şi respectul pentru personalități simbolice ale democrației româneşti, precum Ion Mihalache şi Iuliu Maniu. O experiență îmbogățitoare, nu numai pe tărâm social-politic, ci şi spiritual, a parcurs-o când a funcționat în timpul războiului ca director al liceului românesc de la Tiraspol. Cel ajuns în evoluția ideilor până în preajma unui socialism uşor utopic şi-a mai corectat atunci unele iluzii, iar intelectualul mobil şi-a găsit luceafărul unui anumit românism generos, dar statornicit. La câțiva ani după război a început să primească, mai ales de Paşte şi de Crăciun, scrisori într-o limbă cu parfum vechi, amintind pe cel cronicăresc, de la foştii lui elevi de la liceul românesc din Tiraspol. Pentru acea funcție îndeplinită pe teritoriul reocupat de sovietici era să aibă mari neplăceri din partea autorităților ruseşti, la scurt timp după 23 August. Scăpase atunci datorită vechilor legături cu Mihai Roşianu, şi el cândva învățător în județul Vâlcea şi fruntaş

al aripii Mihalache a Partidului Național-Țărănesc, dar care îi ajutase în ultimele luni ale regimului Antonescu pe Gheorghiu-Dej şi Ion Gheorghe Maurer să evadeze din lagărul politic de la Târgu Jiu. Nae Tănăsescu dăduse atunci o mână de ajutor, după evadare, pentru găsirea unei ascunzători. Ceva mai târziu, i-a povestit lui Dinu că, auzindu-i pe cei doi comunişti ilegalişti cu ce lipsă de respect elementar vorbeau despre cei care reprezentaseră la cel mai înalt nivel în România rezistența împotriva dominației hitleriste, Iuliu Maniu şi Brătianu, fusese atât de indignat, încât a simțit pentru o clipă tentația de a da un telefon la legiunea de jandarmi de la Râmnicu Vâlcea. Ceea ce probabil că l-ar fi costat libertatea sau chiar viața după ce Gheorghiu-Dej a venit la putere, dar aşa îi rămăsese dator lui Roşianu şi nici Maurer nu-l uitase pe deplin. Numai că Nae Tănăsescu parcursese în foarte scurt timp, începând cu intrarea trupelor sovietice în țară, o reconsiderare radicală a ceea ce mai rămăsese din romantismele socialiste ale tinereții, devenind, cu impetuozitatea-i caracteristică, nu numai un critic, ci un duşman înverşunat al comunismului.

Față de Dinu şi-a exprimat dintru început, fără nici o rezervă, aceste convingeri. Pe atunci, Dinu îl întâlnea la intervale mari, dar a putut constata că aversiunea lui față de ideea şi de regimul comunist a continuat să crească, câştigând în conținut ideologic, informație şi argumentare. Nae Tănăsescu nu numai că împărtăşea o animozitate generală, dar Dinu îşi dădea seama că Nae Tănăsescu, *homo politicus* pasionat congenital, încerca să-şi ascută puterea de convingere anticomunistă pe care şi-o exercita în discuții cu parteneri de idei cu experiență şi rafinament superioare copilului satului vâlcean, trecut ca o vijelie prin şcoli şi întâmplările furtunoase ale acelor vremuri de după un război parcă încă neterminat. De altfel, cu vioiciunea lui clocotind de un optimism irezistibil, el şi credea în inevitabilitatea unei ofensive militare a Occidentului împotriva Uniunii Sovietice, care nu se va lăsa mult aşteptată. Parcă era în pătimaşa şi neîncetata lui agitație contra regimului şi o nevoie de expiere pentru greşeala de a fi crezut cândva, demult, în forțele de stânga şi chiar de a fi conlucrat cu nişte criptocomunişti.

Aspectul acesta putea fi întrevăzut sau se revela cu forță deosebită în unele cazuri în care Nae Tănăsescu întreprindea tentativa de a-i converti sau reconverti la democrație chiar pe unii dintre aceştia. Cândva, pe timpul parlamentarismului românesc, tânărul Nae se putuse remarca, cu toată înfocarea, ca agent electoral de înaltă clasă pentru Partidul Național-Țărănesc. Flacăra aceea nu se stinsese, numai că acum văpaia se consuma în biroul lui avocățesc (însăşi opțiunea lui pentru cariera de avocat fusese un act al voinței de independență), într-un colț pe sălile tribunalului cel mare, într-un separeu de restaurant sau în zecile de întâlniri cu numeroasele lui cunoştințe din Oltenia sau din Bucureşti, iar sarcina nu mai era o victorie electorală, ci lămurirea politică antitotalitară, întărirea spiritului de rezistență, reliefare a valorii libertății, demascarea abuzurilor.

Nae Tănăsescu se bucura dacă putea să-i prezinte lui Dinu câte o trufanda din grădina lucrării lui de convertire. Pe cea mai senzațională a avut grijă să o combine şi cu elementul surpriză. Anume, a insistat ca Dinu să-l viziteze într-o anumită zi şi la o anumită oră. Dinu a sesizat stăruința şi precizia acestei invitații, dar a pus-o pe seama agendei foarte încărcate a lui Nae şi a găsirii cu greu a unei ferestre în programul lui, când vroia să vorbească mai pe îndelete cu Dinu. Şi, cum de la acest prieten mai în vârstă ştia că nu se poate aştepta decât la surprize bune, nu şi-a făcut nici un gând, ci a fost prezent punctual la întâlnire.

Surpriza nu s-ar putea spune că a fost plăcută, dar interesantă şi pentru Dinu, care în mod justificat credea în Tănăsescu, până la urmă nepericuloasă. În sufrageria lui Nae, căci acesta alesese o zi când nu lucra cu clienții, se afla Martin, fostul colonel de Securitate, de curând ieşit din MAI şi devenit director de mare întreprindere din Bucureşti, care cândva fusese comandant județean în Olteania natală a lui Dinu şi Nae. Dinu îl cunoştea ca inamic natural, iar colonelul îl ştia pe Dinu ca „reacționar" pe față cu mult timp înainte de a fi intrat în clandestinitate. Despre această aventură probabil că nu ştia nici acum, căci între timp funcționase o vreme la Timişoara. Colonelul era originar din județul lui Nae Tănăsescu, fusese

comunist ilegalist şi urcase în trombă treptele puterii într-o vreme când faptul de a fi fost chelner putea constitui un avantaj.

„Am fost chelner, dar am învăţat meseria într-un restaurant de lux din Bucureşti, am purtat frac şi am cunoscut, din perspectiva mea de comunist, oameni din înalta societate. Am avut ocazia să vorbesc chiar şi cu regele Carol al II-lea, căruia m-am prezentat, conducând o delegaţie a muncitorilor din sindicatul alimentar. Am fost câştigat imediat de ideea comunistă, am citit literatură revoluţionară, am conspirat împotriva lumii burgheze, pe care o serveam în calitate de chelner. După 23 August, am pornit, împreună cu tovarăşii, la cucerirea puterii şi am dobândit-o. Eram convins că, în sfârşit, vom putea crea o lume dreaptă. Mi se părea că vom clădi un paradis pe pământ şi aş fi fost în stare să împuşc o sută de inşi cu mâna mea dacă ei ar fi încercat să ne împiedice să realizăm raiul social. Încet-încet, în plină acţiune, experienţele avute, nu atât cu duşmanul, ci cu ai noştri, mi-au mai domolit zelul, dar la început nu mi l-au secat de tot. Şi totuşi, s-au făcut greşeli peste greşeli, şi multe speranţe s-au spulberat. E o degenerare în creştere. Am început să văd şi faţa asta a lucrurilor. Dar trăim timpuri periculoase, când trebuie să fii foarte atent, căci chiar şi o mică greşeală te poate costa viaţa."

Dinu se întreba: „Ştie cumva colonelul ceva despre situaţia mea reală? E aici un fel de îndemn la prudenţă, care mă vizează şi pe mine?" Dar nimic nu trăda în fizionomia şi în comportarea fostului colonel de Securitate acest lucru.

„Un exemplu de cât de uşor poţi să-ţi pierzi viaţa, de o parte sau de alta: când eram comandant la Timişoara, cineva ne-a indicat exact locul unde se adăpostea un partizan în munţi. Informaţia era garantată, dar ne aflam în timpul iernii, şi operaţiunea era periculoasă. Am hotărât să o conduc eu personal. Am ajuns cu greu la locul cu pricina, şi detaşamentul a înconjurat pe nesimţite bordeiul. Pe urmă, am tras focuri de armă şi l-am somat. El a răspuns cu gloanţe, şi pe urmă a fost tăcere. Atunci m-am apropiat, cu precauţie, până la zece metri de bordei şi am strigat: «Măi, omule! Sau oamenilor! Sunteţi înconjuraţi din toate părţile. Dacă nu vă predaţi, vă atacăm cu arme şi grenade,

vă distrugem bordeiul şi vă omorâm. Dacă vă predaţi, rămâneţi în viaţă. Cred că e de ales între una şi alta». După câteva minute, s-a predat, era numai unul. Dacă eu nu i-aş fi dat şansa sau el ar mai fi ezitat numai câteva clipe, era mort. A ieşit cu mâinile ridicate, am verificat, nu ne-am pripit. Se întâmplase şi să ni se întindă curse mortale. Şi am intrat în bordei. Eu vroisem să conduc acţiunea, tocmai pentru că mă gândisem că e complicată, dar drumul greu, transpiraţia, frigul m-au pus la pământ. Am căzut bolnav, cu febră mare, şi partizanul m-a îngrijit cu ceai de buruieni şi m-a masat cu untură de porc mistreţ. Cel puţin un om fusese la un milimentru de moarte. Totul este ca în asemenea clipe să nu comiţi o greşeală. De data aceea nu am comis-o nici eu, nici el."

Pentru Dinu, povestea era departe de a fi reconfortantă, pentru că gândul lui mergea la partizanul capturat şi la ce s-a întâmplat în continuare cu el, la interogatoriile, de presupus torturile, poate chiar execuţia finală. El însuşi nu avea de aşteptat o execuţie, dar unii erau de părere că prinderea lui este inevitabilă, iar cât despre greşeală, aceasta o putea şi el comite oricând – chiar şi acceptarea invitaţiei lui Nae ar fi putut fi considerată una.

Nae părea a fi foarte departe de asemenea aprehensiuni. Era vizibilă bucuria că i-a pus faţă în faţă şi că, oricum, Dinu poate vedea că doagele au început să mai slăbească, ba chiar şi că mustul e pe cale să fiarbă. Optimismul lui era impermeabil la gânduri mohorâte. Dar „imprudenţele" lui politice cotidiene nu-l împiedicau să rămână şi un bun pedagog. Cu multă naturaleţe şi fără a forţa nota, cum o făcea de atâtea ori, îl îmbia acum pe colonelul Martin, care rezulta că aparţinea încă unei anumite protipendade comuniste, era invitat la vânători ale ştabilor, se bucura încă de încrederea acestora, să-şi verse amarul de vechi ilegalist. Dar parcă şi colonelul Martin vroia să-i arate lui Dinu proaspătul lui neconformism, poate chiar o schimbare la faţă, şi lui Dinu i-a trecut prin minte că Nae, punând în slujba efervescenţei lui antiregim o cultură şi o dexteritate argumentativă superioară, poate că reuşise să-l influenţeze pe colonelul Matin până la a-l face să creadă el

însuşi într-o schimbare inevitabilă şi chiar apropiată, iar Martin, înzestrat cu o inteligenţă naturală şi cu un curaj al contactelor nepartinice, dar prea proaspăt intrat pe acest teren al relativismelor politice bine ţintite, vedea căderea, dacă nu a regimului, cel puţin a echipei conducătoare mai aproape decât era în realitate – şi îşi începuse un fel de muncă de reabilitare preventivă.

„Oameni incompetenţi au primit funcţii de vârf, critica este înăbuşită în interiorul partidului, economia e condusă după şabloane învechite, nu e analizată just starea de spirit a populaţiei, oamenii cinstiţi sunt puşi cu botul pe labe de carierişti fără scrupule. Producţia şi societatea stagnează."

Dinu asculta cu oarecare uimire discursul aproape incendiar al colonelului de Securitate, pe care în anii studenţiei îl ştiuse aprig slujitor al represiunii. Şi dacă, sub ochii amuzaţi ai lui Nae, care mai mult ca sigur că îl fermecase cumva pe Martin, se ajunsese atât de departe, a lăsat şi el la o parte prudenţa şi a trecut Rubiconul: „Domnule Martin, analiza dumneavoastră este justă, dar nu e dusă până la capăt. Eu consider că principala cauză a deficienţelor grave nu numai de funcţionare, dar în primul rând de sistem, constă în faptul că în România s-a copiat şi impus modelul dictat de Moscova. Cauzele istorice ne sunt cunoscute, dar nici o clipă nu s-a încercat să se ţină seama de specificul condiţiilor din ţara noastră, de mentalitate, ca să nu mai vorbesc de un minimum de tradiţie. România e guvernată ca o colonie sovietică şi, cât timp va dura această situaţie, orice schimbări de suprafaţă nu ar fi altceva decât cosmetică a neocolonialismului sovietic."

În timp ce vorbea, Dinu îşi dădea seama că a depăşit cadrul critic pe care probabil şi-l propusese colonelul. Dinspre Nae nu se întrevedea nici cea mai mică obiecţie, dar s-a putut vedea că pentru colonel incursiunea lui Dinu atinsese un punct nevralgic, la care nu se aşteptase. Omului acestuia, cu trecut de luptă ilegalistă şi curajos din fire, trecerea acelui prag începuse să îi producă o anumită teamă. Atacul direct împotriva Uniunii Sovietice era prematur şi declanşa alarmă. Aici, îndrăzneala se prea. Martin nu a răspuns la această şarjă a lui Dinu şi, brusc,

a devenit mai puțin volubil. După aceea, discuția s-a diluat şi nu a mai durat mult.

Ne aflam abia prin anul 1958.

O altă întâmplare se detaşa din lanțul întâlnirilor pe care acest neastâmpărat vânător de capete ideologice şi le-ar fi dorit mai dese. Nae îl ținuse întrucâtva la curent cu puternica animozitate resimțită împotriva patriarhului Iustinian Marina de către Emil Bodnăraş, responsabilul Comitetului Central pentru problemele bisericeşti. Nae Tănăsescu se găsea într-o bună poziție de observator atât prin vechea lui relație cu patriarhul încă de pe timpul când acesta era preot şi membru marcant al Partidului Național-Țărănesc la Vâlcea, cât şi prin prietenia cu profesorul de drept canonic Liviu Stan, la care Emil Bodnăraş recursese, el fiind consilier în probleme religioase al Ministerului Cultelor. Dinu nu se mira de suspiciunile unor vechi comunişti împotriva patriarhului Iustinian Marina. Odată, îl întâlnise întâmplător în apropiere de mânăstirea Bistrița. Cobora din maşină ca să se întrețină cu nişte credincioşi. În automobil se afla un însoțitor înarmat, şi patriarhul i-a aruncat în treacăt lui Dinu: „Ăsta cică mă păzeşte, dar eu cred că, în primul rând, mă supraveghează.“ Mai târziu a aflat că patriarhul fusese în timpul acela surghiunit de conducerea comunistă la mânăstirea Bistrița.

În cazul lui Bodnăraş, Dinu avea, din spusele lui Nae, impresia că şi relațiile lui cu Gheorghiu-Dej treceau printr-o fază critică şi cu atât mai mult ar fi vrut să-l înlăture pe cel care se părea că se bucură încă de un dram de recunoştință din partea fostului evadat din lagărul politic de la Târgu Jiu. Oricum, Nae i-a povestit lui Dinu, rugându-l să țină asta numai pentru el, că Bodnăraş s-a întreținut cu profesorul Liviu Stan despre o metodă extrasă din tradiția Bisericii Ortodoxe cu scopul de a-l detrona pe patriarhul Iustinian Marina. Vroia să folosească singura posibilitate cu aparențe de legitimitate bisericească. Era vorba de o tradiție bisericească, potrivit căreia, în cazul în care mitropolitul s-ar fi dovedit nedemn de înalta lui misiune arhierească, poporul credincios urca în Dealul Mitropoliei pentru a-l descăuna. Bodnăraş fusese

informat (nu era de mirare, căci împotriva patriarhului Iustinian Marina se țesuse, în umbra puterii comuniste, o întreagă conspirație) că arhiereii vor să-l sărbătorească pe patriarh la zece ani după urcarea lui în scaunul patriarhal. „Ei vor să se adune la patriarhie, la o mare masă festivă", spusese Bodnăraş. „Noi vom folosi prilejul şi vom trimite două mii de oameni în Dealul Patriarhiei, care să impună retragerea patriarhului, care organizează banchete sardanapalice în timp ce poporul muncitor se luptă cu greutățile şi abnegațiile necesare construirii socialismului." Profesorul Liviu Stan îi mărturisise lui Nae Tănăsescu despre acest plan, rugându-l însă să nu-l divulge nimănui. Dar Nae i l-a spus pe şleau patriarhului. Acesta, care avea încredere în Nae Tănăsescu, a găsit o soluție care să-i zădărnicească lui Emil Bodnăraş periculoasa înscenare, fără să-l expună pe cel care îl informase. Deci nu a contramandat sărbătorirea, dar ea a fost concepută călugăreşte. Ierarhii se vor aduna să-l aniverseze, dar masa va consta numai din măsline, pâine, un păhărel de țuică şi faguri de miere. Profesorul Stan, care nu făcea parte dintre susținătorii patriarhului, dar continua să întrețină relații cu Nae Tănăsescu, pe care în ciuda temperamentului lui iute şi chiar exploziv era greu să te superi, i-a spus ulterior acestuia că Bodnăraş, dejucat în proiectele lui de răsturnare, a exclamat: „Cineva probabil că a prins de veste şi l-a avertizat pe Iustinian Marina! Dacă l-aş şti, i-aş frânge gâtul!"

Trebuie spus că şi Securitatea, care îl cunoştea destul de bine pe Nae Tănăsescu, i-ar fi frânt gâtul. Dacă ar fi putut, ar fi procedat neîntârziat, după voința unor ofițeri care îşi formaseră de mult imaginea unui Nae – element duşmănos, agitând în diverse rânduri împotriva ordinii statului pe care îl slujeau ei. Dar nu ştiau prea bine de unde să apuce acest „şarpe veninos", pentru că, pe de o parte, „informativ" le tot scăpa printre degete, „psihologic" era gata oricând să treacă la contraatac, iar, din punct de vedere politic, afacerea era legată de unele riscuri, pentru că Nae Tănăsescu mai putea conta încă pe memoria lui Maurer, evadatul pe care îl ospătase cândva cu curcani fripți şi damigene de vin de Drăgăşani. Încercaseră ei

să-l sape şi la nivel mai înalt, dar nici aici nu puteau şti sigur dacă Nae îşi pierduse chiar toate farmecele trecutului, în ciuda tuturor abaterilor şi vioaielor erezii şi profanări. Tocmai de aceea căutau argumente mai puternice întru demascarea lui. Vreo doi căpitani de Securitate îi pândiseră o vreme pe nişte clienţi ai avocatului Tănăsescu şi, pe urmă, îi solicitaseră să le dea nişte declaraţii despre „agitaţiile antistatale" ale lui. Dar magnetul lui Nae se vede că era mai puternic decât riscurile sugerate jovial-ameninţător de culegătorii de delaţiuni în uniformă, aşa că oamenii l-au anunţat imediat pe Nae, care, în loc „să o lase moartă", a înaintat un memoriu în care arăta cum ofiţerii au vrut să-i determine pe respectivii la denunţuri calomnioase. Aici era tăria, dar şi slăbiciunea lui Nae: se înfuria uşor şi juca tare, câteodată ignorând riscurile. Dar, până acum, securiştii nu reuşiseră să-i vină de hac.

Departe de clocotul continuu al lumii pe care şi-o crease şi în care se învârtea atât de impetuos Nae, Dinu constata de fiecare dată când se întâlnea cu el că avocatul şi rebelul nu-şi întrerupsese nici o clipă lanţul de ciocniri impulsive şi interconexiuni inimoase, de contestări făţişe şi confluenţe primejdioase, dar şi că vajnicii lui duşmani nu-şi repurtaseră tradiţionala lor victorie.

*

După plecarea lui Irmgard, care se produsese după ce, şi aşa, căzuseră una după alta posibilităţile de a se mai întâlni cu prietenii, viaţa lui Dinu, mai ales când doamna Gigi era plecată în lungile ei vacanţe, semăna din ce în ce mai mult cu un fel de sihăstrie semiambulantă. Ieşea dimineaţa din bârlogul lui din Cotroceni, când îi permitea vremea, mărşăluia îndelung pe traseele nu prea populate, învăţate pe timpul când făcea pe agentul la ADAS; citea pe vreo bancă retrasă, eventual revenea scurt în centru, pentru a mânca la Lactobar, la masa din fund, pe dreapta, nu lângă vitrina ce dădea spre bulevard; pe urmă se învârtea din nou prin locuri mai singuratice şi, o dată cu seara,

urca fără zgomot scările apartamentului, care, mai ales în timpul absenței doamnei Gigi, se transforma într-o mică cetate ferecată. Învățase chiar să gătească, fără zgomot, fierturi din zarzavaturi, căci mica bucătărie avea perete comun cu un vecin, un croitor clandestin, care avea totuşi unele idei comuniste cam extravagante, şi doamna Gigi îl considera periculos. Puteau trece luni de zile fără să schimbe un cuvânt cu cineva. Timpul era punctat de scrisorile care-i veneau pe adresa Zinei de la Irmgard, care nici ele nu trebuiau să fie dese.

O încercare de întrerupere a sihăstriei avusese loc la 3 ianuarie 1964, atunci când fusese aranjată o întâlnire conspirativă cu vărul lui, Şerban Săndulescu, şi prietenul Ionică Porumbaru, fără să ştie că securiştii îl pândeau pe Şerban. Că scăpase ca prin urechile acului, se datora în primul rând strictei respectări a regulilor conspirative, dar însăşi această victorie împotriva plasei de păianjen – țesută de urmăritori şi la capătul căreia nu simțise nici o umbră de înfricoşare retrospectivă sau un plus de îngrijorare, ci un fel de satisfacție liniştită, împletită cu un brusc sentiment de armonie interioară invulnerabilă – nu făcuse decât să-i întărească zidul nevăzut al singurătății. Pe de altă parte, fusese o confirmare a informației obținute de Pupăzan de la Miliția din strada Carol Davilla, asupra dării lui pe lista de urmăriri permanente chiar şi acolo. Situația internațională evoluase, partidul conducător din România începuse să-şi ia unele distanțe față de Fratele cel Mare şi să inițieze colaborări cu Occidentul, dar, în ceea ce privea urmărirea lui Dinu, nu se schimbase nimic. Cel mult, ea devenise mai intensă.

În această atmosferă şi-a adus aminte că îi datora o vizită celui care față de el era perseverent în altă direcție, cea a prieteniei, lui Nae Tănăsescu.

Şi de această dată îl aşteptau noutăți. Nae a lichidat repede nişte întâlniri cu clienții şi s-a desfăşurat cu dezinvoltură asupra calamităților relațiilor cu Rusia. Făcea chiar şi o incursiune istorică în care afirma că, în ciuda tuturor relelor şi pierderilor suferite în ciocnirile cu puterea otomană, turcii au avut şi un rol pozitiv în istoria noastră, acela de a contracara expansiunea rusă, care s-ar fi putut solda cu totala

noastră anexare. Pe urmă, i-a arătat lui Dinu o copie după un vechi articol al lui Constantin Stere, în care acesta îşi expunea motivele împotrivirii lui la intrarea noastră în primul război mondial alături de Aliați împotriva nemților. Indiferent de rolul lui în pledoaria înflăcărată a lui Nae, articolul, care îi fusese cu totul necunoscut lui Dinu, era, într-adevăr, remarcabil ca stil, dar şi ca argumentare. Dinu, care de altfel, ca şi Nae, nu fusese în cel de al doilea război mondial de partea nemților, vedea cum Stere recurgea la argumentele realismului politic, susținând că, şi din punct de vedere al purei strategii militare, o alianță cu nişte puteri, în a căror situare geografică față de noi se interpune însuşi adversarul, Germania şi Austro-Ungaria, este neraională, căci, de pildă, pentru a ne aproviziona cu arme, Aliații trebuie să le aducă pe mare şi să încerce să ni le transmită prin porturile nordice ruseşti, Murmansk sau Arhanghelsk. Pe urmă, o alianță cu Rusia este întotdeauna periculoasă pentru noi, căci ea implică ocupări sau ruperi din teritoriu. Basarabia, pământ românesc, e prin această alianță recunoscută ca aparținând Rusiei. În caz că în Rusia va izbucni o revoluție, ceea ce este foarte probabil – spunea Constantin Stere –, guvernul care va urma revoluției va fi mai expansionist decât cel țarist. Față de toate aceste neajunsuri grave ale intrării noastre în război alături de Aliați, o politică a unei alianțe cu Germania ar oferi remediile necesare. Iar, în caz că Germania ar fi înfrântă, poporul german are o excepțională capacitate de a se reface în scurt timp şi de a-i ajuta pe foştii săi aliați să se refacă ei înşişi.

Nae i-a dat lui Dinu o copie a acestui articol vechi, dar, într-un fel, de acută actualitate.

Văzută prin sita timpului, copia acelui vechi articol al lui Constantin Stere a fost pentru Dinu preludiul unor zvonuri şi apoi întâmplări oficiale şi neoficiale care desfigurau tabloul relațiilor armonioase dintre Moscova şi conducerea de la Bucureşti. Echipa lui Gheorghiu-Dej, îndelung dedulcit de o putere discreționară, care începuse să fie amenințată nu dinspre vest, ci dinspre est, a dat uitării ritualul secretului şi a aderat la politica dării pe

față, în diferite grade şi cu dozări din ce în ce mai concentrate, a antipatiei față de hegemonia partinică a celor de la Kremlin.

Mai întâi, Dana a aflat de la un tânăr prieten din copilărie, care, în ciuda originii foarte „nesănătoase" şi a mulților ani de închisoare aplicați membrilor familiei lui, avea relații bune cu un mare ştab de partid, că „e şucăr mare contra ruşilor" şi că la Comitetul Central s-au spus lucruri grave pe această temă. Pe urmă, ceea ce părea greu de crezut la prima vedere a început să treacă pe ordinea de zi a unor şedințe de partid, în care era demascată îndelungata exploatare şi nesinceritate sovietică. Ba s-a auzit că cele mai acerbe demascări de genul acesta s-au profesat la nişte şedințe ale Ministerului de Interne. Era cusut cu ață albă că scurgerea în păturile mai largi ale populației a conținutului vehement al şedințelor respective de partid era dorită de conducerea supremă.

A fost o zi altfel decât toate celelalte când Dinu a văzut în grădina Icoanei bărbați mai în vârstă, în general pensionari, şezând pe bănci cu ziarul „Scînteia" larg deschis la lungul comunicat al Partidului Muncitoresc Român intitulat „Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mişcării comuniste şi muncitoreşti internaționale." Care, de fapt, era o pledoarie pentru dreptul la independență al fiecărui partid comunist, deci şi al celui chinez față de Moscova. E adevărat că mai existase critica „planului Valev", dar aceasta apăruse într-o revistă economică şi se referea la probleme aparent economice, aşa că la saturația existentă față de planuri şi teorii economice ecoul fusese mult mai înfundat.

Dinu a citit şi el nu numai noul comunicat din „Scînteia", tot pe o bancă din grădina Icoanei, ci şi mirarea aprobativă, speranța incipientă, câte un mic zâmbet primăvăratic pe fața domnilor care țineau mai altfel în mână „Scînteia" din ziua aceea.

Dinu reținuse din noianul ştirilor transmise de „Vocea Americii" şi „Europa Liberă" că, în cadrul discuțiilor cu o delegație trimisă de Gheorghiu-Dej la Washington, guvernul american ceruse drept condiție a unui început de normalizare a relațiilor punerea în libertate a deținuților politici. Nae Tănăsescu

afirma că, în ciuda declarațiilor „antiruseşti“ ale lui Alexandru Drăghici, la şedința cu colectivul de conducere al Ministerului de Interne, Drăghici se opunea acum punerii în libertate a deținuților politici pe motivul că revenirea masivă a lor în sânul societății ar periclita siguranța statului. Dar, ce-o fi zis sau nu vechiul satrap, a venit şi ziua când guvernul a trecut la punerea în libertate a deținuților politici pe bază de liste de decrete nominale, individuale, de grațiere. Deci nu se mersese până la ceea ce se întâmplase mai de mult în alte „state socialiste“: o amnistie politică propriu-zisă.

Pentru Dinu, aceasta însemna că el, nefiind judecat sau încarcerat, nu beneficia de aceste decrete. Şi, cu toate că, desigur, această măsură nu putea decât să-l bucure, constata prin omul lui de legătură cu prietenii, Constantin, pe care îl vedea foarte rar, că urmărirea lui continua. De pildă, vărul lui, inginerul Şerban Săndulescu, observase că e pus sub observație masivă, iar până la urmă (probabil după ce au văzut că nu reuşesc, pe urmele lui, să ajungă la Dinu) l-au chemat la secția de Miliție, unde a fost introdus, la etaj, într-o cameră unde îl aştepta un colonel de Securitate cu un însoțitor. Conform tradiției, au început printr-o discuție de ordin general, l-au întrebat cum se prezintă lucrurile în Polonia, unde el fusese în vizită la socrii lui etc. Când el, adaptându-se la acea pălăvrăgeală introductivă, le-a menționat vizitarea fostului lagăr de la Auschwitz, colonelul i-a spus: „Da, sigur, acele întâmplări ne sunt cunoscute din istorie.“ La care Şerban i-a răspuns: „Eu cred că ce s-a petrecut acolo impune şi în prezent reflecția continuă asupra a ce se poate întâmpla dacă o putere politică nu este supusă nici unui control.“ Ceea ce colonelul nu a părut să guste şi a trecut la întrebarea centrală: „Ce e cu prietenul dumitale, Dinu Rogojeanu? Nici până acum nu ştim unde se găseşte.“

Şerban a înregistrat că îi vorbeau de Dinu nu ca despre vărul lui primar, ci ca despre un prieten al lui. Le-a răspuns, conform vechii înțelegeri cu Dinu, că nu numai că nu ştie unde se găseşte, dar că nu l-a văzut de trei-patru ani. Convorbirea s-a încheiat cu o notă de răceală politicoasă.

*

Vara era timpul „vacanțelor“ doamnei Gigi Gheorghiu şi al liniştii depline în apartamentul din strada Leonte, în Cotrocenii unde cu peste 12 ani în urmă, în strada Carol Davilla, începuseră peripețiile lui Dinu. Şi acum, după toate semnele politice, juridice şi interioare, urma să se facă preparativele şi să se ia deciziile pentru ultimul act, cel al predării în mâinile celor care nu-l putuseră prinde. Se gândise de atâtea ori cum va proceda ca, după categorii, să-i acopere, să nu-i spună sau să-i inocenteze pe cei care l-au adăpostit sau l-au ajutat, încât nu avea nici o nevoie să-şi repete lecția ca un elev tocilar. Un singur lucru nu putea fi însă omis sau camuflat: ultima lui locuință, de unde va pleca să se prezinte la Procuratura Militară Generală, ca să lase un semn acolo mai înainte de a fi transferat Securității. Nu putea susține că a venit din altă lume, ci din camera în care locuise la doamna Gigi Gheorghiu. Cei care o cunoşteau mai de mult şi mai bine decât el, nepoata ei, Dana, şi avocatul J. B., îi spuseseră că singura metodă pentru ca Gigi să nu se trădeze în fața securiştilor că a ştiut mai mult este ca, într-adevăr, ea să nu ştie mai mult. Încolo, „e femeie curajoasă şi nu se dă uşor bătută.“

Dinu s-a sfătuit din nou cu Dana, au anticipat din nou scenariul chemării la Securitate a lui Gigi şi au hotărât ca Dinu să se predea cât timp ea nu se găseşte în Bucureşti, iar Dana să plece imediat la mare, unde să petreacă o săptămână cu ea, pregătind-o pentru inevitabilul eveniment. Ea îi va vorbi, reluând, dar în termeni mai precişi şi mai extinşi, povestea mai veche a unor greutăți ale lui Dinu. Îi va spune că el nu vroise să se prezinte la un tribunal militar ca martor al acuzării şi, din cauza aceasta, după ce ani de zile stătuse la Irmgard, nici nu mai încercase să se întoarcă la o veche locuință, şi aşa ocupată între timp de un prieten, ci preferase să stea neanunțat la ea, în strada Doctor Leonte. Acum, este dorința lui şi a lui Irmgard din Germania ca el să-şi legalizeze pe deplin situația şi, de aeea, se va prezenta la autorități. Acestea ar putea să vrea să cerceteze situația, ba chiar să-l rețină câteva zile pentru clarificarea

lucrurilor. E bine deci ca ea să mai rămână câteva săptămâni la mare. Dacă la revenirea în Bucureşti ar fi întrebată de autorităţi, să nu spună nimic altceva decât că a vrut să-i facă un serviciu amical lui Dinu, rămas fără cameră după plecarea lui Irmgard. Era vorba de o situaţie temporară, în timp ce el îşi căuta o altă locuinţă. Nu i-a plătit nici o chirie, ci numai contribuţia la apă şi lumină. Şederea s-a prelungit, pentru că el nu a reuşit încă să-şi găsească o locuinţă, iar pe ea nu o deranja cu nimic. Bineînţeles că nu a ştiut niciodată că Dinu ar fi avut o cât de mică problemă cu autorităţile.

În timp ce Dana se pregătea să plece la mare cu această misiune, Dinu s-a întâlnit, tot atât de conspirativ ca şi în trecut (întrucât constatase că urmărirea continua, iar el şi aşa urma să declare că nu-şi mai văzuse prietenii de ani de zile), cu Ion Porumbaru şi cu Şerban Săndulescu. Cu Ion Porumbaru a stabilit că o zi înainte de predare îi va încredinţa buletinul lui de populaţie: „Ascunde-l undeva, căci conţine un fals, iar eu voi declara la Securitate că l-am pierdut demult. Totuşi, deocamdată nu îl distruge decât dacă se întâmplă ceva special. Nu putem şti dacă nu va mai fi vreodată nevoie de el. Cât despre noi doi, noi nu ne-am mai întâlnit de mulţi ani!“ „Da, dar sunt sigur că ne vom întâlni în curând, la suprafaţă.“ „Avocatul spune că va dura o săptămână, două, dar Paul e mai puţin optimist.“

Cu Şerban întâlnirea a fost mai lungă. El reprezenta familia, de care Dinu se separase strategic demult. „Nu spui nimănui nimic, poate cel mult tatălui tău, pentru că eu voi susţine că nu am mai avut contact cu voi şi că deci nu am înştiinţat pe nimeni că mă predau. În special, te rog ca în nici un caz să nu-i spuneţi ceva lui Nae Tănăsescu. E ultimul de care ar trebui să mă feresc. Am încredere totală în el, dar nu în temperamentul lui exploziv. Dacă află că m-am dat în mâna securiştilor şi nu am reapărut în cel mai scurt timp, va interveni cu maximum de vehemenţă şi minimum de tact. Dar, dacă ar face-o, aceasta ar da la iveală tocmai ceea ce eu vreau cu orice preţ să ascund: faptul că el a ştiut de mine şi de situaţia mea reală, deci că a comis omisiune de denunţ. E foarte important ca eu să-l cruţ, pentru că securiştii sunt de mult iritaţi

împotriva lui şi îl aşteaptă la cotitură. Lealitatea lui faţă de mine este exemplară, dar eu nu l-am vizitat de o lună de zile şi îl voi vedea numai după ce ies de la Securitate. Repet, dacă el află că eu sunt arestat, poate reacţiona într-un mod care să-l pericliteze şi pe el şi întreaga mea strategie."

Şerban, care împărtăşea şi el optimismul avocatului J. B., l-a asigurat pe Dinu că se va conforma întru totul dorinţelor lui de tăcere deplină.

În timp ce Dana o „prelucra" la mare pe Gigi Gheorghiu, Dinu i-a scris lui Irmgard, pe adresa verişoarei ei de la München, că în curând pacienta se va interna pentru operaţia, nepericuloasă, care totuşi poate implica o spitalizare de câteva săptămâni. Pe urmă, a reintrat în aceeaşi solitudine întreruptă numai de întâlniri foarte scurte cu avocatul J. B.

În dimineaţa pornirii către întâlnirea cu „atotputernicii" şi-a mai aruncat o dată privirile către pereţii între care se petrecuse şi despărţirea de Irmgard, a mai făcut puţină ordine, a ars câteva hârtii neimportante, dar care era mai bine să nu fie acolo la viitoarea percheziţie, şi a coborât, de data aceasta fără vechile precauţii, treptele casei din strada Leonte, unde nu ştia când va mai reveni.

Începe ancheta

A trosnit broasca celulei. Dinu şi colegul de detenţie s-au întors, conform regulamentului, cu faţa spre perete. I s-au pus ochelari negri şi a fost purtat de braţ pe scări în jos. S-a deschis uşa, plutonierul i-a ridicat ochelarii şi a ieşit să aştepte afară.

Căpitanul B., instalat la birou, i-a spus să se aşeze pe scaun. „Uite, am aici două maldăre uriaşe de hârtii, şi altele vin mereu. Numai despre dumneata. Te-au căutat peste tot. Era frumoasă pluta de la Alunu." „Da, era un copac secular. Mai frumos decât credeţi dumneavoastră." „Au crezut că ai stat într-o pivniţă, că mâncai ierburi, că aveai o barbă până la brâu." „Domnule căpitan, în tot timpul acesta m-am bărbierit în fiecare zi şi într-o perioadă am mâncat şi la Lactobar." „Ei na!

Vis-à-vis, la barul Katanga, erau oamenii noştri care-ţi aveau fotografia şi te-ar fi dibuit." „Dacă vreţi, trimiteţi pe cineva acum cu fotografia mea la Lactobar, să le-o arate fetelor care servesc. Sunt sigur că vreuna dintre ele mă va recunoaşte." „Asta-i o treabă, dar alta e că e necesar să răspunzi sincer la întrebări. Trebuie să stabilim două lucruri: adevărul istoric asupra organizaţiei şi cine sunt cei care te-au ajutat."

Sfârşitul părţii I

Partea a doua

ANCHETA

Un comunist întors la religia străbunilor

Colegul de celulă, Sandu Avram, se găsea acolo de doi ani, numai că, în cazul lui, cercetările se terminaseră şi avusese loc şi procesul, iar acum îşi aştepta sentinţa definitivă şi trimiterea într-o închisoare pentru executarea pedepsei. Făcea parte dintr-un lot de cincisprezece persoane, oameni cu grade de consilieri sau alte poziţii importante în Ministerul Comerţului Exterior, unde el însuşi ocupase funcţia de director. Erau evrei (şi mama lui Sandu Avram era evreică) şi fuseseră arestaţi sub acuzaţia că au adus daune economiei naţionale, încheind contracte dezavantajoase cu firme străine, în schimbul unor comisioane.

În cazul lui Sandu Avram, anchetatorii penali ai Securităţii nu putuseră reţine până la urmă decât faptul că unul dintre consilierii respectivi îi adusese din străinătate stofă englezească pentru un costum. Aceasta a fost considerată cadou pentru acoperirea operaţiilor oneroase. Totul se întâmplase după înlocuirea ministrului comerţului exterior, Marcel Popescu, soţul Licăi Gheorghiu, de care, după câte se pare, Gheorghiu-Dej personal acţionase ca să o despartă. Sandu avusese o relaţie foarte bună cu ministrul şi gândea că întreg cataclismul, care îi împinsese neaşteptat pe el şi pe ceilalţi în spatele uşilor ferecate ale închisorii Malmaison, se trăgea din dizgraţia în care căzuse fostul lui ministru şi protector.

Dinu nu vroia să conteste o asemenea explicaţie, dar a căutat să-l pună la curent pe Sandu Avram cu o serie de evenimente desfăşurate dincolo de zidurile Malmaisonului, în ultimii doi ani, fapte necunoscute lui Sandu Avram, însă care

erau de natură a-i schimba perspectiva asupra întregii lui situații, cu șansele și neșansele ei. Izolarea în care trăise fusese deplină. În ziua când a fost dus la proces, bineînțeles după ce el și coinculpații fuseseră hrăniți bine timp de o săptămână, iar pentru ședința de la Tribunalul Militar fuseseră decent îmbrăcați, proaspăt rași, au fost avertizați că orice schimbare, în fața instanței, a celor declarate în timpul anchetei Securității nu va face decât să le agraveze pedeapsa. Nu aflase deci nici măcar o fărâmă de informație asupra a ce se întâmpla în țară și în lume. De pildă, nu știa nimic despre conflictul izbucnit între Partidul Comunist Sovietic și cel chinez și că PMR-ul nu-și ascunsese simpatiile prochineze.

„Și când te gândești că una dintre acuzațiile care mi s-au adus în cursul anchetei a fost că, atunci când am participat la o vizită oficială împreună cu ministrul, în China, am încheiat cu Pekinul niște convenții care ne defavorizau!"

Înainte de a fi dus la proces, anchetatorul îi spusese lui Sandu Avram:

„Așa cum am pus eu concluziile, te vei alege cu o pedeapsă ușoară, de cinci ani, în timp ce ceilalți din lot vor primi cel puțin cincisprezece ani. Și pot fi mulțumiți, pentru că știi că o încadrare la crima de sabotare a economiei naționale, prin pagube care depășesc un milion de lei, s-ar pedepsi cu moartea. Deci, în ceea ce te privește, poți spune că ai scos-o bine la capăt. Numai fii atent ce vorbești în fața judecătorilor! Să nu răstorni la urmă șiștarul plin, ca vaca cea proastă. Noi ne vom găsi în sală, iar seara tot la noi te-ntorci!"

Sandu Avram, care, după ce aflase, atunci în 1962, că niște consilieri din minister fuseseră arestați și începuse să poarte, pentru orice eventualitate, bocanci îmblăniți, fusese foarte politicos chemat din minister să meargă să dea o scurtă declarație și nu se mai întorsese, nu știa nici măcar faptul că se desfășurase exact în aceeași perioadă un proces de corupție la Moscova, în care numelor evreiești ale inculpaților li se dăduse o publicitate ostentativă, ca pe urmă procesul să se revizuiască sau să fie lăsat baltă. Colegul de celulă al lui Dinu trăise în acei doi ani ca pe o altă planetă, cea a teroarei patentate, prin deplina necomunicare cu exteriorul. Îi era deci recunoscător

celui adus de soartă între zidurile aceleiaşi închisori pentru spărtura făcută în opacitatea la care se adaptase până la a-i deveni o deprindere de viață, în care se învăluise ca într-un țesut cu efecte anestezice față de tot, chiar şi față de speranță. Situație de un absurd devenit banal în acel univers al claustrării şi nesfârşitelor interogatorii insidioase şi amenințătoare, dar cu atât mai nefirească în cazul unui om de o robustețe structurală activă până la impetuozitate şi care, spre deosebire de Dinu, nu trăise în anii aceia în conflict cu lumea înconjurătoare din ce în ce mai represivă, ci fusese (şi era încă) membru de partid, cu funcții în stat şi fără inhibiții interioare politice sau morale.

Adolescența şi prima tinerețe a acestui băiat născut pe malul Mării Negre îi prilejuiseră dechiderea către orizonturi întinse şi aventură. Se angajase pe nişte mici vapoare, navigase prin Marea Egee, era agil şi se frecase de lumea aspră, dar neconstrânsă a porturilor; când se înfuria, înjura pe turceşte, avea sânge iute şi muşchi încă tari. Povestea că în timpul rebeliunii legionare îi zburase un glonț pe lângă ureche şi agresorii îl crezuseră mort. Dar acea traumă nu-i micşorase combativitatea naturală, ci din contră.

De doi ani trăia pe cei câțiva metri pătrați ai celulei cu paturi de beton, scufundat în necunoaşterea vieții de afară şi a cursului ei politic. E adevărat că se bucura de ceea ce se numea „regim întărit", adică i se dădea o mâncare substanțială şi – încă o deosebire față de Dinu – avea voie să se întindă în pat o oră, două, după prânz, dar ignoranța pe care i-o trata intens Dinu, proaspăt venit de afară, şi chiar un fel de resemnare semănând a fatalism turcesc, poate un fel de mimetism adoptat temporar de acest membru al partidului marxist-leninist, care nu numai că vorbea perfect turceşte, dar parcă împrumutase şi ceva din trăsăturile psihologice specifice lor, nu putea ostoi un zbucium interior, manifestat, printre altele, şi într-o aritmie a pulsului, survenită de la o vreme încoace, dar şi prin izbucniri de furie, care, în condițiile date, nu puteau avea altă soartă decât ca el însuşi să le pună repede zăbală.

Ancheta lui începuse în felul următor: maiorul Cenuşe îi spusese:

„Ştii cine s-a găsit acum câteva luni pe scaunul pe care şezi?... Îţi spun eu: Oliviu Beldeanu, cel care a atacat ambasada noastră de la Berna. Şi ştii cum a terminat-o? Condamnat la moarte şi executat. Şi tu ai sabotat economia noastră naţională, faptă pentru care noi avem pedeapsa cu moartea. Ştii cât ai să ne coşti? Un leu – preţul unui glonte. Sau te învelim într-o plasă bine închisă şi te aruncăm pe un teren nefolosit, aflat între zidurile noastre, unde te vor ciuguli de viu, încet, încet, ciorile. Sau putem să te trimitem la o închisoare de legionari neîmblânziţi, care se vor bucura să calce în picioare un evreu!"

Sandu Avram, din clipa aceea, lua contact cu această lume întunecată de dincolo de formulele, indicaţiile, zbaterile, palavrele şi perfidiile şedinţelor de partid. Omul bătăios, fostul marinar rătăcitor pe Marea Egee, dar şi colaboratorul şi partenerul de discuţie al unui ministru al Republicii Populare Romîne, s-a zburlit, şi-a pierdut controlul şi a vrut să se repeadă cu pumnii asupra anchetatorului, dar la o apăsare pe buton au apărut cei cu pumnii mai tari şi mai siguri. Şi, pe urmă, a trebuit să se adapteze calvarului prefabricat, iar maiorul Cenuşe i-a ţesut, cu siguranţă neabătută, de păianjen, firele unui proces dinainte pierdut, dar vizând o pedeapsă care începea să semene a recompensă, în raport cu sentinţele tovarăşilor de lot.

Dinu a observat din prima seară că atunci când, la ora strict reglementată, se întindeau pe salteaua de paie până la cinci dimineaţa, Sandu Avram îşi înălţa braţele, ţinându-le un timp în această poziţie, parcă de invocare a unei puteri de sus. Nu a ezitat nici o clipă în interpretarea acestui gest ca manifestarea exterioară, rituală, a unei rugăciuni, ce părea pe cât de tăcută, pe atât de intensă. Dinu nu a lăsat prin nimic să se vadă că a observat semnele unei proslăviri sau implorări interioare, dar, în curând, au început să vorbească despre religie şi despre Dumnezeu. Sandu Avram s-ar putea spune că în acei doi ani pierduse totul, dar îl regăsise pe Dumnezeul strămoşilor lui cu o evidenţă care lăsa în urmă tot ceea ce păruse a fi certitudine, lucruri demne de dorit, repere politice, comandamente sociale.

Discutau împreună, în celula fără fereastră, despre vidul spiritual al unei ideologii care se precipită către viitor ignorând străvechea revelație, vrea să facă istorie ștergând din memorie experiența și profețiile care au mișcat istoria, despre materialismul care transformă întreg universul într-un pustiu înfiorător ori într-o imensă închisoare, fără nici o „foaie de eliberare". Creștinul și evreul se întâlneau în recunoașterea Cerului de deasupra tuturor încercărilor acestei lumi și dinspre care vine chemarea neîncetată a Aceluia despre care micii stăpâni aparenți ai unei fâșii de timp nu vor sau nu pot ști. Dinu observa cât de puternic se îngemănase la Sandu Avram regăsirea religiei cu reîntâlnirea cu istoria milenară a poporului evreu și mesajul lui mesianic. Dialogul religios dintre cei care se întâlniseră pentru prima oară, venind din direcții diferite, în cușca Securității, născuse între ei un acord și o solidaritate de un tip a cărui geneză nu avea cum să fie inteligibilă pentru semniceri și anchetatori.

Dar, încă înainte de a se ajunge la aceste mărturisiri din domeniul religiei, Dinu aplicase vechea învățătură potrivit căreia deținutul are trei declarații: una față de anchetator, una față de colegul de celulă și una numai față de sine însuși. Deci, plecând de la ideea că ori se găsește un sistem de ascultare montat în celulă, ori Sandu Avram va fi întrebat cândva ce i-a povestit el, Dinu îi înșirase cât mai credibil lui Sandu Avram, în ceea ce privește motivul prezenței lui la Malmaison, povestea nevinovăției personale, a inexistenței organizației contrarevoluționare din care era acuzat că a făcut parte etc. Îi spusese, conform planului conceput înainte de a se preda, precum și potrivit înțelegerii cu Paul, fostul coleg de organizație, în întâlnirile secrete avute după eliberarea acestuia, dar înainte de prezentarea lui Dinu la procuratura militară, că nu fuseseră la mijloc decât niște convorbiri spontane la un pahar de bere, în care desigur se împletiseră și discuții critice cu privire la unele aspecte ale regimului politic și despre Uniunea Sovietică, dar fără inițiative de organizare sau proiecte de acțiune. Și, în timp ce Dinu continua să fie confruntat în birourile de anchetă de la parter cu întrebările

cheie puse rând pe rând de mai mulți anchetatori, a venit și ziua când strategia lui Dinu probabil că și-a dovedit folosul.

Se găseau amândoi în celulă, Dinu aflându-se în pauză de interogatorii, iar Sandu Avram nu mai avea de absolvit nici o anchetă, când ușa s-a deschis cu ritualul și zgomotul sacadat obișnuit și Sandu a fost luat pentru a fi purtat cu ochelarii întunecați către birourile închisorii. A lipsit un timp destul de îndelungat și când s-a întors era indispus. I-a explicat lui Dinu proasta dispoziție prin faptul că i s-a comunicat hotărârea soției lui de a intenta acțiune de divorț. Era ceva care mai fusese menționat de Sandu Avram, și Dinu a considerat că aceasta era explicația care i se ordonase lui Sandu Avram să o dea acum îndelungatei lui absențe din celulă, care nu se mai produsese până atunci și care, în situația lui, la prima vedere, nu își avea o justificare. Despre soția lui, Sandu Avram îi povestise lui Dinu că era evreică, că a studiat medicina și devenise doctorița lui Alexandru Drăghici, ministrul de interne. Sandu Avram îi evocase acest fapt lui Dinu ca încă o dovadă că arestarea lotului din care făcea parte trebuie să fi emanat chiar de la Gheorghiu-Dej, de vreme ce soția lui nu a putut să-l salveze în nici un chip, cu toate că era medic curant al ministrului afacerilor interne.

Dinu a interpretat chemarea lui Sandu Avram la birourile anchetatorilor ca pe o programată informare suplimentară a acestora prin Sandu Avram asupra lui. Nu a lăsat în nici un fel să se înțeleagă această prezumție, pentru el foarte plauzibilă, dar dinspre partea aceasta era liniștit nu numai pentru că aplicase la timp regula celor trei declarații diferite, ci și pentru că își dădea seama că, în ciuda statutului special al lui Sandu Avram (regim alimentar „întărit", dreptul la odihnă după amiaza) și a eventualelor obligații față de anchetatori, care puteau decurge din situația lui, Sandu Avram și așa îi vroia binele.

Acuzația principală

Dinu stătea în fața căpitanului B. la o distanță care, datorită lipsei ochelarilor, nu-i permitea perceperea mobilității fizionomiei acestuia. Dar modulațiile vocii sugerau că vagul preliminariilor

ndeplinite în ritm de rutină, în care încăpea o nuanță de ngăduință și chiar unele întorsături glumețe, s-a încheiat:

„Gândește-te bine și spune-mi ce propuneri ți s-au făcut, n mod concret, pe linia constituirii și activării într-o organizație subversivă!"

„Declar că nu mi s-au făcut niciodată propuneri de a mă ncadra și activa într-o organizație subversivă și că nu am avut unoștință despre existența unei asemenea organizații".

„Legăturile dumitale cu respectivele elemente dușmănoase – printre care, în primul rând, Traian Tudose, Paul Ivănceanu și Teofil Dumitrescu – au fost foarte strânse și cunoscute, iar acțiunea comună, în care te-ai angajat, le-a adus lor pedeapsa meritată. Lucrurile sunt lămurite, trebuie numai precizate. Revenim asupra lor, pentru că acum te afli, în sfârșit, în fața autorității de stat. Orice fel de tăgăduire a faptelor nu face decât să îți îngreuneze situația. Noi nu vrem numai descrierea exactă a rolului dumitale, ci și o reconstituire a adevărului istoric asupra organizației".

„Activitatea și legăturile mele cu acești colegi și cunoscuți -au limitat la participarea la întâlniri de mai multe ori în perioada 948-1949, de exemplu la berăria Gambrinus sau la Dunărea; sau le două-trei ori cu Traian Tudose și Paul Ivănceanu la acesta acasă, în strada Toamnei, când am discutat și ne-am amuzat a între tineri de vârsta noastră. Recunosc că au existat și firmații critice cu privire la politica de atunci a guvernului".

„Dacă așa stau lucrurile, pentru care fapte ai devenit fugar i ai stat ascuns timp de doisprezece ani?"

„Am stat ascuns până în prezent, întrucât mi-a fost teamă ă voi fi învinuit și pedepsit pentru relațiile mele cu respectivii, nai ales când am aflat că Teofil Dumitrescu, cu care locuisem mpreună, a primit o condamnare de zece ani, iar în același roces cinci persoane necunoscute mie au fost condamnate la 5 de ani de închisoare. Cât despre colegul meu de liceu, Paul vănceanu, acesta a primit o pedeapsă de 15 ani".

„Dacă erai atât de inocent și neparticipant, cum de te-ai utut informa atât de precis despre procesul și sentințele espective?"

„Aşa cum am declarat din prima clipă, cel care m-a pus în gardă în privinţa căutării mele neizbutite în strada Carol Davilla 68, pentru a fi arestat, a fost Ion Manoliu, vecinul meu de apartament, un om în vârstă, care mă simpatiza. El a insistat din capul locului asupra gravităţii situaţiei create prin implicarea colegilor mei într-un proces politic. Ulterior, omul acesta bine intenţionat faţă de mine, care între timp a murit, dar care la vremea aceea îmi mărturisise că fusese recrutat ca agent informator, s-a interesat de desfăşurarea procesului şi mi-a comunicat durul deznodământ".

În răspunsurile lui, Dinu nu făcea decât să aplice neabătut strategia de mult elaborată de el şi coordonată cu Paul, deja eliberat, după 13 ani, şi cu care se întâlnise în secret înainte de a se preda. Faţă de anchetatori, Dinu se comporta ca şi cum nu ar mai fi văzut niciodată pe nici unul dintre prietenii lui, care executaseră lungile pedepse până la graţierile survenite în anul 1964.

Desluşirile lui Paul îl însoţesc pe Dinu de-a lungul interogatoriilor

Paul, despre care acum Dinu se prefăcea că nu mai ştie nimic, îi spusese unele lucruri, care îi lămuriseră anumite situaţii pe care mai demult nici el nu le înţelesese prea bine, şi oricum îl informase că prin 1957 fusese vizitat în închisoare de nişte securişti de la Bucureşti, care îi puseseră din nou tot felul de întrebări despre el. Cu acel prilej, Paul – care se bucurase că Dinu cel dispărut se afla încă în viaţă, de vreme ce securiştii se interesau de el şi ar fi vrut să depisteze noi posibilităţi de a-l prinde –, nu numai că nu le-a oferit nici un punct de reper, dar a trecut la o răsturnare a întregii acuzaţii împotriva lui cum că ar fi făcut parte dintr-o organizaţie subversivă, aşa cum se declarase la proces. Mai mult decât atât, Paul a revenit asupra declaraţiilor că el însuşi ar fi făcut parte din organizaţia

subversivă, începând să infirme cele spuse de Traian Tudose încă de la primele cercetări.

În discuțiile secrete avute în 1964 cu Paul, la lacul Floreasca şi Băneasa, ei căzuseră de acord ca Dinu să continue drumul deschis spre o negare nu numai a propriei vinovății, ci şi a existenței de fapt a organizației ca atare, cel puțin în ceea ce îi privea pe el, pe Paul şi pe Teofil. În sensul acesta, Dinu a considerat, în acel moment al interogatoriului, că a venit timpul să evoce şi întâmplarea cu încercarea de recrutare de către nişte „necunoscuți" a lui Teofil şi că el l-a „sfătuit" să respingă acea ofertă. Între timp, aflase de la Paul că acel demers, pe atunci misterios pentru el şi Teofil, avusese o explicație foarte simplă. După ce Teofil îi comunicase lui Traian că el se retrage din organizație şi acesta acceptase şi pe motivul că Teofil locuia împreună cu Dinu, ceea ce dubla oarecum pericolul, iar Teofil intenționa să se angajeze pe o altă linie de activitate subversivă, conducerea organizației a hotărât până la urmă să-l recruteze totuşi din nou pe Teofil, printr-o persoană complet necunoscută acestuia. Se considera că prin această manevră se atinge un dublu scop: o completă conspirare a lui Teofil şi a organizației însăşi – şi totuşi recuperarea pentru eventuale necesități de acțiune a unui element foarte prețios.

„Faptul că eu nu eram deloc înclinat să transform discuțiile şi opiniile critice în trecerea la acțiune organizată o dovedeşte atitudinea mea de atunci când Teofil Demetrescu a fost direct solicitat pentru intrarea într-o organizație necunoscută. Mi-a cerut sfatul, şi eu i-am spus să respingă mediat acest contact".

Adevărul era mai complicat, căci Dinu, de fapt, căzuse de acord cu Teofil ca el să pună la încercare seriozitatea şi, în același timp, să prevină orice posibilitate, cel puțin teoretică, a unei provocări, dar versiunea oferită acum anchetatorului se potrivea cu încercarea deliberată de a minimaliza până la anihilare ideea apartenenței lui şi a altora la o organizație clandestină reală.

Acesta era jocul lui Dinu, indiferent de zidul de neîncredere al anchetatorului şi chiar indiferent de logică. Şi totuşi, impresia lui era că anchetatorul era dispus să ia de bună povestea cu atitudinea refractară a lui Dinu faţă de tentativa de racolare a lui Teofil de către o organizaţie enigmatică, probabil pentru că Teofil, care nici el nu ştiuse la vremea aceea că iniţiativa venea tot din partea organizaţiei clandestine iniţiale, o relatase asemănător cu versiunea lui Dinu, în cursul cercetărilor, ca pe ceva care pleda în favoarea lui şi a lui Dinu, despre care ştia că reuşise să se salveze de arestare. Însă, oricum, acesta era un episod secundar într-o istorie în care anchetatorul urmărea contururile exacte ale participării lui Dinu la o organizaţie subversivă, de la a cărei existenţă reală el pornea în baza indiscutabilă a unui proces soldat cu zeci de ani de închisoare, a căror justificare politică era şi mai importantă decât cea juridică.

Recunoaşteri limitate şi insuficiente

„Chiar în spusele dumitale e conţinută recunoaşterea că v-aţi manifestat duşmănos împotriva ordinii noastre sociale".

„Este adevărat că am criticat aspecte ale politicii guvernului, de pildă în legătură cu nivelul de trai al populaţiei, pe care îl puneam atât pe seama unor măsuri social-economice cu care nu eram de acord, cât şi a livrării masive de bunuri şi materii prime către Uniunea Sovietică". Dinu a observat mai târziu, când i s-a dat să semneze procesul verbal al interogatoriului, că acesta reda destul de obiectiv şi corect spusele lui, adăugând însă scurte formulări tip, ca de exemplu în ceea ce priveşte livrările excesive către Uniunea Sovietică: „Am afirmat *în mod tendenţios că*..."; sau, când Dinu vorbea despre prietenii lui, „am purtat discuţii *cu aceste elemente*"; sau formula „discuţii critice" era înlocuită prin „discuţii duşmănoase". Dar la alte interogatorii reproducerea vorbirii lui şi a ideilor exprimate era expusă chiar surprinzător de exact şi fără acele întorsături specifice limbii de lemn. De altfel, ceea

ce îl interesa pe Dinu, în clipa aceea, era recunoaşterea atât a ceea ce a spus, cât şi a ceea ce a negat, şi nu limba folosită în raportul final.

„Şi ce ați mai susținut împotriva regimului nostru democrat-popular?"

„În ceea ce privește relațiile cu Uniunea Sovietică, am criticat schimbările teritoriale pe care ni le-a impus după război".

„Pronunță-te mai precis!"

„Nu am fost de acord cu anexarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord la Uniunea Sovietică."

„Ce alte discuții de genul acesta ați mai avut?"

„Eram de părere – şi ne pronunțam în sensul acesta – că puterile occidentale nu vor îngădui instaurarea comunismului în țările din răsăritul Europei. Că, dacă Uniunea Sovietică va continua politica aceasta, e probabilă o ciocnire militară între Vest şi Est. Or, într-un război între Rusia şi Occident, noi nu vroiam să fim alături de sovietici, să devenim carne de tun a unei puteri pe care nu eram gata să o acceptăm ca stăpână sau să fim duşi ca oile la tăiere".

„Ceea ce rămâne neîndoielnic este că, împreună cu alte elemente duşmănoase față de regimul nostru democrat-popular, ați constituit o organizație subversivă cu scopul de a acționa impotriva orânduirii sociale şi de stat din RPR, pentru schimbarea acesteia şi înlocuirea ei cu un regim burghezo-moşieresc. Ați lucrat şi v-ați instruit pe linia acestei activități criminale".

„Eu v-am spus că aveam convingerea pericolului de a deveni noi înşine victimele acțiunii militare a Uniunii Sovietice în ciocnirea ei cu Vestul, împotriva intereselor noastre istorice şi naționale. Dumneavoastră descrieți intențiile noastre – care, de altfel, s-au păstrat la nivelul discuțiilor şi nu au dus la înființarea unei organizații – drept „criminale", dar noi ne temeam că vom deveni noi înşine ostatecii sau jertfele armatei sovietice în țara noastră, transformată în baza lor de război. Nu noi vroiam să comitem o crimă, ci, cel mult, vroiam să ne punem la timp la adăpost de crimele pe care această forță

străină le-ar fi comis față de noi, mai ales că ea ştia că noi nu ținem, nu putem să ținem cu ea".

„Şi cum rămânea cu puterea noastră democrat-populară, pe care vroiați să o doborâți, deci să recurgeți la violențe şi crime?"

„Tocmai, noi vorbeam despre necesitatea ca, în cazul unei conflagrații internaționale, să se împiedice venirea la putere a unor extremişti, să se evite răfuieli interne, să se prevină orice formă de terorism, împotriva căruia să fie protejați toți, fără excepție".

„Până una alta însă dumneata, ca şi ceilalți, te-ai făcut vinovat de uneltire contra ordinii sociale existente şi organizare în sensul acesta. În complicitate cu alte elemente duşmănoase, în perioada 1948-1949, ai devenit membru al unei organizații subversive, țintind calomnierea sistematică şi doborârea regimului democrat-popular. Recunoşti, în sfârşit, acest lucru, evident şi deja dovedit, şi învinuirile concrete care îți sunt aduse?"

„Din învinuirile ce îmi sunt aduse recunosc că la timpul acela m-am întâlnit cu prieteni şi colegi, iar discuțiile duse de noi atunci se refereau, în primul rând, la faptul că regimul tocmai în acea perioadă luase măsuri arbitrare în ceea ce priveşte politica culturală. Ne exprimam nemulțumirea că o serie de profesori fuseseră înlăturați de la catedre pentru motive şi vederi politice, iar anumiți scriitori căzuseră în dizgrație, întrucât regimul nu aprecia decât scriitori care aveau sau exprimau, în mod sincer sau nesincer, vederi socialiste sau se înclinau în fața ideologiei zilei. Aceasta, în afară de alte critici deja menționate la adresa politicii de stat".

„Te rog să reflectezi cu toată seriozitatea la atitudinea pe care ai adoptat-o atunci şi, mai ales, la cea pe care o manifeşti în această anchetă şi care nu poate decât să-ți dăuneze în mod ireparabil".

Căpitanul B. a apăsat pe buton. Plutonierul în uniformă a intrat pe uşă. „Du-l sus", a spus anchetatorul cu o mutră mohorâtă.

O iluzie greu de abandonat

Şi totuşi, Dinu continua să considere că lucrurile se desfăşoară oarecum în limitele aşteptărilor. Era normal ca Securitatea să fie supărată pentru faptul că el reuşise să-i dejoace urmărirea timp de 12 ani. Dar Dinu credea că ştie cu siguranţă că în anul 1964 deznodământul nu putea semăna cu cel din 1952. Şi, ceea ce era mai important pentru el, Dinu se încredea încă şi în posibilitatea ca avocatul B. să fi intervenit deja pe lângă unul dintre ofiţerii importanţi de la Malmaison, pentru o anchetă scutită de asperităţi inutile, pentru o dozare rezonabilă a timpului de detenţie şi, mai ales, pentru o soluţie nu numai mai grabnică, ci şi în armonie cu spiritul graţierilor în masă emise de guvernul de la Bucureşti. Aceasta, în ciuda faptului că el nu putea fi, oficial, graţiat, pentru că nu fusese condamnat în lipsă, dar o trimitere în judecată – pentru vechea poveste – (într-o asemenea perioadă de cotitură politică şi probabil de anumite obligaţii asumate faţă de Statele Unite) nu părea posibilă.

E adevărat că, deocamdată, ceasornicul anchetei se mişca imperturbabil. Dinu se pusese la dispoziţia anchetatorilor şi plănuise să simuleze că nu se aştepta la o sensibilizare a lui la potopul graţierilor, dar mecanismul chiar că se arăta insensibil. Însă poate că şi aceasta ţinea de metoda anchetei, cel puţin în prima fază, în condiţiile date. Dinu nu îşi pierduse totuşi optimismul iniţial.

Un interogatoriu mai filosofic, dar şi o cursă întinsă

„Lăsând la o parte faptul că te-ai sustras ilegal contactului cu autorităţile, dumneata ai respins încă de la început societatea noastră, cu toate progresele şi realizările ei, cu tot ce s-a construit şi s-a făcut pentru oameni pe toate planurile. Eşti un om cultivat, ai învăţat istorie, ştii că nici pentru noi nu a fost uşor. Dar am lucrat şi am înfăptuit în scurt timp o ordine socială bazată pe muncă şi un progres pe care nici duşmanii

noştri nu-l mai pot nega. Cum ai putea justifica o asemenea respingere, un asemenea individualism anarhic şi duşmănos, o asemenea izolare disprețuitoare şi sterilă?"

„Încă din anii adolescenței am început să înțeleg cât de mult îi datorez poporului căruia îi aparțin. Anii care au trecut nu au făcut decât să întărească în mine sentimentul recunoştinței, al ataşamentului şi îndatorării fundamentale şi indestructibile față de poporul în rândul căruia m-am născut şi prin sacrificiile căruia am putut ajunge şi la o anumită înțelegere a lucrurilor, să am o cultură, cum ați spus dumneavoastră. Repet, mă simt dator față de acest popor".

„Sau față de pământul acestei țări".

Lui Dinu i s-a părut această remarcă a anchetatorului, mai tânăr decât căpitanul B. şi, spre deosebire de acesta, îmbrăcat în uniformă, şi care îşi alegea cu mai multă grijă cuvintele, oarecum, surprinzătoare. Vroia oare anchetatorul să spună că nu oamenii acestei țări, cu slăbiciunile şi inerțiile, diferențierile psihologice, mergând de la acceptare, mecanică sau nu, până chiar la contestație sau împotrivire, ci peisajul sau chiar o entitate teritorială coincizând cu statul comunist este adresantul lealității şi fidelității lui? Că nu oamenii, ci pământul pe care creşte socialismul este demn de devotamentul lui? Intrau şi considerente de diversitate etnică în această, pentru Dinu, neaşteptată observație şi subliniere a anchetatorului, care vorbea cu el ferm, dar politicos?

„Din sentimentul acesta hotărâtor al îndatorării mele față de popor rezultă că nu a fost vorba de o izolare voită, că nu se putea naşte o însingurare egocentristă. Au existat împrejurări istorico-politice care au dus la o retranşare sau chiar la dezacorduri de idei şi de mentalitate. Instaurarea noului regim, după victoria Uniunii Sovietice şi a aliaților, s-a produs într-un moment în care noi abia terminasem liceul şi intram în facultate. Ne formaserăm în raport cu anumite idealuri şi modele inspiratoare care nu aveau afinități cu ideologia comunistă. Eu consider că ar fi fost un semn de lipsă de caracter să ne abandonăm dintr-o dată toate convingerile şi credințele. S-a inaugurat o perioadă poate inevitabilă, dar

ragică, în care noi nu puteam să ne renegăm idealurile, să facem abstracție de toată educația noastră de până atunci, devenind dintr-o dată susținătorii noii ideologii. Să ne închipuim o clipă imposibilul, anume că americanii ar declanşa în zilele noastre un război şi ar ocupa România. Ce părere ați avea dumneavoastră despre colegii dumneavoastră care ar da uitării tot ce au crezut, au susținut şi au practicat până acum şi şi-ar însuşi ideile aduse sau impuse de americani?"

„Eu, mai degrabă, m-aş lăsa spânzurat de limbă decât să mă dau cu învingătorul, dar ideologia comunistă avea justificări reale şi adânci".

„Totuşi, nu ați fi de acord cu cei care şi-ar schimba ideile ca pe nişte cămăşi. Aceasta era ceea ce ni se cerea nouă. Aşa că e nevoie să ne punem în situația de atunci şi de aceea am recurs la ipoteza unui război actual, de altfel imposibil".

„De ce îl consideri chiar atât de imposibil?"

„Pentru că cele două mari puteri dețin arme atomice de o forță atât de distrugătoare, încât s-a realizat aşa-numitul „pat" atomic. Pe de altă parte, nici America, nici Occidentul, lumea şi exponenții ei de acolo, nu vor un război".

„Aici s-ar putea să omiți o posibilitate, care totuşi există".

„Chiar dacă un candidat la preşedinția Statelor Unite se pronunță agresiv în campania electorală, am văzut cu toții că la relativ scurt timp după alegerea lui este nevoit să adopte un anumit pacifism nu numai inerent maselor, ci chiar şi forțelor politice şi financiare dominante, care l-ar trage de mânecă, pentru că e cert că nu au vrut şi nu vor război. Un preşedinte belicos rămâne şi el un produs al acelei societăți şi al acelor cercuri dominante care sunt contrare războiului".

„Stai o clipă! Mai poate fi luată în considerare o ipoteză. Aceea că cel ales preşedinte nu este un om chiar normal, ci are o înclinație ascunsă, patologică, necontrolabilă, care l-ar duce să apese pe butonul comenzii unui război atomic".

„Aceasta este o ipoteză abstractă, care nu ține seama de factorii concreți care au funcționat până acum şi care fac ca şi preşedintele Statelor Unite să nu poată proceda după capul lui, nici măcar în cazul unei înclinații morbide!"

Dincolo de stilul calm adoptat de acest anchetator, care avea, în afară de înfățișarea de tânăr cu trăsături armonioase, o frumusețe bărbătească liniștită, și purtând cu o nuanță de demnitate, mai degrabă, militară uniforma îngrijită, omul îl surprindea pe Dinu nu numai printr-o anumită cumpătare a judecăților și printr-un amestec de forță și de stăpânire de sine, ci și prin continua abordare a unor teme mai profunde, care, plecând de la cazul lui, ridica unele întrebări esențiale și se angaja în considerații de ordin mai general. Teoria existenței unei insecurități ultime a păcii mondiale, chiar și în epoca „patului" atomic dintre cele două mari puteri, datorită imprevizibilității structurii psihice a individului care ar putea deveni președintele Statelor Unite și care ar putea acționa chiar și împotriva evidențelor timpului și a curentului general, îl făcuse pe Dinu să se gândească, indiferent de coloratura personală a reacției anchetatorului, la faptul că poate că la vârful Securității acesta fusese un subiect discutat din perspectiva lor de gardieni ai sistemului și că ajunseseră la concluzia că ideea păcii inevitabile nu acoperă întreaga realitate actuală și că trebuie pus la socoteală și riscul unui atac nuclear. Era, acesta, și un mod de a combina o frică subterană – niciodată pe deplin suprimată – cu porunca vigilenței permanente? De altfel, Dinu aflase că, în noaptea asasinării președintelui John F. Kennedy, existase o stare de alarmă la nivelul conducerii de stat și de partid, pusă însă, de el și de alții, pe seama fricii de cine știe ce inițiative neamicale ale Moscovei față de București, într-un moment de eventuală sincopă a puterii sau oricum tranziție neașteptată la Washington. De data aceasta, se adăuga un element despre care Dinu îl informase pe colegul lui de celulă, rupt de lumea din afară, anume faptul că în America tocmai se desfășura o campanie electorală prezidențială în care contracandidatul lui Lindon B. Johnson, republicanul ultraconservator Barry Goldwater, se remarca printr-o poziție puternic antisovietică și declarații destul de belicoase.

Nu s-a putut ca interogatoriul să se păstreze exclusiv în zona aceasta, aproape filosofică. Anchetatorul a reluat şi el întrebarea:

„Bine, dar, dacă nu ai fost încadrat într-o organizaţie subversivă, de ce a trebuit să te ascunzi timp de 12 ani?"

„Faţă de pedepsele care am aflat că li s-au aplicat amicilor mei, m-am gândit că trebuie să evit o detenţie care ar fi putut însemna un risc prea mare pentru sănătatea mea şubredă".

„Şi aceasta făcea parte din arsenalul de calomnii pe care le răspândeaţi la adresa statului nostru democrat-popular! Căci pretutindeni unde se găseşte o grupare de oameni există şi un sistem de protejare a vieţii şi de îngrijire medicală"...

*

Ar fi fost prea frumos ca acel interogatoriu să constea numai în discuţii cu înseninări de dialog ideologic. A intervenit şi ceva care ţinea de norul ameninţător al anchetei. Sau cel puţin aşa i s-a părut lui Dinu. Se găsea, de data aceasta, aşezat mai aproape ca de obicei de masa anchetatorului, acoperită de dosare şi hârtii în care acesta se uitase de câteva ori. Deodată, anchetatorul s-a ridicat de pe scaun şi a părăsit camera fără să-i spună nimic, închizând uşa după el. Se mai întâmplase ca anchetatorul să iasă pentru scurt timp din cameră, dar atunci introducea întotdeauna în cameră pe gardianul care aştepta la uşă. Cel interogat nu rămânea singur, ci era supravegheat de gardianul în uniformă până la întoarcerea ofiţerului. De data aceasta, Dinu a fost lăsat singur un timp destul de îndelungat. A avut sentimentul şi nu a putut alunga gândul că, la capătul unui interogatoriu condus cu moderaţie şi chiar oarecare disponibilitate la discuţie, ofiţerul i-a întins o cursă, lăsându-l singur, foarte aproape de masa pe care stăteau deschise dosarele cazului, pentru a-l tenta să facă un gest care brusc l-ar fi expus demascării înjositoare că Dinu cel adevărat nu corespunde imaginii de corectitudine şi nici profesiunii lui de credinţă iniţiale că urăşte minciuna. Poate că – aşa cum îi spusese

Paul – aceşti ofiţeri anchetatori, care se întâlnesc cu regularitate şi îşi împart rolurile şi sarcinile de presiune şi măcinare a rezistenţei morale şi a demnităţii elementare a celui arestat, îi repartizaseră colegului lor pentru interogatoriu din ziua aceea această punere la încercare a lui Dinu, a cărei reuşită ar fi fost un pas înainte în aducerea lui la un nivel care să-l facă mai uşor de intimidat şi „prelucrat".

Dinu gândea că, în timp ce se găsea singur la un pas de documentele care poate conţineau informaţii despre situaţia lui şi intenţiile Securităţii, era supravegheat de un ochi nevăzut, care îi lăsa şi prelungea totodată timpul tentaţiei. Aproape că îl deranja faptul că se bănuia observat, de a fi devenit un fel de actor, cu publicul ascuns, începând chiar – ceea ce nu se putea să nu-l deranjeze – să-şi controleze fizionomia şi atitudinea, „să joace teatru" fără cuvinte.

Şi atunci, şi-a întors capul spre dreapta, unde fereastra biroului era întredeschisă, şi, prin perdeaua alunecată puţin într-o parte, a întrevăzut, pentru prima oară de când se găsea la Malmaison, ceva din lumea din afară. Zărea turla unei biserici şi o parte din stâlpii de la intrare, din cărămidă, în alb şi roşu. Părea atât de aproape acest lăcaş de rugăciune şi al credinţei neşterse în mântuire a acestui popor!...

Ofiţerul anchetator s-a întors şi nu a continuat interogatoriul, ci i-a dat lui Dinu să citească filă cu filă şi să semneze reproducerea scrisă de mână, de către anchetator, a întrebărilor şi răspunsurilor. A constatat stilul îngrijit şi un grad remarcabil de exactitate şi mai ales absenţa stereotipiilor specifice limbii de lemn.

Iritare crescândă

Căpitanul B. îl privea cu o iritare mai mult decât simulată:

„Ce ţi-ai zis? «Mă duc la proştii ăia şi îi îndop cu nişte poveşti»? Nu ne spui nimic sincer despre ce ai făcut în aceşti ani. Poate că un timp ai fost în munţi sau în străinătate. Nu ne vorbeşti decât despre locurile pe care noi deja le cunoaştem

punându-ne că te-ai găsit acolo. În primul rând, de ce nu ai 'enit direct la noi, ci te-ai prezentat la Procuratura Militară? Noi suntem statul, noi decidem şi numai prin noi poţi ajunge la ın rezultat bun sau rău. O soluţie pentru dumneata nu poate :xista decât dacă devii, în sfârşit, sincer faţă de noi!"

„M-am prezentat la Procuratura Militară, ştiind că ei mă 'or preda la dumneavoastră. Dar, după ani de zile de urmărire, ım preferat să nu mă duc dintr-o dată la Ministerul de Interne. Să ajung la dumneavoastră prin intermediul justiţici militarc, :are desfăşurase un proces în care fusesem menţionat într-un nod de care depindea şi urmărirea".

„Trebuie să fii conştient că singura soluţie este să ne spui otul. Să-ţi verşi sufletul pe masa asta! Ştii că la noi s-au ›rezentat unii ale căror mâini erau pătate de sângele camarazilor ıoştri? Au spus totul, n-au ascuns nimic, au colaborat cu noi. Şi dintre aceştia unora le-am dat paşaport să plece în Vest ›entru totdeauna. Da! Noi i-am dus cu maşina la avion".

„Eu nu pot decât să vă spun ceea ce s-a întâmplat şi nu să ncerc să-mi uşurez situaţia prin declaraţii pe care poate că e-aţi considera bune din partea mea, dar despre care eu ştiu că oate vor fi verificate şi până la urmă s-ar dovedi neadevărate".

„Susţii că nimeni nu a ştiut că, în realitate, erai un fugar. Dar cum de te-au adăpostit fără forme legale? Cum şi din ce ai răit toţi anii ăştia?"

„După cum v-am mai spus, când Securitatea m-a căutat să nă aresteze, eram pe un şantier la Sinaia, unde am stat până ›rin 1953. În cursul anului 1952 am cunoscut-o, la Sinaia, pe rmgard Filip, cu care m-am împrietenit cu ocazia unei mici :xcursii de la sfârşit de săptămână. Această prietenie s-a trans-'ormat într-o puternică legătură sentimentală care nu a devenit :ăsătorie numai din cauza situaţiei în care mă găseam. O ımumită intensificare a conspirativităţii – şi aceasta însemna ecurgerea la tot felul de neadevăruri cu şi mai multă tenacitate – ;-a datorat grijii pentru soarta acestei femei devotate şi de o nare nobleţe sufletească pe care o cădere a mea o putea atrage ntr-o nenorocire, cu arestare, anchetare, condamnare în :alitate de complice... Fără a intra în amănunte neinteresante

pentru anchetă, voi menționa numai că, într-un timp, ajunsesem la concluzia că singura ieşire onorabilă pentru mine ar putea fi totuşi sinuciderea. Nu am făcut-o nu numai pentru că era ceva în contradicție cu credința mea, dar şi pentru că m-am gândit că le-aş fi făcut nefericite pe Irmgard Filip şi pe mama mea. Acesteia nu i-am comunicat nimic despre situația mea reală, pentru a nu o zdrobi sufleteşte, dar s-ar putea ca ea să fi bănuit ceva din cauza absenței mele prelungite."

„Cei arestați în octombrie 1951 deja declaraseră că ai fost membru al organizației subversive". Pentru Dinu, menționarea lui octombrie 1951 reprezenta o schimbare surprinzătoare a cronologiei arestărilor, aşa cum o cunoscuse el până acum. Crezuse că arestările începuseră cel mai devreme în primăvara lui 1952. Ce spunea acum căpitanul B. te făcea să te gândeşti la o cădere mai veche a unui membru al organizației, necunoscut lui Dinu, dar care – altă noutate derutantă – îl cunoscuse pe el şi nu numai numele său conspirativ. „Ai reuşit să te sustragi urmăririi şi condamnării timp de peste doisprezece ani, iar acum nu numai că susții că nu ai fost membru al organizației care urmărea subminarea statului, dar mai şi afirmi că nimeni nu a ştiut că eşti urmărit."

„Cu excepția lui Irmgard Filip, căreia, după câtva timp, i-am spus totul."

„I-ai spus totul celei la care noi nu putem ajunge, iar tuturor celor care se află în țară nu le-ai spus nimic. Cu asemenea poveşti nu vei ieşi de aici!..."

Iluzia s-a spulberat

Fața gardienilor care îl duceau la anchetă Dinu nu o vedea decât în scurtele intervale până când gardienii îi puneau ochelarii negri la ieşirea din celulă şi atunci când i-i scoteau, după ce-l introduceau în biroul de interogatoriu. Dinu observase că unul dintre ei îl privea cu un amestec de simpatie şi compasiune, luminat scurt de un zâmbet încurajator. Era ceva prea neobişnuit la Malmaison, ca să se poată înşela. E adevărat

că şi ceilalţi îşi făceau datoria de a-l conduce ca pe un orb, ţinându-l de braţ şi spunându-i, la nevoie, „trepte!", fără gesturi agresive sau cuvinte duşmănoase. Anchetatorii erau severi, dar nu recurgeau la brutalităţi verbale şi, cu atât mai puţin, fizice. Dar nicidecum nu se vedea voinţa de a încheia ancheta. Termenul de o săptămână, maximum două, de care îi vorbise avocatul, fusese depăşit. Şi nici acea bunăvoinţă pe care contase acesta că o va obţine, discret, de la unul dintre ofiţerii de la Malmaison nu numai că nu se arătase deloc, ci, dimpotrivă, tonul şi atmosfera se înăspriseră.

Un al treilea anchetator, cu statură puternică, îndesată, părul tuns scurt şi mină impasibilă, dar cumva prevestitoare de lucruri rele, repetase întrebările esenţiale, dar insistase asupra temei: cum de a fost posibil ca el să dejoace un timp atât de îndelungat eforturile organelor de urmărire?

„Eu cred că nu am fost căutat chiar atât de intens şi insistent", a fost răspunsul pregătit de dinainte de către Dinu, dar anchetatorul a replicat prompt şi apăsat: „Ba ai fost căutat fără încetare şi cu toată seriozitatea, dar eforturile depuse au eşuat."

Întrebările puse se ascuţeau în privinţa modului în care a fost ajutat în tot acest timp şi a complicităţilor respective. Oricum, Dinu constata că o anumită destindere, legată de graţierile deţinuţilor politici, inclusiv a tuturor celor implicaţi în procesul din cauza căruia fusese urmărit, nu se arăta aşa cum se aşteptase, chiar punând la socoteală inerţii şi frustrări securiste, iar de un mod mai expeditiv de rezolvare a cazului lui, despre care chiar la Malmaison i se vorbise iniţial, nu mai putea fi vorba. Scepticismul moderat al lui Paul nu numai că se adeverise pe deplin, dar lucrurile luaseră o întorsătură neaşteptat de neprielnică. Moara de la Malmaison putea măcina mai departe, ca şi cum afară nu s-ar fi schimbat nimic. Sau se schimbase chiar în cursul anchetei în ceea ce-l privea pe el însuşi?

De când se predase, Dinu fusese înclinat, de mai multe ori, să detecteze semnale favorabile, dar acum începuse să le considere a fi fost numai produsele imaginaţiei sale despre existenţa unei bunăvoinţe inexistente. Nici spontan şi nici

aranjat de avocat, nimic nu lucrase cât de cât în favoarea lui. Pentru iluzii nu mai era loc înlăuntru, la Malmaison.

Argumente profunde, dar inacceptabile

„Uite ce e: îți cer să-mi spui, în sfârşit, numele unei persoane care a ştiut că eşti căutat de Securitate. Una singură! Nu mai putem continua circul ca pân-acum!"

„Eu v-am declarat în mod repetat că nimeni dintre cei cu care am avut de-a face în anii aceştia nu a ştiut care este situația mea reală. Că eu sunt un om căutat de Securitate."

„Cum îți poți permite în fața autorităților cărora te-ai predat să susții o asemenea enormitate?!"

„Domnule anchetator, eu însumi îmi dau seama că ce vă spun e greu de crezut, dar explicația acestei «enormități» este, în fond, simplă şi ține de psihologia mea în condițiile date. Pentru mine, oamenii se împărțeau în trei mari categorii: prima era aceea a celor periculoşi, adică a celor care, din diferite motive, ar fi dispuşi să mă denunțe autorităților dacă ar şti că eu sunt căutat de Securitate. Din frică, din fidelitate, din convingere că este obligatoriu să o facă. A doua categorie o formau cei bine intenționați față de mine şi care, chiar dacă ar fi ştiut că sunt căutat de Securitate, nu m-ar fi denunțat. Ei nu erau periculoşi din punctul acesta de vedere, dar nu puteai şti cât de discreți vor putea fi. Exista posibilitatea ca, de pildă, la un pahar de vin, cineva să-i spună unui bun prieten sau unuia pe care îl considerau de perfectă încredere: «Ştii, eu am un prieten care trăieşte ascuns; a reuşit să le scape celor de la Securitate». Deci, cu toate că nu îmi vroiau răul, ci, din contră, poate dintr-un fel de admirație, poate din dorința de a împărtăşi ceva cu totul neobişnuit sau dintr-o exaltare de moment, ar fi putut comite o indiscreție față de cineva despre care nu îşi dădeau seama că este omul dumneavoastră sau, oricum, nu îşi va ține gura sau se va simți obligat să denunțe. Şi mai exista şi a treia categorie, cea mai importantă pentru mine (ca şi pentru orice om), cea a prietenilor mei. La aceştia eu țineam, îi

prețuiam, îi iubeam. A le spune care este situația mea reală ar fi însemnat a-i transforma imediat în complici pedepsibili. Fiecare om are normele lui interioare, dacă vreți, tabu-urile lui. Eu nu aş fi putut în nici un caz să le fac tocmai prietenilor mei acest rău."

Aceasta era minciuna centrală a depozițiilor lui Dinu şi, în acelaşi timp, adevărul lui cel mai lăuntric. Se predase urmăritorilor, se dăduse în mâna prigonitorilor, purtând în el acest imperativ indiscutabil al afectivității profunde şi care se asocia şi cu ceea ce el considera onoarea lui, ceva care nu depindea nicidecum numai de la felul cum l-ar privi alții, ci de imaginea lui în propriii lui ochi, o imagine de care, în momentele acelea simțea, fără umbră de îndoială, că depinde supraviețuirea lui, nu numai cea morală.

Felul acesta de a înțelege şi trăi lucrurile şi împrejurările respective era rezultatul lungilor ani de viață dincolo de normalitate şi adaptare la viață socială curentă, dar încărcați nu numai de pericole şi răul în plină acțiune, ci şi de o abundență de bunătate şi de prietenie, solidaritate, ajutor aşteptat şi neaşteptat. Se acumulase astfel multă gratitudine, dar şi teama mistuitoare că binele primit s-ar putea transforma în rău pentru binefăcători (faptul că principalii nici nu se vedeau ca binefăcători, ci erau pur şi simplu prietenii lui, nu făcea decât să-i ascută grijile şi scrupulele lui Dinu, acum când anchetatorii ar fi vrut să facă o recoltă exactă a „răspunzătorilor"). Dacă, dincolo de toate clasificările sentimentale, îşi făcuse un punct de onoare implacabil din a nu desconspira pe nimeni, Dinu era gata să jertfească ceva din cealaltă onoare, cea strâns înrudită cu mândria personală, adoptând, în mod deliberat, față de anchetatori o atitudine disciplinată, resemnată până la inexpresivă, necombatantă până la aparent docilă, dar totul stătea sub semnul încercării de a anestezia pe cât cu putință în felul acesta orgoliul şi vigilența anchetatorilor, de a dezarma prin mediocrizare, cu scopul final de a face acceptabilă susținerea că nimeni nu a ştiut că el e un fugar, deci nimeni nu i-a fost, în vreun fel, complice. Era hotarât să ducă această strategie până la capăt, indiferent de refuzurile, obiecțiile de aşteptat şi de orice fel de presiuni ale anchetatorilor.

Replica răstită a căpitanului B. era însoțită de o privire care nu promitea nimic bun.

„Cum îți poți închipui că cineva ți-ar accepta o asemenea poveste nebunească? Ai depășit orice măsură în a inventa și a induce în eroare, în ignorarea situației grave în care te găsești!"

„Domnule anchetator, eu însumi îmi dau seama că ceea ce v-am spus pare incredibil. Dar ceea ce e neverosimil la prima vedere își are o explicație foarte naturală. Din momentul în care am aflat că sunt căutat și m-am hotărât să mă sustrag urmăririi, nu am avut decât un scop: acela de a-mi organiza ascunderea cât mai bine și mai sigur cu putință. Metoda cea mai bună era ca nimeni să nu cunoască situația mea reală, ceea ce făcea posibilă și adăpostirea mea, care altfel ar fi fost refuzată. Era o situație foarte grea și complicată, dar mi-am mobilizat toate forțele, toată capacitatea de inteligență și imaginație pentru acest scop unic al propriei salvări, evitând să fac rău altora. Alții de vârsta mea au putut realiza în mod normal lucruri remarcabile în diferite domenii, științific, artistic, cultural. Eu am realizat un singur lucru, pe care am încercat din răsputeri să-l fac perfect: această salvare a mea sub formă cât mai ingenioasă și nenocivă pentru semenii mei. În timpul anchetei, dumneavoastră ați spus că dispun de anumite calități intelectuale pe care le-am îngropat, izolându-mă de societate și de participarea la evoluția ei. Aceste virtualități le-am îndreptat într-o singură direcție. Din această concentrare pe un singur scop, care ținea și de instinctul meu de conservare, mi-am realizat sistemul de apărare fizică și morală pe care mi-l concepusem în condiții extreme. Ceea ce dumneavoastră calificați drept neverosimil este singura mea operă. Așa a vrut soarta. Alții au realizat lucruri cu mult mai extraordinare. Ce să mai spunem de Alexandru cel Mare care, la vârsta mea, cucerise lumea!"

„E vorba de cei 12 ani. Spune-mi un singur nume al unei persoane pe care ai auzit-o în acest timp vorbind împotriva regimului nostru democrat-popular!"

„În situația mea, nu era normal ca eu să particip la asemenea discuții."

„E clar că îți închizi singur orice cale spre intrarea în legalitate. Cum aş putea încheia o asemenea lucrare? Cine ar putea să-ți dea un buletin de identitate? Vrei să rămâi între zidurile închisorii?“

O bucată de cer şi nişte vârfuri de plopi

Malmaison fusese conceput în aşa fel încât să nu ai nici o frântură de deschidere către lumea din afară, nu numai la figurat, ci şi la propriu. Celula nu avea nici o fereastră, iar uşa ei masivă dădea către un coridor pe care se plimbau, în cipici, paznicii care se uitau din când în când prin vizetă, ca să supravegheze, fără ca cel încarcerat să-i audă când se apropiau. Nu vedeai decât scurta mişcare a clapei vizetei sau auzeai în cursul dimineții cum cineva spăla cu nişte cârpe grele un coridor luminat prin ferestre pentru ei, dar pe care tu nu îl vedeai. Nu era la mijloc numai intenția de a te închide singur, ci, în mod evident, şi aceea de a te separa de lumina naturală şi de natura înconjurătoare, pentru a întregi izolarea socio-umană cu una cvasicosmică. Aşa le dicta o anumită ştiință acumulată a reducerii fluxurilor vitale şi sufleteşti ale deținutului pentru a opera mai sigur la demoralizarea şi anularea rezistenței lui la asaltul sau presiunea inchizitorială.

„Dacă scap de aici şi revin la lumea de afară, nu mă voi mai aşeza niciodată, fie acasă, fie într-un local, decât cu fața spre fereastră“, îi spunea Dinu colegului de celulă.

„Iar eu, dacă îmi dau drumul, voi căuta imediat să ajung la mare, să stau, să înot, să lucrez, cu ochii îndreptați spre fața «nesfârşită a apei şi a valurilor»“.

Dar cei împinşi pe banda rulantă a depersonalizării şi remodelării trebuiau totuşi să fie menținuți în condiții de prelucrare, tocmai pentru ca operațiunea să poată continua. Nu era necesar numai un minimum de alimentație, ci, la anumite intervale, şi observare medicală. Cam o dată pe săptămână se deschidea uşa celulei, şi un doctor îmbrăcat în halat alb, însoțit de un plutonier în uniformă, te privea fără cuvinte din uşă.

Erau doi doctori, unul tânăr şi unul mai bătrân. Lui Dinu i s-a părut că cel tânăr l-a privit pentru o clipă în ochi cu o nuanță de curiozitate binevoitoare şi chiar o uşoară mirare amestecată cu regret că l-a văzut că se găseşte tot acolo, după un număr de săptămâni.

Întrucât ancheta se lungise peste aşteptări, Dinu începuse să se teamă că în condițiile de lipsă de mişcare, combinată cu inevitabila încordare interioară, ar putea intra într-o perioadă de insomnie şi i-a solicitat medicului un somnifer. Tânărul doctor a aprobat, aşa că seara primea o pilulă prin deschizătura montată în uşă şi manevrată de paznicul de serviciu. Tot pentru bunul mers al stoarcerii depozițiilor celor perfect izolați de lumea din afară, fusese prevăzut şi un scurt interval de scoatere a lor la „aer". Dimineața, dar nu chiar cu regularitate, se deschidea brusc uşa celulei şi se striga: „Aeru'!" Celor doi colegi de celulă li se puneau ochelarii negri şi erau dirijați, de braț, jos în curte. Pe urmă, se deschidea o uşă metalică şi erau introduşi într-un turn circular cu un diametru de nu mai mult de patru metri şi o înălțime care îi părea lui Dinu de cel puțin zece metri.

Înainte de a fi introduşi în acest turn, care semăna cu un mare rezervor cilindric, construit din cărămidă, puteau avea şansa de a simți sau chiar a întrezări o frântură de teren pietruit. Marea desfătare o oferea însă faptul că rezervorul nu era acoperit, ci sus vedeai o bucată de cer şi, ceea ce îl ungea la inimă pe Dinu, vârfurile unor plopi cu frunză rară jucând în vânt. Nu li se acorda decât un sfert de oră de turn. Îl foloseau făcând gimnastică, scăldându-şi ochii în albastrul de sus, schimbând cuvinte sau sunete de ființe care se bucurau pentru o clipă de privilegiul de a se mişca în voie pe cei câțiva metri pătrați între zidurile acelui mirific țarc cilindric, practicând ritualul „aerului" şi încercând să comunice cu crestele plopilor.

Apariția foştilor urmăritori şi o alianță neaşteptată

După-amiaza era destul de înaintată pentru a putea să spere că nu va mai fi dus la interogatoriu, când uşa a trosnit, a fost strigat, împodobit cu ochelarii negri şi purtat în pas grăbit

către birourile de anchetă de la parter. Plutonierul îl trăgea repede şi, la o ezitare a pasului lui Dinu, în timpul coborârii treptelor înguste, nevăzute, acesta i-a strâns şi imobilizat braţul cu o brutalitate neobişnuită. Spontan, i-a trecut prin minte: „Niciodată nu m-au bruscat în modul acesta inutil, înseamnă că probabil anchetatorul i-a spus să o facă, cu gândul de a-mi strecura în suflet o teamă, a mă înmuia, înainte de a ajunge în faţa lui".

Când i s-au ridicat ochelarii, a avut o imediată confirmare a presimţirii. Pentru prima oară nu îl aştepta numai un anchetator, ci, în afară de căpitanul B., erau aşezaţi, la o masă mai lungă, încă două persoane, una îmbrăcată în civil, cealaltă în uniformă de colonel. Şi şi-a dat imediat seama că civilul probabil era căpitanul Călin, cu care se întâlnise fără ştirea acestuia când cu filajul securist al lui Şerban şi Ionică şi scurta călătorie în acelaşi autobuz. Şi s-a felicitat că renunţase la dreptul de a purta ochelarii la anchetă, căci, acum, Călin l-ar fi putut recunoaşte pe cel de care îl despărţise la vremea aceea numai un metru şi prin aceasta s-ar fi anulat succesul de atunci al lui Dinu şi ar fi putut fi demascaţi Ionică şi Şerban, care reuşiseră să susţină că fusese la mijloc numai o întâlnire şi plimbare a lor şi nici vorbă de vreo intenţie de întâlnire cu Dinu, care, de altfel, dispăruse cu oarecare întârziere, dar la timp.

„Te avertizez că discuţia de astăzi este urmarea agravării situaţiei în care te găseşti, prin faptul că refuzi să spui cine sunt cei care te-au sprijinit, ştiind că eşti un fugar, şi ajutând în felul acesta la zădărnicirea acţiunilor organelor de urmărire ale Securităţii".

În momentul acela a intervenit şi căpitanul Călin: „Fără acţiuni bine premeditate şi complicităţi certe, nu ai fi putut să te sustragi o vreme atât de îndelungată. Noi ştim acest lucru pe care trebuie acum să-l lămureşti definitiv!"

Dinu a sesizat dintr-o dată, ca printr-o intuiţie revelatoare a cauzei întregii agravări a anchetei pe care o simţise în ultimul timp fără a şi-o putea explica, că a intervenit un fel de confruntare între anchetă, pe de o parte, şi echipa de urmărire care îl căutase asiduu, pe de altă parte. Şi-a dat seama, ca la lumina unui fulger în noaptea întrebărilor şi frământărilor

crescute în ultima perioadă, că serviciul de urmărire îi reproşează serviciului de anchetă că nu a reuşit să dezlege secretul eşecului urmăririi, că nu a obţinut demascarea conspiraţiei din spatele reuşitei fugarului Dinu Rogojeanu. De aici apariţia şi intervenirea în anchetă a colonelului şi a căpitanului Călin. Iar ancheta probabil că a agravat cumva confruntarea cu celălalt serviciu prin faptul că a scos în evidenţă ceea ce s-ar putea numi naturaleţea metodelor folosite de Dinu, faptul că el a trăit – cum s-ar spune – aproape la suprafaţă, nici măcar sub nume schimbat, a frecventat localuri publice şi biblioteci, a practicat un fel de normalitate în clandestinitate, cu un mare grad de expunere, iar serviciul de urmărire nu a fructificat în nici un fel toate aceste posibilităţi, nu l-a prins pe cel care nu se deghizase, nu se claustrase, ci se mişcase ani de zile, aparent la îndemâna urmăritorilor. Pe scurt, ancheta îi reproşa urmăririi, într-un mod direct sau indirect, slăbiciunea, omisiunile şi poate chiar incompetenţa, iar serviciul de urmărire îi reproşa anchetei ineficacitatea în darea la iveală a vinovăţiilor reale şi complicităţile antistatale, a manevrelor îndelungate şi perfide, care se ascundeau în spatele cazului acestui fugar care nu numai că şi-a făcut jocul împotriva autorităţilor de stat, dar cu siguranţă a fost ajutat să o facă într-un fel care, dacă nu este descifrat, înseamnă nu numai că ancheta îl favorizează pe Dinu, ci şi diminuează valoarea şi prestigiul serviciului de urmărire. Toate acestea i s-au luminat spontan lui Dinu, şi pe loc a înţeles că, într-un anumit fel, căpitanul B. se află sub tirul unor critici că el nu ar vrea să renunţe la concluziile pe care le pusese anchetei de până acum şi că, în mod paradoxal, el devenise, pentru o clipă, aliatul lui Dinu împotriva teoriei şi reproşurilor serviciului de urmăriri şi că Dinu trebuia să întărească poziţia căpitanului B. faţă de ceilalţi prin tot ce va răspunde acum, stând în faţa celor trei.

„Nu te-am întrebat eu de atâtea ori despre cine te-a ajutat sau avertizat, despre împrejurările exacte şi numele acestor elemente duşmănoase şi conştient active împotriva ordinii noastre sociale?“

„Domnule căpitan, nu numai că întrebările acestea s-au repetat în tot timpul anchetei, dar trebuie să spun că m-aţi presat,

m-ați amenințat, ați făcut mari presiuni asupra mea, ca eu să confirm aceste învinuiri și să declar lucruri care ar fi adeverit aceste fapte și acuzații. M-ați atacat și m-ați învinuit mereu de inducerea în eroare a anchetei, tocmai în legătură cu aceste întrebări și m-ați nedreptățit neacordând crezare declarațiilor mele, în ciuda faptului că nu puteam să confirm aceste acuzații, decât din dorința de a scăpa de presiunea crescândă, dar abătându-mă de la realitate și spunând lucruri care puteau fi ulterior verificate ca neadevărate. Pot să spun că în întrebările pe această temă m-ați presat, chiar m-ați nedreptățit cel mai mult."

„Păi vezi?", a răspuns căpitanul B., într-un mod în care Dinu și-a dat seama că, de fapt, se adresa colonelului și căpitanului de la serviciul de urmăriri. Ba i s-a părut că satisfacția cu care căpitanul pronunțase aceste două cuvinte era nu numai un fel indirect de a-i mulțumi pentru răspunsul lui, care exagerase rolul acordat de anchetatorul principal acelor chestiuni, pentru care veniseră cei doi, ci aproape că ar fi putut fi considerat ca începutul unui limitat, dar binecuvântat pact de solidarizare secretă între căpitanul B. și Dinu, care exagerase în favoarea lui și contra oaspeților critici la adresa serviciului de urmăriri.

„Ai făcut parte dintre băieții lui Maniu. Pe urmă ai intrat în cârdășia antistatală. Ai avut o legătură foarte strânsă cu o nemțoaică. Ai avut cu siguranță o fotografie a ei. Unde ai ascuns-o?", a intervenit căpitanul Călin.

„Nu am nici o fotografie și nici nu am nevoie, pentru că o port în inimă".

„O româncă cinstită de-a noastră nu-ți puteai găsi?"

„Și ea era foarte cinstită".

Căpitanul Călin l-a privit mai mult mirat decât iritat de acest răspuns, care îl scosese pe Dinu din defensiva foarte întunecată, dar cu tâlc. Colonelul îl urmărise cu privirile, intervenind rar în discuția care, dacă n-ar fi fost atmosfera încărcată, parcă ar fi fost organizată și gustată de el și cu dorința de a-l vedea, în sfârșit, în carne și oase, pe cel pe care echipa subalternilor lui îl rataseră ani de zile. Cel mai agresiv era aghiotantul lui, căpitanul Călin. Era, și avea motive, să fie furios pe multe și pe mulți. Pe eșecul în urmărirea lui Dinu, pe

rezultatele anchetei care nu-l ajutau să justifice neobişnuita nereuşită, pe Dinu, care nu se lăsase, cuminte, prins; pe căpitanul B. care nu-l pusese, cum i-ar fi convenit lui, pe Dinu cu botul pe labe. Întrebări erau când impulsive, când de perfidie profesională, iar întreg acest interogatoriu de seară era resimţit de Dinu ca o răfuială organizată. Mai târziu, îşi va aduce aminte şi de momentele de uimire involuntară care se furişau scurt în privirile celor de la serviciul de urmăriri sau de satisfacţie ascunsă pe care a putut-o suprinde de câteva ori pe faţa căpitanului B. pentru motive ce nu păreau deloc a fi comune cu ale celorlalţi, dar întreaga anchetă, care i s-a părut foarte lungă, a trăit-o ca pe prima întâlnirea adevărată cu urmăritorii lui direcţi, care, în sfârşit, puteau să-l încolţească.

Era ceva care făcea total abstracţie de graţierile generale ale anului în curs; „statul în stat" îşi rumega vechile lui intenţii şi isprăvi represive, istoria de dincolo de zidurile Malmaisonului se arăta ca o iluzie care îi lăsa pe securişti să-i toarcă neabătuţi firul. Se dăduseră pe faţă şi resorturile schimbării de perspectivă a procedurii inaugurate de predarea lui în mâinile autorităţilor şi de ce termenele „previzibile" fuseseră demult depăşite. Norii se întunecau. Dar, târziu, la reîntoarcerea, cu ochii ferecaţi, în celulă, Dinu ducea cu el nu numai renunţarea la iluzia unei rezolvări grabnice, ci şi imaginea că într-un moment cheie se găsise în aceeaşi barcă bătută de vânt cu căpitanul B., şi aceasta fusese alta decât cea în care se găsiseră vechii lui urmăritori.

Cucuveaua benefică

Ancheta aceea sub focuri încrucişate avusese loc într-o vineri, seara. Sfârşitul săptămânii era, de cele mai multe ori, „liniştit" la Malmaison, adică fără anchete. În timpul săptămânii, nu ştiai niciodată când îţi venea rândul. Ascultai pe coridorul pardosit cu ciment paşii apăsaţi milităreşte ai plutonierilor care veneau să ia pe cineva pentru anchetă. Plutonierii aceştia nu purtau cipici. Erau îmbrăcaţi în uniforme impecabile, dar nu purtau pistoale. Colegul de celulă al lui

Dinu, mai „bătrân“ la Malmaison, i-a explicat că aceasta era o precauție pentru ca deținuții sub anchetă, într-un moment de disperare sau de furie, să nu poată înșfăca un pistol. Pașii răsunau marțial pe coridor și nu știai niciodată dacă de data aceasta se vor opri în fața celulei tale sau a alteia pentru a scoate pe cineva la anchetă. Câteodată, puteai răsufla ușurat, pentru o durată mai scurtă sau mai lungă.

În noaptea după ancheta înveninată, Dinu desigur că a adormit greu, dar, indiferent de oscilațiile încercării de scufundare în uitare, avea în fiecare noapte o bucurie pe care nu i-o putea lua nimeni. Undeva, într-un pod apropiat și accesibil numai imaginației începea să cânte o cucuvea. Era cel mai prețios mesaj de dincolo de ziduri și de temniceri. Îl recepționa ca semn al prezenței unei ființe libere în întunericul nopții, care aparținea aceleiași lumi de care el fusese acum separat și care trăia după legile imemoriale și indestructibile ale instinctelor și vieții ei, neștiind de iadul realizat de oameni, sub acoperișul unde ea răspundea în felul ei miracolului lumii, crescând pui, mișcându-se în micul ei univers și exprimându-se în limba necunoscută a sunetelor prelungi care îl înviorau pe Dinu pentru câteva minute, dar noapte de noapte.

O colaborare elegant formulată este respinsă

Luni dimineața, bocancii, care răsunau pe coridor, nu au trecut mai departe. Dinu a fost condus ca un animal nevăzător la anchetă. Când după ce i s-au luat ochelarii opaci i-a revenit vederea, s-a găsit într-un birou mai spațios. În dreptul peretelui opus se afla o masă largă, încărcată cu hârtii la care lucra un bărbat de vârstă mijlocie, îmbrăcat în civil. Bărbatul, cu trăsături fine, și-a ridicat capul și l-a privit câteva clipe liniștit prin ochelarii cu rame aurite și i-a spus să ia loc pe scaunul așezat în fața unei măsuțe de lemn. Pe urmă și-a continuat în liniște lectura un număr de minute la capătul cărora și-a ridicat privirile și i s-a adresat:

„Dumneata ești un om cultivat și cu o pregătire filosofică. Observ însă că este vorba de o filosofie idealistă care se

reflectă şi în declaraţiile dumitale. De pildă, afirmi că, potrivit concepţiei dumitale, trebuie să spui întotdeauna adevărul. Aici, apare eroarea. Adevărul trebuie să-l spui prietenului, nu şi duşmanului. Or, dumneata, prezentându-te din propria iniţiativă la noi, pentru a reintra în normal, noi am încetat să fim duşmanul dumitale. Deci, dincolo de orice filosofie idealistă, relaţia reală pe care ai stabilit-o cu noi cere ca dumneata să nu ne ascunzi nimic şi să ne spui adevărul. Or, studiind declaraţiile pe care le-ai dat până acum, se constată un neadevăr important. Ai susţinut că nimeni nu a ştiut că erai un om căutat de Securitate şi deci nici că te-ai hotărât să pui capăt acestei situaţii şi să te prezinţi organelor de stat. Dar s-a întâmplat ceva care dovedeşte că au fost persoane care au ştiut că erai urmărit şi că te-ai predat. Pe masa din faţa dumitale se găseşte o hârtie cu câteva rânduri scrise de mână. După cum ţi-am spus, neadevărul a ieşit la iveală. Până nu faci foc, nu iese fum. Şi a ieşit fum! Te rog să priveşti cu atenţie acele rânduri şi să ne spui al cui este scrisul".

În faţa lui Dinu se afla o coală de hârtie scrisă de mână, dar acoperită de altă hârtie, sus şi jos, în aşa fel încât să rămână vizibile numai câteva rânduri, la mijloc, care nici măcar nu cuprindeau o frază întreagă, inteligibilă. Dar era un scris clar, cu litere mari, bine rotunjite, şi Dinu şi-a dat seama imediat că era scrisul avocatului Nae Tănăsescu. Îi era foarte bine cunoscut, şi l-a cuprins imediat o îngrijorare îmbinată cu ciudă. Explicaţia cea mai simplă, în fond unica, era că Şerban, vărul lui, încălcase consemnul categoric de a nu comunica lui Nae Tănăsescu faptul că el s-a predat, tocmai pentru că, având în vedere temperamentul vulcanic al acestuia, Dinu pusese cu toată seriozitatea la socoteală pericolul că Nae, dacă el nu iese imediat din mâinile Securităţii, ar fi în stare să reacţioneze gălăgios şi, prin aceasta, să se autodemaşte că a ştiut de urmărirea lui, ceea ce îi putea dăuna lui personal şi în acelaşi timp arunca în aer teoria lui Dinu cum că absolut nimeni nu a ştiut de îndelungata lui existenţă clandestină.

Şerban văzuse că Dinu întârzia să iasă din închisoarea de anchetă, peste toate termenele prevăzute, probabil intrase în

panică şi alergase la Nae Tănăsescu. Cum era de aşteptat, acesta din urmă adresase unei autorităţi sau unei persoane oficiale o scrisoare de protest, aşa cum ştia el, şi acum securiştii vroiau, în sfârşit, să-l înfunde, dovedind cu ajutorul lui Dinu, că avocatul Nae Tănăsescu a comis de-a lungul timpului infracţiunea omisiunii de denunţ, ba chiar s-a făcut vinovat de o complicitate mai gravă. Dinu, care îşi dăduse imediat seama ce are înaintea ochilor, era hotărât să evite acest lucru cu orice preţ. De aceea, nu a ezitat nici o clipă chiar să joace un pic de teatru, spunând:

„Domnule anchetator, este adevărat că scrisul acesta prezintă o anumită asemănare cu scrisul meu, dar vă asigur că în nici un caz nu eu sunt autorul".

„Lasă asta. Nu e vorba de scrisul dumitale. Ţi-am spus că a ieşit fum. De altfel, noi am remarcat şi faptul că ai preferat să te duci întâi la Procuratura Militară". Dinu a înregistrat această aluzie la faptul că avocatul, al cărui scris îi fusese pus sub nas, probabil că avea legături la Procuratura Militară şi l-a dirijat către ele, dar nu a dat nici un semn că ar înţelege-o.

„Deci să nu divagăm. Îţi atrag atenţia că noi suntem foarte ocupaţi şi nu ne-am fi pierdut timpul cu ceea ce ţi-am cerut, recunoaşterea scrisului respectiv, dacă lucrul acesta nu ar fi important pentru noi. Aşa că te rog să te concentrezi şi să examinezi serios scrisul, pentru a ne da răspunsul corespunzător. Dar, mai întâi, noi avem o chestiune de rezolvat". A apăsat pe un buton, şi uşile duble către biroul alăturat s-au deschis şi au intrat doi bărbaţi în civil, unul înalt şi unul scund. Au rămas pe loc în faţa uşii închise în spatele lor, aşteptând în tăcere. „Spune-mi, îi cunoşti pe aceşti domni sau pe unul dintre ei?"

Dinu i-a recunoscut imediat. Erau cei doi cărora le deschisese odată, cu ani în urmă, uşa, pe când se găsea în camera lui Hristodoru, pe când acesta lipsea de acasă. Îl întrebaseră despre Hristodoru: ce face? cum o duce? dacă are niscaiva greutăţi; dar lui Dinu, în mod neaşteptat, nu-i ceruseră numele. Şi, pe urmă, plecaseră parcă mulţumiţi că s-au achitat de datorie. La vremea aceea, vizita îl îngrijorase pe Dinu, dar

şi-a dat seama că nu avea legătură cu el. Acum, cei doi stăteau în faţa lui, cu feţele încordate, chiar îngrijorate.

Dinu a răspuns scurt: „Nu îi cunosc în nici un fel pe aceşti domni" şi i-a văzut cum au răsuflat uşuraţi, părăsind camera.

„Deci oamenii umblă după demascarea marei complicităţi nu numai ale avocatului Nae Tănăsescu, ci şi urmele ducând până în rândurile Procuraturii Militare sau chiar ale Securităţii!", gândea Dinu, întărit în impresiile pe care i le lăsase întâlnirea cea furtunoasă de vineri seara.

„Şi încă ceva: cum e cu acela care s-a interesat de dumneata, unde te găseşti, arătându-i fotografia dumitale soţiei unui văr?" Dinu îşi amintea desigur de acea poveste, care la vremea respectivă l-a determinat să-şi întrerupă legătura cu acea ramură a familiei, dar a recunoaşte asta aici ar fi însemnat că acest lucru îi fusese relatat, ar fi însemnat că avusese contacte cu cei care îl informaseră şi deci ştiuseră că a fost urmărit, ceea ce el negase despre toţi şi nu avea de gând să facă vreo excepţie.

„Nu am auzit niciodată despre cineva care m-ar fi căutat sau ar fi arătat o fotografie".

„Acum îţi acord o jumătate de oră de examinare din nou a scrisului şi de reflecţie. Te avertizez că este în interesul dumitale. Pe urmă stăm de vorbă".

Cel cu ochelari cu ramă de aur şi-a aplecat privirile spre hârtiile pe care le răsfoia pe birou, făcându-şi notiţe. Dinu s-a mai prefăcut câtva timp că scrutează rândurile pe îngusta fâşie lăsată liberă din coala aşternută pe măsuţă şi, pe urmă, timpul s-a scurs pentru el străveziu, pentru că hotărârea lui era luată din prima clipă şi nu avea nici un chef să se întrebe ce mai cloceşte în capul celui care părea că îşi rezolvă nişte lucrări, afişând o detaşare birocratică.

„Ei? Spune, al cui e scrisul?"

„Domnule anchetator, nu-l recunosc. Nu ştiu al cui e".

„Ţi-am spus, la început, că, indiferent de valoarea dumitale intelectuală, ea este deformată de o filosofie idealistă, mărturisită în scris chiar în declaraţiile dumitale, unde vorbeşti despre imperativul adevărului, cu ignorarea diferenţei pe care

trebuie să o faci între prieten şi duşman. Ai venit la noi, deci nu mai suntem duşmani, ci prieteni. Iar realismul cere ca, spre deosebire de duşman, prietenului să-i spui adevărul. Aceasta ar putea însemna începutul salvării dumitale. Căci, iarăşi să fim realişti, la vârsta dumitale ce vei mai putea face după această îndelungată rupere de lume şi de societate? Noi îţi oferim o şansă de a ieşi din acest dezastru în care te-ai băgat singur. De a avea un viitor. Dar aceasta implică schimbarea atitudinii dumitale faţă de noi. Colaborarea cu noi. Ce îţi ofer eu acum nu este o activitate de informator al Securităţii. Noi nu îţi cerem acest lucru, ci îţi dăm posibilitatea de a recupera timpul pierdut, îndeplinind ceva pentru care eşti dotat, desfăşurându-ţi o activitate intelectuală. Vei putea scrie, vei putea publica o serie de cărţi. Cunoşti câteva limbi străine. Vei putea să te întâlneşti şi să te întreţii cu oaspeţi străini care ne vizitează ara. Singurul lucru pe care ţi-l cerem este să rămâi în legătură cu noi, fără altă obligaţie în afară de a ne spune şi nouă ce gândesc aceşti străini, cum s-au exprimat ei asupra unor aspecte le la noi în convorbirile dumitale cu ei. Nimic altceva."

„Domnule anchetator, încă de la început v-aţi adresat nu numai inculpatului, ci şi intelectualului sau omului care nutreşte anumite convingeri. Aţi vorbit despre turnura dealizantă a unor idei ale mele şi despre noţiunea de adevăr aportată la relaţia de prietenie sau inamiciţie. Modul acesta de a se discuta cu mine a constituit o noutate în ancheta la care am fost supus de când mă aflu aici. E ceva pentru care vă mulţumesc. Despre concepţia asupra adevărului, ca şi despre prietenie, mărturisesc că aş avea de făcut unele observaţii şi obiecţii la cele spuse de dumneavoastră. Dar aceasta ar în-emna deschiderea unei discuţii filosofice, ceea ce depăşeşte cadrul şi regulile acestei anchete. Descrierea impasului vieţii nele aţi făcut-o cu realism şi veracitate. Vă voi răspunde tot tât de realist."

Dinu nu îşi modificase nici o clipă hotărârea de a nu se abate de la strategia pe care şi-o însuşise ca normă absolută, nainte de a se preda Securităţii, anume aceea de a adopta profilul cel mai inofensiv cu putinţă, de a înăbuşi în faşă orice

ar fi putut naşte cât de departe impresia unui triumfalism secret nutrit în adâncuri de faptul că a reuşit să le scape printre degete timp de 12 ani, de a mediocriza acea aventură de neuitat, ca preț al minimalizării de către cei care-l cercetau a rolului celor care îl ajutaseră şi a acceptării – nici el nu ştia cum – a aserțiunii fantastice că nimeni nu a ştiut că el era un fugar. De aici, nevoia de a reveni mereu la rolul înfrântului fără doar şi poate, în atitudinea şi mai ales în formulările lui. Rol ingrat, dar prinos necondiționat adus prietenilor şi celor cu care conlucrase.

„Nu se putea ca anii aceştia de urmărire şi continuă ascundere să nu fi lăsat urme în sănătatea şi rezistența mea nervoasă. Îndelungata urmărire de către Securitate dă naştere la anxietăți şi sensibilizări incontrolabile. Dacă voi putea ieşi de aici, este necesar să țin seama de acest sistem nervos slăbit din cauzele menționate. Pentru a-mi salva şi păstra un minimum de echilibru, este absolut necesar să nu mai am de-a face cu Securitatea sub nici o formă, indiferent care ar fi ea şi cum ar fi dozată. Este vorba deci de fiziologie, de apărarea a ce a mai rămas din sănătatea mea. Piedica aflată în calea propunerii de la care dumneavoastră ați vedea şansa unui viitor pozitiv pe plan social pentru mine este de aceea invincibilă".

„Noi ți-am oferit această şansă. Răspunderea nefolosirii ei îți aparține în întregime".

Dumnezeul cel viu

Viața în celulă încetase a mai fi o experiență excepțională pe care, ştiind-o limitată în timp, o poți privi într-o oarecare măsură ca din exterior, personalitatea ta refuzând să o accepte chiar ca pe o realitate. Dinu înțelesese acum că nu era numai o călătorie nesuferită, dar scurtă, prin subsolurile inchizitoriale, ci o alunecare, când mai iute, când mai înceată, pe un tobogan pe care nu-l pusese la socoteală, nici ca apariție, nici ca durată. Colegul lui de celulă avusese în doi ani şi jumătate destul timp să se încorporeze zidurilor şi patului îngust, ritmului mecanic al

nutririi necesare şi al somnului ordonat, cu lumina neîncetat aprinsă şi cu interdicţia de a dormi cu spatele la uşă sau cu mâinile sub pătură, cu necesitatea de a bate în uşă ca să obţii două mici dreptunghiuri de hârtie pentru closet, cu speranţa sfertului de oră „de aer" din turn, cu răsunetul bocancilor celor care îi scoteau ca pe animale din coteţ, ca să-l ducă pe unul sau altul cu ochii legaţi la întâlnirea cu spaima întrebărilor nesfârşite.

Colegul de celulă scăpase cel puţin de această parte a canonului. Îşi aştepta o sentinţă pe care anchetatorul îi promisese că va fi numai de cinci ani. Îşi consuma cu un amestec de voinţă de supravieţuire şi conştiinţă a dreptului câştigat de la cei pe care îi servea „mâncare întărită" şi privilegiul somnului de după-masă şi se întreţinea cu Dinu despre ştirile încurajatoare pentru el, aduse din lumea acelui an, 1964, care parcă nu răzbătuseră încă şi între zidurile de la Malmaison. Îşi povesteau frânturi de viaţă dinainte de închisoare, dar un loc de seamă îl avea în discuţiile lor religia. Evreul, cândva marinar improvizat, dar din ce în ce mai îndemânatic în peregrinările lui prin Marea Egee, pe urmă membru de partid cu funcţie împortantă în stat, se regăsise ca destinatar de totdeauna al Vechiului Testament, iar celula închisorii de anchetă ferecată faţă de lumea din afară îi deschisese o fereastră din ce în ce mai transparentă către poruncile şi proorocirile, către afirmarea neînfrântă de nici o nenorocire şi robie a Dumnezeului Atotputernic şi a făgăduinţei Lui către poporul ales. Dinu era demult în drumeţie spirituală hrănită din merindele adunate din mai multe puncte cardinale, dar luminată din ce în ce mai răspicat de flacăra aprinsă în univers de Vestea cea Bună că „Dumnezeu e Iubire".

Nu despre diferitele raze ce pot fi urmărite către Centrul Suprem discutau creştinul şi evreul din temniţa Malmaison, ci despre sursa tuturor acestor lumini, invincibile, despre Dumnezeul cel Viu. Materialismul, al cărui templu era şi închisoarea în care se găseau, îl îngropau cu rigoare intelectuală şi bun-simţ comun. Se crease între ei, în scurt timp, una dintre formele cele mai profunde nu numai de comunicare, ci şi de solidaritate, aceea care rezultă din recunoaşterea împărtăşită a transcendenţei.

Ancheta împunge, dar bate pasul pe loc

Pe la ora 15, Dinu a fost dus iarăşi la anchetă. Căpitanul B. era furios. „Mi-ai spus că nu i-ai plătit femeii unde ai locuit în ultimul timp, numitei Gheorghiu, nici o chirie. Numai contribuția la apă şi lumină. Ea îmi spune că i-ai achitat cu regularitate o chirie de 300 de lei pe lună".

Declarația respectivă o făcuse Dinu demult, la începutul anchetei, şi fusese acceptată fără comentarii. Acum, chestiunea nu numai că era reluată, dar cu un ton amenințător. Dinu s-a gândit, ceea ce desigur că l-a mâhnit mult, că o aduseseră sau o chemaseră pe Gigi Gheorghiu la Malmaison şi tocmai o interogaseră, iar ea făcuse greşeala de a nu ține seama de instrucțiunile categorice de a nu recunoaşte în nici un fel primirea unei chirii, ceea ce indica un beneficiu şi putea declanşa acuzația de complicitate.

„Domnule căpitan, nu este adevărat. Nu am plătit nici o chirie. A fost o găzduire amicală".

Bănuiala lui Dinu s-a adeverit pe loc, căci căpitanul B., roşu la față, a trecut val-vârtej în biroul de alături. S-a întors după un timp şi mai iritat: „Ea afirmă că i-ai plătit chirie. Pe cine mă-ta să cred?"

Era pentru prima oară că anchetatorul B. recurgea la o insultă față de Dinu, şi acesta şi-a dat seama că indiferent că jignirea fusese calculată sau nu, era un simptom al agravării anchetei.

„Domnule căpitan, eu nu pot şti ce s-a întâmplat cu această femeie, față de care sunt vinovat, ca ea să înceapă să afirme neadevăruri. Eu nu ştiu ce i-ați făcut dumneavoastră, ca ea să înceapă să bată câmpii".

„Mai bine te-ai interesa de ce o să-ți facem ție!"

„Eu nu pot decât să mă mențin la faptele reale. Nu i-am plătit niciodată vreo chirie doamnei Gheorghiu, iar mica mea contribuție la apă şi lumină nu a acceptat-o decât după multe insistențe".

„Ia-l! Du-l sus!", i-a ordonat căpitanul B. plutonierului.

Ancheta bătea pasul pe loc şi nici nu se putea altfel, devreme ce, în afară de neaşteptatul acces de suspiciune

aruncată în balanță de serviciul de urmăriri cum că trebuie să fi existat o complicitate insidioasă de o mai mare brizanță, întrebările principale erau aceleaşi, iar răspunsurile lui Dinu nu se schimbau nici ele deloc. Ba, la un moment dat, Dinu chiar a ținut să remarce că exact întrebarea respectivă îi mai fusese pusă. Anchetatorul, cel mai tânăr dintre cei cu care fusese confruntat Dinu şi care se remarcase printr-o seriozitate sau un profesionalism neagresiv, vecin cu o neaşteptată imparțialitate, i-a explicat, făcând o scurtă incursiune în arta anchetei:

„Desigur că această întrebare ți-a fost pusă de mai multe ori. Şi poate se va repeta. La mijloc nu este neglijență sau o uituceală a anchetei, care de fiecare dată se încheie cu un proces verbal, ci folosirea conştientă a unui dat al psihologiei, anume că minciuna se ține minte mai greu decât adevărul. O invenție se întipăreşte mai slab în memorie decât dacă ar fi reproducerea spontană a unui fapt real. Dacă dumneata ai făcut o declarație falsă şi, pe urmă, întrebarea e repetată la câtva timp de mai multe ori, de fiecare dată vor interveni modificări mai mari sau mai mici. Caracteristica aceasta a minciunii, de a nu se întipări la fel de bine în memorie ca adevărul trăit, ne face să recurgem la verificare prin repetarea aceleiaşi întrebări".

Era oare aceasta chiar o încercare de a-l ajuta? Pentru că, aplicat lui Dinu, nici trucul acesta şi nici altele nu dăduseră rezultatele scontate; atmosfera era din ce în ce mai mohorâtă şi însoțită de manifestarea unei anumite exasperări, parcă autentică, în special a căpitanului B. Dar nu prin el a primit Dinu lovitura cea mai puternică.

Răscrucea

Şi de data aceasta seara venea cu încetarea, în lungul coridorului, a tropăitului bocancilor celor care îi luau pe arestați şi-i duceau la interogatoriu.

Într-un târziu, bocancii au răsunat totuşi din nou şi s-au oprit în dreptul celulei lui Dinu. Plutonierul l-a condus fără grabă şi împingeri, l-a introdus într-un birou şi i-a ridicat

ochelarii negri. Era pentru a doua oară când avea de-a face cu acel anchetator solid, cu părul scurt, atitudine mai mult impasibilă. A intrat direct în subiect:

„Spune-mi, în toți cei 12 ani nu ai primit nici un ajutor bănesc?"

„Nu am primit un asemenea ajutor".

„Repet întrebarea şi te rog să reflectezi cu toată seriozitatea înainte de a da un răspuns. Nu ai mai primit din partea nimănui un anumit ajutor bănesc?"

„Nu".

„Nici pe adresa din strada Căderea Bastiliei numărul 36, pe numele doamnei Ştefănescu-Priboi? Şi anume din partea sorei dumitale, la ora aceea doctoriță în Banat".

Nenorocirea se produsese! Sora lui Dinu, nu se ştie în ce condiții, încălcase înțelegerea solemnă dintre ei potrivit căreia nu le va spune niciodată securiştilor că Dinu fusese de acord (de altfel, la insistențele lui), ca ea să-i trimită patru-cinci sute de lei pe lună prin poştă, pe adresa din Bucureşti a soacrei lui Constantin, care îi explicase acesteia că sunt bani de la sora lui Dinu, care, lucrând pe şantiere din provincie, nu are o adresă fixă. Consecințele acestei mărturisiri a ei erau incalculabile şi puteau răsturna întreaga strategie a lui Dinu în acea anchetă, puteau dărâma tot zidul de apărare a prietenilor pe care el îl păstrase intact în fața întrebărilor şi presiunilor întregii anchete. Căci, dacă securiştii se duceau la doamna Ştefănescu-Priboi, care nu era inițiată în problema lui Dinu, dar cunoştea grupul principal de prieteni, se puteau produce alte rupturi ale pânzei protectoare țesută cu atâta grijă. Pe urmă, Constantin, care rămăsese până la urmă omul de legătură, tocmai pentru că nu fusese abordat niciodată de Securitate în chestiunea Dinu, nefiind coleg cu el, putea fi desconspirat.

Toate acestea îi viscoleau în minte, când a răspuns:

„Da. Este adevărat că am primit un timp bani de la sora mea pe această adresă. Dar nici ea, nici doamna Priboi nu ştiau că sunt un fugar".

„Uite ce e. Dumneata te-ai declarat de la începutul acestei anchete ca adversar al minciunii. Şi totuşi acum câteva clipe ai răspuns la întrebarea mea printr-o minciună".

„Domnule anchetator, cred că şi dumneavoastră veţi fi de acord că un bărbat trebuie să se comporte cavalereşte faţă de o femeie. În cazul de faţă, femeia îmi este şi soră. Fără să vreau, am adus-o într-o situaţie primejdioasă, cedând la insistenţele ei de a mă ajuta, ca frate mai mic şi fără o situaţie materială şi nici o sănătate bună. Dar ea nu a ştiut nici o clipă că sunt căutat de Securitate, ci numai că rătăcesc de pe un şantier pe altul. Eu am simţit că e datoria mea să trec sub tăcere fapta ei frumoasă şi neştiutoare în acelaşi timp. Altfel, ar fi însemnat să o lovesc pe propria mea soră, care pe deasupra este şi total nevinovată".

„Totuşi, repet, ai afirmat un neadevăr".

„Domnule anchetator, poate însemna acest neadevăr, exprimat pentru a-mi proteja o soră, că tot ce am spus eu în faţa anchetei este neadevărat, că sunt mincinos?"

Anchetatorul a întârziat o clipă răspunsul. „Nu, mă, nu e vorba de faptul că ai fi un mincinos, ci că vrei să-i acoperi pe alţii! Apropo, am citit o scrisoare trimisă mai demult de dumneata sorei. Era remarcabilă".

Şi aceasta era un ghimpe înfipt în inimă pentru Dinu, care se întreba: „Cum or fi procedat cu Ştefania? A fost oare la mijloc o descindere cu percheziţie, de au găsit acea scrisoare veche?" Ca, pentru a inteţi îngrijorarea din ce în ce mai acută a lui Dinu, mai bine zis probabil tocmai pentru a intensifica-o, anchetatorul l-a concediat cu cuvintele: „Ai uitat o carte la sora dumitale. Gândeşte-te la noapte şi la cartea aceea!"

Prăbuşire

Dinu resimţea toate aceste momente ca o cădere accelerată, din treaptă în treaptă. Căci a plecat din biroul anchetatorului cu gândul că acea carte purta vreo semnătură sau, ceea ce era şi mai grav, făcea poate parte din biblioteca doctorului Trifu, care îşi ştampilase cărţile cu un triunghi, în

interiorul căruia era înscris numele lui. Dacă acea carte face parte din cele astfel ştampilate, dezastrul se extinde, căci securiştii pot ajunge la Sanda Trifu, la care el a stat ascuns ani de zile, fără ca Securitatea să fi ştiut vreodată. Mai rău nu se putea!...

Dinu s-a întors în celulă cu sentimentul că s-a rupt un stăvilar şi ceea ce urmează este o necontrolabilă inundare şi distrugere a sistemului lui de fortificaţii care rezistase până acum atât de bine anchetei şi pe care îl considerase invulnerabil, oricât de mult s-ar fi prelungit aceasta. Securitatea obţinuse nu numai o informaţie care, contrazicând toate declaraţiile lui de până acum, stabilea, cu nume şi cifre, existenţa unui ajutor financiar regulat şi de durată, ci intrase şi în posesia unei adrese care jucase un rol nu numai ca loc de primire a unor mandate poştale din partea sorei lui, ci se afla în perimetrul principal de viaţă şi de relaţii curente al celor mai buni prieteni şi aliaţi ai lui. Se gândea şi la riscurile, pur şi simplu, ale unui accident cerebral atunci când doamna Ştefănescu-Priboi, femeie în vârstă şi hipertensivă, se va pomeni, nepregătită în vreun fel, cu securiştii peste ea.

Cât despre Constantin, el ajunsese acum în prima linie, după ce atât timp fusese, cu deplin succes, ţinut în afara târcoalelor şi hăituielilor Securităţii. Iar, dacă acea carte uitată de el la Ştefania, purta cu adevărat acel „ex libris“ cu numele doctorului Trifu însemna că a expus-o riscurilor anchetei pe Sanda Trifu, despre care prin precauţiile luate la vremea aceea şi anii mulţi trecuţi de la ascunderea lui în camera ei din Visarion 7, nici nu-i mai trecuse prin minte că s-ar putea ajunge la ea. Cu un cuvânt, i se părea că în câteva minute fusese pusă sub semnul întrebării întreaga „linie Maginot“ pe care şi-o crease cu minuţiozitate înainte de a se preda Securităţii şi, prin aceasta, întreaga lui postură în acea anchetă se modificase radical. Nu mai era personajul care, prin asumarea răspunderii şi acoperirea integrală, eficace, a celor intraţi în raza de risc din cauza lui, dădea piept cu ingerinţele şi capcanele inchiziţiei de la Malmaison, ci alţii ajunseseră în bătaia puştii, deveneau adresanţii neapăraţi ai investigaţiei şi urmau să fie înscrişi pe lista neagră a poliţiei politice.

În Dinu se zbătea nu numai grija pentru cei pe care îi iubea, ci şi ruşinea pentru a nu-i fi putut scuti şi apăra. Îl încerca nu numai o durere, ci şi un început deja greu de suportat de dezonoare. Şi nu numai fiindcă cei de afară probabil nu-şi vor putea explica totul altfel decât prin aceea că el a cedat în anchetă, a vorbit... Îl tortura mai ales ideea că prietenul lui, Constantin, nu va putea înţelege ce va urma, decât ca plecând de la prezumţia unei capitulări a lui Dinu, care le-a spus securiştilor adevărul despre banii şi adresa din Căderea Bastiliei. Oricât de bune erau relaţiile cu colegul de celulă, nici lui nu era bine să-i spună tot ce putea însemna această pradă informativă, ajunsă pe masa anchetatorilor. Predarea lui în mâinile Securităţii prin poarta Procuraturii Militare nu însemnase pentru Dinu numai ultimul act al unei aventuri dificile, periculoase şi chiar lipsită de speranţă din punct de vedere al bunului-simţ, care însă nu fusese niciodată acceptat ca supremă instanţă, ci şi asumarea integrală a unei misiuni finale, aceea de a nu le ceda securiştilor nici un centimetru din teritoriul unde nu pătrunseră încă. Or, acum, tocmai datorită acestui angajament absolut, avea sentimentul insuportabil că lucrurile se vor desfăşura după regula implacabilă a logicii realităţii şi a voinţei de dominaţie şi demascare a Securităţii, întreg frontul se poate prăbuşi, nu poate să nu se prăbuşească...

Cu moralul deja apăsat de evoluţia din ultimul timp a unei anchete, care, de fapt, ar fi trebuit să fie o procedură de lichidare a trecutului, dar se transformase într-o investigare cu accente de început de punere sub acuzare, nu numai a lui, Dinu, care se predase cu sentimentul bine ascuns al unei victorii ireversibile în cursa de 12 ani, începea, pentru prima oară, să vadă cu ochii o înfrângere de proporţii, care anula pentru el orice urmă de izbândă secretă.

În toţi acei ani nu fuseseră puţine momentele ameninţătoare şi chiar situaţii ce păreau fără ieşire, dar niciodată nu îl părăsise gândul că eşecul nu este inevitabil, că se mai poate imagina o cale salvatoare, că se mai poate încerca o străpungere a imposibilului, că el însuşi, cât de izolat şi încolţit s-ar găsi, mai are ceva de făcut care ar putea micşora

sau învinge pericolul. Acum, în stare captivă, lumea lui fiind redusă la câțiva metri pătrați care nu mai erau o simplă etapă a lungii fugi, ci ocolul închis al sfârşitului iremediabil al acelei fugi care aparținea trecutului, cu toate terorile, dar şi imensele ei libertăți, necunoscute „normalității", primejdia permanentă, dar difuză, diminuată atâta timp cu meşteşug şi imaginație, îşi găsise, datorită divulgării adresei din strada Căderea Bastiliei, o altă față şi devenise un uriaş care confiscase întreaga inițiativă. Dinu nu putea decât să-l vadă înaintând şi călcând în picioare toate întăriturile în spatele cărora îi crezuse puşi în siguranță pe prietenii şi binefăcătorii lui. Poate că, dacă această fatală dezvăluire – pe care Dinu nu o putuse prevedea şi acum nu avea cum să o neutralizeze – s-ar fi produs la începuturile anchetei, întreaga confruntare ar fi luat o altă direcție, şi Dinu ar fi avut de dat o altă bătălie, dar acum se găsea abandonat mecanismului malefic care va lucra mai repede sau mai încet, dar sigur, împotriva prietenilor lui de afară, care nici ei nu aveau cum să i se sustragă.

Rugăciunea

Pentru prima oară, lui Dinu i s-a părut că nu mai avea ce face cu nici una din armele lui interioare. Intra oare în teritoriul fără capăt şi fără țel al disperării? Poate că, în mod inevitabil, da, dacă nu ar fi existat şi rugăciunea. Dinu se ruga de mult timp seara şi dimineața, dar rugăciunea lui era mai ales o reafirmare a încrederii în existența şi în prezența lui Dumnezeu, rugăciune pe care, de-a lungul timpului, o presărase şi cu frânturi ale meditațiilor lui religios-filosofice.

Erau, în primul rând, gânduri de recunoştință pentru darul vieții, al sufletului care oglindeşte minunea lumilor, al spiritului care nu este un fruct al haosului, ci o creațiune şi o solie. Rugăciunea era îndreptată către Dumnezeu, „căci, Doamne, Tu eşti şi prin Tine există iubirea eternă. Atâta îmi este de ajuns, pentru a crede, a iubi şi a lupta...", însă chiar dacă, în rugăciunile lui, Dinu ajungea să-i ceară ceva lui

Dumnezeu, el ar fi vrut ca apelul să fie cât mai rar sau chiar deloc pentru el, ci mai întotdeauna pentru alții, căci era profund înclinat să creadă că rugăciunea de cerere riscă să desacralizeze relația cu Cel care este mai presus de orice lume, dar prin care toate lumile se împlinesc, dincolo de orice ar semăna cu interesele impure şi, conştient sau inconştient, egocentrice, ale creaturii umane. Poate că era aici o recunoaştere a unei primejduiri certe, pentru o pătrundere reală pe poteca de lumină neîntinată la capătul căreia se află Cel Nevăzut, dar, cum îşi va da seama Dinu, era şi un fel de rigorism sau aristocratism filosofic care uită de autentica eternă copilărie a omului față de Dumnezeul care-l iubeşte ca atare, şi anume mai degrabă pe cel sărac cu duhul decât pe cel care crede că a şi aflat ce este desăvârşirea sau calea către ea.

Ajuns târziu în celulă, după ce i-a spus lui Avram de surpriza atât de neliniştitoare pe care i-o făcuse cadou anchetatorul, Dinu nu a evocat şi oribilele consecințe concrete posibile (ele încă țineau de sâmburele ezoteric al întregii depoziții), ci a căutat să facă față unei convorbiri care plutea la suprafața tristeții, care-l trăgea spre adâncurile însingurării tăcute, pe care nu o merita tovarăşul lui de suferință. Pe urmă, a venit ora culcării obligatorii, când colegul de celulă, întins pe patul tare, îşi ridica în tăcere brațele în evocarea Dumnezeului străbunilor lui. Iar Dinu şi-a început şi el rugăciunea tăcută, dar care nu se asemăna cu nici una din cele de până acum, nici prin formulare, dar mai ales nici prin ardoarea pusă în puținele cuvinte repetate cu o intensitate necunoscută până atunci. Dinu îl ruga pe Dumnezeu, dincolo de toate inhibițiile lui teologice şi etice, direct pentru el şi pentru prietenii lui, cerându-i, cu inedită naivitate, dar cu toată puterea de care era capabil, să facă o minune, să oprească ancheta. Pentru că orice continuare a acesteia, cât de rutinieră ar fi fost ea, nu putea să nu-i ducă pe securişti cel puțin la o parte din oamenii care-l ajutaseră. Dinu îl ruga pe Dumnezeu, ai putea spune necugetat, nebuneşte sau copilăreşte, să oprească mecanismul implacabil al cercetărilor, să facă să se întrerupă, să înceteze, să se rupă lanțul cauzal, fatal, să contenească dintr-o dată întrebarea firească, dar fără ieşire.

Răspunsul

Aşa a fost vineri noaptea, iar sâmbătă dimineața a început cu o întâmplare neplăcută. Primeau câte o cană cu un fel de cafea de orz, şi Dinu a lovit din greşeală cana de tinichea cu toartă, vărsând pe cimentul pardoselii tot conținutul. „Am intrat într-o pasă neagră", a gândit el şi şi-a început ziua cu burta goală şi inima grea de ştirea dezastruoasă primită la interogatoriu. De altfel, sâmbăta era, în general, o zi bună la Malmaison, căci deținuții nu prea erau chemați la anchetă. Dar, pe la ora zece, Dinu a început să simtă o durere în zona abdomenului, care în foarte scurt timp s-a transformat într-un fel de junghi insuportabil. Era ca şi cum un cuțit înroşit în foc i-ar fi fost înfipt în burtă şi împins din ce în ce mai puternic în sus. El ştia că avusese cândva, ca student, un icter, de altfel vindecat la vremea aceea complet, şi că are un fel de colită, dar durerea aceasta, ca o seceră de foc, nu avusese precedent în existența lui de până acum. În curând nu a mai putut sta în capul oaselor pe marginea patului, aşa cum prevedea regulamentul, şi a trebuit să se chircească în pat, cu răsuflarea tăiată. Chinul era atât de mare, încât l-au lăsat total indiferent bătăile puternice în uşă ale paznicilor care-l somau să reintre în poziția obligatorie ridicându-se în capul oaselor. Bătăile în uşă s-au repetat, fără nici un rezultat. L-a auzit pe colegul de celulă spunându-le că e vorba de nişte dureri care nu mai pot fi suportate decât în acea poziție chircită. A mai trecut un timp în care Avram se învârtea neputincios prin celulă, iar durerile lui Dinu creşteau. Tăişul care-i ardea abdomenul rupsese legătura cu lumea din afară şi chiar filmul negru al timpului. Totuşi, într-un târziu, a auzit vocea clară a lui Avram, spunându-le paznicilor:

„Trebuie să fie ceva grav, pentru că omul ăsta este serios, nu ar exagera în nici un caz. Mă gândesc că ar trebui anunțat doctorul. Noi nu putem face nimic". A auzit murmurul unui paznic. După câtva timp, Avram s-a apropiat de el şi i-a spus: „Au comunicat ofițerului de serviciu. Se pare că îl vor căuta pe unul dintre cei doi doctori, dar sâmbătă ei sunt liberi, deci greu de găsit".

Orele treceau, fără ca Dinu, chircit nereglementar, să mai simtă altceva decât încleştarea neîncetată a durerii ascuţite. Pe la ora 22, a apărut doctorul. Era cel bătrân. S-a aplecat asupra lui Dinu, i-a spus să se întoarcă pe spate, i-a vârât un termometru în subţioară şi l-a palpat numai o dată pe burtă. Pe urmă şi-a luat termomentrul şi a plecat fără nici un cuvânt. Pentru Dinu nu se schimbase nimic, dar peste o jumătate de oră au apărut patru plutonieri care au intrat în celulă şi i-au spus: „Trebuie să fii transportat la spital. Noi o să te ajutăm să cobori la birou".

Într-adevăr, a trebuit ca doi să-l sprijine de braţe – după ce Dinu şi Avram îşi strânseseră cu cuvinte de recunoştinţă mâinile – ducându-l până la parter, în biroul în care fusese predat la venire, să pună unul lângă altul obiectele care-i fuseseră reţinute: o traistă cu hrană uscată, neatinsă, una cu nişte cămăşi de schimb, un ceas de mână... Totul era înscris acum pe o listă pe care trebuia să o semneze. Când a văzut că au început să numere ban cu ban şi ce găsiseră în portmoneu, Dinu le-a spus: „Nu mă interesează nici unul din lucrurile acestea, vă semnez pe nevăzute, dar nu mai pot face faţă durerii". I-au răspuns că aşa este regulamentul şi că îl vor transporta pe urmă la spital.

L-au dus de braţe în curte şi l-au urcat nu într-o ambulanţă, ci într-un fel de minibuz militar cu prelată şi două bănci puse pe laturi în lungul lui. Lângă el se găseau doi soldaţi înarmaţi cu pistoale mitralieră. Această maşină militară avea o suspensie foarte proastă şi îl zguduia pe Dinu, accentuându-i la maximum durerile, încât le-a cerut soldaţilor să-l lase să părăsească banca şi să se lase pe vine, sprijinit cu mâinile de cele două bănci opuse. În felul acesta putea, în oarecare măsură, amortiza zdruncinăturile, încordându-se şi făcând flexiuni cu muşchii braţelor şi ai picioarelor. Şi, totuşi, în ciuda noii încercări a rezistenţei ultime la durere şi a solicitării capacităţii musculare a unui corp care ceda, în sufletul aflat ca într-o cetate asediată începea să urce un sentiment de mulţumire: lăsa în urmă lui Malmaisonul! Înţelesese, nu destul de desluşit, că doctorul de la Malmaison stabilise că trebuie

operat de urgență. Dar însăşi starea deplorabilă a organismului îi înlesnise apariția unei stări de detaşare, încă un motiv de a se simți din ce în ce mai independent față de voința temnicerilor. Pe soldații de la Malmaison, care îl însoțeau, înarmați, dar neagresivi, îi vedea de acum ca pe nişte figuri tranzitorii.

Cu fiecare zdruncinătură care-i răscolea durerile, se apropia de spitalul-închisoare Văcăreşti, ca de o casă primitoare, dinspre care adia nu frica de soarta trupului ce urma să-i fie deschis cu bisturiul, ci sentimentul unei neaşteptate ocrotiri, a unui refugiu luminat de o nouă speranță. Ancheta se întrerupsese.

Operație nocturnă

Era trecut de două noaptea, când au ajuns în fața porții închisorii Văcăreşti, care l-a primit pe Dinu cu o muzică necunoscută până atunci, aceea a unor semnale scoase ca dintr-un instrument cu coarde, cum i s-a părut lui Dinu, prin care paznicii de la colțurile zidurilor îşi dădeau de ştire că „totul e în regulă". Un plutonier cu atitudine falnică, îmbrăcat într-o uniformă albastră, de Miliție, nu kaki precum aveau însoțitorii înarmați ai lui Dinu, a primit din mâna acestora o hârtie şi l-a întrebat pe Dinu solemn dacă el este Dinu Rogojeanu, „fiul lui Ion şi al Constanței, născut la Târgu Jiu..." Pe urmă, maşina a intrat în curtea spitalului-închisoare, căruia Dinu îi fusese de acum predat.

A fost condus şi întins pe o masă într-o sală de operație. A apărut mai întâi un medic înalt şi corpolent, îmbrăcat în halat alb, care l-a cercetat puțin, a ieşit şi s-a întors:

„Diagnosticul se confirmă. Ulcer perforat, care trebuie operat de urgență. De aceea, am venit în toiul nopții eu şi colegul meu, chirurgul Avramescu".

Dinu, care, ajuns aici, se simțea că îşi redobândea dreptul la autodeterminare, a răspuns, ca unul ieşit din cețurile tiraniei, la lumina deciziei personale:

„Domnule doctor, sunt de acord să fiu operat".

Uriaşul în halat alb a zâmbit: „Dumneata vorbeşti de «acord», dar nu există altă soluție, dacă vrei să supraviețuieşti.

S-a perforat ulcerul şi conţinutul plin de impurităţi şi agenţi infecţioşi se varsă din stomac şi provoacă peritonită. Cu ce te-au adus până aici? Sper că nu ai fost zdruncinat".

„Am fost adus cu o maşină care m-a zdruncinat tot timpul. Am încercat să ameliorez zdruncinăturile sprijinindu-mă în mâini".

„E rău că ai fost zdruncinat. Dar, spune-mi, ai băut lichid în ultimele ore? Asta ar mări pericolul vărsării conţinutului din stomac".

„Nu am băut toată ziua nici un fel de lichid, căci şi cana cu cafea de orz, primită azi-dimineaţă, am răsturnat-o din greşeală şi nu am gustat nici din ea nici o picătură".

„Asta e bine. Slavă Domnului! Vom trece imediat la operaţie. Am chemat la telefon cele două surori anesteziste, şi ele au sosit între timp. Sper că vei scăpa de peritonită".

Durerile nu conteniseră, dar Dinu trăia o eliberare: trecuse de graniţa anchetei, îi lăsase în urmă pe cei care vroiau să dinamiteze zidul în spatele căruia erau vii atâtea secrete şi prietenii neclintite. Nu mai avea de făcut nimic, nici pentru izbăvirea trupului explodat pe dinăuntru, pentru că alţii îl vor lua în mâinile lor, încercând să-i prelungească sorocul. După atâtea luni de încordare se putea abandona ceasului şi locului care acum nu mai stăteau sub zăvoarele Malmaisonului, se putea lăsa purtat de fluviul insondabil al întâmplărilor, a căror ţintă ţine de o voinţă mai mare decât a ta, şi a bărbaţilor şi femeilor în veşminte albe care te-au luat în primire, te întreabă dacă suferi de inimă sau de altă boală cronică, le răspunzi că ştii că ai avut ceva la ficat, ceea ce pare să nu mai aibă importanţă nu numai pentru tine, ci şi pentru cei care se pregătesc pentru incursiunea chirurgicală, care ţie îţi apare ca şi cum s-ar întâmpla altuia, pe urmă totuşi îţi dai deodată seama că e viaţa ta în joc, că nu ştii dacă vei reveni, te încearcă pentru o clipă o teamă care iscă însă în adâncurile tăcute o şoaptă „Doamne, sunt în mâinile Tale!", şi aceasta coincide cu o injecţie şi alte procedee care nu te mai interesează, dar care aduc peste trupul şi sufletul încă agitate apele mute ale necunoştinţei...

Trezire în condiții conspirative

Se găsea în întuneric, dar simțea că e întins pe ceva tare. Ochii nu-i putea deschide, dar a perceput două voci şi şi-a dat seama că doi oameni se apleacă deasupra lui. Nu-i putea vedea, dar a auzit cum unul dintre ei i s-a adresat, întrebându-l:

„Cum te cheamă?" Îşi amintea greu, dar şi mai greu îi era să răspundă. A început să îngâne: „Di...", dar mai mult nu putea pronunța. „Spune, cum te cheamă?" Şi-a amintit dintr-o dată că fusese operat, dar toate eforturile i-au fost inutile. Îşi aducea aminte numele, dar nu putea bolborosi decât un început slab „Di...". „Haide!", a spus una dintre voci, şi Dinu a simțit cum l-au acoperit din cap până în picioare cu un cearşaf. „Eu nu pot să le răspund, şi ei cred că am murit", s-a gândit Dinu şi a încercat să ducă numele până la capăt, dar din nou nu a reuşit. „Deci consideră că nu am supraviețuit operației şi mi-au pus un cearşaf peste față". Ultimul gând, înainte de a i se încredința lui Dumnezeu, fusese acela că poate va intra în moarte. Deci frica ancestrală îi făcuse un semn tăcut, dar pătruns ca un fior până în adâncul ființei. Acum, reîntors la viață, şi-o relua, de unde se cufundase în întuneric, de la gândul morții care îl pândea. Îi scăpase, revenea, dar cei doi nu îşi dădeau bine seama ce se întâmplă. „Nu pot vorbi, iar ei cred că am murit!" Nu avea putere nici măcar să se revolte. Aştepta urmarea care parcă nici nu îl privea întru totul. Mai apoi, au venit doi oameni şi au început să împingă la căruciorul pe care se afla, acoperit cu un cearşaf alb. La început, nu avusese noțiunea sau imaginea decât a unei suprafețe tari. Acum începea să-şi dea seama că se află pe un fel de targă pusă pe roți. Ochii începeau să i se deschidă, dar erau acoperiți. Ar fi vrut să-i facă atenți că e viu, dar nu a izbutit. A fost un drum lung, roțile duruiau surd în lungul unor coridoare întortocheate. S-au oprit. S-a auzit deschizându-se o uşă. Căruciorul a fost introdus într-o cameră. Cearşaful a fost dat la o parte. S-a făcut lumină. L-au ridicat şi l-au pus pe un pat. Era neputincios, dar viu ca şi ei.

Ceva mai târziu a aflat că cearşaful aruncat peste el trebuia să-l ascundă de deținuții de drept comun aflați la

/ăcăreşti, ca simpli executanţi de pedepse sau ei înşişi pacienţi i care se puteau vedea unii pe alţii, dar nu aveau voie sub nici ı formă să vadă faţa unui deţinut politic sau să afle cine este el.

Întâlnirea cu Vincenţiu

În cameră erau două paturi. În al doilea se afla tot un leţinut de la Malmaison, adus şi operat şi el de ulcer perforat, /incenţiu Văleanu. Dinu a aflat repede că la ora aceea ei doi ›rau singurii deţinuţi politici din întregul spital-închisoare /ăcăreşti. Prin decretele de graţiere nominale, se goliseră nchisorile politice, cea de anchetă a Securităţii din strada Rahovei se desfiinţase, cei aflaţi acolo fiind aduşi la Malmaison. Vincenţiu se găsea în convalescenţă, după o ›peraţie grea.

Afară, pe coridor, în faţa uşii lor, stăteau în permanenţă, zi şi noapte, doi bărbaţi îmbrăcaţi în halate albe. Când cineva din ›ersonalul medical intra în cameră, intra şi unul dintre ei. Un ısistent medical, care trebuia să-i introducă acele de perfuzie şi ıubul de oxigen, l-a întrebat pe Dinu „Cum te simţi la noi?". Iar ıcesta i-a răspuns: „De minune. Între spitalul de aici şi Malmaison e o deosebire ca între rai şi iad. E de ajuns că nu ınai aud bocancii «zmeilor» care te duc la anchetă". Vincenţiu zâmbea amuzat şi total aprobativ. Asistentul medical era pe iumătate flatat, pe jumătate încurcat. Cel care intrase după el şi le sub al cărui halat alb străluceau cizmele ngre, tăcea rece. Abia pe urmă şi-a dat seama Dinu că el şi cu celălalt din faţa ışii erau şi ei „zmei" de la Malmaison, veniţi să-i păzească în ırei schimburi pe Dinu şi pe Vincenţiu şi aveau grijă ca nimeni să nu comunice direct cu ei în afară de chestiunile medicale. Când un deţinut de drept comun venea să facă puţină curăţenie prin cameră, se repeta ritualul cearşafului, înlocuit de data ıceasta cu câte un prosop pus pe feţele celor doi deţinuţi politici al căror incognito era tabu.

Pe uşă a intrat – bineînţeles însoţit de unul dintre cerberii în cizme şi halate, doctorul Avramescu. A privit fişa pe care era notată febra şi l-a întrebat:

„Cum te simţi?"

„Bine, dar am dureri", i-a răspuns cu voce slabă Dinu.

„Operaţia a durat trei ore şi jumătate. Organismul a rezistat bine. Să ştii că nu ai nimic la ficat. L-am avut în mână. Sigur că eşti slăbit, ai pierdut sânge. Şi aşa erai slab. Ştiu că ai dureri. Dar nu e bine să-ţi dăm calmante, pentru că noi vrem ca stomacul căruia i-am făcut o rezecţie de două treimi să îşi reia în noua formă funcţiile. Or, calmantele ar încetini această restaurare a activităţii. Deocamdată, timp de cinci zile nu poţi fi alimentat decât prin perfuzii, care trebuie să funcţioneze zi şi noapte. În acelaşi timp, eşti ataşat şi la un tub de drenaj al sângelui".

Doctorul a schimbat câteva cuvinte şi cu Vincenţiu Văleanu, care l-a asigurat, după examinare, că va urmări şi el cum îi merge lui Dinu. De altfel, şi cei doi plutonieri de la Malmaison intrau din când în când în timpul nopţii în cameră, se uitau la Dinu, verificau dacă funcţionează mai departe perfuzia...

În restul timpului, Dinu şi Vincenţiu erau singuri. Dincolo de solidaritatea naturală dintre pacienţii de spital, care pe deasupra mai erau şi deţinuţi, s-a născut din prima clipă o mare simpatie reciprocă. Vincenţiu era cu câţiva ani mai mare decât Dinu, vioi, optimist, fără nici cea mai mică urmă de respect sau teamă faţă de temniceri. Aceştia erau pentru el un fel de materie neglijabilă sau cel mult o incitare la ironie sau şotii comise cu seninătate în timp ce privirea veselă strecura sclipiri de duritate jucăuşă. Altfel, ai fi zis că-i erau total indiferenţi, dacă indiferenţa putea avea vreun sens la un om al cărui spirit de observaţie lucra tot timpul şi parcă nu-i putea scăpa nimic în ciuda nonşalanţei vizibile a lui Vicenţiu. Din ce i-a povestit el, Dinu şi-a dat seama că Vincenţiu venise dintr-o celulă apropiată de la Malmaison, din care îl duseseră în timpul nopţii, întins pe o pătură, paznici, ale căror tropăituri neobişnuite, dar explicabile acum prin sarcina pe care o purtaseră în patru, îl contrariaseră la vremea aceea.

„Am făcut o hemoragie provenită de la ulcer, în timpul nopţii, şi, plin de sânge, m-au dus la Văcăreşti. Aici au oprit cu greu hemoragia. Pe urmă au vrut să mă opereze. Am refuzat.

Doctorul mi-a spus peste un timp că numărul globulelor roşii a scăzut în mod catastrofal, aproape incredibil, la două milioane, şi că, dacă nu intervin chirurgical, voi muri. Le-am spus că nu admit să fiu operat. «Trebuie să te operăm. Altfel mori!» «Dacă încercaţi să mă adormiţi şi mă operaţi, când mă trezesc am să-mi rup pansamentele. Cu mine nu vă puteţi juca. Eu nu pot fi îngenuncheat, nici manipulat chirurgical. Eu am făcut tot războiul şi nu mi-e frică nici de voi, nici de moarte! Dacă am spus nu, nu rămâne!»"

„Bine, dar tu vroiai, într-adevăr, să mori?"

„Nu, dar le-am pus o condiţie. Le-am cerut să o aducă pe nevastă-mea de la Malmaison, unde se afla şi ea arestată. Le-am spus: «Mai întâi să o aduceţi aici. Să stau în linişte de vorbă cu ea şi să-i cer iertare. Că ea, care nu numai că e nevinovată, dar nici nu a ştiut nimic despre unele extravaganţe ale mele, pentru care sunt acum cercetat sub falsă bănuială de spionaj, a fost arestată din cauza mea. Voi spuneţi că viaţa îmi este în pericol şi d-aia trebuie să fiu operat de urgenţă. Asta înseamnă că aş putea muri înaintea sau în timpul operaţiei. Nu pot accepta riscul acesta, de a muri fără ca ea să mă fi iertat. Restul e vorbărie sau viclenia ălor care dau ordinele. Dar eu nu mă supun!»"

„Şi ei ţi-au acceptat condiţia pusă".

„Au sucit-o, au învârtit-o. Eu mă pierdeam cu fiecare oră de amânare. Până la urmă, a venit unul foarte mare. Nu ştiu ce grad avea, era în civil. De la Ministerul de Interne (ăştia de aici, inclusiv doctorii, sunt toţi salariaţi ai ministerului) a stat personal de vorbă cu mine. Era seara târziu şi mi-a spus că el nu poate decide singur, dar va face un efort extraordinar şi va căuta să ajungă prin telefon până la ministrul de Interne, care numai el poate da un asemenea ordin".

„Într-adevăr, cred că nu s-a mai întâmplat ca un deţinut politic să solicite aşa ceva".

„Aşa a spus şi el. A plecat şi, când s-a întors, mi-a comunicat că s-a aprobat. Soţia mea va fi adusă imediat şi va rămâne cu mine şi câteva zile după operaţie. Aşa a şi fost. Iată-ne acum împreună. Eu am trecut de faza critică postoperatorie. Vei trece şi tu. E o mare bucurie că te-am cunoscut, chiar şi în împrejurările acestea".

O vizită de la Malmaison

Dinu deja slăbit în timpul anchetei, era sleit de forțe fizice, avea dureri, tubul de drenaj arăta că rana interioară încă sângera, în braț îi era înfiptă perfuzia, iar în jurul acului se formase un flegmon care provoca febră. Dar continua să se bucure de întreruperea anchetei, iar Vincențiu îi era deja un prieten grijuliu şi povestirea confruntării lui cu ştabii Securității era muzica cea mai pe placul inimii lui.

La două zile după operație, a apărut în cameră comandantul de la Malmaison. Colonelul, care nu demult îl luase în primire cu mitocănească siguranță de sine a puterii lui discreționare, s-a oprit la câțiva paşi de pat şi îl privea cu o curiozitate mohorâtă, parcă îngrijorată, pe cel catapultat din ocolul lui zidit din teroare în acea cameră de reanimare a unei închisori care era şi spital. Îl privea pe cel accidentat în stâna lui omenească de la Malmaison, cu o figură serioasă, înciudată de întâmplarea neprogramată, care se putea solda şi cu moartea unui interogat, „din motive de stabilire a adevărului istoric" al unor întâmplări petrecute cu 14 ani mai demult şi ai căror împricinați fuseseră, între timp, grațiați. Parcă suna şi o teamă de răspundere, nu interioară, ci laş-birocratică, în întrebarea pronunțată repede:

„Cum te simți?"

„Bine", i-a răspuns Dinu comandantului închisorii de anchetă, care s-a grăbit să părăsească, sub privirile celor doi plutonieri echipați în halate albe, camera lui Dinu şi a lui Vincențiu.

„Bărzăunelui i s-a cam făcut frică. Erau să-i moară doi muşterii în prăvălie în câteva zile", a spus Vincențiu.

Adevărata poveste a lui Vincențiu

Doctorul Avramescu venea la vizită în fiecare dimineață. Şi-a dat seama imediat că flegmonul a produs febră şi a dispus să se schimbe locul unde se fixează acul perfuziei. Durerile în

:ona operată nu încetaseră, dar Dinu i-a spus că a înțeles că nu e ›ine să se recurgă la antinevralgice şi că le suportă fără discuție.

„Dar cum te simți, în general?"

„Bine", era răspunsul invariabil al lui Dinu.

Asistenții medicali care îi făceau injecții îl preveneau: ‚Asta o să te doară".

„Nu are nici o importanță", le răspundea Dinu, după o 'eche deprindere a lui.

Vincențiu căuta să-l ajute la fiecare pas. Fusese ofițer de :avalerie şi mersese cu frontul din Rusia până la Sevastopol şi, ›e urmă, înapoi, până pe frontul de Vest, unde, la trecerea unui âu în Ungaria, o schijă îi străpunsese piciorul care a trebuit ımputat. Purta o proteză foarte bine adaptată. Avea gradul de naior şi, până la arestare, funcționase ca profesor de franceză a liceul de elevi pentru fanfare militare, aflat în Bucureşti. 3tătuse cam tot atâta timp ca şi Dinu la Malmaison, anchetat în ırma unui denunț că ar lucra pentru o putere străină. Sunt între ›ameni lucruri care țin de „chimia internă", de aura ›erceptibilă nu celor în cauză, ci numai clarvăzătorilor sau, pur :i simplu, de celălalt mister pe care îl numim „prietenie :pontană", aşa că Dinu şi Vincențiu, în ciuda experienței şi 'egului prudenței şi a şcolii primejdiei, au simțit de la început :ă nu au timp de risipit cu verificarea şi că se pot încrede unul ntr-altul. Şi-au spus reciproc poveştile care îi aduseseră la Malmaison. Numai că cea a lui Vincențiu nu numai că îi ;urprindea imaginația, de altfel destul de ospitalieră a lui Dinu, lar torpila şi ceva din imaginea monolitică şi impenetrabilă a :istemului care tutela Malmaisonul, de unde veniseră amândoi.

„Dinule, până acum ți-am oferit o versiune a celor ntâmplate cu aducerea şi operația la care până la urmă m-am ;upus aici. Acum a venit timpul să trecem şi la ce se ascundea n spatele ei. Într-un cuvânt, eu nu am acționat chiar spontan ;au din proprie inițiativă, ci conform instrucțiunilor unor ›ameni în care cred fără rezerve. Iată ce s-a întâmplat:

Mă luaseră seara din nou la anchetă, cu întrebările învârindu-se în jurul aceluiaşi punct al suspiciunilor lor că eu am egături secrete cu Vestul. Cum ți-am mai spus, primeam cu

regularitate scrisori şi pachete de la un fel de mătuşă a mea de la Paris, le vindeam direct, inclusiv întregii echipe naţionale feminine de handbal sau la talcioc. (În paranteză fie spus, asta era suprafaţa lucrurilor. Tâlcul ascuns o să ţi-l spun eu). Stam în faţa maiorului care mă ancheta şi-i povesteam ore întregi, ceea ce, fără ca el să-şi dea seama cum, ştiam că ştie deja..., când pe uşă a intrat un tip în civil şi cu ochelari. Maiorul a sărit în picioare şi l-a salutat. «Ia loc, ia loc», i-a spus tipul, îmbrăcat într-un palton negru pe care numai l-a descheiat şi a luat loc pe un scaun, îndreptându-şi privirile serioase, reci, către maior. «Cum merge ancheta? Spune adevărul?» «Sunt încă lucruri pe care încă nu le-a lămurit». Atunci civiliul mi s-a adresat: «Fii atent. Nu te juca cu focul. Orice nesinceritate nu face decât să-ţi agraveze situaţia». Pe urmă i-a spus maiorului să continue interogatoriul pe care l-a urmărit vreo cinci minute în tăcere, după care l-a întrerupt: «Aş avea nevoie de dosarul nr. 350». «Imediat!», a răspuns maiorul şi a părăsit camera. În clipa aceea, civilul cu ochelari s-a ridicat imediat de pe scaun şi a venit lângă mine: «Eşti agentul X15, cunoscut pentru curajul şi exactitatea cu care îndeplineşti ordinele. Uite, ai aici o pilulă, ia-o şi ascunde-o imediat sub gingie. Nu o sugi. Eu am să-i dau ordin să te trimită în celulă. Când ajungi acolo, ascunzi pilula sub saltea. Pe la două noaptea o iei cu puţină apă. După o jumătate de oră o să se producă ceva ca o hemoragie. Noi ştim că ai un ulcer. Tot trebuia să îl operezi odată. Ei te vor duce la spital. Acolo vei primi din nou instrucţiuni de la mine». „Dinule, ei nu descoperiseră nimic. Au plecat de la o bănuială născută din denunţul unui profesor universitar care îmi este vecin, cu care lungă vreme am avut relaţii amicale, dar de la o vreme ne-am certat. Au adus la Malmaison şi au pus sub arest circa 30 de persoane din cauza mea. Alte zeci de persoane au primit invitaţii şi au fost interogate. Degeaba! Şi totuşi, în ultimul timp, ăia de la Malmaison o apucaseră pe o pistă periculoasă. Pentru că eu lucrez, într-adevăr, pentru un serviciu secret occidental şi am legătură conspirativă regulată cu resortul respectiv de la ambasadă. Printr-o întâmplare fericită, mai bine zis în urma unei gafe a securiştilor, am aflat că

instalaseră, desigur în urma denunțului respectiv, un sistem de ascultare pentru camera din apartamentul sorei mele, unde eu dădeam după-amiază, înainte de a merge seara acasă, lecții particulare de limba franceză, primeam amatoarele de lucruri din străinătate şi mă mai şi amuzam în voie. Imediat i-am chemat pe oamenii mei la un anumit număr de telefon şi, într-un limbaj prevăzut pentru situații excepționale, i-am anunțat că am sesizat că am fost pus sub filaj. Ei mi-au spus să îmi întrerup imediat orice activitate şi legătură cu ei, dar să-i chem de la un telefon public în fiecare săptămână, ca dovadă că sunt încă liber. Când încetez să le dau acest semnal, ei vor şti că am fost arestat şi vor intra, la timpul potrivit, în acțiune. Ceea ce au şi făcut".

Dinu înregistra cu un amestec de încordare şi încântare această schimbare la față a colegului lui de suferință.

„Vincențiu, tu îmi dezvălui cu atâta uşurință lucruri despre care orice indiscreție a mea te-ar putea costa libertatea sau chiar şi capul. Cum de te încumeți să o faci față de un om pe care abia l-ai cunoscut?"

„Nu-i adevărat. Din prima clipă când ai fost adus de la operație te-am observat cu toată atenția, care la mine are, în afară de dotarea înnăscută, un fel de hiperfuncțiune antrenată profesional. Am văzut cum te comporți față de temniceri şi de ceilalți de aici. Zile întregi am urmărit atitudinea ta, cuvintele tale. Ți-am constatat capacitatea de a suporta cu un fel de dispreț suferința; stoicismul acesta, pe care l-au reținut şi doctorii şi asistenții medicali. Trebuie să-ți mărturisesc că eu, care în situațiile cele mai periculoase simt cum îmi creşte detaşarea şi în acelaşi timp o inventivitate care mă surprinde şi pe mine, rezist mai prost la durere decât tine. Deci eu ştiu cu cine am de-a face şi te consider unul dintre puținii cărora agentul secret din mine poate să se destăinuiască. Deci, nici o pripeală, nici o imprudență, ci o dorință de a-ți împărtăşi".

„Cred că totuşi ai sărit periculos peste precauțiile care, în cazul tău, ar trebuie să fie extreme. Bineînțeles că poți conta pe discreția mea absolută, dar nu te gândeşti că în camera aceasta ar putea fi prezent un aparat de ascultare?"

„Şi în privinţa aceasta merg la sigur, pentru că acel ştab în civil care îmi cunoaşte codul de agent şi care m-a scos, cum ţi-am spus, de la Malmaison, m-a vizitat aici în cameră şi mi-a dat în continuare instrucţiuni de comportare. A stat pe marginea patului şi, când i-am făcut semn că am putea fi cumva înregistraţi, el mi-a răspuns scurt şi sigur: «În camera asta nu există ascultare». Pe urmă mi-a dat din nou o pilulă care să provoace efecte alarmante, fără ca pericolul să fie real. De aici uimirea medicilor faţă de scăderea vertiginoasă a globulelor roşii. Mi-a spus «Când stai pe spate, cu capul pe pernă, capul îţi va cadea când în dreapta, când în stânga. Aparent, semn de slăbiciune sau sfârşeală, dar dumneata, de fapt, te vei simţi mai bine sub influenţa acestei pilule. Însă trebuie să refuzi fără nici o ezitare operaţia, să ceri să-ţi aducă soţia care se află arestată la Malmaison. Ei trebuie să creadă că te afli în pragul morţii şi că totuşi respingi intervenţia chirurgicală care ar fi singura salvare. Pe urmă, când vor ceda de teamă că mori, cedezi şi dumneata. Ştiu că execuţi întotdeauna orice misiune fără nici o abatere. Aşa va fi şi acum. E necesar pentru devierea anchetei şi, până la urmă, eşuarea ei». Deci iată că eu ţi-am prezentat ţie o altă versiune, mai benignă, la început. Acum o ai pe cea adevărată. Şi îţi voi mai explica mai bine situaţia mea, pentru că eşti un om de totală încredere şi, după atâta claustrare, am nevoie să mă deschid ţie şi să mă sfătuiesc cu tine, acum, după ce prima etapă am executat-o întocmai şi nu rezultă că voi mai primi noi instrucţiuni".

Vincenţiu aflase prin ştabul cu dublul rol de la MAI că doamna în vârstă din Franţa, cu care se găsea în corespondenţă („Şi asta făcea parte din masca adoptată. Când au făcut percheziţia nocturnă au găsit cele trei sute de scrisori ale ei puse în ordinea datării. Ce spion ar afişa în felul acesta relaţiile lui regulate cu o persoană din străinătate?!)" venise la Bucureşti spunând că fusese îngrijorată că el nu mai răspunde la scrisori. Ajunsă în capitală şi aflând, oficial, de arestarea lui, a cerut să-l vadă şi, când au refuzat-o, a solicitat să i se dea posibilitatea de a angaja un avocat. Cei de la MAI au admis să aibă loc o întrevedere între ea şi un consilier de la MAI, în interiorul ambasadei

franceze. Vincenţiu nu lucra pentru Franţa, dar el spunea că la vremea aceea principalele servicii secrete occidentale din România îşi coordonau destul de bine activitatea. Deci, într-un moment politic internaţional şi intern sensibil pentru România, se dozase o anumită publicitate incomodă şi, pe de altă parte, prin omul lor din aparatul superior, ancheta fusese dezorientată, iar autenticitatea acuzaţiilor dezminţită cu abilitate până la o posibilă anulare. Dinu, cu plusul de obiectivitate al celui neimplicat în acea operaţiune aventuroasă, dar, după cum se vedea, pe cât cu putinţă regizată cu ingeniozitate artistică şi remarcabilă orientare în mediul atât de refractar şi periculos, vedea poate mai clar semnele încurajatoare ale unei scoateri la liman a acestui român care colabora cu o putere străină în mod cert numai din motive patriotice, vechea lui educaţie ofiţerească întâlnindu-se cu antisovietismul şi anticomunismul bărbatului care, chiar atins de o infirmitate, era bucuros să poată continua, sub forma aceasta tainică şi extrem de riscantă, dar de o eficienţă de atâtea ori dovedită, lupta lui personală şi naţională.

Vincenţiu era un om dezinteresat şi lipsit de slăbiciuni costisitoare. Nu fuma, nu bea, nu avea dorinţe de lux vestimentar. Securiştii au constatat cu mirare la percheziţie că în garderobă nu se găseau decât un costum şi doi pantaloni. În schimb, se bucura de orice renghi jucat puterii comuniste, pe care o considera nelegitimă, şi de orice putea slăbi sistemul impus de cei cu care se luptase pe front.

Începuturile ruseşti ale poveştii lui Vincenţiu

„Povestea a început, de fapt, acolo, în Rusia. Mă găseam cu trupele române la Sevastopol. Am talent la limbi străine şi, punându-mi în cap, reuşisem să învăţ destul de bine ruseşte. La aceasta m-a ajutat şi cunoştinţa cu o doamnă mai în vârstă, o rusoaică descendentă dintr-o familie nobilă, care trăia într-un cartier sărac al Sevastopolului. Scăpase de exterminările bolşevismului, trăia modest, dar vorbea foarte bine franţuzeşte.

Am fost încântat de exercițiile lingvistice ruso-franceze, dar şi de conversația bogată în amintiri şi evocări ale unei istorii tragice care o marcaseră pe această aristocrată trăită în mizerie şi sub teroare, careia însă nu-i slăbiseră nici sinceritatea, nici demnitatea. Am căutat şi eu să o servesc cum am putut.

Într-o zi, mi-a spus că îi pare rău că nu îmi poate oferi obişnuita cafea cu lapte, dar țăranca de la care primea lapte în fiecare dimineață i-a spus că partizanii ruşi, pătrunşi de curând în pădurea prin care trecea drumul ei spre oraş, i-au luat oile. Bătrâna doamnă mi-a spus, cu privire semnificativă, că sursa relatării despre partizanii din acea pădure trebuie să rămână necunoscută, altfel s-ar afla în mare primejdie. Eu am înțeles mesajul şi m-am dus la comandament, unde am cerut o echipă de soldați instruiți pentru lupta cu partizanii, spunând că aş vrea să verific o bănuială a mea. Mi-au dat un detaşament dintr-o formație de ceceni trecuți de partea nemților şi purtând uniforme germane. Le-am spus ce aştept de la ei. Mi-au răspuns că se bucură «să le taie capul la ruşi» şi, sub comanda mea, după ce le ordonasem să căutăm să-i luăm prin surprindere şi să-i facem prizonieri, am reuşit să curăț cuibul de partizani, predându-i ulterior la comandament. Fusese o inițiativă personală, privită ca uşor fantezistă, căci eu nu am dat sursa şi cu atât mai mare a fost senzația. Iar bătrâna doamnă a putut, fără nici un comentariu, să-mi ofere mai departe cafeaua cu lapte.

A doua întâmplare a fost mai spectaculoasă. Rusoaica mi-a spus că în a doua noapte ruşii vor ataca portul Sevastopol, dinspre mare. Eram sigur că informația este serioasă. M-am dus la comandament şi le-am spus că, stând cu fața la o vitrină cu echipament de călărie, au trecut prin spatele meu doi ruşi care, văzându-mă în uniformă de ofițer român şi crezând că nu înțeleg ruseşte, şi-au continuat convorbirea din care am prins câteva cuvinte: «O să fie un foc de artificii mare, care o să-i coste multe vieți mâine noapte». Cei de la comandament au considerat din interpretarea mea că vorba de un atac care va avea loc este problematică. Eu am insistat. Cred că tentativa

mea nu a fost prea convingătoare, dar prevestirea s-a adeverit întocmai. În noaptea următoare, nişte submarine ruseşti au apărut brusc în faţa Sevastopolului şi au lansat torpile şi alte proiectile. Au izbucnit nişte incendii, au fost avarii. După două zile, am fost chemat la grupul de comandă german, unde un colonel mi-a spus că mă felicită pentru spiritul meu de observaţie şi iniţiativă. În cazul cu partizanii ruşi, succesul a fost total. În chestiunea atacului rusesc nocturn, informaţia mea nu a fost tratată cu atenţia cuvenită, dar, oricum, voia să-mi exprime mulţumirile comandantului lui şi să mă roage ca pe viitor să cooperăm în asemenea ocazii. De asemenea, ar vrea să mai discute cu mine problema aceasta peste trei zile."

Şcoala de la Nürnberg

„M-am dus din nou şi atunci mi-a spus că are aprobarea de a-mi propune să fac o şcoală în domeniul informaţiilor în Germania. Va dura numai trei luni. Secretul va fi total. În sensul acesta, va trebui să nu se comunice nimic comandamentului român. Dacă accept, ei, nemţii, mă vor cere, datorită cunoştinţelor mele de limbă germană şi rusă, la comandamentul lor aflat al câteva sute de kilometri, sub motivul că voi lucra ca interpret. Pentru ca acţiunea să nu fie desconspirată, voi lăsa un număr de rapoarte scrise către comandamentul meu, care vor fi trimise periodic de ei, ca şi cum eu m-aş afla la comandamentul german, când, de fapt, voi urma şcoala de serviciu secret de la Nürnberg. La încheierea şcolii, nu voi avea nici o obligaţie faţă de germani şi nu mi se va cere nimic care să violeze lealitatea mea deplină faţă de armata română. Am fost de acord şi în curând mă găseam la Nürnberg, unde, împreună cu alţi 30-40 inşi de diverse naţionalităţi, am urmat o pregătire foarte intensă de informaţii şi contrainformaţii, inclusiv de transmisie prin radio etc. Când am terminat şcoala, directorul m-a chemat şi mi-a spus că din partea lor niciodată nu se va afla că am absolvit acele cursuri şi că deci depinde numai de mine ca secretul să fie păstrat cu desăvârşire. M-am întors la

unitatea mea, unde, într-adevăr, nu se ştia nimic. Soarta războiului a fost cum o ştii, eu am lucrat câtva timp ca ofițer cu informațiile, dar strict în cadrul unității mele române. Ajuns pe frontul de vest, mi-am pierdut un picior şi până la urmă, cu gradul de maior, am devenit profesor de limba franceză la şcoala de conducători de fanfare militare din Bucureşti."

În România ocupată, Vincențiu se aruncă în vâltoare

„Într-o zi, prin 1946, colonelul comandant al şcolii mi-a spus că, dacă vreau, mă duce cu maşina acasă. Când am ajuns în dreptul ştrandului Bragadiru, i-a spus şoferului «Opreşte şi du-te la ştrand să vezi dacă soția mea e acolo, ca să ştie că azi am scăpat mai devreme». Abia coborâse şoferul şi mi s-a adresat fără multe introduceri: «Ai făcut şcoala de agenți de la Nürnberg. Să nu crezi că la noi mai ştie cineva. Dar Aliații, înaintând cu viteză în Germania, cei de la Nürnberg probabil că nu au mai avut timp să distrugă toate arhivele. Acum, alianța cu ruşii a început să scârțâie, şi puterile occidentale nu au în teritoriul nostru oameni pregătiți pentru războiul secret care e deja în curs. Deci au nevoie de oameni ca dumneata. Este un serviciu occidental, dar pentru noi, ca ofițeri ai armatei regale române, duşmanul este comun. Am primit misiunea să te tatonez cu toată discreția. Ai trei zile timp de reflecție. Pe urmă îmi spui da sau nimic. Trebuie să te gândeşti bine. Nu e nevoie să-ți spun eu că e o treabă periculoasă». I-am răspuns că nu am neovie de timp de gândire. Am acceptat pe loc. «Atunci, îți dau o adresă unde te duci poimâine după-amiază. Acolo, pe baza parolei pe care ți-o spun, vei stabili legătura şi veți putea începe. Cu aceasta, misiunea mea s-a terminat. Pe viitor vei avea de-a face numai cu ei. Cu Dumnezeu înainte!...».

De atunci am lucrat pentru acel serviciu occidental, îndeplinind cele mai variate misiuni. Am beneficiat şi de o metodă de a intra şi ieşi camuflat în ambasadă. Dar despre asta nu vreau să vorbesc acum, chiar dacă am avut asigurare că în cameră nu există instalație de ascultare. Cu ataşatul militar nu

mă vedeam, dar vorbeam cu el din interiorul ambasadei, la un fel de telefon special dintr-o cameră cu instalație radiofonică, de care mă ocupam. Ba eram vizitat, o dată la şase luni, şi de un medic al lor. D-aia aveau radiografia cu ulcerul meu gastro-duodenal. Când a fost necesar, am lucrat şi pentru o ambasadă prietenă. Totul se făcea într-un sistem etanş, cunoscut numai ataşatului militar. Ambasadorul nu era implicat. Văzându-mă că sunt «gata oricând», mi-au încredințat cele mai variate misiuni în afară de treaba pe care o făceam în permanență. Înțelegerea a fost, tot timpul, perfectă. La un moment dat, mi-au spus că, după ce am lucrat cu succes atâția ani de zile, poate că ar fi bine să nu mai întindem coarda atât de mult. Mi-am făcut datoria cu prisosință, iar ei mă pot scoate clandestin în Occident. Am răspuns: «Ce aş mai putea face pentru lupta comună acolo? Aş lâncezi. Locul şi lupta mea este aici în România, şi o voi duce până la capăt». Încrederea noastră reciprocă a fost şi este deplină. Dacă scap de aici, şi aceasta înseamnă că securiştii nu au aflat adevărul, abia aştept să-mi reiau activitatea, Dinule, aceasta este structura mea. Eu trebuie să mă agit, să mă confrunt cu pericolul, să fac tot timpul ceva. Tu eşti o fire mai reflexivă, eu trăiesc cu intensitate numai atunci când sunt în acțiune. Pe urmă, mai este şi acea bucurie interioară când merg pe stradă, printre oameni, şi mă gândesc că ei nici nu visează ce lucruri neobişnuite fac eu într-un tărâm care pentru ei zace în întuneric. Şi mai e ceva. Nu a fost uşor pentru un ofițer călăreț să rămână fără un picior. Abia când am început această activitate de război secret mi-am redobândit moralul şi mândria bărbătească!"

Doctorul Avramescu continua să-i viziteze, bineînțeles întotdeauna urmat îndeaproape de unul din perechea de securişti din fața uşii. Trebuia văzut dacă nu s-au ivit complicații şi stabilit dacă stomacul din care se tăiaseră două treimi începe să devină capabil de a-şi prelua treptat funcțiunile necesare. Întrebarea principală pusă lui Dinu era «Cum te simți?». Răspunsul era «Bine!».

Dinu şi Vincențiu rămâneau în continuare singurii deținuți politici internați în spitalul-închisoare Văcăreşti. Izolarea de deținuții de drept comun era totală. Chiar dacă ei se găseau sub direcția şi administrația unei închisori de drept comun,

exercitată de ofițeri şi subofițeri de Miliție, şi aceştia nu păreau încântați de vreo diminuare sau exceptare de la suveranitatea lor absolută, cei doi trăiau, din punct de vedere al tratamentului medical, al subzistenței şi disciplinei, sub ordinele milițienilor, dar mai presus de acestea erau păziți de securişti şi aparțineau jurisdicției Malmaisonului, față de care milițienii se supuneau întocmai, dar, în mod vizibil, fără entuziasm. Continua obturarea oricărui contact vizual cu natura înconjurătoare, pământ, pom, cer. Ferestrele, acolo unde existau, erau şi aici acoperite cu scânduri transversale, bătute în zid. Când au fost mutați într-o altă cameră, s-a repetat această premeditată claustrare de mediul natural şi eternele lui semnale vizuale. Dar cei doi erau singuri şi liberi de a evoca lumi nevăzute, inclusiv unele din fericire inaccesibile celor care dispuneau sau cel puțin credeau că dispuneau de soarta lor. Amândoi cunoşteau limbile engleză, franceză şi germană. S-au hotărât să combată claustrarea la care erau supuşi printr-o gimnastică intelectuală. Să vorbească între ei în limbi străine, în special în limba germană, în care talentatul poliglot Vincențiu simțea nevoia unor exerciții de perfecționare. Dar în centrul convorbirilor lor rămânea povestea, care ar fi putut părea incredibilă, a lui Vincențiu. De altfel, între timp, Dinu avusese prilejul, atunci când rămăsese singur cu un asistent medical, de exemplu, când a fost dus în sala de operație ca să i se îndepărteze firele, să verifice, indirect, dar neîndoielnic, etapele vizibile şi pentru asistentul medical frizând imposibilul biologico-medical şi al puterii de împotrivire a unui pacient, fazele psiho-chirurgicale ale aventurii lui Vincențiu, al cărui tâlc lui Dinu însă îi era de acum cunoscut, între zidurile neştiutoare ale spitalului Văcăreşti.

Origini şi misiuni

Privind înapoi, Vincențiu îşi amintea cum se manifestase în el, încă din copilărie, neaşteptat în primul rând pentru el însuşi, capacitatea de a răspunde (nu eul lui conştient, ci ceva sau cineva din el) cu o inventivitate fulgerătoare şi imbatabilă

în momentul confruntării cu o situație periculoasă sau „insolubilă". Anxietatea prealabilă parcă avea în miezul ei un prag prestabilit, de la care încolo Vincențiu nu mai ştia de grijă sau de frică, se lăsa peste el o linişte deplină, un vid al gândurilor care galopaseră până atunci; şi de aici mai departe nu raționa, ci acționa cu o abilitate şi o ştiință a lucrurilor care ulterior îl mirau până şi pe el, rămânând un mister nescrutat pe a cărui întâlnire putea conta mereu când jocul lui sau al întâmplării o va cere.

„Eram la liceul militar, un puşti de 14 ani. Aveam acolo un ofițer care se ocupa de educația noastră, unul dintre cei mai ursuzi şi mai severi. Seara, la ora 10, mai controla o dată paturile, să vadă dacă sunt perfect făcute. Pe urmă, trebuia să ne vârâm toți sub aşternut. Nici o abatere nu era admisă. De aici încolo nu puteai să mai ieşi de sub plapumă, să te duci o clipă la alt pat, ca să vorbeşti cu un coleg, sau să stai, pur şi simplu, pe pat. Ofițerul deschidea la ore diferite uşa dormitorului şi ne privea în tăcerea nopții. Cine ar fi contravenit ordinului era pedepsit, i se tăia învoirea de duminică, i se micşora nota la purtare etc. Într-o noapte, eu am ieşit totuşi de sub plapumă, vrând să-i spun ceva unui prieten şi, desigur, să mă joc puțin cu focul. Am avut ghinion, căci nu mă găseam încă înapoi în pat, când ofițerul a deschis uşa. Nu existase niciodată şi nu putea nici acum să existe vreo scăpare de la sancțiune. Conştient mai mult ca oricând de aceasta şi fără a gândi nimic, am sărit pe pat, am îngenuncheat şi mi-am împreunat mâinile ca într-o rugăciune. Interjecția ofițerului i s-a oprit în gât, m-a privit perplex, a ezitat, vizibil furios, şi a ieşit închizând uşa. Eu cred în Dumnezeu, dar nu am avut o înclinație mistică sau o deprindere deosebită a rugăciunii. Nu făcusem şi nu îmi trecuse vreodată prin minte aceasta după ora stingerii. Nici nu m-am gândit în clipa aceea că adoptarea acelei poziții de rugăciune, în genunchi, pe pat, era poate singura formă de abatere pe care îndârjitul cerber al regulamentului cu greu ar fi putut-o reproşa, darămite sancționa. Ceva m-a împins să fac singurul lucru care putea înlătura pericolul survenit pentru mine. A fost negândit, dar reuşit.

Ți-aş mai putea da exemple asemănătoare din copilăria mea sau din timpul când nici nu visam că voi ajunge să îndeplinesc o misiune atât de aventuroasă, cum prezența unui pericol acut putea declanşa în mine o asemenea detaşare asociată cu nebănuite performanțe ale unei inteligențe sau imaginații ascunse şi care lucrează de la sine. E unul dintre secretele succeselor apreciate de cei cu care am lucrat până când am fost arestat. Şi sper că voi mai lucra!"

Vincențiu îndeplinise cele mai diferite misiuni şi, datorită talentului actoricesc şi al deghizării, jucase diferite roluri. Cândva, pe acela de preot anglican. Era specializat şi în transmiterea şi recepția de mesaje radiofonice. Odată, trebuise să transporte două valize cu bani destinați partizanilor. O parte considerabilă a acțiunilor lui aveau de-a face cu ruşii, a căror limbă o vorbea foarte bine. În timpul destinderii intervenite după moartea lui Stalin, fusese folosit să preia comunicările unor membri ai ambasadei sovietice, al căror şef, Kaftaradze, devenise foarte prietenos față de occidentali, sperând într-o eră de apropiere reciprocă. Ştiindu-se că nu se dă înapoi de la cele mai temerare acțiuni, Vincențiu a fost instalat în biroul unei ambasade occidentale, cu figura puțin schimbată şi jucând rolul de angajat cu cunoştințe de limba rusă. Vincențiu povestea cum s-a avut grijă ca masa de birou să-i ascundă total piciorul cu proteză pentru a exclude pericolul unei recunoaşteri a lui. Nu a trecut mult, şi Kaftaradze a fost rechemat în Rusia, unde se pare că nu a terminat-o bine.

„Câteodată, misiunea consta din îndeplinirea unei operații foarte simple şi banale, aparent inofensive. De pildă, am primit instrucțiuni să mă înscriu pentru o călătorie turistică în Uniunea Sovietică, la Odessa etc. Dura două săptămâni. Singura mea misiune era să iau cu mine o pereche de pantofi pe care mi i-au dat ei şi urma, cu prima ocazie, să-i împachetez şi să-i expediez de la un oficiu poştal pe o anumită adresă. Mi s-a făcut precizarea că pentru o asemenea expediere poştală în Rusia nu mi se cere legitimația personală. Posedând limba rusă, totul era să găsesc momentul când eram sigur că nu sunt

observat. Nu ştiu ce era ascuns în pantofii aceia, dar de expediat i-am expediat aşa cum trebuia".

Vincenţiu nu a întrebat, desigur, „De ce?" atunci când i s-a cerut o altă „bagatelă".

„Mi-au spus că misiunea respectivă trebuie îndeplinită în termen de trei săptămâni. Despre ce era vorba? Exista un birou unde erau primite şi pe urmă distribuite revistele şi ziarele străine la care erau abonaţi membri ai Uniunii Scriitorilor din România. Sarcina mea era să mă împrietenesc cu funcţionara care îndeplinea această operaţiune, în aşa fel încât să o pot ruga să-mi împrumute pentru două zile exemplarul revistei sovietice umoristice «Krokodil», venit de la Moscova pentru Mihail Sadoveanu. Misiunea a fost îndeplinită întocmai. Contra Uniunii Sovietice se poate lucra nu numai de la Sevastopol, ci şi de la Bucureşti!"

Amândoi credeau în înfrângerea, chiar dacă pe termen lung, a Uniunii Sovietice.

Intermezzo cu Miliţia Economică

În situaţia lui Vincenţiu a intervenit o schimbare atunci când au apărut la Văcăreşti doi ofiţeri de la Miliţia Economică. Era dus într-un birou unde cei doi îi puneau întrebări asupra modului în care a vândut lucrurile de îmbrăcăminte din pachetele primite din străinătate. Cei doi ofiţeri de Miliţie erau politicoşi, dar metodici şi destul de amănunţiţi în întrebările lor. Încet, încet, chestiunea a început să-l contrarieze pe Vincenţiu. „Nu mi-era de ajuns tămbălăul de la Malmaison, acum a început să mă foarfece şi Miliţia Economică!"

Situaţia dobândea o tentă hazlie. Vincenţiu, care înfruntase atât de calm şi curajos ancheta de spionaj de la Malmaison, începea să se teamă de Miliţia Economică. Dinu i-a cerut să-i relateze mai pe larg desfăşurarea întrevederilor lui cu cei doi ofiţeri de la Miliţia Economică. Impresia pe care o avusese încă de la început a căpătat contururi din ce în ce mai clare.

„Măi, Vincenţiu. Tu te iriţi degeaba şi vezi un rău în ceea ce în realitate este un bine. În primul rând, tu supraestimezi riscurile penale ale acelor vânzări din pachete. O parte din lucruri le-ai vândut la talcioc. Nu are importanţă că, după câte mi-ai spus tu, prezenţa acolo avea un tâlc ascuns, căci la talcioc veneau să cumpere şi membri ai corpului diplomatic, iar contactele respective puteau fi folosite şi pentru altceva. Pentru cei de la Miliţia Economică, vânzările de la talcioc sunt legale, căci tu plăteai acolo o taxă ca să-ţi poţi expune marfa. Vânzările făcute direct, deci fără a recurge la Consignaţia de stat, sunt ilegale, iar banii primiţi constituie câştig ilicit. Dar din felul cum merge ancheta rezultă că nu se urmăreşte o încadrare penală severă. Rişti o pedeapsă mică, eventual cu suspendarea executării ei, sau s-ar putea să fii chiar achitat. Şi acum urmează lucrul cel mai important: tu nu vezi că cei de la Malmaison nu te-au mai întrebat nimic? De exemplu, la mine a venit un maior care nu mă anchetase acolo, s-a aşezat pe marginea patului şi, cu un ton dozat după halul în care mă aflam, mi-a spus că are de încheiat un raport şi vrea să ştie numai dacă doamna Priboi, la care veneau banii trimişi de sora mea pentru mine, cunoştea situaţia mea de fugar. I-am răspuns categoric «nu!», şi-a notat şi a plecat. Pe tine te-au lăsat în pace. Concluzia mea generală: cei care te ajută din umbră şi te-au scos cu atâta abilitate de la Malmaison, continuând să te cârmească în direcţia cea bună şi după ce ai fost adus aici, au trecut la etapa a doua şi ultimă. Se abandonează ancheta pentru spionaj şi se reţine chestiunea economică. Eşti scos din ghearele Securităţii şi îndreptat spre Miliţie, sub o învinuire banală. Ai avut dreptate să te încrezi în ai tăi. Au găsit o soluţie magistrală. Te poţi considera scăpat şi încă de o manieră care salvează aparenţele şi confirmă masca de vânător de fuste frivol şi cam nonconformist, neastâmpărat şi pus pe şotii, în fond nepericulos“.

„Se vede că ai studiat şi dreptul. Eu cu aspectul economic ilicit nu-mi bătusem deloc capul şi mi se părea că, după ce credeam că am trecut de hopul cel mare, cad într-o altă capcană cu ţăruşi otrăviţi. Ipoteza ta se potriveşte mai bine cu metoda

extraordinară pusă în funcțiune de acel ştab misterios pentru sistarea anchetei de spionaj".

„Măi, Vincențiu, eu sunt convins că dacă au recurs la asemenea căi insolite, ca să te scoată din toiul anchetei de la Malmaison, nu te vor lăsa să lâncezeşti prin cine ştie ce temniță de drept comun. Cred că zilele tale aici sunt numărate, ăştia de la Miliția Economică vor încheia nişte acte şi nu o să te mai întorci la Malmaison, ci, încet, încet, prin intermediul Miliției Economice, la viața normală, pe care desigur tu o interpretezi şi o trăieşti altfel decât ceilalți..."

„Îți mulțumesc pentru analiza ta, care-mi luminează perspectiva. Începusem să cam bâjbâi. Modul tău temeinic şi cumpănit de a examina situația creată şi judecata ta limpede mă scot din nedumeririle mele de ultimă oră. Cum ți-am spus, eu sunt făcut pentru acțiune şi pentru vârtejul de la suprafață, nu pentru gândire profundă".

Ultimul joc şi plecarea lui Vincențiu

Cei doi continuau, indiferent cât le va fi dat să fie împreună, să-şi întrepătrundă viețile prin povestiri din trecutul fiecăruia, prin schimbul de impresii asupra lumii contemporane, însuflețiți de idealuri şi reacții atât de înrudite, se amuzau în mijlocul necazurilor.

Într-o dimineață friguroasă de noiembrie, au constatat că în camera lor de grea convalescență caloriferul înghețase. Au crezut că e o pană trecătoare, dar orele treceau, şi frigul se întețea. I-au anunțat mai întâi pe cei doi securişti care stăteau pe două scăunele în fața uşii. Aceştia au dat semne că vor anunța administrația, dar nu s-a întâmplat nimic. Atunci Vincențiu i-a spus lui Dinu că vrea să ia atitudine. Dinu i-a răspuns că îl va susține. „Am fost prea multă vreme inactiv. Vreau să le fac o scenă", l-a anunțat Vincențiu şi a bătut la uşă, cerând să i se dea posibilitatea să-i raporteze direct comandantului închisorii. I s-a răspuns că, fiind sâmbătă după-amiaza, comandantul nu este prezent. „Atunci, cer să îi

comunic domnului ofițer care îi ține locul". După un timp, a intrat pe ușă un tânăr ofițer de Miliție cu o înfățișare plăcută și cu un aer puțin încurcat.

„Eu sunt ofițerul de serviciu". Vincențiu a pornit imediat să-și joace rolul propus, începând cu aceea că și-a lăsat proteza rezemată de perete și s-a postat în fața tânărului care avea o fizionomie neobișnuit de amabilă, stând într-un picior, în timp ce cu o mână se ținea de marginea patului. Ofițerul de Miliție i-a spus: „Puteți sta jos".

„Nu", a răspuns Vincențiu, „prefer să stau astfel, cu toate că amputarea piciorului îngreunează circulația sângelui și cu atât mai greu e de suportat pentru mine frigul în care ne găsim de azi dimineață".

„Mi s-a raportat despre această situație..."

„Da, dar cei care m-au trimis aici", a spus Vincențiu, accentuând prin aceasta că el este trimis pentru o operație chirurgicală de către Securitate, „mi-au spus că, dacă se iveşte vreo problemă, să cer să vorbesc direct cu domnul comandant".

Ofițerul înregistra desigur acest mod de exprimare care sugera, primo, că Vincențiu vine de la temuta Securitate și, secundo, că relațiile lui cu Securitatea sunt de așa natură, încât lui i s-a conferit dreptul de a se adresa direct colonelului de Miliție de la Spitalul-închisoare Văcărești. Ceea ce nici măcar nu era adevărat, dar cine va verifica o asemenea afirmație?

„Consider că, după greaua operație prin care am trecut, frigul acesta constituie un pericol grav sau chiar o metodă de exterminare. De aceea protestez în modul cel mai hotărât și declar că din clipa asta intru în greva foamei".

Dinu urmărea fețele amândurora. Vincențiu intrase cu dezinvoltură în rolul care exprima o situație dramatică gravă, ofițerul de Miliție dădea semne de îngrijorare. Din când în când îl privea parcă întrebător și pe Dinu, care stătea întins în pat. Atunci a simțit că e momentul să completeze scena lui Vincențiu și a spus: „Domnule locotenent, țin să-mi exprim deplinul acord cu colegul meu și să declar că din acest moment am intrat și eu în greva foamei".

„Cu încălzirea s-a ivit o problemă tehnică. Să văd ce putem face", a spus scurt, dar politicos, ofițerul și a ieșit pe ușă. Peste o jumătate de oră caloriferul a început să trosnească dezghețându-se și pe urmă au trăit euforia căldurii. Dar nu numai a ei.

Timpul trecea, departe de lume, dar în universul pe care și-l urziseră ei înșiși, din camaraderia deplină, reînvierea trecutului aventurii lor, conștiința comunității scopurilor, punțile aruncate către un viitor în care se încredeau și mai mult de când erau împreună, gingășia virilă cu care se ajutau unul pe altul în acea convalescență captivă care se transformase atât de repede într-o întâlnire admirabilă. Dar, dacă timpul lor interior rămânea inexpugnabil, în ciuda prezenței triumfale a unui sistem penitenciar dublat de ochii și urechile Malmaisonului, postate la ușă, timpul exterior rămânea în mâinile acelora. Așa că a venit și dimineața când doi milițieni ai Văcăreștiului l-au anunțat scurt pe Vincențiu să-și strângă puținele lucruri și să se pregătească de plecare.

Vincențiu și-a contenit zâmbetul de care rar se despărțea, l-a privit pe Dinu ca în semn de tăcută confirmare a celor discutate și prevăzute de ei, dar și cu o umbră de nesiguranță, poate chiar de îngrijorare; nu au avut timp de cuvinte, ci doar de o îmbrățișare care conjura fierbinte viitorul și curcubeul sperat dincolo de tristețea acelei dimineți mohorâte.

În zilele care au urmat, Dinu a schimbat dialogul în monolog, în parte șoptit ca exercițiu și ca să omoare timpul golit de prezența lui Vincențiu, în camera cu două paturi și un pacient. Dar în cea mai mare parte din zi și câteodată din noapte îl vizitau amintirile.

Întoarcere în timp: anul 1946

La vârsta de 20 de ani, Dinu nu vroise și nici nu putuse să se sustragă încântării produse de promisiunea ca românii să aibă totuși șansa de a ajunge în tărâmul făgăduinței de libertate prin alegerile generale anunțate la capătul conferinței

anglo-americano-ruse de la Moscova. Acum, la Văcăreşti şi la atâţia ani distanţă, nu putea însă să nu-şi amintească şi de liziera de îndoieli nemărturisite în ceea ce priveşte posibilitatea unei victorii reale împotriva comunismului în condiţiile ocupaţiei sovietice, de fapt, a României. Şi, totuşi, fusese bucuros că istoria le oferea oricum prilejul unei bătălii politice generale, sub semnul unor sentimente care stăteau mai presus de întrebarea „reuşită sau înfrângere?".

Timpul de la anunţarea alegerilor din 1946 până la ţinerea lor Dinu l-a parcurs purtat de un entuziasm imun atât la îndoielile din adâncuri, cât şi la ambuscadele şi perfidiile neîncetate ale unui adversar cuibărit deja în ganglionii sistemului statal al unei României care nu vroia totuşi cu nici un preţ să-şi piardă independenţa şi sufletul. Refuzul acestei scufundări în captivitate şi anonimat istoric venea nu numai din partea elitelor tradiţionale, dar şi a celor mulţi şi de atâtea ori ignoraţi sau împinşi de la spate de „marea politică". Una dintre experienţele şi învăţămintele esenţiale de atunci ale lui Dinu, către care şi acum privea înapoi cu neschimbată gratitudine, a fost constatarea directă a unei cvasiunanime respingeri a comunismului în lumea ţărănească.

În urma apariţiei comunicatului reprezentanţilor celor trei mari puteri despre programarea alegerilor din România, Dinu simţise nevoia de a acţiona neîntârziat. Se afla la Râmnicu Vâlcea şi a invitat la el acasă un număr de studenţi cunoscuţi, veniţi şi ei să-şi petreacă vacanţa de Crăciun în acel orăşel rezemat de coline subcarpatice, în care elementul oltenesc îi părea smălţuit cu unele uşoare nuanţe de mentalitate ardelenească, altfel decât în Craiova, de unde venea el. Făcuse totuşi ultima clasă la liceul Alexandru Lahovary din Râmnicu Vâlcea, legase cunoştinţe şi mici prietenii în timpul şcolii şi al unor vacanţe prelungite în acea capitală de judeţ cu străvechea episcopie străjuită de linişti monahale, umbrită de copaci şi luminată de flori, pătrunsese puţin şi în lumea deprinderilor sociale şi a micilor secrete ale acestui colţ de lume, aşa că discuţia cu cei adunaţi în grabă nu a avut nevoie de o introducere lungă.

Dinu avea o idee pe care le-a propus-o: să înființeze împreună o largă organizație a tineretului de opoziție, neîncadrată în nici unul dintre cele două partide istorice, Național Țărănesc și Național Liberal, dar care să le susțină cu toată energia pe acestea în campania electorală.

„Cred că ar fi bine să se formeze o delegație care să comunice conducerii celor două organizații județene această ofertă a noastră. Dacă ea va fi acceptată în principiu, putem trece imediat la alcătuirea unei asemenea organizații de opoziție național-democrată a tineretului. Ea ar putea însemna construirea unui model care să concentreze și să dea o eficiență deosebită opoziției la comunism a tineretului, în acord cu marile partide democratice, dar nedivizată în nici un fel între ele. Poate că formula îi va inspira și pe tinerii din alte regiuni ale țării. Dar nu putem ști dacă ea se va bucura din capul locului de asentimentul țărăniștilor și liberalilor, cu care vrem să luptăm cot la cot. În cazul unui refuz al ideii, desigur că va trebui ca studenții și elevii din ultimele clase de liceu să opteze, fiecare în parte, pentru una dintre cele două organizații de tineret ale celor două partide. Dar și în cazul acesta cred că trebuie să căutăm să păstrăm o unitate fundamentală de luptă și să cooperăm pretutindeni unde este nevoie. Eu spun deschis că sunt pentru crearea unei organizații independente de opoziție comună a tineretului în alianță cu partidele, dar mă voi supune rezultatului convorbirilor cu conducerile celor două organizații județene. Cu precizarea că, dacă propunerea aceasta inițială nu este acceptată, opțiunea mea va fi pentru Partidul Național Țărănesc".

Propunerea și formarea celor două delegații au fost acceptate cu o repeziciune oarecum surprinzătoare pentru Dinu, care, venit din capitala Olteniei și de la Colegiul Carol, fusese, cu viteza de reacție specifică liceanului, izbit de unele atitudini ce i se păreau mai provinciale și o gândire și comportare mai încorsetate în șabloane și mai puțin independente ale majorității noilor lui colegi, indiferent că erau orășeni sau copii de la țară. Înseși stratificările sociale, indiferent de volumul și complexitatea lor, i se păreau mai rigide aici decât în Craiova, de unde venise.

Cât despre profesori, ei se comportau mai familiar şi, în acelaşi timp, mai autoritar cu elevii. Pe urmă, nu numai structura relaţiilor noilor lui colegi, ci întreaga societate din Râmnicu Vâlcea i se păruse mai unitară, dar, totodată, mai rece şi (ceea ce îl deranjase, cel puţin la început, mai mult) mai refractară la idei noi. Ba, cu dezinvoltura liceeanului din ultima clasă, aterizat în acest mic oraş fermecător, dar parcă mai somnolent, începuse chiar să construiască un fel de tipologie comparativă a firii şi a mentalităţilor pe judeţe. Vâlcenii erau descrişi ca fiind mai puţin spontani şi cu o capacitate de comunicare mai estompată decât, de exemplu, a celor din judeţul Gorj, fără a mai vorbi de acea formă cu tonalităţi poetice a narării propriei istorii şi a unei sociabilităţi care străbate prin toate învelişurile sociale, oglindite în cântecul şi spiritul petrecerii gorjeneşti, dar şi în relaţiile de acolo.

Tatăl lui Dinu fusese gorjean şi mama vâlceană. El însuşi era născut la Târgu Jiu, făcuse cea mai mare parte din anii de liceu la Craiova doljeană, iar moşioara din Vâlcea, a mamei lui, în care adolescentul descoperise cândva, cu încântări şi acorduri prelungi, universul rural, se afla pe frontiera, de atâtea ori traversată, cu Gorjul. Asemenea categorii fizionomice regionale, schiţate de tânărul oltean, reflectau, desigur, reacţiile şi chiar alergiile la o bruscă mutare din mediul şi cercul de prieteni craioveni la Râmnicu Vâlcea, oraş care urma să joace un rol însemnat în perioada care i se deschidea în faţă atunci.

Răspunsul celor două organizaţii judeţene a fost acelaşi: ele nu-i pot ajuta pe tineri în proiectele lor de participare la campania electorală, nu pot colabora în mod organizat şi legal cu ei, decât dacă aceştia aderă la organizaţiile de tineret ale celor două partide istorice. Altfel, erau foarte încântate de venirea către ele a tinerilor pentru o luptă care nu se anunţa deloc a fi uşoară.

Tinerii s-au adunat din nou acasă la Dinu şi au decis să se înscrie, conform voinţei fiecăruia, în unul dintre cele două mari partide de opoziţie, unde urmau să treacă imediat la măsurile organizatorice şi să înceapă propaganda electorală, în strânsă colaborare unii cu alţii. Dinu şi-a inaugurat această activitate

politică în cadrul Partidului Național Țărănesc, unde a fost primit cu bucurie şi căldură de către Alexandru Dumitrescu-Colțeşti, preşedintele organizației de Vâlcea, şi Radu Livezeanu, secretarul general al partidului. Aceştia erau doi avocați talentați, cu o cultură solidă şi, mai ales, cu o mare disponibilitate nu numai la un dialog viu, dar şi la o camaraderie de luptă, reală, cu tinerii care ardeau de nerăbdare să înceapă acțiunea. Desigur că Dinu reuşise inițial să-i convingă pe aceştia nu numai de valoarea ideală, ci şi de relevanța şi eficiența politică a unei organizații proprii a tineretului, care să lupte pentru victoria marilor partide democratice, stând totuşi oarecum mai presus de aparatul lor politic, dar „bătrânii" de la conducerea celor două partide erau mai puțin înclinați la asemenea inovații. Ei reacționaseră pornind de la structurile legale ale partidelor şi ale modului lor de funcționare tradițional şi realist. Mai apoi, revenirea lor la viață, după suspendarea determinată de dictatura regală şi regimul din timpul războiului, aducea în prim-plan o dorință de autoafirmare a propriei identități a fiecăruia dintre cele două partide istorice – ceea ce nu se potrivea cu proiectul suprapartinic propus de Dinu.

Dar nici el şi nici ceilalți tineri nu vroiau să impună un model de acțiune care nu s-ar fi bucurat de acceptarea organizațiilor, care se refăceau acum, ale partidelor istorice, cu toată experiența, trecutul prestigios şi capacitatea lor de luptă perseverentă şi de rezonanță în populație, ci doreau numai să li se dea posibilitatea de a participa cu toată energia şi combativitatea tinerească la o înfruntare care le apărea importantă nu numai sub perspectivă electorală, ci, în primul rând, pentru destinul național. Cei mai mulți dintre cei pe care Dinu îi convocase în primul moment s-au ataşat Partidului Național Țărănesc, inclusiv o numeroasă grupare de elevi din ultimele clase de liceu, dar, în baza tradițiilor de familie sau a opțiunilor programatice, au fost puse bazele şi ale unei puternice, chiar dacă oarecum mai elitare, organizații de Tineret Național-Liberal.

După aceea, filmul, derulat pe mai multe planuri, al existenței lui Dinu, conținuse din ce în ce mai multe secvențe de exuberantă acțiune politică...

Început idilic de campanie electorală

O dimineață radioasă de vară –, el în șareta condusă în trap vioi de avocatul Gavril Dumitrescu, fratele președintelui PNȚ-Vâlcea, treceau de-a lungul lanurilor de porumb și al satelor de deal, pe valea Oltețului, îndreptându-se către reședința de plasă din comuna Grădiștea, unde îi aștepta comitetul național-țărănesc local. Oamenii, îmbrăcați în portul vâlcean, unii dintre ei veterani ai partidului, alții ca urmași ai acestora, îi întâmpină – vesel și dornici de veşti şi paşi noi – în curtea învățătorului, care avea o gospodărie prosperă unde se găsea casă albă, primitoare, cu cerdac înflorit. Una dintre sarcinile lui Gavril Dumitrescu și ale tânărului lui însoțitor era aceea de a le transmite oamenilor asigurarea dată de un colonel american lui Ion Mihalache, cu autorizația de a o face publică, despre faptul că „orice încercare a trupelor sovietice de a interveni în alegerile din România va fi considerată de guvernul american drept *casus belli*". „Dar nouă nu ne e frică de ei", a răspuns un țăran în jur de 35 de ani. „Noi ne facem treaba noastră electorală așa cum se cuvine și votăm contra comuniștilor". Din mulțime se auzeau murmure de aprobare. „Dacă americanilor le e teamă sau știu că rușii vor să ne strice alegerile, să ne dea nouă arme. Ne-am mai întâlnit cu rușii pe front și știm cum să le venim de hac, mai ales aici, la noi acasă".

În continuare, au luat-o cu șareta pe niște drumuri de dealuri împădurite. Gavril știa că ținta era cam îndepărtată, dar vroia să ajungă în așa fel încât, o dată cu asfințitul, să se poată întoarce ca să nu-i apuce noaptea pe drum.

„Nu se poate să ne găsim în partea locului și să nu stăm de vorbă cu un om care este unul dintre cei mai vechi membri ai partidului nostru. E doar unul, dar face cât o sută. A intrat în PNȚ în fragedă tinerețe și a rămas fidel în zecile de ani când partidul

nu a mai avut o existență legală. I-am trimis vorbă că îl vom vizita. Poate fi găsit întotdeauna, pentru că este morarul unei mori de apă care a fost a boierului și a unor moșneni din satul Roșieni. Boierul și neamul lui s-au stins, moșnenii nu mai sunt aceiași, dar morarul nostru nu s-a dezlipit de moara aceasta". Într-adevăr, l-au găsit pe străvechiul morar, care îi aștepta.

„Știam sigur că veți veni. Am pregătit și ceva de mâncare. De-a noastră, ca la moară, dar țuica e bătrână. N-am mai avut o bucurie așa mare de pe timpul când trăia boierul și trecea să mă ia la vânătoare. Dar acum avem altă treabă. Trebuie să refacem partidul și să ne batem cu comuniștii. Că altfel suntem pierduți!"

Morarul le-a scos dintr-un sipet vechile procese verbale de înființare a organizației de partid la vremea tinereții lui. Le-a dictat o listă de vechi membri și de oameni de încredere, care merită să fie primiți pentru a-l întări. Au mâncat un pui fript în țest și au închinat păhărele de țuică din care a început apoi să se ridice aburul întâmplărilor din trecut de prin aceste locuri, unde de pe culmea dealului vedeai cum codrul bătrân se întindea în toate părțile pe zeci de kilometri.

„Demult, plecam în nopți de iarnă, cu lună, la vânătoare de lupi cu boierul. Erau mulți lupi care iarna răzbăteau până la vitele și oile din curțile oamenilor. Ne îmbrăcam gros și de cu seară ne cățăram în stejari bătrâni, la margine de luminișuri. Era ger și, ca nu cumva să înghețe careva și să cadă din copac, ne legam cu funii de crengile groase. Eu și încă vreo doi consăteni mai vârstnici aveam niște oale de pământ în care slobozeam cu meșteșug niște vuiete care se auzeau ca urletul de lup. După un timp, lupii începeau să ne răspundă, din ce în ce mai aproape. Și noi iarăși suflam în oalele noastre, până când ne pomeneam cu haita sub noi, în luminiș. Și atunci, la semnalul vânătorului ăl mai bătrân, trăgeam cu toții. Uneori, răpuneam mai mulți, alteori, mai puțini. Cei loviți rămâneau întinși pe zăpadă. Ăilalți fugeau. Nu era treabă ușoară, dar boierul nu se temea, era una cu noi. Ei, acum altfel de lupi ne dau târcoale, și vă mulțumesc că ați venit la noi să nu-i lăsăm să dea buzna prin sate".

Morarul nu ştia numai să povestească amintiri din trecut, ci era foarte bine informat asupra prezentului şi a atitudinii oamenilor, a psihologiei lor, a gradului de curaj al împotrivirii la puterea care căuta să se infiltreze cât mai adânc în satele acelea de la margine de pădure. Morarul acesta, în straie de lucru, nu mai vedea decât cu un ochi, dar vedea departe, parcă ar fi avut un serviciu secret al lui, şi gândea viitoarea bătălie electorală din micul lui colţ de lume ca un strateg, aparent singuratic, dar atotcunoscător. Gavril avusese dreptate să vină până la această moară îndepărtată, iar Dinu, care se pătrunsese de priveliştea pădurilor care se aşterneau în valuri verzi până departe spre câmpia numai bănuită undeva, simţea că, dacă nu vor învinge, se va prăbuşi şi această lume în care trecutul era încă viu şi copacii încă înfrăţiţi cu dealul.

Două vizite în strada Clémenceau

Fusese la Bucureşti la o şedinţă a Tineretului Naţional Ţărănist, la sediul central PNŢ din strada Clémenceau nr. 9, unde resimţise o anumită discrepanţă între limbajul şi mentalitatea reprezentanţilor conducerii pe ţară a tineretului naţional-ţărănesc pe de o parte şi spiritul mai militant, mai intransigent, mai puţin „înţelept", dar mai preocupat de urgenţa acţiunii concrete al reprezentanţilor studenţilor originari din provincie sau, oricum, neapartinând aparatului central.

Luase cuvântul, pledând cu avânt pentru o strategie ofensivă întâmpinată cu adeziune din partea majorităţii participanţilor, dar cu fizionomii mai sceptice din partea celor din conducerea centrală a tineretului – poate mai bine informată şi de aceea mai prudentă în formulări şi aşteptări.

„Să ştii că, dacă mă bag în această organizaţie, nu o fac decât dacă ea va urma stilul şi direcţia pe care ai schiţat-o tu", i-a şoptit atunci Radu Porumbaru, fratele lui Ionică Porumbaru. Era student la Politehnică, fusese coleg cu el la Colegiul Carol I din Craiova şi nu iubea vorbele, ci acţiunea neezitantă, chiar temerară. Nu va trece mult şi Radu Porumbaru, ferm convins

(de asta era încredințată şi familia lui) că pentru specia lui nu e loc în comunism, va trece Dunărea înot şi, după multe aventuri, va ajunge în Canada.

Altădată, Dinu fusese în audiență tot în strada Clémenceau la secretarul general al PNȚ, Nicolae Penescu, ca să-i înmânеze un proiect de manifest al tineretului din județul Vâlcea, pentru care partidul trebuia să obțină viza de difuzare din partea Comisiei Aliate de Control, prezidată de generalul sovietic Susaikov. Aşteptase, seara, într-o anticameră mohorâtă, mobilată cu câteva scaune învechite. Plutea o atmosferă de oboseală, ca aceea de la ora închiderii după un program prelungit. Târziu, se deschide uşa. E rândul lui Dinu să intre într-un salon, care i s-a părut foarte lung, şi în fundul căruia se afla biroul la care stătea Nicolae Penescu. Un bărbat cu statură zveltă, fizionomie cu trăsături fine, parcă, mai degrabă, melancolice. Tocmai vorbeşte la telefon cu voce clară, metalică, nemulțumită. Pare tracasat, iritat, transmite o impresie de insatisfacție, de oboseală interioară alunecând spre scepticism. În această umoare şi marcat în continuare de agasarea din timpul convorbirii telefonice, nu e prea încântat de unele pasaje pronunțat combative ale manifestului lui Dinu. Îl acceptă totuşi. Acesta e mulțumit că nu i s-a respins acea armă de luptă, dar ora e târzie, discuția e rece, banală, probabil superfluă pentru politicianul matur şi hărțuit de griji şi presimțiri – şi dezamăgitoare pentru tânărul fermecat de gândul bătăliei.

Probabil că spre surprinderea lui Nicolae Penescu, care ştia mai multe, manifestul cam belicos al lui Dinu a primit ştampila Comisiei Aliate de Control, iar lipirea lui în ajunul Crăciunului pe zidurile Râmnicului Vâlcea a fost prima acțiune de mare anvergură a proaspăt înființatei organizații de tineret național-țărăniste.

Înfruntare nouă într-o lume veche

Dinu, preocupat şi ataşat de lumea rurală, în acelaşi timp cea mai periclitată şi cea mai refractară la comunism, se concentrase pe lupta electorală la sate. Pasiunea i-a fost

favorizată de faptul că Alunu, satul natal al mamei sale şi locul iniţierii lui în timpul adolescenţei la universul rural, a fost desemnat ca centru de votare pentru mai multe comune: Alunu însuşi, plus satele Colteşti, Slăveşti, Berbeşti, Turceşti. Un vast câmp de luptă împotriva ingerinţelor şi abuzurilor comuniştilor, care ştiau că în nici un caz nu pot câştiga alegerile prin luptă dreaptă (o noţiune, de altfel, inexistentă – de la Comitetul Central până la ultima organizaţie de bază a PCR), dar şi de comunicare cu duhul ţărănesc, în condiţiile unei probe istorice esenţiale şi care se dovedea, la tot pasul, atât de clarvăzător în privinţa pericolului comunist, indiferent că era vorba de ţărani „chiaburi", „mijlocaşi" sau „săraci".

Dacă soarta vrusese ca tânărul neexperimentat, dar adânc angajat, să devină centrul de raliere al opoziţiei anticomuniste în satele presărate prin căuşele verzi ale acelor dealuri subcarpatice, de partea cealaltă acţiunea de contracarare pentru dominare era condusă de un om remarcabil, care avusese întotdeauna idei de stânga, adăpostite la umbra Partidului Ţărănesc, condus de marele vizionar social şi patriot, mort mai târziu ca martir al neamului, care a fost ION MIHALACHE.

Încă din timpul războiului, Ion Georgescu se molipsise de concepţii comuniste sau de ceea ce îşi reprezenta el prin acestea, împărtăşite de un alt învăţător din regiune, de coloratură iniţial mihalachiană, devenit ilegalist şi acum membru al Comitetului Central al PCR. Învăţătorul Ion Georgescu, fiu de ţăran, era director al şcolii primare unde s-au şi ţinut alegerile din 1946, un om de o deosebită vioiciune intelectuală, însetat de cunoaştere şi de acţiune socială, mai mult decât de gospodăria personală. Spiritul lui critic, umorul, dârzenia convingerilor, modestia nelipsită de conştiinţa valorii personale, care nu se vroia însă recompensată social sau material, făceau din acest om al locului un adversar redutabil din momentul în care el aruncase peste bord înţelepciunea ţărănească şi devenise un admirator al lui Stalin, imaginat de el ca mare reformator şi iniţiator al unei renaşteri a lumii. Existau puncte de încrucişare de destine între Dinu şi cel care devenise exponentul implacabil al „luptei de clasă".

Georgescu fusese botezat şi cununat de familia lui Dinu şi fusese până la moartea (în 1943) tatălui lui Dinu un admirator al acestuia, al colonelului cu preocupări de ridicare a țărănimii şi combatere a corupției. Dar acum cei doi, tânărul care abia atingea majoratul şi dascălul cu experiență devenit promotor al comunizării în acel colțişor de lume, se înfruntau, fără ură, dar cu dârzenie crescândă. În ciuda trecutului şi locului care îi lega pe cei dezbinați de un război ideologic pe care, numai cu câțiva ani în urmă, nimeni nu şi l-ar fi închipuit ca fiind posibil pe aceste meleaguri cu relief şi suflet domol.

Între Georgescu şi Dinu conflictul era complicat (dar nu micşorat) de antecedente şi chiar reminiscențe pozitive. În timpul războiului împărtăşiseră credința în înfrângerea finală a Germaniei, iar descoperirea lumii țărăneşti însoțită de ideea necesității unei mişcări de emancipare şi ameliorare socială şi economică a ei, chiar dacă împregnată de un anumit romantism, la Dinu, se întâlnise cu voința de reformă a învățătorului provenit din rândul țărănimii, trăind printre țărani, dar nutrind gânduri netradiționale şi cu o conştiință acută a inegalităților şi inechităților sociale dintr-o lume în care se mişca cu o indelicatețe în parte spontană, în parte voită, dar respectându-i încă regulile principale, participând la unele din ritualuri ei, dar deja neidentificându-se (interior) cu ea. De pildă, ca fin al familiei şi intelectual al satului, era câteodată invitat la masa „burghezo-moşierească" a familiei celei mari a lui Dinu, în timpul vacanțelor, la Alunu. El se adresa membrilor ei cu „naşule" sau „naşă", dar discuția din timpul prânzului se ducea nu numai pe picior de egalitate, dar şi cu contribuții nu numai nonconformiste, ci chiar de oarecare radicalitate a ideilor de pedagogie sau sociologie ale acestui dascăl țăran, plin de originalitate contestatară, cam neglijent cu gospodăritul, dar atent până la severitate cu ideile. Totul fără a se tulbura ierarhia străveche deținută de gazde, inclusiv respectul tradițional al „năşiei" şi fără ca Georgescu să-şi abandoneze umorul, chiar atunci când se angaja pe o pantă mai critică. Omul acesta, mai degrabă sceptic, oricum nereligios şi înclinat spre sarcasm, a ținut totuşi un discurs cutremurător pentru cei adunați în

biserica de pe deal la înmormântarea tatălui lui Dinu. A vorbit adresându-i-se direct mortului, într-un fel de bocet modern, în care clamarea pierderii iremediabile se îmbina cu lauda omului dreptății și binefăcătorului stins și nerepetabil.

Acum, punțile dintre Dinu și Ion Georgescu erau rupte. Directorul școlii primare de sat intrase în rândurile rare, dar din ce în ce mai tiranice ale celor care vroiau să schimbe lumea la lumina materialismului istoric și a exemplului lui Stalin. Nu avea rost și nici nu era timp să te mai întrebi asupra frustrărilor, resentimentelor, psihanalizei acestei erupții interioare, care îl transformase parcă dintr-o dată pe Ion Georgescu într-un candidat la dictatura locală consfințită pe plan general și de voința neînduplecată a partidului. Ion Georgescu luase hotărât în mână ițele subjugării, cu și fără alegerile programate, a oamenilor dintr-o vale a Oltețului, împinsă acum împotriva cursului ei spre modelul sovietic.

Calitățile lui intelectuale și energetice generaseră în el o metamorfoză malignă. Nu era ușor să-l mai recunoști pe Georgescu de altădată. „Pesemne că nici el nu mai vroia să-l recunoască pe cel care fusese până atunci, ci (și aici se da pe față firea lui pătimașă de totdeauna), ca într-un fel de îndrăgostire pătimașă de o ideologie, ignora și călca în picioare orice ar fi contrazis proiectul de plămădire a unei societăți noi, colectiviste, eliberată de memoria țărănească și românească și închipuind o istorie proletară creatoare a unui viitor purificat și perfect controlat. Pentru deschiderea aceastui drum, Ion Georgescu era dispus să intimideze până la înfricoșare, să falsifice fapte, să anuleze drepturi și instituții, să-l constrângă sau chiar să oprime pe oricine, începând cu propriii lui consăteni. Un fel de revelație profană îi transformase personalitatea, îi rupsese vechile legături și îi definitivase o răsturnare a scării valorilor, probabil începută mai demult, nu numai în joaca mai mult verbală a ideilor, ci în negurile subconștientului".

Acțiunea lui de zi cu zi în acea regiune rurală, în înfruntarea cu avatarul totalitar al unui învățător de țară care avea o inteligență neobișnuită combinată cu fronda antitradițională și obsesia demitologizării, ce se transformaseră, în

situația de atunci, într-o forță explozivă îndreptată împotriva credinței și convingerilor înrădăcinate în realități și moduri de a gândi împărtășite de majoritatea devenită dintr-o dată nu numai nerespectabilă, ci de-a dreptul condamnabilă pentru recalcitranță la „schimbările revoluționare". Și, mai ales, faptul că știa și își dădea seama că omul acesta aplica, pas cu pas, un plan care provenea direct de la vechiul lui prieten devenit membru supleant al CC-ului, i-a permis lui Dinu perceperea nemijlocită a unui microcosmos al acelei lovituri de stat, pe care a desfășurat-o în etape premeditate marea falsificare a alegerilor din 1946.

S-a început cu schimbarea bine manipulată a primarului. Cel nou, fără a fi comunist, o specie, de altfel, inexistentă în Alunu, era cumnatul lui Georgescu. Tudorică era un om blând și cumsecade, care însă executa, cu docilitate, care nici nu mai cerea convingere, toate instrucțiunile lui Georgescu. Acesta îi știa pe toți – și ei erau majoritatea – care nu iubeau guvernul comunist. Pentru mulți, au început șicanele în privința oricăror drepturi sau formalități legale pe care le aveau de îndeplinit la primărie. Era foarte vizibilă o încercare de a-i înmuia și de a le arăta tuturor sătenilor că nu au altă cale decât supunerea la noua stare de lucruri și votul pentru Blocul Partidelor Democratice, firma de partide fantomă sub care se prezenta la „alegeri" partidul comunist.

Georgescu nu îndeplinea nici o funcție politică oficială, dar devenise singurul transmițător al voinței guvernamentale, fățișe sau camuflate și, încet, încet, nu numai înfăptuitorul planului de schimbare la față, dar și conducătorul de fapt al treburilor politico-administrative curente. Vechii cooperative existente în comună, de unde oamenii puteau cumpăra pe credit anumite materiale și unelte, i-a fost schimbată conducerea, iar cooperativa a fost mutată din vechiul ei sediu în casa și curtea primarului cumnat. Mica sucursală a băncii populare rămăsese ultimul bastion al trecutului, clătinându-se, dar fiind încă în mâna unui fost notar liberal. Cine mai avea vreo nevoie la cooperativă trebuia să cadă la învoială cu noul primar, iar acesta făcea numai ce-i spunea Georgescu devenit

de cele mai multe ori intratabil. Oamenii constatau cu mirare schimbarea lui de ton şi chiar de fizionomie, o anumită alură autoritară, dispariţia mobilităţii glumeţe, înlocuită de o seriozitate parcă deja poruncitoare.

Una dintre cele mai surprinzătoare manifestări din care se vedea ruperea cu vechile reguli de comportare şi consideraţie reciprocă, întipărite de generaţii în satul al cărui fiu nerăzleţit, chiar dacă mai neconvenţional, fusese până atunci şi Ion Georgescu, a fost manevra emanată de la el, ca sute de oameni din Alunu să nu fie trecuţi de primărie în listele electorale, ceea ce însemna imposibilitatea ca ei să primească certificat de alegător. Dinu nu ştie dacă stratagema respectivă fusese aplicată cu aceeaşi brutală şi încăpăţânată violare a legii electorale şi în celelelte comune ţinând de centrul de votare din Alunu, cu toate că unele plângeri îi parveniseră şi de acolo, dar Ion Georgescu, care parcă şi ca înfăţişare începuse să-l imite pe „marele Stalin", a împins până într-acolo îndărătnicia şi perfidia micilor birocraţi ai primăriei controlate de el, încât amânările au fost prelungite până la depăşirea termenului legal, aşa că, la un sat de două-trei mii de oameni, circa patru sute nu au mai primit certificat de alegător, fiind deci, în mod deliberat, excluşi pe sprânceană de la vot.

În acea perioadă, Georgescu devenea cu fiecare zi mai neînduplecat în voinţa de a dirija totul în direcţia urmărită de el, de a se amesteca în domenii în care în mod normal nu ar fi avut ce căuta, de a abuza de calitatea lui de preşedinte, înverşunat partinic, al comisiei electorale, încât oamenii începuseră să se indigneze şi chiar să se exaspereze. Nu-l mai recunoşteau ca fiind al lor, ci ca un renegat împins de o forţă rea, ca unul părăsit nu numai de cumineţenia minimă, ci şi de Dumnezeu.

Impulsuri şi chemări la reacţie

Într-o zi, un bătrân fruntaş al satului, cu statut de mic boiernaş, i-a chemat pe Dinu şi pe prietenul lui nedespărţit din Alunu, învăţătorul Costică Drăgulescu, trimiţându-le vorbă că

are ceva important de discutat cu ei. I-a primit în casa cea nouă, clădită lângă cea părintească, pentru a avea mai mult loc pentru copiii lui, ajunşi slujbaşi la oraş, când aceştia veneau în concediu. Au trecut prin cerdacul deschis către fața dealului împădurit şi au intrat într-o cameră luminoasă, unde au fost poftiți să ia loc. Pe urmă, a chemat pe un băiat din curte, care, cu grijă, a desprins o bucată din duşumeaua de lemn sub care se afla de peste zece ani o sticlă de țuică de prune.

„Am pus-o când am zidit casa şi vreau să o beau acum cu dumneavoastră pentru bucuria acestei vizite în timpuri grele şi când vă ştiu atât de ocupați cu treburile care ne îngrijorează pe noi toți".

Țuica parcă îşi micşorase puțin volumul în sticla claustrată, dar se îngroşase, îşi întărise aroma la care adăugase şi o dulceață suavă.

„Vreau să vă spun că demult urmăresc ce face şi ce vorbeşte sau nu vorbeşte Georgescu şi am ajuns la concluzia nu numai că a luat-o razna, asta n-ar fi nimic, ci că, încurajat de cineva, dar şi încrâncenat şi pus pe rele dinăuntrul lui, vrea să ne distrugă pe noi, cei din frunte, şi să-i ducă pe ceilalți din urmă, ca pe o turmă rătăcită, către nălucile lui de colhoz sau mai ştiu eu ce nebunie dărâmătoare şi necredincioasă. Şi mă uit cu admirație la dumneavoastră cum vreți să-l împiedicați, îi țineți piept. Dar iertați-mă că vă spun că pentru asta e nevoie de mijloace mai tari. Eu nu mai am nici puterea tinereții, nici oamenii pe care îi aveți dumneavoastră. Omul ăsta trebuie învățat minte. Să afle, chiar şi în ceasul al doisprezecelea, că satul nostru nu e jucăria lui şi că după faptă şi răsplată. Cu vorbe nu se mai poate face nimic. Să nu credeți că nu am încercat. Trebuie vârâtă puțin frica în el, ca să înceapă să-şi dea seama că, dacă s-a găsit el să ne bage comunismul pe gât, se joacă cu focul şi se va arde. Trebuie să primească, ca arvună, câteva pe spinare. El se duce destul de des la Mateieşti, ca să vorbească de acolo la telefon cu sfătuitorul lui de la Bucureşti. Ca să ajungă mai repede înapoi acasă, are o scurtătură aici în preajmă. E de ajuns să puneți câțiva tineri de-ai dumneavoastră să-l pândească acolo şi să-i dea o bătaie bună. E loc împădurit şi ei trebuie doar să-şi ascundă

fețele. Omul va şti de unde i se trage: de la duşmanii pe care şi i-a făcut cu duiumul de când vrea să ne scoată din matca noastră. Ateul şi negospodarul vrea să ne învețe cum să trăim. Ba, ce spun eu «să ne învețe»? Să ne dicteze!"

Dinu înțelegea revolta bătrânului, şi nu era o noutate că, din momentul în care încerci să violentezi voința şi vechile deprinderi ale oamenilor, răspunsul poate fi, până la urmă, violența. Dar recurgerea la ea îi repugna. Pe urmă, şi în chestiunea aceasta, cât de mult se identificasc cu voința intimă a satului, Dinu nu putea să se desprindă de o viziune mai largă asupra situației şi de imaginea promptă a consecințelor posibile. Aceasta va fi o dilemă care îl va însoți în toată acea bătălie, care nu mai era numai electorală. Pe de o parte, era inspirator şi inspirat al rezistenței acestor țărani, pe de altă parte nu se putea confunda pe deplin cu percepția acestei colectivități atât de vii, complexe şi bogate în nuanțe, totuşi cu contururi greu transgresabile, care era satul. Lupta cu exponentul alunean al comunismului era o dramă a satului şi se dezbătea în granițele lui vizibile şi invizibile, oarecum indiferente la lumea din afară, mai ales în momentul în care totul era în joc. Dar Dinu era sortit să fie participant la ambele lumi. Cât ar fi vrut el să se armonizeze în totul cu oamenii satului – şi fuziunea interioară funcționa cu siguranță –, rămânea şi un loc pentru autoreflecție şi o deschizătură către considerentele de ordin mai general, începând cu situația politică la scară națională, oricât de răsfirate erau informațiile care îi parveneau, şi terminând cu idealurile personale, scopurile, aşteptările, care se suprapuneau cu țelurile comune; dar, în acelaşi timp, erau şi momente când le şi cântăreau şi interogau. Aceste momente nu rupeau fluxul acțiunii, dar îi puteau influența intensitatea şi, chiar dacă nu întotdeauna, şi direcția.

Într-o zi, vărul mai mare al lui Dinu, de peste deal, din Gorj, a trecut scurt prin Alunu. Ioniță de la Roşia, cum îi spuneau în familie, devenise încă de tânăr, după moartea tatălui, capul unei familii numeroase de la Roşia de Amaradia, unde aveau o moşie mult mai întinsă şi neîmpărțită între frați. Dinu găsise în aceşti veri de-al doilea ai lui (după mamă), al căror

părinte decedat fusese un prieten foarte bun al tatălui lui, un fel de apoteoză a Gorjului legendar şi, în imaginaţia lui, bântuită de ameninţările unei catastrofe istorice, nepieritor. Verii lui de la Roşia (erau printre ei trei băieţi, dintre care doi cam de vârsta lui) nu numai că trăiau liberi, într-o casă străveche şi îmbelşugată, fără tată, ci, în deplină armonie şi dezinteresare materială, îşi primeau tot timpul prietenii veniţi neanunţaţi din diferitele colţuri ale ţării, învăţaseră din copilărie vânătoarea şi călăria, iar petrecerea gorjenească devenise un fel de stare naturală în conacul aşezat la margine de pădure.

De câte ori putea, Dinu dădea o fugă peste deal la aceste rude ale lui, care nu păreau să aibă simţul proprietăţii – neîmpărţindu-şi, în ciuda tuturor sfaturilor juridice, moşia între ei. Dar ceea ce era şi mai seducător pentru Dinu, cel prins de o vâltoare politică fatidică – nici percepţia devenirii istorice, sentimentul schimbărilor care băteau la uşă şi chiar erau pe cale să o forţeze, presentimentul seismului social-politic care îi păştea. Şi pesemne că nu au recunoscut-o ca pe o realitate neîndoielnică nici atunci când i-a ajuns din urmă, distrugându-le refugiul paradisiac gorjenesc.

Deocamdată, moşia mai exista şi avea şi unele prelungiri în Alunu: de pildă o vie şi o moară de apă pe Olteţ, iar Ioniţă, călăreţ desăvârşit (făcuse armata şi războiul din Rusia, la cavalerie) trecea prin Alunu şi s-a întâlnit cu Ion Georgescu spre seară pe şoseaua care ducea în partea unde se găsea moara şi drumul de întoarcere la conacul din Roşia de Amaradia. S-au salutat scurt.

„Domnule Georgescu, aţi trimis nişte oameni ai primăriei să cotrobăie prin moara noastră. Morarul, care e om cu scaun la cap, i-a lăsat. Dar ce au făcut ei e ilegal. Ar fi cazul să le spuneţi să se astâmpere..."

„Domnule Ioniţă, eu nu sunt funcţionar la primărie, dar au venit de la judeţ instrucţiuni care cer acel control".

„Nu ni s-au comunicat niciodată acele aşa-numite instrucţiuni şi nu le ştiu, dar ştiu că moara e a noastră şi va rămâne a noastră".

„Sigur că este a dumneavoastră, dar viitorul nu îl decideți nici dumneavoastră, nici eu".

„Ba ați cam început să vă amestecați în decizii care strică rânduielile și îi neliniștesc pe oameni".

„Neliniștea e de mai multe feluri. Câteodată, e bună".

„Ce e bun și ce e rău nu veți decide dumneavoastră", a răspuns Ioniță și a dat pinteni calului.

Scurt timp după acea convorbire, în fapt de seară, Georgescu a spus că Ioniță a vorbit cu el, de pe cal, ca un voievod. Iar zâmbetul mohorât cu care și-a însoțit remarca spunea mai multe.

Dar tensiunile se înmulțeau nu numai între un boier sau un țăran înstărit, pe de o parte, și Georgescu, cu noua lui politică, pe de altă parte, ci și între învățătorul radicalizat și țăranii cu puțin pământ. Într-o zi, la Dinu a venit Ion Diaconu, un țăran care nu avea decât câteva pogoane de pământ, drept care grupul din jurul lui Georgescu îl privea ca fiind „de-al lor" și îl și înscriseseră în „Frontul Plugarilor".

„Mă duc din când în când la ședințele lor, ca să văd ce le mai umblă prin cap și ce pun la cale. Câteodată, nu mă lasă inima și mai zic câte una. Într-o seară, unul a început să zică ceva împotriva dumneavoastră. Era pentru prima oară că cineva spunea așa ceva și nu cu vorbe tari, dar eu nu m-am sfiit să i-o zic. Am luat-o și eu cu duhul blândeții și le-am spus: «Cu ce ne ajută pe noi să îi vorbim de rău pe cei care sunt mândria satului nostru, știu mai multe decât noi și fac mult bine?! Dacă la mine în grădină, pe lângă pomii mai pipernicați, a crescut unul mai de soi, mare și frumos, eu să mă apuc să-l tai?! Așa e și cu boierul: el e ca un pom ales, crescut la noi, și pe care, dacă l-ai vătăma, nu ai nici cum să-l înlocuiești sau să îl mai vezi crescut falnic și cu roade de preț într-un an, doi». Deșteptul a îngăimat ceva, și ceilalți au tăcut. Poate că vreunul s-o fi uitat cruciș la mine, dar, vezi Doamne, Frontul Plugarilor cică nu e chiar al partidului comunist, așa că a lăsat-o baltă".

Ion Diaconu era un țăran tânăr și nevoiaș, dar foarte muncitor și activ. Avea și un cal cu care mai transporta marfă pentru prăvălia și cârciuma din sat, sau cherestea de vânzare.

Oricum, gospodăria lui Ion era mică, dar infloritoare, iar el dornic de a învăța şi progresa. Comunismul îi apărea ca ceva care îl va înrobi şi îi va zdrobi speranțele. Fără a mai vorbi şi de Antihristul care era convins că se ascundea în spatele acestei învățături noi şi din ce în ce mai sigură de victoria ei.

„Să zicem că îmi dau două pogoane de pământ, dar îmi iau libertatea. În primul rând, cu două pogoane de pământ în plus nu îmi pot hrăni vitele şi familia şi nu pot să-mi împlinesc gospodăria după voie şi placul meu. Pe urmă, ăştia nu ne vor binele nostru, ci vor numai să-şi facă jocul lor. Şi asta înseamnă să ne ducă cu goarna la muncă şi până la urmă să mâncăm de la cazan. Dumnezeu să ne păzească pe noi şi pe copiii noştri de aşa ceva!"

Ion devenea cu fiecare zi mai neliniştit şi mânios. „Georgescu ne duce la pierzanie şi îşi mai şi bate joc de noi. Dacă n-ar fi fost el, în satul nostru nu şi-ar fi băgat dracul coada. Cei de la Berbeşti au fost mai cuminți. Ăi mai răsăriți şi înțelepți s-au adunat în taină şi au hotărât să găsească ei câțiva oameni mai puțin înstăriți, dar iscusiți şi de nădejde care să se dea chipurile cu comuniştii, până o trece primejdia. Dar ei nu s-au spurcat sufleteşte, ci se sfătuiesc tot cu cei vechi şi caută să mai scape ce e de scăpat".

Dinu observase, ca una dintre caracteristicile acelor vremuri, că, în privința rezistenței la comunismul care se ridica, fiecare sat avea tendința de a idealiza alte sate, spunând: „Ăia nu sunt ca noi. Nu se lasă îngenuncheați, nu-i lasă pe golanii veniți de cine ştie unde sau pe nepricopsiții cumpărați să li se urce în cap". Nu ştia cât de bine şi cât timp va putea funcționa stratagema de la Berbeşti, dar auzise şi el de ea prin canalele secrete al împotrivirii, care creştea nu numai la suprafață, ci şi în adâncuri.

„Eu m-am frământat în toate felurile şi am ajuns la concluzia că acest cap al răutăților ar trebui împuşcat. Eu am armă Z.B., bine ascunsă la sfârşitul războiului, cu cartuşe cu tot. Nimeni nu ştie de ea. Îl iau la ochi când e în prispă, din porumbi, dinspre valea Oltețului. Puşca bate bine şi e de precizie. Şi-l termin. Ca să ne scăpăm odată pentru totdeauna de el".

„Măi, Ioane, dar el are şi două paturi şi o masă pe prispă. Şi acolo se mişcă şi nevasta şi mai ales copiii lui".

„Ăsta merită să-i piară sămânța".

„Ioane, amândoi ştim că, în țară, ei au omorât nişte oameni de-ai noştri. Dar nu vrem să o apucăm şi noi pe calea asta".

„Domnule Dinu, vă spun că, dacă nu îl stârpim la timp, ne va stârpi el pe noi".

„Ştiu ce primejdie ne paşte dacă ăştia rămân la putere, dar noi suntem creştini".

„Şi ei, mai ales ăsta, sunt îndrăciți".

„Ioane, nu numai că noi în felul acesta am putea atrage asupra satului un rău şi mai mare, dar tu însuți ți-ai risca viața şi libertatea".

„Domnu' Dinu, îngrop arma după ce l-am răpus şi nimeni nu se va gândi că tocmai eu am făcut isprava asta".

„Ioane, eu te rog să-ți scoți asta din cap. Nu ştiu dacă arma pe care ai păstrat-o nu ne va prinde bine cândva, dar pe Georgescu îl combatem altfel. De altfel, eu vreau să vorbesc personal cu el şi să-i spun verde în față că, mai devreme sau mai târziu, va da socoteală".

„O să vedeți dumneavoastră că nu e nimic de făcut cu el. Dar nu vreau să trec peste cuvântul dumneavoastră. Mă supun. Poate că bunul Dumnezeu se va îndura de noi!"

Dinu vroia mai de demult să vorbească față la față cu Georgescu. Într-o seară a pornit singur pe şoseaua care în câțiva kilometri îl ducea la casa lui Georgescu. L-a găsit acasă şi, spunându-i că vrea să-i vorbească, a fost poftit într-o cameră în care au rămas tot timpul numai ei doi, la lumina unei lămpi.

„Văd că purtați un baston gros".

„După cum mă cunoaşteți, nu de frica oamenilor, cu toate că în multe locuri au apărut grupuri care vor să terorizeze. La Râmnicu Vâlcea, am văzut oprindu-se scurt în fața sediului partidului chiar un camion cu tineri înarmați cu rângi de fier. E la parter o cafenea frecventată de studenți şi, în trecere spre alte isprăvi, probabil că vroiau să-i înfricoşeze. Am observat şi cum le făcea semn unul de la fereastra biroului partidului. Dar, cum am spus, chiar dacă vremurile paşnice sunt pe cale să se tulbure

şi la noi, eu ştiu că la Alunu nu am nevoie de baston nici ziua, nici noaptea, decât cel mult pentru câini. Dar şi cu aceştia, de obicei, mă înțeleg bine. Ştiu însă că alții au început să nu mai fie chiar atât de asigurați împotriva violenței".

Georgescu a răspuns alegându-şi cu grijă cuvintele, hotărât, dar politicos, chiar cu o umbră de zâmbet care îl amintea pe Georgescu cel de altădată. „Domnule Dinu, dumneavoastră ştiți că o anumită violență a existat în societatea noastră întotdeauna, manifestându-se în diferite feluri".

„Ştiu prea bine. Ba a fost o vreme când eram amândoi de acord că violența trebuie îngrădită până la eliminare".

„Ea poate oricum reapărea când se încearcă oprirea unei evoluții normale a societății".

„Din această evoluție face parte şi refuzul brutal de înscriere în listele electorale a sute de oameni fără nici o justificare legală?!"

„Aceasta este o problemă administrativă care nu poate fi rezolvată printr-o discuție între noi doi".

„Nici nu ar fi normal să fie rezolvată printr-o discuție între două persoane, oricare ar fi ele, dacă ar domni legalitatea şi democrația".

„Ştiți că democrația e de mai multe feluri şi concepțiile asupra ei se pot ciocni între ele".

„Nu numai că ştiu, ci am şi constatat că se ciocnesc într-un mod care pe mulți a început să-i îngrijoreze. Ştiu şi că cei pe care îi inspirați şi conduceți dumneavoastră abuzează de o putere nelegitimată democratic, nedreptățesc oamenii, recurg la amenințări, încalcă legea, preferă violența dozată după nevoie".

„Nu ştiu dacă puteți fi judecătorul acestui timp".

„În schimb, eu ştiu că dumneavoastră nu aveți în nici un caz dreptul şi funcția de judecător. De aceea, în amintirea relațiilor şi dialogului nostru de altădată, am venit să mai discut o dată cu dumneavoastră în linişte, dar în totală sinceritate. Ce vreau să vă spun, în această probabil ultimă discuție, este că mă surprinde cât de puțin țineți seama de cunoştințele dumneavoastră

de istorie, care nu se poate să nu vă sugereze că ea nu poate sta pe loc. Atitudinea pe care ați adoptat-o și o încurajați a dus la încălcarea unor drepturi și vrea să intensifice această încălcare într-o operație mai largă, ce nu poate fi înfăptuită fără o anumită terorizare. Sunt mai tânăr, dar aceasta nu ne-a împiedicat, în trecut, să discutăm serios și franc. Întrebarea mea finală este următoarea. Credeți oare că istoria va împietri în formulele pe care le promovați astăzi, siluind voința altora? Credeți că, și în cazul unui succes care ar putea dura chiar ani mulți, nu va veni o zi când istoria, care nu poate sta pe loc, va curge și altfel și că cei nedreptățiți astăzi ar putea să ajungă și ei, chiar de-ar fi numai pentru câteva zile, să vă poată pune întrebarea de ce i-ați prigonit? Nu v-am cunoscut ca om al gândului de o zi. Eu sunt convins că timpul înseamnă creștere și descreștere, și că va veni și acea zi pe care o ignorați acum. Asta am vrut să vă comunic, căci, după cum mă știți, fac parte din rasa celor care spun lucrurile până la capăt. Aș fi vrut ca subiectul discuției noastre de acum să fie altul. Noapte bună, domnule Georgescu".

Învățătorul l-a însoțit, în tăcere, până la poartă.

Nu era nevoie ca cineva să-i agite pe sătenii din Alunu. Ei deveneau din ce în ce mai neliniștiți, unii manifestându-se zgomotos, alții acumulând obidă, iar alții trecând la fapte pe față sau în ascuns. Așa s-a ajuns ca cineva să pună foc la șopronul cu fân al primarului, cumnatul lui Georgescu. Cu ajutorul vecinilor, din fericire, incendiul nu a cuprins și casa de locuit, dar șopronul și magazia de sub el, clădire nouă și mult mai spațioasă decât casa părintească au ars până la temelie. Incendiul acesta a mai dat la iveală ceva neașteptat. În fânul mistuit de flăcări fuseseră ascunse niște unelte și mașini agricole noi, care ar fi trebuit să fie depozitate în vechea magazie a cooperativei, care încă exista, căci numai sediul și niște scripte fuseseră mutate în locuința noului primar. Mașinile agricole nu aveau ce căuta sub fânul transformat acum în scrum. Dinu nu și-l putea închipui pe Georgescu, mentorul și cumnatul noului primar și nici măcar pe acesta ca vrând să-și însușească uneltele cooperativei. A căutat o

explicație în planurile de luptă ale învățătorului dat cu comuniștii, dar capabil de a lua în considerare și o neașteptată înfrângere electorală, în ipoteza căreia ar fi pierdut controlul asupra cooperativei săteşti şi, în cazul acesta, cu un realism care se intensificase paralel cu noua molipsire ideologică, vroia să păstreze oricum controlul asupra unor maşini agricole în folosul grupului credincioşilor lui.

Mama lui Dinu înregistra peripețiile acestei bătălii electorale care luase forme ce începeau să se proiecteze ca un vis urât pe fundalul peisajului şi tradițiilor acestei lumi în care se născuse şi, în parte, trăise fără traumatisme şi adversități acute. În timpul răscoalei țărăneşti din 1907, nu ajunseseră până la satul dintre dealuri decât ecourile unui val de violențe care amenința de la oarecare distanță. Mai mult, sub impulsul imaginației, familia se adăpostise la un moşnean din preajmă, ba, la insistențele bunicii, se echipase cel puțin în parte cu straie țărăneşti şi, în schimb, conacul fusese păzit zi şi noapte de şapte-opt țărani voinici, înarmați cu coase şi topoare. Dar flăcările răscoalei nu răzbătuseră decât până la depărtare de zeci de kilometri de Alunu. Încolo, nu se întâmplase nimic. Ocupația germană din primul război mondial se instalase în conacul din care tatăl şi fiul fugiseră, dar ea, fată de 14 ani, se putuse înțelege bine în limba germană cu colonelul german, de familie nobiliară. Acum, finul familiei, şi admirator al soțului ei decedat, deschisese ostilitățile împotriva valorilor şi rânduielilor în orizontul cărora trăise până atunci, iar fiul ei se împotrivea, într-o luptă care ei i se părea greu, dacă nu imposibil, de câştigat, cu sovieticii în țară. Dinu găsise o manieră jucăuşă de a tempera aceste temeri, răspunzându-i prin sloganuri de victorie, deliberat utilizate tocmai pentru că putea spera că vor distrage pentru o clipă de la gravitatea situației, aruncând asupra ei un văl de umor care eventual putea fi receptat ca optimism. Mama lui, fiind o ființă complicată, accepta jocul fără a-şi abandona însă nici simțul acut al realității, nici anxietățile corespunzătoare. Dinu mai avea şi câte un argument cu ceva pondere, de pildă faptul că ruşii acceptaseră în Ungaria victoria în alegeri a Partidului Micilor

Agrarieni, un corespondent al Partidului Național Țărănesc din România. Oricum, Dinu activa zi şi noapte pentru un partid despre care nu se îndoia nici o clipă (la fel credea şi mama lui) că, în ciuda tuturor presiunilor şi brutalităților frecvente ale puterii, se bucura de o mare adeziune în populație şi putea conta pe majoritatea voturilor.

Acțiunea politică a lui Dinu se desfăşura în strânsă legătură cu conducerea județeană a Partidului Național Țărănesc. El era reprezentantul acestui partid în întreaga regiune şi îi coordona acțiunile, în ciuda faptului că, profitând de împrejurarea că împlinise 21 de ani abia la 1 noiembrie, dar şi pentru a-l împiedica să fie reprezentantul partidului la urne, nu îi fusese eliberat certificat de alegător. Ceea ce nu-l împiedica să organizeze campania electorală. Una dintre operațiile de care a trebuit să se ocupe a fost aplicarea unei înțelegeri confidențiale realizată între Partidul Național Țărănesc şi Partidul Social Democrat al lui Titel Petrescu. Exista şi aşa o alianță între cele trei partide democratice, țărăniştii, liberalii şi social-democrații. Legea electorală prevedea ca fiecare partid să aibă doi reprezentanți observatori la urne. Întrucât social-democrații nu aveau încă organizații în multe comune rurale, s-a hotărât între cele două partide ca nişte țărăniști să înființeze şi să devină membrii unei organizații comunale social-democrate, ca în felul acesta opoziția „legitimității naționale", cum o numea Dinu, să nu piardă două locuri de reprezentanți la urne. Dinu, împreună cu un reprezentant de la Râmnicu Vâlcea al social-democraților, s-a ocupat de această operație discretă, dar foarte necesară pentru o opoziție amenințată de tot felul de abuzuri.

Pe de altă parte, el organizase echipe de tineri care lipiseră pe mai toate gardurile manifeste sau vopsiseră cu var lozinca „Sus Maniu – Regele şi Patria". O formulă pe care, fără multe ezitări stilistice, o alesese poate nu după toate regulile, dar pentru că în ea se concentra pentru el esențialul asaltului lor final.

Dar intervențiile în forță, inclusiv câteva omoruri comise de comuniştii stăpâni pe aparatul de stat şi bine dirijați de „consilierii" sovietici, se înmulțeau ca şi grija că, după ce şi aşa mulți oameni nu fuseseră trecuți în listele electorale, acțiunile

decisive de intimidare şi de violenţă se vor produce pe scară largă în ziua alegerilor. Alexandru Dumitrescu-Colteşti şi Radu Livezeanu le-a comunicat celor însărcinaţi cu organizarea alegerilor că Iuliu Maniu şi Ion Mihalache luaseră hotărârea de a preveni intervenţiile brutale ale puterii în ziua alegerii prin formarea din timp a unor echipe de apărare a alegătorilor. O circulară confidenţială recomanda constituirea unor asemenea grupuri de zece până la douăzeci de persoane, capabile să intervină pentru contracararea intimidărilor prin violenţă exercitate de putere asupra alegătorilor în preajma şi la locul de votare. Mai departe, se spunea, în acea circulară internă, că, în caz că se va constata că autorităţile care controlează alegerile nu vor să numere voturile în faţa reprezentanţilor partidelor de opoziţie sau, pur şi simplu, blochează orice control, atunci să se intre cu forţa în secţiile de votare, la nevoie folosind împotriva celor care vor să falsifice rezultatele bătaia, dar cu grijă să nu omoare pe cineva, şi să impună numărătoarea voturilor în faţa poporului, iar, dacă lucrul acesta nu mai este cu putinţă, să ridice sau să distrugă urnele.

Retrospectiv, Dinu vedea clar că cei doi conducători ai celui mai puternic partid al opoziţiei naţionale trebuie să fi înţeles deja la ora aceea că presupusele sau chiar declaratele garanţii ale puterilor occidentale în privinţa unor alegeri generale corecte nu funcţionează ca o pavăză reală împotriva hotărârii partidului prosovietic de a-şi permanentiza prin abuzuri şi falsuri rămânerea la conducerea ţării. Dar, în zilele şi nopţile care începeau să devină mai reci ale acelui noiembrie, îndoielile de genul acesta nu trebuiau lăsate să submineze speranţa, căci defetismul era una dintre armele principale ale puterii folosite, de altfel, şi de Georgescu împotriva opoziţiei. Echipele de apărare a alegătorului au fost organizate în secret şi cu precauţii speciale. Conform instrucţiunilor primite, trebuia să se evite identificarea celor care vor face parte din ele. În sensul acesta, trebuia ca în comuna care va funcţiona ca centru de votare membrii echipei de apărare să nu aparţină populaţiei locale, ci să fie aduşi pe ascuns din alte comune. Ei vor veni cel puţin cu o noapte

înainte de alegeri şi vor fi adăpostiţi într-o casă de unde nu vor ieşi decât dacă va fi cu adevărat nevoie de ei.

La Alunu, Dinu era singurul care putea hotărî acest lucru. Altfel, ei rămâneau ascunşi şi inactivi. Nu participau nici la vot, pentru ca prezenţa lor la Alunu să nu se trădeze în felul acesta şi ulterior ei să sufere represalii. Paralel cu aceste preparative pentru preîntâmpinarea abuzului prin forţă al puterii, oamenii observau cum autorităţile din Alunu începuseră deja să-şi manifeste din ce în ce mai limpede voinţa de intimidare. Pentru paza secţiei de votare veniseră 20-30 de soldaţi conduşi de un ofiţer de rezervă care nu-şi ascundea în nici un fel ataşamentul faţă de comunişti, în ciuda atitutinii rezervate sau chiar critice a sătenilor din Alunu. Oamenii echipei de apărare a alegătorilor au venit de la Berbeşti şi Slăveşti, la adăpostul întunericului, şi au fost cazaţi în taină în casa mare cu cerdac şi mai multe camere a unui chiabur. Cu toate că echipa era ţărănistă, gazda era un vechi liberal. Dinu i-a vizitat în timpul nopţii. Îşi întinseseră cojoacele pe podea, se înţelegeau foarte bine între ei, moralul era excelent şi disponibilitatea lor la acţiune neîndoielnică. Dar ştiau că nu vor interveni în mersul evenimentelor decât dacă va fi nevoie şi li se va da un semnal.

În seara de dinaintea alegerilor, opt, zece oameni din statul major al lui Dinu s-au întâlnit nu în conacul părintesc, ci într-o locuinţă mai mică a unei surori a mamei lui, şi au pus la punct ultimele instrucţiuni. Dinu, care neavând carte de alegător nu putea pătrunde în secţia electorală, se va instala într-o casă de pe dealul de deasupra secţiei de votare şi va primi tot timpul informaţii asupra felului cum se desfăşurau lucrurile. S-a aranjat exact cine vor fi oamenii de legătură şi modul în care, în ciuda pazei militare din jurul secţiei de votare, ei vor rămâne în contact prin diferiţi alegători cu delegaţii la urnă ai opoziţiei şi în special cu delegatul naţional-ţărănist, un fruntaş cu mare autoritate morală şi curaj cetăţenesc, care apucase să fie cândva primul deputat ţăran din judeţul Vâlcea, în alegerile de dinainte de comunism. La acea şedinţă nocturnă a participat şi un alt ţăran mai bătrân, ţărănist dintr-o altă comună, pe care Dinu îl vedea pentru prima oară şi

care l-a impresionat prin vioiciunea, deosebitul dar al expunerii, al umorului şi entuziasmul cu care se angaja în acea luptă pe care o privea ca fiind decisivă nu numai pentru satele lor, ci pentru ţară.

După vreo două ore de la plecarea celor veniţi pentru a se mai sfătui încă o dată înainte de ziua cea mare, şi pe când se pregătea de culcare, i-a bătut cineva la geam. Era ţăranul cel sfătos şi plin de idei, care pornise împreună şi în aceeaşi direcţie cu ceilalţi, urmând să rămână peste noapte la unul dintre aluneni. Ce se întâmplase: „Pentru că toţi ne îndreptam, la deal, spre Igoiu", partea comunei unde era instalată şi păzită de soldaţi de pe acum secţia de votare, „am mers pe şosea vorbind de-ale noastre. Nu ne-am oprit la cârciumă, ci ne-am continuat drumul, când, cu puţin înainte de podul de peste Olteţ, ne-am întâlnit cu o echipă de soldaţi conduşi de un subofiţer. Noi ne pregăteam să le dăm bună seara şi să ne vedem de drum, dar ei ne-au somat să ne oprim, ne-au controlat identitatea şi ne-au arestat pe motivul că circulăm noaptea, înainte de alegeri. Degeaba le-am spus că nu era nici o lege care să ne oprească să mergem pe şosea, că secţia de votare păzită de ei era departe şi ora nu era târzie. Erau înarmaţi şi ne-au încadrat. Noi le-am spus că ce fac e ilegal şi o să ne plângem, dar nu am avut încotro. Aşa că am mers sub paza lor. Nu că ne-ar fi fost frică de ei, dar deocamdată n-aveam cum să ne opunem. Eu însă îmi făcusem socoteala. Când am ajuns în dreptul unde pe o parte sunt porumbi, iar pe stânga ceva pomet şi vreo două gospodării, am ţâşnit printre soldaţi şi m-am strecurat în fugă printre pomi. Ei nu se aşteptaseră la aşa ceva, dar nu au prididit să fugă după mine. Am sărit peste un gărduleţ şi am ajuns într-o curte. Soldaţii strigau «Stai pe loc!», câinii se îndemnau unii pe alţii la lătrat. M-am dosit după nişte acareturi, am văzut un butoi gol şi m-am pitit în el. Între timp, a ieşit şi gospodarul, a liniştit pe cât se putea câinii şi i-a întrebat pe militari ce caută în întunericul nopţii la el în curte. I-au răspuns, neîncetând să cotrobăiască la întâmplare, că le-a scăpat un arestat şi au întrebat dacă l-a văzut. Până una alta, omul se oprise la butoi şi le-a spus că în

curtea lui nu a pătruns şi nu s-a mişcat nimeni şi nici nu ar putea din cauza câinilor. S-au mai învârtit puţin şi până la urmă au plecat. Gospodarul a mai adăstat câtva prin curte şi pe urmă a venit drept la butoi şi mi-a spus : «Acum poţi ieşi liniştit. Ia-o înapoi pe potecă, pe sub deal. Nepricopsiţii ăştia şi-au urmat drumul în partea cealaltă». El mă simţise, de la început, unde sunt. Om de ispravă. I-am mulţumit şi am venit să vă spun".

„Nu ne pierdem noi atât de uşor firea. Dumneata dormi la mine. Şi mâine le plătim la urnă!" Ceva mai târziu, a venit cineva la Dinu şi i-a spus că, ajunşi la biroul căpitanului, ceilalţi nouă au fost puşi în libertate, probabil după ce acesta vorbise cu Georgescu.

Ziua alegerilor din 19 noiembrie 1946 a început ca o sărbătoare. Dinu tocmai îşi lua micul dejun, când a văzut apropiindu-se o ceată de vreo o sută de bărbaţi îmbrăcaţi în portul vâlcean şi gorjenesc. În faţa lor mergea, la pas, o şaretă în care se aflau două persoane. Unul era vechiul notar al satului şi şef al naţional-liberalilor, celălalt era un flăcău tomnatec, înalt, zvelt, cu faţa întotdeauna serioasă, care ţinea frâul. Şareta şi ceilalţi s-au oprit, flăcăul tomnatec a coborât, a intrat în curtea în care câinii, parcă înţelegând ritualul, l-au privit atenţi, dar tăcuţi, s-a apropiat de cerdac şi a spus :

„Domnule Dinu, am venit să vă conducem la locul ales, deasupra secţiei de votare. Domnul notar vă aşteaptă".

Dinu, care nu se aşteptase în nici un fel la acest gest oarecum solemn, prin care notarul liberal, cândva fruntaş neostentativ, dar impunător şi iniţiat în culisele puterii naţional-liberale din regiune, era evident că vroia să-i dovedească nu numai respectul tradiţional personal, ci şi pe cel acordat partidului, adversar mai de demult şi aliat acum, naţional-ţărănesc. Nu se văzuse demult cu el, s-a urcat în şareta înconjurată de oameni cu straie şi feţe sărbătoreşti, i-a dat mâna celui care zâmbea liniştit şi bucuros de ziua cea aşteptată.

„Conduceţi dumneavoastră calul, cum ne-aţi condus şi la izbânda de astăzi. Sunt făţarnici şi ne-au pus gând rău, dar, orice ar face, poporul nu ţine cu ei".

Pe tot drumul, oamenii îi salutau cu o bucurie de zile mari. Satul şi lumea aveau o strălucire pe care nu o mai văzuse decât de Paşte. Lunile de buimăcire, hărţuială, surprize neplăcute, tensiuni văzute şi nevăzute parcă se topiseră la soarele blând, dar radios, sub care cei veniţi din cinci comune se scurgeau voioşi, încrezători, spre punctul de votare, ca într-un fel de pelerinaj demult aşteptat.

Dinu, crescut pe băncile şcolii în anii de război fără zile de alegeri, dar care se întâlnea şi se împregnase cu frumuseţea sărbătorilor şi a petrecerilor ţărăneşti, simţea în ziua aceea o vibraţie colectivă aparte, adierea unei armonii obşteşti care uită cenuşiul cotidian şi simte o binecuvântare a clipei. Pretutindeni, nu era întâmpinat decât cu bucuroasă aprobare şi o veselie ca la nuntă. Au ajuns pe deal, în casa împodobită cu flori şi figuri vesele. S-au aşezat la masă. Era pentru prima oară în acea casă, dar întreaga familie îl privea şi vorbea cu el de parcă s-ar fi văzut în fiecare zi. Erau respectuoşi, dar vioi, plini de îndemânare, senini, şi aveau o singură grabă: să le ofere oaspeţilor o gustare, în aşteptarea mesei, o ţuică, un vin de viţă „direct producătoare", însoţite de glume despre mica ceată a noilor pretendenţi la putere.

Dinu şi Mircea Notarul primeau în timpul acesta încontinuu veşti despre desfăşurarea liniştită a alegerilor. Întâmplarea cu scurta arestare din noaptea trecută era ca o pocnitoare neghioabă dinaintea întâlnirii celei mari, în care oamenii din cinci comune urmau să-şi pecetluiască voinţa. A fost o zi în care întrebarea „învingem sau nu?" nu-şi mai găsea loc. Ca urmare a acelui gen de comunicativitate a oltenilor, care în zilele mari se manifestă nu numai prin vorbe, ci parcă devine telepatică, oamenii nu se îndoiau că o majoritate zdrobitoare va pune în urne votul împotriva comuniştilor.

Casa, în care Dinu şi Mircea Notarul îşi fixaseră punctul de observaţie şi comandă, devenise ca un fel de stup, ţintă a neîntreruptului du-te-vino al „albinelor" aducătoare de veşti din secţia de votare, unde nimic nu părea să poată opri valul defavorabil regimului. Între timp, treaba aceasta care îl fermeca pe Dinu prin defilarea atâtor oameni, în parte abia

cunoscuți unii văzuți chiar pentru prima oară și care parcă s-ar fi pregătit de săptămâni pentru rolul acesta pe care, de fapt, îl îndeplineau ca fiind de la sine înțeles, spontan sau la un singur îndemn, de multe ori neașteptat, le permitea celor doi să aibă imaginea continuă a filmului care se derula dincolo de coasta împădurită care îi despărțea de secția de votare din vale.

Lucrurile se desfășurau normal, dar lent. În casă, activitatea lor se îmbina cu petrecerea, dar, o dată cu înserarea, atmosfera a început să se încarce. Ceea ce păruse un fapt neplăcut și condamnabil, dar împlinit, netrecerea în listele electorale a sute de oameni, a început să se răzbune pe arhitectul eșafodajului electoral comunist. Mai întâi zeci, apoi sute de oameni s-au adunat la intrarea în perimetrul păzit al secției electorale cerând să li se permită exercitarea dreptului de a vota. Georgescu, care probabil că crezuse că strategia lui reușise și că oamenii, nefiind chiar atât de răspicat „animale politice", s-au împăcat cu omiterea lor de la actul deciziei electorale, a ordonat la început soldaților să-i dea înapoi pe cei care începeau să se maseze la intrarea în secția de votare. Dar, când a constatat că oamenii nu numai că nu se lasă respinși, ci se adună din ce în ce mai mulți, strigând că trebuie să li se dea accesul la urnă, a părăsit clădirea unde se efectua votarea și a venit la marginea perimetrului interzis, s-a urcat pe un scaun și a început să le explice manifestanților protestatari că nu este posibil să fie primiți în secția de votare, deoarece nu au carte de alegători și nu se găsesc pe liste, iar termenul legal când ar fi putut fi înscriși a trecut demult. Îi pare rău, dar legea e lege – a spus el. La care furia a explodat, oamenii au început să strige că el este cel care calcă legea, să-l huiduiască, să dea buzna peste cordonul de soldați, care nu știau nici ei ce să mai facă. Oricum, n-au putut împiedica răsturnarea scaunului pe care se urcase Georgescu, iar cordonul începea să se rupă.

Dinu și Mircea Notarul coborâseră și ei către secția de votare, căci lucrurile luaseră o întorsătură amenințătoare. Georgescu, văzând că cei care își revendicau dreptul escamotat nu mai puteau fi ținuți în frâu, s-a întors în clădire, poate că a telefonat undeva și s-a întors, ca să le spună oamenilor, care nu

conteneau cu strigătele şi sudălmile, că vor fi primiţi să voteze, înscriindu-i pe loc într-o anexă la lista electorală.

Această răzmeriţă neaşteptată, survenită seara târziu, când totul părea să meargă fără incidente deosebite spre sfârşitul în jurul căruia se concentrau de fapt marile griji şi întrebări, l-a constrâns deci pe Georgescu, probabil cu aprobarea telefonică a superiorilor lui, dar în acelaşi timp a dus la o prelungire târziu în noapte a alegerilor la care fuseseră acum acceptaţi sute de oameni, peste toate socotelile.

Dinu şi Mircea Notarul nu se aşteptaseră nici ei la reacţia atât de aprigă a celor neînscrişi pe listele electorale. Acum trebuiau să facă faţă unei situaţii schimbate, căci, pe măsură ce noaptea şi frigul avansau, oamenii veniţi din cinci sate şi care votaseră încă la lumina zilei plecau treptat spre casele lor, iar timpul calculat aproximativ pentru momentul deschiderii urnelor se prelungea în necunoscut.

Cei doi aflau câte ceva, din când în când, despre situaţia din localul de votare prin reveniţii răzleţi de la urne, dar reţeaua neîntreruptă de informare care funcţionase în cursul zilei se epuizase deja. Totuşi, au reuşit până târziu în noapte să mai ţină contactul cu principalul delegat de la urne al PNŢ-ului, căruia îi revenea în exclusivitate răspunderea şi datoria de a-l înştiinţa, prin orice mijloace, pe Dinu dacă lucrurile merg bine acolo în sediul de votare şi dacă este cazul să se intervină cu ajutorul echipei de protecţie a alegătorilor şi cu alţi oameni care mai zăboveau încă sub cerul liber aşteptând rezultatul.

Orele treceau una după alta, şi Dinu a început să se teamă că ceva nu e în regulă. Dar oamenii de încredere, prin care a mai reuşit să-i transmită fruntaşului ţărănist întrebarea dacă să nu se treacă la intervenţia prin forţă pentru a se împiedica falsificarea, au adus răspunsul că sunt unele probleme tocmai pentru că Georgescu a invocat tulburările deja produse şi altele posibile ca motiv de pauză înainte de a deschide „în linişte“ urnele şi că, deci, orice fel de intervenţie a oamenilor din afara secţiei nu ar face decât să-i aducă apă la moară lui Georgescu.

„Vă rog să nu interveniți în nici un caz. Asta ar însemna să pierdem totul", a fost ultimul cuvânt pe care l-a mai putut obține Dinu, printr-un ultim om de încredere revenit din localul de vot.

Soldați înarmați păzeau secția de votare, timpul trecea și, o dată cu el, creștea frigul nopții înaintate, ceea ce făcea ca oamenii adunați pe șosea și în poiene să se rărească treptat. Revolta celor care își revendicaseră la fața locului dreptul lor de alegători, drept furat de scribii lui Georgescu, reușise și, prin aceasta, o parte din potențialul exploziv se descărcase. Localul de vot era luminat, dar păzit și învăluit în tăcere. Consemnul era categoric: nu se va interveni decât dacă acel om de mare încredere al PNȚ-ului și a cărui onestiate era mai presus de orice îndoială o va cere. Iar el cerea, dimpotrivă, ca în nici un caz să nu se intervină. Ziua începuse sub semnul așteptării dovedirii voinței reale a poporului. Oamenii merseseră la urnă cu acest sentiment, pe care îl putuse citi pe fețele lor și care era mai mult decât o speranță, devenind o încredințare. Acum, ceața nopții începea să pătrundă în sufletele celor care simțeau tăișul vechilor presimțiri proaste. Așteptau un semnal care nu venea și începeau să înțeleagă, în adâncul sufletului, nu numai că semnalul nu va veni. Dinu a rămas pentru totdeauna cu întrebarea nu numai dacă a făcut bine, respectând consemnul și trimițându-i acasă pe cei din echipa de apărare a alegătorului, ci asupra propriei lui relații mai adânci cu acel eveniment. Căci, desigur că, dacă el ar fi vrut să treacă peste orice consemn, oamenii ar fi atacat cordonul de militari din jurul secției de votare.

*

Da, gândea el acum, în camera spitalului-închisoare, „oamenii ar fi urmat îndemnul meu la atac, dar eu am fost cel care nu a vrut să-i pună în această situație. În opinia lor, lupta ar fi avut noimă, ba ar fi fost chiar necesară, dar eu, care eram atât de legat de ei și gândeam la unison cu ei, cred că în fondul sufletului mi-am imaginat și am reflectat, poate mai mult decât trebuie, consecințele și represaliile care se vor întoarce, în

primul rând, împotriva lor. Căci simțeam că, dacă Georgescu își va permite față de ei și chiar față de mine să mistifice într-un mod evident și brutal rezultatul alegerilor, despre care de pe atunci nimeni nu se îndoia, acesta ar fi un eveniment care nu poate fi circumscris local.

La el se urcase în timp curba îndârjirii și a înregimentării totalitare, dar îl știam demult și îmi dădeam seama că e prea inteligent să ia inițiativa unui simplu fals local. Poate că nu am gândit atunci toate acestea atât de clar, își zicea în gând Dinu, dar am respectat sfatul delegatului nostru, având totuși îndoieli asupra înțelepciunii lui. E adevărat că la mijloc era un consemn ferm. Dar probabil că a fost și o despicare, în adâncuri, între identificarea mea cu țăranii, care îmi așteptau semnul de atac, și îndoiala că pierderile care ar fi urmat puteau fi justificate în fața propriei conștiințe? Sau – ceea ce este și mai tulburător – mai aveau ele sens la ora târzie a acelei nopți blestemate?"

Mircea Notarul a rămas până dimineața împreună cu Dinu. Dăduse bruma, oamenii se retrăseseră pe la casele lor, numai delegații opoziției și – cum și-au dat seama treptat – încă vreo zece, cincisprezece alegători mai de frunte din Alunu și satele vecine, care veniseră abia seara la vot, nu au rămas în secția de votare. De altfel, nici Georgescu nu revenise și nici soldații și căpitanul care-i comanda nu coborâseră în sat. Iar când ceața dimineții s-a ridicat s-a văzut că în sediul secției de votare nu se mai găsea nici țipenie de om. Și satul părea mort, rarii oameni pe care îi vedeau prin curți salutau abătuți, în tăcere. Ce deosebire față de duminica de ieri! Și satul a rămas așa, posomorât, sau parcă îndoliat, în tot cursul zilei.

Abia pe la prânz s-a lămurit pe deplin întâmplarea. S-au întors delegații de la urne și ceilalți care dispăruseră în cursul nopții. Vasile Zguroiu, mic proprietar din vecini, întors printre primii, i-a povestit lui Dinu:

„M-am găsit printre ultimii care am votat. Mai eram în sediul secției de votare încă vreo 15 oameni, sosiți mai târziu. Ne pregăteam de plecare, când a intervenit o discuție neașteptată între Traian Dumitrescu, fratele din comuna Colteşti al preşedintelui PNȚ-ului, şi comandantul soldaților. Am rămas

surprins de intervenția ofițerului, care până atunci abia scosese un cuvânt. I-a spus lui Traian Dumitrescu: «Am auzit că aveți un fel de şef care se amestecă unde nu-i fierbe oala. A instigat oamenii sau, mai bine zis, a încercat să-i amăgească şi să-i asmută împotriva guvernului. Pe Dinu Rogojeanu al dumneavoastră nu am avut ocazia să-l cunosc decât din auzite. Dar mă mir că v-ați lăsat înşelați de unul ca el, împotriva puterii noastre populare». Căpitanul îl nimerise prost tocmai pe Traian, cu care ştiți că nu te cam poți juca. I-a răspuns: «Domnule căpitan, eu cred că dumneavoastră sunteți cel care se amestecă unde nu-i fierbe oala. Noi, cei de pe-aici, suntem oameni cuviincioşi, dar trebuie să v-o spun în față că nici nu ştiți despre ce vorbiți. Şi nu-i de mirare, pentru că domnul Dinu Rogojeanu vă este într-atâta superior, încât e pierdere de timp din partea mea sau a oricăruia dintre cei de față să vă spun că dânsul este un om nobil şi luminat, pe care îl ştim că lucrează numai pentru binele nostru. Nu v-aş sfătui să continuați, pentru că noi nu putem lăsa ca el să fie insultat în prezența noastră». Traian se înroşise la față şi îl privea încruntat. Căpitanul a înghițit în sec. S-a făcut că nu înțelege amenințarea. A tăcut şi s-a îndepărtat. Pe urmă, noi am vrut să ieşim pe uşa şcolii, dar căpitanul ne-a oprit, spunându-ne că preşedintele comisiei electorale, Georgescu, mai are de făcut o comunicare. Eu i-am răspuns că e târziu şi că pot afla comunicarea de la alții, dar el mi-a zis că trebuie să mai stau. Aşa e dispoziția.

Între timp, alegerile, de fapt, se încheiaseră. Urna sta în mijlocul mesei, Georgescu se foia dintr-o cameră în alta. Timpul trecea. Delegații aşteptau, cu mutre nu prea vesele. Nu ştiu cât a trecut, şi Georgescu s-a întors în sală, ne-a adunat acolo şi, cu o voce ridicată, ne-a spus: «S-a încercat acum câteva ore un atac împotriva secției de votare. Există în continuare un complot împotriva acestor alegeri. În acest complot sunteți amestecați cu toții. Drept urmare, vă declar arestați. Domnule căpitan, luați-i sub pază şi duceți-i în clasa cealaltă». În zadar am protestat. Ne-au împins pe toți în încăperea destul de largă. Au pus pază înarmată la uşă. Prin dreptul ferestrelor vedeam mişcându-se soldați. Până la urmă,

Georgescu a apărut însoțit de căpitan şi ne-a spus că trebuie să ne ducă sub escortă, peste deal, la Mateeşti, unde ne vor preda ca să fim transportați la Râmnicu Vâlcea. Oamenilor nu le venea să creadă. Eu unul mă aşteptasem la orice de la el şi i-am cam râs în nas. Dar n-am avut ce face. Ne-a luat ca pe o turmă de vite înconjurată de soldați şi ne-a trecut dealul Cornățel până la Mateeşti. Acolo, ne-au băgat tot într-o şcoală, unde mai erau şi alții sub pază. Am constatat că dinspre Zătreni veneau autobuze în direcția Râmnicu Vâlcea, încărcate cu alți arestați. Aşteptam să ne vină şi nouă rândul, când a reapărut Georgescu, ceva mai liniştit, şi ne-a spus că putem pleca acasă. Probabil că ordinul se contramandase".

„Deci de aceea n-am mai primit nici un semnal din secție".

„M-am dat pe lângă Nicolae Avrămescu, delegatul, şi mi-a spus că i-a părut rău că nu a cerut ajutor când se mai putea, dar probabil că tot ar fi fost degeaba".

„Cine ştie! În orice caz, noi rămânem în legătură. Câțiva o să ne întâlnim poimâne noapte la Olteț, în zăvoiul de lângă Colteşti. Îl chem şi pe vărul meu de la Gorj. Dumneata dă-i te rog vorbă lui Traian şi mai adu acolo câțiva oameni de încredere. Trebuie să vedem cum ne organizăm".

Dinu a înțeles imediat că alegerile fuseseră concepute de comunişti ca o mare farsă, jucată în mai multe etape. Asistase, treptat, la toate.

Mai întâi, derutarea prin crearea de partide fantomă, pe urmă dezinformarea şi, mai ales, acțiuni concertate de intimidare multiplă. Iar, dacă toate acestea nu ar fi dat rezultate, se trecea la falsificarea finală. Aşa că şi acolo unde s-a reuşit să se smulgă rezultatul real, care era de circa 80% țărăniştii, 10-15% liberalii şi 3% comuniştii, metoda ultimă a fost simplă şi radicală. Ajunse la comisia electorală județeană, rezultatele au fost, pur şi simplu, inversate, iar comunicatul final a putut anunța victoria impunătoare a comuniştilor...

Au trecut ani de când Dinu a trebuit să părăsească Alunu, fără să ştie dacă îl va mai revedea vreodată şi, din ascunzătoarea lui de la Bucureşti, a aflat că Georgescu, nu cel

cu care se înfruntase el înainte ca foştii elevi ai acestuia de la şcoala din sat să ajungă să scandeze „Stalin şi poporul rus libertate ne-au adus!“, ci unul încărunţit, dar nu amuţit, nu numai că era dezamăgit, dar se şi pronunţa critic faţă de regimul pe care şi-l dorise cândva, dar, probabil, altfel. Iar cercul întâmplărilor în care se înscria întâlnirea lui viforoasă cu acest om neobişnuit s-a închis atunci când, tot din depărtările forţate, Dinu a aflat că, la moartea unchiului lui dinspre mamă din Bucureşti, soţia acestuia a primit o scrisoare de la Alunu în care fostul director al şcolii primare, Georgescu, protesta împotriva ideii de incinerare la Bucureşti a acelui unchi, născut şi el pe plaiurile alunene, spunând că transformarea lui în cenuşă nu corespunde tradiţiei şi că trupul neînsufleţit trebuie adus şi îngropat la biserica din deal, alături de părinţii lui, stâlpii de mai demult ai familiei pe care acerbul comunist din 1946 vrusese şi reuşise, până la urmă, să o îndepărteze din satul natal al lor şi al lui...

*

Viaţa în spitalul-închisoare de la Văcăreşti devenise, după plecarea lui Vincenţiu, un monolog interior, întrerupt de vizita de dimineaţă a doctorului Avramescu, de cuvintele seci însoţite însă de un zâmbet binevoitor ale asistentului medical, care îi mai făcea câte o injecţie sub privirile unuia dintre cei doi securişti în halate albe, postaţi în permanenţă în faţa uşii, de începuturile revenirii cu oarecare curiozitate şi prudenţă la o alimentare desigur foarte dietetică. Încolo, singurătate populată de meditaţie şi amintiri...

Doi colegi şi o divergenţă

La un timp după dezastrul politic românesc, pe care l-a consfinţit marele fals electoral din 1946 şi acceptarea lui, nu numai sub presiunea tancurilor sovietice, ci şi a sfaturilor

occidentale, mult mai importante decât protestele formale ale aceloraşi, Dinu l-a întâlnit, la Râmnicu Vâlcea, pe un fost coleg din ultima clasă de liceu, Croitoru.

Cu toate că avuseseră de-a face numai un an de zile, acest copil al satului, atins de o tuberculoză, dar şi de morbul unui utopism comunist care oricum însemna nu numai nonconformism, dar şi un risc personal în acel an 1944, îi reţinuse atenţia lui Dinu prin impetuozitatea şi elocvenţa spărgătoare de linişti şi convenţii provinciale asociate însă la el cu voinţa de realism radical a acestui rebel intransigent, dar, în fond, un sentimental. Duseseră pe atunci discuţii fără nici o timorare şi reticenţă, Croitoru fiind surprins de disponibilitatea lui Dinu la asemenea încrucişări de gânduri nepermise, iar Dinu impresionat de seriozitatea şi fervenţa justiţiară a acestui fiu de învăţător de ţară. Aşa că, dincolo de asemenea partide intelectual-politice şi de câteva nopţi de petrecere cu vin şi gramofon, într-un mic grup de liceeni din ultima clasă, în care Croitoru se putea angaja în încântarea bahică fără însă a-şi pierde vreo clipă cea mai adâncă şi mai „lucidă", convingere ideologică, rămăseseră nişte buni camarazi despărţiţi de împrăştierea de după terminarea liceului, care în anul acela a coincis şi cu venirea ruşilor. Pe urmă, mult timp nu s-au văzut, până când s-au întâlnit, întâmplător, tot în Râmnicu Vâlcea, după noiembrie 1946.

Convorbirea lor devenise acum mai puţin nestingherită şi nemaizburând către modele ale viitorului. De pildă, Croitoru îi mărturisea, după ce ascultase fără iritare obiecţiile lui Dinu la nişte încercări recente ale Uniunii Sovietice de a-şi asigura o poziţie privilegiată subminând neutralitatea Strâmtorii Dardanele, că el înţelege obiecţiile de ordin istoric, rezervele faţă de postura de mare putere a Rusiei, dar e puţin surprins că Dinu nu vrea să acorde nici o atenţie substratului social-politic al confruntării actuale dintre marile puteri. La care Dinu, în loc să bată în retragere, şi-a înteţit argumentarea antisovietică. Aceasta, în ciuda faptului că fostul lui coleg, cu sănătatea tot mai şubredă, dar angajat politic tot atât de ferm ca pe timpul liceului, îi spusese că lucrează în comitetul de redacţie al

ziarului central comunist, «Scânteia». Surpriza plăcută a fost însă să vadă cum Croitoru, fără a-şi abandona poziţia diferită ideologică, nu i-a aplicat lui Dinu suspiciunea prejudecăţilor de clasă şi nici pe cea a ancorării în cine ştie ce paseism istoric, ci, în ciuda regretului disarmoniei, a continuat cu el cu o seninătate parcă puţin melancolică, dar neînsemnând refuzul dialogului sau deprecierea preconcepută a contraargumentului. A domnit o sinceritate liniştită, în cursul acestei ultime întâlniri, între cei doi colegi de liceu, care se simpatizau, dar în ceasul acela greu o luaseră pe două drumuri diferite.

Caracteristică pentru atmosfera aceea, rămasă parcă netulburată în mijlocul furtunii, a fost o mărturisire pe care i-a făcut-o atunci Croitoru lui Dinu. I-a spus că după alegeri a avut loc o şedinţă politică foarte critică organizată de partid cu redacţia ziarului «Scânteia». Cu acel prilej, s-a insistat asupra randamentului foarte slab al propagandei electorale din presa comunistă şi în special a organului central al partidului. În fond, în această şedinţă secretă şi foarte încordată s-a recunoscut că alegerile fuseseră, de fapt, pierdute, căci s-a comunicat că, în ciuda comunicatelor finale triumfale, de pildă, la Ministerul de Interne rezultatul real din urne fusese de 54% pentru naţional-tărănişti, chiar şi la „Grivița Roşie“ aceştia câştigaseră de fapt tot cu peste 50% alegerile.

Lui Dinu i-a rămas pentru totdeauna în minte franchețea cu care comunistul Croitoru, care, nu mult timp după aceea s-a îmbolnăvit grav şi a murit, i-a făcut acea mărturisire, precum şi privirea serios-întrebătoare, dar necapitulardă, cu care a însoţit-o.

Plutonierul Picu

„Picu“ era plutonierul de jandarmi, devenit mai târziu de Miliţie, „şeful de post de la Mateeşti“, care avea în atribuţiile lui şi Alunu. Puterea comunistă se instalase definitiv la Bucureşti şi pătrundea ca o sevă netrasă din solul străbun al văii Oltețului, dar împinsă cu o forţă invincibilă, mai întâi în nervurile administraţiei şi (ceva mai greu) justiţiei locale, pe

urmă, în manualele şi obligaţiile greu digerate ale dascălilor şi, până la urmă, în teroarea difuză şi inegală, dar căutând să pătrundă pretutindeni, în curţile şi în sufletele oamenilor. Totul se îndrepta spre comunizare, dar nu puţini credeau că şi spre un nou război. Aşa că supunerea stătea în cumpănă cu împotrivirea mai mult sau mai puţin vizibilă sau pipăibilă. Unele fidelităţi începeau să se clatine, lealităţi cădeau sau, dimpotrivă, se întăreau, luând forme câteodată secrete, dar cu atât mai încărcate de voinţă de împotrivire. În timpul acela Dinu l-a cunoscut pe şeful de post de la Mateeşti.

Plutonierul Picu era de înălţime şi vârstă mijlocie, cu mersul lent, parcă frânat de o ezitare sau o aşteptare. Sau poate că era modul lui Picu de a adulmeca fără grabă realitatea, păşind pe şosea singur sau însoţit de un soldat, privind în stânga şi în dreapta, satul, fără semnul vreunei reacţii, dar şi arătându-se acestuia ca un reprezentant al autorităţii în mişcare, nu în căutare, conştient că reprezintă statul, dar într-un mod care depăşea momentul, nu corespundea tipicului, ci conţinea şi o doză de neatenţie reală sau simulată. Pe Dinu, omul acesta în uniformă şi înarmat, în slujba acelui stat care îşi întindea proaspetele tentacule asupra vechilor orânduieli, interese, tradiţii, prerogative şi mândrii locale, l-a surprins din prima clipă când, într-un stil domol, ca şi întreaga lui ţinută, dar în condiţiile date de-a dreptul exploziv i-a spus:

„Domnule Rogojeanu, eu fac parte din vechea Jandarmerie. Domnul colonel, tatăl dumneavoastră, a vrut să-i apere de nedreptăţi pe oamenii din locurile acestea. Acum au venit peste noi nelegiuiţii. Dar să ştiţi că eu, care am jurat credinţă pe drapelul regal, am rămas acelaşi. Nu e nevoie să vă spun că eu cunosc ce aţi făcut pentru ca ei să nu ne îngenuncheze. Eu consider că îl continuaţi pe domnul colonel. Să ştiţi că sunt cu dumneavoastră, şi că vă voi ţine la curent cu tot ce se întâmplă. Şi, când o veni ziua aşteptată, ne veţi ţine dumneavoastră la curent şi noi vă vom urma".

Dinu aflase, mai înainte, de la cei în cauză despre metodele inedite de a executa ordinele de arestare a unor

„chiaburi" practicate de plutonierul Picu. Acesta se ducea la cel în cauză şi îi vorbea cam în felul următor:

„Domnule Diaconescu, am primit un ordin de arestare pe numele dumneavoastră pentru neîndeplinirea planului de însămânțări etc. M-am gândit să vă vorbesc imediat. Ce am de spus e următorul lucru: las la aprecierea dumneavoastră dacă vreți să fiți ridicat şi dus la Râmnicu Vâlcea sau preferați să aranjăm în aşa fel lucrurile, încât să pot raporta că nu v-am putut găsi. Numai dumneavoastră puteți şti dacă e mai bine să vă lăsați arestat sau nu. Poate că e mai indicat să vă supuneți procesului care va urma, ştiind că o puteți scoate la capăt cu o pedeapsă mai mică sau chiar o achitare. Dacă însă vă hotărâți altfel, trebuie să dispăreți de acasă şi să vă ascundeți pentru un timp mai lung. Las la alegerea dumneavoastră. E o discuție care are loc numai între noi doi, iar eu am venit ca prieten, nu ca duşman".

Asemenea preveniri confidențiale comisese plutonierul Picu de mai multe ori, cu rezultate diferite, fără ca autoritățile să afle vreodată ceva.

Pe Dinu îl bucura succesul acestei tăinuiri, dar îşi făcea şi unele griji că plutonierul s-ar putea demasca prin însuşi modul lui cu totul natural, parcă nepăsător față de riscuri, de a întreține pe față bune relații cu „chiaburii", fruntaşi indezirabili din comunele respective, precum şi pentru că orice indiscreție i-ar putea fi fatală. Şi i-a vorbit plutonierului Picu despre îngrijorarea lui.

„Sigur că nu le-a plăcut «tovarăşilor» că am relații cu «reacționarii»". Şi m-au reclamat la comandant, la Râmnicu Vâlcea. M-a chemat la el şi a vrut să ştie ce am de spus. I-am răspuns că tocmai pentru a fi bine informat este necesar ca eu să stau de vorbă cu cât mai mulți şi mai ales cu cei care ar putea prezenta un pericol social sau politic. „Procedez în aşa fel, încât oamenii aceştia să vorbească mai mult, să înceapă să se încreadă cât de cât, să-mi dea posibilitatea de a pătrunde mai adânc, de a afla mai multe, de a observa mai bine tocmai terenul în care se pot ivi unele pericole. Despre toate acestea e bine să ştii şi să raportezi la timp, nu să te izolezi sau să-ți

astupi urechile, ca pe urmă să te găseşti în faţa unor fapte împlinite. Eu cred că nu sunteţi nemulţumit de rapoartele mele şi nici de situaţia întreţinută în raza postului de care răspund".

„Şi el v-a crezut?"

„Da. Şi mă susţine".

Într-o zi, plutonierul era totuşi să dea de bucluc. S-a pomenit după-amiaza cu o maşină din care au descins, în civil, nişte agenţi ai Siguranţei de la Râmnicu Vâlcea. I-au spus imediat că din clipa aceea soldaţii postului sunt consemnaţi şi că de asemenea nici un membru al familiei lui Picu nu are voie să părăsească postul. „La noapte avem de îndeplinit o misiune cu ajutorul dumitale, care cunoşti terenul, dar scopul misiunii nu ţi-l putem comunica decât cu puţin timp înainte de a intra în acţiune. Însă nimeni nu trebuie să simtă nimic. De aceea, ordinul este consemnarea tuturor în post şi aşteptare în linişte până la noapte!"

„Mai târziu, au început însă să mă întrebe dacă învăţătorul Roşca locuieşte în vatra satului sau undeva mai departe, pe deal. Îl cunoşteam bine pe Roşca şi ştiam că e pe lista neagră. Nu numai că nu s-a dat cu ăştia, dar a mai fost şi legionar. Nu a făcut la vremea aceea rău nimănui, nu a ocupat nici un post important, dar acum, la alegeri, a fost contra comuniştilor. E un învăţător care se ocupă cu adevărat de copii, are o gospodărie frumoasă, am stat de multe ori de vorbă cu el, am băut câte o ţuică împreună, ştie multe şi e înţelept. Când am văzut că mă întreabă, ca din întâmplare, de poziţia casei lui, mi-am dat imediat seama că pe el vor să-l aresteze la noapte. Le-am spus că Roşca locuieşte mai la margine, pe coasta dealului. Pe urmă m-am făcut că mă îngrijesc de masa de seară. Eu am un avantaj pe care e bine să-l ştiţi şi dumneavoastră. Unul dintre soldaţii în termen ai postului este nepotul meu şi nimeni nu ştie acest lucru. În el am încredere deplină. I-am spus: «Prinde un moment potrivit şi sari peste gardul din spate. Vezi să nu te simtă ăi veniţi de la Râmnicu Vâlcea. Te duci în deal la învăţătorul Roşca şi îi spui că în noaptea asta e pericol de arestare şi să nu doarmă acasă». Nepotul meu a reuşit să se ducă (e o bucată de drum) şi să se întoarcă neobservat. A transmis mesajul. Abia pe la două noaptea domnii de la Siguranţă mi-au

comunicat că trebuie să mergem să-l arestăm pe Roşca. Mi-am luat toţi soldaţii din post şi i-am dus pe cei de la Râmnicu Vâlcea mai întâi pe o potecă, pe urmă pe drumul de costişă. Când ne-am apropiat de casa lui Roşca, le-am spus: «Propun să înconjurăm mai întâi pe tăcute curtea. Căci, dacă intrăm direct, încep să latre câinii, şi nu poţi şti dacă nu ne pomenim că el, prinzând de veste, ne scapă printre degete. Ăştia sunt şireţi, şi cine ştie ce cale de ieşire şi-a pregătit din timp. Şi aşa, casa e aproape de pădure». Au fost de acord. Le-am zis : «Eu intru pe poartă şi trag un foc de pistol. Ăsta e semnalul ca ceilalţi să sară gardul din toate direcţiile şi să înainteze spre casă, împresurând-o. Aşa intrăm peste el şi-l luăm din pat. Nu ne putem permite nici o greşeală, căci terenul e dificil». Ei au fost de acord, căci, mişcându-se în necunoscut, trebuiau să se bazeze pe mine. Aşa că am luat, ca să zic aşa, casa cu asalt. Am urcat primul, urmat strâns de ceilalţi în pridvor. Şi atunci mi-am dat seama că soţia învăţătorului o greşise. Era la peste două noaptea, şi ea, în loc să se prefacă că doarme, era foarte trează şi îmbrăcată în rochie. De parcă ar fi aşteptat o vizită! Fără să vrea, comitea o greşeală din care ceilalţi şi-ar fi putut uşor da seama că fusese avertizată. De cine altul decât de mine? Atunci am făcut tărăboi mare. Ea ne-a spus că Roşca nu mai doarme de vreo două săptămâni acasă şi nu ştie unde e. Eu i-am spus că minte, că prin aceasta se face complice la acţiuni de subminare a statului. Am strigat la ea, am ameninţat-o, i-am spus că dacă nu ne divulgă ascunzătoarea lui Roşca, o arestăm pe loc. Am fost atât de brutal în vorbe şi în gesturi, că cei de la Siguranţă au început să se uite unul la altul cam încurcaţi. Probabil că aveau ordin să nu prea facă zarvă în noaptea aceea. Aşa că au întrerupt acţiunea, căreia eu îi dădusem o înfăţişare din ce în ce mai înfricoşătoare şi am părăsit casa lui Roşca cu mâinile goale. Pe drum, la întoarcere, mi-au spus că am procedat prea tare. Le-am răspuns: «Dumneavoastră nu ştiţi de ce sunt în stare ăştia». «Bine, dar noi nu l-am găsit pe individ şi nu avem ordin să-i arestăm nevasta. Dacă tot am eşuat, nu era nevoie de ameninţări şi tărăboi». Le-am răspuns că poate au dreptate, dar m-am enervat şi, în acelaşi timp, am sperat că, băgând groaza în ea, poate că se va trăda prin ceva. De fapt, eu nu aveam nimic cu biata femeie, dar sărisem intenţionat peste cal ca să-i fac să nu

mai aibă timp să observe şi să se gândească de ce ne-a primit la două noaptea îmbrăcată!"

Dinu a aflat mai târziu că, după ce primiseră avertismentul prin nepotul lui Picu, cei doi s-au sfătuit scurt şi Roşca, pentru că era o noapte frumoasă cu lună, şi-a luat o pătură cu el şi s-a întins într-o poieniţă, mai sus, pe deal, de unde putea vedea casa şi se ce întâmpla. Aşa că a asistat la întreaga „strategie" a lui Picu şi s-a convins că a venit timpul să-şi ia zborul. Avea nişte rude la Timişoara şi a mai adăstat la nişte oameni de încredere din sat numai până când şi-a aranjat călătoria într-acolo. În capitala Banatului se mai găseau şi alţi olteni refugiaţi acolo din cauza comuniştilor. Roşca şi-a găsit un loc de muncă şi a putut supravieţui în libertate.

*

Stând în capul oaselor pe patul spitalului-închisoare de la Văcăreşti, lui Dinu îi treceau prin faţa ochilor multe din întâmplările acelea de dinaintea intrării lui în clandestinitate, la Bucureşti. Ele îi reînsufleţeau întâlnirea lui cu satul şi lumea rurală, atât de adânc gravată în memoria lui afectivă şi în simţul de percepţie a societăţii şi a coşmarului. De la fervorile începutului adolescenţei acestei experienţe până la descifrarea semnelor unei spiritualităţi ameninţate de epocă şi la peripeţiile luptei disperate pentru ca lumea aceea să nu fie desfigurată sau nivelată cu tăvălugul, de la cântecul popular până la rezistenţa politică sau chiar armată, toate se prefirau ca într-un şirag de mătănii, alcătuind o reflectare purificată a trecutului şi transformându-se într-un soi de terapie a deţinutului solitar...

*

Se întâmpla ca plutonierul Picu să treacă pe şosea, venind de departe, în timp ce Dinu se afla în pridvor. Picu intra în curte întâmpinat de lătratul câinilor, neamatori de uniforme, urca treptele în pas legănat, şi se aşezau la o ţuică. Picu aprecia

această licoare, sorbind-o cu convingere, dar fără belşug de cuvinte, detaşat, parcă retras în gânduri pe care nu avea rost să le spună acum până la capăt. Într-o zi, a început dintr-o dată să îi spună lui Dinu, ca pe o poveste auzită undeva:

„Ştiţi, la domnul Guriţă Opran a venit în vizită un cumnat al dânsului, fost comandor de marină".

Pe urmă, a tăcut câteva minute. Dinu îl cunoştea desigur pe Guriţă Opran, prieten al familiei, proprietarul unei moşii lucrate modern cu maşini agricole, şi fost fruntaş important naţional-liberal. Dar moşia lui se găsea la zeci de kilometri distanţă, departe şi de Alunu, şi de postul de jandarmi al lui Picu. Aşa că nici Dinu nu a avut nimic de adăugat. Plutonierul Picu însă a continuat pe un ton neutru şi negrăbit.

„Se spune că e un om foarte bine informat. Are relaţii cu persoane de seamă, ascultă posturi străine, are un aparat cu el. Ăia de la Râmnicu Vâlcea şi-au ciulit urechile. Se întreabă de ce a venit el la ţară la domnul Opran, ce vrea, ce vorbeşte şi cu cine."

Şi iar a tăcut, a sorbit din ceaşca de ţuică îngălbenită în butoi de dud şi a adăugat :

„Ar fi bine dacă domnul comandor ar şti că ăia se interesează serios de prezenţa sa acolo, dar eu nu am cum să ajung la dânsul".

Dinu l-a privit o clipă în ochi şi a dat din cap. Înţelesese, în sfârşit, dorinţa plutonierului Picu...

*

Într-o zi, plutonierul de Miliţie cel arătos, care îl luase în primire la sosirea de la Malmaison, a intrat în celulă şi i-a spus:

„Ai să mergi acum la aer, să faci puţină mişcare. Ia o pătură în spinare, ca să nu-ţi fie frig".

Dinu l-a urmat pe plutonier, care l-a condus de-a lungul coridoarelor, de data aceasta neurmat de securiştii de la uşă. Mergea înainte şi, cum întâlnea vreun deţinut de drept comun, îi spunea poruncitor să se întoarcă şi să stea cu faţa la perete. Totul se desfăşura automat, căci toţi ştiau că e vorba de un

deţinut politic a cărui figură nu era voie să fie văzută. Plutonierul mergea ţanţoş şi lent. Faţă de Dinu avea o atitudine liniştită, dar îi spusese o dată, când acesta îi adresase un „bună dimineaţa" că aici nu se spune aşa, ci „să trăiţi!"

Acum ieşiseră în curte, unde şiruri întregi de deţinuţi de drept comun au trebuit să-şi întoarcă feţele spre zid, iar plutonierul a intrat chiar într-o scurtă convorbire cu Dinu, întrebându-l cum a început criza când cu perforarea ulcerului:

„Ce-ai simţit atunci? Unde te durea şi cum? Te întreb, pentru că şi eu am ulcer, dar până acum l-am suportat bine, fără greutăţi. Nu ştiu dacă să mă operez sau nu".

Au ajuns la un fel de portal al vechii Mânăstiri Văcăreşti, în faţa căruia se întindea un ţarc. Acolo plutonierul i-a spus lui Dinu să se plimbe în cerc. Probabil că deţinuţii de drept comun se mişcau aici în şir, dar el rămăsese, pe cât îşi dădea seama, singurul deţinut politic din spitalul-închisoare Văcăreşti.

Culcuşul din pădure

Învăţătorul Costică Drăgulescu, întors de la Horezu, a venit la Dinu şi i-a povestit că a văzut acolo un camion în care zăceau cadavrele a şapte sau opt bărbaţi. I s-a spus că erau trupurile unor partizani împuşcaţi într-o luptă cu securiştii pe undeva prin munţii împăduriţi din preajma mânăstirii de maici de la Bistriţa. Camionul militar era tras la o margine de şosea, şi parcă se dorea vederea celor împuşcaţi, cu scopul intimidării populaţiei din regiune. Dinu aflase mai demult de acţiunile unui agent provocator, în fond un fel de aghiotant al şefului Siguranţei de la Râmnicu Vâlcea, proaspăt venit din altă parte a ţării (se pare că era de origine ucraineană) şi deci încă necunoscut, care, făcând figură de credincios, ceea ce nu era prea uşor pentru fizionomia lui neprietenoasă şi deloc inspiratoare de încredere, se dăduse pe lângă maici, spunându-le până la urmă că avea mare nevoie de penicilină pentru nişte partizani răniţi în munte. Mânăstirea dispunea, în mod excepţional, de un mic dispensar medical, condus de prima

maică ortodoxă devenită doctoriță prin absolvirea Facultății de Medicină din Bucureşti. Agentul provocator cerea antibiotice sau bani pentru a le putea cumpăra pentru tratarea unor partizani. Cu toate că maicile la început au ezitat, agentul, deghizat în trimis al partizanilor, a reuşit să ademenească şi să provoace până la urmă arestarea câtorva dintre ele.

Între timp, Dinu fusese preocupat de încercarea de a lua legătura cu partizani din munții Gorjului, pe o pistă care s-a dovedit până la urmă iluzorie, dar auzise ceva şi de un mic grup înarmat din munții de la Bistrița, neştiind însă dacă aceasta era numai o legendă proaspătă sau realitate. Acum, ceea ce fusese realitate vie încremenise în trupurile însângerate îngrămădite într-un camion. Unii dintre morți aveau mâinile legate la spate...

Plutonierul Picu, care a trecut prin Alunu, nu ştia nici el prea multe despre cele întâmplate, la o ciocnire dintre cei din munți şi securişti în dreptul unor stânci de la Bistrița, după cum a aflat Dinu mai târziu. În schimb, i-a spus lui Dinu că, în baza noilor instrucțiuni, s-au completat listele de principali suspecți din raza fiecărui post de jandarmi, care cuprindea patru-cinci comune. În fiecare comună erau notați cei suspecți în ordinea periculozității. Cinci erau de periculozitate de gradul 1 şi cinci de gradul 2.

La Alunu, Dinu făcea parte din primii cinci, aflându-se pe primul loc al acestei categorii de maximă periculozitate. „Va trebui să fim atenți şi, la nevoie, să ne mişcăm repede. Deocamdată, Siguranța mai are nevoie de noi în zona rurală, şi suntem puşi în stare de alarmă, mai ales când se pregăteşte un nou val de arestări. Deci, la primul semnal de pericol, eu îl voi trimite pe soldatul care mi-e nepot să vă anunțe ca să vă ascundeți. Sunteți primul pe lista de «periculoşi» şi, chiar dacă nu mi se comunică informații nominale, dau de veste. Poate că ar fi bine să-l trimit pe soldat la Vasile Zguroiu, care e şi el pe lista întâi şi locuieşte lângă dumneavoastră. Ştiu că vă puteți baza pe el. Dacă nu-l găseşte, soldatul vine direct la dumneavoastră. Va trebui să vă ascundeți amândoi până vă voi comunica eu, prin familia lui, că alarma a trecut".

Presentimentele lui Picu s-au adeverit destul de curând. Soldatul lui de încredere a trebuit să facă un drum de zece kilometri pe jos, trecând peste dealul Cornățelului, aşa că a ajuns noaptea la Alunu. Aducea mesajul că cei doi trebuie să dispară de acasă imediat. Vasile Zguroiu s-a ascuns la un țăran din apropiere. Dinu, care nu-şi pregătise o ascunzătoare anume, l-a luat pe învățătorul Costică Drăgulescu şi au pornit-o în noapte pe drumul spre Dealul Roşu. Se gândiseră, în grabă, la două posibilități. În culmea Dealului Roşu era casa Victoriei, cu care Dinu avusese o poveste de dragoste. Ea era măritată cu notarul Mircea, mai bătrân decât ea. Aveau o gospodărie cu o casă frumoasă şi pătule mari, aşezată într-un loc singuratic, la margine de pădure. Pe toată culmea mai erau numai două căsuțe. Dinu s-a gândit că poate va reuşi să ia legătura cu Victoria, iar, dacă nu, îşi va continua drumul peste deal către Roşia de Amaradia, la verii din Gorj.

Era o noapte cu lună, şi de pe drumul de pe culme, pustiu şi cufundat în tăcere, se vedea până departe în văile din Gorj. Mergeau pătrunşi de liniştea aureolată de lună şi au văzut jos, în depărtări, cinci, şase, şapte focuri mari, a căror văpaie parcă răspundea celei de pe cer. Cei doi erau „oameni de noapte" şi bătuseră de multe ori la ore târzii drumurile acelea, dar niciodată nu avuseseră spectacolul acelor incendii noptatice, care văzute de departe păreau ca nişte piramide sau sfere roşii-albăstrui. Dar ştiau despre ce era vorba. Cu toate că trecuse o primăvară şi o vară de la alegerile din noiembrie 1946, continuau răzbunările împotriva celor care le falsificaseră sau care ținuseră cu ei. Din când în când, unii dintre cei neîmpăcați cu marea batjocură dădeau foc clăilor sau fânarelor celor pe care îi considerau vinovați. Ieşise şi o vorbă: „Dacă ne-au furat votul, acum votăm cu chibritul!" Focuri din acestea izbucniseră şi în partea vâlceană, dar mai des în Gorj.

Costică Drăgulescu a luat-o înainte şi s-a apropiat de curtea notarului, fiind întâmpinat de lătratul câinilor. Când acesta a încetat, Dinu şi-a dat seama că îi ieşise în întâmpinare Ioana, o femeie de încredere, servitoare mai veche a Victoriei. A mai trecut un timp, şi Costică Drăgulescu s-a întors cu

rezultatul prompt al convorbirii. Cele două femei au hotărât să-i aducă imediat lui Dinu o saltea şi pături pe care ei le vor aşeza în desişul care începea chiar la gardul gospodăriei, coborând într-un pârâu cu coastele împădurite, neumblate de nimeni şi unde se afla un fel de albie scobită în coastă şi străjuită de copaci bătrâni. Vremea era frumoasă, nopţile calde şi locul sigur. Victoria şi Ioana îi vor aduce mâncare, iar dacă vremea se strică, îl vor conduce pe tăcute într-o fânărie din curte, fără ca să ştie cineva.

Cei doi prieteni şi-au strâns mâna, căci Costică Drăgulescu trebuia să fie a doua zi dimineaţa la şcoală, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Va reveni pe o potecă prin pădure în fiecare după-amiază.

Victoria era o fiică a satului, cu o experienţa îmbogăţită de contactul cu notabilităţile satului. Situaţia materială a soţului ei, notar şi proprietăraş de ţară, era bună. Rămăsese însă, de fapt, o ţărancă mândră şi refractară la orice încercare de alienare „progresistă". Pe comunişti îi privea ca pe nişte intruşi care pe deasupra comiteau sminteala cea mai mare cu putinţă, fiind atei sau dându-se drept atei. Îndrăgostirea adolescentină a lui Dinu coincisese cu explozia de poezie şi angajament integral declanşată de adevărata lui întâlnire cu profunzimile satului şi ale sufletului ţărănesc. Între timp, pasiunea băietanului din timpul războiului se transformase într-o prietenie statornică şi în faţa comunismului nu numai într-o solidaritate încărcată de amintiri, ci şi într-o camaraderie de împotrivire necondiţionată.

Dinu nu luase cu el decât un pistol Parabellum, o perie şi pastă de dinţi. Zilele şi nopţile erau calde şi senine. Locul din pădure avea avantajul de a se afla nu departe de gospodăria Victoriei, dar dincolo de orice potecă şi bine protejat de hăţişuri. Dimineaţa, Ioana venea cu o baniţă purtată pe cap – şi acoperită cu un ştergar – care conţinea cana cu apă de spălat, prosopul şi micul dejun. La amiază, tot ea îi aducea masa principală. Din când în când, îl vizita şi Victoria. Acolo, pe deal, nu se întâmpla nimic îngrijorător. Doar o dată a apărut un soldat pe drumul de culme, venind dinspre Gorj, ceea ce a iscat imediat

atenția mărită a Ioanei și Victoriei. Repede s-au lămurit că el venea de la un grup DGSM de la Roșia de Amaradia, aflată la o oră distanță și rătăcise drumul. Nimic suspect!

După-amiaza, Dinu primea vizite: în primul rând pe Costică Drăgulescu, care i-a adus treptat și pe alții, de pildă pe „finul Costică" de la Igoiu, un țăran de statură mijlocie și îndesată, cu mișcări domoale, dar trădând forță. Aparent flegmatic, dar cu ochi scăpărători, îi plăcea să râdă și avea poftă să dea piept cu adversarul. Avea nevastă și doi copii, venise prin păduri, înarmat cu o pușcă de vânătoare și o tolbă cu cartușe:

„Naşu' Dinu, poate că a venit timpul să luăm drumul codrului. Eu am vorbit cu nevasta. Gospodăria se poate descurca un timp și fără mine. Dacă e nevoie, rămân cu dumneavoastră. Pe urmă, vedem noi ce facem".

„Fine Costică, deocamdată e numai o alarmă. Dar de vizită mă bucur mult. Și nu e rău să tragi cu urechea pe vale și să-mi mai comunici și mie ce se întâmplă. Te știu că ești vânător iscusit și adulmeci bine. Dar vânătoarea a mare nu a început încă. De-om fi numai vânați sau și vânători, depinde și de noi. Deocamdată, e mai mult un exercițiu. Eu rămân în culcușul ăsta. Dacă îl schimb, te anunț. Și mă bucur oricând să te văd. Dar nevasta și copiii nu-i încă nevoie să-i lași singuri".

În timpul nopții, Dinu gusta liniștea adâncă, dar vie a pădurii. Salteaua lui era așezată sub un copac, și după miezul nopții începea dansul veveriților. La început dădeau semne din înaltul crengilor, de surprindere că dedesubt apăruse, la ora lor de taină, o ființă care, chiar dacă era întinsă pe pământ, se mai mișca, respira, cu un cuvânt, le schimba sau chiar amenința străvechea lor ambianță. Și și-au manifestat îngrijorarea sau iritarea cu un fel de sâsâit scurt, care parcă arăta ceva între mirare și furie. Dar după câteva nopți l-au acceptat pe Dinu, nemaisâsâind, ci continuându-și liniștite acrobațiile și degustarea nocturnă, în timp ce peste Dinu cădeau bucățele din coaja festinului lor silvestru.

Într-o noapte, pe malul albiei pârâului, în buza căruia se afla culcușul lui Dinu, un animal mai mare a început să

răscolească covorul de frunze uscate. Dinu a devenit atent, pentru că foşnetul nu era uşor de clasificat. Frunzele uscate au o sonoritate derutantă, în care e greu de descifrat cine calcă pe sau prin ele: o pasăre, o vulpe, un lup, chiar şi pasul ezitant şi intrerupt al unui om în căutare? Dinu a conchis că era probabil o vulpe sau chiar un lup şi a tras un foc de pistol cu țeava îndreptată spre fundul îndepărtat şi îngust al pârâului. Vroia să doarmă pe urmă liniştit. Şi foşnetul, într-adevăr, a încetat, dar, când era să ațipească, a sosit Ioana care auzisc de departe focul înfundat de armă şi a crezut că era un semnal de chemare din partea lui Dinu.

Existența pădureană a lui Dinu s-a prelungit cât a ținut vremea frumoasă. Cu timpul au început ploile. O noapte, două, le-a dormit, fără ştirea decât a Victoriei şi a Ioanei, în fânăria notarului Mircea, pe urmă, împreună cu Vasile Zguroiu, şi-a găsit adăpostul la un țăran cu care se vorbise între timp. Dormeau toți în aceeaşi cameră: țăranul, soția lui mai tânără, flăcăul de 16 ani, din prima căsătorie a țăranului, Dinu şi Vasile. Casa era aşezată pe deal, singuratică, flăcăul era foarte încântat că îi revenise misiunea de un fel de pază. Dar familia era prinsă de lucrările agricole, şi cei doi rămâneau în timpul zilei singuri. Stăteau în casă sau ascunşi în grădină. Biata femeie nu ştia ce să le gătească, aşa că s-a hotărât pentru ouă fierte, pe care le consumau tot timpul până când Dinu a constatat că începuseră să i se cam îngălbenească ochii. Dar tocmai atunci meniul delicioaselor zeci de ouă fierte s-a oprit, căci plutonierul Picu le-a trimis vorbă că pericolul deocamdată a trecut şi se mai pot întoarce şi pe acasă. Cu pistoale cu tot...

*

La spitalul-închisoare Văcăreşti, convalescența se prelungea şi Dinu nu putea să se împace cu gândul că îi comunicase, în limbajul lor cifrat, lui Irmgard, că se prezintă autorităților pentru o anchetă care va dura o săptămână, două. „Desigur era numai o întâmplare – datorată codului criptologiei

noastre cât mai banale cu putință – faptul că îi spusesem, semnând cartea poştală ilustrată cu numele unei prietene a ei din România şi expediată la München, că mă voi interna pentru o scurtă operație chirurgicală, iar până la urmă ancheta se transformase într-o adevărată operație chirurgicală, deloc uşoară. Dar acum prelungirea cu luni de zile a absenței mele, faptul că nu primeşte semnalul că am ieşit din arestul Securității nu pot decât să-i agraveze zi cu zi îngrijorarea. Căci foarte la curent cu întâmplările care precedaseră şi determinaseră predarea mea, mai ales cu apariția decretelor de grațiere individuală ale tuturor deținuților politici, ea nu va putea să-şi explice reținerea mea o vreme atât de îndelungată. Şi, fără să fie prăpăstioasă din fire, dar pătită în privința surprizelor neplăcute la care te poți aştepta de la aparatul represiv comunist, cine ştie ce scenariu întunecat îi va apărea la întrebările cărora numai eu i-aş putea răpunde, şi tac!"

Lealități şi inițieri

Vasile Zguroiu era fiul unor țărani săraci din Alunu şi fratele unui copil remarcat de învățătorul din sat şi ajuns pe băncile liceului şi apoi ale Universității de la Iaşi, unde jucase un rol în Mişcarea Legionară, fusese trimis pe front şi dispăruse în Rusia. Vasile Zguroiu nu urmase nici o şcoală dincolo de cea din sat, dar plecase la oraş şi reuşise chiar să aibă o prăvălie. Autodidact inteligent, bărbat curajos şi dinamic, în ciuda unei infirmități de pe urma unei tuberculoze osoase la un picior, îşi însuşise şi el convingerile politice ale fratelui dispărut, dar nu avusese niciodată vreo funcție politică şi acum, prin căsătorie, devenise mic proprietar în satul natal, unde revenise. Lui Dinu îi plăcea la el, printre altele, păstrarea intactă a fondului țărănesc, în ciuda hainelor orăşeneşti şi a anilor trăiți în oraş, unde învățase multe, dar nu uitase nimic din ce fusese înainte. O dovadă era remarcabilul lui talent de a cânta muzică populară cu o identificare totală, forță virilă, dar

şi vibraţie jucând pe toate nuanţele, până la cea mai gingaşă. Îşi mai amintea şi cum îi spusese odată:

„Domnule Dinu, ştiu că dumneavoastră nu puteţi fi legionar ca mine. Şi eu mi-am pierdut nu numai fratele, ci şi legăturile cu Mişcarea, care e în ceaţă. Îi rămân totuşi fidel din dragoste pentru Căpitanul asasinat şi din solidaritate cu toţi cei care au suferit şi au pierit. Dar noi avem ceva comun: iubim România".

Vasile Zguroiu nu s-ar putea spune că era un fanatic. Era prea ţăran pentru aceasta, dar avea o structură în care încăpea şi dibăcie comercială, şi senzualitate necenzurată, şi gustul petrecerii şi al chefului prelungit, un om dârz şi dispus să-şi asume fără multe ezitări riscuri ultime. Avea ideile lui nedisputabile, dar când regele Mihai a fost silit să plece, Vasile Zguroiu i-a spus lui Dinu:

„Ştiţi că de când cu Carol al II-lea noi nu vrem să mai avem de-a face cu regii. Dar vă rog să mă credeţi că am primit şi eu o lovitură, simt că noi toţi am pierdut ceva mare şi de neînlocuit, sunt revoltat şi trist".

Dinu avea în Alunu o întreagă reţea de aderenţi de diferite vârste, de aliaţi, de participanţi activi sau parţiali la o largă formă de rezistenţă, de cele mai multe ori legată de partidele istorice sau de regalitate sau, pur şi simplu, de un sentiment dominant naţional şi anticomunist. Ba după ce începuse să se înfiripe organizaţia secretă de la Bucureşti (căci Dinu continua să circule la intervale din ce în ce mai mari între Alunu şi Bucureşti), recrutase aparte, însă la un mod nerigid, mai mult prospectiv, câţiva membri pentru această organizaţie. Era vorba de nişte ţărani maturi, familişti şi aşezaţi, dar neîmpăcaţi cu comunismul şi dornici de confirmare şi acţiune consecventă. La ei, Dinu s-a asigurat de sprijin la nevoie pentru o organizaţie despre care le-a spus numai că ar putea până la urmă primi un ordin de la generalul Nicolae Rădescu, cel plecat în Occident, şi care vrea să unifice rezistenţa naţională. Pe urmă a început, cu ajutorul unor oameni siguri, să strângă ceva arme. Erau mai multe surse, dar se şi putea cumpăra un pistol mitralieră cu o vadră de ţuică. Ele au fost ascunse, bine învelite în cârpe

îmbibate în ulei, în diferite locuri, inclusiv în stâlpii groşi de lemn ai unor pătule, din care mai întâi se desprinsesc o porţiune de lemn, lipită apoi perfect la loc, ca un capac invizibil. Alte arme mai mici, de exemplu nişte revolvere cu cartuşele respective erau ascunse mai la îndemână.

În încercarea de a lua legătura cu partizanii din munţii Gorjului eşuase, dar obţinuse o informaţie şi o cale care i se părea preţioasă. Pe acea pistă se putea ajunge la un învăţător, mai bine zis institutor la o şcoală primară din Râmnicu Vâlcea. Nu îl cunoscuse şi nici nu îşi dădea seama care era apartenenţa lui politică precisă, dar ştia că strânge bani pentru partizani şi, la nevoie, dacă nu mai aveai altă ieşire, eventual îi puteai fi prezentat pentru a te trimite în munţi. Condiţia era desigur garantarea conspirativă şi ca cel în cauză să aibă asupra lui un revolver, de preferat pistol-mitralieră, şi un sac cu 20 de pâini făcute pesmet în cuptor. „La ora aceea mi s-a părut nu numai ingenioasă, ci chiar amuzantă ideea pe care o avusese institutorul cu misiune secretă de a-şi crea un „seif" vegetal pentru listele cu adrese, banii adunaţi, legitimaţiile false etc. Le punea în nişte borcane de sticlă pe care le ţinea îngropate sub răzorul de ceapă din grădină. În caz de percheziţie la domiciliu, nu era de aşteptat că îi vor smulge cepele de pe răzoarele din spatele casei, ca să-i dibuiască arhiva secretă".

Indiferent de listele de periculozitate din biroul de la Mateeşti al plutonierului Picu, la Alunu, Dinu, beneficiind şi de perioadele de absenţă când se ducea la Bucureşti, nu era atacat direct sau hărţuit de autorităţile locale, care se consolidau şi deveneau din ce în ce mai sigure de sine după „victoria în alegeri". Poate că şi mentorul lor, învăţătorul Georgescu, după ce dăduse lovitura din 19 noiembrie, avusese, dacă nu menajamente, cel puţin o oarecare încetinire a cursului reacţiilor lui personale, în general, şi poate şi tendinţa unui tratament mai special al lui Dinu. Dar şi noul primar şi proaspeţii oameni ai partidului, dacă nu ar fi primit mereu instrucţiuni de „luptă de clasă" de la judeţ, nu şi-ar fi schimbat prea mult atitudinea faţă de familia lui Dinu, care avusese relaţii bune cu ţăranii într-un sat care era plin de fini ai familiei şi unde oamenii, când aveau

greutăți cu autoritățile sau procese, se duceau la cei doi frați ai mamei lui Dinu, încă avocați la Râmnicu Vâlcea, şi cu o mentalitate favorabilă îmbunătățirii condițiilor social-economice ale țărănimii. Dar aceasta nu însemna că nu apăruseră şi semne ale voinței de subminare şi represiune, chiar dacă la început mai puțin numeroase şi de fapt nu spontane, ci comandate.

Dormitorul bunicii lui Dinu, după ce ea decedase, devenise, printr-o acțiune inopinată şi impusă, sediul „Frontului Plugarilor". Ioana, femeie tânără angajată cu leafă de mama lui Dinu, fusese instigată de un iubit al ei, om fără căpătâi, dar paznic la primărie, dat cu noua stăpânire, să o reclame ca „exploatatoare". Pentru a se putea urzi această acuzație, fusese învățată să spună nişte minciuni „demascatoare". Dar ne găseam abia la începutul „răsturnărilor revoluționare", şi judecătorul de la Horezu, în fond deloc adept al noii ideologii, în loc să o condamne pe mama lui Dinu, a admonestat-o sever pe Ioana pentru că a încercat să inducă în eroare instanța prin minciuni şi invenții. O hotărâre judecătorească curajoasă şi neaşteptată pentru mama lui Dinu.

Familia ei beneficia de faptul că moştenirea de la bunicul, constând în nu mai mult de circa 500 de hectare, fusese încă înainte de război măsurată şi împărțită celor şapte urmaşi, printr-un partaj legal. Deci nu mai constituia o mare proprietate, ci şapte loturi diferite, administrate de fiecare în parte şi din care unii mai vânduseră între timp suprafețe de teren arabil țăranilor foarte mulțumiți de facilitățile făcute la plata în rate etc. Iar tatăl lui Dinu, venit din afara familiei, dar îndrăgostit de Alunu şi adept al țărănismului lui Constantin Stere, deschisese căi noi de comunicare cu oamenii satului şi de promovare şi apărare a intereselor țărăneşti, adeseori contra indiferenței sau corupției administrative. Deci comunismul, care pretutindeni avea acelaşi program devastator al vechilor structuri sociale, nu în favoarea vreunei emancipări, ci a controlului şi subjugării generale, ar fi înaintat la Alunu ca o boală cu incubație foarte lungă, inclusiv în ceea ce privea familia lui Dinu, dacă lucrurile ar fi fost lăsate pe mâna comuniştilor improvizați în sat. Dar, în ciuda firii lor şi a

istoriei locale, partidul de la Râmnicu Vâlcea, forța represivă, oamenii veniți din afară, toți îmboldiți sub amenințarea de sancțiuni de voința dictatorială de la centru, accelerau procesul destructiv şi opresiv chiar şi în Alunu, care era în mod real mai armonios şi cumpătat în evoluția lui de până atunci şi unde nedreptățile inerente fuseseră ceva mai bine şi mai din timp combătute decât în alte părți.

Însă situația lui Dinu era şi aşa agravată de faptul că, în întreaga familie, el singur adoptase o atitudine net militantă şi acționase, în ciuda tinereții lui, ca principal organizator al înfruntării puterii în alegerile din 19 noiembrie 1946. Aşa că, în pofida circumstanțelor mai benigne de la Alunu şi a unui anumit respect adunat în timp de familia lui, lanțul se strângea, de altfel nu numai în jurul lui, poate mai întortocheat şi mai lent, dar în permanență şi fără vreo speranță de a-l opri.

În ultimii ani, după fatidicul 1946, Dinu îşi formase în Alunu legături strânse cu tineretul, în special cu câțiva care erau mai liberi față de mulțimea de treburi zilnice de pe ogor şi din gospodărie. Erau țărani tineri, între 16 şi 18 ani, dar care ori învățaseră o meserie, de pildă croitoria sau cismăria, ori se dovediseră a avea talent muzical, ca Ion Văduva, „lăutarul".

Acesta era fiul unor oameni cu tradiție de țărani liberi, dar rămăsese de timpuriu orfan, fiind crescut de un unchi sau de bunici. De timpuriu a devenit independent o dată cu dedicarea sa pasionată cântecului la vioară şi, treptat, meseriei de lăutar, de unul singur sau în taraf.

Ion era un tânăr mândru şi modest, în acelaşi timp. Situația lui de copil orfan, bine ocrotit, dar probabil tânjind după paradisul pierdut al afecțiunii materne, crescut, mai degrabă, singur cu visele lui şi conştiința că el însuşi trebuie să-şi găsească drumul, Ion era legat cu toate fibrele de tradițiile satului, dar poseda un grad de libertate atipică pentru lumea rurală şi pe care o folosea pentru inițierea lui muzicală, la care se adăugau şi alte inițieri, cum ar fi pătrunderea în lumea de multe ori inedită şi mai complicată a celor pentru care cânta, primii paşi ai dragostei pe care îi făcea cu sfieli, sensibilități şi idealizări pe care le împărtăşise, în primii ani, lui Dinu şi

Costică Drăgulescu, cu care rătăcea pe drumuri de culme de deal sau poposea îndelung prin poieni, încercându-şi cu ei progresele muzicale, povestindu-şi primele peripeții amoroase, avându-i pe cei doi ca susținători şi participanți la horele şi petrecerile unde cânta, recitându-le versuri pe care vroia să le adauge celor existente în repertoriul tradițional vâlcean şi gorjenesc. Făcuse să se reînsufleţească tradiția horei din dreptul plutei seculare aflate în poiana ce se întindea de la poalele colinei pe care era zidit conacul familiei lui Dinu, până în malul Oltețului. În legătură cu aceasta compusese şi un cântec.

Ion Văduva era un tânăr țăran desprins de agricultură şi total cucerit de o muzică care îl urmărea oriunde s-ar fi găsit şi orice altceva ar fi făcut. Iar dacă vroia să se cultive, să învețe, să-şi însuşească idei şi cunoştințe noi, o făcea, în primul rând, tot pentru a putea pătrunde şi pe calea aceasta mai adânc în tărâmul muzical, aşa cum îl aflase ca învățăcel al versului străbun, dar în care întrevedea adâncuri şi înălțimi de care vroia să se apropie mai mult, prin exercițiu continuu, perfecționare, studiu. Deocamdată, căuta să redea cât mai bine emoția, poezia şi sugestiile cu ecouri individuale vechilor cântece de care Dinu şi Costică Drăgulescu erau tot atât de sensibilizați ca el şi ca alții: *„Muntele cât e de înalt,/ toată zăpada s-a luat./ Numai la inima mea/ ce s-a pus/ nu se mai ia“*.

Ca odraslă de moşneni independenți, Ion nu putea avea nimic comun cu noua ideologie care începuse să sape temeliile şi căuta să pătrundă prin toate crăpăturile pe care şi le putea face în învelişul de credințe, legiuiri şi învoieli crescute, câteodată mai drepte, câteodată mai răsucite, precum copacii, în timpul istoric al țării şi al meleagurilor. „Era şi el tot atât de refractar la dictatul sovietic travestit în regim politic ca şi mine, Costică Drăgulescu şi, de altfel, ca majoritatea care nu ar fi putut fi numită «tăcută»“.

Într-un timp, când vizitele „maşinii negre“ pe la două noaptea pentru arestări se îndesiseră pe valea Oltețului, Dinu şi Costică Drăgulescu au dormit câteva zile în casa părintească a lui Ion, din lemn vechi, cu vatră largă, casă aşezată într-o curte

mare, acoperită de iarbă şi fără orătănii sau vite, căci Ion nu îşi făcuse aici o gospodărie, iar casa lui rămasă ca moştenire era mai mult goală, aşezată pe un deal cu drum singuratic. Prilej de discuţii în trei până târziu în liniştea nopţii străbătută numai de lătratul îndepărtat al câinilor, care îşi răspundeau din când în când din satul din vale, sau străpunsă în zori de câte un cântec de cocoş. Mai era însă şi cântecul lui Ion, în surdină, ca să nu-şi dea seama vreun drumeţ întârziat pe ulița tivită cu copaci de prezenţa lor în casa considerată pustie.

Oricum, se regăseau des pe la nunţi, botezuri şi petreceri, care parcă erau imune faţă de conspiraţia comunistă. Ba lăutarii mai şi înţepau cu vocea şi arcuşul: *„Naşă, de eşti democrată,/ lasă uşa descuiată!"*, iar cu câtva timp înainte cântaseră: *„Pleacă Regimentul 2,/ pleacă floarea de la noi/ şi se duc, se duc, se duc/ tot la Tisa, nu la Prut"*.

Medicul şi icoanele

Uneori, mai dormea şi în vechiul conac. La un moment dat, a contractat o formă grea de gripă. Avea 39 de grade şi, într-o noapte, Gheorghiţă, vizitiul, care rămăsese la curte şi dormea în fân, în podul grajdului, a auzit în mijlocul nopţii duduitul de departe al unui motor de automobil. S-a gândit că e maşina Securităţii şi, pentru că zgomotul de maşină se auzea tocmai dinspre Colteşti, apropiindu-se încet, a venit în fugă şi a dat buzna în dormitorul lui Dinu, care zăcea scăldat în sudorile febrei.

„Domnu' Dinu, trebuie să ieşim repede din casă şi să ne ascundem în grădina a mare până vedem ce se întâmplă! Dacă maşina ajunge în dreptul plutei şi trece mai departe, e bine. Dacă nu, sărim gardul şi o luăm spre pătulul lui Gheorghe Drăgulescu să ne ascundem acolo".

Între timp venise şi Maria de la bucătărie şi i-au pus pe spate o haină de piele, căci era o noapte rece. Pe când pătrundeau în grădina din dreptul fostului ceair al vitelor, auzeau cum se apropia maşina şi, găsindu-se pe colină, i-au

văzut şi lumina farurilor pipăind valea Oltețului. Au ajuns în dreptul plutei, a cărei coroană au aurit-o brusc, şi au trecut mai departe pierzându-se treptat în întunericul nopții. Cei trei au mai aşteptat vreo zece minute şi s-au întors în conac. Maşina trecuse. În câteva zile a scăpat şi de gripă.

La câteva zile, Dinu şi Costică Drăgulescu au trimis pe cineva la şeful spitalului de la Sineşti, doctorul Mihai Nistor, să-l întrebe când ar putea veni ca să-i facă lui Dinu nişte injecții cu antibiotice. Acestea trebuiau făcute din două în două ore şi, întrucât la vremea aceea întâlnirea dintre cei doi şi medicul nealiniat noii conduceri ar fi putut isca suspiciuni acolo unde nu trebuia, s-a hotărât ca ei să vină o dată cu seara, Dinu să-şi primească înjecțiile în cursul nopții („nu mă voi culca, ci vom sta de vorbă pe îndelete", îi anunțase doctorul Nistor), iar până în ziuă se vor întoarce în şaretă, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Într-adevăr, a fost o noapte de neîntrerupte discuții şi mărturisiri. Cei trei interlocutori adunați la sfat în locuința medicului împărtăşeau îngrijorarea pentru ofensiva comunistă, însă nu vroiau cu nici un preț să cedeze, continuând să se împotrivească. Întreaga situație o percepeau mai departe ca o luptă ce se dă pe plan național şi internațional. Nu renunțaseră la gândul că România are dreptul să aibă o istorie proprie.

„Cu toate racilele şi deficiențele de acțiune social-economică din trecut, societatea românească ar fi avut şi are încă şanse constructive considerabile la capătul unui război atât de distrugător pentru întreaga Europă", spunea Dinu. „De pildă, în mediul țărănesc, în care ne găsim, e adevărat că războiul a secerat multe vieți, dar țăranii, în trecut destul de uitați şi nedreptățiți, ajunseseră, încă înainte de război, la o creştere a conştiinței de clasă şi a drepturilor ce li se cuvin. După războiul care le-a dat posibilitatea să vadă de aproape eşecul colectivismului în Rusia şi fața tiraniei politice şi a ateismului impus, s-au întors în țară cu o concepție realistă asupra viitorului, dar şi cu o demnitate în plus, rezultată din sacrificiile făcute şi din sentimentul că nu vor putea fi guvernați fără a fi întrebați. Şi tocmai în această situație, favorabilă pentru o

autodeterminare a lor mai autentică, a apărut această tentativa de a se impune cu forța soluții politice și sociale, al căror dezastru țăranii noștri l-au putut pipăi în Rusia. Reformele potrivite aspirațiilor reale și structurii sufletești ale țărănimii ar fi fost mai realizabile decât oricând. Încă o dată țăranii, votând cum au votat în realitate la 19 noiembrie, au arătat că resping bolșevismul, cum au făcut-o și în 1917 față de ruși și în 1920 față de Republica Roșie a lui Béla Kun. Trebuie să continuăm rezistența pe linia acestei repetări de fapt a istoriei incompatibilității comunismului cu voința reală a țăranilor români, mai ales într-un moment care, dacă nu ar fi ocupația sovietică, s-ar prezenta ca cel mai promițător din toată istoria noastră pentru soarta țărănimii".

„Și eu experimentez zilnic marea incompatibilitate de care vorbiți, pe toate planurile, inclusiv pe cel spiritual-religios. Probabil că știți că eu am pus icoane în diferitele încăperi ale spitalului. Și nu a fost numai un fel de gest ritual, pentru că eu, ca medic, cred; și le vorbesc bolnavilor de rolul pe care îl joacă sufletul în procesul îmbolnăvirii și al vindecării și despre puterea terapeutică a rugăciunii".

„Domnule doctor, o fină a familiei noastre de la Alunu i-a vorbit mamei mele despre cât de mult i-a ajutat pe timpul când era internată în spital felul cum i-ați vorbit despre credință și rugăciune și întreaga atmosferă de acolo. Are acasă pe perete o icoană primită de la dumneavoastră".

„Aceasta este convingerea mea izvorâtă nu numai din credință, ci și din experiența trăită a vindecării mele miraculoase de o boală grea avută mai demult. Dar zilele trecute a venit la mine noul primar, care mi-a fost și el cândva pacient, și mi-a spus, destul de stânjenit, dar clar, că a venit ordin ca icoanele să dispară din spital. Trebuie să vă mărturisesc că mă gândisem mai demult că se apropie clipa încercării. Nu mai am puterea și curajul cu care luptați dumneavoastră. Și nu am nimic de erou în mine. Aș putea fi obligat să fac unele concesii în alte privințe, dar dacă se va pune problema renegării credinței în Hristos, nu pot ceda nici un pas, ci în cazul acesta voi îndura orice neajunsuri sau

suferinţe, până la martiraj. Aşa că i-am spus primarului: «Sunt creştin ortodox, fără ocolişuri, şi dumneavoastră ştiţi prea bine acest lucru. De aceea, nu voi putea niciodată pune mâna să scot vreo icoană din spital sau de oriunde. Dacă acesta este ordinul, nu pot să-l schimb şi nici nu vă pot împiedica, dar rămâne să o faceţi dumneavoastră personal. Acesta este răspunsul meu şi – sunt convins – şi al pacienţilor mei. Aşa că, dacă vedeţi că se cuvine să executaţi ordinul, faceţi-o, eu nu pot.» Primarul m-a privit îndelung, a dat să îngâne ceva şi a plecat. Icoanele sunt încă la locul lor".

„Dar şefii dumneavoastră de la serviciul medical din Râmnicu Vâlcea cum au reacţionat?"

Doctorul Nistor a zâmbit: „Şeful este un doctor evreu, cu părul alb. A fost în inspecţie chiar alaltăieri. E, desigur, membru de partid, cu influenţă şi putere, dar e încântat că poate să discute cu mine despre Vechiul Testament şi plăcut impresionat de mulţimea cunoştinţelor mele în acest domeniu. Aşa că întâlnirile noastre suspendă aspectul politic şi se luminează prin citate din Vechiul Testament. Icoanele le-a văzut, desigur, acolo unde s-au găsit şi până acum. Dar nu mi-a zis nici un cuvânt despre ele. Inspecţia şi întâlnirea s-au încheiat în termenii cei mai buni!"

Au vorbit mult despre religie. Dinu şi-a amintit de lecturile lui de pe timpul liceului din cartea chirurgului francez, laureat al premiului Nobel, Alexis Carrel, tradusă în româneşte sub titlul *Omul – fiinţa necunoscută*. În cursul anilor mai găsise informaţii despre viaţa şi opera acestui medic care vedea omul ca pe o unitate bio-psiho-spirituală şi, bazat pe numeroase cercetări şi experimente ştiinţifice şi cazuri concrete, vorbea de existenţa unei lumi de dincolo, ca despre o realitate, în parte accesibilă clarviziunii, despre finalismul constatabil al funcţiilor organice, despre acţiunea psihicului asupra corpului şi despre puterea transformatoare a rugăciunii. „Rugăciunea ca pătrundere a realităţii divine era pentru el o stare metaştiinţifică şi metaintelectuală, în schimb, considera că oamenii simpli îl pot simţi pe Dumnezeu ca pe căldura soarelui sau bunătatea unui prieten".

Doctorul Nistor a citat antipozitivismul unui alt vestit laureat al premiului Nobel, care de data aceasta nu era medic, ci fizician, Max Planck, descoperitor al teoriei cuantelor, dar şi autor al unor scrieri care atrăgeau atenţia asupra sensului şi graniţelor ştiinţelor exacte şi a relaţiilor dintre ştiinţă şi religie, afirmând în termeni neîndoielnici primatul spiritului şi temeiurile imprescriptibile şi demonstrabile ale religiei. Dar doctorul Nistor aducea, cu fervoare, în acel trialog tainic nocturn o galerie luxuriantă de mărturii religioase din lumea ştiinţifică şi medicală, începând cu profesorul Nicolae Paulescu şi terminând cu propriile observaţii şi adeveriri.

Doctorul acesta cunoscuse suferinţa în propriul trup şi pe cea a nenumăraţilor pacienţi. Se vedea că după tumultul unei existenţe dificile îşi găsise în căsătoria cu o femeie de un farmec distins şi senin – care contrasta oarecum cu dezinvoltura lui neşlefuită şi cu unele accente populare, dar i se armoniza în credinţa adâncă şi în munca devotată desfăşurată în acel spital de ţară – un liman luminos, dar nicidecum o mulţumire de sine. Dimpotrivă, se purta şi se exprima ca un om conştient de a nu fi la înălţimea unui eroism în acelaşi timp creştin şi românesc, care îi luminase deşteptarea din tinereţe şi îl va inspira, dar şi chema la neîncetata autoexaminare şi autocritică până la sfârşitul vieţii.

Le-a povestit, printre altele, că, aflându-se la Bucureşti în 1944 –'45, a ajuns să fie martor al lucrării unui grup religios protestant care pornise o acţiune pe cât de secretă şi periculoasă, pe atât de semnificativă. Anume, se ocupau cu convertirea la creştinism a unor evrei din rândurile armatei sovietice care invadase ţara şi capitala. Au existat şi ştie de existenţa a cel puţin cincizeci de asemenea botezuri de atei purtători ai uniformei Armatei Roşii. Cel mai mult l-a impresionat cazul unui căpitan din serviciul secret intern sovietic, NKVD:

„După ce s-a creştinat şi a rostit Crezul în faţa câtorva zeci de persoane care participau la acel botez tainic, căpitanul sovietic a promis cu lacrimi în ochi că atunci când se va întoarce în Uniunea Sovietică se va duce pretutindeni unde, în calitate de NKVD-ist, a prigonit şi a făcut rău oamenilor, va îngenunchea în faţa celor pe care îi va putea regăsi şi îşi va cere iertare în faţa lor şi a lui Dumnezeu."

*

Costică Drăgulescu a ridicat problema menținerii legăturii regulate în cadrul unei rețele bine acoperite, capabilă de unele acțiuni comune şi dispunând de puncte de sprijin şi, cât de cât, de ceva arme:

„Nu se ştie cât timp ne mai rămâne pentru pregătire. S-ar putea ca unii dintre noi să fim arestați. Aceasta nu trebuie să însemne dispariția rezistenței. S-ar putea, de asemenea, ca unii dintre noi să fim obligați să luăm calea codrului. Iar dacă se întâmplă ceva pe plan internațional, cine ştie dacă nu vom avea o insurecție armată în nordul Olteniei? Pe teritoriul țării noastre parcă a şi început un fel de război subteran".

„Domnilor", a răspuns doctorul Nistor, care avea copii şi îi găzduia şi pe socrii lui, „sunt cu totul de acord cu dumneavoastră. În situația mea şi a familiei mele nu pot acționa ca dumneavoastră. Dar sunt, fără rezerve, cu dumneavoastră şi vă stau oricând la dispoziție. Chiar dacă nu mai pot lupta cum o faceți, veți putea recurge oricând la spirjinul meu moral şi material".

*

Dinu inițiase, împreună cu tinerii pe care şi-i apropiase în Alunu, unele activități culturale şi sportive. De-a lungul timpului, se întâlniseră în mici cercuri de lectură, unde căutau să pătrundă şi să comenteze împreună texte din literatura română, puseseră împreună pe scena improvizată în şcoala primară din Alunu *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale.

Pentru simple exerciții sportive, se întâlneau când era vreme frumoasă pe o plajă de pe malul Oltețului, unde un copac căzut în apă şi răgăliile aduse în timp de Olteț făcuseră ca apa să scobească nisipul de la fund, să-l adâncească şi să creeze un loc de scaldă. Un mic „ştrand" natural, unde săreau de pe trambulina oferită de un buştean şi puteau înota în pauzele micilor lor probe de atletism campestru.

Au înfiinţat şi o echipă de fotbal şi volei, dând prin aceasta un semnal, ca şi în satele vecine să se formeze asemenea echipe cu care au improvizat un fel de campionat comunal, cu asistenţă din ce în ce mai interesată.

Cheful din miez de iarnă grea

Dintre verii lui Dinu de peste deal, de la Gorj, care trăiseră într-un fel de devălmăşie boierească, sora cea mai tânără şi mititică, motiv pentru care îi ziseseră Nuca, se îndrăgostise pe neaşteptate de un învăţător de la Alimpeşti-Ciuperceni, Ion Mirea, cu care se căsătorise. După sfârşitul de an 1947, încrustat în inima românilor de plecarea forţată a regelui Mihai, Dinu a primit din partea lui Ion Mirea invitaţia să petreacă Sf. Ion la el, împreună cu verii lui şi alţi oaspeţi, mai ales gorjeni. Ninsese din belşug şi pe urmă se înseninase peste troienele de zăpadă. Au ajuns la destinaţie cu o sanie trasă vânjos de cai pe drumul de culme, ca printr-o pânză de tăcere neatinsă în încremenirea ei albă decât de clinchetul clopoţeilor care traduceau avântul jucăuş al cailor.

Casa lui Ion Mirea, cu parter şi un etaj, având o lungă verandă cu geam, era aşezată singuratică pe vârful dealului. Taraful de lăutari al lui Bălăşoiu, care a urcat dealul dinspre Alimpeşti, a venit prin zăpadă, purtându-şi instrumentele muzicale, dar şi arme de vânătoare, căci umblau lupii.

Când s-au deschis porţile şi au intrat cu sania în curte, scârţâind pe zăpada albăstrie sub înserare, în jurul şi în interiorul micului conac duhul petrecerii începuse deja să se învolbureze către clocotul în pregătire. În faţa bucătăriei şi a încăperilor de la parter era un du-te-vino acompaniat de glasurile decise ale ţăranilor şi de adierile de miros de ţuică şi de cozonac la fiecare deschidere de uşi.

Dinu vedea pentru prima oară în toată claritatea ei nestânjenită intercomunicarea sau îngemănarea cu adânci şi nesleite rădăcini istorice între spiritul boieresc şi cel ţărănesc, cum nu i-a fost dat să mai contemple nicăieri în afara acestui teritoriu

devenit acum de vis, care a fost şi va rămâne pentru el amintire şi realitate intactă – Gorjul.

Jos, în curte, prin odăi şi bucătărie, ţăranii neştirbiţi în nici una din caracteristicile lor, sus, la masa lungă din geamlâc, notabilităţile, slujbaşii, intelectualii, boierii, tot atât de bine conturaţi în atitudinile şi rolurile lor, dar mulţi putându-se atât de bine regăsi, mai ales în acel ceas privilegiat, în ceilalţi de jos, magia vorbei, realiste şi jucăuşe în acelaşi timp, funcţionând atât de spontan între ei ca şi privirile care nu mint şi spun atâtea despre demnitatea recunoscută dincolo de rang şi despre un curaj şi dor de libertate comune. Iar scara de la odăile de jos la geamlâcul luminat de sus nu marca o falie, ci respectul a două niveluri de mândrie, de pregătiri diferite, dar de comună bărbăţie şi dragoste de viaţă. Şi, de altfel, unele din notabilităţile de sus purtau cu mândră naturaleţe costumul naţional gorjenesc, iar unii dintre ţărani care ciocneau paharul de ţuică în faţa vetrei din bucătărie schimbau vorbe semeţe sau adesea pline de o imemorială înţelepciune, tot atât de căutate şi aflate sau nu şi de cei din geamlâcul de sus. Şi nu arareori scara era urcată sau coborâtă în ambele direcţii, iar în curte boierii se amestecau în libaţiuni şi schimburi de gânduri şi glume cu ţăranii, sub cerul înstelat arcuit ca o cupolă peste ei ca, şi peste neamurile şi străbunii lor, fii şi fiice legaţi prin fire cunoscute şi necunoscute de-a lungul timpului scurs peste acel colţ de lume, unde se ştiau acasă, orice s-ar întâmpla cu ei.

Era Sf. Ion, ziua stăpânului casei, dar atmosfera festivă, de altfel străină de orice pompă, dar vibrând de o voioşie virilă şi parcă de aşteptarea încântată a unei aventuri, nu putea şi nu vroia să facă uitată lovitura primită prin izgonirea regelui. De altfel, la un moment dat, directorul şcolii primare unde era învăţător sărbătoritul, un bărbat mai copt, îmbrăcat gorjeneşte, şi pe care Dinu îl întâlnea pentru prima oară, l-a luat de-o parte:

„Domnu' Dinu, până o începe masa, v-aş ruga să mergeţi cu mine numai zece minute. Vreau să vă arăt ceva".

Dinu a acceptat cu o curiozitate bucuroasă. Au coborât amândoi, au părăsit curtea lui Ion Mirea, în care toţi se întâmpinau, se pregăteau să închine paharul sau schimbau observaţii

glumețe, dar nimeni nu-ți cerea explicații, nici nu-ți încurca pasul, şi au luat-o pe drumul croit prin zăpadă către o casă aşezată la mică distanță, puțin sub coastă. Era casa directorului. Au intrat în camera luminată de o lampă, cu o masă în mijloc şi alături de peretele opus ferestrei o laviță încrustată şi acoperită cu un covoraş. A dat la o parte covoraşul şi a ridicat capacul. Înăuntru era un aparat de radio cu baterii:

„Domnu' Dinu, ăştia m-au presat să mă fac membru de partid. La început nu aş fi vrut nici în ruptul capului. Dar oamenii noştri şi Ion Mirea au insistat că mai bine intru eu în partid decât să le aducă alt director de şcoală vopsit. Căci noi nu vrem să ne dăm bătuți. Acum, vânduții l-au silit pe rege să plece. Eu urmăresc evenimentele prin aparatul ăsta de radio, pe care e mai bine să-l țin ascuns. La început, posturile străine în limba română nu au putut transmite nici o vorbă din partea regelui Mihai, ce a zis el. Dar acum, după cum ştiți, au anunțat că regele a ajuns în Elveția şi a declarat că nu a abdicat de bună voie, ci că a fost forțat. E ora ştirilor, şi vreau să le ascultăm împreună. Pe urmă ne întoarcem la petrecere. Dar pe toți ne apasă..."

Ştirile repetau ceea ce spusese directorul şi îi era cunoscut şi lui Dinu. Reveniți la masă, au găsit dispoziția în creştere. Erau zeci de persoane, printre care şi un văr al lui Dinu de la Roşia de Amaradia şi unul de la Târgu Jiu, din acelaşi neam şi care era încă locotenent, după ce îşi alesese cariera militară în timpul războiului. Vinul încălzise deja spiritele, iar oaspeții au început să ridice paharul în cinstea sărbătoritului, dar şi a altora. Printre ei se afla şi un învățător de la Roşia de Amaradia pe care Dinu îl cunoscuse de la alte petreceri ale lor, prin talentul lui de animator plin de umor gorjenesc, turnat în tiparele unui spirit hâtru, poznaş, ironic, autoironic, un fel de Păcală absolvent al Şcolii Normale, câteodată muşcător, dar întotdeauna cu un haz care ştia că e aşteptat de la el şi se bucura să-l ofere. Deci s-a ridicat şi a început toasturile. Trebuie spus că Ion Mirea fusese obligat să-l invite şi pe un inspector şcolar originar de la Alimpeşti, desigur omul zilei, de felul lui umflat în pene, dar care căuta acum să facă mină bună în mijlocul

celor pe care îi ştia cât de potrivnici erau tuturor noilor comandamente politice. Toastul cel mai actual l-a rostit deci din capul locului învăţătorul buclucaş de la Roşia de Amaradia când, întorcându-se către vărul lui Dinu, îmbrăcat în uniformă militară, a zis:

„Trăiască armata română democrată, fără mumă, fără tată!"

Sensul nu putea fi decât unul: referirea la faptul că, prin plecarea regelui şi a reginei mame, armata de acum încolo nu mai avea o conducere legitimă şi înconjurată de admiraţie iubitoare. Vorbitorul s-a înclinat, cu zâmbet rebel-biruitor, în faţa ropotului de aplauze şi de strigăte de „bravo!". Inspectorul şcolar devenise din roşu cum era cam vânăt la faţă, cu privirea încruntată, cerându-i parcă ajutor locotenentului îmbrăcat în uniformă de gală, care însă l-a ignorat de parcă nici nu ar fi existat.

În apropiere de Dinu şedea un bărbat înalt şi zvelt, purtând cizme, căci venise călare. Dinu se bucura de vecinătatea lui Nicolae Oprescu, pe care îl cunoştea ca vechi însoţitor de vânătoare, cavalcade amoroase şi petreceri al celui mai mare dintre verii lui de la Roşia de Amaradia, Ioniţă, care nu era de faţă, dar care făcuse o bună parte din războiul din Rusia ca ofiţer de rezervă într-un regiment de cavalerie, de asemenea împreună cu însoţitorul excapadelor lui de tinereţe. Acum stătea lângă el acest gorjean despre care ştia că, în afară de iscusinţa cinegetică, era şi cântăreţ la biserică. Dar nu numai la biserică. Căci omul deprinsese ceea ce Dinu aprecia ca cel mai frumos repertoriu de cântece gorjeneşti, pe care le interpreta cu o voce care începea unduind nuanţele gingaşe ale dorului, aşteptării, chemării şoptite şi urca treptat până la pasiunea, imprecaţia, neîmpăcarea vijelioasă, provocarea sau chemarea prelungă, haiducească. Lăutarul Bălăşoiu era un viorist înzestrat şi sensibil, conducându-şi cu măiestrie taraful şi bucuros de participarea din când în când a acestei voci care încălzea inimile, făcea să scapere ochii comesenilor şi să se golească mai des paharele, învolburând amintirile sau înteţind dragostele şi dând laudă celor de demult. Dar Oprescu, agent sanitar, vânător

şi cântăreţ era şi un bun orator al discursului lapidar, ascuţit ca o săgeată sau pocnind ca o armă. Petrecerea era deja în toi când a înălţat paharul şi a strigat „Vrem democraţie boierească!", ceea ce i-a ridicat pe toţi în picioare (cu excepţia corpolentului inspector şcolar), cu strigăte de aprobare. Era ca o regăsire sau o eliberare generală într-o clipă care parcă se emancipa de timp.

„Nu mai e mult şi se va împlini un deceniu şi jumătate de la noaptea de atunci, în care speranţele sfidau mecanica evoluţiei prestabilite, impuse de o mare putere care conta pe inerţiile sau chiar complicităţile posibile ale altor mari puteri. Privite de la această depărtare în timp, momentele de asemenea exaltare de la acea petrecere din vârful colinei străjuite de nămeţi ar putea fi descifrate ca făcând parte dintr-un fel de ritual de exorcizare a acelei voinţe de subjugare, poate că şi a marilor copărtăşii pe care puţini parcă le presimţeau chiar fără să şi le mărturisească. Însă proclamarea «Vrem democraţie boierească!» trebuie interpretată în contextul ei istoric concret de atunci. Altfel, riscă să fie înţeleasă ca o simplă amabilitate, poate chiar servilă, faţă de clasa marilor proprietari tradiţionali, a elitei intelectuale sau birocratice, a unei boierimi mai mari sau mai mici, a unei elite recunoscute şi în oarecare măsură reprezentată la acea masă şi care nu ajunsese încă să fie treierată şi aruncată ca neghina de batoza comunistă.

Fostul partener de vânătoare al lui Ioniţă Săndulescu era departe de a fi lacheul cuiva, era el însuşi fiu al ţărănimii libere, moşneneşti, şi se simţea ca atare, văzuse şi învăţase multe, îşi consolidase independenţa materială şi socială şi era foarte conştient de drepturile lui. Tocmai de aceea îi repugna lui Nicolae Oprescu ceea ce sub dirijare comunistă se instituia ca sistem impus de sus în jos cu denumirea de democraţie, dar pe care el o resimţea ca o caricatură a ceea ce, ca bărbat de vârstă mijlocie, apucase să întrevadă ca democraţie încă înainte de război. Cea de acum se numea democraţie, dar pătrundea în lumea lui ca un fel de invazie a veneticilor, a făţarnicilor, a împilatorilor vânduţi, a neisprăviţilor triumfători, a slujitorilor urii, a rătăciţilor, a celor care ignorau atât datina veche şi

religiozitatea țăranilor, cât şi cultura celor care trecuseră prin şcoli mai înalte, atât morala omului simplu, cât şi autoritatea şi distincția celor de pe treptele înalte ale societății de până atunci. El făcuse războiul în Rusia şi văzuse cu ochii lui rezultatele domniei aşa-zis proletare, precum şi caracterul profund antioccidental, despotic, semiasiatic, al imperiului sovietic, care acum era pe cale să înghită România.

«Democrație boierească» însemna, mai mult ca sigur pentru el, respingerea acelui simulacru de democrație «populară» şi dorința intensă ca în România să se reia instituțiile constituționale parlamentare antebelice, să se cultive o civilizație în armonie cu diversitatea socială şi ierarhiile de valori crescute în timp. «Democrație boierească» însemna, pentru acel gorjean, pe scurt, respingerea bolşevismului şi realizarea unui regim politic conform voinței libere a poporului român şi fără mutilarea diversității şi a calității.

Oricum, nu era nici urmă de slugărnicie în apelul la «boieresc» în acea formulă care de altfel îl numea împreună cu «democrația». Era desigur şi ecoul unei vechi admirații, dar comeseanul meu era un om al realismului țărănesc, care nu ignora nici aici nedreptățile şi slăbiciunile omeneşti prezente pretutindeni, dar, în acelaşi timp, reținuse şi ceva pe care îl şi îndrăgise ca pe un model demn de urmat şi pentru alții. "

Noaptea înainta şi o dată cu ea însuflețirea acelei societăți aproape exclusiv bărbăteşti, care nu mai asculta decât de legea petrecerii, angajată în urări, evocări, clocotul nestânjenit al sentimentului de libertate, focul de artificii al glumelor care țâşneau din toate părțile, comuniunea celor care celebrau ca într-un cerc magic inviolabil la sminteala politică a timpului, întorşi spre ecourile memoriei ancestrale, împunşi de duhul răzmeriței şi mângâiați de cântările lăutarilor.

„Ce-ar fi să facem o partidă de călărie?", i-a spus lui Dinu vărul îmbrăcat în uniformă militară. „E treaba cea mai bună care am avea-o de făcut şi antidot contra băuturii care parcă ar cam vrea să se urce la cap!"

Au coborât în curte. Caii au fost înşeuaţi şi scoşi din grajd. Între timp, Dinu şi vărul lui se întreţineau cu doi-trei săteni – şi ei bine înaintaţi pe drumul paharelor. Când Dinu a dat să încalece, unul dintre aceştia i-a spus :

„Domnu' Dinu, dumneavoastră nu mă ştiţi, dar eu vă ştiu. E gheţuş şi, ca să nu alunecaţi, vreau să vă urc eu pe cal". S-a aplecat şi i-a zis: „Urcaţi-vă în spinarea mea". Era ca un joc între doi bărbaţi înveseliţi de băutură, şi Dinu s-a potrivit la acea zburdă din miez de noapte.

„E plăcerea mea", îi spusese ca un îndemn, să nu fie refuzat, ţăranul care s-a ridicat cu Dinu încălecat pe grumazul lui şi, cu pasul ferm, în ciuda ţuicilor închinate, s-a îndreptat spre cal, dar s-a oprit la mijlocul drumului şi i s-a adresat, ca unul care şi-ar fi schimbat brusc intenţia:

„Domnu' Dinu, dumneavoastră sunteţi om învăţat. Spuneţi-mi încotro e direcţia spre «Elevaţia». Dacă-mi spuneţi, vă duc eu până acolo!"

Dinu i s-a potrivit în continuare, spunându-i:

„Eu zic că ar fi în direcţia asta..." Înţelesese încotro băteau vorbele ţăranului cu care abia făcuse cunoştinţă în condiţiile acelui praznic din noaptea de Sf. Ion. Deci aflase şi el că regele a ajuns în Elveţia („Elevaţia").

„Vreau să vă duc până acolo, la el, regele nostru".

„Şi eu aş vrea să-l vedem cu ochii, nu numai cu inima. Dar e departe..."

„Îl aducem noi înapoi", şi-a dat curaj ţăranul şi l-a ridicat pe Dinu pe cal. Vărul îl aştepta, porţile s-au deschis, şi au pornit în galop pe drumul făcut de sănii pe culmea dealului. Luna se ridicase sus şi zăpada strălucea ca o mare de argint cu reflexe albăstrui, fără ţărm şi parcă în prelungirea cerului înstelat. Caii, înviorăţi de ovăz, de gerul cristalin şi de ambiţia întrecerii, zburau întins, aproape atingând zăpada cu burta, răscolind-o cu copitele şi împroşcând-o, în cădere, fără zgomot. Cei doi călăreţi un timp nu au scos nici un cuvânt, căci pătrundeau în noaptea albastră ca într-o nesfârşită îmbrăţişare. Se mişcau modelându-şi trupurile cu ale cailor, alergând către o margine de vis, mişcătoare sub bolta înaltă.

„Dinule, om mai galopa noi şi la anu pe dealul ăsta? Vreau să-ţi spun ceva, căci am fost departe unul de altul, fiecare cu ale lui. Tu cu studenţia şi politica, eu cu slujba militară, care pentru mine cred că se apropie de final. Să ştii: nu există viaţă mai frumoasă ca cea de aici. Am învăţat să înţeleg lucrul acesta în vacanţele de la conacul nostru de la Săuleşti. Şi, mai târziu, când am putut zăbovi mai mult. Să te trezeşti dimineaţa şi să priveşti peste curtea, pometul, lanul, via, care sunt ale tale, fiecare cu frumuseţea, viaţa şi întâmplările lor. Să-ţi începi treaba fără ordinul nimănui. Să-ţi petreci ziua şi viaţa stăpân pe tine şi pe bucata de pământ, de la iarbă până la văzduh. Orice s-ar întâmpla şi oriunde ai fi, fericirea nu am cunoscut-o decât în felul acesta!"

Întorşi din călătoria prin pustietatea alb-scăpărătoare, au ajuns din urmă cheful care înaintase şi el. Oamenii ţineau la băutură, dar îi şi făceau toate onorurile, spărgând ultimele gheţuri, mărturisindu-se, avântându-se în vârtejul horei sau în cascadele râsului.

Mai spre ziuă a mai fost o întâmplare care îi umplea acum, pentru o clipă, lui Dinu singurătatea celulei spitalului-închisoare Văcăreşti. Întorcându-se de la bucătăria şi încăperea cea mare de jos, unde le cântaseră ţăranilor, lăutarii au mai gustat şi ei un păhărel, şi, pe urmă, Dinu nu ştia dacă din iniţiativa lui Bălăşoiu sau la îndemnul altcuiva au început să cânte, mai întâi la vioară, pe urmă cu acompaniamentul celorlalte instrumente „Trăiască Regele". A fost un crescendo neprogramat: la început tonalitatea gingaşă a viorii, înteţită în curând şi adâncită de intervenţia celorlalte instrumente muzicale, ceea ce a făcut să conteneasca orice conversaţie, şi, deodată, toţi s-au ridicat în picioare şi au început să intoneze, cu o putere care parcă zguduia ferestrele geamlâcului, imnul regal. Când s-au aşezat, într-un târziu, din nou pe scaune, unii parcă total treziţi, alţii parcă luaţi de valul unei alte beţii, s-a produs incidentul. Inspectorul şcolar, care, după ce dăduse unele semne de indispoziţie, se retrăsese să se odihnească puţin pe o sofa dintr-o cameră care da în geamlâc, s-a ridicat şi, păşind cu mersul cam îngreunat de kilogramele suplimentare, s-a adresat, căutându-şi cu grijă cuvintele, dar roşu de indignare, celor adunaţi la masa cea mare:

„Domnilor, aici se petrec lucruri inadmisibile, îndreptate împotriva autorităților statului. Nu vă gândiți că printre noi se găseşte un om în uniformă militară, în prezența căruia este insultată conducerea actuală a acestui stat?"

Vărul lui Dinu, ofițerul la care se referea inspectorul, de data aceasta nu l-a mai ignorat, ci l-a privit în ochi cu un zâmbet rece, disprețuitor.

„Protestez împotriva acestor manifestări care îmi fac imposibilă continuarea şederii mele aici!"

În momentul acela, Nicolae Oprescu, aflat tot lângă Dinu, a intervenit în forță:

„Măi, Iliuță, pe mine nu mă poți zăpăci, că te ştiu de când am fost colegi la şcoala primară. Pe alții i-ai putea cumva descumpăni, dar pe mine nu! Să privim adevărul în față, că îl ştim amândoi. Poate că nu toți cei de aici cunosc, pentru că nu-ți sunt consăteni. Însă adu-ți aminte: când au venit legionarii, te-ai dat cu ei, acum au venit comuniştii, şi te-ai înroşit. Dar tu nu ai fost nici legionar, după cum nu eşti nici comunist. Eşti fripturist! Aici sunt de față oameni cinstiți şi de seamă. Lasă-ne să ne continuăm petrecerea după pofta inimii noastre. De dascăli comandați nu avem nici o nevoie!"

Inspectorul şcolar a plecat cu o iuțeală de rinocer înfuriat, dar nu fără a-l saluta în trecere pe sărbătorit. Dinu se gândea că nu e exclus ca incidentul să aibă urmări neplăcute. Dar a văzut că nu numai Ion Mirea şi Nicolae Oprescu, ci şi ceilalți parcă nici nu s-au sinchisit. Iar cheful s-a prelungit netulburat, aşa cum se cuvenea. Şi poate că tot aşa cum se cuvenea, după legea nescrisă a acelor locuri, nici inspectorul furios nu a denunțat nicăieri, aşa că întâmplarea vijelioasă din noaptea de Sf. Ion nu a avut urmări, nici administrative, nici polițieneşti...

*

În spitalul-închisoare Văcăreşti, Dinu intrase într-o oarecare normalitate penitenciară. Dimineața, scurta vizită medicală cu acelaşi schimb de cuvinte, care ar fi fost un simplu monoton joc automat dacă nu ar fi intervenit privirea doctorului

Avramescu, care, de fiecare dată, sub supravegherea unuia dintre cei doi plutonieri de Securitate, intrat în cameră, aducea dincolo de cuvinte un semnal de comunicare spontană, o mică adiere de viață expresivă, nesupusă nici uneia din regulile, servituțile sau fricile care guvernau strict relația dintre personalul închisorii şi deținuți. Iar Dinu începuse să remarce în ochii îndreptați asupra lui, ai celui care îl operase cu săptămâni în urmă, apariția unui fel de mirare întrebătoare crescândă.

Încolo, încerca să-şi reantreneze prin alimentația de regim stomacul după o rezecție de două treimi şi să învingă singurătatea deplină prin derularea fragmentelor de amintiri sau chiar (şi ca exercițiu) prin expuneri interioare sau cu voce voalată pe diferite teme, în limba română sau într-una străină.

O inițiativă şi un pericol nou

La Alunu, în timp ce situația se înrăutățea, Dinu, Costică Drăgulescu şi Vasile Zguroiu stabiliseră câteva reguli de comportare comună, dintre care principala era de a se ține unul pe altul la curent cu eventuale acțiuni întreprinse de fiecare împotriva regimului. Aceasta în primul rând pentru ca, la nevoie, să se coordoneze şi, mai ales, pentru a evita riscul ca, în timp ce unul dintre ei întreprindea ceva într-un anumit loc, de pildă împrăştierea acoperită a unor manifeste, ceilalți să se găsească întâmplător tocmai atunci în satul sau în locul acela în aşa fel, încât, prin forța lucurilor şi a fişelor personale, autoritățile să le atribuie imediat lor vinovăția pentru o acțiune subversivă, despre care, de fapt, nici nu ştiuseră. Indiferent de apartenențele politice, implicările şi simpatiile personale, acel schimb de informații elementare a funcționat încontinuu.

S-a mai şi întâmplat ca principalul informator din comuna Alunu al Securității din Râmnicu Vâlcea, Gheorghe cizmarul, nu numai să aibă relații bune, în primul rând, cu Dinu, dar şi cu ceilalți doi, ci şi (după ce le mărturisise că e agent informator) să-i țină la curent atât cu întrebările care îi veneau de la

Râmnicu Vâlcea, sau învinuirile respective, cât şi cu felul în care le-a răspuns, acoperindu-i în diferite forme, întotdeauna.

Dinu nu ştia cum reuşiseră să-l racoleze pe Gheorghe cizmarul ca agent informator. Bănuia că fusese amestecată şi o metodă de şantaj, pentru că Gheorghe, care era ţăran sărac, practica fără autorizaţie legală şi meseria de cizmar, dar această ipoteză nu explica încrederea de care s-a bucurat până la urmă Gheorghe la Securitate, în ciuda atâtor cazuri în care i-a acoperit pe cei trei, câteodată negând lucruri aproape evidente. Cert era că Gheorghe, deşi era sărac, nu-i iubea pe comunişti. Era în el un amestec de frustrare, mai ales în relaţiile cu cei mai simpli, care nu-i cam menajau marea lui susceptibilitate şi de vizibilă satisfacţie pe care o resimţea când avea de-a face cu intelectuali sau oameni din vechea elită a satului. Un om de condiţie umilă şi structură mai degrabă labilă, dar care s-a dovedit de o lealitate fără fisură, lealitate verificată pas cu pas faţă de Dinu şi de ceilalţi doi. Lucrurile au mers până acolo încât Dinu, când pleca la Bucureşti, îşi lăsa pistolul Parabellum la Gheorghe.

Într-o zi, Vasile Zguroiu a venit la Dinu şi i-a spus:

„Trebuie să vă aduc la cunoştinţă un fapt care s-ar putea să mărească pericolele cu care suntem confruntaţi cu toţii, mai ales dacă Securitatea află de el. A ajuns la mine în mare secret, datorită relaţiei mele mai vechi cu Garda de Fier. Pe scurt, a venit de la conducerea Legiunii, cred că din străinătate, dar nu sunt sigur, ordinul să se treacă la organizarea conspirativă de «cuiburi legionare»".

„Este vorba de o informaţie pe care te poţi baza?"

„Absolut!"

„După cât îţi dai seama, este acesta numai un plan de lucru sau s-a şi trecut la paşi concreţi?"

„Organizarea a şi început. Cuibul este format din treisprezece persoane, şi ar fi ideal să nu se cunoască între ele. Numai şeful de cuib îi ştie pe toţi".

„Există deja în regiunea noastră un asemenea cuib nou înfiinţat?"

„Da. S-a procedat în felul următor: s-a trecut la formarea cuibului chiar dacă deocamdată nu ai decât doi-trei oameni de

încredere la dispoziție. Șeful îi convoacă în timpul nopții, într-un loc secret, de pildă în pădure. E vorba de oameni care au fost membri ai Mișcării și de-a lungul timpului scurs de atunci încoace s-au comportat ireproșabil. Cel care i-a convocat, viitorul șef de cuib, le spune că i-a chemat în numele Legiunii și că întâlnirea lor va continua sau se va întrerupe pe loc după felul cum vor răspunde la o întrebare pe care are să le-o pună".

„Care este această întrebare?"

„E scurtă: «Sunteți gata să muriți pentru Legiune?»".

„Întrebarea e scurtă, dar nu chiar atât de ușoară".

„Desigur, dar, la întâlnirea la care am participat eu, răspunsul a fost «da». Cu toate că era vorba de câțiva oameni între timp deveniți părinți de familie".

„Bine, acesta este un prim pas. Și pe urmă?"

„Ți se spune că a început această renaștere secretă, foarte prudentă a Legiunii, că se va organiza cuibul în mod conspirativ, că trebuie rămas în legătură, pentru eventualele instrucțiuni viitoare".

„Deci, deocamdată, nu se preconizează o trecere la acțiune sau operațiuni precise".

„E o fază inițială și o atitudine de așteptare, dar nu numai de așteptare, pentru că au început să se strângă cotizații, contribuții în bani, pentru Legiune".

„Nu reprezintă aceasta o primejdie de deconspirare?"

„Nu, pentru că se procedează după o schemă foarte bine studiată și perfect conspirativă. De exemplu, eu voi strânge bani în zona mea, pe cont propriu, pe urmă mă deplasez la Horezu. Acolo, într-o zi stabilită anume, mă duc la o anumită frizerie. Îmi atârn în cuier pardesiul, din al cărui buzunar se vede o «Scânteie». La ora fixată, vine la frizerie o persoană pe care nu o cunosc și nu mă cunoaște. Acest client se comportă ca toți ceilalți, numai că, scoțându-și haina la cuier, strecoară în buzunarul cu «Scânteia» plicul cu bani pe care i-a strâns el. Pe urmă, eu duc banii la Râmnicu Vâlcea. În aceleași condiții de clandestinitate, un curier pornește cu trenul spre o stație unde se va întâlni în trecere cu cel care a adunat toți banii pentru

regiunea Piteşti. De fapt, trec unul pe lângă altul, iar acela ridică, din mers şi nevăzut, o servietă cu banii aduşi. Pe urmă, îi duce şi îi predă la Bucureşti".

„Crezi că se află la Bucureşti un centru sau o persoană care coordonează această operaţie? Şi nu există pericolul unei infiltrări sau provocări securiste?"

„După părerea mea, cel puţin până acum, acest pericol a fost exclus. La Bucureşti, ai de-a face cu un om de legătură, nu cu comandamentul propriu zis. Mi s-a spus – şi nu am motive să nu cred aceasta – că tot la Bucureşti există câteva zeci de aşa-numiţi camarazi... «garaţi»".

„Ce înseamnă «garaţi»?"

„Înseamnă că ei nu participă la nici o întâlnire, stau pe loc, sunt retraşi din orice relaţie cu Legiunea, tocmai pentru a nu putea fi cumva depistaţi. Se ţin cu totul de-o parte de acţiunile actuale, dar sunt pregătiţi ca, oricând li se va cere, să acţioneze, cu preţul propriei vieţi".

„«Garaţii» sunt deci oameni de sacrificiu. S-a născut, într-adevăr, un nou pericol, nu numai pentru cei implicaţi în acţiunea de care îmi vorbeşti, dar şi pentru întreg spectrul rezistenţei anticomuniste, o posibilitate de producere a unui accident pe traseul acestei noi operaţii şi care ar determina o intensificare a agresivităţii securiste şi a represiunii în general".

„De asta v-am şi spus-o. Deocamdată, activitatea este restrânsă şi – cred – cu riscuri controlabile. Dar ele nu pot fi neglijate. Eu însă vă promit, orice s-ar întâmpla, să vă ţin departe de aceste riscuri, care pot rezulta din activitatea legionară. În ceea ce mă priveşte, am simţit datoria de a mi le asuma".

Petre Cotoşman

Una din întâlnirile cele mai încărcate de sensuri şi comunicare profundă a lui Dinu în era lui aluneană a fost aceea cu Petre Cotoşman, un ţăran de spiţă moşnenească, avându-şi gospodăria la marginea dinspre Gorj a Alunului. Moşia lui strămoşească probabil că nu era mai mare de 12 hectare

şi, din punct de vedere administrativ, ţinea de comuna Alimpeşti, din Gorj.

Se întâlniseră la hora din Alunu, încă de pe timpul războiului, când adolescentul deja câştigat de peisajul exterior şi interior al vieţii ţărăneşti, ca o revelaţie pentru copilul oraşului, l-a putut urmări în toată strălucirea frumuseţii lui virile şi a costumului gorjenesc, conducând suveran, dar parcă şi într-o stare de încântare extatică, hora, întreţinându-se cu o vivacitate marţială, dar şi poetică în acelaşi timp.

Petre Cotoşman îşi trăgea sevele personalităţii sale, atât de puternic conturate, din rădăcinile adânci ale culturii ţărăneşti, dar era şi foarte receptiv la noutăţile veacului, nu-şi abandona nici o clipă identitatea şi mândria de ţăran liber, dar admira ceea ce îi apărea ca într-o zare de lumină din tradiţiile boiereşti, preţuia ştiinţa şi capacitatea de semănători de idei a intelectualilor, cu care se bucura să aibă de-a face şi se înţelegea de minune, era un realist îndemânatic, dar un om erotic şi totodată războinic.

Când Dinu deschidea poarta gospodăriei aşezate pe coasta împădurită, auzea imediat din curte sau din pridvorul înalt vocea cu rezonanţe oratorice a lui Petre Cotoşman:

„Bine aţi venit, domnule Dinu". Şi în timp ce urcau treptele, „Măi, muiere, avem oaspeţi de seamă. Îngrijeşte-te de o ciorbiţă bună".

Toate abilităţile extrase dintr-o bogată experienţă politico-administrativă (fusese un timp primar şi mai apoi notar), de negustorie cu produse agricole, de viaţă militară (făcuse din plin războiul, devenind sergent-major), de relaţii cu clasele cultivate şi burghezo-moşiereşti (nu numai pe plan social şi cultural, căci se pare că fusese iubitul unei boieroaice), tot tactul lui psihologic şi diplomatic erau lăsate de-o parte când Petre Cotoşman era confruntat cu comunismul, sub orice formă a lui. În această privinţă, nu cunoştea decât atitudinea şi limbajul atacului direct, fără menajamente sau întorsături tactice.

„Cred că era în aşa măsură plin de revoltă împotriva unei ideologii atât de destructive faţă de mediul istoric al vieţii lui

şi faţă de întregul tărâm interior al acestui spirit înzestrat cu o mare forţă imaginativă şi cu pasionată participare la anumite valori, încât pentru el comunismul se înfăţişa ca o invazie străină, cu care nu se putea vorbi sau argumenta. Tot ce se poate face este de a te lăsa înrobit, de a fugi sau de a lupta împotriva ei. Invazia era ca un cataclism istoric sau o formidabilă forţă impersonală, cu care nu ai cum să discuţi. Deci nu rămâne decât supunerea (căci şi fuga e o supunere) sau lupta. Iar Petre Cotoşman *nu putea* să se supună. Nu existau argumentele care l-ar fi putut determina să se supună şi, în mod spontan, simţea că nici el nu are de tratat, ci numai de dat o bătălie împotriva comunismului. O atitudine rară, unii ar spune atipică, în însuşi mediul lui de viaţă, dar determinată de o tendinţă sau o chemare irezistibilă a firii lui. Aşa că Petre Cotoşman, de câte ori avea prilejul, trecea direct la anatemizarea publică a comunismului şi la chemarea la luptă împotriva lui. Astfel că asistai la manifestarea, câteodată chiar stridentă, a unei pasiuni de nediscutat şi de nestăvilit. În clipele acelea de dezlănţuire, Petre Cotoşman îşi abandona toate talentele lui de evaluare a posibilităţilor, de strategie, inventivitatea lui tactică, capacitatea de a se pune în locul celuilalt şi de a interpreta el însuşi mai multe roluri. Eram chiar, câteodată, stânjenit de aceste şarje oratorice, care parcă îngustau în clipa aceea personalitatea complexă a lui Petre Cotoşman, alunecat într-o diatribă spectaculoasă, dar declamatorie. Fără a mai pune la socoteală efectele contrare pe care tocmai din această cauză le putea provoca şi faptul că acţiunea era înlocuită sau, oricum, adeseori periclitată de prea multe cuvinte. Dar această vehemenţă a discursului lui Petre Cotoşman era numai o latură a personalităţii lui. O dată trecută explozia verbală şi când se ajungea de la acest monolog incendiar la dialog, la stilul de naraţiune vioaie, dar liniştită, a lui Petre Cotoşman, se restaura îmbinarea de inteligenţă lucidă şi vibraţie rapsodică, de vitejie şi abilitate, de inovaţie şi statornicie, de individualism şi camaraderie a acestui ţăran gorjean supradotat, care tocmai pentru că nu încăpea în nici un tipar era atât de revoltat în faţa perspectivei unei lumi

monolitice. Şi mai era ceva: Petre Cotoşman trăia, de la o vreme, într-o stare de permanentă indignare împotriva prea slabei rezistenţe, a «unei ţări întregi» la instaurarea comunismului".

Petre Cotoşman nu încetase de a se ocupa, pe lângă agricultura de pe propriile lui curele de pământ, cu micul comerţ cu ţuică sau alte produse ale pământului, care nu-l îmbogăţise pe acest bărbat atât de multilateral în preocupările şi relaţiile lui şi, pe deasupra, „om de viaţă" şi petrecăreţ, de rasă, dar îl ajutau să mai câştige ceva bani cu care să-şi îmbunătăţească şi înfrumuseţeze gospodăria (de câte ori ascultaseră împreună acel cântec gorjenesc despre fruntaşul lor devenit de acum istoric, Dincă Schileru, în care, printre altele, se spunea: „Ah, ce om era sărmanul,/ cum ştia să facă banul!").

Prin 1948, spiritul întreprinzător al lui Petre Cotoşman, care nici nu vroia să audă de perspectivele comunizării, se lansase într-o nouă acţiune, mai mult sau mai puţin rentabilă. A adunat oi de la oamenii din două-trei sate şi a organizat o stână la munte. Erau circa cinci sute de oi. Oamenii primeau o anumită cantitate de brânză pe cap de oaie, iar restul urma să fie câştigul lui Petre Cotoşman, după ce acoperea cheltuielile, inclusiv plata celor doi ciobani şi a unei băciţe, aduşi din Ardeal.

A fost nevoie de multe alergături şi bătaie de cap, bun prilej de descărcare a energiilor greu epuizabile ale lui Petre Cotoşman, până când stâna a început să funcţioneze bine. Şi atunci l-a invitat pe Dinu să o viziteze. Dinu i-a propus să-l ia cu ei şi pe prietenul lui de la Craiova, Radu Corbea, lucru de care Petre Cotoşman a fost încântat. Aşa că Dinu l-a chemat pe Radu la Alunu. I-au făcut întâi o vizită acasă lui Cotoşman. Radu era la vremea aceea un tânăr de 24 de ani, bine legat, înalt de un metru nouăzeci, cu părul blond şi o înfăţişare impunătoare, ceea ce probabil l-a făcut pe Petre Cotoşman, în clipa în care Radu de la început întindea pe masă o hartă adusă pentru stabilirea itinerariului excursiei, să i se adreseze acestuia cu „domnule colonel". Nici dezminţirile de rigoare nu l-au făcut pe Petre Cotoşman să-i schimbe rangul acordat.

În afară de plăcerea drumeţiei pe munte, Dinu şi Radu vroiau să se familiarizeze cât de cât cu zona respectivă, precum

şi să continue discuţiile cu Petre Cotoşman despre şansele de stabilire a unui contact cu partizanii. Bineînţeles că totul trebuia să arate numai ca o excursie de câteva zile pentru o vizită la stână. Ba au stabilit şi o întreagă listă cronologică a subiectelor inofensive ale pretinselor lor convorbiri de-a lungul drumului în aşa fel, încât, dacă ar fi fost ulterior interogaţi separat de securişti, versiunile lor să nu se contrazică.

Petre Cotoşman era un om cu rădăcini adânci şi capacitate de transpunere poetică, dar ştia să trăiască din plin clipa. Pregătirile au fost făcute repede, dar cu gândul la bucuriile şi nevoile simple, de totdeauna, ale unei excursii la munte, ca o aventură bărbătească şi o partidă de plăcere, de parcă n-ar fi existat nici comunism, nici obiective nemărturisite.

„Trebuie să luăm cu noi băutură îndeajuns, căci muntele te suge..."

Şi, drept urmare, au pus pe cal, în doi desagi, damigene cu vin de viţă altoită din bucata de vie pe care nea Milică o mai avea pe un deal la Roşia de Amaradia.

„La stână găsim tot ce ne trebuie de mâncare, numai verdeţurile le lipsesc".

Şi au încărcat ceapă verde şi alte legume şi salate potrivite.

De la Polovragi în sus au urcat pe un drum şerpuind printre păduri de brazi nesfârşite. Mireasma răşinei, priveliştile văilor nepătrunse, sentimentul volatilizării puterii atotiscoditoare, impresia că pătrund într-o Românie eternă, îi îmbăta pe cei trei fără nici o atingere de damigenele care se legănau în desagii calului, căci ele urmau să fie destupate numai sus, la stână.

La Cotoşman, luarea aceasta în stăpânire de către duhul exaltant al muntelui se manifesta, în deplină consonanţă cu ceilalţi doi, prin recitarea unui repertoriu de o bogăţie de balade populare cum lui Dinu nu i-a mai fost dat niciodată să audă. Aici se dădea pentru o clipă la iveală unul dintre izvoarele atitudinii şi elanului luptător al lui Petre Cotoşman împotriva comunismului, dar nu numai aceasta, ci şi natura şi

vibrația poetică a acestui neobosit agricultor, abil negustător și militant neîmpăcat în același timp.

Și în zilele petrecute la stână personalitatea polivalentă a acestui țăran, de altfel atât de ferm ancorat în vechea tradiție, s-a manifestat la fiecare pas, îmbogățind episodul, surprinzând, periclitând și ocrotind în același timp, încordând și destinzând, devenind, de exemplu, amenințător la un moment dat într-un conflict cu cei doi ciobani, ei înarmați cu baionete, el cu o secure smulsă dintr-un butuc (înfruntarea i s-a părut lui Dinu ca având și un substrat erotic în legătură cu frumoasa băciță), dar știind tot timpul să se amuze și să-i antreneze și pe ceilalți în bucuria de a cutreiera munții călcând plaiurile verzi pe dâra oilor, rostogolind mari bolovani de piatră în văi și în văgăuni, dând frâu liber cântecului și pinteni vorbelor de duh la ospățul din jurul focului cu balmuș ciobănesc, stropit cu vinul din vița nobilă a lui nea Milică de la Roșia de Amaradia (cântecul preferat al acestuia fiind până la urmă „Uite dealu' și poiana/ unde mă iubeam cu Ioana/ și beam vin cu damigeana"). Petre Cotoșman se mânia nu arareori, dar știa să se bucure de viață în fiecare clipă. De câte ori se găseau numai în trei, reluau și discuțiile asupra înarmării necesare, a posibilităților unei retrageri în munți, a găsirii firului care ducea la partizanii din munții Gorjului.

La întoarcerea la Alunu, se crease între Dinu, Radu și Petre Cotoșman o legătură indestructibilă, dincolo de incertitudinea timpului. Radu s-a întors deocamdată la Craiova, Dinu a rămas la Alunu.

Candoarea financiară a lui Iuliu Maniu

Timpul politic nu stătea pe loc. Dinu își amintea cum, la scurt timp după interzicerea de către comuniști a Partidului Național Țărănesc, aflându-se în treacăt la Râmnicu Vâlcea, a fost într-o seară convocat de urgență să ia parte la o întâlnire confidențială unde s-a citit ultima circulară, dată de Iuliu Maniu și Ion Mihalache, către partidul acum dizolvat în mod

samavolnic. Relațiile organizației de Vâlcea a PNȚ-ului cu Iuliu Maniu fuseseră de o intensitate mai aparte nu numai datorită caracterului accentuat combatant imprimat de conducerea acestei organizații județene întregii ei activități, ci și a unei întâmplări mai specifice care a dus la un contact nemijlocit cu Iuliu Maniu în împrejurări mai dramatice și aventuroase.

La un moment dat, au fost arestați și depuși la închisoarea din Pitești o serie de fruntași țărăniști. Discutând cu prietenii lor mai tineri, conducătorii organizației PNȚ de Vâlcea au hotărât să caute să-i ajute pe cei deținuți la Pitești. Acțiunea a fost pusă la punct și îndeplinită de Nacu Vasiliu, președinte al Tineretului Național Țărănesc, ajutat de un mic grup. Nacu a profitat de faptul că fratele lui era tânăr ofițer activ și a început să circule cu o mașină între Râmnicu Vâlcea și Pitești și, pe urmă, spre București, îmbrăcat în uniforma militară a fratelui lui, ceea ce îl ajuta la trecerea mai sigură prin anumite controale.

În primul rând, s-a putut stabili, prin câștigarea unor gardieni ai închisorii, o legătură cu cei închiși, cărora li s-au strecurat și niște ajutoare, alimente, medicamente etc. Pe urmă, printr-un schimb de bilețele asigurat de un gardian, s-a căzut de acord ca un număr de deținuți țărăniști să redacteze o scrisoare de protest, semnată, în care să aducă la cunoștința lumii de afară și în special americanilor măsura și procedeele abuzive comuniste cărora le căzuseră victime.

Nacu Vasiliu a obținut această prețioasă scrisoare fără ca direcția închisorii sau Securitatea să fi prins de veste și a plecat imediat cu mașina la București, să predea scrisoarea lui Iuliu Maniu. Ajuns la el, travestit în ofițer, i-a relatat despre întreaga operație. Nacu îi povestea lui Dinu:

„Maniu a ascultat foarte atent și mi-a spus că o va preda direct americanilor. I-am arătat că nu sunt ofițer, ci că de-a lungul întregii acțiuni am folosit uniforma din motive operative și, punându-l la curent cu tot ce reușisem să aflu, în comunicare secretă cu oamenii noștri închiși la Pitești, Maniu m-a mângâiat pe umăr și mi-a mulțumit. «Dar toată această acțiune desfășurată în timp a însemnat și un efort financiar. Cam cât a costat?» Când i-am spus suma, Maniu a exclamat: «Dar aceștia sunt enorm de mulți bani!» Și a trebuit să constat,

cu o anumită înduioşare, că acest om, atât de bun cunoscător al situației complicate şi tragice a țării noastre şi care, în mod deliberat, se concentrase pe relațiile şi politica externă, singura cale de salvare a țării de stăpânirea lui Stalin pe care o mai vedea, nu cunoştea valoarea reală a banilor, nu îşi dădea seama că, din cauza inflației, suma indicată de mine era departe de a reprezenta «enorm de mulți bani»".

Iuliu Maniu, „călugărul de la Bădăcin", nu poseda nici o casă în Bucureşti, ci locuia la prietenul său Leucuția, trăia sobru, existența ascetică a acestui lider necontestat al întregii opoziții fiind dedicată unui singur scop, izbăvirea de subjugarea comunistă, cu ajutorul aliaților occidentali, în care se încrezuse, riscându-şi nu demult viața în înfruntarea cu imperiul lui Hitler, tot aşa cum o făcuse în tinerețe, înfruntând un alt imperiu. Marele om politic nu avea timp să cunoască valoarea banului.

Dinu îşi amintea de întâlnirea, în pripă, în casa în care se strecuraseră în înserarea neverosimil de liniştită, şi cum a fost rugat să le citească acea ultimă circulară a lui Iuliu Maniu şi Ion Mihalache. Era o descriere fără nici un menajament a condițiilor şi perspectivelor țării încăpute pe mâinile dictaturii impuse de sovietici şi încheia spunând că Partidul Național Țărănesc îşi va duce mai departe lupta, chiar dacă aliații occidentali nu îl susțin, fiind convins că ei vor înțelege cândva rolul României de santinelă la porțile Răsăritului.

Dinu îşi amintea cu strângere de inimă, dar şi cu admirație, de acest mesaj de adâncă tristețe, dar şi de fidelitate neînfrântă față de propriile idealuri şi autonomie morală demnă față de puterile occidentale, care au abandonat România, ca şi promisiunile şi principiile proclamate.

O răscruce dureroasă

Acum, la Alunu, Dinu începea să simtă că s-ar putea să se apropie sfârşitul misiunii sale acolo. El şi mama lui erau ultimii din familie care continuau să-şi țină, împuținat, dar apărându-l şi reparându-l mereu, cuibul de la Alunu. Ceilalți îşi exercitau

profesiunile sau erau căsătoriți la oraş. Toți îşi dădeau seama ca mai mult ca sigur că vor trebui să abandoneze. Dar, spre deosebire de ceilalți, Dinu şi mama lui, în ciuda tracasărilor şi pericolelor crescânde, considerau că cedarea ar fi un exemplu prost şi un serviciu adus accelerării comunizării. Şi nici soluția vânzării unor bucăți de pământ, „cât mai e vreme", nu li se părea decât tot o formă de a ceda față de „noua ordine". Dar perseverarea aceasta devenea din ce în ce mai problematică, cu atât mai mult cu cât Dinu ştia că o eventuală sancțiune, în „spiritul luptei de clasă", mergând până la închisoare, ar lovi-o pe mama lui, care era titulara proprietății.

Dar, în afară de aceasta, atmosfera în care Dinu îşi dusese activitatea de până atunci începea, dintr-o mulțime de motive, să se rarefieze. Lucrul acesta Dinu începea să-l simtă îndeosebi în privința legăturii cu „tinerii lui". Şi nu se grăbise să supraestimeze primele simptome prevestitoare, ca de pildă necesitatea de a se pune sub egida „Tineretului Progresist", echipa de fotbal înființată de el. Echipa juca mai departe, avându-l pe el ca antrenor, aşa cum şi-o doreau tinerii. Dar voința de acaparare şi încadrare exercitată de putere nu cunoştea nici o limită, ceea ce însemna, în primul rând, că tineretului nici nu-i mai rămânea altă cale de a se manifesta şi de a-şi cultiva capacitățile decât dacă se încadra. Ceea ce existase în privința aceasta, ca şi ceea ce ar fi urmat să ia ființă sub o altă constelație decât cea existentă, comunistă, nu mai puteau fi luate în considerație.

Şi mai intervenea ceva şi mai greu de depăşit pentru Dinu. El simțea nu numai acele îngrădiri forțate, ci şi inevitabilitatea unui conflict de loialități în sufletele acelor tineri cu care se legase prin sentimente şi amintiri reciproce. El avea motive să creadă că ei țin încă la el, şi mulți dintre ei poate că nu vor uita atât de repede. Dar viața şi dorința de dezvoltare proprie a unui tânăr îşi are legile ei. Mersul acestor băieți era spre înainte şi, în timp ce el, prin constrângerile de ordin politic, nu le mai putea oferi nimic, partidul căuta să-i câştige şi să schimbe fața lumii, aparent împreună cu ei, chiar dacă sub ordine pe care şi

şefii şi instructorii locali le primeau de la un guvern condus de fapt de la Moscova şi „inginerii de suflete“ de acolo.

Răstimpul de relativă libertate, de care avuseseră parte aceşti tineri, fusese scurt, şi ei se arătaseră dornici de cultură, de cunoaştere, de dezvoltare individuală şi independenţă locală şi naţională. Ei vroiau să afle multe de la oraş şi mesagerii lui, dar nu încetaseră să iubească şi tradiţiile vii ale satului, căutau dreptatea, dar îndrăgeau şi libertatea. Acum fuseseră împinşi într-o situaţie în care abia dacă le mai rămânea de ales. În fiecare dintre ei trăia şi se dezvoltase o dorinţă de autoafirmare, de lărgire a orizontului, de realizare socială, materială, profesională, în sat, la oraş sau între sat şi oraş. De acum înainte, toate acestea nu mai aveau şanse de îndeplinire fără o colaborare cu puterea, fără folosirea posibilităţilor asupra cărora ea avea monopolul ofertei, cu condiţia adaptării la sistem şi a supunerii la comandamentele lui politice. La aceasta se adăuga faptul că se crease posibilitatea unor ascensiuni rapide pe noua scară socială. La capătul celălalt al acestui arc, prin care se voia instituirea unei noi istorii, se afla Dinu şi alţii ca el, care se angajaseră şi ei pentru o lume mai bună, ilustraseră prin fapte opţiuni reale şi care nu jertfeau libertatea, luptaseră contra valului de aservire, dar acum nu mai puteau oferi decât ceva care era pentru ei înşişi, ca şi pe plan superior, foarte important, dar fără şanse în domeniul avansării sociale şi profesionale – rezistenţa până la capăt împotriva dictaturii şi dominaţiei străine.

Era ceva la care Dinu şi mulţi alţii nu ar fi putut renunţa, decât negându-se pe sine, dar care pentru aceşti tineri săteni de condiţie modestă ar fi însemnat starea pe loc, fără speranţe şi obiective normal realizabile. Dinu anticipa deja această ruptură, nu personal afectivă, ci de destin colectiv, între el şi tinerii cu care se însoţise şi încercase să-i călăuzească, primind din partea lor simpatie, adeziune, devotament. Dar acum nici el nu mai avea cum să îndeplinească acel rol şi nici ei nu puteau continua drumul lor fără a renunţa la propriul lor rol şi interesul lor legitim într-o societate pe care nu o instauraseră ei, dar în care urmau să trăiască şi să muncească, să-şi câştige existenţa

şi poate şi un loc mai bun sub soare. Preţul pe care urmau să-l plătească nu era mic. Nu-i fusese deloc uşor lui Dinu, invitat la o serbare dată la şcoala primară, să-i vadă pe unii dintre acei băieţi, care cândva lipiseră fotografia lui Maniu pe garduri, strigând, probabil la comanda unui agitator: *„Stalin şi poporul rus libertate ne-au adus!"* sau *„Ana, Luca şi cu Dej au băgat spaima în burgheji!"*. O făceau cu un fel de dezinvoltură de dresaj, dar mai mult ca sigur ca o „strigătură" de circumstanţă. Şi totuşi nu era mult de când ei combătuseră aceste lozinci...

Pe de altă parte, erau printre băieţii cu care conlucrase Dinu cel puţin doi care şi-ar fi dorit cariera militară şi se potriveau pentru ea. Unul dintre ei, Victor, chiar fusese spre sfârşitul războiului într-o şcoală de unde putea ieşi gradat sau subofiţer. Şcoala se desfiinţase atunci, şi Victor se apropiase de Dinu şi-l însoţise în campania electorală. Celălalt era din partea dinspre Gorj a comunei, un băiat frumos, care învăţase croitoria, era curajos şi mândru. Şi el făcuse parte din micul cerc de cultură şi literatură organizat, la cererea lor, de Dinu. Amândoi au devenit ulterior ofiţeri în armată. Desigur că s-au adaptat la noile cerinţe, dar, aşa cum îi cunoştea Dinu, era sigur că drumul lor, încununat de succes – căci erau doi tineri înzestraţi – în armată (nu în Securitate) nu i-a putut înstrăina nici de locul natal, nici cel puţin de o parte din ceea ce învăţaseră acolo, inclusiv înainte de preluarea puterii de către comunişti.

„Dându-mi seama că vremea mea, ca adept al luptei deschise, a trecut şi că eu însumi trebuie să nu le îngreunez pasul acestor prieteni ai mei mai tineri, acum, când drumul nostru nu mai putea fi acelaşi, ţineam seama şi de faptul că acea atitudine fundamentală, care era rezistenţa anticomunistă şi care nu trebuia să înceteze cu nici un preţ, cerea nu numai sacrificii, ci şi o anumită înţelegere a locului omului în istorie şi o viziune a lumii care nu putea dispărea, dar care putea trece prin diferite metamorfoze şi stadii de maturizare. Nu era uşor de depăşit nici despărţirea de tineri, determinată de circumstanţe istorice grele, nici părerea de rău că ei vor fi expuşi pericolelor unor modelări ideologice pe care cu puţin timp înainte le

respinseseră în mod spontan. Sau chiar unei convertiri la marxism-leninism.

În zilele acelei dureroase răscruci, marea mea speranță consolatoare era că, dincolo de toate concesiile, tinerii aceştia nu vor putea deveni simpli robi ai ideologiei, pentru că purtau în ei ceva din zestrea spirituală a satului de dinainte de comunişti şi că, indiferent de ce putuse face până atunci învățătorul din sat pentru omul de mai târziu – şi făcuse mult –, exista mai departe Biserica, indiferent de greutățile ei, şi mai ales creştinismul românesc, neostentativ, dar tocmai de aceea pătruns în cele mai felurite forme şi greu de dezrădăcinat din inimile şi modul de a reacționa al oamenilor, cu sau fără stat comunist. Dar speranța stătea în cumpănă cu regretul pentru tot ce începea să vină".

Nu l-a putut lăsa rece nici faptul că unul dintre oamenii destoinici şi curajoşi, părinte de familie, dar care colinda cu taraful de lăutari pe la nunți şi petreceri, țambalagiu talentat şi cântăreț cu voce adâncă, Costică Vlăduțu, reacționar pe față şi despre care Dinu avea motive să creadă că „votase cu chibritul", adică dăduse foc clăii de fân a unui comunist abuziv, după falsificarea alegerilor din 1946, se dăduse şi el pe brazdă şi devenise preşedinte al „Frontului Plugarilor", care, până să confişte fostul dormitor al bunicii lui Dinu, îşi ținea şedințele în ceea ce fusese mai demult „salonul de dans" al cârciumii unui fin al familiei lui Dinu, care, bineînțeles, nu era încântat de noii lui oaspeți cu sila.

A trecut un timp până când s-au întâlnit pe şosea, Costică Vlăduțu salutându-l respectuos de departe. A dat mâna cu el, şi acesta i-a strâns-o cu putere spunându-i că se bucură că îl vede după atâta vreme. Dinu şi-a adus aminte că în „salonul de dans", unde acum Frontul Plugarilor îşi ținea şedințele, după ce demult încetase de a mai adăposti hora, cârciumarul pusese pe perete un goblen mai mare reprezentându-l pe Iisus Hristos şi a profitat de această reîntâlnire cu vechiul lăutar şi nou preşedinte al Frontului Plugarilor ca să-l întrebe :

„Costică, pe peretele cel mare al sălii de la cârciuma lui finu Tinu era un covoraş frumos. Acum ce s-a întâmplat cu acel covoraş, după ce ați luat voi în primire sala?"

„E tot acolo. Dacă vreți, mergem amândoi să vi-l arăt. Nu se clinteşte de acolo".

„Mă bucur că-mi spui lucrul ăsta, Costică".

„Domnu' Dinu, pe covor e Hristos, şi Hristos e al nostru. Ce ne-am face noi fără El?"

„Văd că ai rămas cam acelaşi".

„Domnu' Dinu, fără Dumnezeu nu suntem nimic".

Cercul relațiilor cotidiene ale lui Dinu se îngustase. Nu că atitudinea satului față de el s-ar fi schimbat, dar afla la tot pasul despre îngrijorările produse de consolidarea puterii celor care înainte de falsificarea alegerilor din noiembrie 1946 nu ar fi crezut nici ei că vor ajunge să le poruncească celor care nu îi voiseră şi care îşi avuseseră din vremuri îndelungate alte credințe şi alte ierarhii de oameni şi valori. Dinu îşi avea drumul lui irevocabil, simțindu-se ca un ostaş al unei armate secrete, care, chiar dacă nu poate întrevedea victoria, trebuie să apere, cu toate mijloacele, fundamentele amenințate, identitatea şi ceea ce pentru el însemna o onoare esențială a României. Această luptă stătea mai presus de circumstanțe, ceea ce nu însemna că sensibilitatea lui nu înregistra creşterea îngrijorării, scăderea speranței, povara unor griji de tip nou a multor oameni din Alunu. Câteodată avea senzația că satul îşi frânează elanul, că se pregătea pentru o hibernare lungă.

Se pierduse ceva din spontaneitatea cuvântului şi seninătatea zâmbetului. Se țesea o conspirație a tăcerii învârstată cu simulări şi chiar prefăcătorii inedite. Dar Dinu nu se putea plânge că ar fi întâmpinat adversități sau nesinceritați. Față de el, oamenii continuau să fie binevoitori şi sinceri, dar parcă subînțelegând discret un început de resemnare. Desigur că erau şi voci de protest şi de speranță, nu lipseau nici optimiştii, care vedeau pe aproape contralovitura Occidentului. Dar, oricum, sătenii deveniseră mai prudenți, iar comuniştii tot mai siguri de ei.

Petre Cotoşman nu mai aşteaptă

În mijlocul acestei foarte relative acalmii, cu tonalități depresive, a izbucnit gestul de împotrivire spectaculară a lui Petre Cotoşman. La început, au fost nişte ciocniri verbale vehemente cu autoritățile locale, a căror recentă ascensiune nu-l intimida deloc pe Petre Cotoşman. Pasul următor a fost hotărârea lui de a lua, de unul singur, drumul codrului. Nu era vorba de acea eventuală retragere comună în pădure, în cazul unei situații speciale şi, oricum, în cadrul mai larg al rezistenței organizate şi comandate la momentul potrivit, despre care Petre Cotoşman, Dinu şi Radu discutaseră, serios, dar doar cu caracter exploratoriu.

Petre Cotoşman se hotărâse să părăsească o „normalitate" cu care nu se mai putea împăca, să-şi ia pistolul-mitralieră şi să ducă o existență ascunsă, dar mobilă, adăpostindu-se, după nevoie, prin colinele împădurite sau prin fânăriile sau casele unor oameni de încredere, însă agitând cu vorba, prin scrisori de amenințare adresate autorităților sau chiar mici manifeste anticomuniste, ducându-şi deci războiul lui personal din acel colț de lume care îi era atât de bine cunoscut, încât le scăpa mereu printre degete securiştilor.

Acțiunea de polemică şi lămurire politică generală se împletea cu reacții la nedreptățile sau spolierile comise împotriva lui personal. De pildă, fiind tot timpul bine informat de ce se întâmpla la el acasă, atunci când a aflat că cei de la primăria din Alimpeşti i-au confiscat calul, le-a scris imediat că, dacă soția lui nu va avea imediat înapoi calul, îşi vor primi pedeapsa necruțătoare: „În curând veți fi spânzurați de pomul cel mai înalt". Bineînțeles că şi în această scrisoare determinată de un act abuziv la adresa familiei lui accentul era pus pe caracterul samavolnic în sine al comunismului, pe nelegitimitatea totală a noii conduceri.

Când circula dincolo de liziera pădurilor sau, de pildă, spre Târgu Jiu, Petre Cotoşman ştia să se transforme din mândrul haiduc al dreptății într-o apariție ştearsă, neîndemânatică, neştiutoare. Aşa s-a făcut că odată a călătorit

în autobuzul de la Târgu Jiu la Alimpeşti printr-o întreagă echipă de securişti şi miliţieni, trimisă să-l caute pe el. Şedea lângă un plutonier de Miliţie, care-i vorbea despre „duşmanul poporului Cotoşman", nevisând că ţăranul ponosit la înfăţişare şi greoi la vorbă, cu care se întreţinea, era cel în căutarea căruia porniseră spre Alimpeşti. Petre Cotoşman i-a povestit lui Dinu nu numai întâmplarea soldată cu eşecul urmăritorilor, care au bântuit în zadar împrejurimile Alimpeştilor, ci şi cum s-a grăbit să scrie o scrisoare primăriei, în care le povestea securiştilor că au călătorit împreună şi neuitând să le spună şi că nu e departe ziua când îşi vor primi pedeapsa.

Petre Cotoşman mai dispăruse odată, cu vreo doi ani în urmă de acasă, numai el şi calul, dar fără să treacă la acte de genul acesta. Atunci, cineva îi adusese de la el un bilețel vărului lui Dinu, din Roşia de Amaradia, în care îl ţinea la curent, explicând că a vrut să se facă negăsibil pentru autorităţi şi liber pentru acţiune, întrucât avea informaţii că în curând (dădea şi o dată semnificativă) se va produce mult aşteptata lovitură a americanilor împotriva comunismului: „Avem să avem mari evenimente, domnule Costică", îşi încheia Petre Cotoşman mesajul. Dar nici „evenimentele" nu se produseseră, nici peregrinarea misterioasă a lui Cotoşman nu fusese însoţită de fapte sau gesturi spectaculoase, rămânând un episod necunoscut din existenţa niciodată monotonă a acestui ţăran neamator de viaţă sedentară.

Comună celor două evadări ale lui Petre Cotoşman din ocolurile vieţii gospodăreşti şi săteşti le era visul unei ciocniri eliberatoare venind dinspre Occident. Cotoşman avea relaţii cu câţiva intelectuali din regiune, în special de la Târgu Jiu, adversari înfocaţi ai comunismului. Aceştia ascultau emisiuni occidentale de radio, se încurajau reciproc şi nutreau speranţa inevitabilităţii unui conflict între americani şi ruşi. „E greu de spus exact cât de mare era rolul jucat de propriul lor mod de a interpreta sau transmite mai departe ce spuneau acele posturi de radio, în zorii Războiului Rece, dar mulţi găseau aici o sursă de speranţă într-o confruntare decisivă între comunism şi lumea liberă. Desigur că intervenea un anumit optimism, care

la unii este dat organic sau sufletesc, la alții un fel de autosugestie pozitivă, dar toți trebuiau să-și găsească cumva – singuri sau cu ajutorul altora – mijloace interioare de imunitate împotriva disperării care îi păştea. Eu însumi, în calitate de ascultător fidel de radio, fusesem prea des martorul modului în care se alăturau conținutului real al emisiunilor occidentale nuanțe sau chiar afirmații care depăşeau sensul respectiv, adăugând semnificații cvasiultimative, enunțând promisiuni neechivoce, într-un cuvânt, deformând în mod reflex şi în direcția năzuințelor şi dorințelor fierbinți mesajul acelor emisiuni. Dar nu e mai puțin adevărat că ele, prin însăşi existența lor, implicau o chemare la rezistență şi că adeseori înseşi formulările favorizau speranțe care s-au dovedit necorespunzătoare atitudinii fundamentale şi acțiunilor concrete ale marilor puteri occidentale.

Reprezentările determinante, speranțele, motorul afectiv şi comportamental al lui Petre Cotoşman îşi trăgeau o parte din combustibil din acele emisiuni occidentale. Inspirațiile originare ale lui şi ale altora erau desigur anterioare acestora, istorice, morale, spirituale, religioase – pur şi simplu umane – dar la certitudinile acestea autentice s-au adăugat din când în când şi unele fabricate în scopul câştigării Războiului Rece, în expectativele spontane s-au mai amestecat şi unele poate necesare în marea confruntare de atunci, dar false şi de atâtea ori fatale. Şi nu e vorba numai de emisiunile de radio, care, treptat, au devenit mai prudente şi mai reținute, ci de întreaga atitudine a principalelor guverne occidentale care protestau, dar acceptau în fond statu-quo-ul stăpânirii lui Stalin asupra răsăritului Europei, inclusiv asupra Poloniei, pentru care Anglia şi Franța declaraseră nu demult război Germaniei invadatoare (care, la rândul ei, împărțise Polonia cu Rusia). Românii, care mai mult ca sigur că erau cei mai refractari la marxism-leninism dintre toate popoarele răsăritene, nu puteau concepe că ar putea fi despărțiți de Franța, Anglia şi America sau chiar întorşi împotriva acestora, dar comiteau eroarea de a-şi închipui că nici ceilalți, occidentalii, nu ar putea admite o despărțire sau o separare a lor de popoarele Europei răsăritene. Eroarea

existenței unei asemenea reciprocități de sentimente și de interese trecea la ora aceea de-a curmezișul întregii societăți românești. Despărțirea de asemenea iluzii (ai zice vitale) constituia un proces foarte greu și dureros. Dar, indiferent de această eroare de perspectivă, precum și de gradul de ignorare a răcelii de gheață și a egocentrismului «marii diplomații» și chiar dacă pentru mult timp zarurile istoriei fuseseră aruncate, noi nu puteam accepta, chiar cu prețul de a fi intrat în conflict cu un anumit realism politic, renunțarea la rezistența împotriva distrugerii propriei noastre identități, personale și istorice. Așa că, în ciuda tuturor dezamăgirilor, pe de o parte, și a unor acțiuni în contratimp, pe de altă parte, eu, prietenii mei și mulți alții, neputând accepta doctrina adaptării, care ni se părea că echivalează cu o autonegare și, ceea ce e mai grav, și cu o trădare a sensului, nu puteam trăi decât rezistând la comunism în același timp – în cele mai felurite moduri. Dar, mai ales după ce aderasem la o organizație de rezistență, devenisem din ce în ce mai preocupat și de corespondența dintre mijloace și scop, de o anumită conservare a forțelor în cadrul unei strategii pe termen mai lung.

Nu mă puteam opri de la a-l admira pe Petre Cotoșman în lupta lui singuratică și, de fapt, disperată, de avanpost, dar regretam că nu mă văzusem cu el în ultima vreme pentru a ne sfătui și poate pentru a readuce pe tapet obiectivele noastre de ansamblu în cadrul unei organizații ce vroia să fie de rezistență, nu numai locală, ci și națională".

Deocamdată, Petre Cotoșman reușise să tulbure liniștea și chiar siguranța de sine a autorităților și să încălzească imaginațiile oamenilor din acele coline submontane și, poate, chiar să arunce semințele unei noi legende. Căci nu era puțin lucru ca un gospodar răsărit și mândru, fost cândva primar și notar, să apuce calea codrului, luându-se la harță cu cei care se considerau definitiv instalați la putere.

Într-o zi, cineva l-a chemat pe Dinu să-i spună că la marginea pădurii care acoperea dealul din spatele conacului îl așteaptă Petre Cotoșman. S-a dus imediat și l-a găsit purtând pe umeri un suman peste care își atârnase pistolul-mitralieră.

Venise numai prin păduri şi procedase în aşa fel, încât să nu se afle de această întâlnire. Nici o clipă nu s-a discutat „oportunitatea“ acţiunii lui, ci mijloacele care-i stăteau la dispoziţie pentru a nu fi capturat. Căci, după cele întâmplate (şi Cotoşman i-a relatat pe scurt lui Dinu esenţialul), el nu se mai putea întoarce acasă. Momentul nu era uşor, căci Dinu nu-i putea da veşti încurajatoare „pe plan internaţional“, iar Petre Cotoşman, în ciuda radicalismului drumului pe care îl apucase, era prea inteligent ca să nu-şi dea seama că va fi o poveste de singurătate lungă şi grea. Dinu i-a indicat cine ar putea fi omul de legătură dintre ei, au evocat din nou tentativa de a găsi o legătură cu partizanii din munţi şi i-a dat adresa de la Craiova a lui Radu Corbea pentru cazul că Dinu însuşi ar fi obligat să părăsească în grabă Alunu.

Petre Cotoşman îşi dădea seama că Dinu este din ce în ce mai expus, iar revederea era evident că şi-o dorise din motive, în primul rând, sentimentale. Nu era deloc timorat, poate doar puţin mai încordat decât de obicei, dar şi hotărât să-şi continue răfuiala pe cont propriu cu noua stăpânire.

Despărţire silită

Nu a trecut mult până când unda micului, dar aprigului seism securist, iscat de isprăvile lui Petre Cotoşman, l-a atins şi pe Dinu.

Într-o zi, aflându-se în chioşcul de la colţul conacului, de unde se deschidea o largă perspectivă, atât asupra văii Oltetului, cu şoseaua care o însoţea, cât şi asupra drumului care se desprindea, în deal, spre mica primărie, clădită cândva pe pământul propriu de bunicul lui, Dinu a observat, întâmplător, o şaretă cu un cal frumos, ocupată de doi bărbaţi în port gorjenesc, care a urcat şi s-a oprit în faţa intrării în curtea primăriei, care nu se putea vedea, fiind acoperită de bătrânul pomet de pruni. Şareta, calul, oamenii îi erau necunoscuţi lui Dinu, care a mai înregistrat şi faptul că acest mic echipaj venea nu dinspre Vâlcea, ci dinspre Gorj. Ceea ce, în condiţiile date,

a însemnat un mic semnal de alarmă, dar nu mai mult decât atât, aşa că Dinu şi-a văzut de ale lui. Abia după vreo două ore a urcat aleea conacului vechiul secretar al primăriei, devenit şi el un om al noii stăpâniri, care l-a salutat respectuos pe Dinu, dar l-a întrebat, fără explicaţii, dacă a părăsit Alunu în ultimele două luni. I s-a răspuns că „nu", ceea ce era adevărat şi cunoscut şi funcţionarului respectiv, întrucât primăria era aproape de conac, şi el îl putuse vedea aproape zilnic pe Dinu. La care se adăuga şi faptul că tocmai în acea perioadă avusese loc un meci de fotbal între echipa din Alunu şi cea din Colteşti, cu participarea lui Dinu. Secretarul primăriei a primit răspunsul lui Dinu ca o confirmare a ceea ce probabil că deja le spusese şi el celor doi veniţi de la Gorj. Aceasta a fost impresia lui Dinu, ca şi aceea că secretarul era bucuros de confirmare, dar că a păstrat un laconism nenatural, chiar uşor enigmatic.

După plecarea lui, Dinu nu se îndoia că întrebarea venea de la noii sosiţi de la Gorj şi că aceştia erau securişti care fuseseră puşi în mişcare de cazul Petre Cotoşman şi legăturile lui cu el. Probabil că fuseseră la stâna din munte a lui Cotoşman şi aflaseră de vizita lui Dinu acolo. Pericolul poate că nu era de gradul 1, pentru că nu se recursese încă la interogarea directă a lui Dinu. Cât despre Petre Cotoşman, acesta nu fusese prins, dar zarva în jurul faptelor lui se amplificase. Deci, chiar dacă primejdia nu era iminentă, riscurile erau în creştere.

Lui Dinu i s-a părut că cel mai bun lucru ar fi să se îndepărteze de terenul acesta minat, sub pretextul plecării obişnuite la Bucureşti, unde îşi avea vechiul lui domiciliu de student. Dar să nu se ducă la Bucureşti, ci la Craiova, la Radu Corbea, şi abia mai târziu, dacă lucrurile se liniştesc şi nu au dimpotrivă urmări, să meargă în capitală. Oricum, câştiga timp şi, dispărând din câmpul vizual, putea spera ca Securitatea din Gorj să nu ia legătura cu cea de la Bucureşti, iar cea de la Vâlcea îl pierdea şi ea din raza ei. Toate aceste raţionamente (care erau, mai de grabă, expresia unui fel de instinct) erau valabile numai în măsura în care se acţiona repede. Or, tocmai aici intervenea greutatea, căci lui Dinu nu îi era chiar atât de

uşor să se despartă de mama lui, de Alunu, de prietenii şi oamenii lui de încredere. Căci, după cum arătau lucrurile, nu se putea şti dacă va mai fi o întoarcere.

Dinu a vorbit, în primul rând, cu Costică Drăgulescu şi Vasile Zguroiu, care nu erau deloc vizați în legătură cu Petre Cotoşman şi care au fost şi ei de părere că Dinu trebuie să plece neîntârziat. De altfel, şi Costică Drăgulescu trebuia să plece în Maramureş, mutat pentru că îi ajutase lui Dinu în alegeri. A luat legătura şi cu cei pe care, sub o formă nerigidă, dar certă, îi câştigase pentru organizația secretă la care aderase la Bucureşti, s-a îngrijit ca armele ascunse să fie bine conservate pe termen lung. Ideea oficială era că pleacă la Bucureşti. Numai mama lui şi Petre Cotoşman, prin omul de legătură, ştiau că destinația, pentru o perioadă de timp, va fi, de fapt, Craiova.

Un moment greu a fost când i-a explicat finului Gheorghe Drăgulescu, moşnean de viță veche şi devotat familiei şi mai ales lui Dinu, că va trebui să plece pe termen necunoscut. Gheorghe Drăgulescu era un om demn, dintr-o bucată, puțin greoi la vorbă şi fără fler pentru ițele încurcate şi din ce în ce mai perfide ale politicii. Comunismul era pentru el un fel de meteorit malefic, de care trebuia să te ții cât mai departe cu putință, până va trece ceasul cel rău. Neamul lui se bucura de o considerație naturală şi tradițională – şi aceasta plus ținuta lui de agricultor harnic, liniştit, cuviincios, dar nevorbăreț, parcă pusese deocamdată o pavăză între el şi noile autorități, care nu-l solicitau, dar nici nu încercau să-l hărțuiască. Ceea ce nu micşorase cu nimic în ochii lui nocivitatea lor. Dacă avea o problemă în această sau în altă privință, se sfătuia cu Dinu. Când acesta i-a arătat că trebuie să părăsească Alunu, Gheorghe Drăgulescu şi-a ieşit din stilul lui chibzuit şi lent.

„Şi pe noi cui ne laşi, naşu' Dinu?"

Iar Gheorghe Drăgulescu, pentru care satul era încă o lume în sine, un spațiu bine conturat, în care se întâlnea cerul cu pământul, încerca, în vorbe nemeşteşugite, dar smulse din miezul de credințe ale acelei comunități crescute de vremuri îndelungate, să îi schimbe lui Dinu acea decizie, să-l facă să nu treacă peste granița Alunului, unde două forțe antagoniste

începuseră să-şi încerce puterile, dar una avea toate însemnele, prerogativele şi terorile de partea ei, în vreme ce cealaltă nu avea decât calea dării înapoi. Însă şi darea înapoi îşi avea îndemânările, subterfugiile, dar şi cursele ei fatale, şi Gheorghe Drăgulescu îl vroia pe Dinu alături în această încercare de destin a satului lor. Cine ştie dacă prin el nu vor putea fi evitate nişte reuşite ale distrugerii şi destrămării! Şi tot prin el s-ar putea păstra mai bine încrederea într-o victorie finală?

„Avem nevoie de dumneavoastră", repeta Gheorghe Drăgulescu, pentru care anunțul plecării venea ca un trăznet.

„El nu cunoştea bine toată înmănuncherea de evenimente subsversive şi raționamente conspirative care duseseră la această hotărâre. Poate că, în felul lui, Gheorghe Drăgulescu avea dreptate. Căci el ştia, fără să aibă nevoie de reflecții, că «apa trece, pietrele rămân». Poate că ar fi trebuit, într-adevăr, să rămân, să fac corp comun cu Alunu până la capăt. Nu să mă scurg şi eu spre alte meleaguri, ca apa, în timp ce «pietrele rămân». Dar cataclismul social-istoric care începuse mă facea să cred în clipa aceea că s-ar putea ca nici «pietrele» să nu mai rămână dacă noi nu încingem o luptă mai mare sau dacă nu se întâmplă, pe un plan incert, dar care depăşea Alunu, ceva care să încetinească dacă nu chiar să pună capăt distrugerii temeliilor. Dar tot eu simțeam că, în ciuda tuturor argumentelor şi a altor îndatoriri ale mele, avea dreptate şi Gheorghe Drăgulescu. Şi îmi părea rău că nu îi spun «da».

A fost cea mai grea dintre despărțiri. L-am asigurat că voi reveni (ceea ce nu s-a mai întâmplat) şi i-am încredințat revolverul meu Parabellum şi un caiet de însemnări. «Am să le țin bine ascunse şi am să vi le dau înapoi cu mâna mea», mi-a spus cu ochii umeziți Gheorghe Drăgulescu. A doua zi, plecam spre Craiova. Speranța era că în felul acesta ieşeam din vârtejul născut de agitația şi amenințările anticomuniste proferate de Petre Cotoşman, iar, în cazul continuării atenției informative asupra mea, voi încurca deocamdată urmele. Neştiindu-se că m-am îndreptat spre Craiova, voi putea aştepta un timp acolo, pentru a vedea şi afla prin legăturile mele discrete, dar neîntrerupte, ce se întâmplă."

Doi prieteni şi doi cai

Şederea la Craiova s-a prelungit, căci Radu, bunul prieten al lui Dinu, care şi el avea o adresă şi buletin de populaţie de Bucureşti, pe care nu voia să le piardă, a insistat ca Dinu să facă un popas mai lung. Ceea ce a dus la o nouă aventură, de data aceasta nedatorată Securităţii, ci marii dragoste pentru cai a lui Radu.

El adusese, de la o moşioară a tatălui său din Gorj, doi cai, care, sub îngrădirile şi hărţuielile autorităţilor comuniste împotriva micii gospodării, nu mai putuseră fi întreţinuţi acolo. Dar nici la Craiova situaţia materială nu era mai roză. Radu reuşise să construiască din scânduri, în curtea din spatele casei, un mic grajd pentru cei doi cai, dar nu mai erau bani pentru furajul necesar. Atunci Radu, de altfel un tânăr distins şi mai atent decât Dinu la ţinuta şi eleganţa vestimentară, s-a hotărât să adopte activitatea de căruţaş particular, făcând, în primul rând, transporturi de lemne de foc de la depou la cumpărători particulari, iar cu banii obţinuţi să cumpere furaj pentru cei doi cai. La ţară nu vroia să-i trimită înapoi, sfaturile de a-i vinde le respingea. Radu îi iubea fără doar şi poate pe cei doi cai, chiar dacă nu erau de rasă, ci din specia căluţilor din zona de deal.

Tatăl lui, prietenii urmăreau cu mirare admirativă această pasiune care rezista la toate sfaturile înţelepte şi la neajunsurile existenţei de căruţaş. Că intra şi o nuanţă de frondă simultan anti-mic-burgheză şi anticomunistă în această ipostază de căruţaş a lui Radu, ar fi greu de negat, cu atât mai mult cu cât mai erau şi alţi câţiva membri ai bunei societăţi precomuniste printre cei care aleseseră această meserie, de pildă un fost preşedinte de Curte de Apel şi o nobilă poloneză (şi ea mare iubitoare de cai), dar aceştia cel puţin o făceau cu o tehnică, disciplină comercială şi câştiguri superioare, în timp ce Radu îşi alegea zilele de lucru şi clienţii după criterii foarte personale şi inedite, iar câştigul abia dacă acoperea preţul furajului cailor adoraţi.

Unul dintre primele rezultate ale excapadei cărăuşeşti a lui Radu Corbea a fost că şi Dinu Rogojeanu i s-a asociat,

lucrând întotdeauna împreună şi posedând amândoi „carnete de conducere hipo". Activitate întreruptă de câte un păhărel băut cu prietenii veniţi să-i vadă la câte o cârciumioară din apropierea depoului de lemne. Iar seara (între timp venise iarna), Radu juca bridge în salonul frumos mobilat, iar Dinu se întreţinea cu amicii invitaţi, despre toate cele din lume şi de dincolo de ea. De la Alunu nu venise nici o ştire alarmantă în ceea ce îl privea pe Dinu.

La Craiova, ca şi în restul ţării, comuniştii îşi întăreau puterea şi teroarea, dar în sânul societăţii legitimitatea continua să le fie contestată, ca şi victoria definitivă. Dincolo de adeziunea oportuniştilor şi intimidarea sau şantajul practicate din capitală până în ultimul sat, românii erau departe de a se fi împăcat cu ideea că vor rămâne definitiv sub dominaţie sovieto-comunistă. E adevărat că unul dintre temeiurile speranţelor lor, monopolul american al bombei atomice, în care văzuseră cel puţin o posibilitate de forţare a ruşilor să se întoarcă în frontierele lor şi să redea libertatea popoarelor subjugate, se pierduse între timp, căci Uniunea Sovietică realizase şi experimentase prima bombă atomică în august 1949, dar încrederea în superioritatea covârşitoare a puterii americane în raport cu Uniunea Sovietică nu dispăruse şi, o dată cu ea, nici aşteptarea unei ofensive politice sau chiar militare eliberatoare din partea Americii. Speranţa este greu, dacă nu chiar imposibil, de abandonat. Oricum, românii nu se acomodaseră, exista o amplă rezistenţă pasivă. La care se adăugau şi reţele de rezistenţă activă.

Poţi ajunge la prieteni, dar şi la canalul Dunăre-Marea Neagră

Despre Petre Cotoşman nu mai ştia nimic. Aceasta era încă o rană deschisă a memoriei lui Dinu. În perioada aceea, în cadrul acţiunilor de terorizare şi a înscenărilor judiciare de diferite grade, a fost arestat şi a primit o condamnare cu închisoare şi unchiul lui Dinu, Constantin Săndulescu, avocat la Râmnicu Vâlcea. Recursul s-a judecat la Curtea de Apel din

Craiova. Radu Corbea avea un prieten judecător şi, după ce au angajat un avocat foarte bun, plătit de câştigurile lor de cărăuşie, Dinu şi Radu au reuşit să obţină prin judecătorul respectiv o bunăvoinţă, cam riscantă, dar încă posibilă, a instanţei.

În ziua termenului decisiv, Dinu şi Radu s-au dus dis de dimineaţă la tribunal. Spre totala lor surprindere, l-au găsit aşezat pe o bancă în holul tribunalului pe un ţăran chipeş, dar retras şi tăcut, care nu era altul decât Petre Cotoşman. Aflase de procesul de la Craiova al unchiului lui Dinu şi, conform deprinderilor lui de franctiror, s-a gândit că cea mai bună posibilitate de a-l întâlni fără vâlvă pe Dinu ar fi să-l aştepte, neanunţat în nici un fel şi nebătător la ochi, la tribunalul unde se judeca procesul unchiului lui. Simplul fapt că din ascunzătorile lui din Gorj aflase de acest proces şi de data lui arăta că Petre Cotoşman îşi avea şi el reţeaua lui de informatori. Dar lucrul cel mai remarcabil era că îşi luase asupra lui acea călătorie lungă şi nelipsită de pericole numai ca să-i vadă scurt timp pe Dinu şi pe Radu. Căci mai mult nu s-ar fi putut realiza, având în vedere situaţia lui de „duşman al poporului".

Deja la Târgu Jiu avusese o aventură. Se afla în casa avocatului Slăvescu tocmai când doi securişti îmbrăcaţi în civil au venit să-l întrebe pe acesta dacă mai ştie ceva despre Cotoşman. S-a întâmplat că purta un braţ de lemne când el însuşi le-a deschis uşa, dar în faţa securiştilor nu se înfăţişa haiducul Cotoşman, ci un bătrân adus din spate, care i-a rugat să aştepte o clipă până duce lemnele în bucătărie. A pus lemnele în faţa bucătăriei, a urcat pe o scară în pod, pe urmă pe acoperiş, s-a lăsat pe un burlan în curte şi a dispărut. Şi în condiţiile clandestinităţii relaţiile lui Cotoşman erau numeroase şi variate. I-a putut deci aduce lui Dinu vestea că o rudă la care ţinea foarte mult, boier Milică, trăia ascuns la nişte oameni credincioşi care îi zidiseră în casa lor o cămăruţă secretă. Dinu s-a bucurat de această salvare cu ajutorul unor oameni curajoşi şi fideli, dar nu se putea sustrage tristeţii că nea Milică, acel om atât de deschis, dornic de viaţă în societate şi în aer liber, trebuia să trăiască într-o ascunzătoare zidită („unde cântă cucu-ntâi, la boier Milică-n vii").

La tribunal, exista un du-te-vino periculos pentru Petre Cotoşman, pe lângă faptul că Radu şi Dinu trebuiau să intre în sala de şedinţe unde se ţinea procesul unchiului lui Dinu. S-au înţeles cu Petre Cotoşman să-şi dea întâlnire peste câteva zile în Gorj, la casa construită de tatăl lui Radu, pentru proprietatea de pădure şi teren arabil care urma să fie abandonată din cauza campaniei „antichiarbureşti" a noii conduceri comuniste. Dar, deocamdată, casa mai era a lor, şi i-au explicat exact lui Petre Cotoşman cum putea ajunge acolo, într-o altă zonă a Gorjului, decât aceea unde îşi începuse el peripeţia. A fost o zi de două ori fericită: regăsirea cu „nea Petrică" şi faptul că au câştigat şi procesul unchiului lui Dinu, scăpându-l de închisoare, ceea ce – în ciuda dreptăţii flagrante a acestuia – nu s-ar fi putut obţine fără sforile trase de amicul lor, judecătorul.

Petre Cotoşman adoptase masca de negustor de vite, circulând pe jos sau cu autobuzul. Probabil că, îndemânatic cum era, chiar mai putea face câte o negustorie, din care să-şi mai acopere nevoile materiale de rătăcitor permanent, poate că, pe ascuns, îi mai parvenea câte ceva şi de la soţia lui, dar era limpede că numai robusteţea lui fizică şi sufletească îl ajutau să reziste la această îndelungată existenţă de fugar.

Aşa că zilele petrecute în trei, în casa aşezată la poalele dealului, cu odihnă şi hrană normală, nu puteau să-i prindă decât bine. Le-a povestit ceva din aventurile lui, dar preocuparea principală se îndrepta spre viitor şi anume nu numai în privinţa posibilităţilor de continuare a existenţei subterane a lui Petre Cotoşman, ci şi a mişcării de rezistenţă naţională, pe plan mai larg, şi în acea zonă oltenească în care, nu demult, câştigaseră nişte aderenţe secrete, contau pe posibile puncte de sprijin, pe nişte arme ascunse, puseseră unele repere pe termen lung, oricât de precare ar fi fost ele.

În domeniul acesta, Petre Cotoşman le-a adus o ştire dezamăgitoare. Un colonel ascuns la Alimpeşti, prin care ei credeau că ar putea găsi legătura cu partizanii, s-a dovedit, după ce Petre Cotoşman ajunsese la el pe filierele naturale ale anticomunismului local – neostentativ, dar de viaţă lungă – că, în fond, era vorba de un fost ofiţer, urmărit şi el, care reuşise să se ascundă ani de zile şi nimic mai mult.

„Petre Cotoşman era un bărbat în floarea vârstei, cu mult mai multă experienţă de viaţă decât aveam noi la vârsta de 24-25 de ani, dar avea o ingenuitate a trăirii în orizontul mitului nemuritor, cel al luptei dintre bine şi rău, cel al vitejiei care poate conjura supraviețuirea neamului şi cel al eliberării care aşteaptă clipa. Participa cu un amestec de poezie şi un prompt instinct al realului la o prelungire într-o lume profană şi încătuşată istoric a spiritului baladelor, care făcea parte integrantă din memoria fiinţei lui, încât cel mai bătrân dintre noi trei era cel mai aproape de o candoare imună la avertismentele îndoielii critice. Ceea ce îi dădea acestui ţăran – atât de înrădăcinat în realităţile pământului, ale muncii plugăreşti, ale întâlnirii cu moartea violentă în război, ale eroticii în câmpul căreia frumuseţea lui virilă îl privilegiase, ale politicii şi ale câştigării modeste, dar îndemânatice a banului – o înclinare de uşoară înstrăinare de prezent sau de mediul imediat pe care, la nevoie, îl stăpânea totuşi cu atâta iscusinţă. Lupul acesta, acum singuratic, care trecuse prin atâtea haite şi încercări şi care purta pretutindeni cu el o zestre atât de veche, dar care dovedea reacţii mereu incalculabile, era oare mai tânăr decât noi?“

Au fost zile fericite cele petrecute împreună, numai ei trei, în conacul singuratic, povestindu-şi şi discutând fără bariere de convenţii şi de timp, ca pe un ostrov al eternităţii, nu numai despre provocările situaţiei date, ci şi despre lucruri care nu stăteau sub semnul ei, unele fiind mai adânci, altele mai copilăreşti.

Luptătorul nestrunit Petre Cotoşman era un creştin autentic. Dinu îşi amintea cum mai demult îi mărturisise:

„Oamenii noştri se iau după unele întâmplări sau discuţii pe care le au cu preotul sau după unele slăbiciuni pe care i le-ar putea vedea în viaţa de toate zilele. Când îi aud vorbind aşa, mă mânii pe ei şi le spun:

«Bine, bre, oamenilor, dar voi nu l-aţi văzut pe popa al nostru în biserică în timpul slujbei sau al predicii cum îi străluceşte credinţa pe faţă, cu ce evlavie cântă şi spune rugăciunile, cât de viu şi de adânc ne tălmăceşte Evanghelia şi ne învaţă cum să-L urmărim pe Hristos? Nu aţi văzut lumina care se desprinde din fiinţa şi patrafirul lui? Unde vă este mintea de creştini?»“

Iar altădată percepuse în vorbele lui Petre Cotoşman o nostalgie a permanenţelor şi o capacitate de a spiritualiza storia cea împletită cu atâtea umbre şi impurităţi atunci când, vorbindu-i de un văr al lui, i-a spus:

„Domnule Dinu, ce vă comunic acum e numai pentru dumneavoastră. Eu mă sfiesc să-i spun dânsului chiar şi pe departe. Dar vărul dumneavoastră, care este un tânăr curajos şi nobil, în ultimul timp a alunecat în nişte relaţii şi întâmplări care nu sunt bune. Nimeni nu zice, şi eu aş fi ultimul, că omul să nu se îndrăgostească. Şi nici că dragostea nu trece peste deosebirea de rang şi bogăţie. Dar vărul dumneavoastră a cam luat-o la vale, prea s-a coborât până la o legătură cu o femeie care l-a tras în jos până la ciondăneală, dacă nu chiar la umbrânceală, cu un rival de neam prost. Mi-e ruşine mie de această coborâre. Mi-aduc aminte că eram copil, mă jucam în ţărână pe şosea şi cum îl priveam pe tatăl dânsului, boierul de la Roşia, trecând cu o trăsură cu patru cai. Cu ochii mei de atunci parcă aş fi văzut pe împăratul din basme. Trăsura parcă ar fi fost din aur şi boierul luminos, trecând prin faţa mea ca în zbor, venind din altă lume. Timpurile s-au schimbat, dar nu e mult de atunci, boierul a fost un om bun şi drept, iar fiul lui, chiar şi în vremurile acestea nenorocite, nu ar trebui să uite cumva sau să-i facă pe ceilalţi să uite acea cinste şi mărire, de care oamenii au nevoie în inima lor nestricată de comunism".

Convorbirile dintre cei trei nu cunoşteau graniţe dintre zi şi noapte, nu ignorau cenuşa înfrângerilor, dar ei ciocneau paharele cu vin roşu pentru bucuria regăsirii şi confruntarea pentru care se legaseră, necondiţionat şi fără termen. Dimineaţa despărţirii a fost ceţoasă.

Nu a trecut mult, şi Securitatea a avut succes în vânătoarea după lupul singuratic, iar Petre Cotoşman a trebuit să treacă prin furcile caudine ale anchetei de la Târgu Jiu şi să ajungă la „Canal".

Din ascunzătoarea lui de la Bucureşti, Dinu a putut afla mai târziu că unchiul lui, avocatul Nicolae Săndulescu, de la Vâlcea, ajuns şi el în detenţie la „Canal", s-a întâlnit acolo cu haiducul modern căzut în mâinile duşmanilor. Cum l-a văzut,

Petre Cotoşman a făcut tot posibilul şi a reuşit să fie repartizat în acelaşi dormitor cu unchiul lui Dinu. Ziua se oferea mereu să-l ajute să îndeplinească greaua normă de muncă forţată. Seara vorbeau despre Dinu şi peripeţiile lui Petre Cotoşman. La Securitatea din Târgu Jiu l-au bătut crunt, întrebându-l mereu despre legătura lui cu Dinu şi ce căutaseră la stâna din munte. După ce îl băteau, îl legau la mâini, la picioare şi peste gură şi-l ascundeau după o perdea în timp ce îl interogau pe avocatul Slăvescu, ca să-l demoralizeze şi să-l întrebe după aceea pe marginea interogatoriului lui Slăvescu, fără a-l pune faţă în faţă cu el.

Bătaia a fost degeaba, căci Petre Cotoşman a descris excursia în munte şi discuţia împreună cu Dinu şi Radu exact conform scenariului de circumstanţă pe care îl stabiliseră. Şi nici pe ceilalţi acest gorjean cu sămânţă rapsodică nu i-a trădat niciodată. Dar, în momentul când Dinu şi Radu s-au întors la Craiova, toate acestea aparţineau tainelor viitorului.

Un plutonier de Miliţie crede că a prins peştele cel mare

Abia reveniţi în capitala Olteniei, cei doi s-au văzut confruntaţi cu o nouă problemă. Conform dispoziţiilor date pe toată ţara, expira valabilitatea buletinelor de populaţie. Era o măsură care îi privea pe toţi, dar la Dinu şi Radu se adăuga, pe lângă celelalte circumstanţe nemărturisibile, faptul că ei aveau buletine de populaţie de Bucureşti. O prezentare pentru preschimbarea sau prelungirea vizei la Craiova însemna pierderea dreptului legal la domiciliul din Bucureşti. Dinu era de părere să plece amândoi la Bucureşti ca să nu piardă termenul şi apartenenţa la serviciul de evidenţă a populaţiei de acolo. Radu nu vroia însă să-şi lase tatăl să se confrunte singur cu hărţuielile legate în primul rând de casa şi pământul de la ţară şi nici să abandoneze căluţii. Dinu înţelegea foarte bine motivele lui Radu, dar trăia şi dilema, valabilă pentru amândoi, a pierderii domiciliului legal din Bucureşti. Nici să-l lase singur pe Radu

nu-i venea, aşa că a tot amânat hotărârea până când s-a ajuns la termenul fatal. Şi atunci s-a decis, nu fără îndoială în suflet, să se prezinte şi el împreună cu ceilalţi la Craiova pentru prelungirea buletinului. Şi, pe urmă, o vedea!...

Aşa că a venit şi dimineaţa în care a intrat în localul central al Miliţiei (de când cu instalarea comuniştilor, orice asemenea pas în interiorul unor autorităţi de genul acesta începuse să echivaleze pentru el cu o incursiune într-un teritoriu străin), ca să prezinte actele necesare pentru formalitatea obligatorie.

Era o încăpere mai mare, cu mai multe mese de lucru. La fiecare şedea un plutonier de Miliţie şi, când îţi venea rândul, te aşezai în faţa lui, îi prezentai buletinul de populaţie, actele respective, se completa un formular. Dinu i-a spus plutonierului, înmânându-i buletinul de Bucureşti, că stă acum în Craiova, pe strada Principele Nicolae nr. 7, la prietenul Radu Corbea, şi că vrea să-şi facă prelungirea pe adresa respectivă. Plutonierul era un om tânăr, cu o înfăţişase elegantă, o faţă amabilă şi zâmbitoare şi comportare politicoasă. Ce l-a surprins pe Dinu a fost că, din momentul în care a pronunţat adresa la care stătea, zâmbetul s-a adâncit, devenind parcă parecum intim şi, cu o privire uşor mirată, dar şi pătrunzătoare, Dinu a interpretat privirile invitând la comunicare reciprocă şi onul prevenitor al plutonierului ca o disponibilitate la nţelegere, poate chiar un semnal de solidaritate emis de ânărul plutonier de Miliţie, cu exprimare corectă şi cultivată, ătre tânărul student cu ocupaţie de căruţaş. Se putea şi ca lutonierul să fi cunoscut cumva familia Corbea, unde Dinu îşi nunţa domiciliul. Poate că şi numele Dinu Rogojeanu îi era unoscut, căci Dinu făcuse liceul la Craiova, era de fapt şi el un craiovean". Pornind de la asemenea premise, relaţia care se tabilise spontan cu plutonierul de Miliţie părea că avea o uanţă mai mult decât pur birocratică. Dinu dăduse peste o unăvoinţă deosebită, ceea ce l-a bucurat, înlăturându-i ihibiţiile cu care intrase în localul Miliţiei. Plutonierul nu vea nici o obiecţie la înregistrarea lui Dinu la Craiova, îl ntreba despre atmosfera de la Facultatea de Drept din

Bucureşti, cum găseşte Craiova, nu făcea nici o remarcă indiscretă asupra calității lui de căruțaş. Într-un cuvânt, se părea că dăduse peste un om mai subțire şi care nu rezolva problemele în spiritul luptei de clasă, ci expeditiv şi binevoitor în acelaşi timp.

Dar, în mijlocul acestei proceduri – îndeplinită cu tact şi solicitudine –, plutonierul s-a oprit brusc, l-a privit, tot cald, dar sfredelitor, şi l-a întrebat:

„Îl cunoaşteți pe Mihăilescu?"

„Numele acesta nu îmi spune nimic", a replicat Dinu.

„Gândiți-vă bine. Sunteți sigur?"

Dintr-o dată, întreaga comportare de până atunci a prietenosului plutonier de Miliție i-a apărut lui Dinu sub o altă lumină. Şi-a dat seama că bunăvoința arătată inițial nu izvorâse dintr-o simpatie spontană sau din interes uman, ci din unul profesional şi comandat. Se apropia scurta pauză de prânz, plutonierul era mai departe politicos, dar devenise misterios şi impresia că avea să rezolve totul repede se spulberase.

S-au despărțit pentru o jumătate de oră. Între timp, Dinu ajunsese la concluzia că plutonierul îl luase sau îl bănuia drept o anumită persoană suspectă, eventual drept acel Mihăilescu, despre care se presupunea că încerca să-şi aranjeze buletinul sub un nume fals. Probabil că erau la pândă în ceea ce-l privea pe acel Mihăilescu, şi plutonierul crezuse că a prins peştele cel mare.

În curte s-a întâlnit cu Radu şi i-a spus de neaşteptata întorsătură. A apărut şi un fost coleg de liceu al lor, Crusti Constantin, care, neputând să-şi continue studiile din cauză de boală, intrase în Miliție. Au schimbat glume colegiale, s-au tachinat reciproc, ei pe seama uniformei lui de Miliție, el spunându-le „Ce căutați voi, reacționarilor, mascați în căruțaşi?", Radu l-a mângâiat cu biciul peste vestonul impecabil, Crusti Constantin le-a spus că el nu lucrează în probleme de evidență a populației, ci în chestiuni administrative, căci, altfel, le-ar fi ajutat să-şi termine mai repede formalitățile, şi s-au despărțit tot atât de buni prieteni ca şi pe timpul liceului.

Pe urmă, Dinu, care văzuse că treaba lui la Miliție se cam împotmolise, a dat fuga până la Asociația Căruțașilor, ca să-și pună viza pe ultimul trimestru, spre confirmarea valabilității. Ca domnul plutonier să primească toate actele în perfecta regulă. Ieșind pe poarta Miliției, a remarcat un bărbat înalt și cu șapcă, pe care mai târziu l-a văzut și pe stradă și, mai apoi, când revenise, când a intrat și el o dată cu Dinu în localul Miliției. Reluând discuția cu plutonierul, a constatat că acesta nu mai mergea spre o soluție pozitivă. I-a și spus că nu putea rezolva problema. „Așa sunt ordinele". Atunci Dinu i-a cerut să-i dea posibilitatea să vorbească personal cu comandantul. Plutonierul a urcat la etaj, s-a întors după un timp și l-a rugat pe Dinu să-l urmeze. Au intrat într-un birou. Comandantul era în picioare, a întrerupt o convorbire și l-a privit întrebător, din „înălțimea uniformei" și corpolenței lui.

„Domnule comandant", i s-a adresat Dinu, „mi s-a respins o formalitate legală, cu toate că am prezentat actele în regulă. Mi-am dat seama de motive. Primul este acela că mă luați drept cineva care nu sunt. Un anume Mihăilescu sau așa ceva. Însă vă stă la dispoziție o verificare certă și imediată. Am întâlnit întâmplător în curte pe fostul meu coleg de liceu, Crusti Constantin, care poartă uniformă și lucrează la dumneavoastră. Amândoi am fost elevi la Colegiul Carol, de care ne desparte numai un gard. Cred că biroul lui este pe același etaj și, dacă îl întrebați, el vă va confirma că eu nu sunt Mihailescu, ci Rogojeanu".

Comandantul nu a părut a fi impresionat de această posibilitate de clarificare atât de simplă și de evidentă. Și a tăcut. Atunci Dinu a întrerupt tăcerea care părea anormală:

„Dacă știți cumva deja adevărul, atunci nu mai rămâne decât o altă explicație: faptul că nu vi se pare natural ca un intelectual să fie căruțaș. Aceasta ar însemna că împărtășiți o prejudecată, oficial combătută, cea împotriva muncii cu brațele. Nu cred că o asemenea prejudecată poate fi aplicată pentru a mi se respinge cererea".

Comandantul nu dădea nici un semn că ar fi receptiv la argumente. A mormăit ceva despre competența plutonierului

de a examina actele şi a aprecia soluția. Această afirmație plus tăcerea care a urmat echivalau cu o încheiere a scurtei audiențe acordate din picioare. Aşa că Dinu s-a îndreptat spre uşă. În clipa aceea a văzut cu coada ochiului cum comandantul i-a făcut semn plutonierului, cu capul, să nu-i prelungească buletinul. Cu aceasta, tentativa soluției craiovene era lichidată pentru Dinu.

Dinu a aflat că vlăjganul cu şapcă dăduse o fugă în timpul dimineții şi pe la casa Corbea, unde se interesase de Rogojeanu. Puțin mai târziu, tatălui lui Radu i s-a spus că în casa vecină, la numărul 5, locuise într-adevăr un oarecare Mihăilescu, care dispăruse cam cu un an în urmă. Familia Corbea nu ştiuse nimic despre omul acesta, despre fuga şi căutarea lui de către Securitate de care se izbise pe neaşteptate Dinu când s-a prezentat pentru Buletin de populație. La ora aceea, dispariția cuiva nu era un lucru neobişnuit, iar oamenii deveniseră mai prudenți cu spusele sau întrebările. Dinu avusese ghinion, dar nici măcar aceasta nu se putea spune cu siguranță, căci prin acel refuz al Miliției de acolo era constrâns să nu mai amâne plecarea la Bucureşti. Or, interesul lui, inclusiv pe linie subversivă, era să nu-şi piardă buletinul de Bucureşti.

„În această îmbinare de libertate şi destin, care ține de misterul divin al existenței noastre, zarurile fuseseră aruncate, chiar dacă demersul meu din Craiova semănase a încercare de amânare sau mică deviere a lor. Craiova fusese un refugiu, un adăpost oferit cu generozitate, şi o fâşie de lumină în mijlocul unei lumi din ce în ce mai primejduite şi oprimate. Partidele istorice fuseseră desființate, Maniu, Mihalache, Brătianu luaseră împreună cu mulți alții drumul închisorilor. Regele fusese izgonit, istoria răstălmăcită, cultura desfigurată, Securitatea urmărea, aresta, schingiuia. Atât conducerea ei, cât şi cea a Miliției erau împănate cu «consilieri sovietici», care erau, de fapt, brațul prelungit al Moscovei, pretutindeni prezent, căci «consilierii» aceştia controlau şi ministerele cheie. Rezistența se izbea nu numai de maşinăria infernală a terorii, ci şi de pasivitatea acelor forțe ale libertății din Occident, în care se tot sperase. Şi totuşi nici eu, nici prietenii

mei şi nici atâţia cunoscuţi sau necunoscuţi nici nu ne gândeam că am putea să ne acomodăm cu această situaţie. Iar această stare sufletească se împletea cu nerăbdarea de a acţiona cumva împotriva sistemului totalitar şi antinaţional".

Dinu a trebuit să se despartă de tot ce începuse din nou să-l lege de Craiova. A pornit spre Bucureşti cu gândul de a-şi salva nu numai propriul buletin de evidenţă a populaţiei, ci şi pe cel al lui Radu, pe care urma să-l cheme la telefon imediat ce va fi reuşit să pună la cale, în ciuda întârzierii, o soluţie şi pentru el.

Doctorul Avramescu îşi oferă sprijinul

Într-o sâmbătă dimineaţa, doctorul Avramescu a sosit la vizită într-un moment în care unul dintre cei doi plutonieri de la Malmaison se depărtase pentru o clipă, iar celălalt se găsea angajat într-o convorbire cu unul dintre miliţienii de serviciu ai Văcăreştiului. Aşa că doctorul Avramescu a păşit, de data aceasta, neînsoţit în cameră. Drept urmare, s-a îndreptat nemijlocit spre Dinu, i-a întins mâna şi i-a spus:

„Domnule Rogojeanu, trebuie să ştiţi că eu decid asupra timpului dumneavoastră de spitalizare. Cei care v-au trimis aici ca eu să vă repar din punct de vedere fizic trebuie să accepte decizia mea asupra momentului când puteţi fi considerat apt de a vă mişca. Aşa că eu pot prelungi şederea dumneavoastră aici. Vreau să o fac, să amân întoarcerea dumneavoastră la închisoarea de anchetă, dar trebuie să vă pun că îmi îngreunaţi această reţinere mai îndelungată aici. De fiecare dată când eu vă întreb, în prezenţa celorlalţi, la vizită «Cum te simţi ?», dumneavoastră îmi răspundeţi invariabil «Bine». Cum pot eu susţine mai mult timp că nu puteţi încă refăcut? E nevoie să răspundeţi altfel, să vă referiţi la simptomele negative şi dificultăţile care sunt de altfel reale după o asemenea operaţie. Faceţi-o, şi eu vă voi prelungi rămânerea aici cât mai mult cu putinţă!"

„Domnule doctor, vă mulţumesc foarte mult pentru felul am m-aţi operat şi pentru că vreţi să-mi oferiţi şansa unei

amânări a întoarcerii mele la Malmaison. Dar eu am interesul să nu prelungesc această situație. E mai bine ca eu să pot reveni la Malmaison. Nu vreau să intru în amănunte, dar continuarea dispariției mele ar provoca anumite nedumeriri în parte periculoase afară, iar eu sper că sunt în situația de a-mi rezolva problema la Malmaison. Nu am motive de a-mi dori amânarea".

„Bine. Dacă aceasta este dorința și interesul dumneavoastră, eu nu voi tărăgăna plecarea din spital. Altfel, aș fi făcut-o cu dragă inimă".

„Încă o dată vă mulțumesc, dar de data aceasta e mai bine să revin acolo pentru rezolvare".

Dinu constatase indirect deja în timpul anchetei că discrepanța între pronosticul dat de avocat („o săptămână-două pentru încheierea dosarului lungii urmăriri") și prelungirea anchetei cu toate meandrele și chiar tensiunile intervenite între diferitele secții ale Securității, peste toate estimările prealabile, provocase printre amicii de afară și cei care nu trebuiau deconspirați surprindere și chiar unele reacții care trebuiau evitate dacă nimeni nu avea să sufere urmări mai mari sau mai mici din cauza lui. Căci numai așa se explica plângerea oficială a lui Nae Tănăsescu, al cărui scris se făcuse că nu-l recunoaște în fața insistențelor anchetatorului pentru că, altfel, s-ar fi dat pe față îndelungata lui legătură cu acest om bine intenționat, dar imprudent, și deci intrarea lui în categoria omisiunii de denunț.

Căci, tot în pofida tuturor anticipărilor, ancheta luase turnura deschiderii unui proces împotriva lui Dinu, iar în cele două zile de dinaintea perforării ulcerului, securiștilor le căzuse în mână o informație periculoasă. Și totuși, cu sentimente îndoite în privința urmărilor, dar cu concepția clară că datoria lui este să grăbească încheierea cercetărilor, Dinu (și, odată cu el, prietenii lui) avea interesul să nu zăbovească în spital, ci să revină la locul deciziilor finale, la Malmaison.

Câteva zile nu s-a schimbat nimic din ritmul exterior și interior al pacientului solitar din camera bine izolată a spitalului-închisoare Văcărești. Dar, într-o dimineață, doctorul Avramescu l-a anunțat pe Dinu, de data aceasta oficial, de față și cu unul dintre cei doi cerberi ai Securității, că îi face formele

de ieşire din spital. Nu a spus-o şi nu era voie sau nevoie să o spună „şi întoarcere în închisoarea de anchetă".

Aceasta s-a făcut într-o altă dimineață, ploioasă. I s-au dat hainele cu care s-a îmbrăcat „grăbindu-se încet", căci era slăbit (ajunsese la numai 52 de kilograme). L-au urcat într-un jeep (de data aceasta nu mai erau cei doi anchetatori îmbrăcați în civil, ca la arestarea inițială, ci doi securişti în uniformă şi înarmați) şi l-au transportat, fără ochelari negri, prin peisajul de iarnă timpurie cenuşie, la Malmaisonul care şi-a deschis larg şi scurt porțile. Nu l-au mai luat în primire cu inventar, ridicarea curelei şi a şireturilor etc. ca atunci, nici nu l-au urcat cu paşi împleticiți, de orb, la etajul întâi, ci l-au băgat într-o celulă ce părea de subsol, fără pat şi traversată de nişte țevi sau conducte vopsite în negru. Abia se putea ține pe picioare, aşa că s-a aşezat pe o bordură de beton, aşteptând destul de apatic ce va urma. A trecut un timp, şi a apărut un subofițer în uniformă, care l-a dus, fără grabă, şi l-a introdus într-un birou ceva mai mic decât cele în care fusese interogat înainte de perforarea ulcerului.

Din nou în fața căpitanului B.

La masă stătea căpitanul B., care l-a întâmpinat cu o umbră de zâmbet:

„Iată că te-am reparat. Ai avut ulcer, şi oamenii noştri te-au operat".

„Ulcerul l-oi fi avut, dar cuvântul *reparare* nu ştiu dacă se potriveşte. Căci mai întâi a fost o perforare cu pericol mortal şi ea s-a petrecut aici, la dumneavoastră, din cauza detenției şi marilor presiuni prelungite ale anchetei..."

„Oricum, ai fost operat în condiții excelente şi de un doctor care este un as al chirurgiei. Dumneata ştii că un colonel al nostru, trebuind să-şi facă o operație, nu s-a dus în spitalul Ministerului de Interne, care îi stătea la dispoziție cu aparatură şi medici excelenți, ci a ținut să fie operat la spitalul-închisoare Văcăreşti, ca să poată beneficia de talentul extraordinar al doctorului chirurg Avramescu, cel care te-a operat şi pe dumneata?"

Pentru o clipă s-a aşternut tăcerea, pe urmă căpitanul B. a reluat:

„Noi ne găsim în cursul unei anchete care nu a putut face progrese din cauza refuzului dumitale de a spune adevărul. În primul rând, despre cei care te-au ajutat într-o perioadă atât de lungă de timp să te sustragi unei urmăriri care a fost continuă şi intensă. Teoria că nimeni nu a ştiut despre dumneata că eşti un fugar este absurdă şi inacceptabilă. Trebuie să-ţi revizuieşti radical poziţia şi să ni-i declari pe cei care te-au ajutat ca fugar."

„Domnule căpitan, această chestiune a fost de atâtea ori reluată în ancheta efectuată de mai mulţi domni anchetatori în toate felurile. Nici atunci nu am putut, nici acum nu pot, numai pentru a satisface cerinţa anchetei, să declar ceva neadevărat. După cum am mai spus, îmi dau seama că aceasta mi-ar putea atrage o anumită bunăvoinţă din partea dumneavoastră, dar cu preţul că aş începe să spun lucruri neadevărate, care până la urmă vor fi verificate şi demonstrate ca atare. Adevărul este că nimeni nu a ştiut că sunt fugar, cu excepţia prietenei mele Irmgard, care nici ea nu a ştiut de la început. O fi incredibil, dar eu am dat explicaţii de ce am procedat aşa. O fi inacceptabil pentru anchetă, dar nu pot schimba ce a fost – realitatea."

Căpitanul B. s-a iritat:

„În toate privinţele ne-am izbit de acest mod de comportare refractară a dumitale faţă de anchetă. Aş putea să-ţi dau o mulţime de exemple. Dar prefer să lucrăm pe viu. Spune-mi şi mie numele unei singure persoane care, chiar dacă nu a ştiut că eşti fugar, să se fi exprimat într-un fel sau altul împotriva regimului nostru. Este un minimum pe care ţi-l cer ca un mic semn de bună credinţă faţă de anchetă. Doar te-ai predat singur. Asta înseamnă că ai venit la noi ca să-ţi rezolvi problema. Nu ca s-o îngropi sau s-o falsifici!"

„Domnule căpitan, şi întrebarea aceasta mi-aţi mai pus-o, şi nu am putut să vă răspund altfel decât că, în situaţia mea, de om căutat de Securitate, evitam orice fel de discuţii periculoase din punct de vedere politic".

„Acestea sunt răspunsurile care au dus la un impas al anchetei. Cum îți închipui că o pot duce la sfârşit sau să o închei în aceste condiții? Şi mai e ceva. Ai fost operat cu succes, dar eşti slăbit şi trebuie să mănânci mâncare de regim. Cum crezi că am putea noi să-ți oferim acest regim alimentar? Numai prin încăpățânarea dumitale care împiedică ducerea la sfârşit a cercetării îți periclitezi viața. Vrei să mori?"

Pe Dinu discuția nu numai că îl agasa, dar îl şi revolta. Şi atunci i-a răspuns căpitanului B.:

„Domnule căpitan, nu sunt dispus să-mi apăr viața spunând neadevăruri. Din această clipă eu consider că nu mai am nimic de spus. Mai am numai o rugăminte. Am auzit că este prevăzut în regulamentul închisorilor că, dacă un deținut este bolnav sau foarte slăbit, să fie pus în celulă împreună cu altul care să-l ajute. În cazul meu este nevoie. Vă rog să-mi dați un coleg de celulă. Altceva nu mai am nici de cerut, nici de spus de acum înainte".

Căpitanul B. l-a privit pe Dinu cu o figură concentrată şi i-a răspuns, pornind pe o notă apăsată: „Nu-ți dau nici un coleg de celulă, pentru că îți dau drumul".

Ochii mari şi severi ai căpitanului B., în care acum pâlpâia şi flăcăruia surprizei făcute, nu se desprindeau de cei ai lui Dinu: „Ce ai de spus?"

„Am de spus că e prea frumos să fie adevărat".

„Este adevărat. Te pun în libertate pe loc. Nu putem face formalitățile necesare ca să-ți dăm foaia de eliberare, pentru că e sâmbătă după-amiază, şi nu e nimeni în birou. Ai să vii luni după-amiază să ți-o ridici. Dar acum pleci, ca să poți mânca ceva dietetic. Întrebarea e: unde te duci?"

„Grea întrebare", a remarcat Dinu, care susținuse că nu mai întreținuse legături nici cu familia, nici cu alții şi era în continuare preocupat să acrediteze această versiune neadevărată, dar acoperitoare pentru ceilalți. De aceea, trebuia să se facă acum că nu ştia unde s-ar fi putut duce. Când, de fapt, prietenii abia îl aşteptau!

„Ah, e foarte simplu. Te duci la doamna Gheorghiu, unde ai stat".

„Domnule căpitan, cine îmi garantează că ea mă va mai primi, după neplăcerile pe care i le-am făcut? Eu i-am ascuns situația mea de fugar și în timpul anchetei mi-am dat seama că ați interogat-o. Nu știu cum a decurs interogatoriul, dar eu, în orice caz, mă simt vinovat față de ea, și e probabil că nu va mai vrea să aibă de-a face cu mine".

„Îi spui că noi am dat ordin să te primească. De altfel, o să-i duci înapoi niște scrisori și publicații pe care i le-am ridicat la percheziție. Câteva reviste nu i le restituim. Sunt cele despre Jocurile Olimpice din 1936, din Germania hitleristă. Să-i spui că asemenea reviste nu e permis să fie păstrate".

Și i-a întins lui Dinu un vraf de hârtii. Acesta i-a răspuns:

„Dumneavoastră puteți să folosiți termenul de *ordin*. Dar eu nu-mi voi permite niciodată să-i transmit un asemenea ordin cuiva. Cu atât mai puțin unei persoane căreia i-am făcut un rău prin comportarea mea".

Căpitanul B. intrase într-o dispoziție care anunța încheierea spectacolului. I-a spus lui Dinu:

„Știu unde te duci: la vărul dumitale, Șerban!"

„Nici despre el nu mai știu nimic, și cine poate spune ce bătăi de cap i-ați fi provocat și lui!"

„Nu i s-a întâmplat nimic. Și poți să-i spui – nu ca ordin, că văd că nu-ți place – că noi suntem de acord și te-am sfătuit ca deocamdată să te duci la el. A propos: ești slăbit și nu e chiar atât de ușor să ajungi la el".

„Mă descurc eu, o iau cu incetișorul până dau de un tramvai".

„Nu. Eu m-am gândit la această treabă. Stai puțin". Și a chemat pe cineva la telefon, înjurând de mama focului că nu este încă totul gata.

„O să te ducă șoferul nostru cu mașina".

„Nu este nevoie să mă ducă decât până la tramvai".

„Ba te duce până acasă la Șerban".

Dinu nu a avut nevoie să se mai gândească pentru a-și da seama că, dacă anchetatorul B. aranjase cu mașina încă înainte de începerea interogatoriului, era limpede că existase ordinul de punere în libertate și că tot ce se întâmplase în ultima oră fusese

numai o încercare de a mai scoate ceva de la el înainte de a-i comunica eliberarea. Ştia de la Paul şi de la alţii că aşa proceda Securitatea. Nu-ţi spunea dinainte, pur şi simplu, că vei fi pus în libertate, ci te mai chema la un interogatoriu în care făcea o ultimă încercare. Poate că „te înecai ca ţiganul la mal".

Căpitanul B. a mai dat un telefon, de data aceasta mai liniştit, între timp a băgat capul pe uşă anchetatorul cu bărbuţă, în al cărui birou fusese introdus pentru prima oară după aducerea la Malmaison şi care nu-i luase interogatoriu, ci discutase câteva minute cu el cu un aer detaşat, chiar bonom, despre acuzaţia care i se aducea şi despre condiţiile istorice ale începutului peripeţiei subversive a lui Dinu. Acum a schimbat numai o privire cu căpitanul B. şi a plecat fără a spune un cuvânt.

„Mai am să-ţi comunic ceva. Acum te duci la Şerban, dar s-a hotărât că domiciliul dumitale nu va fi în Bucureşti, ci la Râmnicu Vâlcea, unde locuieşte mama dumitale".

„Domnule căpitan, mi-aţi comunicat acum câteva minute că voi fi pus în libertate. Deci nu mai vorbiţi cu deţinutul Rogojeanu, ci cu omul liber Rogojeanu. Eu sunt un vechi cetăţean al Bucureştiului şi nu am ce căuta la Râmnicu Vâlcea. În capitală cred că voi putea găsi de lucru, de pildă în domeniul traducerilor tehnice sau literare, în aşa fel încât să o ajut şi pe mama mea. Nu să mă duc, neajutorat, în mizeria ei".

„Uite ce: măsura aceasta, cu domiciliul fixat la Râmnicu Vâlcea, nu vine din partea mea, ci din partea conducerii noastre superioare. E un ordin pe care nu îl putem schimba. Este şi o sancţiune moderată pentru faptul că te-ai sustras doisprezece ani urmăririi, ai indus în eroare autorităţile".

„Atunci vă declar de pe acum – şi vă rog să comunicaţi mai departe aceasta – că eu consider drept ilegală această măsură. Sancţiunea «domiciliu obligatoriu» a fost desfiinţată în România, şi ţin să vă aduc la cunoştinţă că voi uza de toate mijloacele legale care îmi stau la dispoziţie pentru revocarea acestui ordin".

„Faci ce crezi de cuviinţă. Îţi repet: este o dispoziţie superioară, nu vine de la mine".

Telefonul a mai sunat o dată. Maşina era gata de plecare.

„Vreau să-ţi mai spun că, dacă vei avea greutăţi cu serviciul de cadre, unde îţi vei căuta de lucru, să le spui să ne telefoneze nouă. Noi nu vrem să fii împiedicat să lucrezi".

În ultimul moment, i-a mai prezentat lui Dinu un fel de bilețel pe care era scris că nu va vorbi nimănui despre locul de detenție şi nici despre ancheta la care a fost supus. Dinu a semnat rapid şi deloc convins. O mică minciună convențională...

„Şi ar fi bine să nu te mai întâlneşti cu prietenii dumitale, în legătură cu care ai luat-o pe drumul greşit".

Dinu nu i-a răspuns nimic, după cum nici căpitanul B. nu a insistat.

„Ne revedem luni după-masă, ca să-ţi dau foaia de punere în libertate".

Condus de un plutonier în curte, Dinu a văzut că îl aştepta acelaşi automobil, parcă un Ford vechi, care-l adusese la Malmaison, după ce se predase. Şi şoferul, cu mutră de mic burghez, purtând o şapcă englezească, era acelaşi.

„Aţi stat câteva luni. Dar acum e în regulă. Unde să vă duc?"

„Până la un tramvai".

„Nu. Vă duc până acasă. Nu sunt deloc grăbit. Mi-am terminat serviciul pe astăzi".

Nu e chiar uşor, dar clopotul de sticlă se sparge

Dinu a coborât în faţa locuinţei lui Şerban, care se afla în apropiere de Piaţa Rosetti. A sunat, dar nici el, nici soţia lui nu erau acasă. Dar ce importanţă avea? Era liber...

A intrat într-o frizerie. A gustat plăcerile incredibile ale rasului artistic, ale spălării părului scurt de deţinut, ale masajelor şi pomezilor pe care le propunea frizerul. Pe urmă, a sunat din nou. Şerban sosise acasă.

Povestiri şi discuţii nesfârşite cu Şerban şi soţia lui, până adânc în noapte, dar stând întotdeauna cu faţa spre fereastră, aşa cum îşi jurase în celula de la Malmaison.

Prima urgență era să o anunțe pe Irmgard, la München, că a ieşit din temniță. Dar Dinu cel nou putea să-i dea lui Irmgard, direct, o telegramă. Şi a dat-o, ca primul strigăt de victorie.

Când s-a prezentat la biroul de la Malmaison, ca să-şi ridice foaia de eliberare, au apărut capitanul B. şi încă un anchetator, care l-a întrebat, ca din întâmplare:

„Ai stat cu şchiopul (Vincențiu). Ce spunea?"

„Spunea că e nevinovat".

„Ei, dacă te-aş duce eu din celulă în celulă, toți ți-ar spune că sunt nevinovați".

„Da, dar el era convingător".

Cu prietenii a încălcat toate instrucțiunile primite la Malmaison. Nu şi-a dat seama prea bine cum a aflat atât de repede Vasile, fiul lui Gheorghiță, vizitiul de la Alunu, de reapariția lui, dar s-a pomenit cu el la Bucureşti, la Şerban. Dinu avea gripă, sta în pat. Vasile, pe care îl lăsase copil când părăsise Alunu, făcuse, între timp, armata la marină. Şedea pe un scaun şi îl privea cu ochii măriți de curiozitate şi de bucurie. I-a povestit cum tatăl lui, Gheorghiță, de care Dinu fusese legat, înainte de a muri îi striga pe Dinu şi pe unchiul lui, Nicolae Săndulescu.

După ce s-a făcut bine, o prietenă nemțoaică a lui Irmgard i-a spus că îl cunoaşte pe un colonel de Miliție care e un fel de director plin sau adjunct al serviciului de Evidență a Populației Capitalei şi că va tatona dacă poate să-l primească în audiență. Răspunsul a fost pozitiv. Dinu a urcat cu greu – deocamdată nu avea suflu – scările către biroul colonelului, care l-a primit cu o corectitudine politicoasă, iar el i-a expus obiecțiile lui în privința unei schimbări a domiciliului său legal de la Bucureşti. Colonelul i-a primit memoriul redactat în privința aceasta. Peste două zile, memoriul era respins, şi doi plutonieri se prezentau la ultimul domiciliu de dinaintea arestării, la doamna Gigi Gheorghiu pentru a-l evacua pe Dinu la Râmnicu Vâlcea. Doamna Gigi le-a spus că el nu mai locuieşte la ea. Au plecat nedumeriți, iar Dinu a plecat şi el de la Şerban, stabilindu-se la noua locuință pe care o avea acum Radu, în strada Căderea Bastiliei, la soacra bunului amic Constantin. Întrucât această mişcare de domiciliu s-a făcut fără nici un anunț la Miliție, Dinu

a rămas în Bucureşti împotriva dispoziției superioare transmise de căpitanul B. Deci, până una-alta, s-a dat din nou la fund. Dar de data aceasta era o dare la fund de alt gen şi a cărei prelungire era cel mult un fel de joc de-a hoții şi vardiştii, în aşteptarea unei soluții, care poate se va găsi ea până la urmă...

La prima întâlnire cu Paul, acesta i-a spus că el, Teofil şi Tudose (toți trei fuseseră eliberați) au fost invitați la Malmaison şi interogați despre el. Întrevederea între anchetator şi Paul a decurs în felul următor:

„Ia spune-mi unde ți-ai lăsat pistolul?"

„Azi-dimineață, când am plecat de acasă, nu-mi mai aduc prea bine aminte dacă l-am lăsat sub pernă sau pe pian", i-a răspuns vechiul puşcăriaş, doctorul Paul.

„Te-am chemat ca să vorbim despre Dinu Rogojeanu. L-am arestat după ce a stat ascuns doisprezece ani. Ai fost în aceeaşi organizație cu el".

„Domnule căpitan, discuția noastră a început cu o glumă. Acum îmi spuneți că l-ați arestat pe Dinu Rogojeanu, despre care nu mai ştiam dacă mai e în viață sau nu. Mă bucur să aflu că nu a murit. Dar, lăsând la o parte şi glumele, şi propriile noastre persoane, vreau să vorbesc acum în modul cel mai serios şi în calitate de medic. Dumneavoastră vă dați seama prin ce a trecut acest om trăind doisprezece ani urmărit, apăsat de teamă, fără posibilitate de a-şi câştiga o existență şi aşa transformată într-o lungă suferință? Eu am fost în timpul acesta în închisoare, dar consider că încercarea prin care a trecut el a fost mult mai greu de suportat. Îmi vorbiți de arestare. Omul acesta are nevoie de îngrijire, de refacere, pe cât o fi cu putință. Ca medic, nu pot decât să constat că trebuie salvat, nu încarcerat".

„Situația lui Dinu Rogojeanu şi răspunderile lui sunt de competența autorităților şi nu a unor persoane particulare, care pe deasupra s-au făcut vinovate de complicitate chiar în cazul respectiv".

„Termenul de complicitate nu are nici un rost, întrucât Dinu Rogojeanu nu s-a făcut vinovat de nimic".

„Vrei să spui că Dinu Rogojeanu nu a fost membru al organizației subversive în al cărui lot ai fost condamnat la cincisprezece ani închisoare?"

„Nu a fost membru al acestei organizații".

„Dar încă de la primele cercetări colegul dumitale, Tudose, care a primit 25 de ani, a declarat că îl recrutase".

„Da, dar la proces el însuşi a revenit asupra declarațiilor anterioare. A recunoscut că s-au dus discuții duşmănoase față de regim, la care a participat şi Rogojeanu, şi chiar a avut intenția de a-l recruta în organizație, dar nu i-a făcut propuneri în mod concret".

„Dumneata susții că Rogojeanu nu a fost recrutat?"

„Nu am avut niciodată cunoştință că el ar fi fost recrutat în cadrul organizației respective.

Paul i-a reamintit lui Dinu că mai fusese o dată interogat în închisoare despre el, prin 1957, şi că vorbise în acelaşi sens. Acum fuseseră chemați la Malmaison şi Teofil şi Tudose. Amândoi l-au disculpat pe Rogojeanu. Tudose a precizat că a primit instrucțiuni sa-l recruteze pe Rogojeanu, dar, de fapt, numai l-a tatonat, fără a-l recruta în mod concret.

Dinu ajungea la concluzia că, după ce deschiseseră acțiune penală împotriva lui, cei de la Malmaison au atins un moment de vârf când le-a căzut în mână informația despre banii primiți de Dinu pe adresa din strada Căderea Bastiliei, dar, intervenind accidentul cu perforarea ulcerului, şi-au dat seama (mai ales când toți deținuții politici erau puşi în libertate) că au mers prea departe, chiar şi față de propriile interese, şi, în momentul în care cei trei prieteni ai lui Dinu au negat totuşi apartenența lui la organizația respectivă, au găsit că a venit timpul să închidă procesul declanşat. Acesta fusese pornit din spirit de răzbunare, dar mergea împotriva măsurilor generale de grațiere. Se angajaseră într-o acțiune absurdă şi neconformă noii tactici guvernamentale, împingându-l pe Dinu până în pragul morții, dar tocmai acel moment a devenit şi pragul salvării.

Mielu închină un pahar

Într-o seară, pretenii se adunaseră în locuința lui Radu, pe care acesta o împărțea acum cu Dinu. Cineva a avut o idee :

„Dacă s-a nimerit să ne găsim aproape toți aici, hai să-l sărbătorim pe Dinu. Improvizat, dar, dacă nu ar fi fost arta improvizației, oare ar fi reuşit el?"

De față era şi un alt locatar al soacrei lui Constantin. Îl chema Mielu Roşioru, era ceva mai mare decât ei, studiase cândva la Academia Comercială, fusese pe front şi pe urmă se descurcase cum putuse, mai mult semiparticular sau „cooperatist", dar cunoscător al Bucureştiului de dinainte şi de după război şi mare amator de şuete la un pahar de vin. Era priceput şi în cele ale gastronomiei şi în o mie de alte lucruri, fără a se omorî cu firea, dar gata oricând să-i afurisească pe comunişti. Ştiuse de clandestinitatea lui Dinu, îl simpatiza fără rezerve şi se hotărâse să-l pună pe picioare după toate cele întâmplate.

Mielu Roşioru şi-a luat şi de data aceasta rolul în serios:

„De-ale gurii dați fuga şi cumpărați voi. Dar important este vinul. Şi eu am propunerea care cred că se potriveşte de minune cu sărbătoritul nostru. Eu am făcut o relație cu responsabilul restaurantului ofițerilor de Securitate, de pe Ştirbei Vodă. De ce? Pentru că au nişte vinuri excelente. De câteva ori am fost la el, şi mi-a vândut câteva sticle. Astă seară mă duc din nou, dar numai dacă vine şi Dinu cu mine. Să luăm băutura din prăvălia ălora care l-au prigonit. De acord?"

„De acord", a răspuns Dinu.

Afară ploua cu găleata, şi trebuiau să meargă pe jos. Dinu avea o manta verde de ploaie, din plastic, trimisă cândva de mama lui Irmgard. Mielu cu umbrela, el cu gluga trasă, amândoi cu câte o plasă pentru sticle, au străbătut prin rafalele de ploaie la restaurantul-cantină al Securității. Soldatul de pază, văzându-l pe Dinu cu manta şi glugă verde, a crezut că e un ofițer de Securitate şi a salutat pocnind din cizme. Mielu l-a chemat pe responsabilul restaurantului prin telefonul de la poartă, care i-a invitat imediat înăuntru. Au mers direct la vinuri şi au luat ceea ce Mielu, care era un dogmatic în privința

aceasta, a hotărât că este cel mai bun. Dinu nu a făcut altceva decât să se lase încă o dată salutat militărește.

Petrecerea a fost așa cum și-o dorise Mielu, nu numai din punct de vedere gastronomic, ci și vinicol. În camera aceea cu verandă și cu fereastră deschisă către un copac bătrân, din clepsidra timpului celor doisprezece ani se scurgea nu numai cenușa, ci mai ales aurul acelei povești de năpastă, dar și irizată de lumini de neuitat, de împilare, dar și de dragoste, de prietenie, care-i legase pentru totdeauna.

Era spre ziuă, când Mielu Roșioru a cerut o clipă de liniște – lucru greu la ora aceea –, a ridicat paharul și a spus solemn:

„Domnilor, vă rog să-mi permiteți, în calitate de vechi cetățean al Bucureștiului, să ridic acest pahar de vin, scos din pivnița securiștilor, pentru a-l închina în fața celei mai frumoase prietenii pe care am cunoscut-o până acum, prietenia voastră de olteni nedespărțiți, care ați învins Securitatea. Dinule, din ziua asta, mă declar și eu oltean!"

SFÂRȘIT

CUPRINS

Partea întâi

Dinu se predă 9
Regăsire..... 12
O evadare neizbutită 19
Procuratura îl pasează Securității pe Dinu 23
Debuturile rezistenței 33
O organizație secretă 35
Semne nedesluşite 38
Detonația 39
Întrebări obsedante 42
Dinu investighează 43
Irmgard 44
Obârşii 45
Umbra regelui 53
Un mesaj şoptit 58
Adăpost pentru un primejduit 63
Procesul 65
Întâmplări în evantai 69
Ascunzătoare pentru un alt fugar 75
Execuția unui coleg de clasă 78
Plutonierul Dumitraşcu „somează“ 81
Fără vizuină 88
O oază pe strada Visarion 95
O răspântie de diversiuni şi demascări:
Festivalul Mondial al Tineretului 99
Un zefir de destindere 112

În munte, spre izvoare 117
Studentul revenit din iad 125
Două întâlniri şi o sinucidere 127
Alexandru Dumitrescu-Colteşti
şi Radu Livezeanu 136
Amintiri despre generalul Rădescu şi
o întâlnire cu Zaharia Stancu 138
Ştefania insistă să ajute 145
Zarul ascunzătorilor 151
O lume într-o cameră 155
Cărţile se răzbună 161
Aventura buletinului 166
O acuzaţie infamantă şi o
dezminţire din spatele zăbrelelor 176
Răscoala întregii ţări nu este de ajuns 183
Ion Donat şi discipolul lui 187
Căutări dincolo de „junglă“ 193
Întâlnirea cu generalul Mihail 209
Cernica 213
Stolul negru 221
Racolări ratate 225
Jocul de-a normalitatea 227
Echipa de urmărire atacă 233
Trecutul nu se răzbună 235
Securitatea reînnoieşte atacul 239
Hanul lui Manuc 243
Un „dublu agent“ de asigurări 245
Impasul 253
Un gând deschide poarta 256
Un sfat prietenesc exploziv 266
Să plece Irmgard? 271
O ascunzătoare cu fund dublu 275
Două întâlniri 280
Comandorul 289
Plecarea 298
Treptele singurătăţii 303
Începe ancheta 321

Partea a doua

Un comunist întors la religia străbunilor 325
Acuzația principală 330
Desluşirile lui Paul îl însoțesc pe Dinu de-a lungul interogatoriilor .. 332
Recunoaşteri limitate şi insuficiente 334
O iluzie greu de abandonat 337
Un interogatoriu mai filosofic, dar şi o cursă întinsă 337
Iritare crescândă 342
Iluzia s-a spulberat 344
Argumente profunde, dar inacceptabile 346
O bucată de cer şi nişte vârfuri de plopi 349
Apariția foştilor urmăritori şi o alianță neaşteptată 350
Cucuveaua benefică 354
O colaborare elegant formulată este respinsă 355
Dumnezeul cel viu 360
Ancheta împunge, dar bate pasul pe loc 362
Răscrucea 363
Prăbuşire 365
Rugăciunea 368
Răspunsul 370
Operație nocturnă 372
Trezire în condiții conspirative 374
Întâlnirea cu Vincențiu 375
O vizită la Malmaison 378
Adevărata poveste a lui Vincențiu 378
Începuturile ruseşti ale poveştii lui Vincențiu 383
Şcoala de la Nürnberg 385
În România ocupată, Vincențiu se aruncă în vâltoare 386
Origini şi misiuni 388
Intermezzo cu Miliția Economică 391
Ultimul joc şi plecarea lui Vincențiu 393
Întoarcere în timp: anul 1946 395
Început idilic de campanie electorală 400
Două vizite în strada Clémenceau 402
Înfruntare nouă într-o lume veche 403
Impulsuri şi chemări la reacție 408

Doi colegi şi o divergenţă 430
Plutonierul Picu 432
Culcuşul din pădure 439
Lealităţi şi iniţieri 445
Medicul şi icoanele 451
Cheful din miez de iarnă grea 457
O iniţiativă şi un pericol nou 466
Petre Cotoşman 469
Candoarea financiară a lui Iuliu Maniu 474
O răscruce dureroasă 476
Petre Cotoşman nu mai aşteaptă 482
Despărţire silită 486
Doi prieteni şi doi cai 490
Poţi ajunge la prieteni, dar şi la canalul Dunăre-Marea Neagră ... 491
Un plutonier de Miliţie crede că a prins peştele cel mare 496
Doctorul Avramescu îşi oferă sprijinul 501
Din nou în faţa căpitanului B. 503
Nu e chiar uşor, dar clopotul de sticlă se sparge 508
Mielu închină un pahar 512

Tehnoredactor: MIHAELA COMAN
Bun de tipar: 28. IX. 2002
Apărut: 2003

Tipăriturile Ardealului
Brașov
2200 - Brașov
Str. 11 Iunie Nr. 12
Tel: 0268.315.477
Fax: 0268.322.046